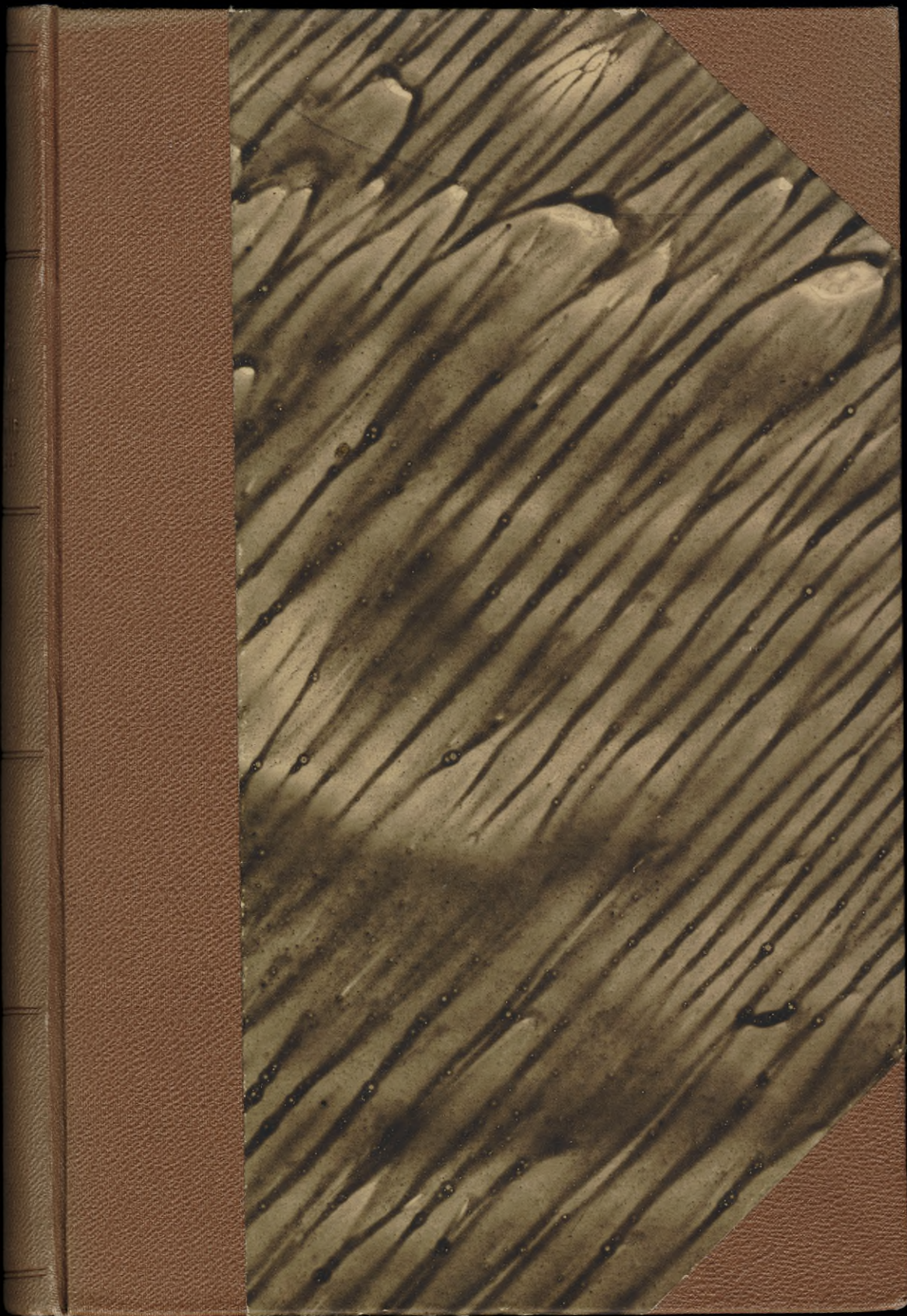

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

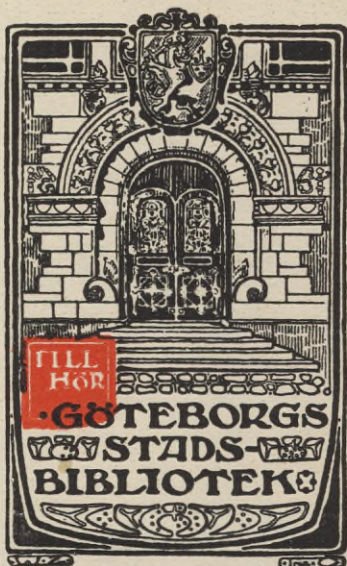
Allmänna Sektionen

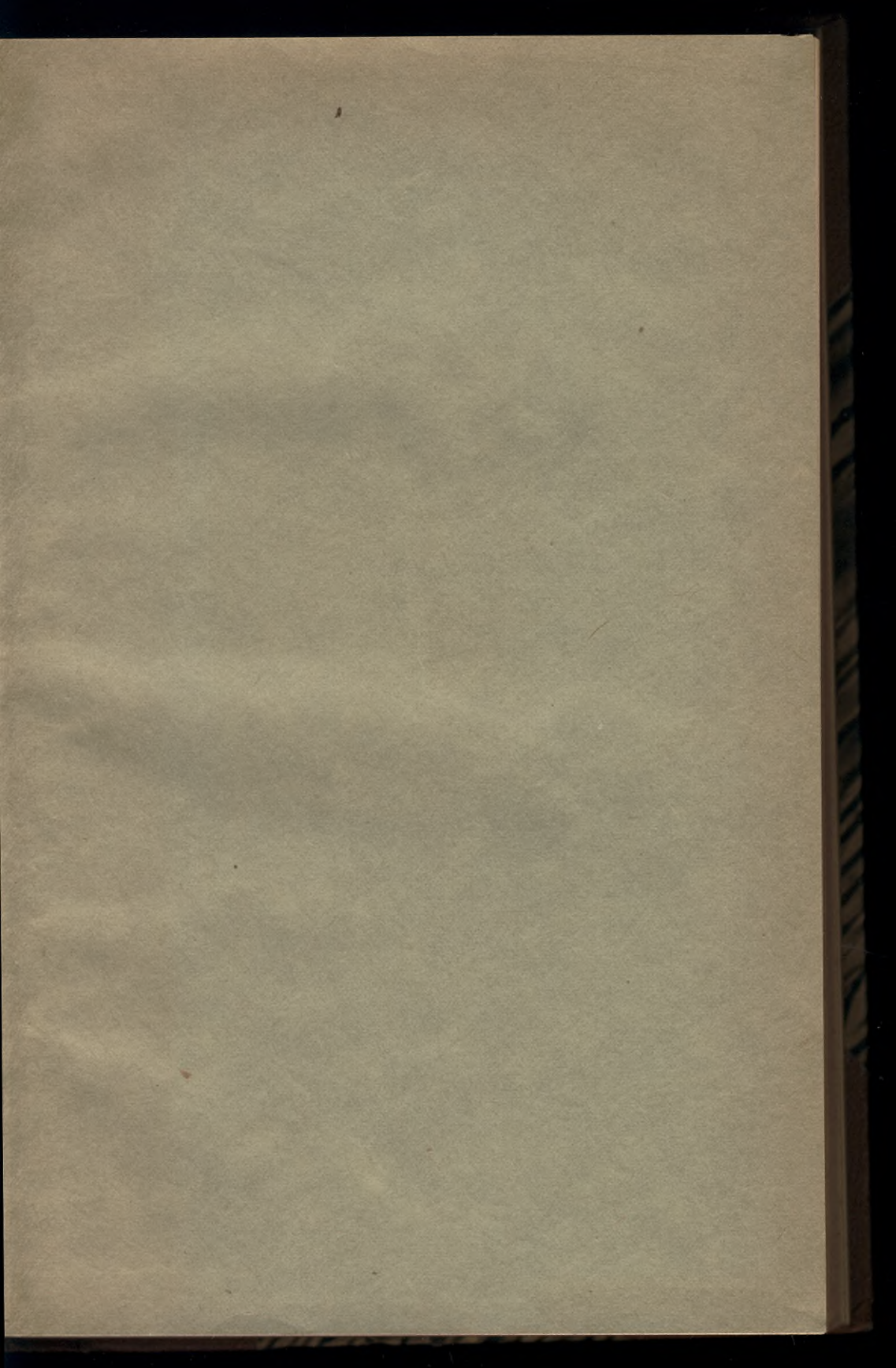
Kyrkohist.

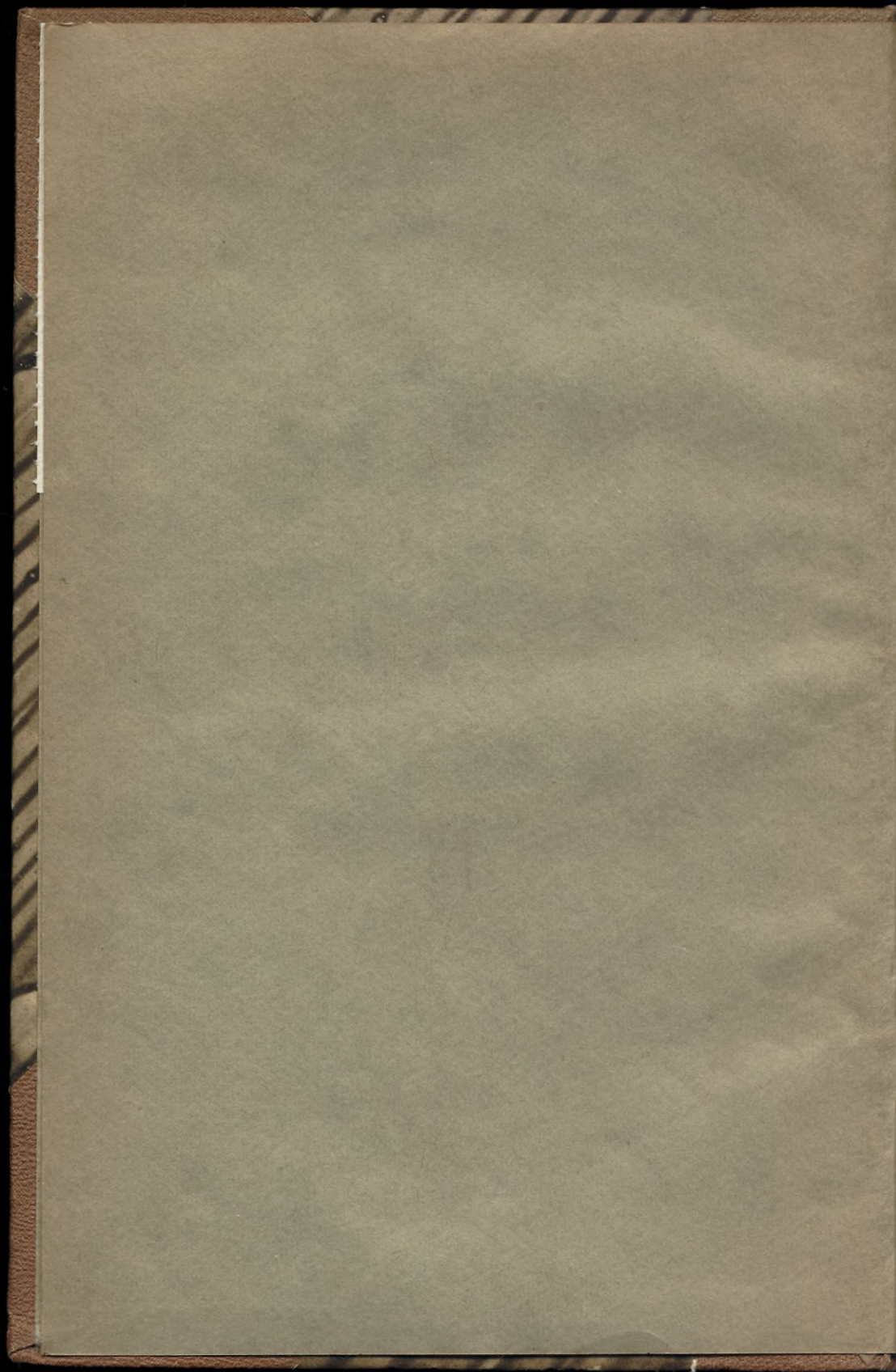
Fin.

Acta

Finska kyrkohisto-
riska samfundet

SUOMEN KIRKKOHISTORIALLISEN SEURAN
TOIMITUKSIA.

FINSKA KYRKO Historiska SAMFUNDETS
HANDLINGAR.

VI.

BOËTIUS MURENIUS'
ACTA VISITATORIA

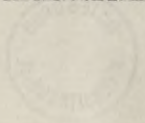
1637—1666.

UTGIFNA

AF

KAARLO ÖSTERBLADH.

BORGÅ, 1908
TRYCKERI- & TIDNINGSAKTIEBOLAGETS TRYCKERI.

DOCTUS MORENIUS

ACTA VISITATORIA

1887-1888

UTQVIA

KARLO OSTERMAN

Kun lääkintäneuvos L. W. Fagerlund v. 1875 tutki Korpon seurakunnan kirkonarkistoa, löysi hän sieltä käsin kirjoitetun, sidotun volyymin, jonka ensimmäisellä lehdellä oli kirjoitus: **Klad på acta visitatoria vthi Boëtij Murenij tijd.** Löydöstään mainitsi hän Suomen silloiselle valtionarkistonhoitajalle fil. t.ri K. A. Bomanssonille, joka heti ryhtyi toimenpiteisiin saadakseen tuon nidoksen liiteteksi valtionarkiston kokoelmiin. Kun sitä ei oltu merkitty mihinkään, ei edes vanhimpiinkaan Korpon seurakunnan kirkonarkiston inventaarioluetteloihin, arveli mainitun seurakunnan silloinen kirkkoherra H. G. von Bonsdorff voivansa luovuttaa sen valtionarkistoon, jossa sitä siitä pitäen säilytetään.

Se seikka, että nämät »acta visitatoria» olivat kulkeutuneet Korpoon, lienee ehkä selitettävissä seuraavaalla ta-

Då medicinalrådet L. W. Fagerlund år 1875 forskade i Korpo församlings kyrkoarkiv, påträffade han där en handskrifven, inbunden volym, på hvars första blad lästes titeln: **Klad på acta visitatoria vthi Boëtij Murenij tijd.**

Han meddelade om fyndet för dåvarande statsarkivarien, fil. d.r K. A. Bomansson, som genast vidtog åtgärd om volymens förvärfvande för statsarkivets samlingar. Då densamma ej fanns antecknad någonstades, ej ens i Korpo församlings äldsta inventarielängder, ansåg sig församlingens dåvarande kyrkoherde H. G. von Bonsdorff kunna öfverlämna densamma till statsarkivet, där den numera förvaras.

Att nämnda »acta visitatoria» hamnat i Korpo, låter kanske förklara sig på följande vis. Kyrkoherden i

valla. Saltvikin kirkkoherran, Ahvenanmaan rovastin Boëtius Murenin¹⁾ tytär nimeltä Elisabeth oli naimisissa Georgius Prytzin kanssa, josta v. 1670 tuli Boëtius Murenin¹⁾ seuraaja Saltvikin kirkkoherranvirassa. Kun Prytz v. 1685 siirtyi Korpon kirkkoherraksi, on mahdollista, että hänen appensa Boëtius Murenin¹⁾ kirjoittamat pöytäkirjat hänen matkassansa kulkeutuivat Saltvikista Korpoon.

Nämät pöytäkirjat käsittävä volyymi on sidottu nahkaselällä varustettuihin ruskeisiin pahvikansiin. Volyymi sisältää 255 lehteä, joiden pituus vaihtelee 32,8—30,4 cm:n välillä ja leveys 20,9—20 cm. Useimmat lehdet ovat molemmin puolin kirjoitettuja, muutamissa on toinen sivu joko kokonaan tyhjä tai ainoastaan osaksi

¹⁾ Koska hänen elämästään piakoin ilmestyy (Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Pöytäkirjat Liitteineen VIII) fil. maist. Väinö Perälän kirjoittama seikkaperäinen tutkimus, emme tässä yhteydessä kajoa Boëtius Murenin¹⁾ elämäntaiheisiin.

Saltvik, prosten Boëtius Murenin¹⁾ hade en dotter, Elisabeth, gift med Georgius Prytz, som år 1670 blef Boëtius Murenin¹⁾ efterträdare i Saltvik kyrkoherdebete. Då Prytz år 1685 flyttade såsom kyrkoherde till Korpo, är det möjligt att hans svärfaders Boëtius Murenin¹⁾ protokoll fingo följa med honom från Saltvik till Korpo.

Volymen, som innehåller dessa protokoll, är inbunden uti bruna pappärmar med läderrygg. Den innehåller 255 folier, varierande mellan 32,8 och 30,4 centimeter i längd samt 20,9 och 20 centimeter i bredd. De flesta af bokens blad äro skrifna på bägge sidor, på några är den ena sidan antingen helt och hållet blank

¹⁾ Emedan en detaljerad lefnadsbeskrifning öfver honom, författad af fil. mag. Väinö Perälä, snart utkommer (Finska Kyrkohistoriska Samfundets Protokoll och Meddelanden VIII), ingå vi icke här närmare på Boëtius Murenin¹⁾ lefnadsöden.

.. käytetty. Kahta ensimmäistä lehteä ja siellä täällä tavattavia repeämiä ja kulumisia lukuunottamatta on teksti jotenkin hyvin säilynyt. Kaikki pöytäkirjat eivät ole samalla käsialalla kirjoitettuja; tässä nidoksessa on useampia eri käsialoja.

Boëtius Mureniuksen tarkastuspöytäkirjat ovat meillä jotenkin ainoat laatuaan omalta ajaltansa. Ne valaisevat monipuolisesti kirkollista käytäntöä ja sisältävät sitäpaitsä suuren joukon muitakin yleisempääkin laatua olevia kultuurihistoriallisia tiedonantoja puhumattakaan niiden erinomaisen suuresta paikallishistoriallisesta arvosta. Jo aikaisemmin olivat jotkut tutkijat niihin kiinnittäneet huomiotaan, ja v. 1891 julkaisi Rafaël Hertzberg (*Bidrag till Finlands kulturhistoria på 1600-talet. Prosten Boëtii Murenii visitationsprotokoller för år 1637—1666. I*) niistä 45 painosivua käsittävän vihkosen.

Niiden arvoon katsoen päätti Suomen Kirkkohistoriallinen Seura julkaista ne

eller endast delvis skrifven. Med undantag af de två första bladen och några här och där förekommande rifna eller nötta ställen, är texten tämligen väl bevarad. Protokollen äro icke i sin helhet skrifna af samma hand; i denna volym förekomma flera olika handstilar.

Boëtius Murenii's visitationsprotokoll äro hos oss tämligen ensamma i sitt slag från denna tid. De äro i mångfaldig måtto upplysande angående vår kyrkliga praxis och innehålla dessutom en mängd kulturhistoriska notiser äfven af allmänare slag, för att tåga om deras utomordentligt stora lokalhistoriska värde. Redan tidigare hade särskilda forskare fäst uppmärksamheten vid dem och år 1891 offentliggjorde Rafaël Hertzberg (*Bidrag till Finlands kulturhistoria på 1600-talet. Prosten Boëtii Murenii visitationsprotokoller för år 1637—1666. I*) ett litet häfte, omfattande 45 tryckta sidor.

Med afseende på deras värde har Finska Kyrkohistoriska Samfundet beslutit

kokonaisuudessaan painosta. Tämä päätös tehtiin Seuran kuukausikokouksessa 2 p:nä toukokuuta 1904, jolloin toimistustyö uskottiin allekirjoittaneelle. Lukuunottamatta painoarkkeja 1—4 ja 32, jotka allekirjoittanut on jäljentänyt, on koko jäljennöstyön suorittanut neiti Aina Bæckman; yhden korrehtuurin (toisen) on arkkeihin 1—30 ja 34—39 lukenut fil. maist. J. Hedengren, joka sitäpaitse yksinään on toimittanut 29:nneen arkin; arkkeihin 31 ja 32 on toisen korrehtuurin lukenut fil. tohtori dosentti O. F. Hultman ja 33:nteen arkkiin fil. kand. A. Hästesko. Ensimmäisen ja viimeisen korrehtuurin on allekirjoittanut lukenut. Useitten alkuperäisessä käsikirjoituksessa olevien vaikeitten paikkojen lukemisessa ovat arvokasta apuansa antaneet valtionarkistonhoitaja fil. tohtori R. Hausen ja valtionarkiston aktuario fil. lis. J. W. Ruuth. Nimirekisterissä olevat paikkanimet on lääkintäneuvos L. W. Fagerlund tarkastanut. Sitäpaitse olen

ombesörja deras fullständiga utgifvande. Beslutet härom fattades vid Samfundets månadsmöte den 2 maj 1904, då undertecknad ombetrodde med redaktionsarbetet. Med undantag af arken 1—4 samt 32, hvilka kopierats af undertecknad, har hela kopieringsarbetet handhäfts af fröken Aina Bæckman; ett korrektur (det andra) till arken 1—30 samt 34—39 har lästs af fil. mag. J. Hedengren, hvilken därjämte ensam ombesörjt arket 29; till arken 31—32 har det andra korrekturet lästs af fil. doktorn docenten O. F. Hultman och till 33 arket af fil. kand. A. Hästesko. Det första och det sista korrekturet har lästs af undertecknad. För tolkningen af särskilda svårare ställen i originalet har ett värdefullt biträde lämnats af statsarkivariens fil. d:r R. Hausen och aktuariens fil. lic. J. W. Ruuth. Ortsnamnen i namnregistret hafva granskats af medicinalrådet L. W. Fagerlund. Dessutom har prof. Jaakko Gummerus under hela mitt arbete gifvit mig

prof. Jaakko Gummerukselta pitkin matkaa työni kuluessa saanut tarpeellisia neuvoja ja ohjauksia. Kaikille edellämainituille arvoisille henkilöille pyydän täten saada lausua kunnioittavimmat kiitokseni.

Toimitustyössä on seuraavia periaatteita noudatettu. Teksti on painettu kauttaaltaan alkuperäisen käsikirjoituksen mukaisesti. Alkuperäisessä käsikirjoituksessa olevat lyhennykset ovat painetut kursivistiilillä. Missä repeytyntä tekstiä on täydennetty, mikä on tapahtunut erittäin varovasti ja vain siellä, missä täydennys on itsestään ilmeinen, on se, mikä on lisätty, painettu kursivilla ja pantu sulku-merkkien sisään. Kirjaimet ja sanat, joista repeytymisen ja kulumisen takia ei ole selkoa saatu, ovat merkityt pisteillä. Alkuperäisessä käsikirjoituksessa alleviivatut paikat ovat painetussa tekstissä kursiveeratut; tästä on sitäpäitse aina nuotissa huomautettu. Suurten ja pienten kirjainten käyttäminen ja interpunktsiooni on muutettu

många goda råd och anvisningar. Till alla nu nämnda ärade personer ber jag få framföra mitt värdsammaste tack.

Vid redaktionsarbetet ha följande principer iakttagits. Texten är aftryckt noggrant enligt originalet. Originalets förkortningar äro angifna med kursiv stil. I de fall, då den korrumperade texten förfullständigats, hvilket har skett med synnerlig varsamhet och endast då kompletteringen framgått af sig själf, har det tillagda tryckts med kursiv stil inom klammer. Bokstäfver och ord, som i följd af nötning icke kunnat tolkas, hafva angifvits med punkter. I originalet understrukna ställen hafva tryckts med kursiv stil och detta har dessutom alltid anmärkts i noter. Användningen af stora och små bokstäfver äfvensom skilletecken har i någon mån moderniserats, där icke särskilda skäl påkallat iakttagandet af originalets skriftsätt.

vähän enemmän nykyaikaisen kirjoitustavan mukaisesti, missä erityiset syyt eivät ole kehoittaneet noudattamaan alkuperäistä käsikirjoitusta. Samalla tavalla on menetelty yhdistettyjen sanojen yhteen- tai erilleenkirjoittamisen suhteen; tässä suhteessa on kuitenkin pyydettyvä anteeksi varsinkin ensimmäisissä arkeissa oleva epätasaisuus.

Helsingissä 5 p. kesäkuuta 1908.

Lika har förfarits med samman- eller särskrifningen af sammansatta ord; i detta afseende anhålles likväl om tillgift för ojämheten särskildt i de första arken.

Helsingfors den 5 juni 1908.

Kaarlo Österbladh.

Klad
 på
Acta visitatoria
 uthj
Boëtij Murenij tijd.

Men förutan thessa äre otalige *casus* och ransakningar åhrlig i *visitatione* och thes emillan afskedade muntelig och schriftelig, efter thet haar warit omöijeligt alt föra til books, och prosttunnan emoot arbetet, och eliest besuäret at reesa i Alandz wijda skärigård ofuer sund och stora haafsfälär, förslå[r] lijthet, och gör illa skääl for thet [oma]ket man haar ifrå *consistorium at* copiera och [opskrifua] — — — —.

Presterskapet til lisa in examine catechetico haar iag Boëtius Murenius then form gifuit 1652 in Majo.

Lengd på ålderdomen och ungdomen med theras förkofring och rest vthi catechesi.

						Vttydningen							
1	2	3	4	5	6								
Tyjo gudz bnd.	Tyoo.	Fäder wäär.	Doopet.	Him: Nyklar.	Altarens Sacram.	Sk.	MAB.	Bond Lex.	1	2	3	4	5
			NB. m[erker] at the kunna expedite N. m[erker] at the läsa illa och S... — — — — läsa better M... — — — — . . . t, merker at										
	NB	N					NB	N					

Visiteringz Book

öffwer Aland

aff

Boëtio Murenio Wesmanno hållen.

Syr. 30:32. Then som wantröstar oppå sitt embete, hoo wil hielpa honom? Och hoo wil honom hålla wid ähro, som sitt embete sielff oährar?

Menander. Qui præbet aurem credulam calumnijs, vel ingenio is est perditus vir improbo: vel mentis haud plus quam puer quivis habet. Then som en belackare troor snart, han är anten en lätferdig gaap, eller hafuer han inthet mehra förstånd, än som itt barn.

Ovid. 4 fast. Conscia mens recti famæ mendacia ridet. Then som wandrar uthan wank och gör rät, han håller lögn och flärd för en liten plät.

Moderata Durant.

Plinius: Vtilitas iuvandi præferenda est gratiæ placendi.

Seneca: Convitium est convitiantis magis quam convitio affecti; sicut honor est honorare — — honore.

Deu. 17 12. Om någon [*ick*]e wore öffuerdådig och wille lyda prestenom [*som i herran gudx*] embete står, eller domar[*enom*], han skal [*dö; och*] tu skalt borttaga then onde af jsraël, at [*alt*] folket skal höra thet, och rädas och icke mehr öffuerdådige wara.

(I marginalen är följande tillskrifvet:)

Paulus ad Timotheum Iuven.

1 Tim. 4. Nemo adolescentiam contemnat. *Juvenis* ¹⁾ n. pius, d. . . . circumspectus et modestus, quj . . . bus senex et caniciem in animo gerit, potest partes docendi et

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

narrandi (?) rectas capessere, simul *providere*, ne *quid* agat, per levitatem t. temeritatem juvenilem redol. . . Alias seniores certim paribus junioribus sunt *perficiendi*, *propter* maiorem vsum et animi motionem.

Prov. 18. 12. Ante gloriam pas. . .

Martinus *Episcopus*. Domine si populo tuo sum necessarius non recuso laborem. Sin minus; fiat voluntas tua.

Ringere,

Störst,

Minst.

Nota.

Qvorum veritas indagari *potest* per . . . a legitima.

1. Testimonia duorum vel trium

2. chirographiam v 10.

3. publicam convictionem sicut jos . . . sit Achamum

jos. 7.

4. juramentum . . . finem contro . . . nominat Hab . . .

Si his modijs tur veritas . . . iis.

Anno. 1637. 10 Octobris.

Venerando Ministerio Alendensi S. D.

Pastores et Comministri Vigilantes, Domini et viri honorabiles, amici amica animi observantia colendi, Mandatum R:ssimi D. Præsulis Aboënsis scripto per suum Claudium ad me transmissum, est valde serium, ut visitatio de rebus summo necessariis per Universam Alandiam hoc anni *tempore* absque ulla tergiversatione vel conatu obstrepenti qua par est fidelitate instituat. Quapropter authoritati mandantis cedo et cursum visitationis hujus mensis Oct. hoc ordine monstro:

In Sacello Sundensi -- 15. In Ecclesia materna -- 16.

In Saltwijk -- 17.

In Sacello Finströmcensi Getha — 18. In Ecclesia
materna — 19.

In Sacello Hammar Landensi Ekröö — 21. In Ecclesia
mat — 22.

In Jommala — 24.

In Lemlandensi Ecclesia materna — 26. In Sacello
— 28.

In Ecclesia materna Föglo — 29.

Visitatio a. in Kökar et Cumblinge aliquandiu sus-
penditur.

Quandoquidem eos dies, qui Colloquiis ab Ordinario
præscriptis per loci ac *temporis* occasionem detineri ac trans-
igi possunt, feliciter erogatus æstimo: Ideoque *omnes* do-
mestici cujusque familiæ, excipiendis exceptis, quam dili-
gentissime adhortabuntur, ut tam sacris cultibus a ministris
Ecclesiarum habendis, quam examinibus Catecheticis summo
mane prædictis diebus sese præsentis sistant a visitatore
Constitutiones plerasque hanc Diocesem concernentes intel-
lecturi. Si hoc a quopiam neglectum vel contemptum fue-
rit mox notator ab ipso Episcopo emissus excipiet et cul-
pandus, *pæna* a Magistratu ordinata, eheu sat gravi, *omni*
exceptione præcisa, mulcabitur. His raptim scriptis a me
meisque saluta[tionibus] . . . feli. . . Actum Saltvijk 10 Oct.
1637.

[Boëtius] Murenus.

15 Octobr.

Hölts Visitatio i Sunds Skäran S. Matth. Capell.

1. Befans een godh deell af församlingen vara borta. These vrsechtas för mootwäder och storm skull.

2. Befans quinfolken themligen kuna läsa, men största deelen af manfolken gamla och vnga illa. Bleeff lofuadt, att the wille bättra sigh och sina barnu sättia till caplan, att lära läsa. Hwar ¹⁾ söndagh schola och wissa byar komma till förhöör emellan 1 gången och 2 ringningen. Repetitio skall och hållas några gångor om åhrett medh heela församlingen. Jtem tå presterna reesa i sochnen. Then som på thetta sätt inthet will lära skall eij tillåta sacramentet och echtenskap.

3. Kyrechio wachtare Erich Cemetsson i Grundhunda och Hans Algotsson i Wargatta. Officium: För kyrechio sömn: gässe krypningh i wrår och stoolar: gnaberij: ohöfligh gams i ingående och vthgående: kyrekioglam: munbruk: vthlöpningh och annor oskickelighet.

4. Bleeff befalt och loffwadt, att tijn glaas köpas skulle.

5. Befans inga hwss eller ägor till clockaren och caplan.

6. Befans clocktornet på kyrechio huffuen bygd röta the yttre och inre taaken. Bleeff lofuadt, att thet skall rijffuas bort och ny klockstapn oppå backan göras.

7. Kyrekiotaaket behofuer brädher och tiära. Loffwades bootas i thetta åhr.

¹⁾ I marginalen står för de sista meningarna: Sedan förändrat.

8. Kyrckio balckar äro rutnade: fula bänkiar: predikstoollen, brädhe altaret, och the wanskaplige beleten, som äro vpreeste vthj altare taflan ställe, bleef lofwadt borttages, och af nyo göras altare och taffla. Pall och skjiffua, predikstoll, biscopsstooll, bookstooll, kista och doop-skifua medh gott arbete. Chwr och sacarstia fins wäl rwm äth framdeles.

9. Cappels boarna beswära sigh inthet mechta wara vthj lijka lot medh moderkyrckio boarna vthj prestegårdz och sätegårdz bygning; thy the hafwa af them ingen hielp igen. Bleeff loffwat ordning och hwsjäckningh.

10. Befans ingen rekenskap wara ährligen giordt af kyrckiones inkomster och vthgiffit, ej heller någhon kyrckiobook. Bleeff befalt sådant wara i bereedskap.

11. Befaltes alla lijkstolsens restantier och annor geld opkräfuas.

12. I kyrckian skola inga lägerstellen tillåtas, uthan efter ordningen reeda peningar eller fullan pant till wiss termin. Thetta förstås och om låån.

14. För kyrckiones kista ware tw låås, een nykyll hoos caplan och then andra hoos kyrckiowerden.

14. Klagade Hendrich Staphanssons hustru i Lysterby, att hennes barns kista var sönderlagen och vthur kyrckian i beencammaren kastat, huilket barn inthet fult halfft åhr hafuer ligat i graaffuen, men croppen huart han war lagt wiste hon inthet. Thetta skedde, tå Madz Jacobssons modhers graaff i Wargatta nu i wintter opkastades. Bleeff skutit till tinget.

15. Bleeff sagt att ingen må ringia siäll ringh eller gräfua för än caplan är kungiordt, huilken hoos sig altijdh skall hafua kyrckio nykylen.

16. Bönderna beswära sig, att stundom moste de gåå ifrån duuken för wijnlösa skull. Wijn sädhen är — 7 tr, den pastor dispenserar ensam om, och sender meste deels inthet meer wijn en $\frac{1}{8}$ dels kannu vthj een lithen

teenflaska, medh huilket löperij cappels klockaren eij ärkar vthstå then besuärliga vägen. Tå pastor tillstädes kommer skall här om ransaakas ¹⁾. Bleeff befalt, att bönderna schola tagha aff wijnsädhe två $\frac{1}{4}$ t:a och $3 \frac{1}{3}$ c. Jtem skall köpas een steenflaska om 4 kan:r för huilken kan hafuas låås. Nykylen hoos caplan och flaskan i någon god kellare.

17. Wijnsädhen är hordt urgerat öfuer heela landet, att kyrkiowärderna schölle emoottaga att försälia och skaffa wijn till kyrckian. Presten prijset på begge delarna optekna jempte förskaffningen; men fattas, skiute tå bönderna tillhopa.

Thette wele bönderna inthet vndergåå Suar: Ty 1 fåås på thetta landet inga reede peningar för spanmåll höst eller winter, med minder een will borga till sommaren. 2. Tå skeer och gemeenlig att man måste bijdha lenger fram, ja någre åhr bortåt. 3. Offuersendes spanmåll till Stockholm, så kan man stundom få god skäll, stundom halfft värde, stundom förs han heem igen. 4. Bönderna kuna inthet förwara inthet wijnett vthan mögll och grum, ty the hafua inga kellare. J sombliga kyrckior kan göras gropar, men icke i alla. 5. Skall bonden hafua begymrat, blifuer wist brist på wijnet, ty the boo longt från städherna, och thå the reesa, gåår stundom fort, stundom liggia the några månar på vägen. 6. Wijn sädhen är och lithen; skola the alla söndagar, helger och stora böndagar fhå messa, recker hoon inthet till, om hoon skall säljas för trångmåll i otijdh för halfft värde. 7. Bönderna äro för vthan messa, för än the tagha moott wijn sädhen, ty snarare går vth på theras pung om sädhen nidslås, vthborgas eller i otijdh sells, än thet blifuer öfuer. 8. Pastores önska sigh thetta omaket wara quite. 9. Bönderna trängia hårdt på dhe wela på

¹⁾ I marginalen står: pastor suarar: att han hadhe buditt bönderna om dee wela thett, skall wisas huem thetta är budit.

sig tagha. 10. Thetta wela the göra, om boonden för thetta omaaket weett betrachta någon ähra. Præpositus skööt till Capituli förklaring.

18. Nilss Clemetsson i Simsala hafuer trolloffuadt Kaarin Anders dotter i Getha, huilken pijgha för 2 åhr är rymbd till Suerige. Nu taalas att drengien will sökia sig een annan. Bleeff sagt, tå drengien heemkommer, skall han fhå beskeedh hoos præpositum.

Kläckare lhönen, 1 lithen ost, af huar bonde $\frac{1}{2}$ mantalet. Men af then andra $\frac{1}{2}$ deelen tager säte kyrckio klockare 1 ost ochså. Bönderna äro tillhopa — 36. Om thenna rännta skall göras een annan ordning.

Conciones sacellani rogationum diebus hoc anno habitæ sunt, a D. Joh. Bothv. scriptæ.

1. Exod. 14 a v. 1 ad 31 inclusive.
2. 2 Par. 19 a v. 4 ad 11 et 20 a v. 1 ad 29.
3. Deut. 11 a v. 7 ad 28.

16 Octob.

Hölts Visitatio i Sunds Moder Kyrckia.

1. Kyrckiovattare: Bengt Pedersson i Lappaböle. Ambrosius Pedersson i Gunnarsby.

2. Förmantes bönderna göra någhon hielp till capellet effter cappsboarna hielpa till säte kyrckian och prestegården. Bleeff loffuadt att the wele hielpa efwen så stoor hielp som dee få af dem, man moot man.

3. Fans ingen kyrckiobook eller rekenskap wara hållen. Befaltes book kiöpas och åhrligh rekenskap Philippi Jacobi tijdh hållas aff pastore och kyrckiowärderne coram tota ecclesia.

4. Befaltes till kyrckiones kista twå nyklar hafuas, een pastor, then andra kyrckiowerden.

5. Predicostolen skall sättias på ett bequemligare rwm till södhre väggen, medh tillgiordh opgång. Ordenteligare

benckiar, chor, biscops stool, bookstool, messe altare rijffuas omkull och medh laghom proportion muuras wid weggen. Doch skall först nytt golf inläggias och jämnas medh thet gamla som duger: ny beencammar, fönstren bootas: kyrre-kian vthan och innan reenligh hållas och i hegna wara. Bön-derna lofua göra huadh de hinna med golffuet oc stolarna.

6. H. Maria i Suensböle trolofuades för 2 åhr (sedan) medh Anders Larsson i Lomparby, sedhan hafuer han åtras och slunckit esomåftast emellan Suerige och Ålandh. Bru-den effter hoon seer sigh wara öfuergifuen och inthet hafua att wälnas, will hon gerna lofua sigh bort. Aff sochn hafuer hon gott testimonium. Bleeff sagt, att hon skall hålla sigh stilla, och i meddertijdh göres flijtt hoos commendanterna, att löparen igen skaffas.

Partes catechismi kunde folket något, men inthet för klaringen. Gaafs vnderwijsningh om ordningen.

Klåckare räntta — 1 cappa rogh.

17 Octob.

Höltts Visitatio i Salttwijk.

1. Heela församlingen waar tillstädes och gångarna fulla med vnghuadh.

2. Partes catechismi läse någorlunda och några få poikar Lut. förklaringh.

3. Om fisketijondens missbruk eller tiufna skärptes hårdt medh folcket, e. g. widh Wärbers vijk om wåren lätt läggies näpligen halfparten fisken, vthan för gáfwor och igengåffuår knytes medh then stoor folkhoopen huar euiga dag. Stundom då lithet wanckar gifua de bådhe sin och past. deell bort. Ifrån een gårdh komma och tuå eller 3 personer. The blifua och icke wed een noott, vthan ränna till them alla. The trängias och i botharna och illa trampa Gudz gåffuan. The bruka och skamlig mun, när them icke

gifz så mykit som dij wilja. In summa många sådana rännare insalta meer fisk än sielfua nothmännerna. Thenna oseden är på heela landet och brukas wedh alla fiskerijplasset. Här på bleeff medh flijt arbetat, att all oskick skall bortläggias i förb:de stycker och past. rätt tijond göras. Willa sedan bönderna bortgifua all sin deel eller seljan, hafua dhe loff till. Här i Saltvijk bleef beviliat, att pastor fhår sin rätta tijond aff lotterna och sedhan aff giff fisken, så många skofflar som pröffuas på tijonden löpa.

Klockare lhön rogh — 2 cappar.

Conciones sacellani: 1:o Luc. 1 a v. 39 usque ad 57.
2:do Psal. 81 a v. 14 usque ad finem. 3:o 1 Joh. 1.

18 Octob.

Hölts Visitatio i Geetha Capell.

1. Fans vngdomen och quinfolket fåå wara tillstädes.
2. Vthi lässningen fans brist. Låffuades bättring.
3. Kyrckioväktare Hans Hindersson i Pantzarnäas, Erich Hansson i Snäcköö.
4. Een kyrckiobook och räkenskap bleeff sagt ut alibi.
5. Bleef befalt, att läggia i en kista peningar medh ett holl på locket och tu låås, och icke i tuå kistor, som nu skeer, ått huilka pastor hafuer then eena nykylen och kyrckewerden then andra.
6. Blef befalt kyrckian vthan och innan hållas reenligare; the trij stygga steenaltare och annat rosk uthäffas och skogen affhugga in i kyrckiogården, (med annan stil tillagdt:) och kringom kyrckian för skogzeld skul, som kan komma löös.
7. Kyrckiotaket, som rutit är på den eena sijdhan, bleeff sagt och låffuat, att det i tillkommande vår skall spånslås och then andra sijdhan tiäras. Sedhan laga om the ruttna kyrkiobalkar.

8. Fönstren äro ilaka, och een stoor öpningh under taa-
ket rundt om kringh, ther snö inyrer. Bleff lofvat at bootas.

9. Om the oskickeliga bänkiar, altar skjffua, biscopsstoll,
bookstoll framdeles. (Med annan stil tillagdt:) Golff i *sacristian*,
wäkenhuus och kyrckian, item tak och botn på *sacristian*.

10. Vngdomen skall stå i gången framför bänckie-
rumer och icke i wrår ellar bänckiar, på manfolks sijdhan,
som nu skeer.

11. Bleff sagt, att tå pastor kallar caplan till säte-
kyrckian, tå skall han sielff reesa till capellet, och åt högsta
en gångh i månan ömsandes, och ingalunda låtha wara
tienstlöös, som här till skeedt är.

12. Gertru Jörensdotter, barnfödd i Nyland, säger sigh
hafua fåt sin man i Kimitto prestegården, her Sigfredz dreng
Madz Pällsson, b:d; medh honom hafuer hon aflat tu barn,
itt i Kimitto prestegård och thet andra i wägen åt Stocholm.
Sedhan han bleff dödh, hafuer hon warit i några åhr på
Åland och i tienst hoos Pälacken. Ther säger hon sig
wara förkränkt af kåparslagarens dreng Zacharias b:d i Åbo.
Bleff sagt, Consistorium skall ransaka och göra beskeedh.

Conciones habitæ a sacellano diebus rogationum: 1.
Psal. 6 authore D. Joh. Bothvidi. 2. Esaj. 13 v. 11. 3.
Jonæ, 3 totum caput.

19 Octob.

Hölts *Visitatio* I Finström.

1. Folket waar mästedeeell tillstädes och läste ostraffe-
ligen.

2. Kyrckiewachtare: Nils Jörensson i Påällsböle, Ber-
thill Ollsson i Suartzmala.

3. The mykla kyrckiosorl, vthlöpande, otijdiga kyr-
kiotienstförsacht, förargeliga stanande på förbudna rum, och
flera osäder, bleff låfuat at the willa sigh bättra.

4. Bleeff låfuat att tijnnglas köpas skall och predikan lämpas effter kyrckieordningen.

5. Bleeff låfuat att thet ojemna golfuet skall vthkastas i wäär och ett nytt inläggias.

6. Bleeff låfuat att thet orijmliga altaret skall nederrijffuas och ett lagom stoor widh weggen muras, medh altare gålff och skjiffua.

7. Bleeff låfuat: Ny chwr, biscops stooll, nya ordenteligare benckiar öfuer heela kyrckian och en skraap cammar achter i kyrckian. Men then plumpa nya bookstoll skall snickaren oplaga för samma penningar eller tage honom bort och gifue peningana tillbaka.

8. Bleeff ett brede, 10 al:r longt, huart mantaall pålagt.

9. The ilacka rottna tornett låfuades spånslås i höst.

10. Bygningen wedh båda kyrckorna och prestegårdh, bleeff sagt att pastor skall jemka och göra beskeedh.

11. Bleeff lofuat att i höst skall kiöpas kyrckiebook och sedan rekenskap hollas åhrligen.

12. Johan Hansson i Coodebålstadh hafuer een graaff intagit, ther vhtj han hafuer låtit läggia sin moder och trij barn och föga gifuit till kyrckian. Bleeff sagt att pastor och kyrckiewårderna skola vthfordra, och effter sina privilegier anmodas att han slenger öfuer ordningh.

13. För hustru Malins legerställe i Labbnäas är obetalt. Bleeff sagt, effter hoon waar een frelsequinna och hade inbyggt stoollrum, moste och gifuas öfuer ordningen.

14. Låffuade all man bortläggia wexledagar.

15. Finnes h. Kristin och h. Elin i Emkarby ganska sellan gå till kyrckia och Gudz bordh. Läsa kunde de inthet eller någon reeda göra om sin siällsaligheet; för them bleef och straffet hårdeligen skérpt, dock skonte, effter dhe lofuade bättring medh knäfall och gråtandes öghon. Pastor och sexmännerna skola på sådant hafua gran acht.

16. Bleeff angifuit, att Sigfre Nilssons hustru i Bierström träter med sin sonehustru. Blef sagt att pastor skall them citera, ransaka och oprätta.

17. Nilss Anderssons son i Emckarby hafuer belägrat en kona Maria b:d. Bleeff sagt, att boolaren skall stå kyrckiostraff eller lösa sigh medh en t:a tiära: men konan wedh Jomala och Finström, effter hon andra gången fallen är, 4 kyrckiodagar.

18. Effter ransakningen framkom Hindrich Jsakson i Westanträsk och klagade på Jacob Pällson i Tiude att han hafuer kommit honom i ett ondt rychte och förhindrat ett ährligit echtenskaps tillbodh, n. att Jacob hafuer sagt Hindrich ridher medh odens männer och hans moder kokar fhår till samma odens männer. Jacob refererar på Madz Jörenssoon i Oster Getha, som inthet war tillstädes. Bleeff sagt att pastor skall tingföra och weta beskedh.

Conciones diebus rogationum habuit pastor de clavis regni coelorum.

21 Octob.

Hölts Visitatio I Eckröö.

1. The som woro tillstädes kunde temligen läsa partes.
2. Woro fhå tillstädes, och bleeff funnit eij wara lyst; ty pastor waar till Åbo, sacell. till Nortällie och klockaren hafuer allenast i några gårdar kungior dt.
3. Sahde bönderna sigh inthet hafua någott moot presterna.
4. Kyrckiovachtare: Eskill Månsson i Biörnhofda och Eskill i Kyrckioby.
5. Lijk- och brudfolk är wanligit att presten gör följe ifrån gårdarna till kyrckian. Bleeff sagdt att thet kan skee med gammalt gudhfruchtigt folk som döo, när så begäres, och förnämligit brudhefolk, men icke göra en waana, att presten skall endteligen wara plichtig; ty thet gör till fyllest, när han går ett stycke moot i wägen.

7¹⁾. Kyrckiomuren är remnat nederigenom på båda sijdor och den nedre båtn är genom rutn medh bielkar och bräder. Bleeff befalt att bielkar och bräder skola framföras i wintter, och i wår för händer taghas.

8. The ilacka kyrckiebalkar låfuades bootas i wår.

9. Kyrckiones giold bleeff befalt bettalas innan wåren. Kyrckiobook och rekenskap hållas.

10. Bleeff låfuadt framdeeles nya bänckiar, golff, bispopsstool, bookstool, men chw om ther rum finnes.

11. Behöfues lechtare för folksens mykynheett skull, så framt stoolarna wäll i hoopa trängias.

12. Befaltes fodret borttagas, som ligger på wåknhus raffterna och achter i kyrckian, och kyrckian vthan och innan hållas reenligh.

13. Bleeff afflyst, att ingen skulle bruka skytterij, siälfänge, vthläggia nootar etc. för tijdegerden. Then som bryter föres till ting och sendes till præpositum.

14. Låfuades ringias heligzmåll.

15. Anna Bengtzdotter, kräncht af Thomas Olsson i Stoorby, bleeff ächtat och slap böte för fattigdomen skull.

Conciones sacellani: 1. Joel 2 auth. Episcopo Wexionensi. 2. Luc. 7 a v. 36 *usque* ad finem. 3. Jon. 2. auth. Episcopo Wexion. Et Psal. 91. auth. D. Joh. Bothvido.

22 Octob.

Hölts Visitatio I Hammar Land.

1. Folket låso bara illa. Låfuade bättra sigh.

2. The som achta gåå till schriff skola wara fram för än annan gång ringes, och icke ränna till duken sub communionen, såssom i dagh skedde med tuenne quinnor, gudztjänsten till förhinder, androm till förargelse och then

¹⁾ Numreringen är felaktig; N:o 6 saknas.

rätta seedwanliga absolveringsformen till föracht. Thedh samma forstås: om lijk, barnchristning, brudhfolk och kyrckegångs hustror. The, som inthet achta tijden och eij äro skuldlösa, så ware ogjordt effter gudstiensten och bötha, om the fleera gånger igen komma.

3. Kyrckiwachtare: Hans Jacobsson i Lillbolstadh Madz Bengtson i Postadh.

4. Låffuades kiöpas kyrckieböcker till både kyrckior och tu låås till kistorna och hållas räkenskap åhrligh.

5. Bleeff låfuadt alla vthlånta peningar och lägerställes peningar medh första bettalas. Sedhan sätties dubbell pantt och wiss termin.

6. Låffuades i denna wintter framföras spån och bielkar till tornet, i höst tiära köpas och i wår bootas.

7. Befaltes göras en cammar i wåkenhusett och medh låås förwaras, ther tiära, kalk och annat kan inläggias.

8. Låffuades wärcke i wintter framföras till kyrckiebalkarna och i wår bootas.

11. Förmaantes församblingen någre gångor, om the sigh besnärade öfuer båda presternas frånwarelse, skulle the seija: Suarades, effter ingen skadha skedde, gifua the denna gångon till fridz, men thet löffte, att sådant eij fleera gångor skeer; huilket presterna låfuade.

Conciones pastoris: 1. Psal. 6. auth. M. Marco Helsingio. 2. Psalm. 102. 3. Esaj. 5 a v. 11 usque ad 24 auth. Laurentio Archi Episcopo Vbsaliensi.

24 Octob.

Hölts Visitatio I Jommala.

1. Folket war temligh tillstädes, och kunde så temligh läsa, vndantagandes een hoop gambla, så ther som annorstädes.

2. Kyrckiwachtare: Peer Jacobson i Ödhninghby, Erich Madzson i Giölby och Isaak Eerson i Suijby.

3. Låffuades thet olijdeliga sorll och kyrckioqram borttläggias.

4. Låffwades taaket på senghuusett spånas och tiäras i wäär.

5. Clemett i Södersundh skall medh thet första byg-
gia sin kyrckioqram eller angifues widh slottet.

6. Låfuades thet öppna holet på muren fram i choren
igenmuras och the tuenne altare borttagas, funtten och pre-
dikostolen på bequemliga rum sättias.

7. Låfuades golfuet jämnas och werke till biscopz
stoll, chw, bookstool och altare skjffua i winter framföras
och i sommar för händer tagas.

8. Låffuades kellaren i prestegården i sommar bootas
och i wintter tillföras bielkar, tilljor och gråsteen; sedhan
the andra huusen, som taaklösa nästan äro, huar effter an-
nan förbättras huart år så mykit the hinna kunna.

9. Låfuades köpas kyrckioqram och åhrligh hållas rä-
kenskap.

10. Johan Madzson i Suijby hafuer belägrat Simon
Peersons dotter. Konan är rymbdt. Boolaren stå för kyrck-
kedören 2 kyrckiedagar, effter han är tingfördh. Om böte
kan D. Senex laga effter förmögenheett.

11. Michels dotter i Kärret hafuer haft på ett halfft
år tree boolare, tuå hafua böth och then tridie hafuer lofuat
henne ächta. Bleff sagt att the tuå skola stå tuå kyrckio-
dagar i Jomala, men med konan och then tridie bolaren,
som nu är i Suerige och wäntas heem, kan D. Senior præ-
positus moderera eller sigh rådfråga i Consistorio, så lagan-
des, att bolaren icke rygger sitt löffte, om konan öfuergåår
näsligh plicht.

Conciones pastoris junioris: 1. Hos. 4 a v. 1 ad
6. auth. D. Meisnero. 2. Psal. 6 a v. 1 ad finem; auth.
v. D. Baldvino. 3. Luc. 18 a v. 1 ad 9.

26 Octob.

Höltis Visitatio I Lemlandz Modher Kyrckia.

1. Woro fhåå tillstådes, synnerligh på quinfolkz sijdhå. Bleeff sagt, pastor skall them optekna och beskeedh taga ifrån consistorio.

2. Folket låse mesteparthen bara illa. Lofuade båttringh. Presterna bleeff och sagt: huru the procedera skole att folket låra låsa och forstå catechismum.

3. Kyrckiow. Jacob Nilsson i Flaaka, Erich Hinder-son i Helsstårp.

4. Befans folket åta för ån the gåå till kyrckia, thett the låfuade aflåggia. Ther om skola sexm. hafua insående, pastori kungiåra och pastor fålja ordningen.

5. Befans folket komma ojempt och staana vth på kyrckiewallen och kyrckiegården i raad weed muren och gårdzgårdarna, lijka som weed wargeråått. I kyrckian gåå the når dem synes. Olla och gaasa som ostyriga getter. Sin hattar och mössor taga the aff sigh, taga på sigh når the willa. Vthur stolarna rånna the förån råtta tijden år, medh trångsl och stoor gny. In summa: Fans ingen kyrckiotucht. Bleeff sagt huru man skall skicka sigh och låfuades båttringh; men hålla the inthet, søke pastor adsistens.

6. Låfuades kåpas kyrckiobook, restantier i håst opkråfuas och åhrlig hållas råkenskap.

7. Lofuade bånderna boota huusen i prestegården, som leekia.

8. Cappsboarna hielpa $\frac{1}{3}$ till kyrckiobygningen moott moderkyrckioboarna, men till prestegården $\frac{1}{2}$ part.

9. Episcopi ordning, att caplan skall boo wid capellet, bleeff suarat, aff caplan: 1:o att bånderna åro inthet meer ån 20 och måstedeels huusarme; 2:o att der år ingen plass, han kan boopå, ther han kan hafua creatwr; 3:o ingen fisk wenttar sigh få heela åhrett igenom, och åltså inthet kunna sigh ther wid hålla. Bånderna sade och kort

nej. Ty 1:o är thenna waanan ny; 2:o är pastor gammall, årkar inthet reesa i sochnbodh; 3:o kommer skilachtighet emillan sochnen; 4:o skall caplan lönas med een tridning moot thet caplans boo gifuer, effter han åfftare predikar än för them; 5:o sadhe skeribönder finnas i moderkyrekian, som lengre wägh hafua till kyrckia än cappells boarna till säte kyrckia. Udj alt thetta blefuo the underwijste och om-sijder sikh rättade i saaken.

10. Låfuades kyrckiotaaket, som alt rutit är, på norr sijdan, spånslåås och tiäras i wår och materialia i winter tillskaffas.

11. Låfuades tornet och södre sijdan på kyrckiotaaket igen lappas.

12. Befans kyrckiobotn fördärfuas af sniö, som inhyrer emillan spånorna och ypningen kringom kyrckiotaaket. Låfuades bootas.

13. Befans rotit golf, altare och predikostolen oordenteligen satte, ingen choor, biscopz osh bookstool ilacka, item bänckiar, item kyrkiobalcker. Thetta skall bästallas om framdeeles.

14. Befans bönderna reesa på stoore bönedager, söndagar och helgedagar, tå fisketijden är, med sina båthar strax the komma vthur kyrckian, vth på siön. Bönderna förebära sig hafua 4 mijl att roo till fiskeställen, och nattem tillföre wara oppehollit medh sköters vthläggande. Om ordningen heemställes capittlet, och kunde dee fhå afreesa hora 2 pomeridiana wore wäll, eliest hinna the inthet att vthläggia sina sköter om then afftonen.

15. Kläckaren besvärar sig, bönderna icke wilia tilllåta honom slå kyrckiogården, vthan wela han skall wara oslagen. Ther om blefuo the underwijste och kläckaren fick tillsäjelse.

16. Hos Nilss i Eersöö är een faderlös och moderlös poike, 13 år gammall, seer vth som een byting, huilken icke kan beholla the gudz gofuor han förtärar. Bleeff sagt att han skaffas till Åboo hospitall.

Conciones Pastoris: 1. Magnificat *anima mea Domino*.
2. 1 Pet. 5 a v. 6. ad 10.

Conciones Sacellani: 1. Psal. 50 a v. 15 *usque* ad finem, Auth. Episopo Wexionensi. 2. 1 Joh. 1 a v. 7 *usque* ad 8, Aut. D. Joh. Both. 3. De sacramentis in genere. Aut. Enocho Haquini. In *sancta* conc. Jonae 3 totum caput. Aut. *Episcopo* Wexion.

28 Octob.

Höltz Visitatio I Lomparlandh, S. Birgittæ capel.

1. Woro ganska fhå tillstädes. Föregaafz them wara i fördzlä.

2. Funnos störste deelen illa läsa. Och läfuade bätt-ringh.

3. På lande är ingen, som kan läsa i book. Bleff sagt, att the som någor lägenbeet hafua, låtha barnen till D. Isaacum. Eliest skola presterna komma ganska tijdeligh till capellet och för gudztiensten läsa alla partes några gångor thet samma och samma, sedan sättia them wissa stycker före, att höra them en annan gång, och som äftast repetera, att the lära förstå.

4. Hols tijdegerd huardt tridie eller 4 söndagh, effter *Episcopi* ordningh. Bönderna seijsig wara för suårdt att komma till kyrckian landwägen, ty the skola öfuer ett stort sundh, thevthi inga båtar äro på theras sijda, eij heller siöledz, thy te skola först ett longh stycke öfuer land och bruka öfuer Lomparen andres båtar; stundom hindrar mootwäder, storm eller diup sniö. Bleff läfuadt annor ordning effter theras gamble pastoris ifrånfälle.

5. Fins ingen lägenhet, ther caplans gårdh kan byggias, ty capellet står bygd in vthi een engh. Wara hoos andra eller byggia på andras ägor tager eij heller lagh. Bönderna äro — 20, och mäst vthfattige, therföre måste öffuerheten anmodas om caplans bool, om han sigh ther eliest hålla kan.

6. Hoos D. Isaacum waar i dagh något förseende, ty sedan han hade skriffat tuå bönder, predikat och i messan hade siungit till instichtelsens andre deel, kom han i hugh att wijnet war glömt i prestegårdet. Alla berättade thetta förr aldrig wara skeedt. Jag beder heela consistorium ville thetta låtha falla, ty han sielf gråter öfuer sitt förseende och wille sielf afstå från embetet, thet iagh inthet kune effterlåta för hans faders sorgs skull och bristen på gudztienst. Jag hoppas han seer sig wijsligare före i alt thet hans embete kräffuer.

7. Fans capellet aldrig läsas och nykylen wara förkommen. Bleeff sagt att en nykyll skall göras och capellet altijdh stå läst, tå ingen tjänst holles.

8. Fans kyrckiones peningar liggia i kyrckiones kista och offerstocken, för huilka inga låås äro. Bleeff sagt, låås skola kiöpas och med det snaraste föresättias etc.

9. För fremmandes skull, som gåå ifrån hamnarna, befaltes, att offerstocken skall slåås fast i wåknhuuswäggen.

10. Fans söndriga fönster i capellet. D. Isaacus wittnade sikh hafua seedt capellet wara fult med geeter, huilka hafua sprungit på mansfolks benckiarna och vthstååt röterna. Bleeff sagt att the skola med *thet* första bootas.

11. Fans kyrckiotaaket wara rutit. Bleeff sagt att näfver skaffas i förråd och andra materialia och i wår bootas.

12. Bleeff klagat i gemeen, att barn finnas, som andra öknämpna. Förmaantes förälldrana, att the skole hudhstryka sijna barn i åklagarens näruiaro för slijka laster. Om the thet icke göra, och barnen äro öfuertygade, skola förälldrana sättias ifrån sacramentet, tinghföras och till præpositum sendas.

13. Klagade cappsboarna, att många sätekyrkioboar kalla them Lompare Crosar. Befaltes tinghföras och till præpositum sändas.

14. Om mööquällar och oskickelighet i gästebodh låfuade the sig rätta wilia.

15. Bleef angifuidt att the draga fielnoot strax the komma vhr kyrckian. Bleeff sagt att thet icke skall skee, vthan på sijda midafftons tijdh.

16. Bleeff angifuidt att brodar, som för wigningen äro belägrade aff sina brudhgummar, gå och tigga sedhan the äro wigde, ther the ej för hafua hindt. Thenna omlöpning bleeff förbudin för sådan otucht skull, och eliest böta effter 4, 5 i Orbroo beslutzt puncht.

17. Begära alla trolofningztijden stå ett heelt ähr, på thet att de kunna fänchta sig vll och lijn och göra några bohags stycker. Thetta bleef heemstält capitlet; doch bleeff sagt, at inga skola trolofuas, för än the hafua presenterat sigh — 14 dagar för trolofningen i prästegårdh, låtit sigh på båda sijdor förhöras in catechismo; om the then kunna, skola the slippa fram, eliest inthet. Sedhan skall lysas för trolofningen — 2 gångor i kyrkian, och trolofningen hollas för altaret och huardera parten ställa sig löfftesmän om theras stadigheet och låfuen fulbordan. Men ther prästerna see någon huinck wara, eller the wilia wara i gård tilhopa, skola the them wija när the trolofuas.

18. Befans golfuet wara ojempt, oordentelige benckiar, lågt altare, ingen altars skjifua, ingen biscobz stool eller bookstool. Sådant skal framdeles lagas.

19. Kyrckiwachtare: Erich Eersson i Clemethy, sexman: Johan Eersson i Lompöö.

20. Befaltes them afhugga al skogen i kyrekiogården och uthom kring, och om obestelt är i nesta visitation, skal pastor citera them til doomcap. ¹⁾

29 Octob.

Hölts Visitatio I Föghlöö.

1. Folket störste deelen läso illa; lofuades bättringh.

¹⁾ Denna paragraf är efteråt tillagd med annan stil.

2. Fans mehra än halfua församlingen wara bortta. Förgafz många wara reeste til Swerige, många i fördzlo och många förhindras af mootväder och storm. Bleff befalt att pastor skal them notera, som inthet lagligit förfall hafua och præposito beskeed göra.

3. Kyrckiow. Clemet Hend. i Biorssbodå och Bengt Hend. i Steentorp.

4. Fans lijken, som på kyrkiegård leggiar skola, först bäras in i kyrkian och sedan effter predikan vth till begrafningzplatzen. Låfuades rätta sig effter ordningen.

5. Klagades att många lijk vthkastas förän the äro rotnade, huilket skeer af mykin inläggelse och then giorde ordningz förkränkelse. The sade biscopen them effterlåtit lägerställe för 1 D. Bleff afsagd att en Rd eller thess werd gifuas skal vthom choorn. För lijken vthkastelse skal sökias doom ifrå consist.

6. Befaltes kiöpas kyrckiobook och göras åhrligh reenskaps.

7. Låfuades werke til sångh choren i winter framföras och i wår af nyo göras. Thet igen blifuer och tornetaaket skal fulfölias i the adra åhren.

8. Låfuades framdeles bootas the söndroge och oskaplige kyrckiobalkar.

9. Befaltes klockaren hålla kyrckian reenligare, lööff och thet mykla skraap, på messe altaret, vthkasta.

10. Benekiar, biscopz stool, bookstool, altare, golff och duukskijffua äro mechta leeda. Golffuet ojempt, funten på ett obequemligit rum, jngen choor, ingen gångh och dugligh trappa till predicostolen. Item på quinfolkssijda står ett stoor steen skräff. Om thetta gaafz order.

11. Vthij prestgården fans brist på sätestuffun, warghskårsstufu och fåhuset. Befaltes i höst bootas eller tingföras.

12. Vhtij Kökar äro tuå vnga bröder spetelske, som wistas i huus tilhoopa med annat folk. Bleff sagt att the

skola wara i vthhuus, huar icke moste the plichta som them hyysa.

13. Angafz att vthi Föglo hampnar äro tree offerstockar och i Lemmelandz hampnar tuå, huilka äro oläste och peningarna bortstiålas. Thessa tuå sochnar wela samma peningar till sin kyrekiobygning beholla. Befaltes att ther skola göras starcka stockar, wäl jernslåss och tilslutats medh goda låås, diupt sedan nidsättias i marken med steen rösior kringom och bettalas af thes peningar. Wijdare order söök vthi 1640 åhrs visitations 5 punkt lit. Föglo.

14. Förlijktes Britha Olssdotter i Sonboda med Erich Thommasson sin brudgumm i Skoboda, then hon ingalunda wil hafua och huarken af pastore eller lagläsare beueekas kunde til echtenskap, så at hon lät sigh rätta och genom löfftet wist lofuade sigh wilia blifua wedh thet förbund som giordt war; huilka strax ther effter wigdes.

Att alt thetta så aflupit är, som acterna vthwijsa, vnderätte wi wåre nampn med egne händer. Actum Föglo, 30 Oct. an. ut supra.

Boëtius Murenius.
Saltvijccensis.

Claudius Christoph.
Episc. Sacell.

1640.

Febr. 16, 17.

Hölts visitatio I Sundz Moderkyeckian.¹⁾

1. Om kyrekiobygningh. Tilbiuda sätekyrkioboar hielpa capels boarna åkor och dagzwerken till sitt capell så mykit som de sielffua göra. *Svarades:*²⁾ att skall lijtas på

¹⁾ Imarginalen: Extractet af [för]ra visitationskladden och [före]-falne casibus.

²⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

så mången man, nederfaller wist capellet; doch sade the sig wilia eensamma thet hålla wed macht och för thetta besuäret affslå i sätekyrkiobygningen huadh lijkt är, men aldrih sadhe sikh förmå både hålla capellet och i lijka lott man moot man moot them hålla sätekyrckian, effter the thetta göra i prestegårdzbygningh. På hvilket the andra hårdt urgerade, effter sätekyrckian hafuer fem gångor större besuär medh sikh. Bleeff sagt och beuiliat sikh wilia undergåå samma ordningh som i andra sochnar är, ther som capel äro; (etteråt tillagdt med annan stil:) oc thermed goffuo the andra sig tilfridz. (I marg. är tillagdt:) Ordning: at capelsboarna hålla ensamma capell och til sätekyrkian göra en treding åkor oc dagswerken.

2. Kyrckiowachtare: Peer Jönsson i Höghbolstadh, Ambrosius i Gunnarsby.

3. I lääsningen woro the eij wijdare kompna ähn som 3 $\frac{1}{2}$ åhr sedhan.

4. Om kyrckiobook och rekenskap är inthet effterkommit. Bleeff loffuat hädan effter. (I marg. Kyrckebook säger pastor sikh hafua [be/falt bru/ka]

5. Om tw låås till kyrckiones kista är inthet effterkommit, vthan alleenast offerkistan. Bleeff lofuat.

6. Kyrckian och sacristian är full i alla wråår medh rosk och mykin oreenlighet. Item: offuan på hualffuet. Bleeff sagt att klockaren genom huusfolcz tilhielp skall sådant vtbära och aff wägen kasta, och kyrckian reenlig hålla, (med annan stiltillagdt:) så framt han wil bliffua wid embete.

7. Om innanbygning är alz inthet effterkommit som the låfuade i förra visitation, vthan några tilior och beenkammaren, som i fiooll med mödho bönderna efterkomo.

8. Om bygningh wardt beuiliat 300 spåån till taaket, spåån och spijk till tornet. Till golffuet en tilia på mannen 12 al:r long. 30 bygningh stockar — 11 al:r long. Syllar till bänckiarna 12 str: 15 al:r. Altaret flyttias till wäggen, predikstolen till fönstret, choor och ordenteliga stolar medh

den scamlun och den snickare, som inspectoren godh känner, så att contractet och arbetet suara moot huarandra. Item låfuades tw bråde på manzen, ett en tuäär handh bredt och thet andre tw finger bredt. Item 16 choor stoc- kar om — 11 al:r, pelare — 100 str: huardera — 2 al:r och spiror så många som behoff göres, alt innan tree wekor.

9. Böthe för försumelse på försagdan dagh bewiliade the 6 öre gott mynt för huar åka och dagz werke och än tā göra thet som göras bör, och ratas thet som inthet suars- got är aff sexmännerna både på arbetsfolk och bomerken.

10. Kyrekiobalkar låfuades bootas som och elacha äro; item;

11. All widskepelse på åker, engh, watn, etc. bortläggias.

12. Ministri och auditores hade inga besuäär moot huar annan.

13. Predikan skall rättas effter ordinantzen och icke hållas i tuå tijmar, såssom i dagh skedde; synnerligh i visita- tioner och häfftigh köld böör sängh, bönen och predikan bä- ställas på en tijma.

13. Till bagare vngns lönen låffuades af huar bonde 2 öre muurmästare och pastori 4 öre för sin bekåstningh.

14. Vngdomen låfuades stå wid bänckiarna i gången eller i chooren, och eij i stolarna, som för skeedt är, syn- nerlig the små poikar.

15. Catechismi förhöör låfuades på lögerdagen wed bötet effter *ordinanzen*.

16. Folket låfuadet i ingång och vtgång bortläggia sin gamla waana och rätta sig effter ordinanzen. Item, bönderna till alla samtaall vth på wäster wallen och eij på kyrekiogården eller bådha sijdorna.

17. Om brudhsäcken jakades i tuå sochnar.

18. Om trolfningztidhen med pijghor begära the ett heelt åhr, men enckior 6 wekor. Bleff remitterat till consistorium. Och kunde the eij öfuertalas att medh godo låta sei ja sikh, ehuru mykit ther opå arbetades. Ikke heller bröllop på tu ställe.

19. Om vthlöpfung och köring på stoor helger, som här tils hållit är, låffuade alla affläggia.

20. Om kyrckiotog, ett låánt Stellen Mörnär 6 $\frac{1}{2}$ *℔* hamp. och Stephan Hansson thed andra — 30 famnar. Låffuades om thess restitution them påminna.

21. Om fåre huset låffuades wärecke, så frampt the någorlunda hinna.

22. Om skiötfiske låffuades bätter richtigheet.

23. Om inventariis fins ingen reeda. Låffuades richtig beskeed till näste visitation.

23. Kyrckiones peningar behollit och vtlåánt, förvthan slottet och tijond fougden, ¹⁾ äro — 82 $\frac{1}{2}$ D:r. Item skall förnimmas om D. Barthollus hafuer tagit någon svensk D:er. af h. Kaarin i Bränbolstad, som kyrckian tillhörde.

24. Hustru Malin Peersdotter i Finneby miste sitt barn 2 Feb. i sängen hoos sigh, 13 wekor gammalt, och förplichter sigh af inge tingh wara quafdt, vthan tå hon waknade lågh barnet på sijdhan och ryan på kinbenet, men icke munnen. Och seger hon barnet hafua ther siälas, som i tretton wekor hafuer warit siukt och alla dagar och nätter skrijkt och ganska sällan i waggan söffuas kunde, ehuru god skötzell thet hadhe. Kyrckioplicht, aff pastore pålagt, är thenna: Anders Peersson, hennes man, som waar i Jomala sochn, när barnet dödde, och hoon äro satta för kyrckiodören i 7 sondagar.

Sententia præpositi: ²⁾ Emedan mannen for kyrckiodören ståt hafuer i 7 wekor för ingen sin brot skull, som tå bortto war, sammaledes ock hustron, hoos huilken ingen dödzwållan finnes, af hennes förplichtelse ock andra meniskiors witesbörd; thy barnet, som och så lenge siukt war och alla dagar och nätter ropade, eij söffuas kunde i waggan, vthan i sängen fick roo och lijsa, kunde thet och

¹⁾ Ofvanför slottet står: 3 barn, och öfver tijond fougden står: 2 barn.

²⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

lätteligh ther siälas. Altså måge the tillkommande söndagh gåå ginast i sin bänck, doch hustron vnder heela tiensten ligga på sin knää, och pastor, concione et precibus finitis, affkunnar thenna casum såssom han i ransakningen funnin är, förmanandes folket sköta sina barn och hafua them i waggorna; affsompna the tå ther, så är man trygg och all-deeles vthan agg i samwetet.¹⁾

25. Jöran Bengtsson i Lapböle bekänner sig öfuer åhr och dagh wara listigt efftergången i skogh och på wägar af Steens hustru i Kärr, och nu, sedan Steen flyttiade till Karmanöö, hafuer han henne belägrat om aftonen i skymningen i stallet i en foder låår och stalls dören igenstängt, afftonen för än Lass Finne kom ifrån Kajalot, medhan Steen följde Anna i Lofföö i Lemmeland att tiggia med brudhsäcken. Thenne dreng wjstes vthur choren i visitation i Sundz kyrckian att stå achter i kyrckian, till thes saaken blifuit slitin, och i medler tijdh satt ifrån sacramentet²⁾. Quinnan sammaledes til nästa ting. Thessa personer äro på tinget frijgiorde af lagläsaren, dok olaglige aldeles efter then process, som ibland the lösa acta ligger, then præpositus notificerade consistorio och consistorium sedan hoffrätten, om huilken hoffretzfiscalen hölt en ransakan på Aland och befän lagläsarens excess, för huilken och flera saker skull han bleff sat ifrå embete. Quinnan, som consistorium i 2 åhr ophölt ifrå sacramentet, then förhopning att hofrätten skulle them klara, hoorsaken på nyt revidera och sententiera, har ståt nyårsdag 1642 oppenbar schrift för 33 kyrckiodagars försummelse och kyrkiobuller, tå hon wille sig drenkia, löpandes uhr kyrkian under gudztiensten, effter hon sielff oc mannen såväl som Hindrich i Herasby (?) 2 gånger ödmiuk . . . stelte . . . Jöran i Lapböle (i marginalen är tillagdt:) skiuter præpositus the . . . liga . . . sistorii ter . . . —

¹⁾ I marginalen: Men pastor . . . re in för cons[isto]rio.

²⁾ Det följande är efteråt tillagdt med annan stil.

26. Om befallningsmansens hustru, som hafuer födt dödt barn, huilko i rekningen fattas 10 wekor; begärar legerställe i kyrckian med alla ceremonier. *Suaar*: 1) Barnet tillåtes läggias i theras graaff i kyrckian, tröst sermon hållas i huusett och uthbäras aff några gudhfruchtiga meniskior, men inga andra ceremonier. *Ratio*. 1) 1:o ordinantzen eij medhåller, 2:o eij fädernes landsens bruk såvidt præposito är vitterligt, 3:o förmeenas *propter scandalum infirmorum* in rebus adiaphoris af mig privato, ehvad teologi och utrikes bruk medgifuer. 1640, 17 Feb. schreff *præpositus* till consistorium om fullkomligt suaar. *Men till min tillåtelse binder thetta* 1): 1. Barnet hade lijff i moderlijffwet och är Gudz barn. 2. Parentes träget begära en billig saak. 3. Lijktienster skee eij them dödhom till hielp vthan them leffuandom till tröst 4. Modhren åhr och dagh hafuer varit siuk och i barnsängen en oseijelig hårdt kamp vthstååt, kan lätteligh gräma sigh till dödz, om thetta henne afslagit warder. 2)

Angaaff³⁾ Frantz i Daglösa Clemetz hustru i Hulta hafua besökt Johan i Daglösa 3 gångor i förleden höst (huilka tillförene hafua varit i grofft rychte och förthen-skull tingförde, dock frijgiorde). Och nu sijdste gången sedan hennes man tu pestialiske lijck begraffuit hafuer, säger han att hon hafuer tuå nätter varit i Daglösa, och sådana reesor gör hon om nätterna och smyger sigh i en annan stuffuu än ther folket dagligen wistas. Om thenna löpningen och misstänkeliga omgänte är skriffuit till befallningzman, och båda äro the satte ifrån sacramentet. (Efteråt tillagdt:) In Martio är hoor carlen bortrymd till Suerige

1) Kursiveradt i manuskriptet.

2) Efteråt tillagdt: 1640. 11 Apr. *Rssimi Episcopi* resolution: At endoch fordom mechts snöpligh thermed är tilgångit, lijkuel brukas nu sådana begrafningar solenniteter och prydeliga med ringiande och alla wanliga ceremonier. *Videatur* Haffenreff in *locis communibus* p. 478, loco de baptismo.

3) I marginalen: Jan. 21.

ifrån hustru, barn, huus oc heem. Eij heller bleeff han tagin i borgenhänder, sedan hans saak wardt angiffuin.

27. Om Madz Erssons, Båtsmans, som tienar enckian i Håkonböle, storskheet emoot sitt suärfolk, föracht emoot hustron och olydnan emoot predijkoembete och föräldrarna, är honom sagt, huar icke han med alffuar ödmiukar sigh, skall han vndergåå thet straff, som han förtiänt hafuer. För kyrekioböte är suärfadhren löffte. (Efteråt tillagdt:) Witas at thenna båssman hafuer bettrat sig.

28. Hustru Mariæ i Suensböle brudgumme och förlöpare, Anders Larsson i Lomparby, weet ingen något berättat om. I Lemland skal fråghas effter honom. Quinnan, effter hon i 6 åhr hafuer stelt sigh ährlich sedan han bortlop, jemuäll och förr, så haar hon loff taga moot, om en ann henne begärrar till echta. (Efteråt tillagdt:) Men i Lemmland berättades honom wistas i Enhköping, i sommar akta sigh hijt och clarera then saken. I medlar tijd moste dijt schriffuas aff pastore til commendanten och pastorem.

29. En finsk quinna hafuer i heela hösten haft sitt tillhåll i Kärr och nu för 3 wekor flytiat till Lofföö; är sagt, om hon ther eller annorstädes will wistas, moste hon skaffa sigh en sedell från slottet.

30. Clemet i Hultta, som är dödh aff peste och inthet kan komma till jorden för oförmögenhetz skull, ähr sagt: att slechten tingar någon som honom begrafuer för 5 eller 6 D:r. Och samma peningar kan tagas aff the 20 D:r, som han förtiente i Simsala, them bef.m. till cronans vthlagor annammat hafuer.

31. Peer Nilssons sonahustru i Brenbolstad lop i fioll ifrån sin man till Åsgårda och tilböd sig sittia och spinna och före juulen i thetta året hafuer lupit till Finneby och will inthet komma till sitt suärfolk, förr än hennes man kommer från Suerige, ther han nu är spantals tryskare. Thenna quinna kom eij tilstädes. Suärfadren säger sonen wara geenwördig mäst för hennes klemerij skull, så att han

icke kommer honom effter ett wedeträä; för thetta och andra odygder wil han honom huareken födha, kläda eller hyysa. Bleeff sagt att pastor härom ransaakar och parterna förlijker, och andra föruarar, att the sådant folk icke så lätteligen intaga. (Efteråt tillagdt:) Hielper icke, hafue saken til laga förhör på tinget.

32. Madz Thomass. i Domareböle hafuer mist på 14 dagars tid fadher och modher; will slippa medh een koo i lijkstool. Svaar: Effter han är behollin, gifuer han koo och en *my* sölfuermyntt för huardera som igen är.

33. För Michel Madzsons moors i Månsstähta lijkstoll bleeff sagt: Effter the ähro huusarma moste pastor låta sig nöija medh någre dagzwerken eller annat thet han kan komma tiluäga.

34. Thomas i Wijwasby måste vthläggia kyrkiobötet för sitt bojerij, effter ordningen. Item förbödz smijderij (efteråt tillagdt:) för spittelskan skuld oc fölie the förra giffna order.

35. Jacob wed slottet, som 2 åhr ther warit hafuer vthan sacrament, bleeff wist lofuat att han skall sändas till Åbo i thessa daghar. Skeer icke, går man för olydnan och alla förmaningars föracht till excommunicationem majorem. (Efteråt tillagdt:) Hans bojerij söök i 1639 åhrs kladd.

36. Greels i Tranwijk, båssman, bleeff pålagdt betala Dn. Michaëli för sitt omaak, (efteråt tillagdt:) såsom the kunna öffuereens komma huad skäligt är.

37. Gevaldierns tienstfolk för sin otucht, förr än the wijgdes, skola gifua 6 mk till kyrkian, effter the äro vthfattige; men hädanefter skall pastor skärpa ordningen.

38. Om kyrkiones bibel är sagdt Dn. Olao, att han skall restitueras och i bookstolen liggia. Item, kiöpas the böcker som ordnanzen förmäler.

39. Holmen, som Björboana hafua wunnit från prestbolet, skall tagas en vidimerat kopia aff breeffuet, föruaras i kyrkian, och the peningar åhrligh vttagas, som till kyrkian att göras them är pålagdt, ifrån och förr thenna dagen.

40. Om wixellpeningar och andra presterliga rättigheter omgåås ministri fogliga medh, effter ordin., till thess en allmännelig ordning wij aff consistorio fhåå kuna.

Capellet, 18 Febr.

1. Kyrekiowachtare: Erich Clemetsson i Grundsunda, Hans Algotsson i Wargatta.

2. Tijmglas låfuades i sommar kiöpas.

3. Tornet, som för röta skull skulle borttagas och klockstapn göras, begärrar störste deelen att thet kan få stå quart kyrkian till prydna. Bleff låfuat, om the kunna laga så, att thet blifuer vatntätt.

4. Våkenhuus låffuades tillkommande åhr huggas nyy, eller en annan döör på wester wäggen.

5. The stora beläter, som i wägen stå, bleff befalt kastas på botnen.

6. Altare lofuades med utmärkt proportion göras aff steen, lerff till öfuertäckelse kiöpas; pallarna förhöijas och ett annat åhr innan bygnan göres, effter affskedet i förre visitation.

7. Taaket är förbättrat med bräder och tiära, och stoopflaska kiöpt effter befalningen i förre visitation.

8. The förfalna balkar om the icke botas nu snart, är befalt uttaga bötet, effter ordinanzen.

9. Then inbygda enaapstoolen, aff tuå bondedrengiar och utan præpos. och past. wetenskap satt i choren, befalttes vtkastas.

10. Kyrekiobook skall kiöpas i sommar, inbundin medh tuå böcker papeer. Item, handbook och tryckt sångbook.

11. Befans brist wara på wijn, såssom förmäles i then förre visitation, att offta är händt folket äro bortwijste ifrån duuken, sedan the hafua fallit på knää. Men inthet effter visitation. Pastor kan försuaras: ty then $\frac{1}{8}$ dels k.

flaskan hafuer eij större warit i mannaminne, och fans aldrih
brist, tå presten bodde op i prestegården, ty han hade henne
med sigh huar gång han reeste dit vth. Men sedan han är
flyttiat att boo wed capellet, hafua kyrekiowårderna ingen
större kiöpt, eij egde pastor, eij kunde klockaren i huar
weka löpa dijt op eller then andra dijt vth, effter the hafua
så gott som inthet aff bönderna.

12. Om thet vthkastade barnalijket, som förmäles i
förra visitation, effter parterna woro till marknas, befaltes
vthleetas huilka skulld hafua (effteråt tillagdt:) oc *preposito*
notificeras.

13. Till capellskläckaren lades 20 bönder N. Simsala 5,
Sandoo 2, Löfföo 5, Wargatta 5, Wårdöo 4, huar ep cappa
säd och en gedda.

14. Om catechismi förhöör bleeff beuiliat the longh-
wägade effter gudztjänsten och the närmare om lögerdagen.

15. I lässningen hafua folket tämligh sig förbättrat och
läfuade skaffa sigh böcker.

16. Kyrekiones penningar behollit och vtlånt, löper
sigh in moot 29 D:r. Restantes äro thessa: Simon i Töwetö
— 5 d:r, G. Thomas i Wargata — 5 d., Måhns Olsson *ibidem*
4 d., Lijkstool: Erich Ollsson i Löfföo — 1 Svensk d., Per
Olsson i Wårdö tu barn, Madz Jacobssons modher i Wargata
— 2 d., Hind. i Simsala — 1 d.

17. Nils i Simpsala, huilkens brudh bortlop för 6 år
sedan, effter han hafuer ärhlig sig behollit, fick han loff
försee sigh.

18. Grundsunda drengen skall i sommar bötet vtläg-
gia, som för sagt är.

19. Mantalet i Sund 122, öffuer heela sochnen. Men
i capellet 37.

20. Wijnsäden emoottager Berthill i Grundsunda och
handlar thermed efftter ordningen.

21. Kyrekiogroopen läfuades göras medh thet samma
altaret görs.

22. Berthell i Grunsunda klagar öfuer sätekyrkeio-boar, att the äro aldeeles ohielpsamma och öfuerdådige i taalet, bidiandes them packa sigh till moorkyrckian och rijfua capellet till fanners. Ministri skola ransaka och besked giöra.

23. Effter stegerhuuset är taaklöst låfuade the strax bota. Men then halffgiord stuffuu och farstugålfuet i preste-gården kan bestå till annat åhr.

24. Om caplan stuffuu meer bör wed macht hållas sedan han är tädan flyttiat skall betänckias och en lijkstätigh ordning öfuer heela landet göras. (Med annan stil tillagdt:) Samtycker in Consistorio.

24.¹⁾ Arffuingarna effter båtzmannen, som dödde i Simsala af pesti, skola gifua til capellet 2 D. silfuermynt och the fattigas i sochnen 1 D. silfuermynt at vtskiffas, för thet liket stod ojordat i 14 wekor och the lithen eller ingen flijt gjorde medan yppet war. Treskas the, stemmes til præp., ty will them suårare blifua at suara in consistorio.

Febr. 23, 24.

Hölts visitatio i Lemlandh ²⁾.

1. Fåå woro tå tilstädes, synnerligh manfolken. Men nu war heela församlingen tilstädes.

2. Folket loso tå illa, men nu haffua the något förbättrat sig in ipsis partibus.

3. Kyrckiowachtare: Sigfred Nilsson i Norrby, Jacob Nilsson i Flaka, Erich Hindersson i Hällestorp.

4. Kyrckian, wåknhuuset, sacristian i alla rwm vpfylt medh halm, löffröskor, steen, mull och annat rosk. Thetta vtbars in ipsa visitatione.

6. Pinck-klockan som slambras vthi pro exitu, borttogs.

¹⁾ Numreringen felaktig.

²⁾ I marginalen vid p. 1: Extract aff then förra visitation och kladden.

6. The tuå teenstakar om — 17 mk, som waxliusen i förtijden stodo på, toghos aff altaret, sattes i sacristian och befaltes them byta vthi en teenflask om 2 kannor.

7. Alla beläter, lijkborar, steghar, breder, tierä, belgar etc. befaltes tagas aff vägen och sättias på säarskijlta rum, till thes skraapcammaren görs.

8. Jacob i Norby medh en annan dreng stådho vnder heela gudztiensten i biscops stool. Bleff sagt att the tagha sigh ett annat rum och bredet slås för stolen.

9. The många bondedrengiar, som i bookstolen sigh inträngia, bleffuo vnderwijste om rätta ordningen.

10. Grutning för än folket går i kyrkian låffuade the sigh wilia affstå medh.

11. Befans folket komma seent och ojämnt till kyrkian. Item, dröija på wallen, kyrkiogården och annorstans. Item, ingåå när them synes. Item, tala i kyrkian öfuerliut ått huarannan. Item, räma öfuer stoolarna och ryggen på huarannan. Item, stana i vtgående på gånget, i wåknhuuset och wägarna, att ingen kan slippa fram. Item, hålla tå the vtgåå, lijkasom i en gestabod stughufålla. Item, löpa uhr kyrkian strax när presten på predikostolen och wed altaret wender ryggen ått folket. Alt lofuade alla bortläggia.

12. Kyrkiobook war ej köpt, låffuades i sommar köpas.

13. Penningar i kyrkiones kista behollit — 7 mk.

14. Alla restantier äro klara.

15. Prestegårdz husen låffuades bootas huadh the hinna. Item taket på klockarstugu.

16. Cappselsboarna hielpa til sätekyrkians bygningh $\frac{1}{3}$ men till prestegård $\frac{1}{2}$ palt. Beggia parterna samtyckte sigh wilia blifua wed sin gamla häffd.

17. Thet rutna kyrkiotaket på norr sijdhan är spåånslagit och tiärat effter befalningen. Then södre sijdhan skall tilkommande åhr tiäras och the ilacka sacristi och wåknhuus taket laghas.

18. Tornet i norrkanten hafuer befalningsman låfuadt medh all thes tilbehör, item jernhana. Men bönderna the andra tree kanter. Spåån — 60. Brede ett på man, tiära 2 t.r. Alt i thetta åhr förfärdiga.

19. Offerstokz peningar i hampnarna hafuer præpos. dem vndt i trij åhr.

20. Öpningen kringom kyrkian oc luckan är effter befal[ning] lagad; men wed gafflarna, ther ganska mykit snöön inyrer, låfuades bootas medh thet samma tornet bygges.

21. Kyrkeiogolffuet är ilakt och all innan bygnan oordenteligh såsom then 13 punchten i förra visitation för-mäler.

22. Kyrkiobalkarna låffuades igen lappas til thes bätter legenheet blifuer. Huusarma och huusfolk, som röriga äro, exciperas inthet ther thet så behöfues.

23. Om fiskiande åhr sagt, ingen lägge om helgeda-gars nätter eller helgedagh för än solen hafuer nedergåt.

24. Klockaren fick loff slåå kyrkeiogården på norr och öster sijdhan; men then westre och södhre begära bönderna må wara oslagit för diup tiäla skull, (effteråt tillagdt:) som är tå gräset blifuer affhuggit oc griffter opkastas skola.

25. Befaltes kyrkeiogården hållas i bätter hägnad än här till skeedt är.

26. Then ynckelige gåssen i Gerssöö sadhes allredo wara sändt till hospitalet.

27. Om öknampnet Låmpare Kråser är talt för fäm åhr sedhan; gåffuo alla tillfridz och huar man lofuade sigh achta.

28. The bortstulna — 5 D. 24 ö. kyrkeiopeningar hafuer ingen kundskap om.

29. Befaltes kyrckionykylen kläckaren wäl hoos sigh förwara; men sacristienykylen lägges icke mehra i holet wed dören, vthan förwaras hemma eller bäres i pretegårdh.

30. Jakobs tuenne brott i Norby goffuos tilfridz för mykin böön och intercession skull, med the wilkor, att han sigh achtar och fadhren sitt ämbete wäl förestår.

31. Erich Olsson i Flaka för ett åhr i Söderby trolofuat med Anna Hindersdotter i Böthe, huilken förrymbde i sommars och segs wara i Norrtälje. Båtzman i gården, Jören Thomasson, bekände i Saltwijk i ransakningen sigh hafua rodt henne till Rödhan medh en båt, och intogs aff H. Jöns Kurekz stallmästare på kreijaren. Till visitation waar han ock stämbd, men han stak sigh vndan¹⁾. Brudh-gummen kunde eij öfuertygas att hafua kistan opbrutit, henne provianterat och bortfördt, vthan allenast thetta: 1:o Gåffworna medh hejnes godha wilja igentagit; 2:o Eij utfrågat för troloffningen om hennes sysslor och dygder, vthan sedhan the woro trolofuade, förbrådde han henne så lenge syy ett hijondz waar, *som andra pijghor*²⁾ sijij tw. Ther aff hon togh räddoga och rymde bort³⁾. *Doomen*²⁾: Att han skal antingen skaffa bruden igen eller plichta effter ordinantzen (effteråt med annan stil tillagdt:) eller reesa til consistorium och schaffa sig tilstånd til annat giftermål med zedel ifrån häradzrätten om hemmanetz tilstånd, til mig om sitt och löperskans brott. 1640, 30 7bris bleff på häradztinget funnit sant wara thet offuanbt står oc bruden wara afrymd för hans hårdhetz skul. *Sententia ecclesiastica*²⁾. Tå trolofningz gåffuorna, eller thes wärde äro lefrerade til kyrckian oc peningar g. m. 3 mk. Eller vppenbar schriff 3 kyrkiodagar, så är han frij på footen. Nov. 25 slap han med 12 furubräder 10 aln. till kyndermessan.

32. Huusgumman i Norrby förlijktes på nytt med Sigfred ibidem. Bleeff sagt om hon mehra förbryter sigh

¹⁾ I marg. tillagdt med annan stil: Thenna oc Daniel Båssman, som sig oskickelig stelte i fyllan, äro citerade til 1 ap. Men D. Isaacus klagar thet the samma citation eij skötte. Noch äro the citerade til then 22 apr., noch in octobri: 1640 Nov. 3 föll han til fögo. Tå bleff honom pålagt för sin brot 10 bräder 10 aln NB. De ignorantia . . . catech.

²⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

³⁾ I marg. med annan stil: 3:o *εἰσαγγελία* turberat in ecclesia: 4:o Gudz ordning och prästomen gäckat.

emoot häradz doomen, moste pastor henne hafua til tinget och sedhan senda till præpos.

33. Aff Jerseboar, Nottöboer och Hällestorpboar, sampt heela sochnen, låffuades aldeeles ej mehra weija medh skö-tarna Mariæ Magd. natt & item, all annor widskepelse afläg-gia. Befins annadt, schola the vndergåå kyrckioplicht.

34. Sigfred i Norrby var angiffuin hafua hafft dristigh disputatz i höstetinget i lenzmansgården med pastore Dn. Martino om Gudz hemligheet. Ther till nekar pastor, och han, doch i gemeen åtsportd för theras begäran och många fråghors skull, att anten pastor, *befallningsman* eller *lagh-läsaren* wille seija huru liuset är kommit i werlden, ther till han sadhe alla tijgha, och för thetta sadhe han sigh sättias i stocken. Bleeff sagt och loffuat, att hädhan effter skal inga fåfänga ölespörsmål hafuas förhänder.

35. Hindrich i Flaka och Margeta i Swijnöö woro lagligen trolofuade och hafuer han tuå gångor vpätit sin låffuan. I visitation wille han icke heller i förstone hålla fordt, för än domen bleeff afsagdt; tå gaaffs honom resbijt heela dagen betänckia sigh. Omsijder i heela sochnens närwaro samtykte han frijwilligen åtskillige gångor och effter inthet hinder waar, lätt *præpositus* them strax wija ¹⁾.

36. Cnut i Lemböte dömer sochnen wist wara spetelsk, ty han förwärres meer och meer, och witnades honom någorlunda hålla sigh effter sententzen. Befaltes att pastor följer ordena om honom och hustron, (effteråt tillagdt med annan stil:) som i 1639 åhrs kladd förmäles.

37. Om then finska poiken Olle är alles meening wara spetelsk. Thenne bleeff genom præpos. dispensation försörgd medh huus och födha till öpen watn så at han haf-uer loff gåå till gårdz porttarna heela dagen, men moot afftonen laga sigh till sitt hybbel. (med annan stil:) Thenne är nu reest af landet.

¹⁾ I marginalen med annan stil: 1640 Nov. 3 D. Isaacus säger honom wilia i höst draga til Finland, thet *præpositus* lät förbiuda.

38. Hustru Kirstins i Södherby klaghan är flärd medh, ty hennes saak är på tinget tree gånger afskedat.

39. Böthe 6 öre gott m. beuiliade sochnen för försummelse i byggningen.

40. Hampn offerstockar: Nyhampn Erich Cnutsson, Rödhan Madz Jönson, Carlhampn Madz Mårtensson.

41. Alla loffuade för sigh sielfua och sitt folk wela gåå i the stoolerwm fördeelte och dijt the förordnade äro, eller sändas till præpositum.

42. Bleff klagat at många nya kors sönderslås på kyrckiogården och spijkarna borttagas; dock wiste the ingen nämpna. Om thetta blefuo the förwarnade.

43. Låffwades i sacristian wijngrop göras.

44. Isaak Hansson i Lemböte troloffuat för tu år sedhan medh en pigha i Calmar i Jomala sochn. Bleff befalt att medh wixlen skal fortfaras.

45. Fans emellan presterna och åhörarenar ingen klagemål.

46. Befaltes inventaria göras richtiga.

47. Om tiggare och catechismi förhöör låffuade the hålla sigh effter ordinantzen. Item extra ord. och ord. gudstienst.

48. Om bröllop wardt alt bewiliat, vndantagandes troloffnings tijden, och rummet på ett ställe.

49. Om wijnsäden är alt beuiliat effter ordinantzen.

50. Mantalet i sätekyrckian -- 64. Capellet -- 19.

51. Krögherij in på kyrckian eller vthi sochnen för och vnder gudztjänsten befaltes hållas nogha inseende medh.

52. ¹⁾ Hindrich Davidzson i Flaka tå han lågh siuk i mäslingen wigdes han hemma med bruden uthan schrud, efter han henne effter trolofningen belägrat hade. Skulle böta efter ordinantzen; men efter han är huusarm, bleff

¹⁾ Denna paragraf är efteråt tillagd med annan stil.

lindrat 1640 Nov. 3 straffuet, N. till kyrekiones innanbygna forschaffe 6 reena bräder 10 alnar på lengden och 3 finger på tiokheten.

Lomparlandh.

Feb. 25.

1. ¹⁾ Tå woro fåå tillstädes, men nu heela församblingen.

2. Tå loso största delen illa, nu eij heller bätter bönderna, men quinfolken och vngdomen haffua in ipsis partib. något förbättrat sikh.

3. Befaltes böker köpas i huar gårdh, effter inga booklärde äro.

4. Om tijdhegerd wedh capellet hafuer på ett åhr något längre vppeholdningh warit än förr, och vndrar ingen, effter pastor sielf är vtgamal och altijdh siuck. Bleeff sagt, att tiensten emillan kyrekiorna skeer såssom fordom war, och huar gångh ware i tijdh om ens medh församblingen (med annan stil:) in til thes coadiutoren kommer.

5. Till caplans gårdh fins än ingen lägenhet.

6. Fans capellet, offerstocken och kistan nu hållas lästa.

7. Bleeff beuiliat att nya offerstockar göras och sättias i Tisterholm och Lomparesund och bekostnan tags aff kyrekiones kista. Sedhan medh goda låås och redeliga män förestås (effteråt tillagdt med annan stil:) effter ordinantzen i Föglö giord.

8. Fönstren låfuades bootas, som getterna sönderstötte.

9. Kyrekiotaaket är nu wäl täckt med näffuer och taakwedstockar, effter befalningen.

¹⁾ I marginalen: Extract aff then förra visitationskladden och tillfallande casibus.

10. Alla kyrkiobalkar låfuades göras aff nyo i thetta åhr, allom med en skamplun, men ödesbalkar vprättu huusarma och huusfolk. Till sätekyrkiobalkarna äro the icke mindre exciperade.

11. Låfuades kyrkiobook kiöpas. Item, lijkbåår göras.

12. Om nootdragningh och bröllop etc. låffuades ord. hållas.

13. I kyrckian är kiöpt kalk och pateen effter befalningen.

14. Kyrckio peningar behollit — 7 D. 4. öre.

15 Om innanbygna fins i then 18 puncten i förra visitat. Och kan framdeles fortfaras. Ther tå aldra först golff behöffues inläggias.

16. Emillan prästerna och åhörarenar fans ingen klagmål.

17. Jöns i Clemetsby wil inthet gåå i sin benk, effter den nya fördeelningen i sätekyrckian. Bleff sagt, att ändock bänkerum är inthet arffuegodz, så kan lijkuäl hans gamla rum gifuas honom igen, tå nya bänckiar göras, och i medlertijdh stå, dijt som han är förordnat.

18. Kyrckio wachtare: Madz Hindersson, Erich Eersson.

19. The som nedläggia bodkafflan beuiliades — 12 öre gått mynt till kyrckian, i the saker kyrckian angåår.

20. Fans att Madz Hindersson och Erich Larsson hafua gåt til siön, ther Nils i Krokstad drogh fiälnoot på sin afdeelta triding, och honom anfallit med eeder och hoot, then ena wäfftandes yxan i ömpsa händerna, then andra brytande sig gårdstöör. Item, Madz Hindersson och hans granhustro, then han öfuerföl i båthen. Item, en annan groof saak, som D. Isaakus hafuer förlijkt. *Domen:* ¹⁾ Effter han med alla sina wederparter är förlijkt, han och heela sochen beder, må kyrckioplichten falla, men kommer han med någon saak offtare fram, skal alt stå öpet. I midtler tijdh ware them werldzligom om sin rätt sigh förbehållit.

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

21. Angafs effter ransakningen hoos Hindrich Jönson i Norbodha wara ett förargeligt huushold emellan honom, dotren Karin och mågen. Och fans 1:o dottrens bråt att hon låter altijdh illa och bannas: skilier sikh vndertijden ifrån sängelagh med sin man: lupit til kyrekiowachtaren Erich Eersson uthan något ährande i hans huus och brukat munnen för thet han henne hade angifuit. Mågens brott: håller icke sin wrånga svärfader för ögonen, vthan på någre åhr beställer huadh honom tyckes likkast wara och suäran honom befäller, hafuandes honom aldrih i rådih med sikh om något huusarbete, som doch rätta bonden, huffuudet och fadhren är i gården, thet gubben sikh högeligen besuärrar öfuer. Gubbens brott: Lääs ganska illa Pater noster och Credo och inthet annat kan: aldrih vppenbarat sin dotters och mågs lefuerne för presterna: affuugh, wrångh och ogudachtigh i huusen mot hustrun och mågen. *Domen:* 1) Sattes från sacramentet in til thes the sikh ödmiuka och bättra, och D. Isaacus befaltes ransaaka i gummans och grannarnas näruario, som nu bortgångne woro, och framdeles god relation göra. (Med annan stil:) Ap. 2 schriffuer D. Isaacus sikh hafua haft all partherna til muns, och få hafuer huardera bekendt sin skul oc alla förtienta straff med tårar afbedit och tillsagt bettringh och schaffar sikh löfftesmän, alt effter såsom *præpositus* order gaff. Oppå thenna caution är thenna gången condoneradt, allenast gubben schal eij förr tillåtas sacram., förän han kan sacramentet ordent. . .

Kökar.

Febr. 27.

1. 2) Kyrekiio peningar, vtlånte — 16 d. k. m. huilka låffuades i höst bettalas och behåldne — 21 k. m. (effteråt

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

²⁾ I marginalen följande med annan stil gjord anteckning: 1641 annan gång påmint.

tillagdt med annan stil:) 1641 28 ap. behåldne 41 d. k. m.

2.¹⁾ Spijk — 100 och kalk — 11 tr bortlånte (med annan stil tillagdt:) lengden är i kyrkian. 1641 bewiliades then vtlånta kalk betalas med pgr.

3.¹⁾ Befaltes köpas kyrckiobook, om 3 böcker inbunden och åhrlig hålla rekenskap; trycht sånghbok och handbook. Item låta göra sochntygs kappa (med annan stil tillagdt:) och flaska.

4. Kista ny med 2 goda låås befalltes sigh skaffa.

5. Bagarstuffuuvgnen låfuades lagas i thetta år aff nyo.

6. En nystuffuu beuiliat i thetta år om 9 alr innom knutarna, med alt sitt tilbehör. (Med annan stil:) Thetta är effterkommit.

7.²⁾ Ingen kyrckio och prestegårdz bygningh sade the sigh hafua i Föglö: Men fordöm hållo the pörtö och stolpherbere. Wela och nu wara frij, stödiandes sig på drotningh Margetas breeff, och ehrwyrdig m:r Isaaks tillåtelse.

Om the sigh ther ifrå så aldeeles må wara frij, kan H. Ett och Consistorium sigh ännu betänckia. Hälst, medhan annorstädes inthet exempel finnes, och the sielfua om sin kyrckio ingen wårdnad haftt hafua. (Efteråt tillagdt med annan stil:) The 2 huus hålla 40 män utan besuäär.

8. *Klostret*³⁾ är på lengden — 51 alr och bredden — 23 $\frac{1}{2}$ alr. Hualffuen öfuer wåkn huuset och then yttre huffuudwåningen äro långo sedhan nedfalna, men öfuer then lilla inre wåningen och sacristian, äro hualffuen så aff regn och sniö murknade, sampt the tree höger gafflarna, och hela then södre wäggen så krosat och vtfallen at i huar stund

¹⁾ I marginalen följande med annan stil gjord anteckning: 1641 annan gång påmint.

²⁾ I marginalen med annan stil: 1640 18 aug. in *visitatione episcopi* blef statuerat at the samma huus skola hålla.

³⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

wäntas, the skola nedfalla. Och står thetta kloster aldrih en tridie deell att vpbyggia aff bönderna, med mindre huar bonde blifuer ödhe, och thet blifuer äntå obygd. Och skulle än cronan heela huset oprätta med stor bekostnad, tröste lijkuäl bönderna aldrih thet wid macht hålla. *Synes förthenskull wara lijkt* ¹⁾ ett trää capell byggias om — 20 al:r på lengden och bredden, och på högden — 20 huarff med — 17 bielkar. Om thenna bygnann moste the i underdånigheet Wår Allernädigste Öffuerhet besökia, at hon kan ophuggas med cronans bekostnan, effter allmogen är ganska fattigh, lithet mantall, och på skären inthet fång. Men breder, tilior, näffuer, spijk, snickarearbetet, förslan inpå landet, och opsättielsen kunna bönderna, ändoch med armod och platz tiluäga komma. (Efteråt tillagdt med annan stil:) H. E. Bispen tektes thenna punct wijsa H. G. N. generalen som ganska är benägen, oc i thenna sommar fougten på Åland order giffua anten thet skal byggias af steen eller trää. ²⁾

9. ³⁾ Alla tridie dagar i stora helger, samtyckte the att ophålla med fiskerij och skiöterij, och tå mangrant komma gambla och vnga til catech. förhöör op i kyrkian ⁴⁾. — Item på alla wexeldagar; låffade vtläggia sin fisketygh om så wederleken medgifuer. Skeer icke, skriffue ministri til præpositum.

10. Spetelsk quinnan i Carlby, skal eij löpa i sin stool, vthan stå wid kyrkiodören något affsijdes.

11. För olydnann, beuiliades plicht som wederböör och lijkuäll göre thet göras böör.

¹⁾ Kurs. i originalet. I marginalen är med annan stil tillagdt: anten ett steen capell på samma rum med lagom högd och lengd, eller

²⁾ I marginalen med annan stil: Itt nödiget memorial.

³⁾ I marg. med annan stil: 1641 andre gång beuiliias.

⁴⁾ I marginalen tillagdt med annan stil: Men 4 dagen håls tienst och effter tiensten reesser huar och en tijt han wil. Then som bryter setties från sacramentet och sändes til præpositum.

12. Kyrckiowärder: Erich Thomasson i Hölssöo. Isaak Eersson i Carlby.

13. Befans heela församlingen wara tilstädes.¹⁾

14. Mäst alla gamla och v[nga] loso sina partes ostrafeligh, en deel aff vngd. öffuer decalogum vttydningen, och någre troon (tillagdt med annan stil:) effter the order som til en ingång utgångne äro.

15. Befaltes köpas böcker i huar gårdh, och vngdomen öfuas. Ty gamla finnas många som wore booklärdä.

16. Kyrckian, ther gudztjänsten håls, är opfylt med halmbås, steen, klabbar och muld. Item, hualffuen med sniö öfuertäckta. Thetta vtbarö kyrckiowärderna (effteråt tillagdt med annan stil:) i *præpositi* närwaro in ipsa *visitatione*.

17. Kyrckioskruden, kistan och alt thet som i kyrckian plägar förwaras tilsades caplan i god förwaringh i huuset taga, att icke sådant mistes, om hualffuen och gafflarna nedfalla.

18. Befaltes tjänsten hållas i then nya stuffuun, så snart hoon warder färdigh, eller tå tienligit wäder är, vt på kyrckiogården in till thes the kuna få capellet.

19. Then lilla pinkklockan befaltes borttagas och hafuas i förwaringh.

20. Kyrckiones inventarium, med tillagde äghor, befaltes opteknas til nästa *visitation*.

21. Caplan, som ther vtthe boo skall, hafuer mächta trångt och armt ställe, och kan ingen ther boo och wara behållin, med minder öffuerheeten flera äghor dijtt beneficerer.

22.²⁾ Then norre kyrckiodören befaltes igen slåås. Item kyrckioport göras och igenstängias, att icke suiyn må gå på kyrckiogården och opböka griffterna.

23. Till kyrckiotijder skola hundarna blifua hemma och inga lösa wara, som dykia och skiälla på folket huar

¹⁾ I marginalen står härvid med annan stil tillagdt: 1640 aug. 18.

²⁾ I marginalen med annan stil: 1641 annan gång påmint.

effter som the ingåå, (efteråt tillagdt med annan stil:) såsom i visitation skedde.

33. Huad mehra ther dreffs, är gått effter ordinantzen och kyrekiotafflan.

34. ¹⁾ A 1641 vthi ransakningen emillan presterna witanades 6 $\frac{1}{2}$ d. wara tagne af kyrekian til then gamla stugun som köptes för 18 d. Kyrekiowerderna äro död som utleferade. Beslötz d. Gabriel opschrifuer huru mykit huar har betalt och af resten skal kyrkian betalas.

35. ¹⁾ A. 1641 beuiliades wijn köpas aff duke pengar.

36. ¹⁾ Om benckerum besteller d. pastor och sacellanus effter ordningen. Item gåssarna i gång item med vthgång manfolk först, sedan quinfolek, item i rätta tijd oc nöktre til kyrkian.

Febr. 29 & Martij 1.

Hölts Visitatio i Föglö.

1. ²⁾ Tå loso folket största delen partes illa, men nu något bätter.

2. Fans tå twå deelen aff sochnen bortta, men nu alla tilstädes.

(Efteråt tillagdt öfver raden och med annan stil:) 1640 Aug. 18 kommo seent oc fåå tilstädes.

3. Kyrekiowachtare: Marcus Clockare. Anders i Steentorpa.

4. Kyrekiio peningar behollit — 26 d:r men thessa restera: Märten Thom. i Degerby, offerstokz peng:r — 13 ör. Erich i Horsholma för sin fadher — 1 d. k. p. Hindrichz hustru i Sottunga 2 d. k. m. H. Anna i Hasterboda —

¹⁾ Paragraferna 34, 35 och 36 äro efteråt tillagda med annan stil, paragraf 36 i marginalen.

²⁾ I marginalen med annan stil: Extract aff then första visitation och kladden.

1 d. k. m. Hind. Sigf. i Skooboda — 2 d. Michels moder och han sielff — 4 d. k. m. Peer Thom. moder 2 d. Michill i Finholma 2 m:r got m. Peer i Juddö 2 m:r k. m. Oloff Eersson i Kalsöö för Bothn Karen 1 d. k. m. Peer Eersson i Hummalsöö 1 d. k. m. Madz Olss. för sitt barn 1 d. k. m. Oloff Clemetsson i Hasterboda, för fadheren 1 d. k. m. Hindrich Clemetss. i Skoboda för hustron 1 d. k. m. H. Ingre i Kalsöö 2 m:r k. m. för Oloff Eerss. i Gränboda ¹⁾ och hustron 4 d:r k. m. Erich Skarp som nu boor på H. wälb. Johan Berntz gårdh 2 mijl från Stokholm, tiära — 1 ta. Item 2 m:r för sitt barn, huilket skal opfodra, antingen sielff eller genom sin fulmächtig, Simon S. Jören, kyrkiowerdens stiuiffson. Item, för Erich i Brendöö — 2 d:r k. m. skal Simon suara, för sin fadher skull, som lätt kyrkiokistan stå med sådant låås, huilket man kunde oppotta med finger, ther vthi s. Erichz silfuer pant bortstaals, som satt war i pant för samma 2 d:r. Summa behollit och vtlånt.

5. *Offerstok.* ²⁾ Befaltes sombliga aff nyo göras, somblige oplagas med jern och låås. I glipen, Madz Mårt-henss[on]; i Degerby, Korsbacka och Konungz hamn, Isaak Jonss[on]; i Flysöö, Grönhamdn, Peer Thomasson; i Brottööstrom, Madz Thomasson. Alla nyklar skola liggia i kyrckians kista, och tå man troor något wara i förråd, skola föreståndarna begära nycklarna och i trenne gode mäns näruario stockarna vpläsa, peningarna räkna, in i kyrckiones kista låta kyrkiowerden läggia, och pastoren i kyrckiones book huardt dato för sigh låta strax inskriffua. Huilka peningar för then förfalna kyrckian skull tilhöra nu, på 3 åhr tilgörandes, henne til oprättelse. Sedhan dealas the effter ordningen.

6. Sångh koors taaket är effter bef[alningen] mächta wäl lagat, ändock the lenge drögde.

¹⁾ I marginalen: Thenna rest är låfuat bettalas til 5 Joh. 640 eller bettale kyrckian skadan för the förra och effterföljande tijder.

²⁾ I manuskriptet kursiveradt.

7. Tornet alt igenom är i thetta åhr beuiliat af nijo spåånslås, och ther til aff huar 60 spåån. af gott slagh och fulla quantiteet, och så många spijsk. Item, ett brede huar man så långt, som the see göras behooff. Item, tiära.

8. Tilkommande åhr, moste heela then södre sijdhan på kyrekiotaket täckias; item, sacristian och wåknhuuset.

9. Befans sniö wara inyrdt i tornet på kyrechio och the andra hualffuen, fast mehra än som vth på mareken liggia. Thenna vthkasta och åhrligh förb:te rum achta hafuer Marcus Klockare låfuat, och för sitt omaak beuiliades aff huar man 1 d. k. m. åhrligh. Men försumar han och kyrekiowärdena thet finna, tå töö är, skal han gifua så mykit kyreikian.

10. The obyge fönsterruutor låfuades bootas (etteråt tillagdt med annan stil:) Item *lijkbåar strax göras.*¹⁾

11. Kyrechio balkarna äro effter bef[alningen] något förbättrade, både til muren och taaket. The brister som än ähro, låfuades oc bootas.

12. Thet mykla roskerij och orenligheet i kyreikian, sacristian och wåknhuuset haar klockaren ej borttagit effter befaln. förr ännu i visitation.

13. Om innan bygnann, kan framdeeles beställas, såssom then 10 puncten i förra visit. förmåler.

14. ²⁾ *Vthi prestegården*¹⁾ fans brist på säte stuffuun och pijrttö huilke folket i åhr ej mächta bygggia; doch må pastor tinga timbermän åt pörtö i goda mäns näruario, för thet bästa köp, huilket Kökarboar ej kunna vndfalla bettala, doch heemstält i capituli disposition. Men Warghkärs stuffuun och fäähuuset äro lagade, effter befalningen.

15. Inga lijk äro vtkastade förr än the äro rotnade, effter then förra visitations förbodh.

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

²⁾ I marg.: 1640 in *visitatione episcopi* beuiliades thet 1641 i begge församlingarna bygias skal, at alla *requisita* framföres i tijd är d. Erico tilskrifuit 1641 15 jan.

16. *Befans lijken, ändoch i förra visitation* ¹⁾ förbödz; som begraffuas skola på kyrckiogården, bäras först i kyrckian och sedan effter predijkan vth till graaffuen, och medhan predijkan står i kyrckian hålla folket på gräffua på kyrckiogårdh. Bads om förlåtelse och låffuades rätta sigh efft:r ordn.

17. Låffuades kiöpas kyrckiobook och åhrligh reken-skap göras.

18. Tilsattes kyrckiowärd Madz Gestelson och säxman Oloff Hanss[on] i Sottunga.

19. Öffuerlöpningh i stoolarna, vtlöpningh, kyrckiotaall etc. om huilket nu mykit klagas, låffuade alla sigh rätta effter ordn.

20. För bäncketrängsl är befalt, at jänckas, att alla kuna fåå rum, til thes on almenneligh innan bygning blif:r.

21. Sex d:r gått m. är beuiliat för olydnan (effteråt tillagdt med annan stil:) aff sigh sielffua giord.

22. Huusarme och rörigt huusfolk, hielpe och til kyrckiobygningen medh arbete, huadh the förmå.

23. Hindrichz i Nöttö barn tu åhrs gammalt, som brende sigh i heet watn, förr än folket kom vhr kyrckian, genom modrens oacht och kläde gnugningh är henne kyrckioplicht pålagdt.

21. Hustro Kaarin i Hummelsöö, som misstänckes wara spetelsk, wittnas nu, att hennes hyy är förwandlat, suartlagdet och pussot i ansichte och ligger nu til sängz, i samma stugu som huusfolket wistas. Berättas, att hoon ingalunda wil söndra sigh ifrån them. Her Erich, her Gabriel och några andra gode män befaltes reesa dijtt, tilståndet och meeningen wist förnimma, och præposito med första notificera.

Martij. 2. Dn. Ericus skrifuer sigh hafua henne besökt och af henne wara bekendt, siukdomen stå i huffwudet och

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

fötterna och lofuade hon sigh effter Legem Levit. 13 et 14 wilia lefua afsyndrat vthi huus för sigh sielff, men på målet fans fögo feell. *Manen* wil inthet syndra sigh ifrån huus-folket, vthan när them blifua.

25. Hindrich Olssons lik i Sottunga är nederlagt 7 Januarij 1640 och dödde 15 Decemb. 1639. Och begäras nu presten att wija liket, ¹⁾ sedan i kyrkian hålla likpredikan. Befans meenföre wara i siön, tå han dödde och begroffs; eij heller kunde liket länger stå offuan jorden för blijda skull, bleff alt så för wantro skul förbudit thet förra vthan bönen och commendation in vno loco tillåtin, post *explicationem textus*, och förmantes folket aldeeles i likfärder rätta sigh effter ordinantzen.

26. Sonboda Lass Eersson hafuer på kyrekiogården fält thesse ord ått Oluff Jönsson: Fåår iagh icke annars rätt opå tigh, så skall iagh rista op tigh. Wittnades att fögo förstånd är med honom, och altijdh geepachtigh. Sententia: Effter han för sin höga ålderdom, fattigdom och fåviskhet eij hårdare satisfaction kan tåla, thet heela församlingen ombaad och sigh opå togh, bleeff sagt han skal 2 söndagr stå för kyrkiodörren, och alfuarsam förmaningh ställas effter ordin. til församlingen.

27. Vlfuesöö Hemmingz sons fästermöö, hafuer åttras och achtade bortrymma, huilken nu genom debitam curam visitatorum, sigh betänckte, och lätt wija.

28. Kalsöö Madz Eerssons huusman dödde i visitation, förr än presten kom som honom besökia skulle. Wittnades, att han hafuer haft hängesiuka och med hast bleff dödzt betagen. Folket blefuo i siukdoms tijder vnderuijste effter ordin.

28. Somero hustru Kirstin angifuin, hafua slagit sin moder emillan ögonen med en tuaga och mågen hatar suä-

¹⁾ I marginalen är efteråt tillagdt med annan stil: thet är: gå til grafuen at läsa wijelse orden oc bönen.

ran. Witnades thenna saaken wara ventilerat på tinget ther the gamla them frrijiorde, huilket och nu skedde, och ingen eij heller annan, thetta them öfuertyga kunde, vthan fans att tå dottren opwredh kläderna i farstuffuu wände ryggen åt dören och kastade ifrån sikh i ett annat kärill, kom modren henne ouitterligen i wägen, och klädet kom wedh axlen, tå sadhe hon: kan tu icke see op och för tigh medh ögonen, huilket granbarnen hafua utspridt och wändt i slagzmål; föräldrar och barn fingo sin vnderwijsningh.

30. Befans folket i *visitation* komma ganska seendt och ojämnt til kyrckian. Bleeff sagt, att presten och åhörare achta rätta tijden, och lofuade alla (efteråt tillagt med annan stil:) rätta sikh effter ordinantzen eller preposito kungöra.

31. Klagar pastor att sottungaboar gåå sällan i kyrckia, och många draga sikh vndan catechismij förhöör. Afbaadz och låfuade alla rätta sikh effter ordningen eller plichta.

32. Mantalet: Föglö — 76, Kökar — 40.

Martij 8 & 9.

Hölts *visitatio* i Finström.

1. ¹⁾ Heela församlingen war tilstädes och loso ostrafeligh partes, och en godh deell vttydningen öfuer sombliga.

2. Kyrckio w. Lass Hindersson.

3. Timglaas är effter bef. köpt.

4. The ojämpna golffuet är vtkastat, och nytt effter bef. inlagdt.

5. Altaret är och murat in widh wäggen, med skickeligit altare golff och duukskifua effter bef. Item skickeligh choor, men biscops stool och bookstool oskickeligh. ²⁾ Item bonde bänckiar och predikstolen oordenteligh satt, huilken

¹⁾ I marg.: Extract aff then förra *visitation*, kladden och tilfallande casu.

²⁾ I marginalen med annan stil: elaka tilhoopa klåpade.

framdeles skall flyttias i sitt förra rum och i hans ställe bänckiar göras til Greelsby, Choobolstadh etc. som the äro belättna medh; och will snickaren beholla the — 100 dr för sitt arbete, moste han störste deelen renovera. Item skall sraapkammar göras ¹⁾.

6. Thet ilacka rotna *tornet* ²⁾ är lofuat spåånslå tilkommande år.

7. *Lechtare* ²⁾ (then stoorligh af nödhen är) är beuiliat och befalt att the som ther stå wilia, skola wara bejelpelige medh peningar, stockar, breder och dagzwärken, och alles gåffuor richtigt opå en lengd förtekna, ther till præpositus gaaff — 2 d. til thes better beueekelse.

8. Klockan, som eij ringare än med sex karar röres, lofuades någon tingas, som henne lagar.

9. Bäncke rum til Cobolstadh witnades på manfolck sijdan wara till tree personer och på quinfolkz sijdan två bänckiar effter huar annan til 3 personer i huardera, så the gamla ther stodho, men nu klagas, att til gården äro arma bänckie rum.

Befans så wara på quinfolkz sijdan, men icke på manfolckz sijdhan, och skal heela then bencken til gården liggia, och Greelsby som främst är til frw stool och then efftre til prestegården och then tridie til gårdarnes pijgostool, medh thet beskeed, att ifrån gårdarna kyrckian til hielp giffs -- 8 tr span:ll — 4 huardera.

10. Om bygningh emillan setekyrckio och cappellsboer, suarades aff allom, att i prestegård hafua the sin affdeelta huus, och i all kyrckiobygningen lijka lott med åkor och dagzwerken; men nu för thet förfalna capell och thes bätter oprättelse, samtyktes them wara frij i all sätekyrkians innan bygnan och heela tornetz förfärdigande, doch oexci-perat lönen och kosten.

¹⁾ I marg.: Thetta wardt confirmerat.

²⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

11. Hustru Brita i Rogesböle befinns hafua opkastat en gölningh vnder predijkan *Dominica* 3. Epiphan. 1640, i kyrkian, huilket kom på Ebba Thomassdotters i Terbolsta kragha, som stod i samma bänk, och är vtspridt, at hon hafuer druckit brenwijn om söndagh morgonen i prästegården. Pijghan bekänner sigh ej hafua kändt brenwijns lucht, men Oluff Bätzman i Godby och Lass kyrckiowachtare sadhe wist ther aff luchtat, om thet war aff opkastningen eller icke, wiste the inthet seijandes, offta stäckas brenwijn i kyrkian, doch ingen wiste nempna. Befans i ransakningen ingen kunna henne öfuerlygha smaka något gran then morgon hemma, i prestegården eller annorstädz, doch wittnades henne hafua igenburit i prestegården en lånt fäll och sagdt, tå hon wärmded sigh widh spijsen, om miölken som hon sågh stå i stughun: Om icke iagh skulle gå i kyrkian, wille iagh suupa migh miölk mättan. Strax ther effter gik hon vth, och säger alt huusfolket, at hon ther fick huarken wått eller tortt. Thetsamma beplichta the sigh heem i gården.

Sententia. Effter thet är skeedt: 1. aff suagheet, som offta haffuandom quinnom i nöchterheet på kommer, eller lystans hinder åt miölken. 2. Blyglätigheet att hon för folkzens glijs ej i sådan hastighet dristade sigh stijga åt dören vthan meente thet skulle gå öfuer. 3. Aff ingen otuchtigheet förr eller i trolofninges tijdh. 4. Heela församlingen i sådan fall til ingen förargelse. Huarföre slipper hon strafflöös medh vnderwijnsningh i suggestu personæ nonnominatæ om thenna casu, och eliest huru the sigh i sådana fall skicka skola. Om luchten witnas att slijkt haar brenwijns lucht medh sigh, anten thet skeer aff nöchterheet, dryk eller huario maat thet kan wara (Effteråt tillagdt med annan stil:) Item bleffuo the vnderwijste om nöchterheet oc præparation til kyrckiodagar.

12. Klagemåll om huars annars utträngningh uhr stolarna i the nya bänckiarna. Bleff sagt, att huario skall deelas sitt rum effter ordinantzen. Lengden i bådhä kyrckiorna opläsas och i kistan förwaras. The som hafua god

röst och äro booklärdä, stände i chooren, poikar i gången. Båtzman, måghar, söner och drengiar, som kuna sin catechismum, på lechtaren, bådzmans hustror och huusfolk ther vnder, bondehustror alla tilhopa på raad och pijgorna så många inom som ryms, eliest vtstijge om någon hustru kommer och eij rum fins i bäncken. Item afflägges kljffningh och huar stanar för sin bänck, then som förr står stijge op eller make sigh undan.

13. Till almenneligh sochnstemmo samtykte alla sigh wilia komma, tå thet i rättan tijdh kungiörs i båda kyrkiorna. Item med åkor och dagz wårken; eller 4 öre g. m. för olydnan til kyrkian.

14. Om extra ordinarie och ordinar. gudztjänst rättte sigh bägge parterne effter ordin. Och eij bör lijdhäs kyrkiogångz hustrors inledningh, sedan then allmenneliga tjänsten begynt är, som i dagh skedde.

15. Peningh kyrkioböte för taal, uthlöpingh etc. kan eij tillåtas, uthan förmaningh och kyrkioplicht med præpos. råd effter huars och eens brott.

16. Om odens männer och kokningen, såsom then 18 puncten i förra visitation förmåler, består Måges Jörensön i Östergeta, Hindrich sielf hafua berättat för honom, att han war en bytingh, och bleff igen bytt genom thetta medell, att hans modher kokade en leffuandes gumse och smorde honom medh samma fetma.

17. Hustru Elin och Kirstin i Emkarby, som med kyrkiogång ännu försumelige äro, skola ministri rättta eller stemma till præpositum. Thet samma förstås om Sigfredz hustru i Biörström, som trätter med sin sonahustru.

18. *Waxledagar* ¹⁾ lofuade alla affläggia.

19. ²⁾ Kläckare hustron och Jörens i Finström hustru medh sin man, suare på nästa tingh til sina gärningar. Item

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

²⁾ I marginalen med annan stil: Vide ransakingen som hölts die Andreae i Finström 1639.

Margeta i Enbolsta, som förer ett förbannat huuslefuene medh then andra gumman, son och sonahustron effter alla wittnade them dagligen förwärras. Erichz hustru i Öö wittnade Anders Peersson i Biörström, sigh hafua seedt, tuå kulor wed örat och näsan blodrossat, som han sin suäärfader tracterat hade. Bleff sagt, effter the äro förlikta, skola stemmas til præpos. så snart Erich heemkommer.

20. Saara i Skogh, hafuer fölgdt en brudh i Jomala sochn, huilken brudh borttappade en silffskeed, för huilken bruden och Saara skylla Madz Eskilsons hustru i Godby, att hon hafuer funnit och döljer samma skeed och thetta vtleetat genom sållande.¹⁾ Quinnan war eij tilstädes. Remiterades til tinget och sedan til præpositum.²⁾

21. Sigfred Nilssons mågh i Biörström huinkar åter andra gången med sin brudh. (Efteråt tillagdt med annan stil:) Vide titulum Hammarland p. 21. Thenna saak schal pastor hårdt urgera på nesta tingh.

22. Michill Olsson i Tiudöo berättas hafua kördt ifrån Blinde Madz på Bölswijzki fiend; effter thenna tiggjaren war eij tilstädes, skal pastor wäl ransaaka och reedo göra. Item om h. Gertrus klagan på sin son Jacob i Tiudhöo. Item Madz Eersson i Emkarby och hans fader.

23. Kaarin i Skreddarböle, som på nytt med Cnutt i Kermonöo genom gummans balberande förer på sigh groffuan mistancka, är andre gången skriffuit til befa. och dn. pastori sagdt, förholla henne sacramentet.

24. Nilss Eloffsons angiffuande om Jörens i Finström försmädelse emoot pastorem etc. är osan.

25. Om nootedragningh klagas på Öökareboar och Åfuanåkrar, Jomalaboar och Hammarlänningar att the icke allenast draga olofligen, vthan om söndagar på Finströms

¹⁾ I marginalen: hoos sin brudgumme Erich Matzsson i Carböle i Jommala sochn.

²⁾ I marginalen med annan stil: Vide titulum Jomala 15 p.

fiskewatn, strax solen sitter i wester dragandes 6 eller 8 warp förän solen går neder.

Bleff sagdt, om the eij lyda förmaningh, så må the taga theras fiske tygh och sättia till rätta til nästa tingh.

26. Om folksens skråål i vtgående och stanande på gången, kyrckiegården och wägarna, som i dagh skedde, låffuade alla affläggia och gå ginast på then östre wallen.

27. Bleeff beslutit, att ingen må läggia fisketygh heldegaz nätter, vthan i fiskeleeker, men eij wittia förän afftonen andra dagen. Item hööbärningh afflyst för solen går neder, med minder höö är strängiat eller opsatt, kan tijden achtas i wådtantijdh.

28. Om bröllop är beuiliat effter ordinantzen.

29. Bagarestuffuu låffuades lagas i thetta åhr, item dagzwärken åt en ny bygningh.

30. Then giorda ordningh aff præposito klockarna emillan, såsom 1638 åhrs kladd, bestås.

31. Tiär tunnan aff Isaakzöö skall vtfordras. Item Rogh t:a af Staffans enkia i Biörström. (Efteråt tillagdt med annan stil:) Orsaken fins i kladden.

32. Om muleta på otuchtigt brudhfolk, hålla wij oss effter ordin. aff clero regni giord till thes magistratens förbodh kommer, och man see kan, otuchten förhindras genom en annan konst.

33. Emnäs käringen hafuer offentligen lofuadt sigh wilia affläggia alt gammalt bedregerij.

34. Peer Peersons i Suarsmala folkz brott, bleeff condonerat med den condition och löffte, att folket helgha huilodagen och affläggia wexledagar. (Efteråt tillagdt med annan stil:) Thet han oc hela församlingen utlofuade.

35. Kyrckio peningar behollit — 5 d — 21 ö. Men thessa äro skyldiga: S. her Peer — 12 d. 24 ör gott m. Theropå hafuer Berthil Eersson lefuererat tiära — 1 t.a. Och effter thet är en bekend giäld, skal hon utfordras. Cobolstad Johan Hansson för sin modher och fyra barn lägerståls peningar. Clockaren Erich 4 d.

36. Pinkklockan befaltes borttagas och klämptas med stoor klockan. Item the papistiska phanor.

37. Poort luckan then östre — 2 d:r skola lefreras.

38. The ilacka kyrckio balkar lofuades i thetta åhr bootas.

Martij 10 i Getha.

1. ¹⁾ Vngdomen och quinfolken woro tå få tilstædes, men nu alla.

2. Tå fans i læssningen brist, men nu något förbättrat sigh.

3. Kyrckio wachtare, Bengt Eersson.

4. Kyrckio wård: Mågn Jörensso, Lass Michelsson.

5. Kyrkiobook, om tuå böcker inbundin, bleff ännu sagdt, kiöpas skall.

6. Om lååsen til kistan är eij effterkommit, och bleff nu lofuat.

7. Befaltes ännu kyrckian hållas reenligare, the trij stygga steen altare och annat rosk borttagas.

8. Then ena sijdan på kyrckiotaket är effter befaln. tiärat, och then andra halff spåån slagin. Tiära är i förråd 3 tr.

9. Kyrckiobyggiaren är lofuat — 20 d:r för sacristie och halfua taaket, och kan tages snickarens pantstooop som står för 16 d:r. Item smeden en silffskeeed — 7 m:r lod. Och inräknas — 2 d. kopar peng:r, som han skyldigh är. Jern köpes i tijdh tå ypen watn blifuer.

10. The rotna kyrckiobalkar lofuades lagas i åhr. Item fönster och ypningen under taaket.

11. Om innan bygnan wide thet 9 punct. i förra visit. Item botnen. Thertill Berthill Eersson i sommar 8 tolfther sågebräder lofuat haf:r.

¹⁾ I marginalen är antecknadt: Extract aff förra visitation, kladden och tillfallande casibus

12. Kyrekiio disciplin är lofuat effter ord.

13. Emillan presten och åhörarenar ingen splijt.

14. Konan Gertrud Jörensdotter rymde bort, för än hon kom vnder laga förhöör och plicht, och boolaren hafuer drunknat.

15. Kalfuehuffuudet, glödhheeta järnstören, klädemalningen, tieru korsen opsättes til wederpartens ankompst. (Efteråt tillagdt med annan stil:) Vide kladden.

16. Nilss Elofsons suäära, kom effter ransakningen til d. Danielelem, klagade med tårar öfuer mågen och dottrens hårdheet och ojelsamheet, att hon måtte hålla sigh maat, dricka, klädher och stickor hempta på backan at bränna. Bleeff sagdt, att pastor skal reesa dijt, och i goda mäns närvaro ransaka, rätta och förlijka, och præposito reedogöra för helgen.

17. Att h. Malin på Cobolstad hafuer fåt både delarna i sacramentet och osanningh på d. Dan. sagdt, beslutar man aff hennes egen berättelse för h. Regina i Labnääs seijandes: Jagh waar til sacramentet idagh, men aldriugh fick iagh så lithet wijn. Jacob i Bastö, (then hon skiuter sigh på i sine klagepuncter) nekar sigh något ord hafua hördt anten hon fick lithet eller inthet. Wore skäligt läggia någon plicht för osanningh; doch är så stoor skuld på ander sijdan i thet hennes 4 legojoon motte stijgha från duuken för wijnlöso skull; doch synes skulden huälfua in på pastorem, effter han eij wäl betroor bönderna böra wijnet, fruchtandes the skola dricka uth, eij heller afftalt med d. Daniele och aff honom samtykt, att bekymra sigh ifrån prestgården hempta, eij heller kune klockaren öfuer tygas, hafua druckit, derföre hafuer honom sielf bordt senda dijt så mykit, som öfuer dhe första helgedagarna räckia skulle. Om altså Nilss Eloffson skal plichta för osanningh på Jören i Finström och hans hustru på d. Danielelem, är och pastor inthet skuldlös, doch heemstelt i Consistorij dispensation.

18. Sacellanus fordrar aff pastore sin waanliga medfölghd för 5 år, resterande span:ll 11¹/₄ t.a. Bleff sagdt,

the skola göra en wiss räckningh sin emillan, och præposito försenda, sedhan skall ther vppå falla sentens, then som med honom icke är belåten, skall innan s. Johannis skaffa sikh declaration ifrån consistorio.

19. Oleff Jönssons i Östergeta linda optagen tree famnar från kyrckiporten, bleff sagdt och beuiliat, eij näm-mare göras någon warachtigh gårdh, än 8 fampnar.

20. Hindrich Eersson med sin modher och syskon, berättas aff grannarna i huuset wara olåt, rijfuas och slijta sikh emellan, bleff sagdt, effter gumman och then andre sonen eij kunde komma för siukdom tilstädes, att ministri skola granneligh ransaaka, och huar saaken så kräfuer tingföra, och præposito reedegöra, wettandes i medlertijdh rätteligh förhålla sikh med sacramentet, synnerligen pålægges och kiaringen gå ifrån sikh misstanckan och rychte hon fåt hafuer vthur prestegården, ther hon olofligen i fäähuuset hafuer ingåt, och effter then dagen hafuer ingen kalff lemnat.

21. Klagher Berthil Eersson, att pastor hafuer inthet lagt något rum på quinfolkzsijdan till gården. Bleff sagdt, pastor ställer honom klagelöös.

22. The papistische fanor kringom altaret och pinkeklockor borttagas.

23. Kyrckiopeningar -- 9 d. 10 ö. behollit. Item insatt ¹⁾ tuå silffskeedar, en lithen g. kiättil, silffstoop aff snickaren för — 16 d.

24. These äro skyllige i kyrckian: h. Lijssbet i Rogisböle — 18 d. g. m. her Biörns arffuingar — 300 spijsk och en kyrckiobook, Simon i Tooböle ²⁾ tiära — 1 t:a. Bleff sagdt, om någon skrifuin bookstaff fins i kyrckian på samma partzeler, dy skal pastor med alffuar låta tingföra och doomtaga, så frampt the icke goduilligen bettala wilia, och præpo-

¹⁾ Ofvanom detta ord står mellan raderna skrifvet med annan stil: bortsålda.

²⁾ Ofvanom detta ord står mellan raderna skrifvet med annan stil: betalt.

sito reedo göra. Item Erich i Pantzarnäas ¹⁾ — 1 d. Berthil Eersson ¹⁾ — 3 d. på h. Maalins wägn i Labbnäs. Snic-karen Erick — 2 d. för lägerstelle effter sin hustru.

25. Mantalet i sätekyrckian — Capellet —

Martij 15 & 16.

Hölts visitatio i Kumblingh.

1. ²⁾ Encklinge, Seglinge och Kumblinge by wore alla tilstädes och låso partes wäl, men andra byar öfuer heela sochnen eij meer än en aff gårdhen, förebärandes vhrwädh-ret them förhindra och låso alla bara illa the fåå som kommo.

2. Kyrckiopeningar behollit — 10 d:r. Thessa restera: Hindrich Berthilsson 6 $\frac{1}{4}$ d:r, Jacob Persson 3 d. 28 ö. Märthen Philipsson — 28 ö, huilka pastor låfuade bettala. Jöns Peerson i Seglinge — 6 m:r Michill Hindersson 1 d. 8 ö, Hindrich Larsson i Biörcköö — 2 d 16 öre. Peer Hermansson och Oluff Larsson 5 d:r, Hindrich Jacobsson i Biörcköö — 20 ö. Oluff Madzsson i Kumblinge 1: 8 ö. Hindrich Jörenssohn i Åffua — 1 d. Welb. Stellan Mörner rester — 30 d:r. Jöns Jacobsson i Jurmå — 5 d. Peer Madzsson i Kumlinge — 7 d. Påffuel Jörenssohn i Åffua — 10 d:r.

3. Kyrckiones på nijo åhr inkompst löper — 75 d. 8 ö. Vthgift — 97 d. 8 ö. för nödtärfiftiga saaker.

4. Kyrckiohualffuen äro öfuerhölte med sniö, bleff sagdt och låfuat vthkastat.

5. Tornet och kyrckiotaaket äro murcknade. Bleff beuiliat 50 spåån på mannen och så mången spiijk, och nu strax i wår spåånslå. Tiära är i förrådth — 6 t:r.

¹⁾ Ofvanom detta ord står mellan raderna skrifvet med annan stil: betalt.

²⁾ I marginalen med annan stil: 1640 aug. 16 in visitatione episcopi fans läsningen lijka och ifrån capellet fåå tilstädes.

6. Kyrckiones innan bygna, är all igenom ilak: sacristian är hualffuet krasot, inthet golff, vthan någre olempelige grååsteenar, och mykit roskerij. Bleeff sagdt, thet hualffuet skal botas och träägolff inläggias. (*Kyrckian:*)¹⁾ *Funten*¹⁾ sättas från dören til altaret på norr sijdan, och mures med steen vnder och göres lok på. *Målningen*¹⁾ på hualffuet opstrykes. Then ophogde graffuen i chooren omkull rijffues och lijkkistorna som stå ofuan på jorden nedgräfues. Golfuet lägges wäll stadigt. Altaret göres mindert en $\frac{1}{2}$ al:n på alla kanter. Nyy altareskifua. Karmstoll, brudstol, bookstoll med knää på, biscopsstool, choor, predikstoll något nämmare tillbaka åt thet östre fönster. Vthom chooren tuå inbygda stolar på huardera sijda, ordentelige bondestolar, åthskilde med en gång alt igenom. Nyy wåkenhuus golff och döör. Til alt thet arbetet pålades opköpas — 16 tolffter Öregrundz bräder: otta dubbla och 8 en dubbla, och i thetta åhr vnder bygningh tagas.

7. Fans ingen kyrckiobook, bleeff sagdt framdeles sigh köpa effter ordinantzen.

8. Mööquällar och then almenna löpningen med brudsäcken wela the nödigt mista. Bleff sagdt och låfuadt gåå vnder huadh ordinantzen innehåller och andra sochuar waana äro.

9. Borstugun, som pastor hafuer låtit byggia med sin bekostnan, med den condition, att huar bonde gifuer honom $\frac{1}{4}$ warp saltat strömmingz öfuer heela sochnen. Emootsträffuer Kumlinge by, menandes sigh hafua huus mera än andre i sochnen. Bleeff skuttit til tinget, husen syna och jencka.

10. The rotna och nedfaldna kyrckiobalkar, wed båda kyrkiorna, befaltes i allmanneligh sochnstemma skiffita sinsemillan, medh en jåst fampn lengd.²⁾

¹⁾ I manuskriptet kursiveradt.

²⁾ I marginalen med annan stil: 1640 16 aug. innan Michaëlii schola balkarna wara ferdige.

11. Thessa hafua i förlagh besöffuit sina brudar: Biörn Hålm: Biörn Olsson, Kaskenpää: Jöns Olsson, Jurmå: Jacob Jönsson, Kumblinge: Thommass Andersson, Toorsholm: Oluff Hindersson, Kumblinge: Sigfred Madzsson, Pörttöö, heeman: Tuenne pastoris drenger: Anders och Bengt, Nöttöö: Mads Marcusson, Loppå: Hålgger Olsson, *ibidem*: Hind. And. Bleff sagdt, att the som så giordt hafua, sedan thenne pastor kom til församlingen, måge slippa med 1 t:a tiära eller thes wärde: såssom H. Ehrw. Bispen förmedlat hafuer. Treskas någon, sendes til præpositum.¹⁾

12. Mantalet i sätekyrckian — 20. Capellet — 60.

13.²⁾ Sattes en annan klockare med præpositi samtycke.

14.²⁾ Månahold.

Martij 17 i S. Jacobs capell.

1. Kyrckiöpeningar 13 d. 26 ö. behollit.

2. Capellet är alt nederrotit och oskickeligt bygd medh allan innan bygnan. Bleff beslutit at tå thet aff nyo skall byggias moste thet wara 30 al:r longt och 18 al:r bredt, så snart sätekyrckian vthan och innan renoverat blifuer; doch befaltes i medlertijdh bättra taaket och golffuet, then indre dören borttaga, emillanbalken affhugga nedlenger som poikarna göma sigh baakom, klockan ifrån altaret achter i kyrckian flyttia, fönstren boota, fogelskarn affstryka öfuer heela kyrckian, och alt skraap, som hon är opfylt med, vtkaasta.

¹⁾ I marginalen med annan stil: 1640 aug. 16. *Episcopus* samtycker trolofningz tijden 20 weckor. Och om muleta icke [*er*]lägges til föresagd termin n. 1 månad, tå giffuer dubbelt. Bleff oc befalt oc bekräftat at brudar ej gå mera än i 2 soknar.

²⁾ Den 13 och 14 paragrafen äro i manuskriptet skrifna med annan stil.

3. Befaltes skaffä sikh ny klocka aff the nijo malm liustaker, och så frampt the icke förslå, och the willa låta then förra omgiuta, moste the mehra malm tilläggia.

4. Emillan pastorem och åhörarenar war ingen klagemål.

5. Caplans enckian beuliade the alla partzeler giffua, them hennes s. man war waan fåå, i tilkommande wår och sommar, för hans ynckeliga affgångz skull, och pastor ömsar huarannan söndagh med tjänsten kyrekiorna emillan.

6. Pijghan i Toolsholma hafuer tuenne troloffuade män, och primus sponsus hafuer thuenne trolofuade hustror, alla tillhollandes i sochnen. Begge parterna äro lagligen trolofuade och the förra olagligen åtskilde; doch genom berättelse för R. Episcopo frånwarandes, tillåtit: huarföre bleff förbudit wixlen på båda sijdor, in til thes the komma til præpositum och suara 1. hui the så många citationer til consistorium och præpos. försat hafua nu i visitation och tilförende. 2. Orsaken til åtskilnan berätta. 3. Then tillåtna skilssmässon hålles okraftigh, vthan laga ransakan aff politicis et ecclesiasticis.

Ratio: Alla lagliga trolofningar böör fulfölias medh wixlen, then första trolofningh är lagligh, ergo.

Prob. Major: quia. (1. Sponsa Dei iudicio uxor est, Gen. 29: 21. Deut 22: 23. Matth. 1: 10. (2. Quia pactio de conjugio et foedus Divinum, Prov. 2: 17. Ergo humana autoritate in ordinario modo nequaquam dissolubilis. Minor prob. sponsalia sunt contracta, modo omni ex parte ordinario & legitimo.

Martij 22, 23.

Hölts visitatio i Jomala.

1. Waar heela församlingen tilstädes och i lässningen något förbättrat sikh.

2. Kyrkiowacht. Peer Jacobsson i Ödningby. Erich Madzsson i Giölby, Isaak Eersson i Swijby.

3. Innan bygnan är effterkommin och medh golff, stolar, choor, altareskiffua wäll lagat, efft. H. K. M:tz befalningh. Funten är satt näst effter chooren widh predijkstolen, predikstolen på bequemligit rum flyttiat. Ett altare bortriffuit och ett är igen, huilket om thet kan stå eller eij, kan in *visitatione Episcopi* censuur falla.

4. Snön som fans på hualffuet befaltes bortsoopas och ypnigen igen täppas, och åhrligh achtas, att kyrckian icke skadha tager.

5. Kyrkioglam, stanande på kyrkiogården som med mödo affskaffas, lofuade nu alla bortläggia.

6. Sånghhuustaket är spånat och tiärat effter befalningen.

Item Clemetz i Södhersunda kyrkiobalk bootat.

7. Lächtare låffuades tilkommande åhr. Item i prestegård fährhuus. Stockar — 70, raffter — 16. Pastor taaket.

8. Kellaren och andra taaklösa huus ähro effter bef. bootade, och i thetta åhr är wärke framfördt till tuu fäähuus. Item bleff sagt och loffuat holen på muuren igenmurat.

9. Klagades huusquinnorna vthträngia boondehustrona. Ordn. bleff them förehållin men om thet icke effterkommes, skola the tingföras såssom K. ordningars förachtare.

10. Om spitelska. Mads Larsson i Torp är för sigh sielff vthan gården, Märtha i Ödhmingby, hafuer hållit sigh i tw åhr ifrån kyrekia och tuiflas wara spetelsk. Bleff sagdt, att hon skall ställas på kyrckiowallen, att höra hennes bekännelse om sina brister och ther frijas eller fällas. Pijghan i Möklöö, skal sändas til hospitalet strax ypit blifuer, och pastor procurere hoos befalningzman *commeatum*. Granarna klagade på Jören och hustron, huilka hafua pijghan i sin badstuffuu, att the baada ther, umgå huaromann och i theras frånwaro hafuer hoon i några wekor stillat och molkat booskapan. Bleff sagdt, att pastor i alles theras närvaro

förfaar om sanningen, effter hustron ej kom tilstädes, wederpartten att suara, och fins thet så, skola the för olydnan hålla sigh ifrån sina stoolrum och annat folkz vmgänge en tijdh framåt.

11. På olydnan sochnmännerna emillan i åkor och arbete, satte the 6 öre.

12. Om nootedragningh, bleff sagdt och loffuadt, ej haffuas för händer för än soolen går neder.

13. Bönderna welia nödigt emoottagha wijnkornet, vthan pastor ensam må dispensera nu som förr.

14. The pestilentialiska, som ifrån kyrckian haffua warit i 12 wekor, fingå låff att gåå.

15. Erich Wastessons i Karböle brudh Carin i Emkaroby, hafuer medh Saara i Skogh ståt vth på backen i förleden höst, weefftat medh en såll, sax och en bårsta att råka på huem hennes borttappade brudhegåffuor hittat hafuer; och tå hon råkade, gick hon ginast therifrån och djitt, att henne tiltala.¹⁾ Cnut i Carböle sadhe sigh haffua förwarat them. Pastor Finströmensis skal them alla citera till præpositum. (Tillagdt med annan stil:) Thessa hafua föraktat alla stemningar, oc på tinget 1640 10 Oct sattes ingen plicht för beskylningen, vthan thär dömd til kyrkiostraff, effter huilken doom pastor inconsulto præposito hafuer Sara en söndagh sat för kyrkiodören oc absoluerat. Wardt thenna gångin tilgifuut oc befalt bysollerskan examinera.

16. Isaak Peersson i Jomalaby medh sin hustro och syster föra itt dagligt förbannat huusregemente. Systrens orsaaker: 1. Skyller hustron för trolldom, att hon hafuer förfarit hennes koo ty thet går altijdh som hon hootar. 2. Barn göra gäck och narr aff henne. 3. Stengt henne inne i stuffuun hoos sin siuka modher, att hon ej slap vth, medh itt liussterskaft, och en annan gångh hafua barnen satt watudrogh för dören. Wederpartens orsaker: 1. Skyller

¹⁾ I marginalen står med annan stil: Vide titulum Finström, 20 p.

och Kaisa haffua förgjordt tree hennes koor. 2. Vtkastar barnen så åftta the komma i stufuun.

Doomen: Effter the affbidja och beskylningana äro skedde medh wredesmodh och ingen fulllegh tilläggelse, eij heller kan pijghan skaffas tädhan för syttnings skull om sin modher, som i 10 år stadigt hafuer legat på sängh, löfftesmän äro och om bätter sämio: Suen Larsson och Bengt i Jomalaby. Gaffz them saaken til fridz, men hielper icke, måste the haffuas vnder werldzligit och kyrckiostraff.

17. Måns Eersson i Giölby belägrade Peer Nilssons dotter i Biörsby. Konan dödde i Stokholm i barnsängh. Bolaren löste sikh för kyrckiostraffet medh 2 Rd. Oluff Eersson i Biörsby belegrade Anna Wastedotter i Karböle och ähro wigde. Thesse slippa böthet, effter the i wixell stodho sin plicht på kyrckiogolffuet. Madz Peersson i Biörsby, togh 2 bräder från kyrckian, få stoole bygningen förhänder hades, gaaff til kyrckian i förlikningh — 1 Rd. Marcus Eersson i Ytterby belägrade Maalin Hansdotter *ibidem*, och bleffuo tingförde och wigde.

18. Peer Mågnsson i Öffuerby besoff sin fästermö. Staffan Erichsson i Jomala sammaledes. Slippa huardera med 1 d. g. m. effter the äro wigde medh huffuudklädhe. Item Oloff Hansson i Ytterby. Peer Eersson i Södersunda modererar pastor medh, effter theas förmögenheet.

19. Hindrich Eersson i Ytterby brukade mun på sin granne Sigfred Peersson om nyårsdagen på kyrckio wallen. För sin bön och månges intercession slap med böte til kyrckian kalk — 2 t.r.

20. Simon Peersson i Södhersunda klagar, att een hoop aff hans grandrengar kommo om s. Stapssonsdageñ om natten och vpsötte hans farstuffuu döör, dengde och klappade lenge på stuffudöören och wille tuinga honom op aff sin nattsängh att gifua sikh öl, men effter han icke wille stå vp, drogo the een hoop medh stockar, gamla kälkar och

annat skraap för farstugudör. Remitterades till tinget och sedan till præpositum.

21. Oluff Johansson Nilss Peersson i Diurwijk och Erich Nilsson i Hamarudda hade en ledan mun på huarann *Domínica oculi* på kyrkio wallen. För theras bön och androms intercession slippa the med en bielka på mannen till läch-taren tilkommande wintren.

22. Isaak nybonden i Swijby tracterade illa en faderlös och moderlös pijgha om *Matthiæ* dagh strax folket kom från kyrckian. Item emillan alla gårdzens partij ilak olååt dageligh. Remitterades till tinget och pastor låther them wara *suspensos a sacramentis* til thes the sigh bättra. Item. The tuenne personer Isaak hoos sigh hafft som bleffuo troolofuade i Hammarlandh, bleff sagdt, att the skola 4 dagh påska wijghjas.

23. Cristningzklädhet som widh döpelsen aff ålder hafuer warit waanligt brukas, samtyckte alla til thes bortläggelse.

24. Om ogiffa personers lijkstool och Bengtz suärmoors lijkstool i Mökelby procederar d. pastor effter som legentheeten och capituli ordningh innehåller.

25. Berthils poike i Öffuerby, som stiäll kalksteen, kan wedh tinget få sin näpst. Jören i Jäckböle skall eij wigias förän han lagligen lägger från sigh rychte för konan i Lemlandh. Berthill i Öffuerby, må slippa effter legersmålet är gammalt; konan hadhe många bolare och the ähro nu wigde och vthfattige. Thommas Ollssons mågh i Westansundh laghar pastor effter the forra order.

26. Jöns Hinderssons i Giölby som ått op past. tijond fisk. Item Gölboanas orättrådiga tijond i Greelsby fiskewatn, huilka doch skiuta på Finströms kläckaren, hafua tagit en heell kassa till d. Petrum. Kan pastor tinghföra och præposito notificera.

27. Anders Märthensson i Gottby will inthet byggia sin stool och lijkual med profoss trängia sigh in. Doomen :

Effter thenna 1.) är försumeligh att gåå till kyrckia 2. poekar och trassar medh sin kyrckioheerde seijandes, han skall stå ther hans förfäder haffua stådt. 3. eij arbetat eller åkor framfördt. 4. inthet giffuit till kyrckian, derföre förordnades han ifrån sin bänck achter i kyrckian att stå, och skones medh wijdare straff effter han ödmiukade sigh.

28. Måghns i Andersböle citerade pastor i sacristian til förhöör om sitt onda huus regemente, men han wålade eij comparera. Bleeff sagdt, om han kommer till helsan skall han stämmas till præpositum.¹⁾

(Mellan raderna är efteråt tillagdt med annan stil:)

Domen: Böta til kyrckian 3. m. g. m. de afbedie hoos pastorem sin skuld och brott.

¹⁾ I marginalen är med annan stil skrifvet: Ap 19. stod ransakningh wid pastor oc befans at han

1. Bortgijk af kyrckiowallen eij skötandes pastoris citation.

2. Vtropar allestans oc nu sade i ögonen at han ingalunda wil hafua mågen i gården, ty han har *honom* theroppå eij intagit. Theremot pastor säger jo.

3. Eij sätter *honom* til sysslor vthan gåår sin koos tå han frågar *honom*.

4. Eij wil hafua *honom* med sigh i arbete.

5. Födan är lithen och eij fåår mågen någor inschaffa och betala med sin arbete.

6. Kan eij få gårdzens yxar oc lijor på något arbete.

7. Eij mehra fått än 4 paar skoor i 2 åhr.

8. Gubben har på *samma* sät utätit 2 mågar för som han intagit haft.

II.

Klagar gubben på mågen.

1. At hans hustru mågen oc dottren äro tuära emoot *honom*.

2. Stundom eij wela suara tå han frågar effter något.

3. Mågen eij wil slipa hans yx lija tå han slipar sin.

4. Förän wil hafua *honom* i gården, för wil han göra vnder aff sigh, ändoch mågen bad *honom* om wenskap några *gång*er oc loffuade bettra sigh.

5. At the hafua nu . . . skildt sigh ifrån *honom* til ett annat [*hem*]man. Domen: . . . med hela partijt . . . skutne . . .

29. Klagar d. pastor att många gåå försummeligen till kyrckian. The och heela församblingen lofuade bättra huadh här til försumat är.

30. Om hustron i Giölby som inthet kan eij heller will lära läsa, bleeff sagdt om hon kommer till helsan, kuna ministri lagha, hon som oftast i wekan gåår i prestegården och i kyrckan huar tijdhegärdzdagh haffuas fram till förhöör.

31. Medh begraffningar på kyrckiogården samtyker alla, att alla ceremonier fullfölias tå liket nederläggies, och inga hedaneffter opsättias till gudztjänsten vthe är.

32. Bleeff beuiliat att i stoorkläckan skall klämtas och then lilla borttagas vthur chooren.

33. Bleeff sagt och loffuat att trolofningh skall skee hedhaneffter för altaret effter gudztjänsten, för än församblingen bortgår.

34. Jacob Märthensson i Suijby berättas att d. Erlandus hafuer fäst medh Brita i kyrckebyn i Ekröön. Ther till nekar d. Erlandus, vthan säger sigh hafua them troloffuat.

35. Jacob Madzson, Michell ¹⁾ Eersson båtzmän i Ödhningby och Hansens dreng *ibidem* hafua giordt skalkheet på Johan Simonssons och Hans Nilssons skutkiöl i Calmar, frammom på kiölen vpsatte the en stoor furuquist med stylvor emoot, achter vpsatte the en stoor tår fururiska och medh stylvor emoot. Remitterades till befalningh mannen.

36. Kyrckio peningar behollin summa — 47 d. 8 öre Rd. $4\frac{1}{2}$ svenske d. 3 g. runsticken — 4 d. 30 öre, nytt små m. 1 d. 21 öre, K. Carls mark str 2, half mark str 3. Vtlänta penningar. Pastor — 30 d. i vnderpant g. K. Göstaphs mark st. 40. Herredagz karana på landzens wägna R: 2 d. 4 ö. Johan i Öffuerby $4\frac{1}{2}$ d. Oluff i Rasmusböle — 5 d. Sigfred i Södersunda — 8 d. Hendrich Thomasson i Vestan Sund tiära — 1 t:a, item Erich i Dal-

¹⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna med annan stil: förlijkt.

karby 1 t.a, wed slottet R. 1 t.a. Erich Cnutsson i Torp 4 d. k. m. Noch för kyrkio kättilen Erich Sigf. 2 m. Nilss Persson 2 m. Erich Ollsson 2 m.

Martij, 25 et 26.

Hölts visitatio i Hammarlandh.

1. I lässningen hafua folket något lithet bättrat sigh och fans icke en wara bortta.¹⁾

2. Kyrckiwachtare: Hans Jacobsson i Lillbolstadh, Madz Bengtsson i Postadh.

3. I kyrckian är golff, sacristian och wåknhuusen och i tornet botn lagde effter befalningen. Till thet rotna tornet, som snart wäger om kull, lofuades föras nu strax 4 nya bielkar 16 al:r hjert stock och göras ther medh alt innantill nyan reesningh förän någhon ringningh hållas skall. Men i höst skall huggas 40 spån på mann och i tilkommande åhr spånas och tiäras. Tiära är i förråd 6 t:r

4. In *visitazione* bestältes låås för wåknhuuset ther tiäran ligger och skall framdeeles göras ther inne skraapcammar.

5. Kyrckiebalkar äro alla ilacka och loffuades strax²⁾ bootas. Item then norre porttluckan igenmuras.

6. Kyrckian innantil håltz orenligh medh allehanda skraap, hufwudhskallar, tieretunnor, beläter och klabbar. Item i wåknhuuset itt stort sten altaret och många hundrade menniskors skallar. Thetta alt affrögdes i *visitazione*.

7. Innan bygnan är all oordenteligh och stoor trängzl. Behöffues lechtare. Huadh the hinna loffuade the framdeeles.

8. Beencammar, som the kringkastade skräff kunna kastas vthi skall göras öster om wåknhuuset i wrån. Låffuades i thetta åhr aff Berthill Skinnare.

¹⁾ I marginalen med annan stil: som heemstadder är i sohnen.

²⁾ Ordet »strax» är efteråt skrifvet med annan stil.

9. Wardt bekänt och inbördes föreendt att Ekröo-boar byggia ther oppe, huarcken på kyrckio eller balkar, men i prestegården hålla the een tridingh.

10. Caplanstufuu beuiliade the att oprätta i tilkommande åhr.

11. Befaltes och lofuades köpas kyrckiobook (efteråt tillagdt med annan stil;) oc åhrlig rekenskap hålla. Item för kyrckiones kista skal hållas 2 låås.

12. Kyrckioopeningar behollin summa 4 d. 5 ö. Vtlåntta: H. Margeta Madz Hanssons ¹⁾ i Kotteby — 10 m:r på en skeedh. Hans Kläckare — 4 d. Oluff Peersson i Bredbolstadh — 6 d. Hindrich Pällson ¹⁾ 4 d. Madz Ollsson i Helssby ¹⁾ — 4 d. Anders Jonsson i Westnyra ¹⁾ — 8 d. Dn. Erlandus tiära ¹⁾ 1 t:a, för h. Anna i Dieknböle lofuar pastor 1 t:a tiära för lägerstelle peng:r. Åhr loffuat alt bettalas i thetta åhr. Och beuiliades 1 öre g. m. på dalaren om åhret på dubbell pantt till wiss termin.

13. Kyrckiotaaket lofuade the tiära på både sijdor Olai tijdh.

14. Fäähuus och kyrckio herbre samtyktes och aff nyo göras i sommar.

15. Kyrckioqram och ståndh på kyrckiogården lofuade the affläggia.

16. Klagades om bäncke rum och bleff sagt att huarium skall ordnas sitt rum, och then som inthet wil andra intagha, miste sitt rum.

17. Bleff sagdt att quinfolken sittia quara til dess i benckiarna manfolken äro vtgångne. Och satte the sielffua 3 öre g. m. på then som brytter.

18. Notedrechter och alt arbete wendas igen i midaftons tijdh om Lögerdagen och eij för soolgången om söndagen, dragges så abbor som strömmingh, vndantagandes tå leek fisk är.

¹⁾ Ordet »betalt», som på flere ställen står skrifvet emellan raderna, är skrifvet med annan stil.

19. I Strömma är en spettelsk hustru i sängh och maatlagh medh sin man, och mann reeser allerstädes i bygden, huilken eij hemma nu i sochnen waar. Bleeff sagdt, att pastor går effter the order som therom giorda äro.

20. Legerställe penningar — 2 d. huit myntt.

21. Marcus i Solas rymbde sin koos, gubben stämbdes 3 reesor och eij comparerade, bruden bekände sigh wara belägrat i Juuletijden. Huru thenna handelen tilhopa henger fins i 1639 oc 1640 ¹⁾ åhrs Finströms kladder. ¹⁾

22. Anders Simonss. i Helles by hafuer trolofuat Maalin i Nottöo i Lemmeland 4 dagh Jwll. Pijghan hafuer gåt medh brudhsäcken och doch sedan tuå gångor tilbudit igen lefuerera gåffuorna huilka eij äro emoottagna. Brudh-gummen medh sin fadher sändes till Lemmeland och wardt pastori tilskriffuit them wigia eller pijghan skaffe sigh löfftesmän om sin stadighet. ²⁾

23. Kyrckiowerderna wela opsäija thet nampnet och omaket som ther medh fölier effter dombspan är dem ifrån tagin, låffuades skriffuas till generalen.

24. Klagar pastor att sombliga komma sällan eller seendt till kyrckian och en part aldrigh till catechismi förhöör. Låfuade huar man gärna sigh bättra.

25. Anders Jönsson i Westmyra och h. Carins Jörenss dotter i Stoorby saak, som fins 1640 åhrs Hammarlandz kladd, skal affskeedas wedh nästa tingh.

26. Dn. Erlandi restlengd bleeff opläsin och fans wiss. Huar och een lofuade effter sin legenheth bettala.

27. Andra saaker rättades effter ordinantzen.

¹⁾ Orden »oc 1640» och ändelsen »er» i ordet »kladder» äro skrifna med annan stil.

²⁾ I marginalen är antecknadt med annan stil: ap. 22 schrif: r d Isaacus at om löffthe ähr ingen fruchtan.

Martij 27 & 28.

Hölts visitatio i Ekröö.

1. Fans wara tilstädades vndantagandes Peer Erichssons folk, Eskill Ollsson och Erich Jönsson båtzman med sin hustror.

2. Folket låss någorlunda, men icke effter såssom the äro booklärdä, och lofuade sin flijt göra.

3. Bleff samtykt att alla ilacka kyrckiobalkar ¹⁾ skola jänkas med lijka lengd, fördeelas och innan Pingesdagen alla medh en skampluun förfärdigas, wedh thet straff tilgiörandes som lagh förmå. Item, holet på östre kyrckiobalken skall Hans Hansson i Maarby igenmura, tagandes sigh hielp aff huusmän. ²⁾

4. Botnen är giord öfuer heela kyrckian, effter befal. aff nyo, för 60 d. och himmell öfuer predikstolen 6 d. vppå huilken botn fans liggia all öfuer medh sniö. Låffuades *ypningen* ¹⁾ igen täppas, och the tuå *stoora remnona* ¹⁾ på kyrckiomuren igenmuras. Men framdeles moste hon huitlimas innantil alt öfuer. ³⁾

5. Bleff sagt och loffuat kiöpas kyrckiobook.

6. Kyrckiowachtare: Eskill Mågnsson i Biörnhoffda och Eskill i Kyrckioby.

7. Taaket och tornet äro all rotna. Bleff beuiliadt tilkommande åhr halffua taaket aff nyo göra.

8. Behöffues framdeles ordenteligh innanbygna förhender tagas, men icke bonde bänckiar göras för kyrckiones peningar, såsom för några åhr sedhan fyra bänckiar för 8. d. aff kyrckiones *pengar* bettalte äro, huilka kyrckian igen skola restitueras, icke helder tillåtes huario byggia och waanska pa bänckiana som huar will thet någre allreda giordt

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

²⁾ I marginalen står med annan stil: 1640 nov. 7. war äntå intet åtgjordt. — 1641 oct., 7 war äntå intet åtgjordt.

³⁾ I marginalen är tillagdt med annan stil: Nov. 7 war äntå intet åtgjordt. — 1641 Oct. 7 war äntå intet åtgjordt. —

hafua, (efteråt tillagdt med annan stil:) utan kyrkio snickaren bör förestå arbetet.

9. Sochnestuffuu wardt¹⁾ beuiliat i thetta åhr göras med alt sitt tilbehöör.²⁾

10. Kyrkeiopengar behollin summa k. m. 22. d. huit m. 27 ö. Vtlånta: Clemet Peersson i Kyrckeby — 9. m:r. Item 18 ö. Mågnss Larsson 8. d:r. Grytan om hon eij igenlöses, skal hon skattas. Eskill Thommasson 2 d. 4 ö. Michell Peersson — 12 ö. Erich Peersson — 5 d. Eskill Mågnsson — 20 ö. Sigfred Eersson i Maarby — 12 ö. Lars Bengtsson — 12 ö. Erich Jörensso — 7 d:r Oluff Jörensso i Storby — 4 d. Nilss Persson — 6. d. Jöns Olsson — 2 d. Eskill Olsson — 2 d. Madz Nilsson 4 $\frac{1}{4}$ d. Madz Thommasson — 11 d.³⁾ Thomass Tho. — 5 d. Michell Bryggiare — 13 $\frac{1}{2}$ d.³⁾ Lass Nilsson 16 d. Bengt Ollsson små runstr 6 m:r. Oluff Thommasson 5 d. 5 öre g. m. Nills Eersson i Rönnikböle 1 d. g. m. Eskill smed 6 m:r: g. m. H. Beata Oluff Michelsson 1 d. g. m. Madz Peersson *ibidem* — 2 d. g. m. Erich Nilsson *ibidem* 2 d. Oluff Jacobsson 1 d. g. m. Madz Byrilsson — 1 m:r g. m. Sigfrid Berthillson i Finbo — 1 m:r g. m. Michil Larsson *ibidem* 20 ö. g. m.g. Kläckaren 11 d. 13 öre k. pengar. Skall kyrkian bliffua bettalt opå innewande åhr. Tiära:⁴⁾

¹⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

²⁾ I marginalen står med annan stil: Nov. 7. war äntå intet åtgjordt. 1641 Oct. 7 ut supra. Suar på alla 3. At i höst skal än alt göras ferdigt eller olydnan skal in för Abo capittel oc landzhöfdingen urgerer them sielffuer til ångest oc större omaak at böte pålegges oc prester borttagas oc iagh them ifrå mitt embete såsom olydige förskiuter. 1647 Oct. 7. Doom. 1. at pastor reeser tijt *Dominica XVI* trin. och setter them wiss termin före. 2. at d Erlandus drifuer sedan på. 3. Nekar hela soknen oc hafua inge skälige förlof til at göra hvad the äro plichtige, så göre messefall, men gifz order, folket samtycker arbete oc the akta eij, notantur et nomina *cum* negligencia. D. Erlandus mihi aperit.

³⁾ Ofvanför raden står med annan stil: rester 3 d.

⁴⁾ Ofvanför raden står med annan stil: alla obetalt.

Michel Larsson i Öffuerby 1 t.a. Michel Larsson och Anders Clemetsson $\frac{1}{4}$ t.a. Madz Thomasson i Öffuerby 1 ferd. Madz Nilsson 1. ämbar.

11. Kyrckiotrotzen 50 phamnar longh vtshlitin aff Hindrich Olsson Oluff Jacobsson Lasse Sigfredsson Eskill Sigfred Eskil Hind. Simon Larsson d. Erlando Madz Thomasson siölff ottende medh heela fördzlolaget. ¹⁾ Domen: Dn. Erlandus ²⁾ Eskill Hindersson och Simon Larsson ²⁾ bettale — 2 Ltt, båtlaget 1 R itt halfft för bruket och itt halfft för thet the olofligen togo vthan sochnenes minne. Och the 4 skaffe — 2 Ltt som boo i sätekyrckian, doch skola the citeras till pastorem och höra om the goduilligen wilia vtgiöra, therfore att the hafua först försträkt och förfarit kyrckionnes trotz, (efteråt tillagdt med annan stil:) men wilia the icke så tignföras.

12. ³⁾ Jöns Berthillson i Finbo öfuer tygas 1. Inthet hafua wårdat sigh om tienstepijgans, som logh måållöös i 3 wekor, sedan hon dödde aff barnsänge, wälfärdh och saligheet, vthan hon dödde i sin synd. 2. Förachtat predikanterna, sendandes konans i moderlijffue förgiorda barn till kyrckiogården med een poike 16 åhr gammall och 2 fuluäxa pijgor, thet sättiandes i wåknuset in absentiae dn. Erlandi. Doomen: Effter bonden är utfattigh och såssom alla wittnade eenfäldigt och fåuisk och boor longt i haaffuet på klipporna, sielff mykit gammall och hielplöös slap han kyrckiostraffet för sin och heela församblingens träгна бön skull, med then condition att thetta exempel icke mehra effterföljes.

13. Thenna *Finbo* ⁴⁾ kan ej öffuertygas wara citerat til praeapos. aff presterna: doch *fins han hafua warit försummeligh* ⁴⁾ att gåå til kyrckian med sitt husfolk och sacra-

¹⁾ I marginalen står med annan stil: 1644. 2 Ltt äro betalte huilka lånt hafua Hans Håkanson oc Nils Person 1 Ltt huardera.

²⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna: betalt.

³⁾ I marginalen: Extract aff kladden.

⁴⁾ Kursiveradt i manuskriptet.

mentet, synnerligh hustron som hafuer legat åhr och dagh vthan sacramentet. Doomen: Endoch stoor skuld fins, så affbaadz likuäl straffet, effter 1. Gubben är vtgammall och suaga medell hafuer att framfola sigh om winteren, och om sommaren förmå han huarken roo eller gåå. 2. Ensam i gården och hafuer ingen som sköter gumman och stillar booskapen. 3. Gumman kan och ingen wägs föras. 4. Förbättrinslöffte aff honom och heela sochnen.

14. Om ett par echtafolk wedh sundet som hafua eij dragit råd, vthan hustron lupit från mannen.

Löperskan h Annas orsaaker: Inga kläder fåt i 14 ahr mehra än en walmas kiorttel, walmas tröija och 4 fhårskin. 2. Trolofningz gåffuorna igentagit brytandes op kistan n: silfskeed 1. fingran och ringh 1. 3. War i allmans haat så att ingen wille see wäl på henne. 4. Sonen wijste henne aff gården för 7000 diefflar öster öfuer sundet til brodren, ther hon har sitt rosk. 5. Eij legat när mannen lengre än en halff wintter vthan huar för sigh sielfue i vthuus i sina egne kläder. 6. Slagit henne stundom örfijlar.

Gubben Hans Greelssons förklaring 1. Nekar sigh hafua haft råd gifua flera kläder, thet och inthet sant är. 2. Togh sielfr i trångmål för the 10 d. skull som för sonen sielffspillingen then sigh drängte i grälsby watn, gifuas skulle till kyrckian för lägerställe i kyrekiogården, effter h. Johan Berns och w. Stellan Mörnars tilståndh och R:di *Episcopi* confirmation, thetta är eij heller sant: Ty emellan drengens dödh och kistans opbrytelse war 7 åhr, eij heller lefuere-ras alt silffret til kyrckian, vthan langt effter skeeden, thet andra är obetalt. 3. Neekar hatat henne, ther doch gubben och son hafua henne altijdh förwijt tå hon kraffde sina kläder: tu gör inthet mit arbete. 4. Om wijsningen aff gården, nekar sonen. 5. Om ligningen suwarar gubben, att iagh råder ligia på vgnen om iagh will, item säger gumman thet gubben offta hootar baasa henne medh rijss, doch föregifuer rätta orsaaken att hon hostar och raklar alt för

mykit, spottandes på golffuet, wäggen och kläderna thet han ej tröste fördraga. 6. Bekennes stundom wara skeedt.

Befins sonen nästan wara wällande til åtskilnan, ty han wil ej föda henne fruchtandes the warda siuka och blifua liggiandes på huar sin bänk och honom faller för suårt draga vtlagorna från sigh; men han och the rättade sigh i saaken och gofwo sigh tilhopa. Sonen lofuade hålla henne för sin moder och hon tilsade wela tillbaka föra sitt bohagh. Och gaaffz them heela saaken tilfredz medh thenna condition, att the nu hålla stilstond.¹⁾

15. Om then fremmande lappen, som vthan pass är kommen och dröijer på landet, thenna går till siukt folk (såssom han sielff bekenner) missbrukar Gudz ord och gåffwor, läser öffuer öll pater noster, symbolum, decalogum, sedan giffuer then siuka dricka och vtsprijder att the hafua warit förgiorda och han säger sigh boota them. Bleff sagdt: Befalningzman skaffue honom aff landet. Han sielf sade sigh så hafua lärdt af sina föräldrar, loffuade affstå och draga sin koos.

Tantum.

NB. 1640 visiterade
R:s D. Episcopus och
præpos. fölgde honom
kringom heela landet,
hafuer altså præpos.

¹⁾ I marginalen står antecknadt med annan stil: In *visitatione episcopi* fans at sonen har henne förskutit, oc gubben sade sigh ej kunna försörja hustron ty han sielff leffuer af tiggebätar, så som hon berättar honom hafua suarat, tå hon inkom effter förlijkningen.

Domen: Effter quinnan ej tors wåga sig dijt, ty må hon wara för sig sielff, och . . . thet the andra må få någon plicht som vthan skuld henne hafua förskutit, skal saken presenteras på tinget oc domen sendes til *prepositum* oc i medler tijd stå ifrå sacramentet. A. 1642 in oct förlijktes och äro tilhopa.

hafft omak thet åhret
tuå gångor kringom
heela landet.

1642.

Hölts visitatio öffwer Ålandh.

Sundz Capell.

Feb. 2.

1. Kyrckiwachtare: Erich Clemetsson i Grundsunda och Mads Algotsson.

2. Kläckaren Månss, then d. pastor inconsulto præpos. vthan saak afsatte, bleff restituerat med pastoris och församblingens samtyckio, och behåller 20 bönder effter præpositi disposition 1640, och moorkyrkie kläckaren 17. Lön beuilia de all man sädh 1 cappa och 1 gedda.

3. Aلتaria besuärrar sigh d. pastor, herr Oluff hafua tagit. Bleff sagt at kläckaren tager wahra och gör reedo för them, enär pastor therpå fordrar hädan effter, och för then förledna tiden gaaff pastor honom tilfrids.

4. Befaltes och bleff låfuat at gässarna stå i gången wedh sina förältras stolar, och the booklärdä, som ministri wela bruka, i choren wid bookstolen.

5. Befaltes och låffuades bortläggias then effter messan, som almogen brukar, tå ministri celebrera missam.

6. Bleff sagt och låffuat tijnmglaas köpas i sommar. Kyrckiebook låffuade her Oluff om 2 böker papper.

7. Berättar pastor att i barnchristningh löper fadren vth när hans barn christnas. Bleff sagt at ehoo fins så göra, skal sendas til præpos. effter sin doom, och ej förr admitteras til sac. än han har ståt sin plicht.

8. Kläckhuffuen, på huilken stolparna äro förråtnade tillijka med botnen. Item ypingen och wisthuset i prästegården, som illa leker, låffuades i sommar lagas, men caplan stuffuu op i prästgården, vthi huilken ingen vgn och fön-

ster äro, låfuades 1643 förfärdigas. Item skiul til lijkbåren låfuades i wår, men wåkunhuset må stå såsom thet är än en tijdh til thes thet blifuer bygt, som nödigare är.

9. Skraap, slarfuor som hängia på wäggiana och the orijmliga bäleter, som i benckiar liggia, befalts sättia aff wägen och kyrckian hållas reenligh.

10. Steenaltare, wijngroop och nyt bredetaak äro giorde effter befallingh i the förra visitationer. Item teenflaskor 2 stycken köpte, en lithen och 1 stor. Befaltes och köpas 1 ottingh, vthi huilken wijnet better håls.

11. Kyrckiobalkar äro oplagade somblige effter befallningen och otta ännu ogillades, huilka låfuades göras med knutor. När the andra förfalla skola the göras på samma sätt.

12. Handbook, trykt sångbok, båårklåde, altarklåde framdels tå bätter rådh fins. Item teen skål til funten.

13. Om thet vthkastade barnalijket 1638, nampn gifuer Madz Jacobssön i Wargetto, Clemet i Boo i Salttvijk s. och Madz Gunnarsson i Kumblige by, hafuer warit brukade til sin mors graaffz vpkastelse, men sina grannar wil han eij nampn gifua. För sådan mootuilia, styggeligh och otilbörligh handel på thet döda barnet, huilket eij länger lågh än eet halfft åhr i sin graaff, tädan kistan bleff sönderkastat i beenkammaren, men kroppen wiste förältran inthet besked om. Item lägerställe peningarnas bortwistelse skul, remitterat præp. saken till häradstinget och sedan om wijdare order til consistorium.

14. Catechismi förhöör med vngdomen bleff rättat effter ordningen.

15. Befaltes her Oluff och några andra af wårt medell affskära sitt långa och förbenade håår, effter then 13 punchts innehåld in constitutionibus.

16. Effter befallningen äro böcker köpte i gårdarna.

17. Mess särck skal köpas så snart innan bygnan är giord färdigh, som är predijkkostöl (huilken skal settias betet

tilbaka) bookstool (huilken görs i krook) duukskijffua, then præpositus lofuade bettala.

18. Skåp görs vthi öster norr hörnet, ther kalken, pateen, oblatz asken och mëssekläder kan förwaras, och lius hoon med träskrofuet borttagas. Item behöfues fleera boonde benekiar tilgöras och prästhustrobenek. Thenna reparation företages 1643 til huilken kyrckians peningar måtte sparas.

19. Peningar behållit — 20 d. kåpar mynt, klippingar — 5 d. gamla halförer — 1. d. smått mynt — 2. m. Oluff Grundsunda ¹⁾ för sin saak — 6 m. k. m. gammul geld betaltes: Peer Olsson i Wårdöö lägerställ peng. 2. d. k. m. Item är kyrckiones tegel soldt för 2 d. k. Och ännu resterar 1631 Simon Madzsson i Töwöttö — 3 d. k. m. an. 1638. Måns i Warg. 4. d. k. 1641 d. Olaus 6. d. Erich Olsson lägerstelle pengar. effter sin moor 2. d. Hindrich i Simsla lägerställe pengar effter sitt barn 1 d, huilka han inthet wil bettala effter hans barn bleff kastat vthr kyrckian. Madz Eersson i Löffö. tiära 1. ta.

20. Thessa absenterade sigh: Tönne Båssman, Berthil Husman i Grunds: och Anna Larsdotter husquinna i Löffuo.

21. Vthi läsningh fans någon förbättring.

22. Emillan prästen och åhörare fans god sämio.

Casus. ²⁾

Anna Larsdotter hafuer beryktat Berthil Olson i Löffsö och Malin Jacobsdotter i Wargatta at the hafua fäst lagh i hösttinget 1641 och i wårtinget har hon giordt sigh til lögnerska a. 1642. 22. Mar. Sententia. Anna skal stå opp schriffit så monge dagar som the andra om the hafua warit brotztlige, helst mädan ap. Petri råd 1 p. 3 v. 10 inthet är effterfölgt och gud wredgas Ps 5. 7 och plägar straffa lögnare 2 R 5 27. Esth. 7 v 10. 2 Sam. 1 16. Dan. 13 62 Act 5. 5. Apo. 21 6.

¹⁾ Ofvanom detta ord emellan raderna skrifvet med annan stil »betalt».

²⁾ Det följande är efteråt tillagdt med annan stil.

Feb. 4. Sundz Moor Kyrckia.

1. Ordningh emillan säte kyrckio och cappelsboar om kyrkebygning: att cappels boarna hålla *eensamma* sitt capell och göra til sätekyrckian en tridingh i åkor och dagswärker.

2. Kyrckiewachtare: Peer Jönsson i Högbolstad, Oluff Jönsson i Sibby. Sexman: sattes Peer Laarsson i Finby i Jacobs ställe i Wiuasby.

3. I lässningen fans någon förbättringh, och woro alla tilstädes vndantagades Pott Matte.¹⁾ Then 6 Aprilis war han i Saltwijk oc fans: 1. at inthet kan läsa. 2. ränner heela landet öfr: at tiggia emoot förbod och på the tijder slankar i byde som folket går i kyrkian oc såsom han antingen är en wettuillingh eller guds ords och the heliga ordningars föraktare, ty bör ej *sacramentet* honom meddeelas i thy sinne, med mindre han sig bettrar oc skaffar en zedel aff presterna i landet huru offta han på åhr och dagh har warit till kyrkian så framt hän är *compos mentis*.

4. Kyrckiobook är effter befallningen skaffat, och räkenkapen klaar, n: pengar behållit — 33 d. kåpar m. 1 ³/₄ r. d. men per resto d. Barthollus Hordelius pastor olim in Sund — 4 d. kåpar m. som hans handskrift vthwijsar, och d. Michaël Caspari gifuit handskriftt på doct. Eschilli wägna — 7 d. til en herredagz reesa, huilcka *pengar* at opfordra *præpositus* pastori vnderwijssningh gifuit hafuer. Item Marcus Skarps hustrors lägerstelle*pengar* och Erich Madssons i Finby.

5. An. 1641 in Majo, samtyckte heela församlingen snickare lönen — 50 d. gott m. aff kyrckian, sex öre aff mantalet op i kyrckian och 3 öre i capellet, med the skäl som finnas 1640 åhrs kladd.

6. D. Olaus för sin embetes försumelse 1640 die *omnium sanctorum* vthi Sundz moorkyrckia, ther 6 personer

¹⁾ Det följande är skrifvet med annan stil.

mätte opstijga ifrån duuken, til huilka messewijnnet eij tilräckte, tilbiuder gifua kyrckian 1 d. gott m. effter församblingens råd och samtycke. Præpositus remitterar til consistorium at han ther med slipper, effter ingenthera delen comunicerades. Doch klagar pastor öfuer her Oluff, at han har die Andreæ 1641 trolofuat 1 par folk inconsulto pastore, och beuijste honom thetta, huilket pastori förtryter, effter han i sommars gjorde thetsamma och saken gaff pastor honom til. Item förehölt præpositus honom hui han icke har förklarart sikh skriftteligh på the 7 gravamina, som 1640 honom skriftteligh äro lefrerade och offta sedan ther om påmint, thertil kunde han inthet suara, vthan lofua willia med thet första försenda huilket ännu icke skedt är. Parerar han icke, skal framdeles ther öfuer göras besuäär.

7. Om prästernas förseende fierde dagh jull med tiensten op i moorkyrkian, skal nogare ransakas, huilkenthera skulden har och consistorio medh thet första notificeras.

8. Smeden i Berg för sin saak i förra visitation beuiliade laga kyrckio och sacristie läsen.

9. Wijnsäden är rättat effter ordningen.

10. Til kyrckiotaakz och tornetz lappande beuiliades 6 spåån på mantalet i moorkyrckian och cappsboar 2. Item tornet tiäras i tilkommande sommar.

11. Om skååp i sacristian, benckiar achter i kyrckian och skraapcammar är i snickarens contract satt att förfärdiga och lofuades wärcke och fulbordan.

12. Bleff sagt och lofuat at almogen gåår gijnast vhr kyrckian på wallen til samtaal thet härtills inthet skeedt är, endoch offta lofuat. Sker icke hädanefter, så skal öster luckan så wäl som then norra igen muras. Item om gässarna är ordningen eij achtat, och låfuade nu huar man sikh rätta.

13. Ordningh om påska pengar för bæssmans hustror och huusfolk, gaffs pastori och publicerades, ther effter the lofuade sikh rätta.

14. Vthi prästegårdens hus fans brist, taakweed på borstufuun, taak på kornladan och båda fäähusen, pyrttö, som stod in på kyrckian och prästegården och juul affton opbran, skal flyttias på annat ställe, och lofuade församlingen alt i sommar beställa, men then östra gamla stuffuu effter en annan är bygd i hennes stadh, bleff hon cassetat och lofuades göras planck och hummelgård i samma ställe.

15. Om sköötfiskie är them sagt, at the skerikarar rätta sikh effter Konungsligh breeff, och landzkarar såssom pastor med them kan omsämias, men tilbiuda the olijkt, bör på häradz tinget them påläggias huad skäligh är. Om offerpengar är församlingen vnderättat aff ord. ecclesiastica p. 72. Konungzligh och capittels breeff.

16. The breeff, som Brenbolstadkararna hafua på Skiptes hálman, skal pastor med vidimerade copior presentera sikh i consistorio och taga order, men prästengen eller kyrckiejorden som Suensbölar nyttia och i manna minne pastores Sundenses hafua bärgat, moste pastor tingföra och bönderna beuijsa med huad skääl the hafua then slagit vnder sikh.

17. Befaltes kyrckiones kista som alla pengar inräcknas vthi tuå gångor om året, stå i sacristian och offerkistan fram i choren.

18. Kyrckian är 1640 reparerat med gálff, chor, stolar och wijngroop förbygd. Item rosk och orenlighet i kyrckian och på hualffuet vtkastat.

19. The elacka kyrckiebalkar lofuades öfuersees och opteknas, att huar weet sin, och them tolfften ogilla och tilseija at boota till wiss termin, skola för treesko tingföras om the eij effterkomma.

20. Catechismi förhöör med vngdomen är rättat effter ordinantzen.

21. Om brudstugugångh och tiggjare wil församlingen blifua wid ordningen och begärar förbodz brytare straffas.

22. Kyrckietåågh som ståthållaren Stellan Mörner förfoor, hafua the effter præpositi befalningh skaffat 7 ~~z~~ hampa

til betalningh af hans tienare Lass Andersson, men thet andra fååget som 1640 wid Casterholm til Cronans nytta är vtsljtit, befaltes them lefrera tillbaka och befallningzman kyrckian förnöija. Item the gängjern som befallningzmanen hafuer låtit sättia för the inbygda stolar, för sina barns lägerställe *pengar*, skola better fästas och the suagaste på annat sätt förslås.

23. Inventarium har pastor lefrerat. Item kyrckienes Bibel af her Oluff igen lefrerat at liggia i bookstolen. Then rasoga vthlöpfung och köring på stoorra helger aflagd. Item, Peer Nilssons sonahustro i Brendbolstad har sigh bättrat ifrån then förra visitations tijdh.

24. Jörans fader i Lapböle med fleera sina grannar bodo at præp. wille skaffa ifrån consistorio doom om hans kyrckiostraff och sade honom gerna wilia vndergåå præpositi suar, tå Jöran sigh sielff presenterar för preesten med goda män andragandes sin saak och bättringh, och nampnigifandes alla them som honom hafua styrekt til geenstortighet, wil præpositus honom reesan förskona och ifrån Åbo Hoffrät och Consistorio order taga.

25. Anders Laarsson i Lompareby, som rymbde 8 åhr sedan ifrån sin brudh hustro Maria i Suensböle, effter han är gift och boendes i Westerås, skal om honom och fleere förlöpare order tagas ifrån Landzhöffdingen, at the effter Sueriges lagh inställa sigh hijt på landet suara för sådana saaker.

26. Hendrich Suenssons tinstefolk för sin saak hafua eij än clarerat.

27. Befans ingen ordningh emellan quinfolken effter benckiarnas fördeelningh af the 12 män som blefue vtnämbde af heela sochnen, och tilsatte af præposito, befallningzmanen och lagläsaren, vthan bondehustror, huusfolk, båssmans hustror och tiggjare löpa huar om annan alla trängiandes sigh fram åt choren. Gaffz order och alla lofuade rätta sigh effter, men Johan i Gesterby och Madz Jacobsson i Kulla

befaltes i wederparternas närvaro af pastore och the 12 förhöras och afskeedas. Och huar the hafua någon rätt på stå, och then icke kunna nåå, gaaff præpositus them loff förfråga sigh på tinget.

28. Framdeels köpas nödtårfflige kyrckio böker.

29. Præpositus förarte til altare tafflans förgylningh k. pengar 20. d. — Item, d. pastor Sundensis gaaff til kyrckian rogh — 1. t:a 1640.

Feb. 6.

Getha.

1. Pastoris klagomål at Gethaboar slätt öfuergifua prästegårdens bygnan, såssom kladden vttwijsar, waar ej beuisligh. För thenna gången beuliades 2 bräder til bodan på mantalet. Item 12 teegelstenar til the nya stuffuur, men spell, fönster och innanbygna samtyckte pastor förärdiga.

2. Vthi läsningen woro the så tämlige, men the woro icke stembde effter præpositi order, therföre kommo the ej alla tilstädes som præpositus wille thenna gången förhafua. Bleff sagt at d. Daniel opsöker pastoris zedel och sender til præpositum.

3. Kyrckiowachtare, Erich Hansson.

4. Kyrckiobook är ej än köpt, befaltes anmoda fischalen Johan Hansson. Item äro läsen til kistan ej köpte effter befalningen. Låffuades i sommar.

5. Kyrckiotaaket är spåanslagit på båda sijdor och tiärat. Item the trij steenaltare och thet mykla rosket vtkastat effter befalningen.

6. Beuliades köpas tiära och kyrckiotaaket beckas på en sijda i sommar, item bootas kyrckiobalkarna fönstren och ypnigen kringom taket, item ny steghlucka göras på wester sijdan, item bleff sagt att die Matthiæ skola alla cappelsboar wara wed moorkyrckian och kännas wedh sina

balkar, och then östra steeghluckan förfärdiga, och d. pastor förtäcktelsen förwara. Item bewiliade spåånslå i sommar thet rotna sacristiætaaket, men kläckstapen och wåknuhuset tillkommande åhr. Om innanbyggnans requisitis söök i 1637 åhrs visitation 9 punct.

7. Til kyrckiebotn lofuar Berthil Eersson — 8 tolffter i full wisso i sommar, och effter han har drögt öfuer 2 åhr med sin loffuen moste i tilkommande åhr bönderna påläggias, så framt han icke lefuierer.

8. Om kalfuehuffuudz, glödheeta jernstören, kläde maalningen, tierukorsen, såssom 1639 åhrs kladd vthuijsar, at ransaka och dömna, kan icke skee, effter befallningzmannen eij skaffar wederparter tilstädes therom han är offta påmint.

9. Emellan d. Danielem och Nilss Eleffssons hustron är förlijkningh oprättat, men d. pastoris embetes oacht om wijnlösen för the 4 afwijste personer ifrån duken 1639 är oresoluerat i consistorio.

10. Sacellani besuäär om 5 åhr resterande spanmål — 11 $\frac{1}{4}$ t:ta har pastor omsijder sigh rättat och lefrerat.

11. Om gärssgården wid kyrckioporten kringom then optagna lindan är order gifuit vthi 1640 åhrs visitation 19 punct, och ther med är sochnen tilfridz.

12. Om olåt emellan Hendrich Eersson, modhren och syskonen är rättat effter befallningen vthi 1640 åhrs visitations 20 punct.

13. Berthil Eersson klagar öfuer benkerum på quinfolkz sijdan wid moderkyrkian, item klaga och andra. Är inthet bestält af pastore effter befallningen i förra visitation. Bleff sagt, att Matthiæ dagh skola opstämmas alla cappelsboar och vtwijsa sina gamble rum på båda sijdor, then sigh absenterar vthan laga förfal, stånde i gången, och ware skild i sin lijffztijdh ifrån sin waanliga rum.

14. The papistische phanor äro borttagne, men för the små kläckor befaltes köpas bårkläde.

15. Om fisco templi söök vthi 1640 åhrs visitations 22 och 24 p.

Aff thessa pengar äro betalte spånslagaren och 2 t: r tiära köpte, och är nu behållit 18 d. och 8 ö. kâpar m. Then gamla kättilen om 7 m. befaltes bortselias.

16. Resterer än Oluff snickare 2 d. lägerstelle pengar. Item s. her Erichs arffuingar — 18 d. Bleeff sagt att pastor drifuer vth bettalningen, anten af them eller them som hafua vtlefuererat. Wilia the icke med godo så angifue på häradztinget.

17. Cappselsboarna berätta at moorkyrckioboar hafua en förgylt kalck, som hörer theras capell til och hafua gifuit them igen en sämbre. Bleeff sagt, att the skola beuijsa them på häradztinget eller wände igen ther om tala.

18. Kirssbärs hagan om han lyder vnder capellet then bönderna nu bruka skal ransakas på häradztinget, och befaltes skaffa goda skääl och them til præpositum i tijdh försenda, så wil han wijsa them processum och tala medh the werlzliga.

19. Lijkborn opgänglat på kyrckiowäggen, befaltes nedtagas och sättias på bequemligit rum.

20. Framdeles köpes nödtårfftige kyrckioböcker.

21. Erich i Snäcköö och Marin i Höckböle lofuade senda sina poikar till landsens schola.

Feb. 8.

Finström.

1. Kyrckiowachtare: Madz Eersson i Östanåker och Berthil Olsson i Suarsmala.

2. Absentibus i förra visitation gaafs tilfridz, men thenne gången har pastor icke lyst effter præpositi order thet heela almogen honom öfuerlygade, therfore woro många hustror bårta. Thetta är en capitels saak ransaaka om thet är skeedt genom laathet eller föracht.

3. Tijmglaas är köpt, nyt gålff inlagt, altare murat til wäggen, ny duukskijffua och altaregålff effter förra befallningar, doch moste skiffuan sågas aff på then ändan, som offras och pallen bettere tilhopa föras, effter thet han är mycket wijd. Biskopsstoll är ny giord, men klåpugh och skal oplagas på tiänligit sätt, och sättias på bequemligare rum. Item bookstolen fästas och bättre tilhopa föras.

Inbygda stolar äro nygiorda, men wijda och oartiga, och skola oplagas in til pelaren och en ny tilgiöras, predickstolen flyttias i sitt förra rum och ett stycke göras vthi choren at han fästes i pelaren, alt thetta vthan kyrckians och sochnenes omkostnad med mindre bönderna af en god wilia sikh tilbiuda lijsa sin kyrckieherde som här vthi skulden hafuer. Thenna förändringh kräffuer trång på stolar, Ordin. *Ecclesiastica* och Bispens allfuarlige befallningh 1640, på huilken præpositus driffuer effter sin gifna instruction. Samma *Episcopi* befallningh har pastor låtit liggia i wraak in til thenna tijden, och anno 1641 *dominica* 1 *Adventus* genom proposition om kyrckiebygnans förändringh vthi en sochnstemmo skaffat sikh almogens nej och röst. Huilket the måtte genom goda skääls indragelse, i thenna visitation wederropta, och om hon något bör gälla, om wijdare ther på drijffues, och om pastor har achtat sitt embete och lydno emoot sina förmän, remitteras til consistorium. Huad the nya bondebenciar belangar som nedfalla och bonden mykit påkåstat hafuer, är befalt them sielfua fästa, och måge the them wäl nyttia, effter the slask och klåperij elska, til thes the sikh betenckia. Pastor söker sin omkostnad igen på thet sätt som Oluff Snickare och han kunne förlijkas, antingen sins emillan eller genom rättegångh.

4. Then ofärdiga axelen och suinglar på kläckan som nu hänger på snee är aftalt och samtykt at Oluff i Barssgårdaställen i rätta lagh och kyrckiowärden tilskaffar materiälia.

5. Är förbudit at ingen skal sättiä sina hattar på cronorna: ty pijporna ryckias lösa och thenna ouanan är otienligh.

6. Thet rotna tornet som lofuades spåånslös i fiool wela the nu i åhr fortsättia, och bleff ännu beuiliat — 10 spåån på mantalet. Item hampa 2 ~~sk~~ och tiära 8 tr.

7. Ordning i all bygningh emillan säteboar och capelsboar söök vthi 1640 åhrs visitations 10 punct.

8. Om läctaren söök vthi 1640 åhrs visitations 7. p. benckrum *ibidem* i then 9 p.

9. Ordningh om benckiar emellan sätekyrekian och capellet *ibidem* i then 12 p. och vti thenne åhrs visitation i achta i then 17 p.

10. Om nottedrageringh på söndagar och helgedagar af vthbygggiare vthj 1640 åhrs visitations 25 p. Item fiske leekar och hööbäringh 27 p.

11. Om folksens vtgång och ingångh emoot all skickelighet i 1640 åhrs visitations 26 p. Huilka puncter all man låfuade i thenna visitation rätta sigh effter.

12. Om bagare stugun och then nya stuffuu bygningen är mästedels befalt effter then 29 p. vthi 1640 åhrs visitation. Item ordningh emillan kläckarenar vthujsar 1638 åhrs kladd och nu befalt fördeela bönderna sins emillan i capellet och bruka then gamla seduanliga kläckare weckan.

13. Om tiärtunnan i Isaksöö och rogh t. aff Stopssans enkian i Biörströöm, kan pastor fordra effter the skiäl som finnas i kladden.

14. Ordningh om tiggare och brudstugugångh wilia the blifua wid och begärade straff på förbodz brytare.¹⁾

15. Kyrekiopengar behållit — 42 d. 24 ö. Pastor skaffar 6 d. som han war god före. Item är köpt aff kyrekians pengar 2 spiell för 4 — 16 ö, huilka pengar skola igen leferras. Flera restants söök vthj 1640 åhrs visitations 35 p.

16. Marcus i Solin som lagligen är trolofuat, sedan förkränckte bruden och bortrymbde war tilstädes med sin

¹⁾ I marginalen: NB. at ingen brud har loff gåå vthan past. zedel och thet blifuer lyst i kyrekian.

fästmöö och kunde icke öfvertalas til echtenskapz fulbordan. Bleff beslutit at thet kan wijdare försökias på näste tingh, ther kau han vttföra med sin suäär sitt besuär om hans bedrägelige loffuen på hemmanet, och nogare skärskodas hans dichter och fåfänge förelagor at taga sin trolofuade hustru. Vträttas icke ther, moste anmodas at rätten sigh icke förhastar med domen, vthan afskeeda them til Åboo med theres och præpositi beuijss, helst medan præpositus har ingen makt ryggia trolofning som är skedt med laga witne och gåffuor synnerlig effter sängelagh är tilkommit, ty slijk handel moste man räkna echtenskap inför Gudh, såssom ordin. *Ecclesiastica* p. 56 förmäler.¹⁾

17. Om the elacka kyrkiobalkar är beuiliat och lof-
uat sochn synn hållas die Matthiæ, riktigt opskrifuas och
alla elacka til muur och taket tilseijas at boota til wiss ter-
min eller för treesko böta på näst häradztingh.

18. Jörans sonahustro i Finström har betalt 1 d. g.
m. för sin saak, huilka wigdes 1639 på sådant sätt som
kladden vthwijsar, öfuer huilken odiscret handel ingen sen-
tentia föll in consistorio, tijt doch acta sendes twenne
gångor.

19. Inventarium bekände bönderna alt wara infördt
men om vthsäde och höö sade the inthet wetta aff, men så
är thet inthet fulkomligit stält effter gifna order. Item
rester pastor at gifua til kyrckian 2 m. g. m. alla åhren för
holmana. Item förbrutit häradz doomen genom suediande.
Remitteras til consistorium at skonan eller fällan.

20. Om the 2 poikar i Biörström, som 1641 åhrs
kladd vthwijsar, som pastor wigde emoot ordinantzen,
bleff them sagt bettere taga acht på Ordin. *Ecclesiasticom*
p. 52.

¹⁾ I marginalen är antecknad med annan stil: 1642 15 Mars pre-
senterades tingz zedlen, lydandes, at han har intet at wenta på hemmanet
och wil entelig skilias frå bruden, doch är til *forum Ecclesiasticum* re-
mitterat, oc *prepositus* them båda til *consistorium* förskickat.

21. Om Isaak i Bamböle som inthet kan läsa eij heller wil lära och gå til catechismi förhöör, vthan slagit sigh ifrån Herrans Natuard, kunde pastor icke fulleligh beuisa, doch förehöltz honom Ordin. p. 28 & 29.

22. Lass Berthilssons hustron låfuades rum tå stolarna förendras och gaaff mannen til kyrrekan 3 m. k. m.

23. Lenzmans son i Niphseby som på sin bröllopszdagh 1641 i Emkarby vpkastade på pastoris knää i Finström fram i högsäte medan maten stod på bordz: efter han skiuter skullen på Oluff i Höös hafua honom tuingat at dricka öfuer sin makt och her Peer att han öfuerflödigheten eij hafuer förhindrat, vthan tå han lade sigh soffua, vth på haghén, vplyffte bönderna honom, och her Peer jempte them ledde honom in i stugun och sedan skedde thet. Så alstenstund thenna synes wara en otroligh berättelse äro the citerade til thenna visitation ifrån Hammarland af præposito sielff, d. Erlando pastore Finströmensi och comparerade inthet, vthan Oluff Bengtsson i Höös war tilstädes. Om orsaken skal ransakas i Hammarlandz visitation.

24. Framdeles om nödtårffige kyrckieböcker.

25¹⁾ Besuäär öfuer 2 olydide öfuerträdare, som inthet akta capituli order som sändes til præpositum 1641 then 17. Majj.

Then ene, är länsmanen i Finström Hans Pålak som 1640 in octobri slogh en bonde på kyrkiowallen blodsäär i ansikte af brådan skilnad, och bötte efter thet 13. cap. i Edzöre B. huilket skedde strax the kommo vhr kyrkian på wallen; ther han wäl hade sin embetssaak at tiltaala bonden om, men han misbrukade embetet med obequemliga ord, synnerlig på sådana rum och hastigo moodhe, til huilken obeskedelighet help uthan all tuifuel huijmet, som war quart i hufuudet af thet suus han öfuade med några om söndagz natten sedan tinget beslötz.

¹⁾ De tre första styckena af denna paragraf äro skrifna med annan stil.

Then andre ähr en bæssman, huilken slogh en bonde på Ekeröö kyrkiowallen, strax the kommo uhr kyrkian, itt munslagh.

Om them lyder Consistorij sententia så:

För thetta skal lendzmannen och bæssmannen böta något til sin moorkyrka, afbedia församlingen om förlåtelse och förkunna af predikostolen at huar och en håller fredh på kyrckiowägen, så frampt the therföre icke wele hårdeliga straffade blifua. Threskas thesse och wilia inthet vndergåå thet straff som præpositus them pålägger, eij heller thet böte til kyrckian gifua, skal befalningsman göra bijstånd och pastor loci må eij heller them til Herrans Natward förr admittera än the beuijsa lydno. Nu är bæssmannen wäl citerat, men han säger hafua böt 3. d. på tinget och nogh lijdit för ett munslagh, therföre achtar han ingen stemning eller någon wägh wålar gåå för then saaken skul, och fast befal. mannen til citation wore assisterligh vtlägger han lijkuäl aldrigh böte, och thär vthi göre politici inthet assistens wetta wij aff praxi. Lendzmannen kom lijkuäl, endoch nödigt til præpositum och goduilligh vndergaaff sikh thenna plicht: att han skulle gifua med första til kyrckian 10 m. g. m. eller 3. halff span sädh, och pastor vthi hans presens förkunna aff predikostolen hans brott och sanna bettringh. Nu är åhr och dagh snart, sedan saken politice bleff ändat, och kyrckian hafuer han eij ihogkommit effter sin loffuen och pastoris påminnelse at lefrera sitt förra brott, drickande om söndagsnatten och slagsmålen opå kyrkiebacken emoot ministerij helsåsamma förmaningh och lydachtighetz förplichtelse, så widt på tenckt, att han åter *dominica XXI trinit.* 1641 har gifuit en bonde dricka ööl om söndags mårگون tjdclidh, af huilket tilfelle bonden fjk mood öfuerfalla en annan bonde på wägen til kyrckian med hugg och skälzord, therföre hafuer præpositus effter noga ransakan vthi politicorum presentia, befalt kyrckieherden låta bestå böte om thet icke wore lefrerat i rättan tjdth, och tilseijan at han icke må biuda

sigh til sacram. effter han ingen christeligh ordningh achtar förr än præpositus fåår på nytt consistorij doom på begge brotten. Ther öfuer han är otåligh, men these äro præpositi skääl 1. Ex. s. sacra. Deut. 17: 12 1 Tim. 5: 20. Luc. 12 47. Prov. 28: 13. 2. Ex. Ordin. Ecclesiastica p. 32 de inob. & pag. 50 de Excommunicator in obstinatis. Et 3 Ex statuto Nycopiensi 1611 de impænitentibus.¹⁾ Dömer Consistorium at the skola stå publicam pænitentiam eller hafua loff lösa sigh med böte, begärrar præpositus ödmüeckeligit suaar, huru mykit huarthera skal gifua eller huru många dagar the skola stå, men wilia the inthet vndergåå någonthera deelen hurudan processus iustitiæ tå skal hållas. Item huad kyrekostraff thenna bonden skal hafua för sijna skälsord och slagzmål på kyrekiewägen, och för then goda förvaringh af predikstolen han hörde effter consistorij doom och then ej mehra aktade.

(Tillagdt med annan stil:) 29. Mar. Kom resolution ifrån Åbo consistorio lydandes at fundamenta disciplinis & prepositi the äro firma och stabilia och länsmannen pålegges dubbelt straff.

4. Maj. Presenterade sig länsmannen hoos prepositum, humilitter tilstod och deprecerade sin brotz meritum oc tilböd sig festo Johannis gifua kyrekiän rogh 1. t. eller 4. d. g. m. huilket prepositus tilleet för hans ålder, fattigdom och sanna bettring skul.

Feb. 10.

Jomala.

1. I lässningen woro the något öffligare.
2. Lektaren som lofuades vthi visitation 1640, samtyckte nu heela sohnen at förfärdiga innan påsken, (efteråt

¹⁾ I marginalen med annan stil: et de regressu ad radem delictam. Item p. 47. Item p. 38.

tillagdt med annan stil:) framdeeles skal pådrifuas om en annan til quijnfolken.

3. Kyrckiewaktare: Peer Jacobsson i Ödningby och Hans i Ingeby.

4. Kyrckiotaaket vthi näste *visitation*.

5. Kyrckiebalkar äre alla laghgillade med muur och taak, vndantagandes brederna äro sombliga lösa, sombliga nedfalla och mykit stackotta huuffuar, befalts rättas effter ordinantzen (effteråt tillagdt med annan stil:) och 4 bönder om en huffud.

6. Bässman Nilss Nilsson war eij tilstädes effter præpositi *citation* vthi *visitatione* Finströmensi at suara pastori Jomalensi. Skal ihogkommas på en annan tijdh. Löparen Nilss Eskilsson ifrån sin brudh i Jomala skal *per brachium* *seculare* hijt ställas från Öregrund at suara til sin saak.

7. Öpningen vnder taaket lofuades igenteppas med thet samma lektaren görs.

8. Kirstin i Suijby fallit i boolerij och på tinget remitterat til presterskapet, skal stå sin plicht effter ordinantzen. Item är hustru Malin i Gottby belägrat af sin dreng Marcus Suensson, wigdes strax och gofuo til kyrckian 1 d. g. m.

9. Buskeboar hafua legat longan tijdh i ett oförsonligt haat, doch kommo til förlikning med stort arbete, och om the flera gångor igen komma så måtte ett skarpt werldzligt och kyrckiestraff emoot them brukat warda.

10. Fåårhuset är bygd, item kellaren och andra taaklösa huus äro boottade, item hålen igen murade på kyrkiewäggen, och kyrckian innan til kosteligh reparerat effter theras beuilielse i then förra *visitation*.

11. Spettelska: Lasse i Torp och en pijga i Ödningeby hålla sigh effter ordningen.

12. Wijnkornet har d. pastor emoottagit på inneuarande åhr och sade bönderna att thet knapt tilräkte i thet förledne åhret.

13. Messesärk är köpt för 16 d. km. Item Hendrich i Ytterby har vtlagt böte kalk 2 tr effter then 19 p. i then förra visitation. Simon i Södersunda är stält til fridz med sina wederparter effter then 20 p. i förra visitation.

14. Begraffningz och trolloffnings ordningh rättas effter then 31 punct i förra visitation. Item om tiggjare och brudstuffuu gångh wilia the blifua wid giorda ordningen.

15. Inventarium lofuar pastor senda med först.

16. Peningar behållit 119 d. 16 öre rikzd. 4 $\frac{1}{2}$ st. svenske d. 3 st. g. rundstycken 5 d. smått m. 3 d. D. pastor 30 d. och satt i pant g. k. Göstoffs markstycken — 40 st. Sigfridh i Södersuda 8 d. Erich Cnuttson i Torp 4 d. Madz i Ytternäas 10 d. Jöns i Öffuernäas 12 d. Algot i Dalcarby 3 d. K. Carls markstycke 2 äre tilstädes.

17. Hans Nilssons i Calmar wederparter äro med honom förljkte effter förra visitations 35 p.

18. Gålff i wåkunhuset, gången och choren skal beställas om i nästa visitation.

19. Liusstaka på altaret och tuå cronor befaltes köpas effter pengar äre i förråd, item kyrckieböcker. Item the söndriga fönster byggias.

20. Kyrckiolam besuärar d. pastor sigh öfuer. Blefuo vnderuijste och lofuade sigh rätta.

21. Catalogus absentium är d. pastori lefrerat och sagt at the skola rätta sigh effter constitutiones.

Feb. 12.

Lomparland.

1. I lässningen woro the något wälkar. Fans alla nära tilstädes.

2. Kyrckie waktar Isaak Pårsson i Suijnöö och Erich Eersson i Lompo.

3. Kyrckiebalkarna äro eij alla boottade. Loffuade i wår, och wid moorkyrckian innan missommaren. Item portlucka en annan gångh.

4. Medh gåssar hålles ingen ordningh. Lofuade sigh rätta. Item om stolars bygning äro sittie brederna illa bestälte och byggia bönderna presterna oåtspordt. Blefuo vnderuijsta om ordningen och skola bräderna framdeles lagas tå innan bygna bestäls effter then 18 p. vthj 1637 åhrs visitation.

5. Offer stockar äro färdige, fönstren boottade, kyrckiobook och lijkbåår skaffat, kyrckiotaak och golff nygiord effter förra befalningar. Bröllopsz och trolofningz ordningh håls wid makt, men ej begraffningz, ty bönderna tingia graffua och nedsättia lijk prestomen oåtspordt och begäran är presten tijt kommer han skal på kasta mulen och öfuerläsa. Blefuo vnderuijsta om rätta ordningen och lofuade sigh rätta.

6. Kornladan i prestegården lofuade byggia af nyo i tilkommande åhr men nu förbättras med taak och stylta moot wäggen.

7. Aff wijnkornet löper på cappellet 1 1/2 t.

8. Hindrich Jönson i Norboda med sin mågh föra dagligh ett diefla lefuerne, akta ingen förlijkningh huarken för tingh eller preest, och kunna aldrigh sämias i gården tilhoopa, är på nyt remitterat til tinget.

9. Peningar behållit — 9. d. och skola sparas til kyrckioböcker, men funt och skååp om 2 alr i öster norhörnet gör Erich i Norboda, och bettalas i nästa visitation tå præp. får arbetet see.

Feb. 13.

Lemmeland.

1. I lässningen woro the något färdigare, och woro alla tilstädes.

2. Kyrckiowachtare: Sigfred i Norby, Hendrich Eersson i Rödstop, och Madz Märthensson i Flaaka.

3. Folkz oordningh vthi församlingen söök i förra visitattons 9, 10 och 11 punct, och hafua något kommit i lagh.

4. Kyrkian, wåknuset, sacristian och hualfuen som förr war opfylt i alla rum med mull, lööfröskor, halmbås och annat rosk är nu sin koos, för teenstakor är köpt flaska effter befallningen i förra visitations 6 p. och kan then lilla kläckan som quar är sälias och köpas liusstaka på altaret.

5. Tornet och kyrekiotaket på norr sijdan äro aff nyo spånade och tierade, och bleff sagt och lofuat at beka in moot hösten. 8 tor tiära är i förråd och befaltes köpa 4 till. Men then brist som med spänen kan wara på halfua söder sijdan, wåkunhuset och sacristian opsettes til annat åhr. Item golff och annor innanbygna, efter 1637, 13 punct.

6. Ordnigh vthi bygningh emillan moderkyrkian och cappelboor söök i then 16 punct 1640 visitation.

7. Om ypnigen wedh gafflorne på kyrkian och wåkunhuset ther mykin snöö och regn inkommer är alt eij wäl bestält effter befallningen. Låffuades i sommar. Item halff hooff på wåknuset.

8. Kyrkiebalkar äro igen lappade effter befallningen til thes almogen bätter tijdh gifz, doch effter Madz Mårtensson i Flaka har meer än honom böör, balken ligger neder och alla hafua sin deel, moste ransakas om inlagdt hemman någonstadz fins eller huusarma och rörigt huusfolk skola honom oprätta.

9. Om slotter på kyrkiegården och fiskiande söök i then 23 och 24. p. i 1640 visitation.

10. För oordningh med lijk såssom then 5. p. för-mäler i Lomparland, befaltes kyrckionyklana wara hoos pastorem, och lofuade almogen eliest sigh rätta.

11. Jöran Båsman i Flaka har vthlagt 10 bredden för sin saak effter then 31 p. i förra visitation. Item Erich i Flaka 12 st. Item Hindrich Daudzson i Flaka 6. st. effter then 52 p.

12. Then spetelske Cnut i Lemböle klagar brodren bonden i gården at han går i wistehusen om nätterna, synnerligen när bonden är bortta, eliest fåår han inthet

tienstfolk för hans skul, item wittia ryssor. Remitteras til befal. at han skaffar honom af landet til hospitalet.

13. Inventarium är riktigt lefrerat.

14. Prästegårdz huus elacka: sochnstuffuu, sätestuffuu, framstuffuu, borstuffuu och bakugn lofwade i sommar för-färdiga taaken och sendes suarsgot arbetzfolk, huar icke så opteknas och göre besuäär.

15. Fäärhuus wil ingen kennas widh, och är beuijsligit genom synn at Jerseboar och Nättöar hafua i öde lagt thet g. stallet, synes rätt the taga på sigh, huar icke, kan sochne jenka som likast är:

16. Om tiggjare, brudstugugångh, bröllop, troolofningh och catechismi förhöör lofua the sigh rätta effter ordningen.

17. Wjnkornet här räkt knafft til 1641.

18. Krögerij fins ingenstands effter g. ouanan.

19. Hans drengen för sin otukt har stått sin plicht effter 1641 åhrs kladd. Men Nilss Nilsson i Norby lofuar en d. Hartuijk 1 d. Nilsses son 1 d. för theras saak effter kladden.

20. Klaga presterna at vthi sochne bod vndfalla the them med fordenskap. Item komma ej förr än then siuka alz inthet förmå. Item, sökia til presten effter sochnebod om söndags mornar. Blefuo underwijste om rätta procesen, jemwäl och om rättrådighet i tijonden.

22. ¹⁾ Aff kyrckian äro vtlänte 2 tolffter breder. Lofuade nu i winter skaffa furu bräder for gran bräder. Item boota then söndroga kläckstrengen, item köpa kyrckiobook.

23. Pengar behollit 13 $\frac{1}{4}$ d.

24. Bleeff lofuar flyttia på Killingsssäär en af offerstockar.

Salutem et studia amicissima.

Alldenstund r:di d. pastores amici integerrimi iagh aktar visitera i Sundz capell then 1 Martij och i moorkyrelian then 3 som är *dominica esto mihi*, Geta then 8 moorkyrelia *dominica invocavit*, Hamarland then 12, Ekeröö then 14, Jomala

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

16. Hwarföre bedher iagh mina wördige brödher wille förmana kyrckiones föreståndare wara tillstädhes tjdheligh om morgonen att förnimma the nödigaste feehl som i kyrckian och prästegården i thetta och tillkommande åhr behöfues företaghas att botas, samt inkompst och vtgiffit reenskrifuin och rätt summerat med skriffteligh specification på alla casus; och wngdomen kommer widh pass högst middagstjdh till catechismi förhör, och andra exorbitanter som hårdhierttadhe och geenstörtige finnas emot alla troгна rådñ och fadherliga förmaningar antingen i sin christendom eller privat lefuerne bådhe emot wår allernådigeste öfuerheet och predicöembete medh suijkeligh tiend ohörsamhet och annor waanedher, eller emot huarandra inbördes med buller, lögn och sqvaller, synnerligh orolige ekta makar, halsstyfua barn och sielswördingar med flere som föra itt ochristeligt och slemt lefuerne citeras måtte till rättsinnigt förhör och åthwarningh, doch med förord huadh casus med sine circumstantier icke skriffteligh noteradhe äro lemnas skola osententierade, och the som eij komma tillstädhes till förhöör antingen af vngdomen eller öfuerträdare skall them H. H. Nattward blifua förhollin, intill thess the in competenti foro hafua swarat ock plicktat för sin olydna och förakt efter Öfuerhetenes gifna ordinantz. Gudhi iagh alla troligen befaler. Bene valete amici medullitus colendi Ex. Saltwijk then 22 Febr: A:o 1644.

1642 & 1644.¹⁾

Hölts visitation på Åland.

Hammarland.

1. Läsningen något förbetrat sigh. Blefuo rättade at flijtigt gå til förhöör tå huar rota blifuer tilsagd af predijk-

¹⁾ I marginalen är antecknadt: Tuenne åhrs visitations acter äro tilhopa dragne.

stolen och lära sig i böcker eller pastor griper til strafuet eft. ordn.

2. Kyrkiowaktare är klockaren, blef sagt at hafwa fljigtigt acht på kyrkiosömpn, på folksens skickelighet i kyrkian och vtom och på kyrkiogården at han i hägna står.

3. Kyrkiogolffuet är giordt stadigt, men til sångchoret lägges nyt golff med nya bygningstockar. Item the elaka kyrkiobalkar på norr och öster sidan efter snöret med lijka högd botas. Item taket på båda sidor beckas och 10 $\frac{1}{2}$ tunna tiära tilköpas. Alt i sommar och höst, och tornet tilkommande åhr beckas så framt thet icke länger stå kan med lööstiärningen.

4. Innanbygnan på tornet kostar något öfuer 32 d. och spånningen 70 d. k. m. Alt wel bestelt efter befalningen. Item döör på beencammaren giord efter befalningen.

5. Innanbygna med nya stolar och lektare. Kyrkio boker, skrapcamar. Blef lofuat framdeles. Item 2 låås at kistan.

6. Tijond och bönedagzbrot, tiggjare, brudar, kyrkioglam, elgstånd på kyrkiogården, poijkar i gången alt rättade efter ordinantzen.

7. Then norra luckan blef samtycht igenmura eller kallka.

8. Kyrkiopengar behåldne 1 m. Vtlånta. Hans Klockare 4 d. Vgnständare tagit vhr klockare stugun om 5 m. jern. Tiära 3 kannor. Men befal Staphan Hansson sägs hafua sagt 10 d. k. hafua utlefrerat i Diekneböle kyrkian til hielp, men the äro eij framkomne, eij heller mins han sielff. Kan han icke sig påminna personen så är troändes at han har them eij utlefrerat, ty ingen må wara så dristig at han dölier en sådan gåffua.

9. Bäärkläde brukar soknen på kyrkiogården för 1 ö g. m., på vägen ifrå gården för 6 ö. g. m., men i kyrkian och eij på förb:t wäg för 4 ö. g. m. och pengarne lefreras tå thet uttagz.

10. Erik Marcusson i Torp oc Jöns Michilson i Westmyra spittelsk och mykit oförwägne i umgenge, ty han är i gården i bastugun eller i fähuset och thenna för 8 dagar sedan sat i klockarestugun. Blef sagt at pastor pådrifuer the enteligen föras til hospitalet.

11. Caplansstugu i Hammarlandz prestegård har warit af ålder och är wid macht hållin af båda soknarna och bekenna Ekeröboarna sig hafua hållit vgnen och fonstren. Bleff beslutit at the göra skola ännu, men alt annat moorkyrkian oc lofuade opfylla huad them hör.

12. Legerstelle pengar efter s. h. Anna i Diekneböle rester och efter befal. har tagit panten vhr sacristien som therföre war sat, må pastor betala som vtlefrerat hafuer och sökie sitt igen på huad sät han wil.

13. Påskpengar huusfolk sagt är, thet en part båsmän tyckia mykit wara på sina hustror. Talcodagar på lögerdagar.

14. Erik Hansson i Diekneböle klagar på båsmannen i Lilbosta Anders Hanson at han har i kyrkian sagt åt hans dreng Henrich Olsson: Sådana kråkungar skal iag plocka fiädrarna af, och på kyrkiowallen på honom sielff: Båsmannen wille eij komma tilstädes, uthan om morgonen kom han oc berättade at Erik Hansson och Maths Bengtsson hafua kommit *dominica sexagesimus* öfuerst fulla til kyrkian tå kyrkiofolket utgijk och båsmannen har spydt på kyrkiowägen. Och sedan moot aftonen hafua the kommit tijt båsmannen war och i ett baarsööl, Eric har kallat honom korffstång: Saken remitteras til häradztinget och pastor ransakar föruth om skälsorden på båda sidor och dryckenskapen huad skääl och witne til äro oc fins brot på båda sidor och oförljknig så suspenderas the ifrå sacramentet, dok kunna the förlykas moste ther brotten finnas plichta med kyrkiostraff efter thet qualitet och genom ransakning ordre tagas ifrå *preposito*.

15. Rijan lofwa Hammarboar ophugga och ferdigh leffrera på sitt stelle vndantagno vgnen then Åkeröboar måste öfwertalas at hålla.

16. Klagar pastor at bönderna olofligen hugga bort prestegårdens skog. Blefuo order gifne. Item h. Hind. Erikson i Posta tiluällar sig klockare hagan och åhrlig utleijer som af ålder har legat under prestegården ¹⁾. Pastoris berättelse til hielp sade länsmanen Jöran i Westmyra at vti gamble och vng h. Eriks tijd hafuer presten haft ther sina kalffuar och när han lop i prestgården och laas har han med 2 andra poijkar, ²⁾ som ther under h. Eriks disciplin och lärdom woro, mist rygghuden för en tistelbuska som stod i hagan then poijkarna oprykte, huilken rijsplicht nepplig hafua the fåt om hagan har hördt bönderna til. Bonden suarade at hagan har warit vndt för påskpengar. ³⁾ Bleff sagt at procederas moste efter Högl. g. k. Göstoffs breff. Item borde stadga straffuas. Item bonden bör wijsa stadga breffuet. Bönderna seijs hagan liggia innom theas råå och röö, pastor suarade neij, utan om thet är råå och röö så utuijsar han the åtskildnad emillan prestebohlet och them, utan Catteby oc prestegården ifrå öster åker oc söder öfuer Tattarebärgen och tädan til Borgberget oc ther fins råån oc frå Borgberget wester til Degerberget ther fins råån som wijsar norr uth råån prestegården oc Cattebyn emillan, ja thet mehra är samma haga ligger innom förb:t råå. ⁴⁾

17. The 12 k. Halm som blefuo öfuer tå fåhuus taket täktes bleff sagt och lofuat restituera pastori för sin halm som han här lagt på theas land.

¹⁾ I marginalen: Om thenne haga moste med laga synn öfuerheten besökias.

²⁾ I marg.: Her Simon Olai i g. Upsala pastor och s. Sigfrid Person i Drickesböle.

³⁾ I marg.: NB. Kläckare åkren synes oc stigia efter. — Thenna Haga lejjer Berthil Skinare af honom. — Thenna Haga togz igen i h. Biörns tijd och nu i h. Maths tijd brukas aff

⁴⁾ I marginalen är tillagdt: Citabitur ad prepositum.

18. Om benkerum emillan bönder och husfolk äro the rättade.

19. Klagas at Sigfrid i Ottobole i Finström sokn har spelat kort wid holas *noten* och Jöran Michilson i Kråkböle tog kortet och kastade på elden.

20. Om quaaffisk som the ingen tijond göra af blefuo the rättade.

21. Thet oskickeliga maatlag som är i Diekneböle i Norgården¹⁾, efter the ej wore tilstädes kan pastor rätta.

22. Prestöre och Çapalöö öijar som brukas Grelsby gård til godo, har pastor wunnit Lagläsarens Johan Olssons ransakning thet the lyda *prestebohlet* til. Moste procederas efter g. k. Gustaffs breff.

23. Berthil Hinderson i Nordenbergh slogz på kyrkiobackan bötte efter lag oc är sat kyrekioplicht.

24. Johans son i Nifzeby otukt och fyllerij på sin hedersdag fins kladden och en annan *gång* examineras.

25.²⁾ Huus som *presten* håller och tilhörer oplas i *visitation*. 1. wäderquarn med al behör. 2. ny fåårhuus med döör oc taak. 3. ny stolpher berge med döör, låås, spield och fönster. 4. Studerecamaren med dörar 2, låås, spield och fönster. 5. ett fäåhuus med thes låna oc taak. 6. höladu täkt i alla åhr. 7. sedeslog golf med taak. 8. kookspijs i stegerhuset. 9. borstugu låås oc spield. 10. steenkellare muren twettbothn döörjern och låås. 11. wagnlider hänglåås.

Ekerö.

1. Läsning *samma* lag som förr. 2. Absentes rättas efter *ordinantsen*. 3. Kyrkiowaktaren är klockaren. 4. Kyrkiobook och *ypningen* lofua *effterkomma*.

¹⁾ Emellan raderna står skrifvet: huar kokar oc äter för sig sielff.

²⁾ I marg: NB. *Prestens* hus.

5. Kyrkiobalkarna kende the nu huar wid sitt skipte oc. the som ogilla dömdes, botas nu i åhr eller plikte efter ordinantzen. Men holet östan til är igen murat. Item himmelen opsat öfuer predikostolen.

6. Soknestugun lofuades köpas fönster och göras benkiar i åhr.

7. Kyrkiotaket är spånslagit på båda sidor mehta wäl för betalning 50 d. k. m:t. Tiära skal nu i wåår köpas 8 t. oc löösttiaras strax förän spånen förfars. Men til tornet är samtykt hugga nu i winter 100 spåån och i påskhelgen skola hopmennerna reesa gårdfarit at ransaka om then oc then g. resten ligger i förråd. Men behöfuas mehr spåån skal åt åhre påleggias, dok spånslås wåkenhuset i åhr.

8.¹⁾ Penningar behåldna 74. d. 24. ö. Men här af togz til riejvgnen i prestgården 10. d. med kyrkiowårderernas samtyckio för soknenes fattigdom skul. Sed ceteris rusticis omne est defectum propter clamores.

9. Vtlånta i got mynt: And. Cletetson i kyrkiobyn 11 m. 2 ö., Hans Hind. 12 ö., Erik Person 5 d., h. Karin i Biörhofda 20 ö., Sigfrid Erikson 20 ö. Item sonen Hans Sigfrid 6 „ 12 ö. Hind. Larson 12 ö. Kopparmynt: Michil bryggiare 3 d., h. Peer 16 d. Oluf Jacobson 1 m. g. m. Michil Larson 20 ö. g. m. Vtlånt tiära: Michil med And. Cletetson 1 f., Signilskär 1 t., Maths Thomasson 1 f., Erik Mathson i Storby itt ämbar. Michil Thomasson i kyrkioby 16 d.

10. Capellans ängen berättas af almogen, at theras förfäder hafua afhopat itt stycke äng af huar by til hans behooff som hoos them boor, och hålles i hägna thet Storeby, Torp och kyrkioby hafua gifuit, men eij thet Marby och Öfuerby. Befaltes h. Peer theras afhoop och så inhägna, på huilken äng al käramåål moste afställas hoos pastores wid moorkyrkian så lenge presten boor i Ekerö.

¹⁾ I marg.: Kyrk. Lars Thomasson i kyrkioby, Lars Nilson i Torp, Anders Thomasson i Öfuerby.

11. ¹⁾ Kyrkiotrotz ny 50 famnar lång, om 8 æ hampa, haffua thessa 3 schutelag förderffuat med theras schutors omstielpande, at thet til intet eller fögo bruk nyttigt är. 1 gången togo med pastoris minne oc utlofuat lego, dok soknen oåtsporrdt, Hindrich Olsson i Öfuerby och Oluf Jacobson i Nordanberg. 2 gången Lars Sigfridsson i Mörby och Eskil Sigfridsson i Bowijk. 3 gången Eskil Hind. Simon Larsson, s. h. Erland, effter thetta schutelag lät bortstiela in moot en tridung som s. h. Erland bekende sielff. Thett andra schutelag förstreckte och sönderslett thet. Thet första kräfte och bräfte thet, ty synes alla stiga til lijka betalning 6 m. g. m. eller 1 r. d. huar bonde i the 2 första schutelag och 1 m. huardera i thet tridie ty itt æ god rijsk hampa kostar 3 .d k. Altså kommer på huart schutolag $\frac{1}{2}$ æ löper tilhopa $8\frac{1}{2}$ æ hampa huilket thet nya toget kostade med al omkostnadh. ²⁾

12. Hans Grelsson och h. Anna i Mörby blefuo omsider genom prepositi arbete förlijkte at the gofue sig tilhopa igen, men tå han har haft henne itt halfft åhr dreff han henne ifrå sig om Michilmesso tijd oc sade på then tijden pläga folket ömsa. Strax efter bleff hon död, oförlijkte, eij heller wålade gubben fölia hennes lijk oansedt Peer Carlsson honom tilsade. Bleff sagt at pastor tingförer honom för testamente och lijkstool, och om han icke låter påskina vera paenitantie signa och deprecere och sin dårskap skal ingen prest befatta sig med honom när han döör.

13. ³⁾ Tiggiare, brudar, tijond, sabbatshelgande, talco-dagar, wexldagar är alt rättat efter ordinantzen. Item effter messan, elgestånd på kyrkiogården, gästestånd på gången.

¹⁾ I marginalen: 1645 9 Jun. befalltes köpa så god oc lång trotz igen och schreffs Häradz Rätten til med Lars Thomasson.

²⁾ I marginalen: Och på huar bonde 1 æ .

³⁾ I marginalen: NB. 1645 then 9 Jun. gafs kyrkiowården en zedel at köpa itt låås än åt kyrkiokistan, item kyrkiobook oc befalltes förwara zedlen i kistan, huilket skal effterfrågas.

14. Clemetz hustru i Marby spittelsk, blef afskedat efter ordinantzen.

15. Klagas at Signilschär och Finbo ej arbeta och byggia på prestegården. Nu war ingen frå Signilschär, men Maths i Finbo lofuat ej stå tillbaka. Pastor skal rätta them ty ingen är therföre frij.

16. En silfskeed lefrerade d. Erlandi enkia i kyrkiones kista til egendom, huilken kan wara god för 5 d. Effter Hans Grelsson i Marby ej löste igen för the 10 d. han är kyrkian skyldig effter 1 §: Stellan Mörners och Johan Berns påleggelse för sonen sielffspillingen.

Getha.

1. Läsningen något better. 2. Klockaren Erik är och kyrkiowaktare.

3. Kyrckiobook, låås 2 til kistorna, bly och glaas til the söndruga fönster, tiära 8 t. lofuade i sommar alt köpa och hela taket beeka. Item ypningen med bräder igenslå. Item ny klokstapel, taak på wåkenhuset och golff theruthi. Item omkul enteligh thet fuula trä som står wid wåkenhuset, skiul til båten.

4. Kyrkiobalkarna och båda stegluckorna äro färdige, men en balk är obygd som Eskil Jöransson och Michil Bengtson bör hålla.

5. Steglukan then ostra oc kyrckiobalkarna wid moorkyrkian äro en deel botade dok fattas några bräder. Item är och thet rotna sacerstitaket spånslagit.

6. Om innanbyggnans requisitis söök i 1637 åhrs visitations 9 p.

7. The 8 tolfter sågbräder Berthil Erikson har lofuat och capellet i 4 åhr har wentat efter, menar han sendas ifrå sin son i sommar. Huar icke moste bräder leggas på bönderna i nesta visitation.

8. Bäärkläde och psalmbook framdeles.

9. Klagas at Christoffer Bilow har tagit 40 m. som capellet tilkommer, huilka saaköre klockaren Oluf Märthensson i Westergeta blef felt at gifua på tinget för sin försummelse skul at igenläsa capellet tå ther uthi stulit bleff.

10. Kyrkiopengar behåldne 41 d. 11 ö. Efterlåtes at köpa jern 3 \mathcal{R} theraff.

11. Kirsbärshagan wålas eij mehra klandras på.

12. Klagas at kyrkiohundar söndertugga duken på dukschifuan, eij wijste någon beskeed. Blefuo rättade ex. Ord. Ecl:ca pag. 8.

13. Fans oreenlighet på messekalcken, på altaret, halm uti sacristian och löfröskor. Klockaren blef befalt laga i god skik.

14. Otting om 3 kannor befaltes köpas och wijngroop och golf göras i sacristian.

15. Tiära fins i förråd 2 t.

16. Oluf i Barsgårdö gör en god likbåår med tecke så må han slippa för legerstelle efter sin förra hustru och barn. Jacob i Epelö legerstelle pengor rester 1 d. Jöran tagit en klocka om 4 m. Moste frågas huad sådan malm kostar och sedan betalningen fordra. Jöns i Dyngö för sin saak rester 3 d. moste opkräfas.

17. Klockare hustrun mykit illa skifuat sig på kyrkiowallen tå Jacob Månsson nemde henne i skiutzferd, att h. Daniel, som examinerade folket, eij wijste rättare i kyrkian än thet war slagzmål på färde.¹⁾ Hon säger han nemde henne orät oc beskylt at för *gången* hon skiutzade staal hon sig vndan som en tiuff. Klockaren säger sig kunna beuijsa at samme Jacob och Isaac wore fulla och drukna. Måns Jöransson säger at 4 carlar drucke allenast 3 stoop. Bleff befalt tingföra och zedel til *praepositum* senda.

¹⁾ I marg. står här antecknadt: *Dominica* 7 gesima hende thetta.

18. Elgståndet på kyrkiogården förr och efter tiensten äro the til öfuerflöd underuijste om.

19. Bönderna seija Berthil Erikson restera til capellet 600 spåån tij han icke giordt . . .

Finström.

1. Läsningen temmelig färdige.

2. Blef samtykt i somar köpa til tornebekningen 8 t. tiära, men til taket en an tijdh.

3. Lektare ut *patet* ex 9 p. 1640 åhrs *visitation* framdeles.

4. Klagas om elgståndet för, mädan *presten* opläste *confession*, och efter tiensten på kyrkiogården. Blefuo rättade.

5. Befaltes köpa *handbook* och tryckt *sångbook*.

6. Tiggiare, *brudstugugångar*, *trolofning* och *bröllops-*termin äro the rättade . . .

7. *Kyrkiobalkarna* befaltes oplaga oc bestella at jord, grus och steen the böra der i stellet föra tädan thet *gräfuitt* och *bortburit* är.

8. En balk i hörnen som är *nidfallin* och ingen äger moste hela soknen hålla och köpa kalk med *kyrkiones pengar*.

9. *Tijond*, offer, *böndagzbrot* äro the rättade om.

10. *Kyrkiopengar* 10 d. 7 ö.

11. Klaga bönderna at monga *theras hustror* hafua inga stolar. Blef sagt at gode män jempte *befalningz-*manen och Johan Hansson taga sig för at på nyt *öfuersee* *benkerumen öfuer* hela soknen lagandes at uthi alla *lång-*benkiar förordnas lijka mong *mantal* och uti *stackota* lijka mong. Räcker eij til så moste *prestepigorna* och *ladugårds-*pigorna i *Grelsby* stå i *choren*, *huusfolket* wid *westergaflan* och en *båsmans hustru* i *huar stool*.

12. Blind *Matthe* som löper åhrlig *öfuer* hela landet blef befalt med första *yppen watn* af landet föra til *hospit-*

talet. Bekende sig så monga pengar hafua som han til medfulgdes tijt.

13. Oluf i Barsgård med sin hustru woro eij tilstædes. Blef sagt om the förlikningen bryta så moste eij länger strafuet nidliggia uthan emoot them skärpas.

14. Olufz moor med sin dotter som är fallin i Österbothen i hoordom, befaltes med första yppen watn af landet reesa tilbaka igen, eller saken moste angifuas hoos landzhöfdingen efter fougten eij wil assistera.

15. Hindrich Larsson i Godby lofuar hielpa sina g. föräldrar wid färissundet med kost efter råden, men döör endera så wil han then igenlefda taga til sig.

16. Landbonden uthi Labbenäas för 14 dagar sedan miste sit barn 8 dagar gammalt odöpt oansedt thet föddes om lögerdagz morgonen och har wel om söndagen kunnat låta döpa. Bleff sagt at fadren skal stå 4 kyrkiodagar openbar schriff och hustrun en när hon kyrkiotages.

17. Sigfrid i Otteböle för sin otukt gifue 2 d. g. m. til kyrkian eller stå openbar schriff 2 kyrkiedagar och förkunnas af predikstolen.

18. Ingen stå uthan prestens loff i chooren.

19. Om bönder eller prester hålla talcodagar på lögerdagar skola the eij länge sittia til driks än til klockan 9 om afftonen, bryta the här emoot skall plicht settias på båda sidor.

20. Klockaren är kyrkiowaktare.

22¹⁾. Befal. och somliga bönder besuära sig at the moste länge sittia i kyrkian och wenta efter presten förän han opkommer. Blef sagt och lofuat acta tijden.

23. Effter messan blef befalt aldeles aflegia eller presten opläse missam til thes the sig rätta.

24. Erik Larsson i Östanåker har af sin son Maths Erikson åker 1 $\frac{1}{8}$ tunneland alt tilhopa och äng til 6 land. Begärer gubben nu alt thetta gifua sin son tilbaka och wara

¹⁾ Numreringen i manuskriptet felaktig.

til sin person i hans bröd, och hustrun will han låta sig sielf försoria. Almogen witnar at thet tager eij lag, ty the äro mykit bullersamma och hålla daglig osemia. Sonen tilböd sig wilia gifua säd och föda boskap huad goda män döme allenast the hålla sig sielfua. Och meente en part at om han gofue halfander tunna säd och födde en koo och 2 fåår, så wore thet nog. Men så sade en part gumman låter sig aldrig nöija åt stälningen. Bleff beslutit the blifua wid sin förra wilkor efter the hafua poijke som körer.

25. Blef sagt att poijkar skola stå i gängen hoos sina föräldrars stolar. *Item* om vtlöpning och elgstånd på kyrkogården för och efter tiensten äro the rättade om.

26. Om Simon i Toböle, Berthil Erikson, och h. Lisabeths och s. h. Biörns geld finnas ordre på lengderna i kyrkiones kistor.

27. Berättade *præpositus* d. pastori Johan Hanssons formalia i Saltvijs prestegård felte tå roteringz *inquisition* stod presente & audiente d. Johanne Martini: at pastor stundom glömer han bort läsa *per* nr in suggesti och stundom läser han illa, utlemnandes en stoor hoop. En gång fälte han och oblater på golfuet, huilka han optog och gaf åt folket. Præp. befalte pastorem sig utreeda.

28. Berättade Berthil Erikson at h. Malin i Labbenäs skulle hafua sagt, at h. Nils i Jomala tå han heemreste från Sneckö begrafningen: Gud gifue elden sätte i gården och käringen låg ther mitt vthi. H. Peers hustru seijer at h. Malin har sagt för sig samma ord. Härtill nekar aldeles h. Nils. Sedan the inbördes hafua tales wid förliktes gubben och h. Nils och kom gubben och sielfuer badh för h. Nils monga gånger at iag wille förlåta honom at han gjorde sig sticken och talte i dryckenskap om S j . . . lias kläder.¹⁾ Effter inga försmädeliga ord föllo emoot föräldrarna som the klagade öfuer, uthan huad h. Nils talte med Anna, för skulle

¹⁾ I marginalen: NB. H. Malin skal tilfrågas, efter hon eij war tillstädes.

hon kasta kläderna i elden, för än Anna skal få them til snorsleff och spottade på hennas halskläde. Bleff sagt at han skulle sökia förlikning med *modren* och henne, oc akta framdeles sig för fyllerij och buller, görandes sine föräldrar al ära och dienst, oc sedan tage sin doom.

Men vti ransakningen wechslade *gumman* och h. Malin sådana ord: Gumman sade: Malin tu kom i begrafningen sådant buller tiluäga at thär hade så när blifuit mord aff om afftonen emillan Bengt och Gören. Oc sade wijdare fougte hustrun har sendt mig bod at iag eij skal nedleggia thenna sak. Sade och at h. Malin sade henne i ögonen: Fanen tage ider, för thet i hafua förfarit hemmanet. Här til nekar h. Malin, seijandes, ja moo aldrig vnte i mig got och aldrig vnna i heller. Inga skarlakans kläder har iag slitit som idra döttrar slet. Effter eij better ord föllo, til theras käromål, ingen *deprecation* på theras sido som afbedia borde eller någon förlikning söktes, ty skiuter *præpositus* til werldzlig ransakan at utreeda hufuudträtan om klädernas ärfuande och then olideliga particular trätan om andra tilmäle, j taal och geensuar med huad mehra *gumman* sade sig wilja framföra om eij annars afstyras kan. Huad remitterat blifuer til ministerium skal tilbörliq plicht fölia. (Effteråt tillagdt:) Sedan the hörde skarpa alfuaret förlijkte the sig och wände iche igen med interponenter förän the fingo *condonation*.

Sundz Capel 1 Martij.

1. I läsning fans någon förbättring och wore allenast 2 borta, huilka skola koma til moorkyrkian eller Saltwijk, the andra wore alla tilstädes.

2.¹⁾ Simsala: Hind Staph., And. Simonsson och Erik Albrechtson klaga sig inga benkiar haffua på manfolksidan.

¹⁾ I marginalen: NB.

Item berättas och i somliga benkiar wara flera än i somliga oansedt alla benkiar äro lijka longa. Blef sagt at kyrkiönes föreståndare jänka at lijka monga stå i huar benk oc thessa få sina rum efter the göra så mykit til capellet som the andra, undantagandes i kyrkiobalkar hafua the af ålder aldrig haft någon deel.

3. ¹⁾ Klagar d. Olaus at pojkar krypa än i benkiar oc äro them gambloom til meen at the kunna huarken stå eller sittia. Blefuo rättade efter then 4 punct i 1642 åhrs visitation och huilka föräldrar som ej hålla sina barn här til så slutes ifrå sacram.

4. ¹⁾ Kyrkiopengar behåldne 35 d. Vtlånta: h. Oluf 11 d. och Simon Mathson i Töwotö 3 d. k. huilka han nu i 13 år har haft borta. Blef sagt Berthil Olson opfordra att betala.

5. ¹⁾ Thessa saker skola köpas: Timglaas, lärefte om 20 öre til messesäck, handbook, psalmbook, kyrkiobook och en book papper theruti inkompst och utgift skal til neste visitation wara reen schrifuin. Bårklåde, altareklåde, teen-skåål til funten.

6. Kloehufuan är bestelt efter befalningen i förra visitationen. Item ypnigen. Item kyrk[balkarna.]

7. ¹⁾ Beuliades framföra itt bråde på mannen 14 alr til thet rutna kyrkiotaket item tiära efter thet schiulet som i 1642 åhrs visitations 8 p. förmäles, men wåkenhuset framdeles ²⁾, item predikstool oc bookstool såsom then 18 p. i 1642 visitation förmeler.

8. ¹⁾ I prestegården lofuades i thetta år lagas kellarehalsen, och wisthuset, men stugun itt annat år.

9. Duukschiffua at merkia och göra moste kyrkiösnickaren bestella om efter præpositi lofuen. ³⁾

¹⁾ Vid paragraferna 3, 4, 5, 7 och 8 står i marg.: NB.

²⁾ Dessa tre ord tyckas i originalet vara öfverstrukna.

³⁾ I marginalen är här anmärkt: Alia vice puncta seq. examinabuntur.

10. Skötfiske neka the hafua salt inne med sig så lenge uthan så är at the sielfua inthet få. Simsalaboar sade sig sielfua köpa siääl. Blefuo rättade efter k. recesser.

Casus 11—14. Marias i Grundsunda giftermål med then finska drengen som har d. Olai beuijs i Sastemalafierd, blef sagt at pastor dispenserar uthan *præpositi* ordre.

— Maths dotter i Engö som wigdes then ena dagen och then andra födde barn, bleff sagt både skola tage sin doom i Saltvijk förän hon kyrkiotages synnerlig och efter hon har lupit med bart hufuud i sochnarna och til h. natuurd.

— H Walbor dotter i Listerby trolofuat för 1 $\frac{1}{4}$ år oc begärar rijsbijt til hösten. Blef sagt at d. Olaus lysa skal innan 8 dagar och inga trolofningar lida öfuer 20 wekor. (Efteråt tillagdt:) Thetta är och strax efterkommit.

— Peer Olsons son i Wärdöö spittelsk. Lofuade fadren förän til Hospitalet och sökia hielp i soknen 2 ö. af huar man.

— Rafual i Sandö med sin moder, som ofta för tinget warit hafua, förlijktes oc lofuade hon honom tilhielp 10 d. at köpa sig hest före dok med sådana förord at han betalar om förlijkningen brytes och hon til sitt opbälle behöfuer ty the lyda til henñes tridung.

— Jöns i Tofuito.

Sundz Moorkyrkia.

1. Wore alla tilstädes exeptis 12 af vngdomen. Sade eij forstå lysningen. Lofuade bettra sig.

2.¹⁾ The 2 fähusen wore taken eij lagade effter befalningen. Befaltes förlijkas med pastore om hörötan eller anklagas för tinget: Men the andra huus äro botade effter befal. i 1642 åhrs *visitation*.

¹⁾ I marg.: NB.

3. Jöns i Töftö¹⁾ med sin hustru och styfmoder äro tingförde efter *præpositi* befalning, och bleff nu befalt, efter the icke förlijkas kunna, rätta sig efter then afsagda doom, at gumman wijker gården efter Walbormessan och föder henne så lenge sampt hennes boskap på gräset.

4. Thomas Mathson i Högbolsta hustru styff moot sit suärfolk. Suäran wille i förstone eij bestå at hon för någon therom klagat hafuer, dok när henne frågades, hui icke [*hon*] med sin gubbe wore i sonsens barsööl, uthan flydde uhr gården, oaktdadt huad sonen them bad, wille hon eij seija orsaken, förän Hind. Suensson Länsmannen sade at sonahustrun som låg i barnsäng bleff sticken at halff ander kaka bröd opåts om lögerdagz aftonen, tå gumman maatredde, therfore wille hon eij låta gumman maatreda til söndagz middagen uthan steeg sielf op och lagade maaten.²⁾ Huarfore stiknades thet g. folket; tå sade gumman, ja thet war och så. Jag moste bekenna, när hon blir sticken moste iag tiga eller gå vth, eij heller är hon bedin eller betrodd, sedan hon slepte nyk[*lar*]na, gå öfuer maten, med minder hon är siuk. Sonen mente efter hon har barn anorstans är hustrun mistrogen thet hon skal draga åt them. Säger at hon plägar legia yxen i sängen och lofuar hugga i mannen om [*han*] wille biuda sig tijt. Bleff sagt at när hustrun så stark blifuer, tå sk[*ole*] alle tilhopa uthi någre goda mäns närwaro examineras, förlijkas, plicht på then brotzliga legias.

5. Jöran i Lapböle och Nils i Simsala äro i höstas förpassade til winterliggiare af fougten, ther dok ingenthera är hinderlöös, ty Nils hade bordt först wijas med sin trolofuade brud och Jörans hooresaak är än oförsoont efter Hoffrätz doom med absolute publicæ.

¹⁾ I marg.: NB.

²⁾ I marginalen finnes antecknadt: Pastor refererar at förlijkning är oprättat emellan them alla, at huilken som bryter semian i huset, skal undergå dubbelt straff.

6. Oluff skreddare och hustru hafwa ståt sin plicht efter mina ordre.

7. Marcus Larsson i Tranwijk förbyt pastoris halfua och gifuit en liten igen itt ämbar mindre. Befaltes förlijkas och moste böta til kyrkian så mykit såsom ämbar drogh 2 gånger. Item 1 d. g. m. och hans suiik afkunnas af predijkstolen. Item angåfuo the gambla kyrkiow. at Lasse i Culla och Clemet i Biörby hafua under tijdegården 1643 druckit om andra dag Juul.¹⁾

8. Kyrkiowärder: Erich Mathson och Clemet Johansson. Wijnsäden²⁾ förytra bönderna efter giord ordning och köpa requisita . . . och är kyrkian förkofrat på 3 åhr til 29 d. 16. Item Clemet i He . . . by rog 1 t. å 8 d., pengar 18. 16 ö. och Hind. i Strombolsta 5 1/2 d. och [sä]ger han några kannor wijn hafua bortglömt opschrifua.

9.²⁾ Kyrkiones pengar behåldne föruthan förkofringen af winsåde 66 d. k. m. Rijksd. och småt mynt tilhopa 5 1/2 R. d. Item en Rijksort. Michel Nilsson landschriuare 23 d. förän opgeldt påk i pant itt silfbelte. Hind. i Biorby lånt 5 d. sedan opgelt påk i pant en R. d. och en fingran. Legerstelle pengar Marcus Skarp 3 d. g. m.

10.²⁾ Nyklarna til kyrkian är eij ferdig och en moste Jöns i Berg än laga efter then 10 p. i förra visitation för sin saak.

11.²⁾ Bräder hafua the i förråd åt snickaren Jöns, then han rester opa . . . la efter then 11 p. i förra visitation.

12. D. Olai klagan: At man moste åhrlig löpa moga gongor i soknen efter sin rettigheet. Item at han eij får the partzeler i andra soknar gifuas. Blefuo underuijste om ordin.

13.²⁾ Bönderna i Kumblinga kunna eij under 300 d. k. m. komma til accord, om Capellet.

¹⁾ I marg.: NB. Härön skal skriffuas til kyrkiow.

²⁾ I marg.: NB.

14. Stockar, tiljor och bräder til Håkonböle lofuades til then 23 Mar.

15. Maths Hind. i Månstekta klagar öfuer Marcus Skarpson Peder at han öknmner honom kallandes honom Sokmatte.

16. Moorkyrkian och skären i Sund blefuo eij sams huarcken at hielpa eller wedertaga en halfpart uthi åkor och en treding uthi dagzwerken til tornet och taket vthan

Moorkyrkioboar frijkalla skären så wijda at til wåkenhuset och sacristian en treding, men til tornet och taket man moot man i åkor, dagzuerken och kost begära the, helst mädan ingen kyrkia större är på landet och tridie delen af soknen boor i skären och moste caplanen löna lijka moot them. Dok excipera the skären för tiära och betalning åt byggemästare. Sei ja och at på theras låga och lilla kyrkia kan bonden sielff opslå itt bräde och med fögo omkostnad hålla henne wid macht, men til moorkyrkiotornet och taket hörer goda byggemästare, mykin spåån, spijk och dagzuerken, ja en stoor deel moste leija så wel skog af andra som the. Wilia och gerna at inlagda heman togo mehr på sig. Capelsboar tilbiuda en treding i åkor och dagzuerken och wilia sit capel hålla ensamma. Sei ja och om någonthera kyrkian skal mista tiensten så mista the. Befalningsmannen lofuar jempte mig föreena them och gifua zedel, om en stadig stadga the i kyrkiones kistor förwaras skola.¹⁾

17. Beuiliades göra i thetta åhr spåån 30 st., spiror 4 st., bräder til hela taket, krasuga på södre sidan tu finger tiokt 30 st. Stelning bräder 3 finger tiok 12 st. Bielkar långa under taakfotan 6 st. Spijkar quarteer långa 40 st. Spåån 30 st.

¹⁾ I marg.: A. 1645 then 15 Feb. gaf *praepositus* them en wiss ordning, huilken är förwarat i kyrkians kista och skal schrifuas i kyrkiobookn.

18. D. Olai brot efter then 6 p. i förra visitation äro förlätne sampt d. pastoris om gudztienstens nidläggande 4 dag Juul såsom lagläsarens beuijs utuijsar, efter hela församlingen beder för them.

19.¹⁾ Om poijkar at stå i gången och elgstånd på wallen äro the än brotztlige såsom then 12 p. i förra visitation utuijsar. Bleffuo rättade.

20. Påskpengar aff huusfolk oc båsmans hustror äro the rättade. Item offerpengar och tijondhalm.

21.¹⁾ Kyrkiobalkar efter then 19 p. Examen catecheticum, tiggare oc vaganter äro rättade om e. g. Stalfiniskan. Gertrud i Håkonböle, sumben.

22. Kyrkiolagen efter then 22 p. Befal. sade sig wara förlijkt med soknen.

27²⁾.¹⁾ Stoleordningen efter then 27 p. Item then 23 p. dreffs. Ther iche the afstå med kyrkiobång, tå må pastor ej låta opläsa kyrkian om S. Stephani dagz uthan hålle tiensten på annat rum så lenge the suara til sin olydno.

28.¹⁾ Tijond patent och recesser. Item tiggare.

29. Bönedagz och helgedagz brot. Wexldagar. Item brudstugu gång, trolofning, bröllop. Vthi alt äro the vnderuijste.

30. Kyrkiohackor, yxar etc. fins alt i förråd.

Kumbling Capel.

1. I läsningen något sig förbettrat in partibus catechismi.

2. Nyt capel beuiliades på lengden 25 al:r, på bredden 18 al:r och på högden 4 al:r med 3 brandta rösten och til 3 döörar bräden. Item wåknhuus och sacristi 6 al:r på lengden och bredden och på högden wid sidwäggiarna at

¹⁾ I marginalen: NB.

²⁾ Numreringen felaktig i manuskriptet.

en hög carl kan stå räter, huilka wåningar skola wara genomknytte uti scharffuarna på långväggen på båda sidor, med förord. at syllarna alla oc tuäruäggiarna äro hela, och hela byggnan ophuggen af utuald furu med goda cnutar efter gammalt wijs och täta dragh utan någon glisningh och at alla stockar äro i närmaste . . . slagne then grofuaste tiltningen, item sparrar och bräder til taket åt alla 3 wåningarna, item predijkstolen och bookstolen med goda tak trädstockar och 7 åsar på kyrkian och en på the små wåningarna och alt thetta i ögonsyyn richtigt förferdigat nu i tilkomande wår itt åhr til oc få första yppen watn och til then strand lefrerat som skutor kunna tilläggias, ther få bönderna sielfua hempta oc föruth afbetala än the af rumet röra.

3. Kyrkiopengar utuijsar d. Zachariae lengd oc befaltes opfordras, sampt d. Andræ rekenskap.

4. Framdeles större klocka, nödtorftiga böker, kläder åt messeskruden, [al]taret och duukschiffuan, sokuetyg, pell och bårkläde. NB. Nijo malmiustakar.

5. Golf är lagt i thet g. capel, men inthet wijdare efter ordre tilgiordt: 1) at millanbalken skulle afhuggas nidlenger som poiijkarna göma sig baakom. 2) at klockan skulle flyttias ifrå altaret baak i kyrkian. Fönstren bootas, fogelskarn och fogelboo afstrykas öfuer hela kyrkian och alt skrap som kyrkian och kyrkiogården är opfyllt med utkastas. Pastor lofuade bestella.

6. Soknenes almosojoon, vaganter, brudstugugång, trolofning och bröllop, soknbod, begrafning och legerstelle pengar äro the alla rättade om. Item wexldagar.

7. Om *reditibus pastoralibus foris* stoor klage hoos pastoren. Blefuo rättade.

8. Kyrkiokistan besteller d. pastor med 2 låås oc offerstoks nyckelen altijd theruti föruaras til thes behooff görs, oc låta bönderna pengarna utrekna i sin närwaro.

9. Klockarelönen blef beuiliat efter förra seduänjo til *honom* som boor i moorkyrkian, huilken sedan förlijka skal

capelsklockaren efter som omaket wara kan huad skäligt är och the åtsemjas i *domini pastoris* och några bönders närvaro och at d. *Martinus* suarar til al moderation. Then kan och gå med spödet.

10. Presternas foolande bönderna emillan lofuade alla göra sit til.

11. Rumet til thet nya capellet är mest allas vota, at thet settes på samma stelle och lenger norr så at thet hägnar kyrkiogården så långt thet når och goda dyker wid macht hållas, j medlertijd görs flijt wijdare at kyrkiogården kan stå i god hägn. Men kunna the vtsee så läglig och torrare platz på samma land och then g. kyrkiogården troo sig at kunna hägna, så håller iag *lijkt*

12. På then gifna strandtiäran tager pastor besked på så . . . och huru wijda capellet blir deelaktig tage på tinget besked.

13. Åffuanbyyns bönedagz brot 1642 then 1 bönedagen befinns mykit dristigt, ty föruthan itt hion af huarjo gård som fölgde Alandz Gevaldigern och uti återfärden opstego til Jnniå capel, war ingen menniskia til kyrkia från någon gård oansedt *sacellanus* lyste i capellet, at efter pastor war arresterat aff mootuäder emillan Biörnborgh och Kumblinge, så skulle alle man begifua sig til moorkyrkian, och ut på kyrkio wallen hörde Jurmo til, om the skulle få lof draga til Tofsalo capel som närmare war belägit, tå bejakades. Oansedt the alt thetta hörde, och stilla lugne war, lijkuel reeste the iche länger än til Capelsbackan i trotz och förakt liggjandes i *solen*¹⁾ och sig dasade öfuer middagen. Sedan tå pastor tijt kom och lade 2 dalers penninge plicht på huar bonde, (ty han wijste eij mandatz innehold) tykte the wara suårt; reeste så Maths Jöransson och Jacob Mathson til Bispen och med lögn practicerade sig en zedel til her Anders at han skulle sleppa them oplatzade, efter

¹⁾ Författaren använder stundom tecknet \odot för att antyda solen.

the hafua betygat sig hafua warit til kyrkio. *Domen*: D. pastor sumerar af quarntuls mantals lengden taalet på folket som borde til kyrkio gå och låter andraga in för w:t befalningzmannen om plichten, eller ther nödigt wore inför landzhöfdingen och Capitlet, at procederes motte efter 1641 åhrs patent iche allenast enfalt utan dubbelt sig til påminnelse och *androm* til warnagel och the 2 lögnare plichta huad them tiänar. Item Coskinpäboar, som med rodd och klöffiande på 2 bönedagar sig försågo, ty alt thetta hörer eij til prooste embete.

14. Om *prestegårdsbygna*, sexmännernas Embete, mandat om bönedagar, tijond etc. blefuo the alle rättade och lofuade sig tilwara taga.

Moorkyrkian.

1. Kumblinge kyrkia är utan och innan wel bestelt efter befal. 1640 vndantagandes huad sedan sig yppat hafuer af s. h. Johans graff med elak röta, suampar och myror. Blef sagt at kistan opfyllas med torr sand och hela wärket optages, al trä röta borthugges, och sedan som alt träwäret är tort skal thet åter opsettias i förra esse på torr sand som öfuer hela kyrkian inbäras och wel tilstötas moste.

2. Kyrkiobalkarna som the hafua, oaktadt befalning och sin lofuen, försumat oprätta, moste bonderna tingföras så wijda at alla nu förän them heemresa pålegges, huar sit stycke genom mätning kenna och wetta och the som eij laggilla äro moste wara färdige innan nesta tingh.

3. Borstugun moste nu wid tinget begäras owilduga synemän til och i tijd botas fehlen förän hon nidfaller, och man theruti förnemt — — hafua kan, ty d. Zacharias har stadgat med soknen och sedan är tingfördt at restanterna skola efter contractet gifua 1 f. wårsaltat strömming, och

lijkuel finnas stora lyte, ty båda rösten moste omkul och göras brandtare, en hoop bräder och tilior äro stackota, sammaledes fönster carmar och fönster, bördåsor, fasta benkiar, andra sparrar och takuädstockar, mehr näfuer och bräder. Sedan kan D. Zachrias sig förklara oppå synebrefuet huar igenom thet står at hielpa.

4. Klagar pastor at d. Zacharias har tagit med sig doombrefuet på Mij[*ijr*] ängen. Item *Episcopi* zedel på doomkyrkiotunnorna. *Præpositus* lofuade honom tilskrifua.

5. Läsningen är så passelig och lofuade sig bettra. Item brudstugugång, trolofning, bröllop, oliud, kyyff och banskap på kyrkiowallen och fiskeplatzer, tijond och bön-dagzbrot äro the rättade uthi.

6. Klockare moste necessario upletas som tienlig är ehvad bönderna gapa. Item en annan kyrkiowärd och sexman, i länsmannens och Hind. Berth. stelle och ingalunda effterlåta then Holmelegan the äro wana taga och kyrkian tilhörer.

7. Hielp til capellet kunna the föreenas om, efter the hielpa them dag moot dag och pening moot pening.

8. Bothnen i wisthuset som d. Zacharias uthi inventario setter finnes ej flera tilior än 7. Item fattas itt hyend i kyrkian och itt spield i g. stugun.

9. Fåårhuus, hööladu och kellarebod taket lofuas i thetta åhr, huilken bod soknen säger höra sig til och d. Zacharias ej mehr tilgiordt har än flyttiat med sin hielp på thet rum huset nu står. Item fönster lofuade the i lille stugun. Item ypningen kringom kyrkiotaket.

10. Wisthuset som bönderna hafua lofuat h. Märthen wela the sin lofuen hålla.

11. Cætera in Kladdo 1641, 42 et 43 urgeanti sententiæ latis submittenda.

Föglö.

1. Läsningen något förbättrat sig. 2 Befaltes gå i rätten tid til kyrkio och uti ingång och utgåug samt kyrkioliud och ringning rätta sig efter ordnantzen.

2. Kökarboarne berättar moorkian hafua bygd en treding i gamle tijder moot them på theas kyrkiobalkar, hela then södra raden och i prestgården, maltpörthe och wisthuus hållit.

3. Olufs i Sottunga frånwarelse och drickande under tijdegården och förargelse på kyrkiowägen. Blef sagt at efter han ej war tilstädes, han skulle sin doom taga i Abo Consistorio sielf efter d. pastoris relation helst mädan han har warit citerat til *præpositum* och ej wålat comparera oansedt han 2 gånger har varit ther i saltvijsbygden efter halm och ej för admitteras til *sacram synaxim*. Men Maths Thomasson i Brottö ödmiukar sig hoos huilken Oluf drak och gifuer til kyrkian 1 d. och förkunnat af *predikstolen*.

4. Klockaren lectar sig pastor then tienlig är och icke then soknen med profoss wil påtregia.

5. Restantes: Michils moor i Sonbode 2 d. k. m. Erik Krook för sin son 12 rester. Simons moor i Brendö 1 d. g. m.

6.¹⁾ Reeda pengar 22 d. 16 ö.

7. Sacristitaket och norr sidan på kyrkiotaket lofua the i somar²⁾ beka, men golff och innanbyggna i kyrkian tilkommande. Item golf i sacristian lofua inlegia 1643.

8. Lijkbår och nyt fönster efter befallningen skaffat til kyrkian. Item wåkenhuset och soknestugun.

9. Kyrkiobalkarna oplaga itt annat åhr.

10. Kyrkiowaktare är klockaren.

11. G. klockarens brot om barnabegrafningen incon-sulto pastore blef tilgifuet.

¹⁾ I marginalen är sntecknad: 1643 opreknade.

²⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna skrifvet: 1643.

12. Skogens borthuggare blef sagt at pastor tingfører.
13. Om catechismi förhöör, tiggare, tijond och bönedagzbrott äro the rättade.
14. H. Karin i Humelsö är spittelsk, boor i uthuus.
15. Brudekränkare må slippa in til datum med en halftunna tiära.
16. Rekenskap moste öfuerleuereras rät sumerat på inkompter och utgifter på alla åhren, ja alla inkompter medel eij förgätas.
17. Offerstoksnnyklar föruaras i kyrkians kista och uttagas två gode män åstad sendes at tädan bringa til kyrkian och pastor huar gång gran opsyyn och antekning håller såsom 1640 ordre förmåla.
18. Bonden som the 5 m. pengar til sig tog af hamnstocken och eij än lefrerat har til kyrkian afsettes och nu strax schaffue pengar och förordnas en tjänligare i stellet igen.
19. ¹⁾ Om presternas träta vtevijsa brefuen. Item barnet som drenktes. En partz i soknen förfölielse emoot sin pastorem. Messehakar 2 wichter 3 i Kökiar.

Lemmeland.

1. Läsningen är så hän. Blef sagt och lofuat bettring.
2. Rekenskapen skal på inkompt och utgift til neste visitation på alla åhren ferdig stellas.
3. Måns hustru i Söderby har oförwarandes schaffuit mercurium och räffkrydder i brenewijn och hon befrijar sin man at han ingen skuld ther til hafuer.
4. Erik Hind. i Krokstad ähr tillätit annat giftermål efter then förrymde bruden eij kan fåås tillbaka oansedt sielf i Stocholm både hoos m. Peder på Normalm och kemnäs cammare hennes namn och huusbonde andragit hafuer, på huilken tijd the alle flydde undan på landet.

¹⁾ I marginalen är antecknadt: NB.

5. Förmantes ingalunda tilstädia krögerij in på kyrkian.

6. Wijnsäden i 2 åhr har eij tilrekt, ty 1640 motte köpas 3 $\frac{1}{2}$ k. och 1642 war meslöst några söndagar för wijnlösa. Men Lomparland wil sielfua hafua sin anpart. Bleff besluti at pastor emoottager efter g. plägseed och försörjer båda kyrkiorna.

7. Brudar, tiggjare, tijond, bönedagzbrot, elgstånd, examen catecheticum äre the rättade.

8. Innanbygnan lofua the i somar förfärdiga och hafua the wel bestelt, fans i S. Matsons d. pastoris begrafningh. Skrapcammar framdeles.

9. Tuedrecht om tijond emillan pastores i Sund och Lemmeland är så rättat at när Norboar draga i Sundz fiskewatn och Maths i Engö tager landz lot, synes wara rät the taga huar sin gång tijonden, men eliest lyder al tijond i Lemmelandz watn til pastoren i Lemmeland såframt inga Sundboar hafua någon deel i noten.

10. Kyrkiowaktare är Abram i Norboda.

Kökar.

1. Behäldne pengar i kyrkians kista 75 d. k. m. och 2 ringar i pant för 1 d. k. m.

2. Befaltes köpas 2 låås, item göras kista, item clareras för studentpengar 1643 och 1644.

3. Pastor och comminister skola opfordra låta then gamla geld som s. Lars Persson och Erik Mathson hafua vtlånt långo förän h. Erik kom til Kökar, huilka belöper sigh 16 dal. klippingar. Brister något vthi betalningen äro arfvingarne plichtige betala, ty kyrkian kan eij mista.

4. Spijk 100 och kalk 11 t:nor moste och clareras före i nesta visitation, huilka saker med ofuanb:te klippingar war försquetterat förän iag hijt kom.

5. Kyrkiobook skal köpas med thet aldräförsta och ährlig göras rekenskap. Handbook trykt är köpt. *Item* skal köpas sångbook och psalmbook, *item* soknetygzcappa göras. Timglaas köpas. Flaska om 3 stoop är köpt.

6. Bakvgnen som än är olagat befaltes bettras.

8. 1) The 2 huus som i Foglö prestgård kökarboar af ålder hafua hållit äro the plichtige wid macht hålla.

9. Träcappel skal huggas, ty clöstret kan eij oprättas, som nu står på fallande foot, eij heller är macht göra steen kyrkia.

10. Kyrkiowärdar Isaac Erikson och Erik Thomasson.

11. Kyrkiones inventarium och prestg. skal opteknas.

12. Kyrkiobalkar moste oprättas i hägna.

13. Pinkeklockan skal förwaras. Hindrich Eriksson Margareta Olsson tremenningar fallit i lönskelögo och til-låtit ektenskap efter sedwänja in consistorio och afdömt stå oppenbar schriff, och han böther 4 d. och hon 10 m.

14. Isaac kyrkiow., Simon Thomasson, Hans Thomasson, Maths Mathson och Oluf Larsson klaga på Lars Hind i Helsö at han med sina stalbröder har diktat en stygg wijsa såsom h. Gabriel och bekenner några ord hafua hördt. Blef befalt the taga af d. Gabriele en schriff på samma ord och presentera för tinget och taga doom til pröwesten.

15. Bönderna gifua duukpengar och sedan taga them igen at köpa wijijn och oblater före, ther dok pastor säger, at i gamble tijden hafua bönderna gifuit 4 öre g. m. af huar gård ther til. Söök ordning ifrå consistorio.

16. Wela eij gifua för somarfiske mehr än en fierding saltat fisk efter 2 båthar, ther dok pastor wijste konunglig bref och landzhöfdingens Cnut Liliehöks befallningz zedel på 1 saltat fierding strömingh af huar bååt och befalte fougten antingen gifua eller sökia ofuerheeten i tijd eller han lofuade vtmäta såsom andra restantier. NB. siäältijond.

1) Numreringen felaktig i originalet.

17. Har iag genom *supplication* iag skref til s. Flemmingen fåt suaar om kyrkiohjelp, huilken tages af itt skepswraak som ther strandade och belöper såsom inlagd rekning förmåler i kyrkiones kista.

NB. recitera op för alla capelsboar min ransakning emillan presterna. NB. Item d. Gabrielis breff.

Jomala.

1. Om brudekränkiare modererar pastor thet närmaste han kan effter ordinantzen och huars och ens råd wara kan antingen med *pengar* eller kyrkiostraf.

2. Efftermessan som bönderna hafua jempte presten moste afstås med.

3. Spittelska procederar pastor efter H. K. M. ordning med. Item tiggare.

4. Kyrkiones och prestg. *inventarium* schrifues reent til en annan *gång*.

5. Kellare at huelfua 10 stenar på mantalet och d. pastor förährar en läst kalk.

6. Sexmäns embetes wedergelning för sitt omaak: är at the skola wara frij för dagzwärken til prestgården och kyrkian dok at huar modererar sitt sexmansdöme om alla åkor och dagzwerken, men inga åkor äro the frij före. Sedan niuter huar til sin persson frij legerstelle i kyrkian akter.

7. Tuenne huus, som soknen eii wil kennas wid, som itt stolp herberge vth på backan och en gamul stugu wid lille porthen. Blef sagt at näfuer köpes af kyrkiones *pengar* och bönderna föra taakuäd.

8. Kyrkiow. är klockaren.

9. Kyrkiotaket med spänningen och lööstiära är effterkomit och hafua nu 10 tun. tiära i föråd. Lofua än en *gång* lööstiära stoortaket och becka sångchoren.

10. Kyrkiobalkarna skola en annan *gång* förfärdigas.

11. Ypningen thet som obotat är än skal botas i somar.
12. Gølf i åhr til gången och choren, men wåkenhuset itt annat åhr.
13. Bothn op i tornet skal i åhr bestellas och kyrkibyggjaren skal besikta spånen på tornet om han är duglig at tiära. Item see på bristen på innanbygnan i tornet och i tijd bestellas.
14. Then 19 punct i förra visitation skal framdeles efterkommas.
15. The stora holkar äro tröga at gå på läktaren, åhro rätta[de].
16. Kyrkioglam är rättat efter kyrkiordningen.
17. Inkompst behållit i reeda pengar 78 d. 12 ö. Vtlånt åt wist folk: d. pastor 40 d., Nicolaus 20 d., Jöns Olsson i Ofwerby 6 daler, Maths Nilsson i Yternäas 10 d., Hind. Eriksson i Giolby 8½ d., Isaac Erikson i Sviby 8 d., Oluf i Daalkarby 10 d., Hind. ib 3 d., Hindrich Berthilson i Yternäas 2 d., summa 107 „ 16 öre. Noch gam. geld Erik Cnutsson i Torp 4 d.
18. Vngdomen laas better än förr.

Anno 1646.¹⁾

Hölts visitation i

27 Jan.

Föglö.

1. 2) Kökarboarne woro stemde och kommo inthet. Ransaka skal pastor effter theras olydna och referera mig med första huarmed the wela sig vrsekta.

¹⁾ I marg. är antecknadt: NB! En annan gång skal ålderdomen, alla gifta personer, båsmän och huusfolk tilstädas komma. 2 presthusens fördeelning. Item kyrkiobalkarnas. 5. Böker et olja.

²⁾ I marginalen: NB. 1. D. Gabriel är iche liten orsak til böndernas frånuarelse: ty oansedt befallningzmannen wijste seiya at præpo-

2. Vthi läsande med vngdomen är någon förbättring: at en stor deel kunna vttydningen in til Oratione *Domini-*cam och lofuades stella sitt huusfolk til förhöör att vndergå plicht efter ordinantzen.

3. Kökar bör hålla maltpörthe och wisthuset op i moorkyrkian, sei ja moorkyrkioboar. Men maltpörthe är nederrött, och pastor har effter *præpositi* befalning, efter man inthet kan lita på them, låtit ophugga itt nyt, huilket han skal förferdiga med alla tilbehöör, sedan låta werdera och på tinget doom taga om betalningen af huart mantal; dok låta och them böta för husrötha.

4. Restantes: Michils moor i Sonboda 2 d. k. m. Erik Krook restar 12 ö. Simons moor i Brendö 1 d. g. m. Michils hustru i Finholma, H. Malin i Sandö, Hind. i Scho-boda alla legerstelle *pengar*. Men effter thenna dag skal legerstelle intet tillåtas vnder 2 R. daler. Item restera 3 marklag 2 ö. huart mantal för *pengar* som kyrkian har lånt prestgården. Oluf Hansson 1 t. tiära. Item Staphan Suenson 6 d. lånt. Oluff Mathson 10 mark. Oluff Clemetsson 5 m.

5. Reda *pengar* 50 d. 16 ö. thesförutan behåldne.

6. Bygning tilkomande somar är lofuat: al innanbygna och beka kyrkiotaket på Norrsidan. NB. Offerstoc-ken skall slåås på bequemligit ställe.

7. Kyrkiobalkar. 1 låås. Böker och andra *requisita* itt annat åhr.

8. Berätta bönderna sig inthet besuär hafua öfuer tigi-giare och vaganter. Och ther thet skeer, wela the sig rätta efter ordinantzen:

9. Student*pengar* restar för Kökar 1644 och 1645.

situs skulle komma i samma weka, lijkuel reeser han til Sottunga för sin ränta skul moot söndagen at vara borta ifrå capellet och ther *predica*. D. pastoris bod fikk han och om lögerdagen at han skulle flux begiffua sig heem, men han förebar tijden vara kort. 2. pastor berättar honom dricka brorskåål med bönder. Alia vice urge.

10. Vti kyrkioboken är ännu icke infördt kyrkiones och prestgårdz inventaria.

11. Samtykte hela almogen halfparthen offret åt kyrkioheerden som faller i kyrkian at deelas emillan kyrkian och pastoren summan i 2 deelar åhrlig, men hampn offerstockarna exciperas. Thetta är skedt efter gamalt bruk i the förre kyrkioheerdars tijder och better richtighet för pastore, alt af en frij wilia och med allas samtycke.

12. The 2 oferdiga stugur oppå gården lofuas lagas then ena med golf i winter och then andra vng med första i våår. Dröijer thet skal pastor tingföra them och låta bötha.

13. Berättas 10 bönder i Kökar om stoor tacksejlsedagen reeste ifrå gudztiensten i Föglö at Stocholm. D. pastor skal ransaka och præposito kungöra. Skadar icke the nepsas efter the äro sådana bulrare emoot sin pastorem, såsom thet stora alarmet i Stocholm utuijsar, huilka puncter och klagomål d. pastor skal förskicka til præpositum.

14. Pastoris och sacellani trätor förlijktes, endok the skulle hafua kommit ihog sin obligation och för öfuerträdelsern fåt nepst, såsom theras på nyt utgifna obligation utuijsar, så at alla schrifteliga föruijtelse söndersleetes. Vthan komma the flera gångor igen, må the uthan deprecation utstå huad theras egin obligation them pålegger.¹⁾

Andra casus äro rättade och man hinner icke annotera. e. g. Mandatet om tijonden. Almene bönedagar et talcodagar.

Lemmeland och Lomparland then 29 Jan.

Lomparland

1. Kyrkiobalkarna, portluckan, jnnanbyggnan itt annat åhr.

¹⁾ I marg.: NB. The 16 breff præpositus har schrifuit lofuade the betala.

2. Kornladun som the lofuade 1642 at hugga af nyo är inthet efterkommit vthan i åhr lofuade alla med en mun.

3. Blef afsagt at Erik i Norboda som iche kan sig hoos medicos schaffa frijbreff för spittelsko skal bo i vthuss aldeles söndrat ifrå umgenge och arbete, och förbödz aldeles at bruka hansmakerij. År olydna, tå brukes politicorum adsistence at han rättar sig efter konunglig ordning at sig inställa i hospitalet.

4. Om en wiss klockare skal pastor låta sig wårda settia wid capellet som tienlig är, och moorkyrkio klockaren honom förnöjer anten af halfua capels räntan eller med annat.

5. Åhr köpt handbook för 4 daler och togz åter nu 3 d. k. m. at köpa låås itt åt offerstocken och itt åt kyrkiones kista.

6. Behåldne pengar 27 d. k. m.

7. Loffuade the och inleggia golff i wåkenhuset.

Lemmeland .

1. Läsning något sig förbettrat är.

2. Kroog i klockareg[ård]h eller byar kringom kyrkian blef hårdt förbudit, som åter något är påbegynt emoot förra förbod och then gamla sedwenian.

3. Kyrkiobalkarna en annan gång.

4. Korset på wäggen skal better festas med stark jernteen. Item holet wid biscopsstolen igen muras. Item kyrkiobotnen förwaras med nya lister förän han nidfaller. Blef lofuat i sommar.

5. Penningar behållit 11 dal. 27 öre.

6. Togz pengar thes för uthan 10 m. at köpa handbook.

7. Bleff beuiljat i åhr nyy bagarestugu med all behöör. Item fåårhuus ändok aldrig förr har item af the förnemsta kellaren af hela soknen effter stoort arbete, then the aldrig i förra tijder hafua hållit, såsom the berätta och lithet troos kan. Effterkommes iche, skal ordre tagas ifrå consistorio och landzhöfdingen eller befal.

8. Om kyrkiohundar, brudar, sochnetiggiare och vanger är the rättade effter ordinantzen.

9. Nampn på åtskillige löpare och tiggare ifrå andra soknar wijste the inthet gifua, ty the hafua warit oreknelige, vthan lofuade hädanefter taga better wahra på them. Sexmän och lensmän ähr befalt hafua inspection effter *politicorum* ordre och H. K. M. påleggelse.

10. Moor^{kyrki}boars en part olydna at framstella för sacellano sitt folk til förhör tå han opkommer, blef rättat och tilfridzgifuit.

11. Mandatet om tijonden och spilcapparna är opläsit och förklarat.

12. The 3 skökior äro remitterade til tinget. Sedan skola the komma til prowesten.

13. D. Isaacus har christnat enn horunge vth i soknen om måndagen tå iag förreeste til Föglö, huilken bleff född tijsdagen i förra wekan, som wel om söndagen hafuer kunnat til kyrkian bäras, och om the wilia någon suagheet förebära som af them vnder *pretext* skeer, så hafua the kunnat brukat nöddopp och sendt effter d. *Magnum* som war i neste byar tå barnet föddes. En annan horunge är och christnat i *prestgården*. Blef tilgifuit men göre aldrig så mehr.

14. D. *Magnus* anklagades af 3 bönder at han eij låter sig nöija med thet sädesmål som the hafua warit waana gifua h. Isaac vthan knufuas mykit med them at the skola gifua 1 h[alf]spann och oansedt the hafua gifuit efter sin ytersta råd, så skemmer han them lijkuel med orden. Här emoot seger han nej, oansedt the stå hårdt oppå. Alla i hopen på golfuet ropade, at h. Måns är mykit kattuger men the fåå som närmast stodo somliga tego och 2 sade:¹⁾ at han har tagit, thet the hafua hafft råd at giffua. Alla

¹⁾ I marginalen: Her Maths Märthenson i Flaka och Nils Olsson i Söderby.

på golffnet ropade och the wille sig samsettia, om en wiss ordning om the iche eliess skulle få, nemlig 4 cappar säd.

Ehuru præpositus wel kan förstå at d. Magnus iche ähr aldeles skuldlöös, lijkuel effter alla rätsinnige wetta thet störste deelen aff gemeen man ähr trög betala præsternas arbete, iche allenast caplarne som ingen konglig ordning hafua, vthan och kyrkioheerdarne som hafua richtiga trykta, så wel som schrefna mandater, recesser och breff, tiugu ja flera, ther dok nog woro af itt, at bonden weet aff sielffua bookstaffuen, huilka och huru monga partzeler han är plichtig göra, och äntå fått pastores them aldrig alla, vthan the fåå som något bequäma sig i thet närmaste, så är dok störste hoopen obenägen oansedt god förmögenheet finnes hoos monga, som gifua fåå partzeler af lithet wärde, görandes ofta äntå roop och buller, ja tilbiudandes afskåra af argheet the wilkor och partzeler höga öffuerheeten sielff förunnar, såsom är vthi exempelwijs om quijktijond af kalfuar, grijsar etc. Item sädes tijonda tröskning och spilcapparna. Witterligit är thet och at länsmän opbara goda räntor, huilka så goda och bettere äre än capplarnes, när partzel reknas moot partzel, huilka the på inthet sät förtiäna eller hafua tilstånd, vthan fastmera förbod sedan höga öffuerheeten har gifuit them frijhemman och sp:ls vnderhold och härutöfuer törs almogen iche kny eij heller see som see borde. Andra göra sig och til tiggjare och draga aff säcketals, tunneltals och lasstaals som eij borde gifuas eller betunga almogen. Om thetta talas inthet. För then skul kan præpositus för thenna gång eij annat göra, vthan effter föregången förmaning til h. Måns om beskedelighet och foglighet sedan til almogen om kerlek och benägenhet emoot sin lärare stillade thetta alarmet och förbod almogen göra sig ordning sielffua, vthan foga sig effter bruk i andra församblingar i fäderneslandet och på landet, ther iche allenast gifs af en part vnder en h[alf]span, vthan och öfuer till 3 fierdingar, ja hela spannen synnerligt i Suerige och Finland, huilka alz-

intet en part rijkare äro än thessa skäribönder och kunna eij så stoor post på en termin i vtlagor vtgöra som Leme-land nu gjorde vthi stemningen in januario 1646. Wij förwenta förthenskul när the onödiga gåffuor och opbörder afskaffas, kan och bör almogen bettere hålla sina capplaner in til thes wår allernådigste öfuerhet fattar någon ordning.

15. Frågade almogen huilka rätta soknedieknar äro. Blef suarat the som gå om hösten.

Erik Larsson framsteeg och besuärade sig öfuer s. h. Johans son i Ekerö som här hafuer terminerat: at oansedt han gaf *honom* rog 2 finska cap., lius 1, gedda 1, *pengar* 2 öre och vl, lijkuel sade han tå han bortgijk: här motte wara itt hundaktigt folk. Ropade och andra thet the eij förmå gifua mehr än fordom har warit want. Blef sagt at scholemästaren skal tilskrifuas han warnar sina dieknar och almogen gör efter gammal sedwänjo och sin förmågo.

16. Om brudkränkiare blef pastor rädd ingen intaga förän the äro förljkte med församlingen. Wilia the gå otagne så må the göra i benk, men iche til H. Natuard. Thet pastor ex suggestu publicera skal.¹⁾

17. At almogen setter sin barn til barnascholan. Ministri skola förmana sökia och referera.

18. Om siäljls, fiske, foglande, talkodagar äro the rättade efter ordinantzen.

19. Legerstelle *pengar* i kyrkian är 2 R. dal. Item Erik Sigfridzson i Clemetzby befalt i Föglö betala med flera arfuingar effter brodren Hindrich i Schoboda.

20.²⁾ Maths Sigulsson har nu i höst på kyrkiowallen med stoor mun och ifrighet ropat på länsmannen och

¹⁾ I marginalea: Konorna på tinget äro remitterade vnder kyrkioplicht.

²⁾ 1 marginalen: 1646 then 22 Julij sakfeltet för oquedens ord på tinget til 3 m.

Kyrkiosaaken afkunas excessen och plichten på predikstolen och förwarras serio.

tolften, oansedt ingen nemd ej heller woro alla tilstädes, med idkeligit repeterande, för vtneemning til ladugårdarna: j må skämma ider alla i hoop, j må skämma ider alla i hop.

Sammaledes och Flakaboar, 3 vndantagandes fyylt sin muhn på andra solen bönedagen, på lensmannen vth på kyrkiowallen för styrmans nemning åt rytterij, och fijk iche heller sittia otiltalt i kyrkian af Jacob. Ähr troligt at lijknande och bannande the neplig skola kunna wara frij före. Vthi visitation afbodo thessa alla och loffuade så aldrig göra. Men thet kan hielpa något i kyrkioplichten. Vthi vigore legis civilis är saak för sig then iag remitterar vthi then werdzliga rätz goda betänkiande.

21. Om slottren på kyrkiogården en annan gång.

Sund.

Feb. 2.

1. Woro borta 23 personer, pastor skal ransaka the-ras förfal och *præposito* notificera.

2. Vthi läsning lithet förbettrat sig. Bönderna blefuo skarpt tiltalte och rättade effter ordinantzen.

3. Soknetiggiare äro 5, andra drefstutar och vaganter tröste almogen inthet namngifua. Här effter lofuade the rätta sig effter ordinantzen eller vndergå plicht.

4. Brudars vtlop bodo en part the skulle igenfå effter gammal sedwänjo. Thetta kunde iche *præpositus* bejaka wijdare än Constitutiones förmäla, med mindre ordre gifuas ifrå riksdagen för oordning skul.

5. Vtan Marcus Marcussons hustru, som med sin man fremande är suärar sig pastor 1. at the för osemia skul sellan tilhopa äro, 2. at the hafua inthet beuijs, och lijkuel i skären stanat, han til dienst i Bergö och hon med inthet annat sig och sina barn föder än med tiggstaffuen. 3. at Johan Hansson capiteen såsom almogen berättar har vtropat *honom* wara en tiuff. Sedan en gammal lijffländare i Sundz skä-

ren som är sielff ottonde huilka alla leffua af tiggerij. Thessa remitteras til befal. *goda disposition, effter the iche presen-tera sig för præpositum.* ¹⁾

6. Then 2 punct i förra visitation wid capellet är än obestelt och loffuade bönderna bestella om.

7. Bönderna klaga at huusfolk trengia them i stö-larna. Bleff sagt at almogen rättar sig effter then disposition, som præpositus har vtpracticerat af Greff Peer. Fins iche lydno så admittere eij pastor them til sacramentet och bönderna andrage sådan olydno och oordning för häradztinget.

8. Then 3 p. i förra visitation wid capellet lofuade bönderna rätta sig effter constitutiones.

9. Then 4 p. i förra visitation wid capellet står gel-den olefrerat. Bleff sagt at kyrkiowärderne opkräfia. Item the 25 dal. som Peer Olson har lånt och avisera præposito huad thes föruthan behållit är i kistan, thet the efter ordre in ipsa visitatione wijste ingen reedo göra.

10. Befaltes köpa 15 al:r lärft à 3 m. til messesäck. Item lååset åt capellet laga. Item pastor tager til sig at förwara en nyckel åt kistan. Item handbook köpa. Cætera in priori visitatione quae desiderabantur in 5 puncto suspendo expediunto in futura visitatione. Item skiulet som än fins ogjordt.

11. Predijkstool och duukskifua loffuade bönderna i winter göra låta. Men duukschiffuan skal præpositus betala arbetes lönen.

12. Vti österstugun lofuades förfärdigas, vgn, spiel och fönster. Fins olydna så angifue pastor på häradztinget.

13. Simalaboar blef beslutit at the gå til Herrans Natward wid moorkyrkian för sina skääl skul.

14. Blef sagt och lofuat at bagarestugun med farstugun bootas skal i sommar. Item borstugutaket och norfähuset med lånan.

¹⁾ De kursiverade orden äro i manuskriptet öfverkorsade.

15. Kyrkiotaket på norsidan behöfues beckas, men thet kan stå til en annan gång.

16. Til kyrkiotornet lofuades huggås i winter 40 spåån och framföras medan föret är och 20 spijk lefreras i sommar af mantalet at förwaras i kyrkiones kista.

17. Skåpet och skrapcammaren begära bönderna Jöns snickare förferdiga låter effter han är betalt. Blef sagt at thet är rät allenast the skaffa fångh och han sina restanter tingförer tå arbete är fulgiordt, ty han får iche panta sig sielff. Härom sökie bönderna *honom* sielff eller befal. ther han iche lyder.

18. Reda pengar 14 $\frac{1}{4}$ R. daler. Småt mynt 3. d. 22 ö., koppar mynt 13 d. 17 ö. Vtlånta: refer hue ex priori visitations 9 punct. Michel Nilson 23 d., Hind i Biorby 5 d., Clemet *ibidem* 5 d., h. Andreas i Finby 10 dal., Zacharias i Tosareby 6 dal., länsmanen Hind Suenson 12 d., Marcus Skarp 3 d., *item* legerstelle pengar 2 d. g. m. för sin första hustru.

19. Kyrkiobuller är rättat efter Ord. Eccl.

20. Ingen enighet är ännu emillan kyrkorna om bygning wid moorkyrkian och *Episcopus* gifwer breff moot breff. Bleff sagt at the rätta sig effter then ordning som *præpositus* har gjordt, huilken blef approberat och confirmerat 1645 på häradztinget i Sund och sedan af *Episcopo*. Men thet sedermera *Episcopi* breff är gifuit effter en löös berättelse vti wederpartens frånwaru och biscopen har af ålder, mykit bekymber och öfuerlop huarken ihogkomit then förra giorda och demonstrerade ordning iche heller sitt egit breff. The ord som stå om soknens fördelning gella ther huffuudgeld ära, vthi huilken mening Biscopen kan vara om Sund för Castelholm skul, huilken mening, effter han iche är rät, jche heller skären så wijda belägin, som i Tavastland och Bothnen monga annexer i the stoora soknar wara kunna, thäraff för then skul står ful thetta med läthet at rätta, föruthan man demonstrera kan aff Regis catoli ordning

om soknedeelning gifuin i Stocholm then 23 Aug. 1607 lydandes: ingalunda skal tilstedies at någon sokn eller prestehemman skal haffua mehra än 200 besitne bönder. Hafwer han mehra, tå skal ther byggias capel och kyrkio och tildelas the närmaste heman som lengst liggia ifrå soknekyrkian och bygges ther prestegård som för är sagt. Begäras för then skul at regenterna styra capelsbönderna til lydna på thet iche then heeliga moorkyrkian af theras åhrliga mootstånd med tijden förfaller såsom både af fattigdom och treskhet i Kökar och annorstans man exempel hafuer och med sorg befinner.

21. Dagen för juulaftonen 1645 hafua Oluf Person i Toftöo och Lars Jönson i Michilsö parlamenterat och brutit juulfreden. Thetta remitterades til tinget.

22. At Marcus Skarp är i sit sexmans embete otrogen, oflijtig och försummelig tilböd Hind Suensson sig kunna beuijsa på nesta häradzting. Till huilken tijd och öfwertygande han behåller embetet.

23. Loffwades itt lass wäd åt kyrkioheerden.

24. 1) H. Karin i Nordanberg angaff at Michil i Jössebole på andra solen bönedagen har slagit henne i huffuudet i kyrkiobenken med en hanska offuan på huffuudet, huilket slag hon säger så illa haffwa tagit såsom hon wore skurin af kniff och menar sig aldrig kunna förwinna. Michel berättar at när messan hölts och bönen sangz wid altaret, låg guman framstupa och talte med waktmestare hustrun

1) I marg.: Absentes oförljkte.

Hulta: Lars Andersons son Anders.

Finneby: Waldemars båda dötrar.

Tosarby: Isaac Jörans dotter.

Gästerby: Clemet Persons dotter Karin.

Simsala: Andreas Simonson.

Sandö: Raguald Jacobson, Erik Månson.

Grundsunda: Marcus Nilson, Jöns Jönson.

Bergö: Lars Olson, Erik Olson.

Bussö: Eskil Olson.

Engö: Maths Anderson.

i benken så högt at andra hörde theras liud, såsom thetta betyga Jöns Eersson i Finby, Jacob Matthsson i Hulta och Peder Jacobson i Finby, tå steeg Michil vhr sin benk och squelte lithet på hufuudet med en lätt hanska sådana som bönderna bruka om sommaren och bad them tiga. Heela försambl. seija at Michil har giort rät vthi sådant tystande och plättande ty thenna käringen och monga andra sådana komma mykit gny och förargelse tiluäga vthi kyrkiojtjderna. Länsmannen Hind. Suensson och andra berätta at hon och i the förra tijder har klagat sig i huffuudet. Benken som hon och står vthi har hon intagit vthan loff och samtycke theras som tijt inskreffne äro. Hela soknen wil och inthet hafua henne lenger hoos sig, vthan bad henne packa sig til sonen effter hon eij better lönar sina welgerningzmän, och i synnerhet Michil för the otaliga almosohielper hon vnfångit hafuer. Altså wil *præpositus* remittera til the werdzliga at better ponderera hennes witnessmål och hielpa med medel the ostryrige och vthi dhet öfrige om kyrkiosaken ställa them til prowesten.

25. D. *Olaus sacellanus* stog i sacristi dören och inropade absolvandes. Blef pastori befalt seija honom afstå thermed.

26. Befans capellet wara på lengden $23 \frac{1}{8}$ al:r, bredden $15 \frac{3}{4}$ al:r.

27. Befans moorkyrkians lengd — 60 al:r, bredd — 25. Wåkenhusetz lengd — 14 al:r.

Sacristiens bredd — 12 al:r, lengd — 13 al:r.

Tornetz högd -- bredd --

Kumblinge Moor

kyrkia.

1. Förhördes folket och något funnos förbetrade.

2. Absentes Jacob Olson i Englinge. Isaac och Christopher i Biörkö, huilka och stemdes med sina hustrur til examen efter pastoris angifwande för theras osemia.

3. Förbödz hengia hattarna på liuscronan och befaltes göra itt långt hattebråde emillan predijkstolen och dören.

4. Befaltes klockaren göra wåkenhuset reent. Item förbödz honom slå med spödet i stolarna vthan träffa med beske. the soffuande.

5. En pojke i Englinge krympling och mistenkt för spittelska. Blefuo rättade efter Kon. ordning.

6. Fans vthi Kumblinga byy en hustru opbrenna halmen på backen så snart then döda war burin vhr gården at kyrkian. Bleff hustrun dömd vnder kyrkioplicht en predicodag.

7. Fans hela almogen olydig, i thet the eij gingo ginast ifron kyrkian efter befallningen til prestegården för köldes skul, som tå war, uthan heem, och komo icke förän man motte senda gårdfarit sedan præpositus bidat har i 2 timmar.

8. Fans benkiarna på manfolkssidan baakom dören nidfalna mesteparthen efter syllarna äro alt för smala och illa bestelte i byggningen. Och klagade af almogen at Jöns snickare har tagit stora pengar och bygdit med otrogin hand. Blef sagt anhålla på häradztinget om en schriffthet honom pålegges antin resa hijt at fulbyggia eller lefrera tillbaka.

9. Kyrkiobalkarna lijka goda som förr vthi then 2 p. Blef sagt at pådrifuas at böthet warder vttagit hoos fougten eller anklaga på nyt at thet må dupleras.

10. Klagas at vthi somliga benkiar stå trångt folket och vthi somliga rumt och fåå och Biörköar haffua inga benkiar. Bleff sagt at soknen vtnemner ifrå morkyrkian och skären beskedeliga män och gör them fulmechtiga at göra och låta med fördeelningen lijka monga i huar stool och then som icke nöijes anklagas på tinget eller stemmes til proosten.

11. Fans reda pengar 31 d. 16 ö. Vtlånta Jacob Isaacson 7 d. 8 ö., flera finnas vthi kyrkioboken. Blef sagt

at the opkräffas. D. Zacharias tagit 12 dal. in abitu af kyrkiones *pengar* huilka iche än betalte äro.

12. Tornet skall bekas på en annan tijd.

13. Altareklåde, messesärk, psalmbook fattas. Blef sagt at pastor låter köpa både af *pengar* och then tiäran som öfuerheten gifuit hafuer, för huilken pastor och sexmenerna skola göra redo och summan låta inschrifua i kyrkioboken.

14. Borstugun står lijka som vthi then förra visitation och inga ordre lydt som gofuos. Blef sagt, at om iche thet skeer, så skola bönderna med sin pastore tillijka med d. Zacharia stemmas til consistorium.

15. Wisthuset, som bönderna hafua lofuat h. Mårthen, har legat i wraak i 1½ år och bönderna komma iche öfuer eens om taket. Befaltes angifua på tinget.

16. Tiggiare, brudar et alia in kladdo är rättat efter constitutiones.

17. Gubben och Närpis pigan få eij komma i ekten-skap förän hon schaffar sig beuijs ther ifrå.

18. Lars Larson föd i Wemo i Domarsby tiente d. pastor 1644 och få besoff han Johan Eriksons dotter, huilket the båda bekenna. Ähr remitterat til tinget.

Capellet.

1. Funnos något olydige at comparera och blef tilgifuit.

2. Thet opsatta capel, som iag lät göra i Saltvijk, står taak, men alt annat är ogjordt. Blefuo ordre gifne huar efter the sig rätta skola.

3. 1) Timbermennerna i Saltvijk restera än något. Item mig betalning för 1 t. strömning, men för mitt omaak gofuo the en tunna rimsalta geddor.

1) I marg.: NB.

4. Fans inga pengar i kistan, blef sagt at kistan efter thenna dag skal stå i sacristian och köpas 2 låås före.

5. Blef befalt köpa kyrkiobook och reent inschrifuas åhrlig kyrkiones rekenskap.

6. Affschrif then 4 p. men i then 6 punct äro rättade.

7. Åffuanboars bönedagzbrot äro rättade och förlijkte nu med församlingen, bothet belangande, men oppenbar schriffit bör them alla vndergå på en dag som borta woro, och isynnerhet skärpas lagen för bönderna, som the andra hafua förfördt.

8. Tiäruregistret skal wijsas och inskrifuas.

9. Lofuade flyttia *cammaren* op i prestgården vthi thet gamla stugurumet och bestella strax efter pingstdagen.

10. Lofuade oplaga borstugu itt annat år.

11. 1642 bekende Jöns Skutlag i Jurmo at the hafua lefrerat 3 *Ø* späk, al siältijonden h. Zachariæ och bekenna at the hafua fåt drygeste deelen efter Walmorsmessan. *Item* Peer Hind *ibidem* båtlagen fåt meste par[*then*] efter Walborsmessan och leffrerat h. Zachariæ altsammans nemlig 1 *Ø* späk. *Item* Pääls i Bagholma skutlag bekänner fåt hafua drygare delen effter Valb. gifuit 3 hela siälar. *Item* Jöran Hindersons skutlag i Åfua bekänner drygaste delen hafua fåt efter Walborgi och lefrerat h. Zachariæ 3 *Ø*.¹⁾

Jacobs skutlag i Åfua war eij tilstädes. Jöns skutlag i Tolsholma mins iche wist huru mykit the hafua gifuit. 1642 bekende alla at d. Zachariæ har tagit fogel och ägg tijond.

12. Sexmenzerna beuijste sig hafua arbetat på capellet monga dagar som andra bönder och begära . . . frij för then 10 mk. som gafs för capellet. Blef bejakat och sagt at the niuta samma wilkor som andra soknar.

¹⁾ I marg.: NB. alla gifs med hudar och räås.

Getha.

1. Kyrkiobook, låås itt fattas. Skal köpas i somar.
2. Fönstren obotade.
3. Tiäru hafua the men beekas efter andtijden och köpas 2 til.
4. Oluf Larsson lofuar göra båår och almo-gen göra skiuul i sommar.
5. Kyrkiogården är reensat och trä afhugget.
6. Eskil i Isaaczö och Michil i Dyngö skola bygia kyrkiobalk för sitt inlagda heman som the i förra visitation lofuade, n. en famn på sin deel, then andra famnen lofuar Måns drifua.
7. Om innanbygna alia vice.
8. Gubbens lofuen är inthet mehr at lita på, vthan bönderna hafua i åhr 4 bräder huar man, huilka skola leggas op til annat åhr opbilade vnder taak och itt trä tilkommande winter om 8 alnar och skaffa så jern i åhr så mykit the hinna och thet andra tilk. åhr.
9. Bårklåde och psalmbook framdeles.
10. Behåldne — Vtlånta: Bengt Josepson 6 dal., d. Daniel 4 dal., Peer Jöranson i Toböle 7 d., Jacob i Epelö legerstellepengor 1 d. g. m., Jöns i Dyngö rester 3 d. för sin saak.

Finström.

1. Sigfrid Michilson i Otteböle hafuer i 2 1/2 åhr inthet haft sammanlag med sedan. Han förebär 1) hon inthet kan och heller wil hon lära sig göra, 2) at hon löper bort tå mest omtrenger. Hon swarar 1) om syslorna thet hon gör sina kläder, och altså kan hon wel göra åt mannen, om hon förtroddes så mykit, 2) om löpande, at thet wållar hans elaka slående och maatdantande. Hon säger och at Thommoses quinfolk rekna och maten som hon äter och speijar henne tå hon lägger sig i mansens säng. (Efteråt tillagdt:) Thenna Sigfrid efter mykit arbete råker hand ministerio at wara vti alt med sin hustru såsom en ekta man bör, eller vtslutes vhr försä., si cogitur.

2. En part löpa vhr kyrkian vnder predijkan och tå instiktelse orden opsiunges för altaret eller och för welsignelsen. Och en part ränna fram vnder bönen efter predijkan at låta något lysa. Blefuo rättade ex. Ord. Ecl. p. 9 et 11.

3. En part låta sig inthet sengeledas när the wijas. Blef sagt at om the öfuerträda konungzliga bröllops ceremonier, som i handboken stå, skola the hårdeliga nepsas.

4. Måns Jöransson i Östergöta försumade kyrkian kyndermessos dagen hoos Hans Hind. i Pansarnäs genom fyllerij. Huad brot tå fans blef alt tilgifuit för d. pastoris intercession. (Tillagdt:) Men thet Erik Josepsson, Jöran Mathson, Peer Cnutsson i Olufsnäs klaga, thet the äro körde kyndermessos dagen af Måns Jöranssons hårda nemning ifrå gudstiensten j synnerhet effter the hafua aktat gå til H. Natward at skiussa ifrå Cobolstad capiteen med sina, skal ransakas om the woro i kyrkia annorstans oc huru wijda capiteens befalning til nemningsmannen sig strekte.¹⁾

5. Simon i Toböle har tuenne reesor andragit lögn för *præposito* klagandes på sin måg, at han honom har slagit, huilket witesmål på häradztinget Simon icke kunde lagligen vtföra thet första vthan bleff sielf saakfält, och har han förtiänt för samma lögn stå kyrkiostraf, ther lagläsaren har dragit nijt om huad thet är för en saak, tå swären wil liuga lijffuet af sin måg. Och oansedt han har warit befalt af befal. sielf, ofta bedin af *præposito* och oftast af *pastore loci* at gifua tingzbeuijss, hafuer han lijkuel försummat; rätteligare niderlagt sitt embete, ja och föraktadt andra embeten, thet man besluta kan af hans swaar, gifuit wid tinget d. Carolo Petri, seijandes: proosten kan ful stå sig lijkuist fast icke lagläsaren sticker sådant i hender på honom. Thet andra slagz målet at Simon klagade samma dag för *præposito*, tå han sade sig wara slagin af sin måg med itt bi . . k ook öfuer ryggen vthi itt lijht mehra än itt halft åhr ther effter, giorde lagläsaren itt slagz mål med then förra af, effter gubben nekade

¹⁾ I marg.: alia vice efficiendum.

sig hafua klagat nånsin för mig therom, huilket wridande eij behöfdes, ty vthi min schriff stogo: gubben war åter i dag och har itt annat klagomål. Iche heller har lagläsaren bordt mera troo gubbens nekande til klagomålet, än min schriff, och d. Danielis och Caroli Petri ransakning, huilken lagläsaren eij wille d. Carolo igen lefrera, vthan vndanstak, oachtadt han såg gubben hafua beståt samma sin klagomål i ransakningen som förhådes i klagowijs för prowesten. Endok gubben har förtient nepst för sit huchterij, ty kan lijkuel inthet fullelig tilgöras, vthan motte så flyta och intorkas efter embetet iche nåår assistence.

6. Om Toböle quinfolkens klagomål at the hafua warit af pastore frånsatta sacramentet, sedan the blefuo förlijkte på häradztinget vthi förledit åhr in til then 23 Feb. 1640. Til rättelse huem största skulden bär, kan tagas af vderschriphu in *præpositi* ransakning: 1) befans vthaff extra ordinaria et legitima inquisitione emillan alla parther, tå d. Daniel och d. Carolus ther woro, at hela huset lefde illa tilsammen och quinzorna så wel som männerna woro inweffuade vthi itt krakel, huilket gaf orsaken d. pastori efter ordin. Eccl. pag. 38 at hålla them ifrå sacra coena til thes the sig betenkia och förlijka skulle, 2) effter theas egin bekenelse befans thet the en gång huardera hafua fåt sacramentet in casu necessitatis och flera gångor hafua the iche budit sig fram at någon prest them afuijst hafuer, 3) inför ordinario pastor hafua the iche komit och tilkennagifuit sin förlijkning, iche heller har något aviserat en bookstaf om theas förlijkning ifrå then tijd ransakning hölts. Alt thetta reknas för merkelige hinder, så att Ordin. Eccl. iche gifuer lof ministerio gå them förbij in loco supra allegato.

7. Berthils buller med klockarehustrun på kyrkiowal- len är remitterat til häradztinget.

8. En part akta inthet sina kyrkiobalkar. Blef sagt at tilkommande åhr moste the repareras effter snöre såsom the see i Saltvijk skedt wara.

9. Nils i Bierström och hans hustru förlijkas inthet med sin son och sonahustru. Item Erik Nilson ibid. med sin son och sonahustru. Partherna woro icke tilstädes. Blef sagt at d. pastor *inquireret* in absentia illorum et *reliquorum quibus rationibus* se legitime excusare possint. Fins inga laga förfal så citere them ju förr ju better til Saltviik at läsa och höra sin plicht, hafuandes med sig *catalogum* de sua inobedia ac contumaciâ. Huilka som icke zedel hafua ifrå mig tillbaka igen, så förhålle then så lenge sacramentet til thes the beuijsa embetet lydno. Men the som genom laga förfal hafua sig absenterat, så äro the för thenna gång vrsektade dok at i andra *visitationibus* bör them tilkenna gifua pastori sit förfal antingen sielfue eller genom wissa bod som troos kunna, elliest vhrsektas the icke.

10. Then fåwiska pigan i Emnäs kan inthet sacrament efterlätas jche heller christelig begrafning för föregående lefuerne med mindre pastores i Finström och Jomala, i huilkas soknar hon ömson vistas, henne kunna bringa til rätta.

11. Erik Mathson i Swartzmara klagar på Berthils hustru ib. at hon hafuer vtskemdt hans dotter. Bleff remitterat til tinget.

12. Båsmännerna hafua intagit the fremste stolar. Blef sagt at om icke soknen wil intaga på båda sidor them med sina hustror en vthi huar benk, så må the regulera sig efter generalens stoleordning, så snart benkiarna, om huilka alltid klandras, ordenteligen som thet sig bör fördeelte äro af befal. Johan Hanson och the män som soknen af almogen gör fulmechtige at göra och låta. Huad få görs skal inschrihuas i kyrkioboken at förekomma al träta och buller i framtijden. Härom d. pastor kan sig tidsigt wårda låta.

13. Om ektenskapet in 4 et 5 gradu emillan Bergö och Bamböle vngfolket efterlätas kan? *Affirmatum*.

14. Thomos Michilsson i Tarbolsta bekende sielf 2 kyrkiodagar hafua warit borto i winter ifrå kyrkian nemlig

at på then ena dagen drak han med en dreng i Nor-sunda och then andra war han ölsiuik. Han slap med böther 5 m., dok ther han nånsin igen kommer skal, han böta 3 d. och stå publicam paenitentim efter s. h. Nils Bielkes ordning. Jöran i Finström klagade han på . . . hafua i Julas absenterat . . . drickande, men han kunde honom iche öfuertyga, vthan then andra förplichtade sig eliest hafua warit krank.

15. Thomas witismål til Jöran at han har öknempnat hans hustru seijandes ligg iche när then vglan. Blef remitterat för öknampnet skul til tinget. Sedan befinds thet såsom 2 båsmån nu låtes witna så skal han serdeles stå kyrkiostraf för thet han legger ondt emillan jonelag.

16. Tegel som fattas i Österstugun moste entelig pastor drifua at therom bestelles. Item bodan wid porthen. Han weet soknen bad sig i för . . . lof för ofuerferd skul, för huilken orsak hastades at opryckia skola 2 hestar af huar gård.

17. Lijkstools koon som lenge med dröijes at lefrera. Blef sagt at landzhöfdingen moste anmodas om en schriff, efter then oseed är inrijtat i hela landet.

18. Om tiggjare och spilcappar. Item vaganter och vtrännare äro the effter ordinantzen rättade och lofuade the sig vthi alla brister bettra.

19. Acta sub titulo Finström i förra visitation skal vthi nestföliande visitation grannelig genomlöpas.

20. Lofua 1647 om hösten köpa 12 t. tiära til kyrkiotaket. Blef opskuten beknigen til 1648, men kyrkiobalkarna skola nu i åhr lagas på besta sätt.

Ekerö.

1. Caplans stugun är vgnen halfmurat och inthet mehra efterkomit sin lofuen. Huar man lofuade i visitation göra 2 ö. g. m. til förs . . . och 3 ö. k. m. til spillet. Tegelstenar 2 st.

2. Blef på nyt befalt köpa kyrkiobook och 2 lås til kistan.

3. Åhr sagt om thet obygdta holet, at the som afkortat hafua sin andeel på kyrkiobalkarna skola oprätta så snart the mäلت hafua.

4. Blef lofuat tiära på tornet och wåkenhuset som otiärat står och är Maths Thomosson til rest med 1 f. tiära och lofuade sielf tiära tornestycket. Försummar han så tingeföres. Item sånghuset och så lofuades i åhr beckas.

5. Soknestugun är inthet efterkommit ännu efter then 6 p. och lofua ännu.

6. Åhr vtlagt vthi förledit åhr för tiära och al omkostnad på kyrkobyggnan 162 dal. k. m.

7. Behålna pengar 3 d. k. Vtlånta pengar efter then 9 p: Anders Clemetson 6 d. 28 ö., Hans Hind. 12 ö., Erik Person 6 dal. 8 ö. rester i. k. m., H. Karin i Biörhofda 1 d. 18 ö., Sigfrid Erikson 1 d. 18 ö., item 12 d. k. m. och 12 ö. i s. h. Biörns tijd, Hind. Larson 30 ö. med sina syskon. Noch kopparmynt Michel bryggiare 3 d., h. Peer 16 dal., Michil Thomosson i kyrkiobyyn 10 dal. rester, Oluf Jacobson 1 m. g. m., Michil Larson 20 ö. g. m., Michil med med Anders Clemetson i st. Signilskiär 1 t. tiära, Erik Mathson 3 ämbar. Maths Thomosson bekenner at hans fader och Berthil i Markby hafua tagit 1 t. tiära.

8. Bekende hela annexan vthi Staphans Hanssons närwaro at the hafua gifuit pastori $\frac{1}{2}$ \mathcal{E} stagfisk efter gammal wicht. Alla lofuade gifua 1 d. k. m. eller fisk vndan tagandes, Anders Clemetson i kyrkiobyyn, seger kort neij efter han inthet brukar fiälnoot huilken stadga dok af ålder har vtgångit af samma gård förän han kom på hemmanet, men kyrkiöh. har aldrig fåt af honom, eij heller kunde han in visitatione öfuer talas af prosten och fougten. Blef sagt at d. pastor må sökia hoos competent forum om bonden har lof gå ifrå kon. bref. Eliest gifuer han sig eij tijd bruka noot, ty han ligger med sin skuta altijd på resor.

9. Om kyrkiotrotzen är vtdömdt på tinget.
10. Tilkommande winter lofuade föra lektarewärke.
11. Om spilcappar, tiggare äro the rättade.

Hammarland.

1. Kyrkiobalkar en annan tijd.
2. Tornet lofuades beckas i sommar och köpes 7 tun. tiära. Sacristien har och behof bekas och brådas thet rutit är, alt på en gång. Item kalkslå tornet. Och lofuades til tiäreköop 1 m. k. m. af huar man.
3. Om innanbygna en annan tijd efter then 5 p.
4. Blef lofuat bota taket på soknestugun i sommar.
5. Om norluckan må eij mehr talas vthan på tinget.
6. Behåldna pengar 6 ö. och är i åhr påkostat 30 dal. Vtlånta 14 d. k. m. åt Israeli Johannis, Oluf Person i Boowijk 2 d. k. m., saköre för bönedagzbrot rester han och 6 m. och Hind. Person i Bredbolsta 6 m. k. m, item kyrkioplicht tillbaka på them alla, huilka moste förlijkas.
7. Om pastoris huus, som han håller, fins i then 25 p.
8. Om prestöra och capelöjar then 22 p. Om hag[ar]na then 16 p.
9. Lofuade the hafua omkul biskopstugun och göra med lijka högd som borstugun.
10. Ekerö länsmans dottrens ransakning om trolofningens ryggiande är för lång införa. Omsider i Saltöga är drifuit at hålla hoop.

Motiva et questiones.

1. Om han iche wil man skal strenga hårdt thet han skal hålla sin lofuen.
2. Om iche brudens föräldrar ogilla henes galenskap och wela wara stadiga i sit förehafuande.

3. Efter ingen skilmessa skee kan för then laglige processen skul med trolofningen om iche pigan wil blifua stadigt wid sin lofuen.

4. Om iche hon i begynnelsen på frijerijt hade kerlek til honom.

5. Om iche hon har hafft kerlek huru kunde hon tå wara så wenlig i åhäfwor och taal.

6. Frågades efter ifråstyrkiare.

7. Then som gifter sig moot faars och moors wilia så hafua the makt at göra arflöös.

8. Strafas för försumelse at bedia Gud gifua kerlek at taga then som parentes tilstyrkia.

9. Om hon weet annat än ähra och godt, eller någon hafua i förråd som mehr leker hogen på.

10. Befaltes vtuelia anten strax låta sig wija eller schaffa sig löftesmän at wije med första.

11. Hotas med citation til capitlet och werdzligit straff.

12. Brudstugu gången är och hållin. Och för sådant tiltal husperij skal hela landet 1) mista brudstugu gången 2) strax wijas the trolofuas eller settias före en wiss dag och läggias pant i kyrkiones kista.

Enden.

1647.

Visitering på Åland.¹⁾

Feb. 17.

Getha.

1. Fans huad vngdomen kunde för 2 åhr the höllo the wid macht och inthet lärdt någon vttydning mehra til. Lofuade almogen tilhålla them bettere hädanåt. Blef sagt at

¹⁾ I marg. står antecknad: NB. fordra at kyrkioboken görs ferdig.

til nesta visitation skola the lära sig vttydningen öfuar bönen och halfwa dopet.

2. Blef afsagt och förwisso lofuat at köpa i wår: kyrkiobook om 2 böker pappeer, 1 låås åt kistan, 2 tunnor tiära och 8 Ø jern til spijk åt kyrkiobotn.

3. Tiära i förråd 3 t. och 3 vtlånta. D. Daniel tog til sig Oluf i Barsg.

4. Lijkbåren med himmel och hakar som Oluf har lofuat för 11 åhr för sin s. hustrus legerstelle, blef sagt at om icke han gör innan nesta ting och lefrerar, skal han tingföras at plichta för tresko och betala efter ordning 2 d. g. m.

5. Kyrkiobalken om 9 alnar som i 11 åhr har legat nidre, togh hela soknen på sig, efter huarcken man kan lita på inlagde hemman ej heller huusmän, dok med sådant beskeed at sedan balkarna äro mälte skola the emoottaga som tillförenne hafua förlitet, försumas nu skola the plichta på nesta ting.

6. Om innanbyggna alibi.

7. The som ej förde i fiol 4 suarsgoda bräder om the ej föra innan tinget fult och laggilt så anklagas. Blef och nu beuiliat til bothnen 2 bräder på huar mantal och i somar förbyggias för 30 dal. af kyrkiosnickaren.

8. Bäärkläde, psalmbook, glaasflaska på altaret framdeles.

9. Behåldne pengar —

10. Vtlånta: Bengt Josephson ¹⁾ 3 d., d. Daniel ²⁾ 4 d., Peer Jöranson i Toböle ¹⁾ 7 d., Jacob i Epelö för legerstelle pengar vt på kyrkiogården lofuat 1 d. g. m. af en god wilia, Jöns i Dyngö rester 3 dal. k. m. för sin saak.

11. Capellet är af steen och spåånslagit, lengden 32, alnar bredden 19 alr, klokstapa på kyrkiogården. Och bekenna moorkyrkioboar som är Berthil Olson i Svartingzmala,

¹⁾ Ofvanom detta ord står mellan raderna: låfuar i wår.

²⁾ Emellan raderna: skal Erik Sneckö få.

Anders Nilson i Emkarby, Isaac Olson i Westantresk och Erik Märthenson i Emkarby, at moorkyrkieboar hafua huar-ken i gamble tijden eller sedan giort någon hielp til capels bygningen, vthan allenast för några åhr sedan gaf huar man bekende the 1 Ålandz cappa säd efter capelsboarnas begäran enär thet förfalna capellet skal oprättas. Samma bekenneelse om byggingen hafua capelsboarna, men the neka at span-nemålen är komit capellet til godo. Blef sagt at kyrkiöh. med förb:te kyrkioboar skola ransaka om huar bonde har vtgiordt och huilka hafua warit opbordzmän och præposito beskeed göra.

Sedan bekenna capelsboarna sielfua, at the hafwa i gamble tijden giordt åkor, dagzuerken och annan omkost-nan til möorkyrkian lika med moorkyrkioboarna. Men efter capellet war så illa förfallit, så hafwa the inthet giordt dijt och är skedt med inbördes semjo, dok til tornebyggians omkostnad skuto the tilhopa 14 d. k. m. och huart mantaal, huilka äro 36 bönder, 1 cappa säd och 1 m. wikt.

12. ¹⁾ Hindrich Erikson i Östergetha har gåt Staphan messo pilt 1646, och söndagen efter druckit med en bås-man Ma[ths] Olson vnder tijdgården och skält Erik i Pet-böle med en annan för inga ehrliga män. Blef remitterat til tinget.

13. Berthils Eriksons syster i Sneckö rester 2 d. g. m. för legerstelle, huilka pengar skola fordras til kyrkian.

14. Manh (!) Johan Hanson i Codbolsta har angifuit för præposito Samuel Olson i Labnääs at han i kyrkian skält hans tjänare för belghundar. The woro eij tilstädes. Tingz sa[k].

15. Hans Peersons dotter i Östergetha remitterat för lägersmål til tinget.

16. The som restera tegel til östrastuguns skorsteen skola vtfordras.

¹⁾ I marginalen står här: *Casus*.

17. Blef beuiliat at Matthiae dag skal hela soknen hålla mälning wid moorkyrkian på kyrkiobalkar och huar schrifuer tå sit bomark och the som ogillas skola oplagas i somar efter ordningen men kyrkiotakzbekningen opskiutes til annat åhr, men i höst skal tiäran köpas 12 t.

18. Studentpengar är præposito lefrerat för moorkyrkian och Getha för 1646.

Ekerö.¹⁾

Feb. 19.

1. Fans at vngdomen vthi läsande håller wid macht thet the förr hafua lärdt och något sig förbetrat. Sattes lexa vttydn. öfuer troon och Fader wår.

2. Några woro borto, och blefuo rättade om lydna. Omsider kommo the och blef tilgifuit.

3. Soknestugun fattades fönster, bord och vgn. Blef sagt och lofuat göra bord af Storebyyn sedan huar man gifwa 2 ö til fönster och vgnen bota med första skee kan.

4. Kyrkiobook är köpt och 2 låås.

5. Sånghuset och wåkenhuset skal beckas efter Olai tijd.

6. Behåldne pengar 21 d., tiära 6 t.

7. Vtlånta: Anders Clemetson 28 ö.²⁾, Peer Erikson 2 m. k. m., Michil Larson³⁾ 26 ö. k. m., noch Michel med Anders. Clem.³⁾ 1 f. tiära.⁴⁾ Nils Hanson i Marby bekener sig hafua hördt at Hans Grelson grannen ib. har sagt thet Thomas Thomasson i Öfuerby, Berthil i Marby och Måns Thomosson hafua tagit 1 t. tiära vti s. h. Biörns tijd.

8. Blef beuiliat at göras lektare tilkomande somar efter skördanden och framföras nu mädan fööre är 8 bielkar 15 al:r lång sedan 4 bielkar 8 1/2 al:r lång. Item 2 bräder

¹⁾ I marginalen: NB. fordra kyrkioboken förfärdiga.

²⁾ Emellan raderna: k. m.

³⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna: rest.

⁴⁾ I marginalen: 1649 in visitatione.

på mannen til benkiar och bothnen om 8 al:r. Och ähre 4 bönder om the långa och 2 bönder om the stackotta. Pelare behöfuas 52 st. 7 quarter lång, om huilka blifwa skola 13 bönder i Storebyyn reknandes 4 stycken på huart mantal. Armstenger 7 al:r lång behöfues 10 trä klufna af 10 bönder i sama Storeby ifrå norrändan begynnandes sedan hugga alla the andra. Pelarmar. Om långbielkarna äro Torpboar 9, Kyrkiobyyn 13 och Öfuerby 10 bönder. Om the stackotta bielkar äro Marby 6 och Biörhofda.

9. Ekerö capel är af steen och spånslagit och med högt torn likasom wid moorkyrkian. Och bekenna capelsboarna sampt moorkyrkioboar som är Hindrich Erikson i Posta, Hindrich Berth i Solis, Oluf Jacobson i Nordanberg och Lars Sigfridson i Mörby, Peer Sigf. i Dryckasböle och Oluf Peersson i Bredbolsta, at huardera soknen bygger sin kyrkia och så har thet warit af älder. Capelletz lengd 38 al:r, bredd 16 al:r. Wåkenhuset 10 al:r på bredden och 8 på lengden. Sacristian 4 al:r lång.

10.¹⁾ Klagar hustru Gertrud i Ofwerby på sin son Jöran Michelsson och sonahustrun at the förhaa henne i alla rum och göma vndan när the hafwa något nyttigt at förtära. Blef sagt at the skola settias ifrå Herrans natuurd til thes the blifua förljikta och skeer thet iche innan nesta ting med goda löftesmän så skola the tingföras, och begärdes befal. wille adsistera.

11. Ännu klagades at monga draga noot om lögerdagar alt för lenge på aftonen och om söndagen strax the komma ifrå kyrkian. Blefuo rättade efter ordnanzen och förmantes at hålla sig wid then ordning som the samtyckte i visitation 1644. Bryta några så befaltes bönderna nampngifwa them hoos presterna.

¹⁾ I marginalen: Lögerdagen om midaftonen öfuergifua nootdragningh och sexman har opsyyn.

Helgedagar inga fiskebragder kastas vth förän solen sitter wester.

12. Maisa i Storeby h. Elins dotter en brottfelling och aldeles ostyrig. Blef afsagt at hon skal mädan åkeföre är föras til Nagu hospital och nu i tijd schaffas tilhoopa 50 dal:r och begärades adsistentz.

13. Jacob Hind i Marby förlop trolofningen, men genom Anders Jacobsons hielp blef han wigd i Sverige med sin brud och lofuade strax komma till Åland. Men nu berättas honom än wara quaar och i tjenst i Esbro sokn i Setra by hoos en bonde Peer Larson och har sagt thet han icke wil komma til sin faar. Blef begärat af befal. wil öfuerschrifua till befal. på then orten at han kunde bringas hijt. (Efteråt tillagdt:) 1649 in *visitatione* fans obestelt och blef sagt at d. Petrus skulle öfuerschrifua, ty han har forlupit både ektenskapet och landzorten.

14. Klockan skal lagas förän thet ringes med nyy stok, nya jerntampar och pannor åt tamparna som the skola gå vthi och ring på båda stokändarna och opskörtas kläppen. Härom bestella kyrkiowerderna eller suara sielfua om thet skeer skada.

15. Klagar kyrkiosnickaren at han moste löpa i gårdarna och tiggia tilhopa kosten och arbetsfolk. Blefuo rättade af häradzdomen och befal. tilskrifuit.

16. ¹⁾

Jomala.

1. Behåldne pengar 118 d. k. m., 10 Riksdaler, en ort ringare, Sw daler 3 st., markst. 8, sölf:r m 5 1/2 d. g., k. Gustaffs mark 2.

Vtlånta: kyrkieh. 25 d., d Nicolaus 12 1/2 d., Hindrich Thomosson i Öfueryby 5 dal., Jöns Olson 6 dal., Maths Nilson i Yternäas 10 d., Hind. Berth. ibid. 2 d., Oluf Mathson

¹⁾ I marg.: NB. lofuade aediles præposito för omaket 2 R. dal. Exige.

i Sviiby 6 dal., Hind. Thomoson i Westansund 10 dal., Maths Jal i Södersunda 15 d., Hind. Erikson i Giolby 8 $\frac{1}{2}$ d., Lars Nilson ib. 10 dal., Berthil Hind. i Dalkarby 12 dal., Hind. Algotson ib. 3 dal., Marcus i Jomala 30 dal. k. m Suma 155. Noch g. geld Erik Cnutson i Torp 4 dal. och lofwar betala halfparthen innan midsommaren.

2. Tiära skal köpas i höst til wåkenhuset och tornet 12 tunnor.

3. Hufuudtogh och thet andra om thet kan förselias ifrå Saltvijk så wilia the köpa.

4. Hampa skal 4 Ø köpas til kloksträngen och snörcanten.

5. Brudekränkiare äro vnderwijste om ordningen.

6. Beuiliades hugga nny stugu som aldrig har warit af ålder om 11 al:r. Ther til löper stockar 49, tilior 20 om 10 al:r, bräder 45 om 5 al:r och sparrar til alla såät. Tröde 7 $\frac{1}{2}$ al:r 60 st. Takuädar 8 al:r 10 st.

7. Blef sagt och lofuat köpas kyrkiobook.

8. Fans fehl på stegerhusets taak och blefuo förmante at besikta och bota.

9. Mältesläwa är beuiliat.

10. Om inlagda hemman huru thet wettar om the skola byggia eller eij på kyrkian och prestgården är remiteradt till tinget.

11. Om husfolks påskpengar gafs beskeed.

12. Sammaledes om efterföljande spittelska: en i Oningby, en i Jomala, en i Offuerby, en i Biorsby. Item en brotfelling i Jomala by, som faller 6 eller 7 resor om dagen. Thessa woro eij alla tilstädes som borde suara och efter thet blef witnat at somliga hafwa slekt och något för-råd och somliga hafwa inthet wederwåga, befaltas vtransakas wid tinget huar saak för sikh och thet som brister soknen sammanskiuta, så at the till lijka med sin medfoldg afschaf-fas til Nagu hospitaal tå första ypne watn blift i wår.

13. Erik och Peer i Hambrudda lefua åhrlig och daglig vthi kijff och äro oförsonlige. Och endok the äro

tingförde och wijte sat af Nils Märthenson lagläsaren så äro the lijka goda. Remitterades ful til tinget at blugs med witne beskylningarna som the hafua men är tillåtit til öfuerflöd förlijkning med sådan afskeed at om the igenkomma och framherda så procederes med *excommunicatione* efter ord ecle. pag. 33.

14. Sattes lexa at lära vttydn., better öfr Decal. och Symb. apost.

Lomparland.

1. Vthi läsningen äro förbettrade och sattes lexa at lära vttyd. öfr dopet.

2. Behåldne pengar 10 1/2 dal. och huad köpt ähr fins i kladden och kyrkioboken.

3. Sittiebräderna på manfolksbenkiarna skola lagas och ingången på quinfolks syllarna skal i huar benk vtgröpas för högden skul.

4. Skal byggias af nyo prestehustrustool til 4 personer, predijkstool wid fönstret, bookstool sunnan om med krook, altare ophöijes så at taflan går jempte fönstret, altaregolf och dukschiffua, skååp at förwara missekläder, kalken och böker vthi. Messingz beckin til barnadopet, psalmbook, sångbook och kyrkiobook. Messekläderna äro förnötte och moste förhöras i consistorio at få tädan. Skal göras några pipor til then ena liuscronan, liusstaka på altaret och predijkstolen, kistan sendes til smeden at igenbota med trä och jern holet som war på botnen. Skal köpas stoopflaska och otting. Låås köpte *præpositus* itt til offerstocken för 3 m. och för 7 m. til kistan.

5. Bräder pålades 2 st. på mannen om 8 al:r och arbetas i höst.

6. Spittelska: Erik i Nottö, och i Norboda skal retta sig efter förra *visitations* acten.

7. Cappels lengd 16 al:r, bredd 13 $\frac{1}{2}$ al:r. Wåkenhuset på lengden 5 al:r. Capellet är tekt med näfwer och takuädstockar.

Ordning af ålder emillan moorkyrkioboar och capelsboar huilka äro 21 åhr: at the hafwa en treding vthi al omkostnad emoot them. Thetta sannade the sielfua som woro vtskickade af soknen, länsmannen Peer Andersson, Maths Mårthensson i Flaka, Sigul Person ib., Nils Olson i Sööderby och Maths Nison i Hällestop.

8. Om offerstockarna påmintes ordningen, som före giord är.

9. Blef sagt och lofuat i första wår igenbota alla elaka balkar. Item afhugga then mykla skogen på kyrkiogården.

10. Klockare sattes Erik Erikson.

11. Befaltes Maths Mårthen i Flaka som har 7 al:r kyrkiobalk, förfråga wid tinget om Lomparlenningarna, som bruka skogz ägora, icke bör på sig taga thet öfuer hans anpart går.

12. Blef sagt och lofuat af länsmannen och the andra moorkyrkioboar bestella at itt nyt portlijr göres op i prestgården i wår.

1647.

Kökar.

1. D. Gabrielis bekenelse huad hans caplans ränta ähr aff

Moorkyrkioboar

Spannemål 7 tunnor, 10 bönder om huar tunna. Lius 1, bröd 1, köt 1 st., humbla 1 såll, torrgedda 1, ost 1, halm ok.

Kökar.

Säd 1 h[alf]spann löper til 8 tunnor, juletijden en part 1 cap., en part 2 capar, köt 1 st., bröd 1, lius 2, ostar 2,

foglar 2, af them som näät hafua fielfisktijond göra en part armeliga, en part inthet, oansedt the ingen stagfisk hafua som på andra orter i schärigårdarna, lijkstool efter barn och ogifta.

2. Frågade *præpositus* åtskillige gångor hela almogen, huilka få alla tillstådes woro och en part gambla gråhåruge män, om *sacellanorum* ränta (then h. *Ericus Nicolai* som nu pastor ähr opbaar i 12 åhr i Kökar af s. d. Olai sui antecessoris tijond partzeler såsom anteknade finnas med hans egin hand här strax efter vthi ransakningen som hölts 1641 then 18 Julij, på huilken är *capituli* doom afgången och *præpositi* censur approberat, föruthan theas obligation och förlikningz schriff 1646 then 28 Jan. in *visitatione Fögloensi præposito* antwardat, huilken och här nedanföre fins) har warit af ålder, eller är vndangät kyrkioheerden, eller kyrkioherdarna aff en god wilia förunt hafwer sine medbröder i theas manna minne. Swarade the alla och huar i synnerhet at altijd åhrlig har presten fåt som har bodt vth hoos them så långt the minnas tillbaka och samma ordning har warit emillan presterna vthi theas förfäders tijd hafua theas föräldrar sagt för them. Men nu frukta the sig ingen prest få, som wil boo vth på samma öö, sedan kyrkioheerden emoot *capituli* doom och presternas förlikningz schriff, hafuer förwärfuat sig landzhödingens Cnut Liliehööks schriffteliga befalning och kyrkioheerden skal ifrån-taga caplanen alla partzler som höra vnder hans embete, efter han moste betala vtlagorna. Samma schriff lyder såsom här vnder annoterat ähr ¹⁾:

Sign. 22 Anno 1641 then 18 Iulij, höltz ransakning i Kökar om d. *Erics* klagopuncter i consistorio, om caplans ränttan, then han eij vnna wil d. *Gabrieli* effter krigzhielpen och båssmannen är honom påkommen, aff huilken tunga alla hans antecessores eij wijste.

¹⁾ De nu följande handlingarna äro skrifna med annan stil.

Thessa efterskrefne partzeler hafuer sacellanus et sacellania.

Spanmål — 20 t., wicht — 24 \mathcal{E} , fisk — 8 t., foglar, ägg, lius, humbla, halm.

Thessa partzeler hafuer han aff pastoris decimis.

1. Alla foglar vthaff fogla näät. NB.

2. Siääl rees höst och wäär.

3. Fiälfiska tijonden wil d. Gabriel hafua, huilken d.

Olaus mest togh.

4. Lijka träån med pastore loci.

5. All quijktijond.

6. Alla wixlpengar, kyrkiogångspengar, chrijsstningz-pengar.

7. Lijkstool effter barn och alt ogifft folk.

8. Effter joonelagh 1 geet eller gammalt fåår.

9. All tijond aff windenotegårdarna. ¹⁾

Åffuanskrefne partzeler hafuer iagh bekommit vthi d.

Olai tijd, förvthan fiälfisketijond hafuer d. Olaus både höst och wäär afkortat.

Ericus Nicolai.

Fans vthi ransakningen d. Olaum alzinthet hafua afkortat för d. Erico i fiälfisketijonden, vthan tå han om hösten kom, gofuo bönderna honom en almoso gädda eller 2.

Decisio præpositi om cappelans räntan i

Kökar ex tempore pronunciata.

1. Concederas at thet är eij obilligt alla pastoralia revocera, och sacellaniæ deputatum restituera som lagh och seduänia är i Åbo stift.

2. Concederas at thet och kunde förändras om en annan pastor eller sacellanus wore.

3. Negeras i näruarande tijdh och tilstånd någon förändring kunna skee, effter sacellani parens vnte d. Erico suo comministro i heela then tijd han war pastor, eij bör

¹⁾ I marginalen: NB. Fans i ransakningen, att thetta gifua the som råden hafua goduilligt och lijkuäl pastori sin lijkstool.

och modernum pastorem, pastoris defuncti filio suo jam comministro vnna äwen så monga år med andra cohæredibus; eller the partzeler lagligen reponera them han fordrar för alla åhren som han opburit hafuer, huilka stiga öffuer 4 tunnor säd?

4. Insagun om kriggzhielpen geller inthet, 1) ty d. Olaus p. m. baar och samma tunga itt år och likuäl med inthet ord påböd at revocera. 2) D. Ericus må och icke vnderstå sig med the partzeler som äro borta ifrå arffuignarna betala sina vtlagor: ty han skulle på then tijden inthet hafua befattat sig med pastoris decimis såsom hans egin bekenelse lyder, vtan warit tilfridz med soknenes löön och ordinario deputato. Men båssmannen at hålla är wäl en ny pålagu på ministerium Alandense, doch hoppas wij genom Gudz hielp thet besta, at then warder så stahrande med tijden som kommande och kan inthet nodum med sin tyngd soluera.

Effter d. Ericus i thenna saken hafuer sitt öga på consistorium om en rättare doom, hafuer iagh eij kunnat honom neeka, vthan gerna, doch för bättre försäkring om rolighet och embetsens acht hoos them både under effterföliande vnderskrifuin caution, welat meddela.

Copia af then förlikningz schrift som af pastore och hans comministro är vnderskrifuin.

Emedan någre tuistigheter och klagopuncter äro andragne inför vår probst d. Boëtio Murenio, och på både sijdor af honom effterfrågade, med then intention at the skulle nagelfaras och sententieras; doch är oss wäl kunnogt at mykit omaak och lithen nytta wil ther med fölia, huarföre hafua wij bedit præpositum sådana acter låta falla och eij protocollera, och oss om alla gamla handlingar så föreenat, at alt skal wara dödat och förgätit, vndantagandes huad sacellani intrader ex decimis pastoris angå, vnderkasta wij och låta oss aldeeles nöija med consistorij doom, och wele, genom Gudz hielp lefua som goda embetes bröder bör hädan efter,

huardera sin existimation, embete och til deputerade accesser oförkrenkt sigh förbehållin. Men ther något skedde af missförstånd skole wij huarannan inbördes oprätta, eller effter ordinantzen i tijd ifrå præposito order taga widh thet pæn som in violatorem, constitutiones determinera. Att thetta af oss samsat och af præposito effterlåtit är vndersättia wij våra namn. Actum Kökar 18 Julij a. 1641. Thenna ordningen giord emellan pastorem och sacellanum in Föglö, approberar consistorium.¹⁾

Ericus Nicolai. • Gabriel Olai.

p.

At sålunda H. E. Bispens befalningh strax effter kommin är vndersätter iagh mitt namn.

Boëtius Murenus.

Endok ransakning och doom är tilförenna afgangen emillan af præposito och consistorio, huilken icke wore vthan in consistorio ryggia; lijkuel althenstund vthi sidst-håldna synodo är sententierat och i heela stiftet vtropat, at the 4 tunnor säd som part pastores tilförenne gofuo sina sacellanis, eij mehra reknas för någon plicht och skyldighet, synnerlig efter pastoren thesforuthan hafua nog annat at dragas med efter sin yterst macht i sådana tijder, vthan sacellani skola låta sig nöija med soknenes löön med minder en aff förmögenhet och frij wilia teckes contribuera, ty stånde thet huariom frit: ähr förthenskul så samhelligen beslutit, at vthi the 4 tunnors afgang för d. Gabriele, som d. pastor åtnöijer i partzele wijs af hans fader, är råtuist at d. Gabriel i närmaste så mykit qutterar af pastoris decimis, som in moot fyra tunnor säd kan quoterar, nemlig i så motto: all quijktijond och wixlpengar i Kökar och eij mehra, och d. Gabriel behålle offret och the andra kyrkio-

¹⁾ Denna sats åter med annan stil; i marginalen härvid är tecknad: Censura consistorij.

heerdens tijond rättigheeter, som stå namngifne vthi the 9 puncter efter then förra ransakningh och doom; dok alt thetta med sådan condition: ther d. Gabriel vthi sin caplans stagfisk lider 1 \mathcal{E} afkortning och d. pastor niuter H. K. M. bref til godo richtigt med fiske fierdungen, skal quiktijonden revoceras ifrå d. pastore til d. Gabrielem och pastor wara åtnögd med bara wixlpengar. At wij häruti äro för- eente och efter skääl med godt samwet åtnögde, och alla sedermera opwexte arr och trätor efter then första præpositi förlikning och wår egin obligation skola aldeles dödas och iche någon sinn mehr yrkias och nemnas i ögon eller på baaken, vthan lefua och umgåås såsom goda embetes [brö]der ägnar och bör, huardera sitt embete och intrader oförrykt och åhörarenar huar annan privatim och publice til godo styrkia. In summa: vthi lärdom och lefuerne lemna all[om] itt godt exempel: stadfesta wij med wåra henders vnder- s[chrift] wid thet straf på then öfuerträd som Ord. Eeel. pag 7.. paragrapho ultimo determinerar. Actum Föglö prast- gård .. ipsa visitatione then 28 Jan. 1646.

Ericus Nicolai Nycopenais. Gabriel Olaij.

Efftersom kyrkioheerden vthi Föglöo wyrd. och wäl- lärd her Erich haffr sikh vppå ransakningen vthi Kumblinge beswärat öffr sijna åhörare och socknemän i Kiökare, om den ohörsamheet de honom bewijsa medh tijonden dee capellanen der sammastädess åhrligen contribuera, och han som kyrkioheerdhe ähr, och för dem til Cronones ingield och taxerningz penningr swara måste, der emoot gåendess i mistningen, så at huarkin rätta tijonden eller annat, som dee efter Gudz och wärdzlig lag, riksenz beslut och recesser så och een gammal plägseedh, sin kyrkioheerde skyl- dige och plicktige ähre, att åhrligen giffua och uthgiöra, ringa eller lithet bekomma kan, och ehuru wäll han för dhen orsak skull sikh haffr förskaffatt Kongl. breff sampt thet wyrdiga Consistorij der vthinnan giorda förordning och

disposition, lijkawist alt sådant oachtandess och willia blijffwa widh sin förra willia och stundom och i ty lätandez ogerna någon correction påskina: alltså haffr man vppå wällb:te kyrckioheerdens anfordran een fullkomligh resolution dem emellan fattat och statuerat, som her medh statuerar och fattar aff tilfalle emedan kyrckioheerden haffr för derass oförmögenheet och fattigdom skull lätit sin rättigheet til helffterna falla aff fisken ringare ähn som Kongl. breff i bookstaffwen innehåller och vttrycker åhrligen til at giffwa effter twenne sköötbåtar en fr fisk, det ena åhret wahr saltat strömming och det andra åhret 1 fr torsk aff alla dhem som sköötbåtar bruka. Såledess har vnder all fiskietijonde förståendess förvtan siääl fiskiet, deraff dee och förplicktade wara skole derass tijonde vtgiöra såsom och aff alt annat, hwadh som hwar och een der vnder moorkyrkian lyda, åt kyrckioheerden gifwandess warda och vthgiöra i lijka mätto sig inthet at vndandraga capellans rättigheet, emoot det han aff dhem widh moorkyrckian boendess åhre, om åhret hafuer och bekommer föruthan det dee aff een godh willia skänckia och förvna wela, sådant frijt at stånda, och kyrckioheerden inthet der medh at beskaffa, vthan allenast medh sin rättigheet, som bem:t åhr, benöja låta, har alle som detta angår haffwa sigh fulkomligen at effterrätta och dess wisso så fast oryggeligen effter begge parternes affskeep, hållas skall som effter:bt åhr haffr iagh medh egen handz vnderskriffwande iempte mit wanlige signet detta bekräftat. Datum Kumblinga den 5 Augusti Anno 1646.

L. S.

Knuutt Lillie Höök

Thesse partzeler hafuer sacellanus mist sedan landzhöfdingen gjorde förandringh presterna emillan vthi schären.

1. Wixlpengar. 2. Kyrkiogångspengar. 3. Christningz-pengar. 4. Fisk. 2 \mathcal{E} af huar bonde. 5. All quijktijond.

Samma schriff heemstelles venerando consistorio at pondera om hon bör wara lidelig eller inthet, althenstund thet synes effterföljande argumenter henne omkulslå.

1. At thet lyder iche til hans embete inlåta sig vthi capitals saker at göra någon ordning emillan presterna.

2. At konungliga bref som presterna sig förwärfua lida iche at en landzhöfding schal tillåta limitation vthan befalning, helst oppå förlijkt saak och uthi sitt retta foro af dömd, och til öfuerflöd vthi then ena wederparthens frånwaru, ty d. Gabriel war iche lagl[ig]en citerat, vthan efter han war nyligen kommin ifrå consistorio, och tillijka med sin wederpart fij[k] afskeed at the skulle rätta sigh efter thet som förr war giordt, hölt han sig therwid.

3. Gammal landsens plägseed är lag när han har skääl med sig, huilken och Kon. bref på prestegeld och intraderna befala at huar skal regulera sig efter, och altså bör en pastorem iche mehra slå vnder sig sin medbroder til skada än lagh tillåter och med sämjo skee kan.

4. At landzhöfdingen afdömer pastori i sådan sin schriff all fisktijond, när en half fierdung efter huár bååt betalt eller lefrerat ähr; thett honom i sin mening och begäran och hela ministerio sampt gammal plägseed och wel fångna konn. ordre och bref är til stoort *per indicium*.

5. Ehuru vtagorna ökas eller minskas, bör ingen betala them med annars maat och oppehälle.

6. Kunde och pastor wäl något gifua bonden efter af sin rättigheet vtaf sig sielff, vthan landzhöfdingens breff, huilket han bekener sig hafua löst af fougten för $1\frac{1}{2}$ \mathcal{R} ost förän han fijkt thet i sina hender.

När thessa argumenter äro solverade så skal landzhöfdingens breff hafua laga krafft.

Huad sacellanus ännu behåller oförrykt med semjo som pastor tilförenne har klandrat och angifuit och bonden har warit waan af ålder gifua.

1. Siälrääs höst och wäär en tamp af them som af en frij wilia gifua.

2. Fogell. 3. Fiälfisktijond. 4. Tråån efter theras lägenhet. 5. Lijkstool efter barn och ogifta. 6. Efter joo-nelag 1. g. fåår eller geet. 7. al tijond af windenootgårdarna. 8. Seglatz offret halfparthen.

Huad pastor bekenner sig få i schären
Kökar åhrlig ifrå then tijd han blef pastor in
til thetta åhr.

1. Tråån af hela skären $\frac{1}{2}$ tun. Ost 4 \mathcal{E} , foglar 20 paar. Påskpengar efter ordningen. Haffisk rymsaltat $\frac{1}{2}$ fierdung, huilken nu saltat at få accorderat är med bref och segel af landzhöfdingen, huilket successoribus warder heemstelt at sig undergifua om the wilia. ¹⁾ Dok synes at malitia och invidia hafua regerat i så motto at förr wil pastor remittera de jure emoot bonden än han wil at sacellanus skal mää wel och then nytta hafua af skären som han och alla andra för honom hafft hafua. Fins iche heller sant at sacellani få 20 tun. sp:ll och 24 \mathcal{E} wicht som han med sin schriff 1641 angaf.

2. Behåldne pengar 60 dal fallit af offerstocken och 44 aff skepswraket. Skal anmodas designation på al lefrefringh af Staphan Hansson för capellet och at huad sedan rester vtdrifuit warder af almogen.

Vtlånta ex kladdo et kyrkioboken petr.

3. Fördeelte *præpositus* stolarna emillan manfolk och quinfolk.

4. Finnas feel at timbermennerna eij hafua slagit dimblingar genom skarfuarna och har öfuerste stocken på södra wäggen gifuit sig vth, eij heller hafua the lefrerat längiorna som på takuäden ligia skal. Blef sagt och lofuit at the sielfua skola bota scharfuarna; dok moste *præpositus*

¹⁾ I marg.: NB. Om osten och tråån sade bönderna alla at d. Erics bekenneelse aldrig är rät.

stella bönderna at suara til sin otroohet och plikta låta om the iche wilia förlijka.

5. Til capellet blef sagt och lofuat at huar sexman skal taga af kyrkians *pengar* 4 d. til näfuerkööp löper 16 dal. och köpas bräder om 11 al:r at täckia capellet och Jeswärke til wäggiarna nemlig bräder 462, ty taket med innanbyggnan drager 212 och wäggiarna på östre och södre sidan 250, huilka nu bestellas skola och tillijka med huset i Tranwijk föras i sommar. Sedan köpes til lööstiärningen 5 tun. Item hufwar 2 st om 11 al:r huardera. Item hufuar 2 små om 6 al:r.

6. Behöfuas köpas messesärk och lappas messehakan. Item liustaka med 2 pipor en på altaret. Item 2 cronor kunna framdes selias från Saltwijk tå råd blifuer at köpa nya i ställe igen. Item skal göras kista och köpas gångjern och 2 låås. Skååp med jern. Item göras stool. Jerntenar för sacristi fönstret. Låås för sacristi dörren och gångjern, men thet stora låset skal tagas ifrå klostret och slås för kyrkiodören och göra en annan stengel för dören igen.

7. Blef sagt och lofuat at taga teglet af g. altare i klostret som dogligt är. Sedan köpes nyt 300, kalk 6 t. til baakugnen och samtykte the 6 ö. at lefrera af mantalet och sexmennerna vthan drogsmål optaga och i tijd köpa och vgnen som alzinthet doger förferdiga låta.

8 Båsmannen Oluf i Helsö ropte öfrliudt at han har belägrat Kirstin, en huusquinnas dotter i Furusund, itt åhr i wåras, och i höst gifuit henne en ring på ektenskapz lofuen then hon har låtit förkomma. Men nu kan hon iche öfuertalas. Dherföre befaltes nemningzmannen låta tingföra och i medler tijd ware båda extra *casum necessitatis* ifrå sacramentet.

9. Examen hinte man thenna gången eij hålla.

10. Bönderna med sitt folk kunna eij komma mangrant til visitation i Föglö vthan bedia man wil visitera om Erici tijd i skären.

11. Ordning om kyrkiobyggningen i Föglö: at Erik Thomasson; en gråhårug man, bekener thet Kökar i gamle tiden har bygd kyrkiobalken sunnan til, men wid pass för 40 åhr sedan tå hela balken låg nidfallen, hafua the lefverat *pengar* i Biscops Erik tijd på bordet i Foglo *prestegård* vthi Biscopens och moorkyrkioboarnes närwaro tå s. h. Erik Bång war kyrkioheerde och med semjo giordt att moorkyrkioboar skulle *samma* balk ändarna emillan opbygga och wid makt hålla, *pengarna* kyrkian til godo komma och ifrå then dagen fridkalla skären. Andra Kökarboar sega sig thet *samma* hafua hördt af sina föräldrar, men Isaak Hansson i Notö och David i Somerö som woro vtshkickade på moorkyrkioboarnas wegna sade sig inthet wetta af *samma* penninga lefreringh. Neka the och nånsin bygd hafua på moorkyrkian. Men moorkyrkioboar strengia eij på kyrkiobyggnen, vthan at the hålla wid makt the 2 huus som är porthet och wisthuset som både capalsboar och the bekenna af ålder hafua warit bygde af schären. Thet ena samtykte the hålla som är wisthuset, men pörthe wilia the iche, huilket pastor har låtit wärdera och kostar 40 d. k. m., dörejärnen och låset vndantagandes. *Samma* huus wilia iche heller moorkyrkioboar på sig taga. Blef afsagt at pastor begär at thet optages och afdömes på häradztinget huem thet skal betala och sedan wid makt hålla, efter i alla visitationer i 11 åhr them ähro befalte bygga sielfua och *prestegården* vthan pörthe snarest sagt warit hafuer, ty pastor ähr eij plichtig på sig taga, och fins i hela fädernerlandet ingenstans exempel om sådan oskickelig bygna, vthan bönderna hålla *prestegårdarna* med alla nödtorftiga huus och h. exc. gref Peers befallingh vthi Åbo stiftt pålegger thet *samma*.

12. Begiära the *præpositus* wil schaffa them för the-
ras fattigdom skul en messehaka ifrå consistorio och begå
at halfua betalningen för kosten åt snickaren tages af kyr-
kiones *pengar*.

13. Capellet är af trää på longden 20 al:r och bred-
den 15 al:r med näfuertaak och bräder. Sedan wäkenhu-
set och och sacristi om 5 al:r.

Kumblinge Capel.

At almogen är plichtig bygia tarfuehuus at
caplanen ther prestbohl är.

Wij Peder Brahe greffwe til Wijsingborg, frij-
herre til Rydboholm och Lindholm, Sweriges rijkes råd,
general gouverneur vtöfuer storfurstendömet Finland
med Åland och begge Carelarne sampt lagman öfuer
Wesmanland, Bergzlagen och Dalarne.

Göre witterligit at efter som Brendö capel vthi Kumb-
linge sokn är några mijler ifrå sielffua sätekyrkian, så at
almogen ther omkring boende för dee stora swär skul iche
tillåtes så offta och opå dee tijder som gudztiensten hafues
förhänder at besökia sielffua kyrkian, vtan caplanen moste
nöduendigt och stedze hafua sitt tilhåld wid capellet och
försee åhörarenar der sammastädes med Gudz helige och
saliggörande ord. Och althenstund han sig där eliest iche
wäl vppehålla kan, med mindre han hafuer ett hemman der
han kan hafua sitt boostelle. Derföre hafue wij H. K. M.
wår allernådigste Drotningz allernådigste wilia och resolution
lijmätigt, bewiliat och efterlätit nuvarande caplan der sam-
mastädes hederlig och wellärdh h. Johan Bång det ödes-
hemanet Kåskinpä om 33 m. land jord, der en Jacob Mån-
son wid namn tilförenne åbodt hafuer, at niuta, innehafua
och behålla för prestbohl frijt oah quijt för alla vtlagor.
Biude och befale förthenskul iche allenast åhörarna som
vnder samma capelgielld lyda at dee samma prestebohl efter
tilbehör och sedwanlighet bygia och wid makt hålla, vtan
och befallningzmanuten den här nu är eller och här efter
tilförordnat blifuer sig efter thenna giorda disposition at

rätta, och honom samma hemman med sådana wilkor som förb:t är omolesterat niuta och behålla låta. Der dee alla detta widkomer hafua sig at effterrätta. Datum Castelholm den 28 Sept. 1639.

Per Brahe

Locus

sigilli.

Johan Erikson. Jöns Schmit.

1649 hölts visitation i Kumblinge.

1. Pastor d. Andreas tillijka med bönderna berättade at fougten Staphan Hansson har få häradztinget senast stod i Kumblinge in Sept. när landzhöfdingen Cnut Liliehök och lagläsaren Hind Thomasson höllo ransakning med almogen, förbudt wid straff tilgörandes at inga winterliggiare tillåtes reesa til Sverige, och likuel har fougten förpassat sin koos the som hafua anhållit wid slottet. Blef sagt pastori at han skal senda lengd til præpositum.

2. Blef för min hustrus suaghet skul heemkallat at iag motte öfuergifua examen.

3. Skal köpas låås, gängiern til the dörar som än brister sampt 2 låås til kyrkiokistan. Item kyrkiobook.

4. Lizabet i Jurmo, en husquinos dotter, blef frijord för sin skuld.

5. Borstugun har samma feel som för 5 åhr sedan. Blef lofuat knyta op på nyt nu vthi thenna sommar moot Eriksmessan at hon blifuer ferdig med alt behöör.

6. Blef samtykt om camarens flyttiande såsom i förra visitation och en millan cammarstok om 7 al:r och 7 $\frac{1}{2}$ al:r tilia alt för höandes. Kyrkoh. lofuar bräder til millantaket och skorstenen i millan camaren.

7. Tiäruregistret lofua clarera när på fordras om 3 d. k. m.

8. Offret lofua halfparthen legia på altaret til pastoren moot kyrkian.

9. Kyrkiobalkarnes böthe skal zedlen presenteras böthe för fougten.

10. Strömingztunnan lofua betala.

11. Michil i Asterholma klagar at benkiarna äro orät deelte. Blef sagt at the skola fördelas på nyt och samtyktes af hela församlingen och sattes män nemlig Jöns i Jurmo, Clemet i Riske, Erik i Brendö, Hind. i Lappo. Peer Heerm., Jöran i Afua, Nils i Asterholma, Erik i Fiske. Huad the med lotten göra skal alla sig efterrätta lofua alle man.

12. Capelsboarna bekenna at setekyrkioboar aldrig hafua arbetat på capellet eller åkor tilfördt, men altid hafua the giordt dagzw. och åkor dijt man moot man. Lengd 27 al:r, bredden 16 al:r och kyrkiotaket tekt med näfuer och takuadstockar, woknhuset och sacristian 7 aln.

13. Messehaka och messesäck framdeles.

14. Behåldne pengar inga.

1648.

Hölts visitation på Åland Sund Feb. 21.

1. Fans lijka stoor brist med läsningen för vngdomen nu som förr, at the illa läsa sina partes och så godt som inthet vttydningen. Skulden fans en deel hoos pastoren at han ej är alfuarsam, en deel hoos almogen at han är olydigh och en deel hoos vngdomen at han sticker sikh vndan. Almogen lofuade presentera sitt husfolk för prestarna och absentes noteras och then mootuillige schickas til *præpositum* efter sin doom.

2. Kaisa Hind. i Månstekta är spettelsk, men fattigh; dock har hon huus, jord och grödan obetalt hoos brodren Maths Hind. som besitter hemmanet. Blef sagt huad wärderingen ej förslår at soknen thet öfriga vthan drögzmål aflägger.

En annan h. Märta i Finneby b:d är i stora mistankie för spittelsko och berätta grannarna Peer Larson, Waldemar och Peer Jacobsson i Finby, at hon har sat mykit af målet, huilket och flera sade i sielfua ransakningen. Hon sielf beklagade sigh hafua en stoor werk tuert genom båda öronen, och när hon skulle suara til thet i ransakningen frågades, krakede och kryste hon sigh suåra. Hyyn sade almogen något wara förändrat uthi blåå bruun ferga. Blef sagt at hon schal til prooff på åhr eller halft wara sondrat ifrå alt folks umgeuge och begifua sigh uhr gården at boo i pörthet på backen och i kyrkian stå på itt rum för sigh sielf wid westergaflan aktandes at hon ej blandar sigh med någon i ingående och vtgående, ej heller hemma med sin man och barn.

3. Blef sagt at prestbohls skogen bör hållas akt på at han ingom förlofuas at hugga itt trä vhr *præposito* et *pæstore* owitterligen.

4. Bleff sagt at *sacristilåset* rät nu vthan drögzmål lagas. *Item* en stångh bestelles mitt vnder hualfuet som kyrkiones kläder kunna hengia frij på för rottor.

5. En annan *gång* skal *præpositus* öfuerslå huad befal. gåfua stiger för graffuen och lijken.

6. The elaka kyrkiobalkar skola botas en annan *gång*.

7. Skäribönderna skola förlijkas med *pastore* om wårfiske och skötfiske.

8. Klagades at ej alla gå i the förordnade benkerum och at huusfolk inträngias. Blefuo rättade efter ordningen.

9. D. Martini Svärdz son i Åbo med en annan hafua terminerat i juul i Sund obeskedeliga illa ståendes alt efter *pengar* och aldrih bekenna bönderna sig hafua haft sådana

otaksamma. Maths i Engös hustru, som han sielf bekänner, hafuar gifuit them 1 m. k. m., torra geddor 2 och 1 lius. Thetta wille the eij taga vthan ginge bort. Jöns Persson i Finby och 2 änkiör hafua the pantat ifrå yxar och burit i grangården, men quinnorna woro eij tilstädes, dok säger han at omsider, förän the gingo af byyn, ähr förlykt. Förmantess gifua the owettingar tilfridz at eij wijdare besuäres och utsprides och lofuade *præpositus* laga at the få sin cuur och församblingarne skoja warda befrijade hädan efter.

10. Kyrkiow. vtselia och opkräfia the pengar, som w. befal her schaffat til kyrkian af dana arffuet efter stal-finskan.

11. A. 1646 har w:t befal. Staphan Hansson schaffat til Sundz kyrkia itt Dana arff efter 22 erfda B. 23 c. dok heelt och hållit och therföre köpt itt blååt kläde mechts skönt. Klädet och arfuet huru högt thet stiger fins oppå med skickat rekning.

Samma kläde är i förleden höst Michaëlis tijd ganska illa sönderhuggit af ohyror i sacristien, och efter w. befal. och iag mena wara skedt genom oakt, ty ransakade iag nu then 21 Feb. i prostetinget med så stor flijt, at iag inthet tröste göra mehra i vårt foro. Alla betyga, thet aldrig sedt och funnit är kyrkiokläderna i sacristien ligia på annat rum än en stångh som af ålder ther til är brukat, och seija gambla män sig aldrig hafua hördt, at på then stången är någon skada giord. Kyraioh. h. Märthen tager sig gud til hielp at klädet altid har hengt på stången så wel förr som tå när skadan skedde. Peer Larsson i Finby och Peer Jönsson i Högbolsta, sexmän, seija sig hafua sedt när the gingo til schrift at klädet har hengt på stången; men bekenner pastor lijkuel at itt smalt band hengde med then ena ändan in på golfuet när skadan fans, huilket har nidschridit af stångens rörelse när klockaren har ophe[ngt] messokläderna. Om ohyrorna äre nu komne oppå thet samma band eller af wäggen är ouist. Klockaren är fattig och kyrkiow. wilia

aldeles wara skuldlöse. Ord. Eccl:ca pag 48 som om slika saker underrättar och dömer, huru widt hijt skal appliceras kan consistorium af sitt samwete och grundrijka betenkiande sententiera. Och om action skärpas skal, så kan dok eij widare gå än kyrkiowerderna in foro politico sigh eedeligen efter lag befrija. Nu at samma klädet icke måtte så til spectakel liggia, har iag hemma hoos mig dagen efter visitations dagen låtit alla skador reparera med silske och samlijkt kläde af samma skreddare som thet gjorde. Men at efter botning inga fehl schola synas kan iag eij lofua, och är omöijeligt så kunna incirkla, tå the förra sömar synes ochså. Altså kan icke anat wara, när man grant besiktar, at klädet af samma skamfärande är snöpligare, dok är thet brukeligit. Huad som fattas på nampnet kan lagas när man får köpa lithet som ther til behöref. Gud weet huru illa man är för the ohyror utstad. När några messodagar i helger äro på rad, finnes på altaren huar morgon nestan huru the ther löpa, lägger man kläder öfr: så kunna the krypa under och sönderskära och omöijeligt är altid aftaga för the många sömar skul. Vthi kistor och skåp ehuru thet aktas, kan och letelig skee skada. Vti Sund har iag befalt stängen skal settias mitt under hualfuet och hålen ofuan efter wel igen muras, ther sittia kläderna best i lufftet.

Consistorium nest thetta wille och befala föreståndaren i hospitalet at hijt senda en stoor båat och folk efter the ordre iag af welb. landzhöfdingen förmåt har huilken föreståndare iag och tillschrifuit har, at afföra af landet the spittelska som i soknarna mykit ökas. The som äre och bör judicera om theras siukdom i tijd, gå nödigt therpå och wilia wara förskonte med sådant öfuerlop, thet doktoren medicinæ i Stocholm suarat hafua: derföre dröijer thet alt för lenge förän en dristar afsöndra them och än tå lengre för än the bortkomma. Tå thet afseijes at the skola til prooff wara i uthuus för sig sielfua aldeles afskilde på någon tijd, så är somelstans hielplösa, somelstans äre the alt för

små, somelstans är hustrun sielf spittelsk och har huset fult med små barn, och en part joonlag förän the wilia så gifua sig ifrå sina små barn til prooff för wilia the heller draga sitt kors och sträffua til thet ytersta. Gud weet huru suårt iag har at begrunda och at förminska thenna plågan som här i landet åhr-
lig yppas, oansedt monga äre vndankomne och goda ordre gifne. Wore iche så suår tijd, så behöfdes wel sökia hägn öfuerheeten, at på landz oprettas motte hospitaal. Om alt thetta venerandum consistorium med råd och fullkomligare betenkiande wille mig bijfalla beder iag ödmiukeligen.

12. Wijnsäden bad hela soknen kyrkioh. wille igen-
taga och beuiliade han thet på itt åhr.

13. Behållit pengar 87: 23. Vtlånta: Michil Nilson 23 d., Hindrich i Biorby 5 d., Clemet *ibidem* 5 d., Zacharias i Tosareby 6 d., Marcus Skarp 3 dal., item för leger-
stelle 2 d. för sin hustru, alt i enkelt kopp. m.

14. Marcus Skap efter förra 22 visit. punct skal afleggia beskyldningen.

15. Kyrkiotaket på båda sidor skal beckas åt åhre.

16. Altare schiffuan kan opfejjas och poleras när råd blir.

17. Til tornet beuiliades 100 spåån och spijk 50 sedan 10 hafua til waars och arbetet i wåår företagas.

18. Fattas dörr och 2 fönster på österstugun och lofuades i sommar.

19. Bagarestugun och borstugun läkia. Lofuades botas.

20. Om skåpet och skräpcamm. vid 17 p. i förra visitation.

21. Pastor ingalunda trolofuar små pojkar som skedde i Brendebolsta huilken rymdt har ifrå sin brudh.

22. Stegerhuset skal botas eller tingföras.

Om terminarijs Aboënsibus.

23. Maths Andersson i Ängö berättade at the 2 Åbo dieknar (NB en war pastoris Sundensis wärdez son) wille

eij taga eleemosynam hyemalem som han ähr för waan gifua N: 1 m. pengar, 2 torra geddor och 1 lius: vthan gingo bort och låta ligia efter sigh. Jöns Person i Finby sade sig offerera 2 finska cappar, thet wille the inthet taga, vthan pantade yxen och boro til grannen Thomas Thomasson. Sedan gick hustrun tijt och öfuertalte them at the boro yxen igen och togo säden. Thet *samma* sade han the giorde hoos 2 änkior i — 1). En bonde sade öfrliudt i *visitation*, om sådana dieknar komma så wil han taga hustrun med sigh och öfrgifua hemmanet. Alla sade the wille äntelig hafua pengar och störste deelen sade, at när the gingo sin koos så sade the huarken skam eller tak. W. Staphan Hanson berättade när tijonden togz vhr kyrkiob. thet the hafua pantat 3 el 4 stans och en stans motte bonden op uhr sengen och slå them för theras skamlöshet. *Præpositus* bestelte at almogen gaff thenna gång tilfridz och lofuade laga at inga flera skola göra så mehr.

Finström.

1. En stoor hoop bönder, några hela byar och mykin vngdom som lengden utuijsar woro borta. Alla thessa äro citerade at comparera hoos *præpositus* til at läsa och afleggia böthe för än the gå til gudz bordh.

2. Några loso wel men största deelen illa. Bleff både prester och bönder sagt huad the skulle rätta sigh effter.

3. Lofuade bonden hugga spåån 6 st. at igenlappa holen på kyrkiotaken. Spijk 4 st. på mantalet och tiära schaffa 12 tunnor at becka taket på kyrkian medh.

4. Kyrkiobalkar åt ähre företagas til at förbygias efter wijs och sät som i Saltwijk skedde med kyrkiosnickarens föreståndande och nu otto dagar til om söndagz stemma capellet hijt op, huilket lofuades och besikta at huar weet

1) Orten icke angifven.

sin balk tilgå både bönder och frelse, sedan i tilkommande winter schaffe steen och träwerke at alla materialia liggia til reedz wid plicht tilgörandes.

5. Grelsby elaka balk förmantes bönderna tillijka opbyggia, huilket the sade kort nej til, at iagh them icke öfuertala kunde. Derföre befaltes them taga ordre af w:t befal. eller landzhöfdingen vthan försumelse och drögmål.

6. Til skorstenens förferdigande i österstugun och några fönster befaltes them taga böthespengar och i sommar fulborda, ty bönderna äro ouilioge.

7. Berättades manhaftig Johan Hansson hafua gifuit åtskillige gångor til Finström nemlig 1 gång 6 dal. och en an gång 15 dal. k. m. och 1 Rdal. Huad thetta förslår eller om mehra gifuit är, skal ansökias capiteen både för legerstelle och kyrkiobygning skul then här ganska stoor warit har at sielf betrakta med heder huad ther til lyder.

8. Stegerhuset är elakt och befaltes botas af them som wederbör.

9. Bönderna besuärade sig öf:r motton öf:r brudföliare, synerligen manspersoner at the tiggia och folket har inthet aunat än stor mun och förtaal än tå anten the få eller inthet. Bleff sagt at magistratus autoritas brukas moste om man skal komma i ordningh, ty här tils har consistorium, prosten och befalningzman giordt sit til och synes ingen effect.

10. Lars Hindrichssons son i Torp har förargat öfra försambligen med löije under gudztiensten i kyrkian och är förmant publice och privatim at afstå. Blef sagt at presterna, länsmannen, och hela församblingen lära honom tukt, huilket the lofuade eller kungöra præposito om han ej afstår.

11. Behållit pengar 23 d. 24 öre.

12. Blef sagt at pastor handlar medh hela soknen at the gifua 1 choorkåpa eller then sämsta messhakan, efter the hafua 3, til Getha capel. Thetta har ful blifuit bestelt

af *præposito*, men thet blef angifuit sedan folket blefuo skingrade.

13. Anno 1643 blef funnit och betygat på häradzting at Sigfrid Michelson har belägrat Malin Erlandsdotter och efter han inthet wille på tinget lofua ekta henne, blef han slagin i handklöffuar och fördes ther ifrå til Castelholm, ther lades han i tornet, uthi huilket han motte sittia til thes han lofuade sig willia henne ekta, thetta länsmannen Hans Pålak, Berthil i Svartingzmala och flera andra bekende. Andre dagen fölgde Berthil och Erik Person i Suarsmala *honom* til Finströms kyrkia, tijt och hon kom och wigdes båda tilhopa med frijuilligt ja och samtycke. En liten tijd efter wixlen woro the tilhopa såsom joonlagh, men thet stogh ej länge på förän så stoor osemia kom at han inthet wille lida henne i sängh och säthe med sigh. Huilken osemia ganska ofta pastor och *præpositus* och flera andra hafua låtit sigh bruka til at förlijka, men sådana förlijknigar hafua ingen tijd ståt förän nu i thenna winter hafuer han lidit henne i säng med sigh bekenner hon. Och efter hennes man är arffallin at besittia Otteböle hemman som the äre på och för några åhr haar intagit en b:d Thommos Olson at häfda och i godt bruk hålla och suara för alla vtlagor, ty beskyllar hon them at the äro orsaak til al affuoghet och haat som i theras ektenskap är, i meningh at klängia och draga hemmanet ifrå them och vnder sigh. En deel af besuären äro thessa:

1. At Thommos inthet will lida henne i gårdzens arbete vtan han så wel som hans hustru och suärmoder bedit hene ofta packa sigh tädan seijandes: Här har tu inthet annat bestella än går och gnider tig på mannen. Suärmodren säger hon ofta hafua gifuit henne thet rådet at hon skulle taga af sigh hatt och hufuudkläde, fläta op håret och draga sin koos, sedan skulle hon wel få then besta tienst hon wille sig önska. Til thessa beskylningar neka the och bedia henne beuijsa.

2. At Thomos har en gång i thenna winter spänt och nupit henne när hon gångh sat i sitt arbete och stic-kade, ther til han och nekar.

3. At the stengia ofta både farstugu och stugu döör för henne och seijsa när hon klappar: du når full stå vthe. En gång skulle Thomos hustru för halfander weeka sedan, när hon stogh vthan dören och pottade op knäppelen, stå åter in för och satt igen och när hon något fijk dören op, tå slagit henne på henderna med rijs. Och en annan gångh säger sigh hafua om ottan alt för länge stå i kölden, när hon gijk ifrå sin man i bodan och wille ingå til arbetes. Thomos och hans suära neka til alt nu som förr. Hustrun kunde eij comparera, förty hon är hafuandes och går i wäntande dagar. At the stengia dörrarne seijsa the skee för thet the äro lösa och rinna op.

4. At i förledin sommar skulle Thomos hoos Axel i Marcusböle, ther hon tiente om sommaren medan hennes man war i Suerige öfuer wintren in til midsommaren, släpat henne kringom golfuet i stugun, wiliandes afkläda henne en kiortell, then hon bekenner sigh hafua tagit i Thomos stugun vthan theras wettenskap, och förebär at Thomos har lofuat hene för somarsarbete i förra åhret en skinpels, huilken han inthet wille gifua ehuru ofta hon påkrafde. Samma kiortel afdrogh Thomos slitandes honom sönder ifrå ofuan och alt neder igenom. Thommos suarar så: at om hon har welat tiäna åhret vth, så skulle hon wel hafua fåt thet han lofuade. Kiortelen sade han sig bära til grannen Erik til nesta tingh.

5. At visitations dagen när the woro stemde til ran sakningz styrkte Thommos hustru hennes man at quittera henne seijsandes: gaak nu åstad och skill henne ifrå tigh och lät henne draga ända til heluetis. Hustrun hade laga förfal. Hennes man nekar, och säger henne så säija: gaak och laga thet blir ändan på then trätan som har warit eder imellan. Thomos med sin suära seijsa orden föllo så: lager

at i hafua huar ann för ögon som annat folk eller skilies
åt at i see aldrigh huarannan.

6. Gumman suäran beskyller thenna vng hustrun at
hon heter inthet annat af henne än gammal diefuul och
skorffnäsa. Hon åter säger at gumman kallar henne: stor
skepet och stoor märan. Til sådana smäde ord kunde the
föga neka vthan til skepsnampnet.

Guman säger sig och wel hafua klagopuncter, men
hon wil inthet omröra för skam skul.

Mannen lät förstå sig wilia hustrun eij mehra låta
wara afskild med umgenge och sengelagh, dok efter han
har tagit Thomos i gården för huusbonde för sin suaga
lägenhetz skul, til thes han skulle få see, huart vth på boro,
wille han och gerna thet bestogo thet en gångh är giordt.
Thomos säger sikh heller wilia flytta än wara i sådant oläte
och beskyllar vngh hustrun, thet hon vtfordrar betalningh
strax hon råkar arbeta til gårdsens besta en dagh. Ther
til hon suarar: huru skal iag kunna arbeta vthan betalning
efter iag får i gården huarken wått eller tort vthan moste
snugga födan huar iag kan. Frågades hui Thomas iche
har henne i arbete och maatlagh: suarade han, ty hon will
inthet gå stadigt i arbete, vthan när hans hustru wijsar
henne så wijsar hon honom igen.

Efter mannen inthet wil försuara sin hustru, vthan
är huedersint och the andra föra itt trolle skik, och tuifuels
vthan äro ektenskapsdieflar, på thet, thet goda hemmanet
må vnder sikh krafzas, och lefua tilhopa i daglig haat, gudz
förtörnelse och församlingen til olidelig förargelse, ty sus-
penderades the [alle] ifrå sacramentet förwentandes af the
werdzliga better skärskodelse, straff och skilsmessa emillan
Thomos och Sigfridh och så disponera om hemmanet at
joonlaget kunde wara i sängh och säthe tilhopa och emillan
alla parther en stadigh förlikning warder oprättat. Thet
wält befal wille i besta motto laga.

Hamarland.

1. Feehl stort i läsningen. Blefuo vnderrättade.
2. Några bönder absenterade sigh för slotz åkor skull. Thessa skola stemmas til *præpositum* efter ordningen.
3. Pengar behållit 37 dal. k. m. och 3 t:nor tiära.
4. Kyrkiogolf lofuades hugga 1 tilia på mannen 10 al:r långh, med första framföra och inleggia, hvilket arbete kyrkiowärderna schola förestå efter vnderwijsningen.
5. Tornet lofuades beckas och 4 t:nor tiära köpas i tijdh, at efter Olai tijd förarbetat blifuer på innewarande år.
6. Tilkommade winter lofuade laga wärke til nya stolar öfuer hela kyrkian, at så mykit dugligit fång i tijdh framfört blifuer som ansagt är och kyrkiosnickaren än anseijandes warder och bygningen företages at alt blir ferdigt för hööanden sommaren nestföliande.
7. Ekeröboar lofuade i år becka oc spåna sacristien och inleggia golf i wåkenhuset.
8. Bagarestugun schal och oplagas af Ekerö i thetta år.
9. Soknestugun schola och bönderna bota i tijd förän hon förfars.
10. Hindrich Persson i Ekerö eij fåt för sitt arbete af alla the 1½ cappa som på mantalet lofuades. Blef en en zedel schrifuit at opläsas skal i Ekerö. Ther efter restantes wetta sigh rätta.
11. Eskil Rasmusson i Ströma sattes til sexman.
12. Om holmarna och pastoris item huad mehra makt påligger fins i kladden och förra visitation.
13. Om god lååt och tukt på kyrkiowallen blefuo the wel vnderwijste.
14. Pott- och kortspell blef them förbudit wid kyrkiostraff tilgörandes.
15. Witnades at Clemetz son i Marby wid pass 12 år gam. är spittelsk, och är tilhopa med en annan b:d

hustru Brita i vthuus, huilken är mistenkt för samma siuka. Oansedt nu inthet göras kan til thenna blandelse som af oförsichtiga ordre kommin är inconsulto *præposito*; dock är så beslutit at quinnan blifuer i samma sin stugu til prooff på åhr och dag eller något lengre efter gifuin vnderwisningh och poijken tillika med andra spittelska afföres. Men efter församblingen är suagh och poijkens föruanter oförmögne som the sades. Begärandes brotfellingen som the 50 dal. opboros åt i fool motte anuendas til poijkens medfölgd och hon blifuer quar itt skeede än i församblingen. Thenna poijke ähr suåra oförwågen och lyder inthet förbod vthan löper ibland barnen i byyn folkena til bedröfuelse och rådhoga.

En dreng i Hammarlandz torp är spittelsk, men boor itt vthuus afbygdtt itt stycke ifrå gården och bedia folket at han får blifua quaar efter ingen fahra är för honom, ty han går aldrih närmare in på någon gårdh eller folk än itt röörskot.

En piga i Posta b:d Maria witnes wara fååne och hafua spittelska tekn sielfua hyyn belangande. Thenna weisar för ingen, vthan löper i munnen på folket. Huar bonde lofuade gifua 5 öre k. m. och thet öfriga sade brodren wilia gifua.

Lemeland.

1. Fans godh förbettringh i läsning och sattes lexa vttyd. öfuer dopet och thet som resterar på bönen.

2. Befaltes hafua akt at ingen dristar sigh hugga på prestskogen emoot laga förbodh förän han med laga process, doom och ordre af consistorio afwinnes. Therom må the sökia som hafua tappat.

3. Sacellanus begärade få reesa ifrå capellet någon aposteldagh medan folket liggia i skötfiske och sammankalla fiskarenar och hålla ther predijkan, på thet the måge samman-

sammanskiuta en hielp åt honom, then han storliga behöfuer efter han sådant bruk eij har makt hålla. Bleff suarat: efter then seduenia eij förr warit har, remitterar *præpositus* thet ährende til *consistorium*. Men wil d. Magnus i medlertijd på en soknedagh 2 eller 3 wara iher vthe, hålla böön afton och morgon och någon tienligh sermon, förwägras honom inthet.

Item begärades at moorkyrkioboar wille hielpa honom itt bräde til the monga taaklösa huus på hemmanet.

4. Oplästes H. K. M:tz bref skotfiske och sädestijonden

5. Gaffs ordre om offerstockarna i hampnarna n: at blifua wid then disposition som för är giordh och at the med första oplagas som sönder äro.

6. Befaltes vtfordra resten på böthet af Peer Simonssons son i Bööle för sin saak efter förra befallningh.

7. Peer Nilson i Granboda och Cnutzboda bonden förlijktes om stoolrum, ther på Peer lenge har klandrat.

8. Witnades Erik Jönsson i Notö för halffierde år hafua fåt then wanskapeliga hyyn i ansikte, derföre han på 2 år har warit afsöndrat ifrå hustru, barn och annat folk. Thenna kunde huarken frias eller fellas til spittelsko: Något år han tiockare i ansikte och något fallerar målet, stundom mehr och stundom mindre, dok gör eij tilfyllest at en wist wetta kan, sattes til prooff än på half år tilgörandes och gafs ordre i alt thet för honom och för androm nödigt fans at wetta.

Erich i Norboda witnades eij wara nu så sullin som han först war och thet aflupna skegget mykit igen wext och hyyn mykit förbettrat och på målet alzinga feel. Thenna sattes än til prooff at wara som han warit har på itt halfft år tilgörande.

9. Jöns Sigfridson i Norby och Jacob Simonsson i Söderby sattes til kyrkiowerder. Sexman: Matths Märthenson i Flaka.

10. Pengar behållit 19 dal.

11. Södersidan skal beckas i åhr. Behöfues, kan 1 tun. tiära köpas til the 3 förra.

12. Bothnen skal förferdigas åt åhr. Item innanbyggnan i capellet efter ordre i förra disposition efter snickaren intil thes är stadigt förhindrat. Och sades nu til at the skulle sig schaffa lijim för 3 d., spijjk 10 st., bräder 2 och låta them wel torkas.

13. Befaltes Lompareboar schaffa sig cappa som kyrkiokalken kan stå vthi. Item köpa soknebodz flaska, kalk och pateen af teen efter gifuin quantitet och kvalitet.

14. Messehakan, som *præpositus* schaffade af Åbo consistorio, befaltes låta laga och then andra öfuerteckias altaret medh.

15. Vthi moorkyrkian ratades 1 kyrkiones inventarij kläder, som lågo lijka som draaf och af 2 messehakar befaltes göras altareklåde. Item skal göras strångh åt skepet.

16. At kyrkiogården kan stå i god hegna skola några balkar botas och om söndagh alla balkar öfusersee af alla moorkyrkio och capelsboar och här efter lijka som af nyo oplagas med sådan skamplun som föreståndaren gifuer then *præpositus* förordnar på then tijd man präfuar lägligast wara för almogen.

17. Befaltes förferdiga portlijret som i fiol beuiliades af nyo hugga.

18. Oansedt almogen har på sig tagit flera huus och aff nyo opgiordt föruthan then förfalna kellaren, behöfues dok ännu the schaffa hööladu, ty vthi then g. går eij mehr än 13 lass. Item skal golff inleggias i kellarebodan och tilkommande winter bestellas jempte andra åkor.

19. Borstugu och bårstugu farstug skola botas. Item soknestugu större itt annat åhr af nyo ophuggas.

20. H. Ilia i Notö har på tinget fåt befallning igenschaffa dottren som rymde ifrå sin brudgumme i sommars, efter brudg. tillägger och beuijsar wara skedt genom hennes practiker. The boo på itt omflutit land och ingen bååt

fans wara borta. Bonden som afförde moste med alffuar tilhållas icke allenast at böta vthan at igenschaffa. Sedan komme til præpos.

21. Besuärade sigh och en hoop af almogen öfuer wintersoknedieknarna at the vtfordra hårdt och gå sin koos och lemna efter sigh almosan när the icke få så mykit the wela. Sei ja och at the äro ganska olijka til at wara dieknar vthan lijkare soldater med håår och kläder. Begära och at the som gå, måge nu göra sådanienst för almosan, som i gamble tiden, nemligh, at the inkalla i huar gårdh allt gårdz folket, siunga sedan för them en psalm och läsa några böner. Bad migh härom bestella och schaffa beskedh.

Föglö.

1. Fans läsningen stå wid samma lagh som förr. Blef sagt och lofuat boot.

2. Kyrkiones inventarium sampt prestegårdens, item stolefördelningen, kyrkiobalkarna och prestegårdens huus skola inchrifuas när alt blir vthi en riktigh disposition stelt.

3. Bengt Sigfridsson i Steentorp belägrat sin legopiga Elizabeth och kunde ej öfuertalas til ektenskap. Blef remitterat til tinget och sedan gifs beskeed.

4. Gistels barn i Humelsö om 2 åhr druknat vthi en fierdingz såå, uthi hulken war lithet watn på bothn. Fans ingen i huset som man kunde straffua, ty fadren war i Stockholm, modren låg i barnsängh ganska suagh, legopigan war uth på arbete. Gumman, som opwakta skulle i huset war stadd uth på marken at heemköra fåren, och skullen har wel hon, men hon ähr 80 åhr gammal och är ej wijs af sig. Blef sagt at pastor underwijsar folket wel om barnawårdande.

5. The som förr och nu hafua belägrat sina brüdar och ej förlijkt sigh med församblingen, blef sagt huad pastor och the skola rätta sigh efter.

6. Zacharias Isaacsson i Hasterboda klagar at Erik Jöransson huusman och Isaac Erikson i Carlby i Kökar och monga flera blifua quara ofta för siälrodd skul i Föglö vdden om lögerdagen och vnder tijdegården fijka efter siäl, at när the komma ifrå kyrkian och begifua sig dijt vth, så hafua the öfuerfarit heela siälrodden, och thetta göra the ofta när fagert wäder och wind är at tädan resa. Blef sagt pastor skal granneliga ransaka, och ther the finnas brotzliga, ankлага them för werldzligh rät och sedan remittera them til *præpositum*.

7. Oluf Mathsons son i Hasterboda spittelsk. Fadren lofuade 10 dal. och soknen 40 dal., på huart mantal 2 m., och thessa pengar skola wara hoos en man i beredskap til förste yppen watn, at han kan jempte the andra på landet afföras.

— En annan kona b:d Kaisa föd i Lomparland och tient någon tijd i Föglö, har warit til prooff afsöndrat i åhr, och berättas at ansiktet förwerras, kroppen fiällas, men målet iche så mykit. Blef sagt at hon skal tilkommande söndagh sikh presentera på kyrkio wallen och församblingen tå noga förfara om är spittelsk eller hon lenger skal stå til prooff, och nekade aldeles församblingen wela någon penning göra henne til hielp om han schal afschaffas, vthan remittera henne tijt hon är född.

8. Blef sagt at offerstockar åter förferdigas med jern och låås i hampnarna och föreståndarenar observera then förra giorda disposition och penningarna millan kyrkian och fattiga halfueras.

9. Soknetiggiare anoterades fyra, om andra löpare blefuo the rättade efter konungligh ordinantz.

10. Sexmän tillsattes 3 nemligh Jöns i Degerby, Måns L. g., Hans Hindersson.

11. Behålne pengar i kyrkian 26 dal. k. m. Restantes: Erik Krook 12 öre, Michils hustru i Finholma 2 m. för legerstelle.

12. Fans brist på kyrkiotaket. Blef sagt och lofuat i sommar botas med bräder och beckas med 4 tunnor tiära alt taket på söder sidan och halft på nor sidan, men tornet skal beckas itt annat åhr.

13. Blef lofuat och befalt at golf skal inleggias i wåkenhuset och goda jemna hellar leggias för dören vt-han til.

14. Kyrkian och sacristien är herlig reparerat efter befalningen.

15. Befaltes och göra nyy beencammar om almogen nogorlunda hinner.

16. Kyrkiobalkar befaltes oplagas at the kunna hålla hägn til thes en annan tijd af nyo ferferdigas.

17. Baakugnen skal opmuras af nyo och tog hela soknen then oppå sikh at hålla wid makt och nu bestella med thet aldra första effter han är, aldeles förfallen. Och är beslutit, at the som hafua hållit baakugnen i förra tijder, skola hålla spijs i pastoris studerecammar dok cammaren ophugger soknen och bagarestugun behålla the som förr henne haft hafua.

18. The opstugurne äro botade efter befal. i förra visitation men på bodan återstår golf och dör, huilket beuliades i åhr at fulborda.

19. Maltpörthet thet gamla bredare än thet nya doch lithet stäckre, huilket Kökar betala skal och jempte wisthuset wid makt hålla som aff ålder warit haar.

20. Stegerhuus fäähuus och fårhuus moste bönderna än på sig taga, huilket drifuas kan i en annan visitation.

21. Andra huus som hafua elaka taak och leka på sikh är them befalt bota huilket och lofuat är.

22. Prestgårdzskogen förbödz them röra både til sina tarfuer såsom och til kyrkio och prestgårdz bygna, huilket gör ondt i brystet för then gamla wanans skol.

23. In til datum har *praepositus* i 12 åhr schrifuit åt Åland 18 breff och fåt ingen betalning. Några gofue

nu huilket r. pastor annotera wille och *praeposito* beskeed göra med första.

24. Andra *casus* äro otaliga som äro deciderade i proste ting och thes emillan, efter thet besta *judicium* man göra kan och man orkar inthet annotera så ofta, vthan finnas i *praepositi* kladd then som besuär har, så är han paratus, *honom* suara in för *allom* wederbör.

25. Brottö bolaren angaf pastor inthet i *visitation* vtan sedan gapade.

1649 hölts *visitation*

Sundz capel 25 Jan.

1. Ålderdomen en part loso mekta siukliga och blef lofuat boot.

2. Kyrkioboken skal göras ferdig med inkompst och vtgiff och borde få pastoren något för omaket för sin olydna i 13 åhr, om man iche wille skona hans ålder och suagheet.

3. Befaltes borttaga then vtsletna messesärken, *item* thet stora schräffuuet mitt öfuer kyrkian. *Item* thet papistiska gamla vtrutna prälet som henger på wäggiarna. *Item* then gamla kistan allenast jernen förwaras. Altaret och fönstret skal och hållas reent. Liusstakan eij stå på altaret vthan om juledagen.

4. Schal bestellas aldräförst schiulet och lijkbårarna som lofuades 1642 nu vthan lengre drögsmål. *Item* golff i wåkenhuset. Handbook, timglas, itt ärmkläde öfuer then lilla stenen på altaret. Fönster 2.

5. Schal bestellas framdeles choor, bookstool, skåp med kista vnder, bårkläde. *Item* benkiarna oplaga med trängre *gång*. En inbygd stool åt *presthustrun* in i *choren* om iche vthan om rum.

6. Al bygna med altaret, *predikstolen*, *duukschiffuan* allenast gaf *praepositus*, messärken, teenflaskor och mykit annat, är efterkommit *praepositi* befallingh.

7. Reeda *pengar* 24: 24 öre.
8. Beuiliades kyrkiö. af almogen få halfparthen offret som the gifua för siuka och segelmen och legges tilhopa i offerkistan, och andra reknade *pengar* stå i possr til thes the få huffuudkista.
9. The 18 breff moste almogen betala, item then g. resten en annan gång.
10. Dieknelengden oplästes.
11. Klockaren kan ej efterlätas mehr än 15 bönder ifrå moorkörkioklockaren, och derföre skal han wara wedereda at löpa med zedlar som sendas vndertijden ifrå *praeposito* til en och annan ort. Men för omaket han har wid capellet må capelsboarna något serdeles skiuta i hoop, eller presten hälle messan okläd i messekläder.
12. Om skötfiske blefuo förmante hålla sig efter ordningen.

Lomparland.

1. Ålderdomen loso ostraffueliga.
2. Barnen när the äro 8 åhr, så moste the gå til förhöör.
3. Inventarium blef opläsin.
4. Fans i capels kladboken reda *pengar* 22: 8.
5. Innanbygnan strax efter påskan schal företagas, *nemligen* duukschiffua, bookstool, predikstool, inbygd quinfolkstool och altaret ophöijas. Döpelsefunt. Skåp.
6. Schal göras sokntygzcappa, kyrkiobalkarna wid båda kyrkiorna oplagas at the hålla hägna. Wid capellet war en balk som war bundin med wädjor.
7. Framdeles skal köpas bäärkläde.
8. Erik i Norboda kunde the huarken befrija eller fälla til spittelska och berättades at skegget är igen wext, och stundom synes han i ansikte wacker, men vndertijden

mechta sullin och målet något förwandlat. Blef sagt at han skulle än wara en tijd til prooff på förra sett och tagas beskeed på tinget om födan, efter then vnga bonden, som är bebreffuat til hemmanet, förnekar.

9. Blef angifuit at 1647 äro Lompareboar om wårfrudagen stemde af länsmannen at komma tijdeligh til länsmansgården til rekningh in för befallningzmannen och när the dijt kommo war han krank och kunde the then gången ej komma til någon kyrkia. 1648 Matthiæ dag om hösten äro the stemde sammaledes ifrå capellet genom lensmannens vtskickade at 8 joon ginast skulle fjikia til Sundz til at roo Johans schuta i Nifseby, som Steen Olson skulle fola til slottet. Blef lofuat schaffa boot herpå och hotade at om the löpå så frå tijdgården til rekning, så skal kyrkionyckelen tagas och sendas til capitlet. Skiusning som ingen hast har med sig bör settias efter tijdgerden.

10. Klockaren Jons är tresk och lofuade sig bettra. Blef och sagt at moorkyrkioklockaren honom förlijkar med nogot och han ingen renta opbär efter han inga ährender löper än efter wijn, dok för försuaret schal han wara red-bogen arbeta stundom åt presterna.

11. Lomparboar lofuade 10 lister til moorkyrkiones botn.

12. Maths Mårthenson i Flaka blef förlijkt med sin granne och granhustru.

13. Offerstockarna schola förfärdigas.

Jomala.

1. Ålderdomen ostraffuelig i läsningen.
2. Kyrkioboken iche än förshaffat.
3. Om jnventario och kyrkiones rekenskap kunde ej heller handlas efter smällen för kyrkiones kista war til hinders och kyrkiowärden war borta, som war waan optaga.

4. Spåån til tornet och spijk, spiror.
5. Kyrkiodörar en annan tijd.
6. Hampa 7 *℔* i förrådth och 4 *℔* skola köpas til togh ännu.
7. Stegerhuset skal besiktas och botas.
8. G. farstugun wid krydgården skal lagas förän thet nidfaller.
8. Båsmännerna äro förmante förlijka sig med sin kyrkioheerde för sina hustrur om påskpengar.
9. Trengsl om juledagen uthi vtgående efter gammal waana är rättader almogen vthi.
10. Försumeligheeten hoos en part i kyrkiogång är straffat och wijte föresat.
11. Lofuat hugga ny soknstugu. Besee then förra visitation.

Ekerö.

1. Orät lyst om folksens förhöör och sättes vngdomen före at lära sigh dopet och h. natuwardh.
2. Kyrkioboken ligger lika god som förr, och ingen rekenskap schrifuen, oansedt *praepositus* i alla visitationer har jäggat och vtschrifuit, ja *episcopus* sielf in synodis et omnibus visitationibus med hårda ord förmant. Vthi förra visitation gaf *praepositus* en form i visitation. Altså fattas inthet vthan mootulia och ensinnighet af en ond gammal wana, then snart kunde botas, om man wille öpna muunen och tala itt ord, huilket *generosus animus* eij gör emoot sina contractister gerna. Blef befalt ännu förferdiga och med första presentera.
3. *Praepositus* kan iche få häradzdomen om holmarna som äro tagna ifrå *prestbolet* och lagda vnder Grelsby eij heller andra kon. bref på laxpengarna. *Consistorium* må med

hoot och straf uttaga. NB. tornet loffuades i åhr beckas och sacristien spånas och beckas. Itt annat åhr stolar och lektare ¹⁾).

4. Blef ännu befalt schaffa bord i soknstugun.

5. Funnos 26 dal. k. m. Om rekenskapen kunde inthet utrettas, ty d. Laurentius har lemnat nyckelen hemma. Restera 2 än som hafua lånt pengar.

6. Wåkenhuset schal beckas, sacristien brädas, spånas, beckas. Kalk 1 hsp huart mantal til öppningen kringom hela kyrkian som igenmuras schal. Predikstolen schal flyttias på södre sidan och göras af nyo. Carm til nyt fönster och jerntenar förferdigas och hol vtugges på muren wid predikstolen. Båårklåde.

Tilkommande åhr schal göras nya benkiar, choor, dukschifua. Kyrkiobalkarna förferdigas, som elaka äro til thes botten repareras kunne.

7. En annan gång frågas efter then 11 och 13 punct i förra visitation.

8. Stoleordningen gafs d. Petro beskeed om, som alla skola rätta sig efter. Item om buller och vtlöpningh. Item nootdragning. Besee then förra visitation.

9. Löös konan Walbor i kyrkiobyn bekenner på en dreng Eskil b:d huilken nekar til thetta lägersmål, men eliest bekende sig hafua lägrat henne få hon war möö.

10. The 2 joonlag, som lagläsaren Hindrich Thommoson saakfalte, står kyrkiosaken än oförlijkt som är en treding af böthe. Och skal schaffas besked af hofrätten hui lagläsarenar eij altijd döma; ty the gifua ofta tilfridz sielfua och ther til hafua ingen annan orsak än at the kunna öfuertala them til ektenskap. Eij heller är nu bruuk i Swerige sakfella them som hafua fallit i lönskego sedan the wigde äro, så som nu skedde och har fougten låtit oppbära hela bothet och på tredingen skal klandras at thet lefreras tillbaka åt kyrkian.

¹⁾ I marginalen vid denna paragraf står: Hamarlandensis vidua. Moorkyrkiobygningh.

11. Almogen lofuade forsla terminarios efter g. wana och länsmanen har eij medgöra tå the sielfua wilia.

12. The 2 brudar, som belägrade äro, schola böta til kyrkian efter constitutiones. Item en annat joonlag som har tient h. Peer och fallit i lönskelägo.

13. D. Petrus schal ransaka om kyrkioföraktet som skedde af hans åhörare på Lomparland och referera.

14. Spittelska som hållas wara och församblingenes doom schal gifuas på, äro en änkia i Marby. Vthi moorkyrkian åter: Marcus son i Torp, soldatzdottren och en båsman casserat i Posta.

Finström. Feb. 2

1. Ålderdomen war tilstädes och laas wel *exceptis aliquibus*.

2. Kyrkiotaket som borde beckas i fool, schal i år efterkommas emillan antijden.

3. Kyrkiobalkarna är lofuat åt. åhre repareras öfuer alt och i somar ratas och nidkastas the som af grunden förbyggias skole, til huilka steen optagas schal i sommar och framföras i winter, men the murar som duglige äro skola med taak förferdigas med sådan skamplun som i Saltwijk.

4. Grelsby balken bekenner almogen at soknen aldrig har haft bestella med vthan åboan, såsom vthi höge Drotningens tijd har fougten Eskil Olson bygt både muur och taak. Befaltes almogen sökia til arrendatoren, och wil iche han, til landzhöfdingen om ordre om the iche förlijkas kunna.

5. Til österstugun lofuades al behör schaffas och skorstenen bygia i sommar af nyo.

6. Skorstenen i sängstugun sammaledes lofuas i år botas.

7. Om Capitens Johan Hansons graff skal besees then 7 p. i förra visitation och sökias för legerstelle och bygnings hielp huar rätkuist är, efter han sig ej sielf påminner.

8. Stegerhuset kan framdeles ageras om skorsteen til, sammaledes then g. sädesboden af nyo göra.

9. Brudeföliare klagas lijka som för. Besees then 9, 12, 13 p. i förra visitation om mehra.

10. Behåldna pengar 52: 22.

11. Jomala en blind gumma i Biorsby och Jacob i Grolby tiggia emoot förbod, befaltes h. Carl schrifua til p. Jomalensem. Item Isaac enhenning i Boda och Simons hustru i Ströma i Hammarland sammaledes. Befaltes d. Laurentius med them agera at afstå eller klaga för fougten.

12. Erich Märthens hustru i Ofuanåker dotte oafli . . . och efter ransakningen i andra omstendigheter är widlyftig orkar man ej hijt föra vthan gafs ordre som man göra borde.

13. Om prestebohls skogh och ägors impas, wa[rna]-des almogen efter skogzordningen.

14. Klagar Måns Jöranson at hans granne Staphan med sin hustru hafua öknemnat honom och hans dotter. Remitterades til tinget.

Kumblinge. 17 Feb.¹⁾

1. Förhöret in catechismo kunde ej hållas för folklöso schuld, huilket oföre och snöen förhindrade som stogh vnder buken på hästen.

2. Kyrkiones pengar i reedskap k. m.

3. Golf i sacristien och kyrkian och stolar, behöfuas åter oprettas och med thet samma then fuula ophögda gråsteens grafua . . . uti alla lijijk långesedan äro rutnade borttaga. Bleff loffuat tilkommande sommar.

¹⁾ I marg.: Vide retro folijs 12 versis. [d. v. s. föregående visitationsprotokoll.]

4. Befaltes bota kyrkiofönstren, oplaga sacrifönstret med st. . . ka wel inmurade jernteenar, utbära thet mykla raskerij *uhr* sacristien, kyrkian och wåkenhuset, låta conterfejare i Åbo justera timglaset, afstryka skarn af altaret, altartaflan och skepen. Låta hengia then ena cronan akter i kyrkian . . . ången wid altaret borttaga och settia under hualfwet i sacristien för möss skul. Item beläter fula orijijmliga som stå i wägen, bortsettia, skogen afhugga af kyrkiogården. Bota kyrkiokistan som mössan har sonskurit. Taga lius af cronan och altaret och legia i kyrkiokistan. Bortkasta the 2 elaka lijkbårar och schaffa dugliga igen *med* himel öfr; en stoor och en lithen och låta suarta them. Låta opretta funt på itt wigstulle¹⁾ och funtskålen eij hengia på weggen, vthan wara ther uthi stielpt. Ny brudstool. . . ura kringom fönstren at iche snö inyrer. Aktas kyrkio och sacristi hualfuen för snö, och ypningen igenlaga, och holet å sacristigafven.

5. Peer Wasteson i Seglinge trolofuat med Brita Simonsdotter, och dödde brudgummen för wixlen och hans moor wil revocera en deel af gåfuorna. Blef sagt neij, vthan föregåfuor och trolofningz gåfuor och brudstugu hielp hörer henne enskijlt til at behålla.

6. Tiära til beckande på kyrkian och tornet.

7. Om balkarna och borstugun söök vthi *visitation* 1640, 1642 och 1644, 1646, 1647 och 1648.

8. Om malmlustakar förselias kunna och schaffas en klocka til capellet eller annor nyttig ting wore got, therom kan pastor och soknemännerna bestella.

9. Hind. Mathson dreng i Englinge besofuit Oluff dotter *ibid.* och äro skylla i fierde leed och wigde efter förra consistorij tillåtelse om andra sådana. Blef sagt, at förän hon kyrkiotages skal hon lefrera kyrkian 10 dal. k. m. och publiceras thetas *penitentus* ê suggestu, eller båda stå openbar schrift.

10. Om tiäruregistret skal clareras eller tingföras.

¹⁾ I marginalen står här anmärkt: 1640 6 punct.

11. Vtlånta pengar vide visitations 2 punct 1640.
12. Smedens drengz hoorkona schal tingföras och eij kyrkiotagas förän ministerium får zedel ex foro politico.

Extract vhr visitationsboken

1644.

1. Effter på borstugun finnas stora lyyte, ty både rösten moste omkul och göras brandtare. Ea hoop bräder och tiljor äro och så stackotta. Oordenteliga fönster och fönstercarmar. Fattas och 2 bordzåsar, sparrar, benkiar, bräder, näffuer och takuädstockar. Item golff och taak i farstugun. Huarföre moste på häradztinget begäras syyn på samma huus och brister, och sedan laga doom, at d. Zacharias och soknen wetta sig regulera i then stadgan som the sig emillan giordt hafua, och thetta förän huset tager af röta någon merkelig skada. Thetta blef angifuit på häradztinget och giordes inthet åt, uthan låthe stå til spectakel. Men 1646 och 1647 war *præpositus* hårdt tilhopa med bönderna, at efter the iche wille sökia husetz botande hoos d. *Zachariam*, som för 20 tun. saltat fisk har låtit opbygja, så skulle the sielfua bygja. Tå lofuade opknyta huset och bettra alla feel. Åter 1648 hafua the förandrat sin mening och wilia heller hugga itt nyt om 10 al:r emillan enutarna.

2. Lofuade bota bagarestugu vgnen, wisthuustaket, Cumblinge stugun, loffts taket, ladutaket.

3. 1640 om kyrkiobalkarnes oprettande lofuade bönderna H. H. Bispen förferdiga innan Michaelis. Thet samma hafua the loffuat i alla prosteting och på häradztinget och än stå the lijka godh. Remitteras til tinget at the låta besikta huilka balkar äro laggilla, och the som iche äro at them settes tijdh före och ther the tå iche efterkomma at the blifua saakfelte.

4. 1647 tilbudo bönderna, som hade inne med sig strand tiäran, gifua til kyrkian för huar tunna 3 d. k. m. och är ej än lefrerat en pening efter gifuin lengd. Befaln. kan här uthi adsistera.

5. Then spittelska pigan i Seglinge skal afföras efter ordningen.

6. Affuaboarna om the iche hafua än förlijkt sig för bönedagz brottz, så moste angifuas för welb. landzhöfdingen och hela saken opriffuas.

7. Capels klockaren schal retta sig efter förra afskeedh.

8. Om kyrkiostölden uhr offerstocken låter länsman-nen stemma honom til tinget, som hade nyckelen i kyrki-heedens siukliga legenhet.

9. Om beckande på tornet och kyrkiotaket kan vthan skada ej lengre dröijas.

10. Effter kyrkiogolffuet är alt rutit, wore best inleg-gia steen och jemna vnder med sand. Vthi benkiarna dogo wel flijsor men i choren och gången moste warategel steen. Thetta moste skee tilkommande åhr ech innan thes schaffa alla materialia.

Capellet: 1) Kyrkioluckan göras moste. 2) Messeklä-der schaffas. 3) Kyrkiobalkar oplagas.

Kökar.

1. Vngdomen laas wel sina christendoms stycker och vttydningen öfr 3 partes. Nu sattes them döpelsen til lexa.

2. Fans reda pengar 1647 1644 af offerstocken och 44 aff skeppswrakēt och nu 1649 äro i huffuudkistan, then nyy giordh är, 33 dal., summa 137 dal. k. m.

3. Skeppswrakēt som *præpositus* har befordrat til för-äringh kyrkian af ammiralitetet, fins uthi kyrkian inlagd reckning huru högt thet är werderat före i alla partzelar

Befalningzmannen suarar til 622 dal. huilka han *præ-*posito giorde redo före och betalte til kyrkian resten. Thet öfriga moste kyrkiowerderna opkräfa af bönderna som hafua borgat.

4. Capellet är ophuggit i Saltwijk och finge timbermennerna 430 dal. enkelt k. m. Frakten kostade 60 dal. Förslebönder 28 dal.

5. The vtlånta *pengar* i gamla tijden skola alla opkräfas och riktig redogöras i nesta *visitation*.

6. Befaltes: 1. at alla fönster schole vttagas uhr then gamle kyrkian. 2. En nyy port göras åt kyrkiogården och luckan . . . igenmuras. 3. Kyrkiobalken nordan til emillan kyrkiogården och prestgården skal igenmuras, så blir både kyrkiogården och prestgården i hegna, thet bönderna plichtige äro göra efter H. G. N:des befallning gifuit på Åbo slot 639. 4. At klockan setties uthom gaflen och göres öfr itt lithet skiul och bestelles at strengen får vara innantil wid westergaflan. 5. At folket komma i rettan tijdh och alla i sender och nökter til kyrkian. 6. At the ej löpa vth i otrendga måll under tjdgården. 7. At folket ej klifua ofuanpå benkiarna när the vtgå och ingå. 8. At the gifta stå fremst och the ogifta innerst, och at the stiga åt sig huar efter som the komma, eller gifua sig tillbaka med kroppen om the stå quara. 9. Messeserk, altareklåde, bårklåde skal köpas, lijkbår skal göras. Item funt. 10. Grif-ter skola opkastas dagarna förän lijket begrafues, dok förän grafuen gräfs och lijket utbärs skal gifuas presten tilkenna, och bärarenar stana vthom kyrkiogården och låta opsiunga til grafuen. Vthi alt thetta är stor oordningh. 11. Befaltes bota taken i prestgården. Item fielfisk tijond göra efter Kon. bref på alla åhrsens tijder. 12. Then älendiga pigan skal afföras til hospitalet och gifues 20 dal. af kyrkian til hielp af wrakpengar för folksens fattigdom. 13. The wåningen på klostret, som har taak, lofuade bönderna hålla wid macht, at caplanen kan hafua foder vthi. 14. Simon Erik-

son i Österbygge sattes til kyrkiowerdh och Erik Jacobson
ibid. til hopman.

1649 lengd på spittelska 2 gång in Feb.
gifuit befal. at låta bestella om medfolgden och
afförelse.

Aff Saltwijk en gifft bonde i Leby. Aff Sund s. Hind.
Hind. i Finby. Aff Kumblinge en piga i Seglinge. Aff
Kökar en älendigh piga. Aff Föglö en son i Hesterboda.
Item en piga föd i Lomparland och en longh tijd tient i
Föglö. Aff Lemmeland en bonde i Notö. Aff Hammarland
s. en dreng i Torp. Noch Johan i Nifsal förde en piga
ifrå Stockholm som ther en lithen tijdh har tient tillbaka
igen emoot præpositi lofuen och sit egit löfte. Præpositus
lofuade schaffa Johan 50 dal. igen om han wille utleggia
och bestella med hospitals föreständarenar at hon emootoges.
Thet loffuade han. Har han iche lofuat så har præpositus
kunnat med andra låta bestella. Aff Ekerö en enkia i Marby.
NB. 1648 fördes en stor hoop til hospitalet genom præ-
positi stora omak och ännu är några satte til proff här och
thär i soknarna.

Sund sochn.

1. Ålderdomen woro alla tilstädes och loso største
deelen illa. Loffuade bettra sigh.

2. Prestskogen borthuggen af utbyggjare. Befalthes
igenfella wägarna med lågor och hafua acht at man gripa
sådana och tingföra them. Præpositus oplaas höga öfuerhe-
tenes ordningh och warnade folket troliga.

3. Hind. Hind. i Finby bekende sig sielf wara spitt-
elsk och gafs order. Men hustru Märta i Finby som 1648
sattes til prooff moste ännu stå en tijdh til prooff efter för-
samblingens doom.

4. Befaltes bota sacristi låset.

5. Klädet är obetalt som mössen sönderhackade och *præpositus* kostade ther på kläde, silke, skräddare löön och kost i 3 dagar, löper 3 rix dal. och är än obetalt.

6. The 18 breff äro än obetalte. Och schal en annan *gång* öfuersees åkornas rest til min bygna i Håkanböle och resten opkräfas för the 20 dal. iag gaf til kyrkian.

7. Sacristien schal spånas i åhr och tiära schaffas 2 t.

8. Fans reda pengar 43 och al geld är betalt.

9. Golfuet på norsidan i kyrkian är bortrutnat. Lofuade på något sett hålla vid macht så lenge thet nödigaste arbete påstår.

10. Loffuade kyrkiobalkarna och then ena sidan på kyrkiotaket nestföliande åhr bota. Vide then 16 p. i förra visitation altaretaflan. *Item* 18 p.

11. Bagarestugu taket som läker alt öf:r lofuedes af nyo teckias. Sammaledes borstugun. Vide then 20 p. i förra visitation. *Item* taken på stegerhuset, kornladun och norfähuset. *Item* ny takuad på båda stugurna oppå gården.

12. Brudkrenkiare: Berthils son i Månstechta. Oluf Grelson i Finby. Maths Andersons dotter, som kom till Foglö. Michels dottar i Josseböle somkom til Lomparland.

13. Lofuade hugga en granstoch til holmladu.

14. Almogen samtykte halfua offret åt kyrkioheerden.

15. Ähr bortkommit af altare klädet som drotningz namn är på 9 knappar stora som bönor och 6 så stora som ärter och almogen weet eij om alla woro tilstädes när Göstaff blef klockare, men efter hans barn hafua haft i bygden 2 aff the stora och tagit them när tornet bygdes och kyrkiodören alla dagar motte stå yppen genom hans oachtsamhet. Almogen bad för klockaren. Bleff afsagt, efter klockaren iche har lagt under låås, schal han låta oplaga namnet med så monga flor som borta äro och them af sitt eget betala eller skal soknen betala. Thetta approberade consistorium efter saken är mörk.

Hammarland s.

Hinte iag eij mehr för min faders siukliga lägenhets
skul än

1. Lofuade 40 spåån på mannen och så många spij-
kar och i sommar spåna sacristian.

2. Lofuade beka tornet.

3. Lofuade 4 öre på mannen at köpa näfuer til
klockarestugu taket.

4. Lofuade jemna wåkenhuus golfuet.

5. Lofuade bota predijkstools trapporna.

6. Förbödz enheningen ingalunda löpa i landet at
tigia.

7. Gaffs ordre om the spittelska, som är drengen i
Torp och soldats dottren. Men båsmanen i Posta sattes
til prooff.

8. Hind. i Posta fijk sin doom för sabbaths brot.

Anno 1650.

Hölts *visitatio* then 3 Feb.

i Sund.

1. Vngdomen läser mesteparthen illa och står nestan
i samma lag som förr, några vndantagandes som nu hafua
begynt lära sig i book. Almogen tog skulden på sigh och
befrijar kyrkioheerden, at han stemmer folkz fel fram efter
præpositi förra disposition, at läsa efter tijdegården, men
ifrå somliga gårdar komma the inthet ehuru ofta thet lyses.
Och hender ofta fast en gårdh wil komma til förhöör, så
går folket lijkuel inthet fram, när the see andra inthet
komma frå flera gårdar. Giordes ordning at huar bonde
följer fram i choren sitt gårdzfolk strax gudztiensten är
ändat, och är han vthan hinder så stånde quar så lenge

the läsa. Gör han iche så skal hans namn opschrifuas. Men klagar han, at han inthet råder med sitt folk så scharifuas the op, och bonden är frij och præposito notificeras i rettan tijdh.

2. Cnuts hustru i Finby som i 3 åhr har varit sat til prooff, moste besiktas af the män, som lensmannen förordnar at the kunna göra besked om hyyn, målet och lemmarnas beschaffenhet the stelle, ther spittelskan har sitt säte. När thetta är bestelt schal thet scharifuas til præpositum.

Anna i Månstekta som är kommen i roop och folket i kyrkiobenken skyy före. Ähr sagt at hon schal afräda kyrkiobenken och stå för sig sielff akter i kyrkian. Eliest har hon loff wara tilhopa med annat folk i fördzlor och gårdzarbete til en tijd framåt, til thes man får see huad gud gör.

3. Then spittelska Hindrich moste länsmannen med p. pastore drifua at fougten efterkommer vthan drögzmål höga öfuerheetenes befallning om medfolgden och afförelsen.

4. Klagas at huusfolk trengia bondefolket i kyrkiobenkiarna. Blef sagt at then giorda ordning observeras, och nu lyses en gång åter af predijkstolen, at the gå ingalunda i bondebenkiarna vthan i sina benkiar ther bonderaden ändas. Och om the trotza wijdare, så schal kyrkiowerden gifuas tilkenna, och han skal i sin rota, ginast gå tijt the stå, och med beskedeligheet strax utleeda them til sin benk. Men wilia the iche lyda, så går han til länsmannen och brukar hans adsistence.

5. Klagas om slotzens legodrengar at the stiga alla i en bondebenk uth med gången fram om dören. Blef sagt at bonden ensam står quar i benken och slotzdrengerna med them. Men böndernas söner och mågar skola afräda dijt som kyrkiowerdarna them wijsa.

6. Reeda pengar är i kyrkian 3 1/2 dal. k. m.

7. Bleff befalt at en hufuudkista skal göras i sacri-stien, eliest kan ingen riktig book hållas. Och bestelles härom i år.

8. Lofuade inlegia i wåår kyrkiogolff på nor sidan i thet stelle som golffuet bortrutnat är, wid pass 60 st. 11 al:r långh.

9. Then 10 p. i förra visitation skal vtrettas i nesta visitation. Item then 16. Item then 20 i 1648 års visitation.

10. Om bagarestugun är lofuat at hon i wåår skal beckias och vgnen med första botas. Befaltes och förlijka kyrkioh. för äril teglet och dören. Item blef lofuat ännu better teckia borstugun och skorstenen som är söndrug in til spillet af nyo mura. Item then rutna takuäden på opstugurna skal borttagas och i teckias i år.

11. Om brudekrenkiare besee then 12 p. i förra visitation.

12. Om the 9 stora och 6 små silfenappar på altareklädet bad soknen för klockaren til sommaren at honom gifs rijijsbjt. Eliest blef klockaren afsat ifrå embete för kyrkioh. säd som han stulit haar under kyrkioherbers golffuet och remitteras til pastorem anten han wil tingföra eller ej.

13. Wijnflaskan, som war sönder, bygdes för 4 ö. Kyrkiones fönster för 5 dal.

14. Peer Larson bekende borstugu fönstren s. her Lars hafua sielf giordt och förährt soknen. Och efter the woro nu vtnötte til rutor och blyy, loffuade soknen the nyy giorda fönstren, som fougten har förbudit lijkuist glasmestaren betala och löper ej mehr än $4\frac{1}{2}$ öre k. m. på huar man. Och vnderwijste *præpositus* them om bruket i Sverige och Finland, at the iche söndra sig ifrå andra församlingar. Och wilia the, så må pastor låta fönstren stå ypne och låta bå de regna och snögia i stugurna; eller igenlegia holen med hinnor, kalfskin, nootslarfuor eller huad the wilia, så få the see huad

skam och blyg the hafua af alla menniskior, in til thes doom kommer af them som wederbör. Fiscals embete *håller* inthet häruthi, vthan til stugurna bör soknen hålla fönster, men gå the sönder nya eller halvesletne genom *presternas* förwål-lande, så bör *presten* betala. Eliest om thet skeer af wäder och the äro iche förwarade med jerntenar och lucor, eller och at blyg är utnöt och the gam. ruter inthet lysa, så suarar soknen til skadan och omkostnaden.

15. Hind. Nilson i Strömbolsta lofuade betala 10: 8 k. m. som han är skyldig kyrkian efter stalfinskans arff. Peer Jönson i Högbolsta weet beskeed.

16. Erich Hinderson sattes til klockare och Peer Marcusson til sexman.

17. H. Maria i Håkonböle skal stå 1 kyrkiodag openbar schriff för barnet, som hon bekende sig hafua fördt under jordtorfuan. NB. Smedzböle bruden som lop frå sin brudgumme i Krookstad.

18. The 18 bref the äro skyldige at betala *præposito* före, alia vice.

Föglö.

1. Läsningen med vngdomen war skuldlöös och gafs *samma* disposition som i Sund.

2. Jöran i Degerby och Maths i Horsholma sattes til kyrkiowaktare och befaltes göra troligen sitt embete, i synnerhet at folket utgå i god ordning och tysteliga etc.

3. Altare och bårklåde moste schaffas först som råd bliffuer.

4. Kaisa konan som i fem år har warit i prooff skal besiktas om söndan och anten frijas eller fellas för smitosam siukdom, och strax *præposito* aviseras, moste och på tinget afdömas anten Lemmeland eller Föglö schola försöria henne

och förschaffa medfolgden om hon schal afföras. Hasterboda drengen som spittelsk är äro 50 dal. opburne och fougten anmodas af länsmanen om afförelsen til hospitalet.

5. Vthi thetta åhr lofuade almogen beka tornet, förferdiga pastoris sengecammar, beenhuset och kyrkiobalkarna på södre sidan.

6. Om the 2 huus befaltes kyrkioh[erden] föra til enda hoos landzhöf. efter afgangne domar, som Kökarboar emootsträfua.

7. Jöran Månson i Somero har lefrera r. pastori sitt böthe för sengelag och befaltes lefrera ifrå sig åt kyrkiow. $\frac{1}{2}$ r. d. thet pastor bekenner sielf hafua tagit.

8. Daniel i Flijsö schal betala 6 dal. som han löser sig ifrå kyrkiod[om] med, eller steller man en annan doom, som iche god är för olydnan och drögzmålet. Brudekränkiare: Erich i Juddö, Hind. i Ulffzö, Oluf item *ibidem*, M. Anders, Marcus Olufson i Sonboda, Oluf Erikson i Hasterboda, Michil Hanson i Sonboda, Lars Sigf. i Calsö, s. Gösstaf Hansons dreng Marcus, slippa med $\frac{1}{2}$ tunna tiära til kyrkian. Men skeer sådan otukt efter thenna dagh, moste the gifua dubbelt, tredubbelt eller stellas för kyrkiödören. Talas och at Beenö är i samma rulla.

9. The 5 offerstockar schola jernas och settias goda låås före. Länsmanen lofuade jernstocken på sin öö och Oluff Hanson i Sottunga lofuade jerna och schaffa låås för en stok på sin öö. Til the andra tages af kyrkiones pengar.

10. Maths Suenson i Humersö sattes till sexman.

11. Erich Krook rester göra geld til kyrkian 12 öre.

12. Soknetiggiare äro 5.

13. Besee then 2 och 20 punct i förra visitation.

14. The 18 bref alia vice.

15. Soknestugun ny framdeles.

16. Wargskärs stugun moste bönderna köpa fönster åt.

Lemmeland.

1. Vngdomen laas illa partes och vttydningen någorlunda. Befaltes at til påskan scholla partes catechismi drifuas, och theruthi procederas efter Ord. Eccl. pag. 28. Men efter påskan åter vttydningen företagas, på sådant sett at åhrlig görs vngdomsens lengd ferdig strax efter nyy åhret på alla pojkar och flickor som äro ifra 8 åhr och ther offuan före, resten i läsningen noteras och lexa settes lijka som skee plägar i scholan.

2. Om prestebohlsens skog oplästes then 13 punct uhr then Konunglige skogzordningen, och förbödz alt misbruuk hos pastorem och soknen, och i synnerhet at icke itt trä fälla til prestbohlsens åkor efter theras förra elaka gamla waana.

3. Offerstockar ähro 2 stycken och skola hållas med jern och låås ferdige och i rettan tijd pengarna vttagas och shiftas emillan kyrkian och almosohionen aldeles i tuu.

4. Reeda pengar 9: 16.

5. Tiggiare 6.

6. Spittelsk Erich Jönsson i Nottö och befaltes pengar wara i parat, och förwenta afförelse terminen och ordre wijdare af befallningzmannen.

7. Maths Christerson har warit i' proffuet itt åhr och befaltes tillkommande söndag församblingen schulle honom granneligen besikta, och sin mening præposito avisera. Sammaledes om Erich i Norboda på Lomparland söndagen ther efter så framt han orkar gå til capellet. Förbödz både män och quinor köpa efter thenna dag hanskar som han plägar selia, ej heller skal någon låta honom göra af sina egna skin. Presterna och lensmannen schola inspection hafua och strax tingföra om the någon befinna.

8. Befalthes schaffa til capellet soknetyg och cappa.

9. Messehakan then ena skal och här lagas til altarkläde.

10. Befaltes nedtaga skeppet i capellet som henger på then rutna strengen til thes nyy streng görs.

11. Befaltes klockaren i Moorkyrkian hålla altar och duukschiffuan reen.

12. Om fönster i prestgården och kyrkiobalkarnes oplagande effter en skampluun alia vice.

13. Erich Larson och Lars Mathson i Lompareby blef pålagt nu strax sina balkar wid Moorkyrkian så wijda förferdiga at hägn hålles til thes then allmenneliga reparation företagas.

14.¹⁾ Om thet oenige brudfolket andrager pastor tingz-saken och med zedel strax remittera til *præpositum*. 1650 9 Majj sententierade *præpositus* at *sponsus* 2 rixd. och *sponsa* 4 rixdaler. En treding hörer kyrkian til och thet öfriga til ministerij.

15. Märta för sitt tiuferij skal stå oppenbar schriffit på Lomparland efter then Kongl. hoffrettens resolution, så monga dagar som sagt är.

16. Loffuades höladun ophöijas med 5 huarff. Item lofuades huggas af nyo itt priveet. Item stolpherbre i prestgården, som nidfallet är opretta. Item loglatten settia vnder logan på ladun. Och alt thetta skal skeep i åbr.

17. Kyrkiowaktare sattes Måns i Söderby at företaga ordningen i vtgången, thet mökla kakel och squaller som quinfolk kan hafua och i synnerhet när lijijk begrafues.

18. Klagade pastor at länsmannen Peer Andersson har öfuerfallit *honom* för predijkan skul på kyrkiowallen

¹⁾ I marginalen: Andra privat gåffuor som the hafua förährt huar andra må blifua. Förutan bothe borde bruden stå oppenbar schriffit. Hennes delicta äre thessa: 1 rymde bort af landet och war 2 1/2 åhr och vtsatte brudg. och hemmanet illa. 2. haft en annars gåffuor af Isaac i Jersö quara efter trolofningen huilka *hon* fik för trolofningen, och för kerlek skul til *honom* rymde *hon* bort, utan tuifvel af inbördes råd. 3. olagligen och på olaga tid igensendt. Brudens moor igenbar brudgummens trolffningz gåffuor.

NB. Delicta sponsi at han är oförsonlig och hård.

för några wekur sedan. Men efter pastor i ransakningen några gånger bad at han icke skulle tiltalas therom, gjorde *præpositus* en vnderwijsningh och förmaningh i gemeen som både bönder och prester kunde rätta sig efter.

19. Steltes och en förmaningh i gemeen om *prester*-nas färdzlande och lönande, indragandes högl. k. Johannis artiklar almogen gifne anno 1575 then 9 punct samt fader-neslandsens bruk, huilket alt tiente til at förtaga treskhet och sielfgiord ordning. Och giordes thetta med lempa och och hoot, at förekomma buller emoot *prester*na och sin egin inbilningh, wettandes at caplanen är soknenes prest äfwen så wel nu som för, fast höga öfuerheten och *biscopen* har disponerat at han skal boo wid capellet och må the frijt troo at om the bulra och utsökia ordning at the skola finna at han går them vnder ögonen, så at the skola gifua mehr än förr skedt är, vtan om caplanen sades at allestedes observe-ras thetta at meste parthen gifua en halfspann, och somliga mehr och the som mykit fattige är något mindre, och bad *præpositus* them wara rolige och stilla och göra sammalunda. Eliest kan serdeles pastor constitueras och sedan få the stoor bygna på halsen.

20. Om weden bekende Lomparboar sig hafua gifuit 1 las ock moorkyrkioboar sträfuade och hade inga skääl. Huarföre kan d. *Magnus* författa kort i stundewijs thet cap-lanerne är tilgodo i alla partzelar och theras trång och för-hållande hoos almogen och *præposito* tilskicka, så wil han stella puncterna i sin form, och gifua promotorial til Abo.

21. Om the 18 breff alia vice.

22. Capels klockaren skal moorkyrkio klockaren löna så mykit faller af halfparthen klockararentan på Lomparland effter alment bruk så lenge soknen är obytt icke thes minder bör han tiena huad möjeligen är båda *prester*na fast han icke altijd får näfue löön fram för *androm*, wettandes at itt got försuar i thenna tijden är en god löön.

Hammarland och Ekerö.

1. Vngdomen laas partes Catechismi ostraffueligh och vttydningen öfr decalogen och somliga öfuer symbolum et *Orationem dominicam*.

2. Reeda pengar 4: 20 ö. i Hammarland, men i Ekerö fins inga pengar för then stora bygnan schul i åhr warit haar.

3. Lofuades i åhr köpa tiära och sacristi taket tiära, item inanbygnan bestella som thet sig bör likasom i andra kyrkior, och ther til pålades på huart mantal 2 bräder om 7 al:r. Sedan syllar på hela soknen 4 om 12 al:r och 4 om 10 al:r. Item 1 hyll till *predykstool* gånge.

4. Ekeröboar lofuade beka wåkenhuset och sacristian, item inleggia golf i wåkenhuset i åhr. Item bagarstugu taket förferdiga. Storbyyn lofuat bord i soknestugun. Bäärklåde itt annat åhr. Item bondebekiar. Item kyrkiobalkar alia vice.

5. Vide then 12 punct uthi 1648 åhrs Hammarlandz *visitation* huilken en annan gång skal drifuas.

6. Blef folket rättat om thet sorl och kijijf en part hafua wid kyrkian.

7. Kyrkioboken framdeles när d pastor *futurus* har geldet förträdt, eliest gjorde h: Lars god reeda för thet framledna åhret.

8. Vide then 9 och 10 p. i 1649 åhrs Ekerös *visitation*.

9. Spittelska h. Brita i Marby utfattig, men thet sades af bönderna at länsmannen Anders Jacobson skal hafua inne hoos sig sådana pengar något, som han för emoottagit hafuer. Anna en piga spittelsk tilhåller i Hammarland utfattig som Johan i Nitzeby heemförde.

10. Köpt nyy flaska om 2 kannor och är betalt.

11. Oluf *Marcusson* lofuade 10 m til kyrkian för sin saak med soknenes samtycke.

12. Hendrich Peerson i Morby trolofuat med Walborgh i Bodwijk och brudgummen wll entelig rygia trolofning 1. efter han ej får hemmanet med henne, 2. efter han

beskyllar henne hafua fehl på synen seijandes sig wel få halt hest elijest at han har iche behöfua köpa. Om hemmanet skötz til tinget, men synen som något försuagat blef af heftig siukdom, skadar nu inthet. Pigans moor bekende at drengen, när han wijstades i gården, så har han med pigan gåt i sengh för trolofningen uthi 5 wekur och efter trolofningen uthi 9 wekur. Silfskedar 2, them han henne gaf, har han och borttagit med sig tå han tog sin kista tådan, item 4 dal. som hennes pengar woro. Pigan har och gåt i brudstugu. Kunde eij heller beuisas at om trolofningen något förordades om hemmanet, eij heller har modren och pigan lupit efter honom och utbudit, vthan brudgummen med sin fader lupit therom hoos them at göra ektenskaps förbund.

13. Kyrkiones restantier skola tingföras så framt the iche utgifua 5 m. pengar för 40 spån och 40 spijk som the eij framförde i rettan tijdh.

14. Oluff Erikson vthi Frobbenby har skiussat en man om juulnatten och skal schaffa sig besked af befaln. om han war post. War han en köpman eller gemen moste han böta, efter han reeste Finströms kyrkia förbij och ifrå sin egen och kom inthet om juledagen til någon kyrkia.

15. Hindrichs i Solas fogleskiutanda under tijdgården skal tingföras och göras præposito beskedh.

16. The oknempnare Oluf Olufson i Frobbenby, som Simon i Hellesby klagar öf:r, item om Anders Bengts hustru i Torp, som Simons sonahustru klagar öf:r skola tingföras. Item Peer Sigfridson kyrkiowerden öf:r sin bespottare huusmannen Lars Joonson i Catteby, som kallade honom talrijk sleker, och sedan göres præposito beskeedh.

17. Klockarestugun lofuades teckias i åhr. Item caplansstugun som har 4 dråp. Men bodan hugges itt annat åhr.

18. Lofuade huar honde hielpa kyrkiöh. h. Anders 1 m. k. m. och håller han snickaren kost igen.

19. Lars Nilson i Lillbolsta gifuit sigh til Jomala ifrå sin hustru. Item Elias Mathson huchsar ifrå sin hustru i Jomala. Om thetta skreff iag kyrkioh. h. Christier til at rätta.

20. Om the 18 breff alia vice.

Finström och Getha.

1. Wore ferdige in partibus catechismi et explicatione Lutheri exceptis aliquibus.

2. Klagandes at vngdomen komma ej ifrå somliga gårdar til förhör. Blefuo underuijste om ordning och straff.

3. Reda *pengar* 16 dal.

4. Lades på huar man spåån 6 och spijk 4 til at lappa kyrkiotaket på norsidan i åhr och befaltes hafua tiära vthi förrådth at thet kan strax beckas.

5. Blef lofuat at kyrkiobalkarna i thetta åhr skola repareras af nyo och befaltes sexmennerna tilkommande söndag besikta och ogilla the balkar som skole rifuas omkul och seija bönderna til med alfuar, at the föra fram steen och andra materialia medan före är. Portluckorna sammaledes förferdiga med murande och teckiande.

6. Grelsby kyrkiobalken, 12 famnar längh, aldeles förfalna til muur och taak, så at therigenom går stoor ohegna. Hela almogen bekenner at Eskil Olson, Grelsby gårdsfougten haar bygd i drotningh Karins tijdh med cronans omkostnad och sedan har ingen mykit wela laga om honom, vtan för 20 åhr tå taket föl ned, köptes en hoop bräder för kyrkiomes *pengar* och lappades ther medh. Men i Bylow arrendatorens tijd föl muren ned at boskapen gick in på kyrkiogården, och tå legde Bylou klockaren at laga muren såsom han bekenner och soknen wel weet. Derföre wil soknen ingalunda på sig taga at opbygga then långa balken til muur och taak efter aldrig i sina dagar för skedt är, ej

heller wilia arrendatorerna opretta them. Och thetta är kyrkiobyggnan til hinder, skam och skada, och remitteras til welb. herren landzhöfdingen at rätta.

7. Erich i Öö, Eskil i Culla och Erich i Culla bruka tilhopa itt inlagt hemman och derföre wil soknen the skola hålla en balk såsom bruk är med andra inlagda hemman, emoot huilket bönderna hårdt sträfua. Tå framstegh Erich Person i Swartingzmala och bekende at hans faar har bodt på hemmanet och Eriks faar i Culla, som war bördig til hemmanet, dreff honom tadan. Aff thetta skääl blefuo the beunkte at samtyckia.

8. Prestgårdzbodan förfallen, lofuade itt annat år.

9. Then förfalna skorstenen i Westerstugun blefuo bönderna öfuertalte på nyt opmura och göra en varaktigare grundwal.

10. Skorstenen i österstugun sträfuade Tiude marklag umykit emoot och wille inthet wetta af mehr murning än i gamle tijden, men efter thet är regal geldh och brukades monga motiver, samtykte the.

11. Sengstugu skorstenen lofuade the i år mura.

12. Befaltes tiltala Johan Hanson om grafuen at han gifuer til kyrkian något mehra i sådan stoor bygna och för the monga lijk som ligia i kyrkian. Huad han gifuit har fins i nestförledne visitationer och blef opläsit för bönderna.

13. Jöran i Bastö lindrades halfparthen legerstelle pengarna med efter hans s. faar war klockare i Finström öf:r 20 år.

14. Stegerhusetz skorsteen, prestbohls skog, the 18 schrefna breff alia vice.

Getha.

1. Lofuade förferdiga sacristibothnen och hufuen på kyrkiotaket i år.

2. Tiära vtlánt 1 t. och skal hufuen ther med tiäras.

3. Yppningen oppå itt hörn skal botas i åhr.
4. En dreng, b:d Nils har beryktadt Måns Jöranssons dotter för landbofugtens son i Kodbolsta, Eskil b:d, skal tingföras.
5. Om innanbygnan opskiutes til itt annat åhr för folksens stora fattigdom skull. Om andra handlingar opsökes och drifues en ann gång 1647 åhrs visitation.

Anno 1650 in Februario lengd på the spittelska öfuerantwardat w:t befal. genom d. Nicolaum Hieronymi at bestella i tijd om medfölgden och afförelsen.

Sund sokn: Hindrich i Finby.

Föglö sokn: En dreng i Hasterboda.

Lemmeland s.: Erich Jönsson i Notöö.

Hammarland s.: Anna som boor på kyrkiobacken.

Ekerö s.: H. Brita i Marby.

Saltwijk s.: Bengt i Laby.

Kumblinge s.: En piga i Seglinge. Lyder huarken prester eller bönder at låta besikta sig.

Salute officiosissima et officijs benevolentissimis præmissis periti et humanissimi viri, pastores et comministri per totam Alandiam attentissimi, amici et fratres amantissimi. Jagh gifuer edher wenlighen tilkenna, att w:tat befallningzmannen hafuer mig tillskickat, uthi thenna visitation som iagh i dagh håller i Lemland lijka som een copia aff H. K. M:ts strenga befallning.

1.) Om fremlingar att i hwar mark och capell skola antecknas alla som äro komne ifrå Swerighe, Finlandh, Österbotn, Carelen, Ingermanland eller andra ortter, ehwad the äro män eller quinnor, som nu her kunna wara stadde i tiensten eller annorledhes nedhersatt för bönder, bossmän, hwssfolk, handwärfzfålk, eller eliest kunna gå att wråkas

sokner och byier emellan. Sedhan och alle the som ifrå Åland hafue ryndt eller eliest witterlighen bortdragne äro. Huarföre will iagh i mitt embete gifua alla församlingar een nödtårffthigh påminnellse, att thetta ärende med troheet gårdfarit bestelles, specificerandes

1) Tjdhnen när fremlingarna äro ankommne och infödingarna afreeste. 2) Om the woro gifte eller ogifte. 3) Huru stor theras förmögenhet tå warit hafuer. 4) Om the hafua stelt sigh wäl, eller bedrifuit nähon last, een eller flere gånger och på huilka åhr är thet skeedt. Och om sådana fåäl [9: feel] äro blifne i rättan tjdh tagne i acht, och på huadh sätt och wijss, och af huilka personer lasten är worden handterat, att saken har kunnat winna *politicem* och *ecclesiasticem* redskap.

Så på thet itt sådant arbete må göras fullkomligt och gifua uplyssning här på landet uthi the saker som synes hafua skeen till sielfzuäld och missorder. Ty är thenna process acktandes att prästerskapet tillijka med lensmannen och hele soknen hålla soknestemma vthan drögzmäll, och stella för sigh samme personer och fremlingar, eller om the äro infödde och afreeste, att man gåår tillbaka thet lengse man kan, och the ortter namngifuas, ther man har sportt them wistas eller boo, och thetta för then skull att the kunna thess bettre och snarare opsökias. Och när sådana lengder på hela ark äro förfärdigade, skola the opläsa för hela allmoghen uthi een annan sokne stemma igen och ther något behöfues att rättas, skall thet tå strax warda ansagdt, sedhan af ministris loci underskrifuidt och förseglat tillijka med lensmannen och säxmännernas namn och bomärken. Och på thet scarteken osålkade måge kamma uthi regenternas hender, skola the wara omswepte och förseglade med een utanskrift till *præpositum* provincialem. Sokne prästerna om the äro bådha i ransakningen, så är thet tryggast.

2.) Om spittelska at hwar församling skall gifua them sin doom utan någon försumellsse åhrligh ther så

behöfues alldrigh wenttandes effter proweste ting och strax åter öfrskicka till prowesten med wiss berättelsse om tiden när han är dömd och huru förmögenheten sigh sträcker till the — 50 d:r kâp. m. medhfâlgd. Sedhan är prowestens plicht thenna, att protocollera domen och datum när han fick och när han öfuerlefuererar w:t befalningzmannen, han må gifua sedan wijdhare order om medfolgdens vptagellsse och prästernas afförellsse. Och när tå the afföras skola, skall pastor loci verificera alt med sin skriff. Finnes någon sokn eller particular person försumeligh eller hindersam uthi thess b:te puncter, så swari hwar vthi sitt foro till olydnan. Ytterst förmanar iagh wänligen att ministerium ingalunda nedherlegger examina catechetica, som the äro plichtige att hålla åhrligh effter constitutiones, icke eller lössligen lijka som såfuandes, såsom uppå några ställen alltjdh i visitation funnit är handterat, vtan hwar och een gör sigh bekymmer med alfuar om fâlksens salighet och så embetes rätta vthförellsse tenckiandes meer på then tillstundande räkenkapen än sin gamla wana och privat handtering och rolighet. Sedhan procideres i närmaste med ålderdomen effter ord. eccl. pag. 28 sammaledes med vngdomen, låtandes ingen löpa till absolution förste gången för än han är färdig i partibus catechismi och han har fåått loff af pastore eller hans comministro effter föregången examen att gå till Gudz bord, admitteres heller ingen till absolution gemeene fâlck, som bruka lättfärdigh klädhebonat emot landsens wänliga bruk och hoflighet, eij eller the mans personer som wanskapa hofuudhen med thet långa håret emot 5. Pauli regla emot all ähra, tucht och sedher. Sammaledhes omgå caute med docilibus och vnga, att ingen slepper till trolofning för än the kunna explicationen Lutheri uthantill färdigt, och ackte ther vthi huarken wenskap, böön, löffte eller någon fördeell. Och på thet thetta kan skee dess riktigare, moste sokneprästerne änttlig åhrligh strax effter — 13 dagen stemma hwar bonde och låta upskrifua alla ogiffa

ifrån 8 åhr och ther öfuanföre, bestellandes och att hwar gård skaffar sigh A B C och catechismi book, såsom och *præpositorum* plicht är acta visitatoria ven:do consistorio tee, så fordra the nu ok med fult alfuar kyrckionnes hofuudh böcker, ther hän riktigh med sin tillbörliga fasun, vthi inkomst och vthgiffit och hwadh meer ther uthi bör wara skrifuidt, huilka böker icke nu finnas färdigh uthan allenast kladder, ja somblige stedz finnes eij heller thee. Huarföre begäres att samma hufuudhböker in folio köpas till hwar moorkyrkia aff kyrckiones *pengar* wedh pass — 5 ell. — 6 d:r kåpar, och tages een godh man, som wijsar fasun, att sådana böker icke bortskemmas. 1) Först skola inventaria, kyrckionnes, pastorens samt med äghorna och förwärfuadhe så många fåås kunnas och klockarenes sammaledes inskrifuas. 2) Soknenes huuss nogra ark ther ifrån i prestgården, huru the äro bytte soknarna emellan. 3) Kyrckiobenkiarnas och balkarnes fördeelning. 4) Kyrckiones räkenkap på vthgiffter och inkomster. Åhr från åhr utdragne i *summewijs* aff kladden, och thetta skall skee åtminstone ifrån 1645, och sijdste terminen när these böker skola wara färdige, är till prästemöte Henrici tijdh tijt wij äre alle citerade som pastores äro, dok skola alla böker sändas — 14 daghar för vth till *præpositum* att han kan collationera. Och när the vthi Consistorio effter sitt begär och behagh äro öfuerseedde, så tager *præpositus* them tillbaka igen till sin ort. Ehoo som försummar så må han weta, att thet är een privations saak så hooss oss som på andra ortter i stifte. Jagh will gierna thetta omaak qittera och min successori willigh finnas häär effter, att tiena bådhe her vthi och alt annat, som ordning och skääll har med sigh. In Christo valete feliciter. Ex visitatione Lemlandensi 7 Feb. a:o 1650.

Boëtius Muur.

Kumblinge.

Effter iag blef fixerat med skiusingen af Maths Erikson i Grunsunda, at iag motte göra wändning then 17 Feb. 1650 i Sundz skären, huilket står til welborne lanvzhöfdingens ankomst: ty sender iag resolution på pastoris frågor.

1. Om bondfolket må tillåtas *ektenskapet* när the äro *sins* ¹⁾ emellan tremenningar eller 4-menningar; swaar: *Ord. Eccl:ca pag. 52 säger at ektenskap skal inthet bindas innom 5 leed,* ¹⁾ med minder thet är besynerlig orsak, huilken orsak bonden är pliktig låta sin kyrkioh. wetta och förtekna och bonden sielf icke sökie til capitlet vthan til prosten efter beskeed med pastoris förschrift. Finner pastor at the icke honom häruthi wela lyda utan schaffa sig af consistorio prosten til förakt, så sende consistorij schrift til *præpositum* och förhålle them trolofningen til thes bonden bewijsar lydnan, ty uthi alla embeten bör man gå retta wägen, och så lunge capitlet brukar proster bör them inthet falla vthi theras embete vthan *præpositi* breff.

2. Om drenger och pigor at the bida inthet efter någon trolofning monga, utan daasa tilhopa i lönskelägo, och när the omsider blifwa hafuandes, så angifua the sig hoos presten at han skal wija them, och thet kyrkioböthet härtils warit har, som i rijehsdagen är påsat, akta the inthet. Swaar: at best är then otuktiga stora daasehopen låta tingföra och plichta efter lag: theraf en treding faller sedan til kyrkian och låta them stå båda 2 söndagar för kyrkiödören förän the wijas och theras fal afkunnas af *predijkstolen* och strax ther efter framträde till wixlen uthi hela församlingens närwaro, *crescentibus n. delictis crescunt pænæ*. Men wilia the på tinget förskona them 2 deelen efter bruk så råda the före allenast pastor procederar som nu sagt är til thes the lära skämas, men the som wilia lösa sig ifrå kyrkiödören, så skola the gifua dubbelt moot thet förra böthe.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

Ähr iche en stor skam at i thetta 1649 äre 6 paar wigde i sin otukt. Må en stå til swars at så löösligen och lätfærdeligen låta folket spela och eij mehra akta ordningen öfuerträäd än loppebett.

3. Om sådana slunor må tillåtas utlöpa kringom landet i brudstugu, anten tå när the färdas kring med vngen i buken, eller några ähr efter. Swaar: ingalunda. Brudar, som lefua i tukt och ähra intil bröllopsdagen, the hafua loff gå i soknen ther the äro födda och hoos sine föräldrars och sin brudgumes slekt och wenner i andra soknar, huilket them emillan är eij annat än itt bythe, men inthet wijdare, så framt the iche wele, och the som gifua, suara och plichta therföre, mykit minder efterlåtes sådant lätfærdigt partij gå i nesta gård med sin brudsäk. Göra the thet efter thenna dag, så anklagas inför brachio seculari, som är först befalningzmannen, och thär iche hielper, för welbordne landzhöfdingen och capitlet.

4. The sabbathzbrytare, som eij kunna beuijsa och framlegia laga hinder, böthe 3 m. s. m. til kyrkian efter 13 cap. i kyrkio b. huilket i hela riket practiceras och hafue eij loff gå til sacramentet förän pengarna äro utlagda.

5. Tiärupengarna skola opbäras nu strax och föras på itt stelle, och efter tiäran war gifuin Herrans tempel til opbyggelse, få iche bönderna hafua sin hand i sodet som the wilia, och föreschriffua kyrkiones förmän bytandes vthan theras bejakelse samma pengar kyrkiorna emillan: derföre skall så handlas, effter inthet trægolff mehr kan inleggias i moorkyrkian för rötha skul, ty skal bestellas teliesteen öffuer hela kyrkian ifrå Räfle eller Stockholm med någon god man, allenast gifues honom tilkenna kyrkian huru lång och breed hon är, sammaledes sacristian och wäkenhuset, sedan weet ful köpmannen beskeed på, huru mong 100 steen köpas schal och lefreras. Blifua några pengar öfr: kunna the antingen användas til kyrkiotaket och tornetz wid macht hållande, eller til kalk åt kyrkiobalkarna, at the kunna

bygias af grundwalen, dok moste kalken bytas, at huar bonde får lijka mykit, och thet öfriga schaffa the sig sielffua, om thet iche förslår, och när the muras, skal kyrkiobygaren wara thår med snöre, at the muras lijka höga och breeda, och förwaras med got taak alt med en skamplun. Om thetta skal beslutas på begge ställen, ty ingen visitation hålles mehr förän ordre komma ifrå welborne landzhöfdingen.

6. Huar kyrkia behåller sitt offer och sina böthes pengar, och när något kyrkioarbete hafues förhender, så betalas af kyrkiones pengar så långt thet förslår, och thet öfriga sammanskiuter församlingen.

7. Klockaren schal nu strax afdankas och aldrig mehr kyrkiödören opläsa, efter han är så herresk och munstijff, at han iche lydde sin pastori at reesa sielf eller schaffa en annan i sitt ställe, at förkunna capelsboarna mitt hinder i visitation, vthan en heel församling skulle öfr tiden bida för then treeska boffuen skul, och moste iag begå at han sendes til capitlet och ligger så monga dygn i proban som bönderna äro wid capellet och haffue skam för sin tienst.

8. Sacellanus moste akta sig 1) at han ej befattar sigh med kyrkio offer, som got folk gifua, huilket pastori tillkommer. 2) at han inga brudar troloffuar och några gåfuor annammar som höra til pastoren vthan ordre af r. pastore. 3) at han inthet införer efter settet i slotzkyrkian i Stockholm owanliga kyrkioceremonier emoot landzens gamla bruk [ty all förändring bör skee med konunglig tillåtelse och befalningh och i medler tijd hålla wij os effter kyrkioordningen och handboken]. 4) at han iche med itt ord opsetter sig emoot sin kyrkioheerde, så at thet någonsin mehr kommer i min öron, the som äro oskälige klagomål, vthan i embetsens order och dispositioner, af pastoris makt göras, som sig aldeles rättar [så kärt honom är til at behålla embetet och caplans lägenheten och vnwijka proban om han med någon så groff punct beslagen warder]. 5) schal och akta

sig at han iche til sig drager the partzelar, som pastores i förtijden hafua fåt haft af sino åhörare [mykit minder talar något ord med bonden om pastore, af huilket han blifua kan stursk och galin j hufuudet, vthan låter sikh nöija med the partzeler, som hans antecessor haft hafuer, vthan så är bonden sielf wil förbettra pastoris deel oförrykt och oakfortat och gör pastori redo på en lengd för lijk, brudar och huad mehra billigt är, och med ödmukhet, lydno och al tienstaktighet sampt al tilbörliq respect förbinder sig at hålla got correspondence, såsom han wil af sin *comministro* hafua, när Gud hielper honom til pastorat.

Boëtius Muur.

Postscriptum.

9. Rântelengden kan iche förfärdigas efter öfuerheetenes befallning, ty bonderna wela inthet låta annotera thet the hafua gifuit antecessori h. Zachariæ som är: geddor 1 *℥* om hösten. Item om fastan, när folket förhöres, brynt ost 1 lithen med en caca och 1 lius. Fogel ganska fåå. R. at om pastor iche låter tingföra thetas mootuilia moot höga öfuerheetenes breff, gifuit pastori, och öfuerheetenes befallning om lengderna, huilka förhindras at förferdiga för sådan mootuilia, så kan thet stå til *visitation*.

10. At capelsklockaren och norskäran hafua reedo förbrutit *præpositi* ordning i *visitation* giord, i thet han löper wijdare än til the byar honom äre deputerade och soknemennerna hålla ther med. R. Befaltes at the aldeles rätta sig efter then ordning giord är til nesta *visitation* på både sidor, och capelsklockaren gifuer tillbaka alla gåfuor som han haar fåt i the gårdar moorkyrkioklockaren tillyder, til thes man får höra böndernas skääl. Treskas han, skal han å Åbo carcereras, afsettias ifrå embetet och han lefreras til båsmans capiteen, at han är en löösdriufuare. Sedan skal moorkyrkioklockaren få igen the bönder efter häf och gamal sedwenia, som iag tog ifrå honom och han förlijkar en bonde

som besteller *samma* tjenst. Och thetta wederfars them efter the äro näsewijsa och lyda inga dispositioner, vthan wil taga sielf och träda i biscopts och proste embete.

11. Om then spittelska pigans i Seglinge medfölgd och afförelse bestelles på tinget, allenast presterna trösta, och besökia henne med sacramentet.

12. Smeden Maths som i några åhr för hysade hoorcarlen som dödde i fengelse wid Castelholm, har nu personer, som i hans huus äro, huilka eij få gå til H. H. natuurd. 1. är hoorkonan, som then döde hoorcarlen aflade 2 barn, med huilkens saak inthet är ändat i foro politico. 2. är itt hionlag, och *samma* hustru är i rykte för hoor för åboan i Hästö i Fogel sokn, som nu bortdragen är, eliest hafua the och inthet beuijs ifrå then orten ther the för hafua bodt. 4. en finska som i fiool har kommit löpandes. Hionlaget Jöran är spotsk; när länsmannen Pawel *honom* frågade, hui han iche går til sacramentet, suarade han: jag knektar inthet presten therom, om han inthet wil gifua mig så må han hafua thet sielff. Smeden Maths wil och förhålla påskpengarna seijandes iag har iche behoff — — — — —
— — — frå presten. Pastor beropar sig på länsmannen at smeden har sagt för *honom*. R. Befaltes tingföra och taga zedel til *præpositum*. Löst partij och som reesa soknarna emillan moste presentera skälige beuijs om pastor fordrar och haar orsaker ther til och lijknelser aff ont rykte förän the admitteras til sacramentet.

1650. 20 Aug.

En bondes bekenzelse at pastor synes för strengt gå tiluäga om siäälffenge.

Jöran Hindersson i Affua schriffuit til presten at han har budit sin pastori 7 åhm pund spek af siäälän han fik i Norbothn, men han wille inthet taga, vthan 14 dal. k. m.,

item 4 hudar, 3 stora och 1 mindre. Item räset efter the 7 punden thet wil han inthet taga oansedt han har saltat med sitt eget salt och torkat. Förfrågar sig om han skal gifua almosojoonen efter han har budit pastori och pastor förskutit. Swar: Presten och bonden skal retta sig efter K. beslut och breff.

Anno 1651.

Hölts *visitatio* på Åland.

Salutem et annum optatum.

Jagh sender officiosissime r:do ministerio jempte thetta scartek cursum *visitationis* Alandicæ properrimum för min reesa skul til then 11 Feb. til Åbo om hinder iche är. Finström Jan. 25, Getha 26, Hamm. 27, Ekerö 28, Jomala 29, Fögel 30, Lomparland 31, Lemmeland Feb. 1, Sund moorkyrkia 4, capellet 5 så framt ven. d. Olaus schaffar ännu wissare beskeed om fordenskapen öfuer Deelet af sig och några goda män på hela skärens wegna ratificerat at huar och en wil låta på sin schrifftliga loffuen, som gaffs i fiool, fölia alffuar och en god wilia, på thet en ärligh man iche nödgas göra wendningh mitt på wägen tillbaka igen som i fiool skedde för then compaanen Maths Erikson skul i Gundsunda, thet i sinom tijd skal bliffua tagit i acht. Almogen må iche begära *pengar* af någon proost i theras egin allmanneliga saak. Thet wördige presterskapet wetta, at thet wankar ganska mykit åhrligh schriffua på alla sidor kringom landet på höga öffuerhetenes och consistorij wegna. *Casus* af brödernes nijjt falla wichtige nogh för en man at decidera försuarligen och lönen gör nepligh tilfyllest therfore. Thet öfrige släpet, ehoo thet hafua skal och förestå kan hörer en annan *consideration* til: Kumblinge moorkyrkia 7 Feb. och capellet 8; men en part bussar äre

och ther treska, som iche aktade länsmanen när iagh hade regenternas pas, huad wilia troo the nu skola hafua? Gud weet om en törs troo på loffuen och legia vth på en sådan besuärligh wägh och owis stadighet. Får man på then sidan stark försäkringh i Kumblinge och Sundz skären, så kan en *præpositus* sakta reesa dijt, eliest fruchtar iag the få lunca til doomcapitlet eller prosten en gångh om åhret.

Examen in catechesi skeer iche, vthan allenast bonden i gården kommer. Huad bestellas skal, vtwijsar somt thenna och somt then förra schrifften med huad mehra bröderna schrifteligh porrigera. Om någor ex singularitate aliqua eij förstår eller dubiterar, schal tå gifuas *declaration*. Synes än tå behöfuas, skall better *declaration* hemptas ifrå Åbo, af the constitutionibus som effective äre in vigore i andra stiftt, allenast en candide och presenter optecker. At göra clareringh för 1643 och 1647 åhrs *confirmationer* hafua mina ährade bröder låtit sig höra wara willige, huilket gör bloden warm och erhåller kerlek, wenskap, rolighet, umgenge och samdrechthet. Secreteraren och procuratorn weta hela vnguentum wara påstruikin för *confirmationerna* och iche en dråpa anwendt til annat bruk. Wela wij sleppa hand-löst och taga tertialen aff bondens hand, så slippa wij; eliest recker wel ännu til. Argumentera af then gamla werlden til then nya, geller nu inthet. Förmodar wenligen at sakerna effter *memorials puncterna* ligia i parato efter brödernas försikt och discretion, iche af respect til personen vthan syslorna, ty i thenna *visitation* är iche en tima at skenkia bort. Bönderna komme kyrkiomåhls tijd tilstädes. Infaller werdzlig stemning, så komme kyrkiones föreståndare, Klockarenar moste bruka natten at löpa med cursu, för Fogel och Kumblinge skul om deeleet bäär. Sedan efter ministerij goda disposition, rät som them tyckes likkast wara, hafua fordenskapen tilredz i wagarna 3 hestar. Och efter *sacellanus Lemmelandensis* war i fool, begärar iag nomine *r:ssi episcopi et consistorij*, at venerabilis pastor Lemme-

landensis fölier i åhr at emootaga och clarera huad som förefaller. Sedan blifuer han quitt itt skede til wijdare communication. Jag litar therpå at i Finström mötas wij på föresagd termin. Bröderna wille hålla mig til godo at iag onödgas omaka them. Jagh råder inthet före. Gudi befallandes. Actum Saltviik 16 jan. 1651. R. et H. V. studiosissimus

Boëtius Muur.

Finström.

25 jan.

1. At förferdiga kyrkiobalkarna efter i förra visitation giorda disposition, halfua Tiudö, hela Godby och Getha marklagh restera ännu, och lofua Erici tijd. Luckorna schola med thet samma förferdigas; och balkarna på alla sidor huitlimas. Director är kyrkiobyggaren.

2. Om Grelsby balk moste bönderna taga ordre aff welborne landzhöfdingen, efter huarken arrendatoren eller soknen wela bygia. Copien få the af förra visitation.

3. Culcarbalken lofuade nu på nyt the 3 bönder förferdiga efter lofuen i förra visitations 7 punct.

4. Godby spanmålsbodan lofuades huggas af nyo tilkommande åhr.

5. Bier Strömsbodan schal besiktas och botas fehlen.

6. Soknen lofuar blifua wid sin huusbygna efter som the förr bytta ähro, sedan the lenge käklat hafua.

7. Fåårhuus thet soknen aldrig har hållit samtykte 2 marklag hugga och 2 timbra och pastor täcker.

8. Til Österstugu. Skorstenen lofuade Tiudö och Getha marklagh 2 stentar på mannen sedan the länge sträfuat hafua, af orsak at samma stugu soknen af ålder aldrig hållit hafua.

9. Sengstugu skorstenen loffuade the i åhr efter i fiool war mykit wååt wäder.

10. Eftter then 12 punct i förra *visitation* loffuade Berthil i Svartingzmala bestella med capiteen Johan Hanson.

11. Vide 14 punctum in *visitatione* 1650.

12. Reda pengar 8 dal. Restantes: Oluff i Brandz-böle löftesman stor 1 d. k. m. för Jakob Hinderson. Lensmannen Hans Pålach 6 m. för legerstelle. Michil båsman i Terbolsta 1 d. s. m., hela soknen afbad halfua böthe. Jacob i Finström 6 m. k. m. för sengelagh.

13. Berthil och Erich Person i Suartingzmala ginge god för Sigfrid Michilson i Ottebole förän han slap vhr tornet, thär han motte loffua wijas wid fougten i Grelsby gårdzfougtes dotter. Noch lät fougten sin wråprest *præposito* et *pastore loci inconsultis* wija Jacob Jöranson i Finström för några åhr sedan med ladugårdzpigan then han belägrade huilket etkenskap föräldrarna aldrih beuiliade.

13. Tolfthen sattes på häradzting och sexmän i biscop och proste tingh och ingen wijste annat.

14. Klockare lönen är ojempn somliga gifua 1, somliga 2 cappar säd, och somliga inthet. Halm 1 kerfua.

15. Kyrkioherden vnte en part inthet offer och en part en treding och en part halfparthen, som gifues af gement folk, endoch en part bekende at i gamble tijden när the gofue några öre kyrkian, så gofue the kyrkioheerden äwen så mykit, när Gud halp them på sina segelreser. Bleff sagt at pastor inthet nemner op theras offer af *predikstolen* och gör någon takseijälse efter the äre osams til thes the betenkia sig til nesta *visitation*. Ty på the otaksamma löper eij stoor extraordinari dienst och praat.

16. Margreta i Åffuanåker och drengen i Barsgårda remitterades til tinget med sin truldoms och tiuffuerij beskylningh, och i medler tijd tillåtes eij sacramentet.

17. Om wexldagar oplästes kyrkioordningen och Gudz lagh.

18. *Halmen beuiliade hela soknen gifua*.¹⁾ pastori efter förra sett.
 19. Emoot presterna var ingen klagan.

Getha 26.

1. Nyy kyrkiowffud skal göras en annan gång när folket slippa thet nödigare arbete.

2. För tiära en tun. vtlånt är h. Daniel god och lofuar schaffa så snart kyrkian behöf:r eller pengar så snart lägenhet blir.

3. Sees på bothn at iche snöo ligger och smälter så ofta vhrwäder stillar sigh. Kyrkiowerderna är pålagt.

4. Almogen lofuar wela låta förferdiga hela kyrkian medh nyy innanbygna i tilkomande wår, och nu strax i andre weekan begyna efter förslaget hugga alla materialia tilredz som är bielkar, spiror och pelare til choren. Ther til bräder åter capiteenen welbördigh Johan Hanson bör schaffa så mykit behöfues til choren framan för gårdens benkiar och huad mehra tillyder, sedan syllar, bräder 2 på mantalet, och alt annat som hörer til bondebekiar, bookstool, biscopsstool, prædijkstool, funt etc. Vthi sacristian schal oplagas alla fehl. Fans wara 18 bräder i förråd.

5. Om andra handlingar opsökes och drifues en an gångh i 1647 åhrs visitation när thenna bygna är bestyrd.

6. Kyrkiobalkar en an gång moste repareras better.

7. Reeda pengar 30 dal.

8. Almogen får wel tijdgården efter constitutiones, men the begärade bittidare wid pas 6 om somaren förty the hafua lång fiskewågh ther skötarna legges. Huilket præpositus beuiliade.

9. Giffua pastori halmen som faller af hans sädes-tijond beuiliade the strax efter gammalt bruk.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

10. Beuiliade wijjnsäden ja bodo at pastor wille behålla. Och bödz them emottaga efter ordningen på nyt igen öfr 20 gånger, men the sade at bönderna hade iche länge sedan 2 åhr, men the tröste inthet komma til retta, för omak och monga brister, therföre anhöllo the i visitation at pastor skulle igentaga effter gammalt bruk och förestå efter gammalt sett, huilket blef efterlåtit, och therwid wela the än blifua.

11. Klockare lönen är owis, såsom wid moorkyrkian och begärade ordningh. *Præpositus* lofuade schriffua til consistorium och schaffa then giordh är för Wiburgh stift.

12. Capelsklockaren har 20 bönder och skal göra sin tilbörliga tjenst och hempta wijijn at inthet fattas

13. Befaltes göras 2 wijijnottingar, en om 2 kannor och en om 3 stoop aff een på sådant sett at man kan hafua låås therföre.

14. Hindrich Erikson i Møkelgräs lofuade efter befallningen til almogen borthugga then stora skogen af kyrkiogården och vthom som står hart wid kyrkiobalkarna.

15. Borstugun i prestegården lofuade the tilkommande åhr bygia golff vthi och i thetta åhr reparera sina kyrkiobalkar wid moorkyrkian.

16. Förbödz eftermessan som allmogen håller, ty gudztiensten lider iche så monga messeprester.

17. Befaltes almogen ingalunda mala med sina wäderquarnar vnder tijdgården wid straff tilgörandes.

18. Förbödz at löpa in i benken uthåt bräderna och vnderwijstes om ordningen.

19. Befaltes hålla kyrkian reen och alt skraperij settia afsides oppå bothnen eller vtkasta som odugligt är. Men Christi kors opslå på wäggen, altartaflan polera och botnen låta mååla eller fernissa med tiden och huitlima innantil på weggiarna kyrkian.

20. Befaltes bota timglasat.

21. Befaltes opretta efter ordinantzen alla kyrkio och kistelåås.

22. Itt annat åhr skal genomlöpas capita ex charta visitationis 1651 ad usum reformationis accommodata.

Hammarland 27 Jan.

1. Lijkståndet på kyrkiogolfuet emoot förbodh aflades på nytt igen.

2. At brudfolk sengeledas skole i kyrkian är emoot ordningh och praxin, och för the skääl, som bönderna framförde, tilleetz then ceremonien förretta i klockarestugun medh the fattiga, til huilka presten iche komma kan för sina eller theras hinder.

3. Om offret vnderwijstes folket at komma til ordning.

4. Bårdklåde vtfås för 2 öre s. m. til kyrkian, när the bruka hardt wid kyrkian, men taga the heem, gifua dubbelt.

5. Vthi thetta åhr lofuades köpa tiära och beeka sacristi taket.

6. Effter kyrkian är efter befalningen reparerat i åhr innantil, vnderwijstes almogen om benkefördeelingen.

7. Then 12 punct vide i 1648 åhr visitation.

8. Fönstret när thet är köpt i Stockholm, så ophugges holet på södreweggen och insettes thet s. h. Matthiæ enkia til åminnelse, som thet gifuit hafuer. Med thet samma moste opgången genom muren i predidjstolen ophuggas better och ordenteligh lagas.

9. Itt annat åhr moste steengolff inleggias i högcho-ren effter suamp wexer.

10. Befalningzmannen moste påminnas at låta afföra then spittelska pigan och henne i Marby i wåår igen effter han några åhr är therom påmint.

11. Reda pengar 17:6. Andra restantes för spåån

och spijk, bårdkläde och kyrkioståndet har r. pastor på sin lengd. Om Oluff Marcusons bothe i Epelö för songelagh 10 m., samtykt 1650, skal frågas om thet är betalt. Klaga och at Epeloboar gå sellan til kyrkian. Therom gafs ordre.

12. Caplansstuguns dråp lofuades botas i år.

13. Stolpherbre lofuades besiktas och huggas i år om thet gamla aldeles odugligt är.

14. Restantes lofuade gifua then ena mark pengas som the beuliade til cammarens betalningh synerlig efter pastor har hållit kyrkiosnickaren i 7 wekur.

15. Pastor klagar at Fröbbenboar hugga af skogen in i och vthom engen. Remitterades til tinget och sedan therifrå til *præpositum*.

16. *Almogen beuliade*¹⁾ halmen som want är för at gifua i antecessoris tijd.

17. Wijjnsäden förglömdes. Om inventario.

18. Pastor moste drifua åstad thet ostadiga brudfolket til consistorium at sökia skildna, som iche kunna öfuer talas til ektenskap i första wår. Huru theras saak tilhopa henger fins i 1650 åhrs visitations 12 punct och kunna the taga beuijs af pastore loci huad skulden är på båda sidor. Brudgumens förlagor: 1. at brudens moor fixerade honom i thet hon loffuade hemmanet med pigan, thet hon inthet hade macht efter landsens lag gifua ej heller wille fougten efterlåta, ty hon hade en son, som satte sig ther emoot. Thenna sonen är och nu rynd af landet efter han iche hade macht med hemmanet, och kommer iche han iche igen, så äre yngre sonen, som drifua systren när the opwexa. 2. at bruden är mykit argsint. 3. at hon har feel på synen. Brudens förlagor: 1. at hon och henes moder aldrih hafua vtbudit honom någon piga för hemmanet skul. 2. at han talar osant om synen och argheten. 3. at hon inthet åtras på sin sida,²⁾

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

²⁾ I marginalen: at *han* har tagit igen trolofningzgåfuorna.

Skääl til etkenskap: 1. at the lagligen trolofuade. 2. at inga orsaker finas til åtskildna. 3. at inthet förordades om hemmanet i trolofningen, ty derföre är han trolofuat pigan och iche hemmanet. 4. at hon har lupit med brudsäcken öfr hela landet. 5. at the hafua legat tilhopa ensamma i en bod och i en seng i 5 wekur för trolofningen och 9 wekur efter trolofningen etc. Aff alt thetta beuektes han inthet, vtan sade sig för wela låta hugga i stycker sönder. Bleff sagt, at the skola sig betenkia och i medler eij admitteras til sacram cœnam extra casum necessitatis. Til nesta ting lensmannen them stemma, at weria sigh för lägermål efter lagh och sedan personligen afhempta sin doom i consistorio.

19. Eskil Rasmusdotter i Ströma belägrat i Westerås, säger sigh wara festemö, men beuijset kan iche gillas. Remitteras tilbaka at schaffa sig aff pastore loci etc. Vide capita *visitationis* 1651.

Ekerö. 28 Jan.

1. Wåkenhuset är spånat, men sacristien fattas någon spån än. Loffuat 2 spånar och 2 spijkar til sacristien och förbygga i wår strax bart blif:r. Tiära är i förråd 2 tun. och lofuat köpa mehr och becka både husen.

2. Huffuen schal besiktas itt annat åhr och göras nyy. Item bagarestugun och höladun op i prestgården.

3. Bastugun schal nu strax huggas timber til efter förslaget.

4. Stoorbyyn lofuat bordh i soknestugun.

5. Bårdhkläde itt annat åhr när rådth blif:r Item benkiarna i kyrkian itt annat åhr.

6. Kyrkiobenkierum skal förordnas åt them. som eij hafua, in til thes the nya göras.

7. Kyrkiobalksholet lofuades botas.

8. Hans Mathson, som har beskylt kyrkiowerdens hustru, at then dagen hon går til Gudz bordh går hon först i fähuset och blåser på boskapen förän hon går in i stugun, och skedde thenna beskylning tå the ginge uthu kyrkian och monge hörde oppå. Drengen war eij tilstädes. Effer witnades och åklagaren bekende them wara förlijkte, befaltes h. Peer ännu yterligare förhöra och om han wederropar sin ord i soknestemman och åklagaren låter sig nöija ther med tå remitteras thesas saak ginast til præpositum om doom i kyrkiosaken.

9. Kyrkiobothet efter lagläsarens Hindrich Thomosons doom om the 2 hionelag, som begynte sitt ektenskap med otukt, skola kyrkiowerderna vtfordra tredingen til kyrkian.

10. Spittelska Brita i Marby efter ordre.

11. ¹⁾ Om halmen, wijnsäden och offret glömdes. Vide capita visitationis 1651.

Fogel. 29 Jan.

1. Reeda pengar 40: 16. Restantier hos wist folk har pastor vnderschrifuin lengd at wijsa i nesta visitation.

2. Om inventario är opläsit och gafs ordre til nesta visitation.

3. Befaltes at the 5 bönder, som klandra på lensmäns quinfolks stolen, komma til arbete på en wis dagh och kyrkiosnickaren oplagar.

4. Andra benkiar at fördeela retuist gafs ordre och then som sedan icke låter sig nöija, skal blifua brenndh på näfuan.

5. Sexmän och kyrkiow. göra åkor til prestgården och äre frij för dagzwerken och hafua frij legerstelle för sitt omak; om the mootuillige oplästes häradzdomen. När

¹⁾ De två första orden äro i originalet understrukna. I marginalen: NB.

the arbeta sielfua, bestås them frija en för huar dagh, allenast the see på åkor och dagzw. at alt går richtigt och på alla körsler settes bomerke.

6. Om pastoris sengecammar at han ytan lengre drögsmål förferdigas gaffs goda ordre.

7. Andra huus skal rättas en ann gång efter thes andra punct i 1650 åhrs visitation. Kellaren behöfues först gifua ordre om, huilken soknen säger pastores hafua hållit af ålder, huilket är oret.

8. Bastugu lofua the i åhr af nyo hugga och förferdiga.

9. Befans pastorem köpa oblater i Stocholm och angafs at han bryter them i monga stycker, men han nekade. Vthi oblatsz asken funnos alla wara klipte i tu, huilket efter thenna dag förbödz. Wijijn wil han och hempta ifrå Stocholm och kunde wel efterlätas allenast man wijste kannalet huru mykit åhrligh åtginge, ty bönderna en part sade wara fehl med messodagar och folket, som wela gå til Gudz bordh, äre ther med iche tilfridz. Vthi thetta wille pastor sig vrsekta at så ofta the begära så få the. *Præpositus* rättade honom at uthi kyrkian behöfues iche mana them eller wenta at folket skola gå til bookstolen, vthan när 2 gången är ringd går pastor i sacristien. Komma *communicanter*, så hålles messan, men komma the iche, så messas eij heller.

10. Effter *præpositus* har hördt itt rykte at pastor en gång för några åhr sedan skulle hafua i sacristien fält sådan ord til folket af otolighet at the kommo monga: meena I at man tager wijijn i helvetit, derfore mantes the 10 gångor seiija sanningen om sådant är sant eller eij. Och efter ingen klandrade eller wille bewijsa giordes pastor frij.

11. Spittelsk piga en.

12. Befaltes oplaga alla offerstockas i hamnarna, låsen göra ferdiga för kyrkian och sacristien och nya dörrar.

13. Skötfiske och fielfiske rättades the uthi om ordningen.
14. Kyrkiosnickaren skal besikta tornet om thet kan stå itt åhr än för än the lappa och becka.
15. Beencammaren lofuades förferdiga.
16. Om balkarna vide 16 p. i förra visitation och drifues itt annat åhr.

Lomparland. 30 Jan.

1. Reda pengar 4 dal.
2. Innanbyggnan efter lofuen är herlig bestelt, allenast the låta göra döör för then inbygda stolen, lok åt funten och ryggstöd på brudstolen.
3. Bäärkläde och messeserk behöfues nu först när råd blif:r.
4. *Om sabbaths brot vide 9 punct 1649¹⁾ åhrs visitation.*
5. Klockaren afsattes. Moorkyrkio klockaren tager lönen och tingar en i sitt stelle och förlijkes med *honom*.
6. Kyrkiowaktare huar sitt åhr wara beuiliades.
7. Vthi Tisterholmen skal settias offerstok och Suij-neboar hafua opsikt.
8. Fönster håller presten för soknehusen, huilket är oret och rättades.
9. Then 16 punct 1650 åhrs visitation alia vice allenast the bota.
10. Beuiliades hugga en ny stugu i prestgården thetta åhr.
11. Then 13 punct 1650 åhrs visitation bestelles i nesta visitation.
12. Kyrkiobalkarna itt annat åhr allenast hegna hålles wid moorkyrkian.
13. Lars Mathson Löiparby moste oplaga sin balk wid capellet som nu än står bundin med widior, eller förbiudes *honom* och hans folk *benkerum* i kyrkian. Om han

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

tingföres, så följer inthet adsistence. Gud ser ther til. Några ord krysta the vthu sig til förmaning och thet kan *præpositus* sielf göra vthan theas adsistence.

14. Erik i Norboda är spittelsk.

15. Presterna schola än better ransaka om Mariæ widskepelse i Lomparby huilken nu låg siuk och sedan hempta doom af *præposito*.

16. H. Elin i Krokstad för then skelleringningen gior-des frij med witne och skääl och sina beryktare må hon tingföra eller förlijkas medh.

17. Hindrich med sin hustru, son och sonahustru i Krokstad om thet diefla huuslefuerne skal pastor i goda mäns närwaro hafua vnder ransakan, och huar och ens klagopuncter schriftelig circumstantialiter författa, settia wijte och förlijka thenna gången om thet står til at förlijka eller citera til *præpositum* them med sine witne alla efter doomen efter föregångin ransakan.

18. H. Margareta och Maths i Norboda gafs lof förlijkas och för widskepelsen med signerij och läsningar öf:r håll fleen, skot etc., som hon lenge öfuat har och neplig kan med lag sig befrija at hon icke i kyrkian brukat har löser hon sig frå kyrkiodören med 3 tu ¹⁾ dal. och gafs henne til hennes föraktelig ord i pastoris ransakan, ther hon har sagt i hela församlingens närwaro af hastigh wrede, öf:r huilket hon greet, at hon aktar huarken prost eller prest, synerlig för hennes lofford at hon elskar alltid *predicoembete* och gör them mykit got. Then gamla reglan, at hon hafuer låtit settia för 15 åhr sedan itt faat ofuan för stugudören på taket och theruthi war malt, salt, en tuaga och tälkniff och stogh, midsomars och Pedersmessonatten at dag skulle falla vthi och wara got åt boskap, är passerat för och sedan har hon aldrig mehr brukat.

¹⁾ ? . Detta ord otydligt.

Lemmeland. 31 jan.

1. Reeda *pengar* 14: 2.
2. Offerstock*pengar* halfueras emillan kyrkian och the fattiga.
3. Sattes 2 föreståndare til huar offerstok för mistan-
kar skul, och synes wara best at the vttaga *pengarna* mä-
dan folket ligia borfasta så faller mehra offer.
4. Tiggiare fem.
5. Spittelsk Erich Jönsson i Notöo och Mats Chri-
stierns i Norby ¹⁾).
6. Hindrich Olson i Soderby förbiudes at bruka sig
för fogde nar och misbruka sitt förnuft. Om han iche
effter så monga förmaningar afstår, efterlåtes *honom* iche
H. H. natuurd.
7. Kyrkiowaktaren beuiliades för sitt omak 1 dal. s. m.
8. Kyrkian schal hållas reen.
- 8 ²⁾. Sprund 2 på messesärken skal köpas. Item
psalmbook.
9. Beuiliade i thetta åhr hugga nyy stugu i prest-
gården om 11 alr och betinga wissa män.
10. Om inventarier är opläsit ordningen och gifuit
ordre.
11. Om wijjnsäden är tracterat och almogen wil
intet emoottaga.
12. Peer Olson i Huessingzboda sattes til sexman.
13. Sigfrid i Norby blif:r än kyrkiowerd itt åhr och
wil sonen Jöns wara drifuande och mana på almogen huad
han seer kyrkian betarfua, så kan han succedera sin fader,
ty man bör iche wara alt för blygh och tyst. Frijt leger-
stelle etc.
14. Beuiliade *praepositus* efter församblingenes be-
gäran at gifua 1 r. dal. för legerstelle i kyrkian.

¹⁾ De fem sista orden äro skrifna med annan stil.

²⁾ Numreringen felaktig i originalet.

15. Vnderwijstes at afstå med vtlöpande i förlagh efter gammal seed i stora högtijder. Item i julehelgen at fijka medh körande huem först skal hinna heem, ty thet är apespell och wantro.

16. Om nootdragningh lögerdagz quellar och sönda- gen i otijd vnderwijstes folket om retta ordningen.

17. Om sabbathsbrot rättades folket. Item om wexl- dagar. Item tridie dagars arbete.

18. Itt 2 åhrs barn på klockarebackan faderlöös och moderlöös har på fäderne sin slekt i Jomala: Cnuts hustru i Öningby, Hindrich Mathson i Mökelö broorsonen och är boendes i sin faders fars gårdh, h. Cicilia farsystren i Yter- by, alla thessa moste wårda sig at barnet iche suelter ihial.

19. Borstugu skorstenen skal muras af nyo ofuan spillet.

20. Maths Thommosson i Huessingzboda wil fölia byyn i prestgårdzbygna, men hans consorter sträfuade moot. Remitterades til tinget. NB. Hamnskrå låta schrifua och practicera.

21 ¹⁾. Beuliade halmen.

Jomala. 2 Febr. 1651.

1. Reda pengar med the vnderschrefna restantier 400 d.

2. Hindrich i Mökelö lofuade taga til skötzel och föda thet 2 åhrs barn som förmäles om i Lemmelandz acterna och beståås 10 dal. at taga af kyrkian.

3. Jnventarij ordningen är opläsin.

4. Beuliade i åhr om the iche hinna spåna och tiära ettera sacristien eller wåkenhuset. Men uthi tornet föruiisso skal göras 2 botnar, beencammar och golf i sokne- stugun.

¹⁾ I marg.: NB.

5. Stegerhuset lofuades åter nu som för bota taket.
6. En kesma på gamla farstugu lofuades botas.
7. Om wexldagar gafs ordre.
8. 1649 åhrs *visitation* vide 5 et 7 punct.
9. Maths Nilson i Yterby sattes til kyrkiowerd.
10. Gafs ordre om trolofningz åtrande i Yterby.
11. Bad hela soknen pastoren behålla wijijnsäden.
- 12¹⁾. Beuiliade halmen.

Sund Feb. 4 et 5.

1. Pastor klagar på sin *sacellanum*, at han har förhållit ifrå *honom* i 4 åhr sädestijonden, som löper på hans anpart. Swar: *Præpositus* remitterar til consistorium efter han stricte håller sig til consistorij afgangne *doom* om capellans löönen och förmykit grant reknar alla smulor och minutias.

2. Simon Mathson i Tofftö hafuer ofta önskat at elden skulle gå öfuer sin grannes Oluff Persons gård. Berettas sedan han önskade hafua brunnit bastugun före. Remitteras til tinget effter partherna eij äre tilstädes.

3. Drengen Erich hafuer insat *carmarna* för *fönstren* i skärstugun af pastoris bräder och wil skären betala skal. Dören haf:r Erich Mathson i Jösseböle giordt, men hon är än inthet försat. Loffuade förlijka kyrkioheerden för bräderna och bestella med Erich i Jösseböle at dören opsettes.

Capellet. Feb. 4.

Reeda *pengar* i för *visitation* 38: 20 och nu i *thenna* *visitation*. Prestö 6. m. lofuat för gam. kyrkiokistan.

2. Samtykte bota sin stugu op i prestgården, men the woro iche wissa på, åkendera stugun thet är.

¹⁾ I marg.: NB.

3. Vide 5 p. i förra *visitation* choor bookstool, skååp med kista veder. Benkiar med trengre ingångh. En inbygd stool åt *præsthustrun* samtyckt i thetta åhr. Bräder 3 om 8 al. eller 6 på mann.

4. The som stå tillbaka med åkor och dagzwerker til wåkenhuset skola oplaga att förbygga en ny beencammar och tacka Gud the sleppa böthet.

5. Kyrkiotaket oplaga med bräder och tiära itt annat åhr.

6. Bota en glasaruta.

7. Framdeles handbook, psalmbook, fönster 2 wid predijkstolen. Båårklåde schal schaffas.

8. Itt ärnkledede öfr then gamla stenen wid altaret lofuar Peer Bengtson.

9. Sattes Wasti i Bastö til kyrkiowerdh. Hans i Wargatta itt annat åhr om han tienligare åhr än Anders i Grundsunda.

Sundz Moorkyrkia. Feb. 5.

1. Reeda *pengar* 14: 16. Men ifrå *visitation* i fiool vtlagt 7 dal. åt föreståndaren, som inlade kyrkiogolffuet. Studenten 1 d. k. m., som kom med r:ssi *episcopi* förschrift, för pannan 1 d. k. m.

2. Clemet i Gesterby suarar och betalar the 5 dal. som han på soknenes wegna har lånt at köpa tiera til ferjan och tager sitt igen när han wil. Noch Peer Larson i Finby skyldig 6 kannor tiera, af then tiära, som blef öfr när sacristin beckades. Hindrich Nilson i Strombolsta skyldig kyrkian 10 d. 8 ö. af stalfinskans arff och satte i pant en rya och wepa i sacristien. Men när alle andra finskans saker bores vthu sachristien efterleto sexmenerne och kyrkiowerdarna *honom* och taga panten tädan efter han lofuede betala uthan drögmål. Thetta bekenner Erich Mathson

kyrkiowerden och sexmënen Peer Jönsson och Peer Nilson. Blef sagt effter the slepte panten som har bordz werderas och Hindrich nu oförmögen är, så schola the betala och taga sitt igen huar the wela, til nesta vesitation. Brudkrenkiare Michels dotter i Jossebole Elin, Berthils son i Måns-tekta, Olof Grelsons i Finby, Maths Andersons dotter som kom til Fogel, Hans Michelson i Hulta 1 dal. rester. Slippa alla med 3 dal. för församblingens böön skul, men iche framdeles.

3. Wijjnseden hafua bönderna haft om hender i 7 åhr och hade huart åhr korn för capellet 1 halfspan efter vtrekningen 1637, huilket må wara, som thet är. Vti visitation fans at presterna på hela landet hafua af ålder haftt, doch finge bönderna säden af them för capelsböndernas klagan skul i Sund skären, at stundom war brist på wijjn sedan capellanen begynte ther boo, kyrkio flaskan war lithen, $\frac{1}{8}$ kanna, och klockaren, som nestan ingen löön haar, och kyrkiowerderna wille iche löpa op til moorkyrkian, och pastor försumade senda, therföre han bleff priverat officio och säden gafs öfr: hela landet åt kyrkiowerderna at sölia efter markgång, sedan legia alla pengar i kistan, theraff köpa wijjn och oblater så lenge thet recker, och pastor håller lengd. Bleffue tå något öfr: så skulle thet höra kyrkian til, fattades, så skulle bönderna skiuta tilhopa. Thetta dreff præpositus 1637 och bönderna togo med glädie moot wijjnsäden i alla 6 soknarna, vndantagandes Saltvijk wille the int- het, ej heller wille pastor befatta sigh thermed, förän r:ssimus episcopus sielff motte bedia i visitation d. pastorem och præpositum han wille göra soknen tiluilia och behålla på förra gammalt sett. Soknen kunde få wedersy honom för omaket med något. Blef sagt med condition at pastor ingen rekning göra wil therföre. Ähr säden dyyr och blir någon penning öfr: så blir han ej reknat för thet öfr: mot- tan stora bekymber och omaak skul som ther med fölief. Men är säden lätt kööp på, så kröste ej pastor taga uthi

sin pungh och opfylla vthan anten af kyrkian eller the skiuta tilhopa. Thetta samtykte almogen uthi r. *episcopi* närwaro i Saltvijks *visitation* 1639 och ther på annammade jag Boetius Murenius bekymbret och omaket, eliest inthet. Peer Jacobson i Antböle, som kom til Biorsby bekende oppenbarlig i thetta åhrs prosteting för almogen i Sund at thet war sant. Finström hade 2 åhr, Hammarland och Lemmeland sammaledes, men Jomala 1 åhr. Såsom almogen med lust emottog wijjnsäden i 1637 åhrs *visitation*, så op-sade the åter i *visitationer* för tidszspillan at löpa hijt och tijt ifrå sitt arbete och thet stora bekymber och snäsor the finge när thet fattades. Sedan och motte the taga sina egna *pengar* eller låna *pengar* at köpa före, ty wijjnsäden blef aldrigh utlefrerat strax eft: nyy åhrs helgen, uthan in Februari och Martio ofta inmoot foore blef alt nu ifrå 1636 och in til 1651. När the tå finge motte the borga henne och finge sellan *pengar* til försagd termin. Kyrkiowerderna finge och owilia och förtaal af folket, när then ena fijk säd och then andra inthet bruka the munnen på them. Derföre bode the för Gudz skul i föliande *visitation* presterna wille efter ålder bruuk taga igen och ingen wille blifua kyrkiowerd på sådant omaak och owillia: dy efterleet *prepositus* så skee skulle om the kunde öfuertala pastores mest för then orichtighet som tå war, at ofta war messelöst af brist på eleementer i alla församblingar och thet wijijn i kyrkiorna war stogh af yngel och mögel så grummot lijkasom en kalklagh at presterna eij bruka kunde til H. H. Natward. Och endoch församblingarna wore försäkrade at få wijijn wid slottet hoos befal. Staphan Hanson, så blef lijkuist i sombliga åhr alt in moot påskan, at om the iche hafua fät hoos *præpositum*, så har ofta ingen messa blifuit i påskhelgen. Thetta öfuertygade *præpositus* them i thenna *visitation*. Vthi Sundz skären bekende Simsalaboar 1648 at ofta 3 kyrkiodagar huar efter an hade the bereedt sig gå til H. H. natward vthi samma bonde åhr, och motte

lijka goda med bedröfuat hierta reesa heem igen. Derföre i 1648 åhrs visitation emoottogh pastor wijijnhåldningen efter alla soknar hade för sagt ifrå sikh, och nu tilböd åter i thenna visitation med stort arbete i 2 timar at almogen wille haa wijijnsäden innom sina hender och befalln. tilbiuder i synnerhet 14 rixdaler gifua til kyrkian och hålla wijijn och oblater i thetta åhr, som säden nu kostar 18 ja 20 dal. Almogen befan aldeles orimeligit, om presterskapet nu öfr:gifua taga the aldrigh igen, inthet kunna och tröste the förestå vthan brist, och skeer brist så få the straff, äwen så wel som presten, eij heller tager thet lagh, at en befall. tager itt åhr eller 2, medan säden är dyyr och sedan kastar han ifrå sikh. Han plägar och tagar 1 *myc* eller 12 ör mehr än thet geller en kanna i staden, huilket är en obillig winningh. Fast han nu gif:r öga med the 14 rixd., så selier han tå igen huar tunna för 18 dal., huilket är en styggelse. Therföre blef beslutit at säden selies åt fattigt folk i sådan dyyr tijd nemlig 10 dal. aldrahögst och soknen utuelier then säden emoottager anten fougten eller presten, ty presten will inthet taga och eij hafua the makt truga honom vthan hans god wilia. Tå ropade the alla och bode honom och han samtykte. Præpositus gaf ordre at lijka huem som tager skola the schaffa elementer efter thet sett och på the orter consistorij doom är, och ingen fougde få tillstånd och dispensation vthan han gif:r en schriff, at han skal til alla messodagar schaffa elementerna i sacristien och ingen ann skal löpa itt fiäat thereffter och thetta vthålla i sin tijd och när han afträder förschaffa åter en i sitt stalle som gör thet samma. Och fins någon efter thenna dag, som klandrar härpå, så skole presterskapet aldrigh mehra befatta sig med wijijnsäden och thetta skal opschrifuas i huar kyrkio-book. J medlertijd behålla the både när säden är dyyr och got kööp på aldeles på thet sett som præpositus sielff emoottogh 1639 vthi r. *episcopi* visitation.

4. Om ofret bestoge the thet en gång är aftalt efter gammalt bruuk. Och vnderwijstes wara 4 slagz offer, ett som hörer the fattige til, thet andra kyrkian enskijlt som got folk senda dijt, för huilket presten har inthet omaak at tala. Samma pengar legia the anten sielfua in i kyrkians hufuud kista eller senda the til kyrkiowerden. Vndertijden när the wela presten skal tala på predijkstolen om theras reesor, siukdom etc. så byta the sielfua, synnerlig förnemdt folk och thet skal presten låta sig nöija med, och tala huad i saken tienar. Thet tridie slagh hörer enskijlt presten til, som legges på duken och altaret när så hender sådan fall skee. Thet fierde slagz offer bör halfueras emillan kyrkian och presten när gemeent folk lefrera någon gåfua när Gud hielper them på segel reesor eller i siukdom och presten har omaak at göra innerlig böön eller takseijelse til Gud för sin nåd och hielpen. Samma offer ginat eij gå i proces med vthan lefrera klockaren, klockaren legger ginast på itt ställe, som ther til är deputerat och samtykt af hela församlingen. Samma offer efter tijdgerden går en kyrkiowerd fram anten at legia på något serdeles rum at byta 1 gång om året, eller han byter strax i tuu, och presten tager sitt och thet kyrkian tilhörer stoppar han nid i kyrkians hufuudkista. Samma offer bör presten således wara almogen tiluilia igen före, at han oprekna them, som hafua gifuit anten samma predijcodagh eller predicodagen efter, bediandes Gud för them och belöna them för sin gåfua med mehra got än then penningen wara kan. Finnas några, som eij vnna presten, så legga the i kyrkians hufuudkista sielfua och presten skal eij oprekna theras gåfuor på altaret och göra them then ringaste ära och takseijelse för samma gåffuor, vtan göra lijkuist sitt kall efter plichtigheten i annat.

5. H. Märta dömdes spittelsk, och Anna pigan skal än stå i prooff.

6. Kyrkiobalkarna itt annat åhr. Vthi thetta åhr lofuade hugga nyy borstugu. Bagarestugun förbettra och söderstugun wid porthen.

7. Alla samtykte gifva *Marcus Skarp* legerstelle tilfridz.
 8. *Hoorcarlen* ifrå *Österbothn* bidas med efter hofrettens doom.

9. Klockare moste wara en serskilt och *Erich* behåller til *Michaelis*. Man finner på thetta sett ingen tjenst och bestelningh i *præpositi visitation* om foolenskap. Thet klockarenar göra bör efter then ordning nu är.

10. Silf:r *enapparna* bestellas motte af soknen, som gick löffte och i förböön för *Göstaff* efter thet sett, som passerat är i förra *visitation*.

11. *Berthil* i *Månstekta* och *Isaac* i *Tosareby* sattes til sexmän. När sexman löös blir, kan *Marcus Skarps* son ihogkomma, som för war utkorat.

12. En *nääswijs fougde* bestås eij settia til och aff sexmen efter sin affect, vthan 12 på tinget. Ty sexmen äre soknenes föreståndare och kyrkioråd och then disposition hörer enkennerlig *biscoppen* och *prosten*.

13. *Peer Marcusson* klagade öfr *Lars Persons* hustru i *Finby*, at hon har öknemnat hans hustru. *Quinnorna* wore eij tilstädes. Remitterades til tinget.

14. *Fans* i *Sund* inthet *prestgårdz inventarium*. *Alia vice plura*.

Kumblinge capel. Feb. 8.

1. *Reeda pengar* 19:10 öre. Vtlånt 20 dal. til moorkyrkian. Item en ring i pant för 10 m:r.

2. *Clemet Anderson* i *Jurmo* i förra *visitation* afreste med skiushesten. Nu 1651 rykte han och bort oansedt thet lystes at ingen skulle bortgå. Berettar *Jöns* i *Jurmo* at han haf:r warit 13 kyrkiodagar borta 1650. *Hustrun* och alt sedan 4 dag juul eij warit til kyrkia nu i 7 wekurs tijd. Item samma *Clemet* med 2 andra i *Jurmo* brutit thez stora taksäjelse dagen. En af thessa är gamal och blind

och then andra besöktes nu med H. H. natward och är vtgamal; at en har huggit och 2 hafua burit wäd heem mid-dagztijd på dagen. Item Påwel i Bagholma rögte sin granne, at fadren hög och sonen drog heem wäd för tjdgården på samma takseijelsedag. Remitteras til pastoris och sexmen-nernas noga ransakningh och om the finna wara något brott at thet tingföres som dijt hörer.

3. Kyrkiobook befaltes köpas.

4. Om inventario är opläsit.

5. Lofuades bota the feehl som äre på borstugun, som är dråp, benkiar och fönster ramar.

6. Lofuade oplaga bagarestugu vgnen. Item loff-tes taket.

7. Tiäreresten à 10 m:r skal betalas.

8. Lofuade i åhr oplaga kyrkiobalkarna på behörigt sett.

9. Befaltes framdeles bräda 2 weggjar på capellet och i Biörkö lofuade 3 bönder göra huar sitt bräde. En har giort för.

10. Moorkyrkio klockaren moste behålla capel rentan och tinga en som gör tiensten, om capels klockaren ej låter sig nöija med the 15 bönder.

11. Förmantes folket gå fljttigt til catechismi förhöör och afstå med buller i kyrkian och på kyrkiowallen. Item at the gifua ymnigare åt studenterna.

12. Bröder vtvräka huar an sedan the haa gift sig i gård tilhopa och gå huuswilla. Remitteras til tinget.

13. Befaltes gräfua the dödas grifter thet diupast the kunna.

14. Befaltes wel oppehålla sina lärare och prester.

15. Effterlåtes stundom sacellano reesa sina ähreuder så widt ord. eccl:ca förmäler.

16. Förbödz ej löpa på benkiebräderna in i benken.

17. Befaltes komma i rettan tjd och iche så seent och ojemt til kyrkia.

18. Befaltes klockaren borttuetta sualeskarn och boo borttaga och bönderna bygia rutorna och hålen wid taket.

19. Befaltes bota wel sacristi golfuet för tiufuar skul eller the skola betala om kyrkian blir stulin.
20. Alia vice then 4 punct i 1644 åhrs visitation.

Kumblinge. 6 Feb.

1. Reeda pengar 19:28 behåldne. Rester Jacob Isaacson 2 dal. D. Zacharias — 24 dal. Finnes beskeed i r. pastoris book.
2. Tiäran clarera alia vice.
3. Blef opläsit inventarium.
4. Englingarna gafs theras kyrkiobrot til thenna gången.
5. Lofuade laga i åhr kyrkiobalkarna på behörigt sett.
6. Alia vice then 4, 7, 8, 11 punct i förra visitation.
7. Efterlåtes legerstelle på en tijdh för 1 r. ral.
8. Schal bygias af hela soknen tarfhuus.
9. Spittelsk piga i Seglinge.
10. Klockare moste en wis warä, som stadigt är at lita på; therom besteller pastor.
11. Kyrkioluckan skal förferdigas.
12. Borstugun the fehl hon har.
13. Lijkstools ordningen omtaltes.
14. Kumblingeboar lofuade betala pastori 9 åhrs strömingz tijond 2 tun. war saltat strömingh. Om 1 t. äre 5 bönder och then andra 6 t.
15. Sacellanus besuärar sig iche få likkstool efter the barn, som ingen gång hafua gåt til H. H. natuard. Bleff sagt och vtschriffuit til contractisterna, at the låta them niuta efter gamalt bruk i stiftet och Kongl. ordning 1645 ¹⁾ eller tage beskeed in consistorio.

¹⁾ Årtalet otydligt.

Kökar.

Om thessa efterföljande saker besteller r: dus pastor Fogloënsis med thet aldräförsta efter præpositi imposition 1651 in Majo.

1. At then inburna trätostenen i Herrans tempel vtbars och kastas i siöön.

2. At i Kökar tilsettes med församblings samtycke klockare effter Sueriges lag och fäderneslandens bruk, och han gör alla the tienster honom wederbör och iche påbördas andra, som ej äre plichtige. Skeer i något stycke någon brist, så faller böthe på hela församlingen.

3. The 2, som för sabbathsbrott äre af præposito afskedade, bör med alfuar efterkommas at the vndergå aldeles efter bookstaffuen. Löpa the til capitlet, skal capituli doom vthan min förklaring wara kraftlös och iag skal begå at penningaböthet skal dupleras för then ena och then andra stå kyrkiostraff wid prostekyrkian, ther förargelsen är giord för Gudz ordz förakt, lögn och geenstortighet skol.

4. Kistan förwaras moste med 3 låås efter ordningen. Dörarna hafua starka ferdiga låås i alla tijder, fönstret starka tääta jerntenar. Syllarna ofuan på golfuet innan til alt omkring wäl fästas med goda wasar och lister; lijkbårar 2 göras och bårdkläde köpas.

5. Then oordningen at en part skötleggiare ryckia för eller vnder tidgården bort och draga noot i olaga tijder på kyrkiodagar, skola alla registreras, och effter bekend och öfuerlygat saak afhempta domen ifrå præposito.

6. Constitutiones r:ssi *episcopi* determinera tijden när ordinarie gudztiensten skal begynnas.

7. När hionelag döö ifrå huar andra, så är en wantro och elack förargelig wana, at then lefuandes iche skal fölia op liket och moste afschaffas.

8. Then som har några siuka at låta bedia före, så angifue sitt huusfolk och bortlägge oordning och förargelse.

In *summa* r. pastor och hans *comminister*, som dagligen wijstas hoos folket, kunna med fog förtaga all inritat misbruk och oskik: dok gör huar så mykit embetet tillåter och sedan efter ordre om the behöfua.

Anno 1652

hölts *visitation* på Åland.

Fögel.

1. Vthi läsningnn något förbettrat sig.
2. Reeda *pengar* 17:16 ö.
3. Dören åt kyrkian och *sacristian* äre murkna och låsen oferdiga. Lofuat i åhr med första af nöijo schaffa. Försumas, skola the betala, om kyrkian warder stulin.
4. Klockarestugun lofuat i åhr.
5. Kyrkioheerdens *cammar* lofuat förferdiga.
6. Om prestegårdens inventario lofuat til nesta *visitation*.
7. Om benkiarna lofuat inbördes förlijkas efter *prepositi* ordre 1651.
8. Beencammaren itt annat åhr.
9. Kyrkiobalkarna och taket itt annat åhr.
10. Kyrkiofönstren wid altaret befalt festa, eliest skalra the sönder.
11. Lijkbalar m. Anders Snickare refererade sigh almogen på för kyrkioböthe.
12. Altarkläde och bårkläde skal köpas.
13. The 2 konor skola tingföras.
14. Offerstockar dömde vnder hospitalet och skola göras starka och jernslås.
15. Pung*pengar* faller lithet, eij mehr än i Lomparland, och blefuo vnderwijste, at thessa dagar skal besökias med pungen nemlig nyårsdagh, högtijdzdagh 3, alla böne-

dagar och taksejelse dagar, allhelgona dagh och så ofta brudahoff äre och fremmande i kyrkian.

16. Om then 7 p. i förra *visitation* en ann gångh.

17. Om *prestbohls skogh vnderwijste*.

18. *Wijijnsäd* har aff ålder warit 4 t.

19. *Maths Thommossons* *effterlefuerska* i *Brottö* bekenner sig hafua 16 koor när hennes man druknade, och *effter* kroppen fans igen, och han alla kyrkio ceremonier åtnööt, som *androm wedersars*, som döo på sin sottesengh, bör enkian iche vndandraga sig med then *pretext*, at hon gifuer *pengar*, uthan kan wel gifua i *lijkstool* i koo åt kyrkioherden. Thet hon wore pliktig serdeles betala för thet pastor mötte *lijket* och thet *opsang*, och för *lijksermonen* *sammaledes*, kan henne af *condolentz skenkias*. The *ab-sentes in visitatione* steller r. t. för. *sigh* och the, som iche hafua laga förfal, moste entelig *stemmas* op til *Saltwijk* til en wiss tijd at läsa för sin tresko och sedan få the *zedel* och suar på sin *zedel* at the hafua bewijst lydno och hafua loff gå till *gudz bord* i *ecclesia*.

Lemmeland.

1. *Reeda pengar* 27 dal.

2. *Offerstockar* blef så dömdt, som then 14 p. i *Fogel utwijsar*.

3. *Spittelska Maths Christersson* och *Erich Hind.* i *Norby*.

4. *Sprund* på *messeserken* skal påsettias.

5. Om *inventario* i nesta *visitation*.

6. Om *wijijnsäden* blir til *evig* tijd sub *moderatione* *pastoris*, *effter* omöijeligt är *bönderna kunna* riktigt til *retta komma* och *bonden* *enhelligt* lofuar åhrlig förlijka *pastori* för sitt *bekyMBER* och *omaak*.

7. Sexmen Erik Nilson i Söderby och Jöns Olson i Huessingzboda tilsattes.

8. Sigfrid i Norby blir kyrkiowerd itt åhr än, sedan settes en dugligh.

9. Måns kyrkiowaktaren befaltes sei ja ifrå sigh om the iche wela på något sett förlijka honom.

10. Om hyrkiobalkarna lagas at hägna är af them som hafua för warit åboar och afhyst hemman til skatwrak. En annan tijd görs disposition om thes bygningh och al reparation.

11. Borstugu med nya syllar, bielkar och brantare röste och ny skorsteen i åhr.

12. En bod skal taakas i åhr. Item dråppan på biskopzstugun.

13. Then oseden och förargelsen warit har, at the dricka tobak hemma och i klockarestugun för tijdgården åhr förbudit wid kyrkioplicht tilgörandes.

14. Peer Nilson förskont thenna gången för kyrkiöförsumelse. Han moste och förlijkas med jägmestarehustrun förän han får gå til Gudz bord.

15. H. Sara i Söderby är bortwijst ifrå sitt suerfolk för otrohet skul, och efter the och hade skul på sin sido, blefuo the så eens, at the skole åter komma tilhopa och hustrun wara hoos mannen och huar parthen bortlegia sin odygd och hålla christeligh lefna i gården.

16. The tijond tiufuar skola tingföras och zedel påtagas och remitteras alla i sender til *præpositum* under wijdare kyrkiostraff.

17. Abram i Norboda, som för har klagat öfr sina barn at the äre styfua, wille nu iche klaga.

18. Erik Person och Måns i Norboda äre sammanspente med beskyldning om öknampn och banskap. Och efter wij iche finge weeta huad eeder brukades blef remitterat til tinget at the ther bekenna och sedan citeras til *præpositum*.

19. Peer Simonsson i Böle ofredat h. Måns vthi capellet efter tidgårdén med otijdigh fråga och smäde ord, 1) duat honom. 2) satt tilpijntes at predijca lagen. 3) beskylt för förtaal, at han har kungior dt prostén om hans folks sabbaths brot med offuerförslan til Fögel med kyrkio-snickaren och altså smädes för en squalrare. Remitterade *præpositus* them til consistorium, men för kyrkio ofridz brot til tinget. Omsider bleff förlijkt och tilgifuit.

20. Moste h. Måns ingalunda låta något oskäligh creatur insleppa på kyrkiogården, ty thet är en grooff saak; eij heller umgå med *prestbohls* skogen wijdare än *privilegera* och skogzordningen förmäler; eij heller förmena tyckia åt wara och bulra på bonden, när the kalla *pastorem* til trolofningh, bröllop och begrafningh, dok när sådant skeer synes wara skäligh bonden serskilt schaffar caplanen folenskap til och från moorkyrkian.

Jomala 1652.

1. Reeda pengar med the vtlånta pengar — 448:16.
2. Om inventario til nesta visitation.
3. Sacristien och wåkenhuset beuiliat spåna och tiära i åhr.
4. Stegerhuset är rådelighit göra lågt och mura skorsteen theruthi, eliest betale al skada, om wådeld yppas. Heela soknen kunna hielpa til skorstenen och the andra opretta huset och på skorstenen så mykit the hinna.
5. Kyrkiödörrar en annan tijd.
6. Liuserona 1 köpes nu först och Bibel. Trykt sångboken. Yxa, spadar, jernstöör, sköflar.
7. Koppar ketilen, utbrenda, skal bortbytas och jernpanna köpes i samma ställe.
9. Om wijjnsädens ordningh schaffas beskeed innan 14 dagar.
10. Kyrkiowaktare skal tilsettias.

11. Båsmän blefuo thenna gången förskonte med påskpengar för sina egna personer,* men för hustrurna tilbudo the sielfua dagzuerken 2 och 5 ör s. m.

12. Marcus brorsdotter i Yterby med sin brudgume stemde til förlijkningh.

13. Hindrich i Mokelö beuiliade 1 åhr än behålla barnet om huilket förmåles i förra visitations 2 punct.

14. Spittelske flik 1 och dreng 1 och til prooff 1.

Hammarland.

1. För legerstelle tillåtit almogen gifua 1 rixd. i kyrkian och i wåkenhuset 13 ör s. m.

2. Reed apengar 11 m:r 4 ör.

3. Lofuat inlegia i sångchoren nya tilior efter the andra, som senast inlades, äre rutna, men framdeles, när the få råd, steengolff af tegel. Sammaledes i wåkenhuset.

4. Om offret alia vice.

5. Vide 7 p. i förra visitation, item 12 p.

6. Befaltes betala resten för båårklåde, spijk och spåån. Item legersmålet i Epelö.

7. Restera en hoop bönder betala kyrkioherden thenn marken the äre skyldige för kosten han hölt åt kyrkiosnickaren efter then 14 p.

8. Om inventario itt annat åhr.

9. Om wijijsäden lofuat beskeed itt annat åhr.

10. Spittelska en piga och en båsmän i Posta.

11. Kirstin Hind. d. i Boda fik got witnessbördh af Johan i Niffzeby, Elias Hansson en dreng i Westmyra och skepparen Oluff Olufson i Westmyra, at hon har stelt sig wel i Sverige, och finnes osant, gillade hela församlingen, thet rykte som then svenske ryttaren här vtspridde, och således blef tillåtit bruka alla Gudz församblingz privilegier.

12. Lofuat Ekerö hugga hööladu en nyy och morkyrboar föra timber til then andra, och på nesta ting begära

vtsoeknesmän som byta alla husen, sedan få the see huem huset ophugga skal. Pastor lofuade halm til taket.

13. När Fredrich Peerson i Morby, som utan rätmätiga orsaker för 2 åhr sedan åtrades och ophooff laga troloffning, tilspordes hui han emoot förbod försatte stemningen at suara på tinget, ther han på förra ting fäste lag för sitt sengeliggiande, som han hade med Walborg i Bootwijk för troloffningen i 5 wekur och efter troloffningen i 9 wekur, suarade han at befalningzmannen wil inthet optaga then saken. Tå suarade prosten, tin saak är nogsamnt optagin efter tu har fest lag. När prosten åter sade, lensman stemmer honom til nesta ting, och påminner, at han må suara nemlig för stemningens försetning och beskyldning in på befalningzmannen, tå framsteeg hans fader Peer Carlson, och felte presten och then andeliga retten til spot emoot privilegernas 22 och 23 punct thessa ordh: andra äre åtskilde, som äre både wigde och fäste, och med thet samma strax wende ryggen åt retten, satte näsan i wädret och gick sin koos, och fast prosten och länsmannen bodo honom töfua och förklara sådana ord, så gick han likkuel i trotz til despect bort förän visitations acten blef beslutin. Begäres af w:t befal. och then loflige häradzrätten, at the nefsa wille sådana efter lag emädan både capitlet nemnes, såsom och eliest efter arbitral straff, kan reknas högt å majori ad minus, ty när spot skeer soknemän emillan i sådan samquem, så är thet brot anten efter edz. l. l. 5 cap. eller edzö l. l. 13 cap. Sedan bijwijstade han icke visitations acten til ändan, thet dok på häradzting och andra orter skee bör och Konungslig resolution pålegger anno 1636 5 Julij i Stocholm gifuin. Häröppå förventandes adsistence, doom och schriftelig resolution, them til kenslo, och androm til warnagel och styrelse. Gudi befallandes.

14. The ekta personer, som för någon orsak åtskilia sig, blefuo rättade och lofuade bettringh.

Ex protocollo visitationis in Alandia

Anno 1653.

Finström med capellet Maj 14.

1. Behåldna pengar i moorkyrkian — 57: 24.
2. Behåldna pengar i capellet — — 22: 20.
3. Läkan på kyrkian vtför muuren in i wåkenhuset lofuat botas. Item wåkenhuustaak beckas. Rester ¹⁾.
4. Sacristian skal besiktas, at iche hualfuet förfars af dråp. både i moorkyrkian och capellet. Item tilkommande winter kyrkiohuuf på capellet. Rester ¹⁾.
5. Rester än bårdcammaren i capellet. Rester ¹⁾.
6. Rester än obestelt några kyrkiobalkar och isynerhet Codbolsta, Skreddarebole, Labnäas och Mökelgräs frelse och skal angifuas på tinget om the iche wele reparera. Befaltes kyrkiorådet besikta alla kyrkiobalkar, gilla thet som doger och ogilla som fehl är på och settia them i sommar dag före. Göra the iche ferdigt så tingföre, eller skole kyrkiorådet anlagas. Steglukor skola förferdigas och så. *The laga balkar* ²⁾ och andra fehl som finnas wid capellet är samma befallingh.
7. *Kellarehuustaket* ²⁾ har laka och förderfuar steenmuuren och är lofuat botas med muuren i åhr.
8. Borstugu och sengestu skorstenen kan inthet eldas förän thet botas och är loffuat.
9. Bodan sunnan på gården skal förferdigas i åhr.
10. Taket til nyystugun är lofuat af r:do pastore allenast the hielpa dagzwerken til tekningen och golf och trots bothn.
11. Förbödz then ojempna begrafningen på kyrkiogården at somliga stelle packas så fult och somliga stelle står tomt på the brukeliga grafplatzar.

¹⁾ De fyra sista bokstäfverna i ordet wåkenhuustaak kurs. i orig. Ordet »rester» är skrifvet med annan stil.

²⁾ Kursiveradt i originalet; ofvanom dessa ord står: rester.

12. Til Grelsby balkar är lofuat af Herman rog 1 t. och befallningzmannen kalk $\frac{1}{2}$ läst.

Emillan *prester* och *almogen* bekendes wara god förlikningh.

14. Oplästes kyrkiones och *prestgårdz inventarium*, och skola the *gambla messesärkar* oplagas.

15. *Handbook* skal köpas och af trykte *sångboken vtschrihuas* thet *som* brukas i församlingarna.

16. *Bibel* skal framdeles köpas.¹⁾

17. *Jernstöör* skal köpas.

18. *Brudstool* skal göras.¹⁾

19. *Jern* på *biskopsstolen* förferdigas och hyend¹⁾ 2 schaffas.

20. Förbyta *malmstakar* i 2 andra stakar, en på altaret och en på *predijkstolen* med 2 pipor.

21. *Teenflaska* om 3 stoop skal köpas.

22. *Wijijnsäden* strätuar hela soknen tillijka med *kyrkiowerdarna* at emoottaga och göra rekning före uthan begära at thet må blifua wid *gambla ordningen* och lofua wara r. *pastori* til nöijo för sitt omaak och bekymber; men *pastor* wil ingalunda haa omaak effter *constitutiones*. *Bönderna* hafua försökt för några åhr sedan och wroko frå sig.

23. *Winterliggiare ordningen* är opläsin. Item om *trolofningar*, och al oordning rettat.

24. *Kyrkiowaktare* är *klockaren* och huar lofuat 1 ör k. m. eller thes werde mehr och minder som the *omsemias*.

25. *Klockaren* skal hålla *kyrkiogården* ihegna at ingen oreenlighet finnes eller något *creatur* inslippes.

26. *Klockarelönen* seijes wara efter *lägenheten*, men nu tilbiuda the *almeent* 2 finska cap. gifua åhrlig.

27. *Duuskifskläde* schaffas med första *lägenhet*.¹⁾

28. *Klockarenar* äro sams med then förra *fördelningh*.

29. *Offerkistor* göres framdeles och settes i *choren* och *offerstoksdören* åt the *fattiga* midt för döören.¹⁾

¹⁾ Härinvid är tillagdt: rester.

28 ¹⁾. Offret har kyrkian $\frac{2}{3}$ som af ålder har varit.

29 ¹⁾. Gafs almogen rettelse om benkiarna at the stå otrenge for huusfolk.

28 ¹⁾. Prestgårds inventarium blef opläsit.

29 ¹⁾. Låås köpes til capelskistan 2.) ²⁾ Item soknebodz cappa, kalk och pateen framdeles. ²⁾ Vide acta visitatoria 1651.

30. Fogdezedlar behöfues iche opläsa om vtlagorna i kyrkian på predijkstolen, vthan på kyrkiowallen af lensmannen eller hans schriffuare efter riksesens bruk, med mindre enkannerligen begäres i zedlen när almogen är motuillig och rikket är illa trengd och antastat.

31. Alla wore tilstädes och vngdomen laas ostraffuelig.

Hammarland. Maj 15.

1. Pengar behåldna i kyrkian — — — 11:24.

2. Pannelånet har soknen beuliat för lööstjärande tunnan — — — 1 *mf.*

3. Restanter för bårklädet och pantlånet clarera med första.

4. Wijjnsäden lefrerat uthur kyrkioherbre i otijd och kyrkiowerderna hafua betalt af sina egna pengar och opsközt rekenskapen för 1652 til nesta visitation.

5. Sacristian är beuliat beckas.

6. Kyrkiobalkar schole besiktas af kyrkiorådet. The lag gillat gåås förbij, och the elaka settes bonden wis dag före at bota. Gör han iche ferdigt til sagda dag, så låte the tingföra them och saakfellas.

7. Offerkista skal göras med första lägenhet.

8. Borstugu taket teckes op och golff inlegges. Item fönster.

9. Golffuet i borstugu farstugu och privet bör soknen laga.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

²⁾ Härinvid är tillagdt: rester.

10. Erik Michelson i Kråkböle skal tingföras för bönedagzbrott och slagzmåhl.

11. Boda och Byttebole göru sellan tijond af fiälfiske och bleffuo rettade och lofuade bettra sig. Påskpengar i otijdh.

12. Om nootdragning bleff förbudit för solobergningen wid straff tilgiörandes.

13. Sångbook, spadar och hackor skal schaffas.

14. Jernstör gaf Måns Jacobson i Nifzeby til kyrkian. Yxe. Bibel framdeles.

15. Soknetygz cappa förferdigas och flaska köpes.

16. Handkläde til funten. Hyend 2.

17. Messingstakarna skal bytas i andra stakar kyrkian til nytto.

18. Oblatz jernet oplagas. Han kan iche göra. Förthenskul tingföres at taga jernet igen och lefrera pengarna til kyrkian ¹⁾.

19. Altare och s. Olais belete rödies af wägen i wåkenhuset ther på the stelle the stå.

20. Messeserk köpas. Lärefft oppå altaret och duukschiffskläde.

21. Till kyrkiodören skal hakan i muren göras af nyo i thessa dagar.

22. Vtsoknesmän jenka husen emillan Hammarland och Ekerö och anmoda på tinget at the nämnas.

23. Spittelsk piga 1, vthi prooff Oluff Person i Bredbolsta.

24. Hindrik Person i Boowijk tilbiuder 1 tun. tiära til kyrkian för sin stora mootuillighet och förargelse på så monga prosteting, lofuat innan Michaelis 1654.

25. Trappor göras i muren til predijkstolen och ophugges mehra ofuan til och köpes tegel.

¹⁾ De två sista meningarna äro efteråt tillagda.

26. Elias Johansson i Nifzeby beuiliat til kyrkian 6 *my.* s. m., och hans brud suarar til sin saak äwen så mykit efter statuta eccl:ca.

27. Liuseronor etc.

28. Befaltes prestbohls holmar sökia at revocera och syyn effter *prepositi* förra schriffteliga goda skääl hålla låta om prestbohls skogen.

29. Alla wore tilstädes och lose någorlunda.

Ekerö. **Maj 16.**

1. Reeda *pengar* vthåldna efter alla vtgifter — --
— 19 d. k. m.

2. Wåkenhuset lofuat lööstiäras i sommar.

3. Bagarestugun nyy förbygia tilkommande åhr är bewiliat med 2 taak och sielffua passa huru mykit wärke tilgår.

4. Stoorbyyn bestelle om bordet i sokenstugun med första.

5. Benkiarna i kyrkian itt annat åhr.

6. Om kellaren blir syynt och tildömd Ekerö så bothe *honom* förän han förfaller.

7. Åhr lofuat af almogen betala Peer Sigfridson för halffua vgnen i caplan stugun.

8. Kyrkiobalksholet skal botas i sommar eller tingföras, sampt med andra som hafua warit olydige.

9. H. Karin i kyrkiobyyn bleff med kyrkioheerden wel förlijkt om likstolet efter sin man. Maths Nilson sammaledes bleff wel förlijkt för likstolet efter sin hustru.

10. Sångbook förskaffas och schrifues thet som i församblingarna brukas.

11. Bibel. Liuseronor. Stakar på predijkstolen och altaret.

12. Moste framdeles förschaffas redskap till griffters opgräfuande.

13. Soknebodz cappa tyygh skal schaffas.
14. Handkläde til funten förschaffa.
15. Klockarelönen är temelig proportionerat och förblifuer som af ålder warit haar, allenast the förbettra som gifua alt för armeliga.
16. Itt låås köpes än til kyrkiones hufvudkista.
17. Offerstok til hospitalet skal oprettas på Capelöö och betalas pengarna af stocken för al bekostnad. Föreståndare äre godkende Anders Simonson i Biörnhofda och Simon Nilson ibid.
18. Maths Joonson skal för sin sons hindrande nu i 4 prosteting ifrå sin hustru anten taga sonehustrun til sigh effter giordt löffte in för befalningzmannen, när hon wille settia sonen i båsmans rullan, eller goduilligen sleppa sonen och inthet lida honom i sitt arbete och bröd; men han wil inthet sleppa honom, förthenskul angifues hoos w:t befal., at han tager med alffuar uthi at hionelagen iche må wara åtskilde och gubben i medler tijd, för thet han inthet låter retta sig uthan framherdar, förbiudes H. H. Natward oppenbarlig i församlingen. Prosten har i monga prosteting haft stoort arbete med honom.
19. Jacob Olson i Stoorby angifues af Simon i Marby at han tracterar sin hustru illa, och hon har sagt wela förgöra sigh. Presterna skola retta thenna effter han är i Sverige och hustrun borta.
20. Peer Mathson i Torp rester än 4 dal. för sin son.
21. Alla wore tilstädes och lose ostrafueligen.

Jomala. 17 Maj. 1653.

1. Pengar är i behål med alla vtlånta 441. Och kommer summan så hög effter iche stoor kyrkiobygning har warit, eliest är soknen störst ibland alla och behålden.
2. Alla tilstädes och läsningen skuldlöös.

3. H. Anna i Sviby klagade öfuer sin son och sonahustru om födan och annat mehra och blef förlijkt och lofuat at the wela föda henne i döddagar med så got the koka sielfua åt sigh.

4. Lofuat spåna och tiära wåkenhuset och sacristian i åhr.

5. Settes yterste termin at betala kyrkian alla *pengar* som äre lånta til alhelgona tijd.

6. Peersmessodag föresattes alla mangrant wara tilstädes at gilla och ogilla balkarna. Bygia the iche sedan the elaka balkar til sagdan dag, moste sexmenzerna tingföra them.

7. Restanter med åkor til stegerhuset tingföres.

8. Bastugu taket botas.

9. Presterna hade almogen inga klagomål.

10. Sigfrid i Rinxböle bekenner sig några skylar hafua sat 20 band uthi för rijan skol. Effter prosten iche görs tillfyllest remitterar han til tinget. Förlåtes, efter heela soknen böönfaller.

11. Sattes sexman Oluff Bengtson.

12. Bibel köpes af the stora. Handbook. Sångbook. Lijkbåar 1 med himmel på. Jernstöör, yxe, skoflar och spadar. Liuseronor 2. Armstakar med 2 pipor til predikstolen.

13. Teenflaska förferdigas med första.

14. ¹⁾ *Förbyta kyrkiopannan i jernpanna.*

15. Emootsträfuar allan almogen at emoottaga wijijn-säden uthan påfalla trågit at kyrkioheerden wille behålla och lofua efterkomma sitt löfte, som the hafua sielfua tilbudit.

16. H. Karin i Sviby är mistenkt för spittelska. Befaltes Christi himmelsferdzdag låta besikta sig och taga församlingens doom. Spittelska piga 1, huilken med the andra afföres nu med första.

17. Oluf Larsson i Charböle trolofuat för 3 åhr och prüfuas wara 20 åhr *gammal* dok synes mykit barnslig och

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

gåsaktigh. Bruden prüfuas wara 30 åhr. Vthi församlingen är lyst 3 gångor och på bröllopsdagen tog han til fötters när the skulle wijas effter sin moormoors råd och påskiutande, som först kom ektenskapet tiluäga och sedan lade hon ifrå och ifrå samma förlöpelse tijdh har han inthet welaft låta öfuertala sig til ektenskapet, ehuru wel the hafua en lång tijd haft sengelag. Dok ingen beblandelse wela the tilstå eller them öfuertygas kan. Orsak til affwogheeten säger han at hon är för gamal. Sedan weet han ingenstans huar the skole boo efter hemmanet är vnder cronan, eij heller kan han gillas at blifua båsman för sin odugliga gestalt och barnslighetz skul. Emädan acta äre inlagde i doomcapitlet och förkomne efter ingen resolution therifrå är kommin: dy har ven. consistorium remitterat så thetta som annat i *præpositi* disposition. *Sententia* är: emädan inthet hopp är at the blifua såsom hionelag i seng och sätthe och ofuanb:te skääl äre rätmetige, tillåtes skildna effter *præpositi*, *pastoris loci* och kyrkiorådet noga skäärskodande och ingendera parthen kan plichta: käringen är utgamal och fattig, som har warit roten til hela werket både til och från. Pigan är obrotzlig och drengen sammaledes efter han är tubbat af sin moormoder och nestan trugat både at begynna och åtras.

18. *H. Cicilia* ¹⁾ i Yterby har lockat och trugat sin sonedotter Karin b:d at trolofuas med Elias Hansson och samma piga åtrades strax, och går för at förgöra sig, än hon tager honom, såsom ransakningzacta i consistorio utwijsa. *Elias wil hålla* ¹⁾ fort, om han får hemmanet, efter som han blef försäkrat om för trolofningen. *Sententia*: ¹⁾ effter consistorium fördrager alt för lenge med resolution i hela 2 åhrs tijd och befaller prosten nu nylig göra endskap, dy fälles thenna sententz: att skildna tillåtas och plikt falder på gumman, som har misbrukat sin makt at hon skal

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

för Gudz ordningz förkrenkelse gifua thet hon har lofuat dottren och til soknekyrkian, hospitalet och the fattiga — ¹⁾ 4 rixd., pigan ähr skudlös för ofuanb:t skääl, men Elias som har och gifuit tilfelle til widlyftighet och affuogh^t med smälige ord och otrogen hand, tilbiuder 7 dal. k. m. och betala.

19. Alla wore tilstädes och lose ostrafueligen.

Lemmeland med Capellet. ²⁾

Maj 18.

1. Pengar behållit i kyrkian efter beuisliga vtgifter k. m. — — — — — 32: 24. Capellet — — — 18 dal. 2 ö.

2. Offerstoks pengar af hamnarna ähr förwarat — 8: 18.

3. Kyrkiobalkar är beuiliat opmura alla ogillade murar och med nya taak öf:r heela kyrkiogården efter snöret med en god föreståndare i thetta ähr på en dagh. Kyrkiobyggiaren blifuer föreståndare, och beuilias af them, som hafua gilla murar, 4 ör. och 1 m. af them, som

4. rifuas ned i grund af huart mantal och kyrkioheerden lofuat kost i 3 dagar. Ödeshemmans balkar opbygias af soknehuarfuet och tingföres huem arbete betala skal.

5. Beuilias tilkomande ähr bygia nyy sengstugu och fahrstugu i itt taklagh.

6. Sångbook. Bibel framdeles. Himmel på lijkbårnarna. Jernstöör, spadar, yxor.

7. Brudstool. Handkläde. Hyend 2. Stakar på altaret och predijkstolen med 2 pipor.

8. Wijijnsäden sträfua hela almogen at emoottaga efter consistorij ordre.

¹⁾ Ofvanom detta streck står med annan stil antecknad: »böta».

²⁾ I marginalen: NB Offerstockar 3 föreståndare.

9. Kyrkiowaktare förordna the sielfua.

10.¹⁾ Om klockare jorden 30 m. med åker och eng tilhopa berettar en *gammal man* Sigfrid i Norby at hans föräldrar och andra gamla män hafua sagt *thet* barnlöst folk hafua gifuit til kyrkian. Häraf gifues til *cronan* 10 ör s. m. Consistorium resolverar huru här med skal hållas anten *cronan* eller kyrkian skal hafua och huru mykit.

11. Klockarelönen har eij annat warit än jorden som han brukar. Men 1 cap. säd gifues *honom* för *thet* han aktar kyrkiobotnen.

12. Kläde til pateen och duukskiffua. Messeserk bostas the små holen. Schal framdeles köpas nyy.

13. H. Isaac besuärrar sig at grannarna wille in*thet* fola Daniels hustru til jorden, uthan en huusqvinna och hennes dotter förde liket til kyrkiogården. Befans orsaker här til skälīga.

15.²⁾ Hela soknen befrijade h. Isaac at han in*thet* haar förgripit sig emoot lensmannen med någon baanlysning, uthan stelt en skarp förmaning när någon döör så bör granfolket wårda sig at then döda kommer til jorden såsom christna.

16.³⁾ Lånan före fähuset bör förferdigas.

17.³⁾ Stolpar nya under stolpherbre moste settias.

18.³⁾ Lakan på hööladun och och pörthe botha.

19.³⁾ Fönstren til borstugun skola the schaffa åt åhre.

20. Om likstool äro the rättade at lefrera vthan drögzmåhl.

21.³⁾ Om fielfiske förbiudes nootdragning för *solens*⁴⁾ nedergång om söndagar och andra kyrkiodagar, men om skötfiske 2 timar för *solens*⁴⁾ nedergång.

22. När några merkelige *casus* äre, examinerar pastor sielff, eliest kan kyrkioh. bedia h. Måns små *casus* utretta.

¹⁾ I marginalen: NB. Resolution fordras.

²⁾ Numreringen felaktig i originalet.

³⁾ I marg.: R.

⁴⁾ Detta ord är antydt med märket ⊙

23. Kyrkioheerden refererar sigh på Maths Johanson i Lompo, som nu iche är tilstädes, at h. Måns har sagt: at diefuulen hafua the vnder schoosolan som gå frå Lomparland til kyrkioheerden. Almogen i Lomparland nekar at h. Måns har iche felt sådana ordh.

24. Klockaren tog ogrodt, forthenskul hörer grödan barnen til, och målseijarna förlijka för arbete i kyrkiotienstent och hegnande.

25. ¹⁾ Wäden wil moorkyrkioboar inthet gifua efter han har hemman af cronan frijt, och inthet boor i prestgården och haar eliest god wädskog; h. Måns suarar att han haffuer samma arbete som caplaner i andra soknar, therföre wil han hafua samma löön. Remitteras til consistorium, såsom och at ingen må haffua loff göra sig ordning sielf i säd eller annat som är emoot rijkens bruk.

26. Capellet moste opwägas efter thet är mykit ned-sunkit och botas läkan. Predijkstools footen moste botas och korgh på lijkbären.

27. Spittelska: Erik i Norboda; schal afföras.

28. H. Kirstin i Söderby weija the som stå i stool före; är befalt at kyrkioheerden med kyrkiorådet skal stemma them til förhöör som skyy före.

29. Om klockare wid capellet besteller pastor med församblingen.

30. Alla wore tilstädes och loose ostrafueligen.

31. Förbödz h. Måns öda och förhugga skogen emoot skogzordningen.

Fogel med Kökars bönder 7.

Maj 19.

1. Alla tilstädes och läsningen så här.
2. Reda pengar behållit til kyrkian — — — 17.

¹⁾ I marg: NB Resolution ifrå consistorio.

3. Hospitals pengar förwarat i pengar — — 7: 11.
4. Grönhamns offerstok äre föreståndare til Brotboar. Flisö offerstockar — 2, äre förfalne och skola oprettas igen. Föreståndare äre Oluf i Flisö och Maths Suenson i Humelsö, item Anders Snickare och Anders Tönisson i Humelsö.
Glipö offerstok. Föreståndare lagläsaren och Jons Anderson i Degerby.
Selsö offerstok. Föreståndare Oluff Hanson och Marcus Mathson.
5. Tiära köpes til kyrkiotaket at beckas i åhr.
6. Beencammaren förferdiga i åhr.
7. Sexman i Sottunga Marcus Mathson.
8. Muras läsecammaren i åhr och i winter förshafwerke til thet, som igenstår.
9. Prestgården står snöplig bygd, the huus, som the åga, hålla the illa, såsom är Wargskärstugun, taak moste botas. Bagarestugu taket botas i åhr och golfuet itt annat åhr, andra feel i flera huus.
10. Kyrkiobalkarna ligia mest neder och en stoor deel wetta intet sin balk. Bleff sagt at peersmesdan blifua the tilstädes at jenka om kyrkiobalkar, at huar weet sin balk och sedan hålla hegna in til ther tijd laga förbygning företages tilkommande åhr.
11. Vlfzö Jöns Hemmingson warit i trolofning öf: r itt åhr. Bleff rettat efter ordningen.
12. Lars Thommosson i Schoboda har tilbudit för lijkstool efter sin faar för huilken al boskap dödde, och lijksermon — 2 rixdal och blef ther med förlijkt.
13. Erik i Murfhaga klagar pastor på at han förhåller honom åhrlig siältijonden. Blef opläsit högl. k. Johans breff om siältijond och lofuades bettring.
14. Sottungar 3 vndantagandes klagar pastor på at the förhålla siältijond och fisketijond både af haaff och nootgårdar. Blefue kongl. bref opläsne och lofuades boot.

15. Finneholma Erik brukar 20 band efter pastoris tilstånd och suarar illa at när andra göra ret så wil han göra rett tijond. Lofuade bettra sikh.

16. Om kyrkioglam blefuo rättade och lofuade legia boot på.

17. Kyrkiowaktare är Märthen i Steentorpa.

18. Gertrud i Soneboda har inthet beuijs frå Norköpingh thär hon har tient i 13 åhr. Resolutio: effter hon har fallit i boleterij och är owist om hon har ståt werdzligit och kyrkiostraff och sedan ostrafueligen sikh förhållit dy tillåtes henne iche oppenbarlig gå til Gudz bord i församlingen förän hon schaffar sig beuijs. Men i nödfall moste thet skee.

19. Legerstelle *pengar* i kyrkian för stoort hionelag lijijk 2 d. s. m. förmedlat efter ordningen är för suår. För itt fulwexta ogifta 1 d. s. m. För barn som går til gudz bordh $\frac{1}{2}$ rd. k. m. The som inthet hafua gåt til gudz bordh $\frac{1}{4}$ rixdal. Wåkenhuset stoort lijik 1 d. s. m.

20. Lofua koma med flijt til kyrkia alla tijder.

21. Trykt sånghbook köpes. Handbook. Bibel. Lijkbåår 1. Himblar 2. Båårklåde, altareklåde, pell. Funten ophöijes. Handklåde. Hyend 2. Liuseronor och stakar.

22. ¹⁾ Wijnsäd 4 tun. bekenna the hafua warit aff ålder wid moorkyrkian, men när Kökar åkren har warit wid makt berettar Isaac Joonsons söner hafua hördt af sin fader at tå wore 6, men nu ligger alt i linda. Remitteras til consistorium om billigt är at Kökar bör få någon tunna af af the 4 förän the sin åker optåga och komma i bruuk.

23. Klockarelönen finsk cappa 1. Ost 1 och halm-band 1. Tilbiuder hela almogen, och the som hafua råd gifua kot lofua några. Vide infra 16 et 17 p. sub. titulo Kökar.

Acta i Kökar stå efterst.

¹⁾ I marg. står härinvid antecknad: NB. Resolutio ifrå constorio.

Kumblinge med capellet

20 et 21 Maj.

1. Kyrkiowerder länsmanen och Simon Wastson i Seglinge wid moorkyrkian; men wid capellet är Jöran Hinderson i Åffua och Erik Staphanson i Fiske.

2. Sexmän wid moorkyrkian Hindrik Person, Jacob Sigf. i Biörkö.

3. Pengar behållit i moorkyrkian — — — 63: 16.

4. Restantier. Oluf Klockaren rester för sin saak til kyrkian 10 d. och är förskont med 5 dal. efter hela soknenes intercession för then andra sin saak och grofua förargelse. Kyrkioheerden d. Andreas suarar til 15 dal. af tiärepengarna som äro lefrerade af Jöns Jacobson.

Tiärepengar à 10 m:r werderat af presten och samtykt af hela soknen.

Fiske: Erik har betalt — 8 dal. rester — 7 d.

Hindrich betalt — 4 dal. rester — 1 d.

men Erik Staffanson med sin broder Michel och Erik Jacobson i Åffua är påsat 2 tun. huilken post nekas til. Remitteras til tinget.

Jöns Eriksons enkia får tillbaka 2 m:r som är öfr lefrerat.

Jurmo: Jöns Jacobson med Eskil Olufsson rester — 5 dal. Peer Hindersson säger sig hafua betalt 2 tunor åt sexmannen Jöns, men Jöns nekar eij wara mehr betalt än — 1 tun. Remitteras til tinget. Rester — 2 tun. så framt sexmannen kan beuijsa.

Maths Michelson — rester — 2 dal. Maths Jönson — rester första gången för sig sielff 3 dal. 4 ör, men skiuter på sexmannen Jöns hafua fåt 1 dal, huilken sexmannen nekar til. Remitteras til tinget. Sedan rester med 2 andra 6 dal. 8 ör.

Åffuaby: Påwel Jöranson rester 5 m:r.

Seglinge: Staffan Mathson rester 5 m:r.

Enklingeboar ähr påfördt — 39 tun. och seija wara ägaren igenlefrerat. Remitteras til tinget.

5. Pengar behällit i capellet — — — 76: 16.

6. Restantier. Märten i Bagholma — — — — 5 dal. Jacob Sim i Fisko för sin saak — 1 dal. Oluff Simonsson — — — — 5 dal. Söftring i Simsalö rester til Kumblinge capel för sengelag — 5 dal. Hindrich Mathson i Enklinge för sin saak 5 dal. Wil han iche snart aflegia til kyrkian och lösa sig ifrå loco peccatorum, så stände på hoorepallen både 2 — 1 kyrkiodagh.

7. Teliestenar — 262 à 2 m:r löper på al bekostnad för kyrkiogolfuet wid moorkyrkian. — 136 dal. af Cronans tiära gifuit.

8. Kyrkiobalkar några obygdä af Seglinge Oluff Stafanson. Enklinge Erik Person. Maths Bengtson. Fiskeby suare til itt nederfallit stycke effter sexmennernas doom, huilket är fördeelt til åt Märthen Björsson til murens opretelse, men taket gör han sielff. Åffuaby är tildeelt nederfallin muur 1 famn. Befaltes besikta the som haa klander förän the gå sin koos och settes them 14 dagars tijd at göra muur och taak ferdigt. Göra the iche, tages tilstånd af befalln. at böthe utmätes och sedan the treska tingföras på nytt igen.

9. Ähr beuiliat 10 spåån törfues furu eller aal til at lappa kyrkiotaket med wid moorkyrkian på huart mantal. Köpes tiära 8 tun. i höst til alla wåningars beckande.

10. Capels kyrkiobalkarna äre elaka til taak och murar och är befalt 4 dag pingesdag gilla och ogilla alt rundt omkring, och the, som äre iche åtnögde församblingens doom, så söke tinget och stemme wederpart lagligen. Hela kyrkiogården må wara af steen effter församblingens doom. 1) *Björkö nekar* 2) aldeles til at haa 3) kyrkiobalk wid capellet 1) för thet the föra presterna af och til lång wäg, 2) begrafua the inthet ther sina döda, 3) inthet draga the ofta dijt til kyrkia. Effter præpositus iche kan förändra genom sin makt

¹⁾ I marginalen: Resol. aff con. NB.

²⁾ Kursiveradt i originalet.

huad af ålder har warit, dy kan han ej annat göra, än om förändring skulle skeep må capitlet och häradztinget theruthi döma, och bör sökias af Biörköboar med aldräförsta, eller blifua, om the dröija, wid gammal ordning. Men soknepresterna tilseijes at the schaffa sig ordning til och wid capellet prestewerder, at han weet huar han skal gå in, när han reeser och kommer uthi capellet, och så ricktig fordenskap med häst och båat så ofta ömsning skeer efter bruk på andra orter, ty the kunna i hela skären förlijka samma fördzlor och kost med en ringa tingh.

11. Nyy bagarstugu med lijka lengd och bredd som then gamla lofua förtinga sielfua i sommar af nyo al behöör. Vgnez göra the och af nyo och tinga i tijd tegel och kalk.

12. Borstugu moste opteckias och lofua 4 ör på mannen och Erik Staffanson i Fisko opköper och schaffar hijt strax som han haar köpt med sina grannar och huset teckes wel af goda teckiare, och Kumblingeboar bli skonte med pengar och opføra näfren och suara för tekningen. Item benkiar och fönster.

13. Lofftet läker som såll, lofuas 4 ör på mannen at huar och en haar med sig annan dag pingesdagh til cepellet at lefrera sexmenerna och ginast optekna låta aff h. Märthen på en lengd.

14. Fähusen äre elaka och försuåra för them som hållit hafua härtills. Är befalt at the begära af retten goda män, som jenka at huar och en får ej mehr än honom hålla bör och andra stiga til som the tildöma och strax bota at kyrkioheerden kan haa i winter sin boskap theruthi.

15. Gethehuset moste lagas och förän röstet går omkul. Item fåårhuset botas samaledes.

16. Ladälogen rinzer säden genom. Blef nu besiktade felen och haa klagomål, at ther är vtdragit öfr golffuet itt tiöde och hålet står yppit. Logan skal drifuas. Om alt thetta är ordre giffuit.

17. Sångbook. Bibel. Bårdkläde. Stakar på altaret och predikstolen köpes.

Capellet: psalmbok, sångbook, handbook. Bibel, lijk-bårar och bårdkläde. Jernstör, yxar, hackor, spadar. Soknetygh i kyrkiobalk. Pell och brudstol. Funt, altarekläde, altare flaska.

18. Wijjinsäd bekenner Peer Anderson i Biörkö at at hans faar säger haa warit 6 eller 7 tunnor. H. Märthen skal ransaka och gifua suar af honom och andra gam. män huru mykit och huadan hon är tagin.

19. Hindrich Michelson i Fisko bekenner wara skyldigh efter stadgan 6 fierd. ströming saltat 6 halftunnor i höst. Här på betalt 5 dal. Smöör 1 \mathcal{R} . Torra geddor 1 \mathcal{R} . Höstgeddor etc. Han och andra lofuade och blef opläsit K. breff. Och pastor wille eij flera optekna af sin confusions lengd.

20. Alla the som försettia stemningar lofua bettra sigh och eij göra så mehra.

21. Klagas at the stå i wägen och tala på kyrkiogården. Blef rettat efter kyrkiogården.

22. Om siältijonden är opläsit högl. K. Johan breff och klagar pastor på Jöran Hinderesson i Åffua, at han ingen tijond haar fåt vthi 11 åhr af then siäl, som han han haar fåt på heemklipporna. Swaar: Bekenner wara skyldig på 1652 och 1653, men eij för the förra. Kåskinpä: Jöns Olson 1 \mathcal{R} i 11 åhr bekenner hig hafua giordt tijond aff. Remitteras til tinget om the iche omsemias.

23. Kyrkiobenkiar äre obytta än och stoor olydna Blef beuiliat at länsmannen, Hind. Mathson, Simon Wasterson, Hindrik Person, Jacob Sigfridson, Jacob Olson fördela med lottande emillan socknemenerna således at 4 af norskären och 3 af moorkyrkian settias i en benk. Huad the göra, kenna alla got och skal skee 3 dag pingesdag.

24. Sabbathsbrot: Påwal i Baggholma klagas wara borta 1652 om kyndermessodagen, och föregif:r ryska sen-

ningbod och Hind. Mathson föregifr hafua små barn hemma. Blef sagt at efter man tuiflar om theras förlagor äre sanna remitteras til tinget at werja sig med witne.

25. Brudstugu tiggerij rättas efter ordningen. Trolofningar sammaledes.

26. Hospitals offerstok blifua i Enklinge, Jurmo och Fiske. Föreståndare i Enklinge Jacob Olson, vthi Jurmo Anders Jacobson och Sigge. Vthi Fiske Erik Staffuanson och Jacob Simonson.

27. Om soknebud i rettan tijd äre rättade.

28. Lijkstoolsordningen är opläsin och rättade.

29. Jöns i Kåskinpä bekener sig tilbudit hafua gifua kyrkioheerden 1 koo efter gammal sedwenia och bad få mölka öfr sommaren; kyrkioheerden wijste iche kootalet, eij heller frågade han efter och beuliade at thet skee motte. Sedan sökte Jöns hustru förmedlingh hoos landzhöfdingen och med thet samma berettade kootalet och sade at kyrkioh. skal hafua en af the 3. Witnar Jöns Jacobson när han war dijt och ransakade med s. Cemet i Fiske, bekende systren at om brodren har i rettan tijd betalt, hade han likuist en koo nu. Hösten efter samma klagan för landzhöfdingen wore samme män till Kåskinpä och werderade 1 g. fåår och 1 g. geet och lamb 1. Huilka creatur fördes til prestgården och seger at pastor wille eij annamma. Tilbiuder nu wela gifua 5 dal. k. m. och bleff tillåtit.

Jöran Larson ibidem har och warit för landzhöfdingen äwen på samma sett som then forna och tilbiuder 4 dal. för 3 koor efter han gifte sig til Korpo och togh alt uthu gården och kom blott igen. Bleff tillåtit.

H. Ingebor i Fiske haar och warit för landzböfdingen och haf:r fördt 2 gam. fåår och 1 gam. geet til prestgården och bleff förskutit effter hon lop för landzhöfdingen vthan pastoris brott. Hon hade bekendt för the gode män sig hafua 6 koor, och pastor fik aff them ingen berettelse: förthenskul meente pastor, om iag nu emoottager, löper du åter andre gängen at klaga. Loffuade inbördes förlijkas.

Hind. Michilson i Fiske är skyldig lijkstool efter sin hustru och bekänner tå wara 4 koor. Item är Biörns lijkstool obetalt och är gemeent fattigt lijijk. Remitteras til befallningzman at låta utmäta i en summa huad skäligt är efter pastor haar stoor rest och bonden är utfattigh.

28. 1) Spittelsk: Mårthen i Kumblingeby. Jurmo hustru och dreng. Jöns dotter i Kåskinpä i prooff.

29. Walbor i Seglinge står stort på wara belägrat af Gabriel Månson, men Gabriel har befriat sigh med gifuin eed på tinget, men at hon iche åtniuter, wällar hon sielff til thes hon sigh rettar. Hon sade sig och inthet kunna gå baarhoffda.

30. Klockare lönen köt och bröd. Ost 1.

31. Capels klockaren haar 20 bönder.

32. Anders Olson och h. Gertrud wore i 3 och andre leed iskylle och blef förnekt etkenskapet.

33. Anders Peerson har vtsungit itt lijijk Christi himmelsferdzdagh vthur gården och stelte sig sedan effter lijiket, som fördes vhr prestegården. Blef försont aff trägin afbedielse.

34. Befaltes att bönderna clarera åhrlich och pastor emoottager alta particularia och minutias, alt effter som han mechtar draga, men sädestijonden moste efter h. g. n:des gubernatorens resolution riktigt utgöras. Skeer iche, så moste sökias befallningzmansens adsistence om utmätningh strax om hösten.

35. Alla wore tillstädes i moorkyrkian och lose wel. Men bönderna ifrå capellet allenast.

Pastoris besuär emoot sin

Caplan h. Mårthen.

1. Om sacellinum bör taga bort pastoris offer, trolofua, jorda lijijk, honom owitterligen; sacellani swar: han

1) Numreringen felaktig i originalet.

bekenner på några åhr hafua tagit *thet* som gifs på duken och bad om förlåtelse.

2. Om *sacellanus* får reesa til Stocholm och annorstädes och foreschriffua pastori blifua hemma och låta stå capellet 3 helgedagar tjenstlöst?

Sacellanus bekenner sig i 12 åhr hafua 2 *gång*er owit-terligen bortreest.

3. Om pastor pålegger honom någon gångh göra tjenst wid moorkyrkian tå han wil reesa til capellet om han bör *thet* efterkomma.

Sacellanus förmenar sig hafua efterkommit när han haar fåt bod i rettan tijd.

4. Om sexmennerna schola göra *sacellano* rekenskap.

Sacellanus seger at ingen rekenskap har iag begärat af sexmennerna annat än om the, som hafua absenterat sig ifrå kyrkian, dok pastori til lisa.

5. Om *sacellanus* får gå af the order, som äre giorde aff consistorio et *præposito*. Här på gaf h. Märthen intet schriftteligen suar.

Thessa puncter med suaret har iag inlagt i doomecapitlet, och eliest wijste iag h. h. biskopen i *visitation* senast på Åland, och information lemnade iag schriftelig åt h. Märthen såsom in *protocollo* fins och h. h. biscop^{en} lät sig *then* behaga.

Resolutio *præpositi* ex tempore in ipsa *visitatione*.

Humanissime d. Martine rev. d. pastor haar insprååk moot ider förklaringh och hade gerna sedt at i haffua afbidat examen. Huarföre är mitt råd *ratione* officij at i göra med foogh *satisfaction* och ansee embetet och suagheeten; sedan taga i akt thenna underrettelsen.

1. Offer och pastoris intrader emoottager til usum *prof[positi]tum* intet pastore inconsulto et invito. Ordre om trolofning fins in *constitutionibus*; men jorda lijijk och wija

brudfolk practicerat ful af sacellanis aflegne ofta kyrkio-herden owitterligen, dok äre the förpliktade hålla en oförfalskat special lengd och wijsa pastori när påfordras.

2. Reesa vhr soknen någon wart får ingeo sacellanus vtan ordre och loff af pastore, mykit mindre at lemna tienstlöst:

3. At ömsning skeer undertyden om året emillan pastorem och sacellanum med kyrkiotiensten är nödigt och nyttigt, och bör sacellanum efterkomma pastoris ordre at opreesa allenast zedel utsendes til retta tijden.

4. Sexmen göra sacellano eij wijdare rekenskap än pastor gif:r ordre.

5. Ähr rådeligit en tager i god akt ordre af consistorio och præposito, så är tryggast suara.

Casus.

1. Simon Algotsson 1652 Matthiæ dag i fastan besöktes med sacramentet och dödde några dagar efter och böd pastori pengar 14 dal. i likstolet, huilka pengar pastor nekade til och wille haa koo. Tå lofuade bonden om hösten wela gifua, och 8 dagar för Bartholomæi presenterades koon i prestgården. Något efter taltes the wid och beslötz at koon skulle födas öfuer wintern til samma tijd liket begrofz. Här emoot bröt bonden och bortförde koon til Stocholm, och sedan på samma tijd böd honom wälia ett nööt af 2, som han sende til prestgården, huilka pastor ingendera kunde taga efter the wore små såsom lensmannen Påwel Mathsson witnar. Ähr afsagt at Simon föder koon en winter som suarsgod är och pastor i höst legger sitt merke på för nyttan om then ena sommaren, men för then andra sommaren nytta gif:r ost $\frac{1}{2}$ \mathcal{R} .

2. Jakob Simonsons styfmoor dödde för itt ähr sedan och likstoolz koon bleff inthet affwittrat förebärandes at therinne war itt fäderne och 2 möderne och bör eij gå af oskifto. Remitteras til tinget effter Jacob iche wil låta gå

thenna lijkstolen såsom med the andra giordt är af oschiff-tan deel, vthan af dottrens enskijlte arff, huilken fijck 2 koor, med annat mehr som fördes af gården, dok haar s. gumman mykit got fördt i gården och öf:r 20 åhr wel föreståt bo-haget.

3. Effter presterna haa alment huarken någon wedergelningh eller tak för soknebudz omaak, lijkz opsiungande til graffuen och lijksermoner, dy bleff almogen underrettat om åtskildnan emillan ordinari och extraordinari gudztienst och misbruka the lenge, fölier ordning, ty Wijburgsstiff haar fåt ordning här om och mykit annat genom the ras bis-kops påfordran.

4. Om lijkstoler bleffuo the vnderrettade af Kongl. ordning och doombreff på häradzting.

5. Böndernas oordenteliga löpande för welborne landzhöfdingar at angifua the presten aldrig haar tagit och begärat uthan the sielfua tilbudit, och sedan göra therpå en klagan, bleffuo the vnderrettade om af the ordre præpositus har sig schaffat af landzhöfdingen Lorentz Creutz.

Sund med Capellet Aprilis 1.

24. W:t Staffan Hansson befalningzman tå närwarande förährte 8 läster kalk til kyrkian och befaltes bönderna hempta in Junio eller emillan anden, när the få beskeed at kalcken är brend och til wisso at thetta skulle efterkommas, bejakade han at thenna gåfuan skulle protocolleras.

25. Bordkläde är nog 2 m. silf:r mynt gifua för bruket. The är ont efter pengar och ingen leijer om thet är dyrt och blir h. Göle förskont efter befaln. haar schaffat aff Daanaarffuet, men dagzuerke, som han säger än restera af en stoor, gifuer han tilfridz.

1. Reeda pengar — 26 dal. i moorkyrkian.
2. Capells pengar inga, ty kyrkiosnickaren haar fåt 1652 in Octobri 50 dal. k. m.
3. Ambrosius i Gunnarsby sattes til kyrkiowerdh.
4. 1) Geld gammal hoos Hindrich Nilson i Strömbolsta 10 d. 8 ör. Brudkrenkiare Oluf Mathson i Jösseböle. Maths Andersons dotter, som kom til öfre Oluf Grelson i Finby med första segelresa. Hans Michelson 1 dal. med första segelreesa. Marcus Erikson i Finby med första segelresa. Båsmän Bengt Bengtson i Sibby. Strand Johan Mathson. Oluff Jöransson vthi Finby med första segelresa.
5. Erik Mathson i Domarböle, Zacharias Johansson i Tosareby, Sigfrid båsmän *ibidem*, Clemet Larson i Högbolsta, Maths Isaacson gräfuut op graaff mädan folket strömade uhr kyrkian Michaelis dag 1652. Thessa wore eij tilstädes. Gafz ordre huru thetta bör rättas.
6. Fins inthet inventarium.
7. 1) Skäricarlstugun benkielöös i 18 åhr. Lofuat i åhr.
8. Fägårdz huus lofuat botas i rettan tijdh.
9. 1) Kyrkiobalkar botas, müuren innan höanden och teckes förlorat at holen är igen, men i winter föres körtzlor och tilkommande wåår förferdigas alt tilhopa med en skamplun och god föreståndare.
10. 1) Stegerhuset botas at *thet* kan brukas.
11. 1) Trykt sångbook. Handbook nyy. 2) Bibel. Himmel på lijkbårarna. Jernstöör schaffas.
12. Bårdzklädzlånet 2 dal: k. m. Rester i Nääs effter s. Jöns.
13. Skäribönderna lofuat teckia portlijret och moorkyrkioboar hålla alt träwerke.
14. 1) Funten flyttias i choren på nor sidan. Opslås predykstöldören och schaffas jern. Handkläde. Hyend 2. Stakar en på altaret. Altarekläden ömsas.

¹⁾ I marg.: R.

²⁾ Ofvanom dessa två ord: »köpt 1654».

15. Wijjnsäden emootsträfua såsom för mechta hårdt.
16. Moorkyrkioboar skole betala skären för 1 arbetes dag anten med arbete eller *pengar* och berettades at the alredo hafua fåt 1 messehaka. Befaltes schaffa zedel af befal. at alla hafua betalt.
17. Iwar Peerson sattes til klockare vthi skären så *framt* Simon öffuergif:r för samma löön 1 cap. sädh finsk, och thermed gofue the sig tilfridz.
18. Inventarium fins in*thet*.
19. Alla skäribönder samtykte lotten til benkiarna, *men* om h. Elin i Wälö wil, wijste ingen. Sammaledes Stoorgården och Bertil i Grundsunda.
20. Spittelska Anna i Månstekta. Simon til proff.
21. H. Anna i Wargatta klagar på sin mansyster Brita b:d at hon tilwiter henne hoora och ligia hoos legodrengen, hvilket hon bekenner hafua sagt i galenskap, gråter och beder om förlåtelse. Blef remitterat til tinget.
22. Marcus Nilson i Grundsunda klagar på Maths Erikson at han har på engen 1652 kallat honom kok, *men* Maths nekar. Remitteras til tinget. Item hustrun käringfiskiare. Remitteras til tinget.
23. In*thet* prestgårdz inventarium.
24. Alla tilstädes och lose temmelig wel.
25. Capelsboarna sträfuade efter mehr *pengar* af moorkyrkioboarna til snickarekostens betalning, *men thet* bleff sagt nej och remitterat til præpositi gjorde ordningh.

Kökar.

1. Befaltes hålla gångdagarna *thet* i gamble tiden och stundom sedan är försumat.
2. Kyrkiopengárna hade pastor förgätit kistenyckelen dijt senda och ligia oreknade til nesta visitation.

3. Näfuer köpt för 9 dal. 16 ör. Item behöfuas 2 kloffuar ännu til kyrkiotaketz teckiande på wester sidan. Skal och pröfuas huru mykit näfuer behöfues til then öfriga deelen på kyrkiotaket sacristi- och wåkenhuset och bestelles i thetta åhr.

4. Fönstren skola förferdigas med goda jerntenar uthi thetta åhr at the inthet dalra sönder.

5. Muren under capels syllorne skola kalkslås med första.

6. Kyrkiobalkarna förfärdigas.

7. Stenen, som är burin på huar graaff uth på kyrkiogården, skal bortbäras.

8. Om klokstreksholet bestelles at dråp och röta förtages.

9. Messeserk och några andra *requisita* framdeles när råd blifuer.

10. Thomas Larson i Finö sattes til kyrkiowerd.

11. Om heemrod med fiälfiske, strömmingsfiske, äggiande, skiutande på fogel och siääl etc. bleff samtykt af hela församlingen at ingen fijska skal förän *solen*¹⁾ sitter i wester, men skötfiskerodd efter tijdgården, som är på några mijjil, vtroo folket när the wela effertiensten och legia eij för än alla i sender wid pas 2 timar förän *solen*¹⁾ nedergår. Wijte blef beuiliat 1 *gång* 1 m. 2 *gång*er 2 m. 3 *gång*er — stå för kyrkiödören²⁾ doch wentass effter kyrkioordningen när fischen ähr förhandhen. pag. 47. Om lördagen samma tijdh öfr-gifwa!

Opseijare.

Vthi Öfuerboda Hans Frantzson och Isaac Person. Carlby Grels Hanson och Erik Jöranson. Österbygge Erik Jacobson och Lars Mathson. Helsö Thomas Person och Michil Marcusson.

¹⁾ Ordet *solen* är antydt med märket ☉

²⁾ Detta och de följande orden äro tillagda med annan stil.

12. Engestycke klosterjord i Ofuerby hefdar Maths Thomson och seger wara förbyt med Carsskär som ligger nordan om kloster. Remitterar *præpositus* h. Gabriel at förfekta på tinget at igenwinna eller appellera.

13. Golff lofuat i bagarestugun at inlegia för höanden.

14. Fäähuus skal schaffas med första lägenhet åt h. Gabriel.

15. ¹⁾ Om the 2 huus som Kökar af ålder har hållit i Fogel prestgårdh synes the wara för suaga at hålla vthan om the giorde en hielp at betala husen när the köpas af nyo efter som consistorium präfuvar wara skäligt om the iche kunna med allo blifua förskonte. Men *præpositus* kan iche förändra gammal häffd.

16. Moorkyrkioboar som så snöpligen bygia thet ena huset här och thet andra thär, schola föra them i gårdzraden och hålla prestgården så i hegn som kyrkiogården efter gubernatorens 1639 befallning. Item schaffa spiel, fönster och dråp bota. Item better bygia husen med sin behöriga lengd, bred, högd och skamplun eller tingföras.

17. Kyrkiowerder och sexmän finge höra sin embettes plikt.

Lomparland.

Huc referunter seq. 3 *casus* ob importunitatem rustici reiteratam 1653.

1. A. 1652 *dominica* 5 p. Epiph. klagar h. Magnus at Peer Simonsson i Böle kom fram i capellet efter gudztiensten och kallade honom en squalrare och sade at han hade klagat på prostens för hans folk för thet the fördzladt kyrkiosnickaren under tijdgården Simonis judis dagh.

2. At han wil förhindra honom göra bootpredijkningar och talar honom therom til hui han låter illa på *pre-*

¹⁾ I marg.: Resolution aff consistorio.

dijkstolen. *Prepositus* befan 1) kyrkiofridz brott 2) öknampn och smådeord to squalrare. 3) Sijdwördningh och föracht moot prestembete genom duande i huart ord 4) wil föreschrfua ministerio *prediciformen* och dristar sig tiltala honom *therom*. Blef i förstone remitterat til ting och consistorium; men när han och hela församlingen begynte afbedia och åklagaren gaf tilfridz, slap han *Simon* thenna gången til itt proof och skedde i 2 *pastorum* närwaro thena ransakan.

3. The stoor sueriare i Norboda Erik och Måns befaltes kykiöh. med kyrkiorådet retta och plikt påsettia såsom eederna finnas profua til.

4. Lars Mathson i Lumparby med sin hustru om sabbathsbrott efter the försatte *citation* skola the ransaka sielfua och straffa efter ordre.

Appendix til Finström af *the*
concept *præpositus* stelte för
r:do d. pastore på hans sons
d. Caroli wegna 1652
then 20 Feb.

Anno 1654 acta visitatoria på Åland.

Finström med capellet Mar. 6.

1. Tilsattes andra kyrkiowerdar at emoottaga die a... *sanctorum* Hindrich Larson i Godby och Oluff Nilson i Bransböle vid moorkyrkian. Sedan wid capellet Hans Hind i Pansarnäas och Oluf Jönson i Westergetha.

2. ¹⁾ Bestogz huardera af the 4 kyrkiowerder 2 dal. k. m., när the riktigt hafua clarerat för wijjnsäden åhrlig, för

¹⁾ I marg.: NB. Men at kyrkiorna i en sokn skulle mista 16 dal. wore stoor skada. Om effterlåtes at kyrkiowerder wore och sexmän i hela ärendet ty the hafua god frijhet, så later huar sig nöija med 3 dal. enkelt k. m. och hafua huar sitt åhr omak at selia wijjnsäden och köpa elementa.

omaak the hafua at selia och köpa elementa. Men the wela hafua 4 dal. huar eller ingen wil blifua. Remitteras til consistorium.

3. Pengar behållit i moorkyrkian — 55 dal., i capellet — 22.

4. Kyrkiobalkar til ladugården Grelsby och frelse schola kyrkiowerderna tingföra och taga doom på nesta ting. Steglucan och alla taak reparera som än felar efter förra munga befallningar. Försumma the, skola sexmennerna efter landshöfdingens ordning tingföra kyrkiowerderna, och låta them saakfellas, och ther the iche sig bettra, schola the af pastore och kyrkiorådet afsettias.

5. Befaltes afhugga the gamla rutna stubbar efter then stora skogen, som presten har förr låtit afhugga på kyrkiogården. Item rönarna, som äre wexte i kyrkiomuren, bortslita.

6. Kyrkia och kyrkiogård skal hållas mykit reen sampt kyrkiowallen och tidigt bota alla brister som åhrlig förefalla.

7. Kyrkiowaktaren afsattes och befaltes en tienligare opsökia.

8. Prestgårdzhuus skola thessa i sommar bygias eller botas, stallet, wisthuset, skorstenen i bagarestugun, taket på stegerhuset, fähuusgolfuet.

9. S. Berthils arfuingar i Sneckö schola kyrkiowerderna begå med at the gifua 4 riksd. för hans legerstelle i choren eller betale sielfua som kyrkioheerden oåtspordt hafua tillåtit.

10. Om spetels stoks oprettelse,¹⁾ talcodagar, brudstugupiltar och alt annat äro the rättade efter kyrkioord. pag. 76 och giorda constitutiones.

11. Huad obestelt är i andra saker in til datum är signerat med R in marginibus in actis visitatorijs 1651 och 1653 och almogen lofuade efterkomma.

¹⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna: »2 gången befalt».

12. *Casus* äre remitterade en deel til tinget, en deel deciderade in ipsa *visitatione* och en deel förlikte. Men at s. pastor haar låtit förfalla mykit af pastoris intrader och almogen haar consenterat til thenna *succession* at sonen skulle förblifua wid *samma* lag blefuo the fogligen rettade på både sidor, och småningom kan man komma them i lag som är med påskpengar, halmstagsfiske etc.

Hämmarland med capellet. 7 Mar.

1. Kyrkiowerd Johan i Nifzeby och sexman Hans Sigf. i Marby tilsattes.

2. Behåldne pengar i moorkyrkian — 69: 16 ör. Sedan för legerstelle pengar — Ekerö —

3. Öffuerblifuer af wijjnsäden 1653 — 6 d. k. m.

4. Kyrkiowerder — 4 wid båda kyrkiorna bestås huardera 2 dal.

5. Kyrkiobalkarna lofuades af nyo förbyggias 1655 wid moorkyrkian, och i rettan tijd föra alla materialia, at arbete kan alt i sender göras och dirigeras af kyrkiobyggiaren.

6. Kyrkiopannan misbrukas i lånet och förthenskul är samtykt at hon skal aldrig vtlånas och leijas til schute-tiärande.

7. Effter capelsklockaren har öfr 60 bönder och intet omaak moot moorkyrkioklockaren, wore billigt halfparthen klockararentan underleggia moorkyrkioklockaren såsom i alla capel practiceras, men han lät sig förnöija med rentan af 10 bönder för thenna gången.

8. Sacristien skal beckas i åhr. Item borstugun teckias.

9. Bagarestugun schal bygias med 2 tak efter förra beuiln. af the förnemsta och bruk i hela stiftet, eller stå obygd in til thes thet är tingfördt, och farstugun synes wara lijkt hela soknen hålla tilhopa.

10. Efter Trotte i Nifzeby och Måns Jacobson *ibidem* klagade i Saltvijk för welb. landzhöfdingen Lorentz Creutz om halmen och Johan i Nifzeby nesta grannen samt flera bekende sig *in thet* wetta at the lupo åstad, och nu i *visitation* blefuo öfuertygade, at hela almogen bekende wara beuiliat 1651 i prostetinget, dy beuiliade på nyt stadigt förblifua wid 4 k. som fordom want warit haar.

11. Spittelsk piga 1. Hustrur 2 i prooff. Tingföra at the wela iche i profuetijden wara skilde i huus och umgenge ifrå annat folk.

12. Hind. Person för sin saak som förra *visitation* utwijsar lofuade innan Michaëlis förlijka församlingen 1 t. tiära.

13. Wädelasset lofuade alla förnöija h. Peer at the sku omsemias är iche i ett så är i annat.

14. Alla puncter med signo R. i förra *visitation* obestelte.

15. Spetels offerstok är befalt oprettas andre gången.

16. Kyrkian innan och vthan hållas reen eller the afsettias som wederbör.

Jomala 8 Mar. 1654.

1. Kyrkiowerd Erik Hansson och sexman Erik Mathsson tilsattes.

2. Behåldne kyrkiopengar 480 d. k. m. med the vtlänta, huilka schole betala klart til alhelgona dag.

3. Pengarna, som låntes af kyrkian til the spittelska i Öningby och Jomalaby, schole betalas igen efter såsom dömdt blir på tinget och *thet* öfrige soknen efter Kongligh ordningh.

4. Westansundar lofuade träwerke til then förfalne bybalken, som är klankat på i alla *visitationer*, och sedan skal han opbygias af soknehuarfuet med kyrkiones pengar.

När han blir ferdig åter nu i sommar, schal han inschriwas i kyrkiobalkslengden på kyrkians omkostnad och iche byn eller soknen efter alla hafua fyllest balkar och vhrminnes häfd är påkommin och soknemennerna så begära och samtyckia. Thetta effterlåtes til consistorij wijdare ordre.

5. Östersteglukporthen skal oplagas i åhr.

6. Åhr befalt och lofuat göra dörar til the 4 holen, som stå ypne på kyrkiomuren.

7. Åhr befalt och lofuat köpas 12 t. tiära til beknin-gen på kyrkiotaket i åhr.

8. Rönan, som wexer på kyrkiomuren, skal afschaffas.

9. Ypningen på stegerhuustaket är lofuat aff the 3 bönder, som restera, i thenna weka bota.

10. Åhr befalt och lofuat oplaga bastugun i åhr.

11. Kyrkioherbre är elakt, och lofuade besikta och bota.

12. Åhr befalt¹⁾ och lofuat spetals offerstok wil kyrkiodören at opretta.

13. Spittelsk piga 1. Item i Sviby står en hustru i proff.

14. The 2 marklag, som restera gerse för pastoris omaak lofuade föra. Item thet 3 marklag lofuade honom i granstok för kosten åt kyrkiobyggiaren.

15. Halmen 4 k. efter gamal sedwenia lofuade alla föra.

16. Alla puncter, som äre obestelte i förra visitation, utwijsar signum R.

17. Kyrkian innan och vthan hållas reen eller klockaren och kyrkiowerderna få tiltaal.

Lemmeland 9 Mar.

1. Isaac Cnutson sattes til sexman.

2. Behåldne pengar til moorkyrkian 40 d. k. m. —

Capellet — 21 d.

¹⁾ Ofvanom detta ord står emellan raderna: »2 gången».

3. Offerstoks pengar til hospitalet 1652 och 1653 — 13 d. k.

4. Schal köpas låås itt til capelskistan.

5. Kyrkiobalkarna schole bygias efter then 3 p. i förra åhrs visitation nu i thetta åhr 8 dagar för Walbormessan; ödesbalkarna äro 5 wid moorkyrkian och 2 i capellet.

6. The 10 öres beskatning på klockarejorden schal sökias uhr förra visitation, capitels doom om klockaren kan blifua frij före, och *samma* doom låter almogen sedan welb. landzhöfdingen confirmera.

7. Förbiudes fiskiare öfuerträda 21 p. i förra visitation. Sammaledes skotleggiare tillåtes ingalunda ligia quara på Sundzskären på förriga sett huem som wil, uthan hamnfougen skal nenna 4 allenast som blifua quara at akta sakerna för tiuffuar och båtarna för storm, och *samma* opwaktelse skal gå huarffuet omkringh. *Samma* opwaktare förbiudes holla förän the holla alla i sender och legia alla i sender. NB. Skola thessa puncter införas i kyrkioboken.

8. Åsen i capels wåkenhuset skal ophöijas och dören huggas högre.

9. 1652 hög h. Måns emoot skogzordningen 80 winterlas aal och biörkwäd reknandes 5 las på en stadzfärd à 13 m. Åhr beslutit at $\frac{3}{4}$ parthen slås aff för alla giorda expenser skul, men then andra $\frac{1}{4}$ parthen skal reknas på h. Månsses betalning framdeles, som han opförer beuisligen på caplans prestbolet, och efter R. *Episcopi* och *præpositi* doom 1653 haar pretension at fordra betalning före. R. pastor haar och såldt och huggit löffwäd 4 famnar, och efter han förmenar sig kunna bewijsa mykin omkostnad hafua giordt til prestebohl's försuarelse, så afreknas och therpå så långt thetta förslår. NB. schal thenna punct införas i kyrkioboken.

10. H. Kirstin i Söderby befalltes församblingen besikta, och settia til proof om the faasa fär henne.

12. ¹⁾ Effter pastor war kommin i rykte synerlig hoos politicos at han låter köpa brennewijjn från Stocholm, och schal stundom stå brennewijjn i sacristien ther pastor hetes dricka ja än tå så groff at förän han går til predijkstolen går han ifrå altare dijt at taga sig en styrkedryk, och therhoos är beskylt, såsom thet lösa rykte haar gåt, at han selan är nökter när han gör sitt embete. Thetta drefs på thet högsta och befans wara owennens dikt, och efter en förnemlig man sade af thetta rykte i tromähl och ingalunda at han wille stå therföre, kunde iche annars skee än ransakning uthan sagumannens utlagselse.

13. Pastor är och beskylt 1653 *dominica* 4 adv. hafua så talt i predijkstolen: här kommer fougden med sin pamp. Sedan kommer schrifuar efter med sin plijjl. Lensmannen går och efter för witne, men så skal man wetta at han är en caxe i Östersiön. Thetta glömde *præpositus* fråga mädan almogen war tilstädes, föruthan skäl frågades strax efter lensmannen och kyrkiowerderna, huilka witnade at h. Isaac nemde huarken fogde, schrifuare eller lensman, uthan således: här komma monga med sin pamp och tå skal han wetta han är en caxe i Östersiön. Effter befallningzmansens tienare war i kyrkian och sat med suerd, tog han åt sig och förförde *honom* hoos befallningzmannen, så at h. Isaac bekenner befallningzmannen haar tiltalat *honom* therföre och h. Jsaac haar skutit sig til laga förhöör och befallningzman sagt: jag wil och wara med i ransakningen, men nu ähr befallningsmannen stad i Ubsala, och synes at samma *predican* rörer iche befallningzmannen, och heemstadde fogdecarlar må wel gå i kyrkiorna vthan pamp, och samma *predican* rörer iche heller *honom* efter han iche nemde i nampn någon schrifuare fogdecaar, dok ginar iche heller formera owanliga ordaset, theruthi pastor bleff rettat.

14. Ingen war tilstädes, som hade någon klagomåhl emoot presterna. Eij heller presterna några klagopuncter

¹⁾ Den 11 paragrafen har blifvit utstruken i originalet.

framdrogo sins emellan, uthan h. Måns nemde en hustru ifrå Jersö at h. Isaac för henne och Anders Stoolfoot skulle hafua sagt 1653 när han kom ifrå synodo at h. Måns hade förlorat sin caplans renta. Thetta blef opskutit til wijdare beskeed.

15. Trätan emillan presthustrun och lensmanshustrun har en gång *præpositus* för 3 åhr förlijkt och 1654 in Feb. häradzretten.

16. Wisthus nyckelen, som pastor haar åtskillige *vic-tuali* partzeler uthi efter sin faars wana och ofta förwarar i sitt skååp, befalte *præpositus* honom låta binda i nyckelknippan efter och therom folket tala illa. Pastor sade at nyckelen plägar alltid sittaa på wäggen och om hustrun wil gå dijt intet nekar han henne.

17. Emillan pastorem och hustrun haar och warit någon förargelse at hon skulle hafua på en tijdh wijkit sengelag, och när *præpositus* fijk wetta frågade han efter orsaken och kunde icke få wetta af henne. När han hotade låta citera *them* til consistorium, haar hon besinnat sig.

18. 1652 al helgonadag befans at pastor schriftade 2 bönder och några quinnos personer, och efter han tå hölt wijijn och icke hade oblater tilfyllest, bad han en deel gå til gudz bord och the andra bida til andra dagen på huilken söndag föll. Theröfuer förargades politici som wore i kyrkian, at icke alla finge H. H. natward som wore schriftade, och efter *præpositus* i thessa dagar först fijk wetta *themna* gamla saak, dy hade han fram samma bönder och frågade om the något samwet eller klagan hade theröfr, men quinnorna wore icke tilstädes, och hela församlingen sade: huem skal häröfr förargas efter båda messodagarna woro tilhopa och aldrig haar för warit skeedt aff någon brist. The tors förblifua werre nu sedan bönderna hålla såsom för skedde när the hölle.

19. Halmen beuliade the gifua som want warit haar, 4 k.

20. Klockare enkian fikk 3 *capar* för sitt arbete af barnens målsmän. Doch skulle man rigide handlat med henne, så skulle hon betala pastori, som ophölt klockare tiensten i nådeåhret, item betala sina styfbarns föda, ifrå then tijdh hon förskööt *them* in til endan på nådeåhret.

21. Lomparlenningarna lofuade laga op porthen i åhr.

22. Kyrkiogolfuet in*nom* choren, som elakt är, lofuades i åhr.

23. Alla puncter med signo R i förra visitation äre obestelte.

24. Klockarestugun bygia itt annat åhr.

25. Brudfolket i Lomparby, som hafua gifuit sig i gård tilhopa och hålla sengelag, befaltes nu strax låta lysa och sedan wija.

26. H. Sigrid i Lomparby haar öknemdt h. Brita i Böle. Remitterades til tinget.

27. H. Brita i Böle klagade öfr sin piga, som är trolofuat med Erik Larsons son, at hon haar går bort owit-terligen uhr sin dienst mitt i åhret, och haar doom at hon skal strax begifua sig i sin dienst igen at opfylla åhret. Pigan nemde 2 personer, huilka hon wil ställa i sin dienst och ingendera wil hon taga. Hon lofuade och gifua efter $\frac{1}{2}$ åhrs lönan om hon wille endera emootaga efter hennes tilkommande suärfader haar ingen quinfolks hielp. *Præpositus* lofuade och hielpa henne med brudstugugången så at pigan skal lönen gifua för *thet* andra $\frac{1}{2}$ åhret åt den, som opfyller åhret i hennes stad, at ektenskapet må hafua sin *fortgång* och icke blifua förhindrat, men hennes maatmoor war icke äntå nögd med mindre hon får henne tillbaka igen eller en annan så fix som hon är. Blef afsagt at *hon* skal förnöija *henne* efter hon är så streng, anten sielff tiena uth åhret eller genom en annan som hon är åtnögd med.

Sund 10 Mar.

1. Pengar i moorkyrkian behållit — 50 d. k.
2. Blef sagt och lofuat i åhr af nyo förferdiga kyrkiobalkarna på alla 4 sidor med taak och alla ogilla murar, huilka af hela soknen besiktas skola söndagen efter påskan och tå af h. Johan opteknas, sedan strax efter pingeshelgen alla i sender företaga arbete och göra efter, som kyrkiobyggjaren wijsar och *præpositus* gif:r ordre.
3. Kyrkiobalkarna har *præpositus* spardt efterst och i 19 åhr arbetat på kyrkian innan och vthan, som woro heelt förfalna, och mehr hafuer almogen iche hint ty cronans arbete är stoort, och huart åhr hafua the något knopat.
4. Joolhögen på kyrkiogården och vthom westerporten är ofta befalt bortbära och dröija the lengre skola kyrkiowerderna tingföra olydnan.
5. Östre steglukan skal göras med röste, och then westre lofuade almogen spåån til, och kalk skaffade *præpositus* 8 läster af Staffan Hanson och befalte almogen ofördrögeligen påfordra och hempta. Af samma kalk kunna alla kyrkiobalkar när the äre ferdige giorde huitlijmas och thet öfriga besparas til kyrkians behooff, men jern $\frac{1}{2}$ E til spåån spijk gifuer ful cronans inspectoren efter westersteglukan är förbygd och altijd wid makt hållin af Castelholm. Huar och iche, så tages af kyrkian så monga pengar $\frac{1}{2}$ E jern kan köpas före.
6. Befaltes kyrkiowerderna och klockaren opstäda at i kyrkian, sacristien, wåkenhuset hålles reenligit samt fönstren och kyrkiowallen, eller the skola afsettias i nesta *visitation*.
7. Lijkbårar suartas och göras himel öf:r efter *præpositi* ordre i monga åhr, eller kyrkiow. schola plikta i nesta *visitation* efter landzhöfdingens *instruction*.
8. Kyrkiotaketz beckande och thet rutna golfuetz förbyggjande sparez til annat åhr efter the iche mehr hinna i thetta.

9. Til slotz drengiar schaffade *præpositus* benk wid kyrkiödören och finnes beskeed i kyrkioboken huru disponerat är.

10. Spetals offerstok blef sagt och lofuat göra i åhr och settia *honom* wid pelaren gijnt moot store kyrkiödören.

11. Blef sagt och lofuat examinera församblingens förargelse til noijo the som opkastade grafuen die Michaelis 652 tå folket strömde ur kyrkian emoot förbod, efter the äre nu borta.

12. Thessa äre oförljkte ännu efter ord. eccl:ca: Maths And d son kom til Öfre. Hans Michelson i Hulta. Johan Mathson i Strand. Oluff Jöransson i Finby och gafs ordre.

13 Spittelsk Anna i Månstekta. Simon *ibidem* står än i proof.

14. Anders Larson hållit sig itt åhr snart ifrå sin hustru, men ingen osemia är them emillan, uthan enkian som the hafua gifuit sig til hatar barnen och *thet* kan hustrun iche lida. Bleff sagt at mannen besteller *thet* hustrun ohatat med sina barn får wara i gård eller han schaffar sig annan lägenhet.

15. Staffan Eriksons i Tosareby beryktelse på sin syster och Jöran Mathson i Domareböle befans en deel wara af haat och the må stemma *honom* til ting.

16. Maths Jöranson i Brenbolsta war iche tilstädes at suara hui han så sellan går til kyrkia och gudz bord. Gafs ordre huru the med *honom* procedera skole.

17. Alla puncter med signo R i förra *visitation* äre obestelte.

Lomparland.

Aug. 19.

1. Befans 2 bönedagen thessa feehl op i moorkyrkian: At messewijnnet som bönderna hålla, såg uth såsom kalkwatn och gaff så suur lukt från sig at man tektes iche smaka.

2. Bookstolen war iche reengiord af klockaren dagen för utan sågh illa uth af suamp och mögel ifrå ofuan och nedan synnerlig in uthi.

3. På altare golffuet och ther kringom lida presten och klockaren, hundar ligia och löpa, orena och förarga folk.

4. Vthi Rödan och Nijan äre 2 hospitals offerstockar och uti them faller något *pengar*; men the andra 2 offerstockar legges inthet och behöfues iche hålla wid makt.

5. När presten messar siunger församlingen och med högt liud.

6. Vthi quinfolks stolarna löpa the på fiölarna fram om them som fremst stå.

7. Skogen är iche än al borthuggen på kyrkiogården och några hafua i sommars iche fyllest förferdigat sina kyrkiobalkar.

Oppå alt thetta gafs ordre, och är theslikes afsagt i förra *visitatione*, men folket förgäta strax.

Capellet.

1. Vngdomen laas ostraffelig.

2. Kyrkiones *pengar* är förmält titulo Lemmeland.

3. Kyrckiosnickaren skole alle betala för kyrkiobalkarnas inspections omaak eller tingföras.

4. Befaltes köpas 2 låås. Teenflaska och altarekläde.

5. Befaltes afhugga then mykla skogen som wext är och än wexer på kyrkiogården. Thet och för sagt är ofta.

6. Klockan skal flyttias vhr kyrkian efter förrig befalningh.

7. Liuseronorna skola settias mitt öfr gången.

8. Alla benkiar skola framdeles göras af nyo.

9. Efter kyrkiogården är sank så moste allogen göra vtfalsdike eller grafua the döda på andrs sidan.

10. Then spittelska Eriks hustru haar burit sin s. mans kläder nid til siöön. Effter hon iche kom tilstädes blef gifuit ordre om kläder och huus.

11. V. Erik Erikson i Clemetsby haar långfredagen strax caplanen kom vhr kyrkian vth på kyrkiowallen tiltalt honom för sin predijkan och Cnut i Lompo witnade at på hela kyrkiowägen hördes träta emillan honom och h. Måns. Effter han war iche tilstädes befaltes h. Måns hafua saken på tinget.

12. Om prestbohls skogens hygge til salu befaltes lensmannen begära af h. befaln. goda mäns besiktningh at inthet öfuerträd mehr må skee emoot skogz ordningen. Vid[e] supra, titulo Lemmeland.

13. Om moorkyrkioklockaren iche schaffar sig en tienlig capelsklockare, så mister han capellet i nesta visitation, endok hans besuär til Fogel är ganska stoort och capels klockaren haar inthet besuär och inthet komma the åt quartera.

14. Befaltes i soknstemma något wist besluta om förslan, at presterna, och capelsklockaren, när han gå skall op til kyrkioheerden med breff, måge komma öfuer sundet fort.

15. Soknestemmor wid moorkyrkian moste hållas på bequemlig tijd när the wela hafua dijt op capelsboarna, ty fåå båtar finnas i sundet.

16. Lars Amundson och Oluf Erikson hafua föröfuat en grufulig suordom och banskap i förledin hööand. Theruthi äre tingzsaker inblandade. Remitterades til tinget.

Fogel

20 Aug.

1. Vngdomen, som war tilstädes, laas ostrafueligh.
2. Behållit pengar 10 dal.

3. Gaffs ordre om hospitals offerstockarna efter som afsades i förriga *visitation*. Wid kyrkiödören moste och oprettas.

4. Befaltes köpas tiära 4 t. och lofuades kyrkiotaket på södre sidan beckas i åhr.

5. Restera legerstelle *pengar*: Jöns Wastesson, Peer Wastessons hustru, Nottö: Hind. And., Brottö: Nils Christer-son, Sottunga: Clas Michelson, Vlfuersö: Heming Mathson, Daniel Isaacson. Alla thessa sattes dag til sidsta höstreesan och gafs kyrkiowärderna ordre.

6. Brudekränkiare angofues 2 i Hasterboda, som nekade, och 2 bekende. Vlfuersö Bengt Mathson bekende. Peer Hansson. Gafs ordre.

7. Beencammaren lofuade almogen förferdiga i höst, sammaledes prestens *cammar* wid bagarestugun och giordes afskeed om fönster, spiel, tegel kalk och murmestare.

8. Kyrkiobalkarna lofuades tilkommande wår företaga efter gifna ordre.

9. Bönderna som hålla hooladun lofuade föra fram halm 4 k. och teckia så långt thet recker tilkommande lögerdagh. Thet sedan feelar moste af nyo leggiar på alla.

10. Then 21 p. i förrig *visitation*.

11. Om tijondz oretrådiga vtgörelse och lijkstols fördrögelse blef almogen rettat.

12. Peer Michelson i Sottunga klagar öf:r sin brud Walbor som med *honom* trolofuades öf:r itt åhr sedan at hon wil entelig åtras. Bruden förhördes och efter hon hade inga orsaker och beskylningar, eij heller wille låta sig öuertala, uthan kastade gåfuorna på golfuet sedan *præpositus* bortgijk: dy begijk *præpositus* med lensmannen at bruden motte optaga sina gåfuor igen och remitterades the båda i sender til *consistorium*. Thet presterna med första efterkomma skola, och endok thet befaltes lysas, så skede thet til någon beuekelse at hon sig besinna skal och therigenom slippa Åboresan.

Kökar Aug. 21

1. Behållit *pengar* 28 dal.
2. Vngdomen wore alla långt vth i haaffiske och förhördes i senaste *visitation*.
3. Almogen wore ful en hoop borta, men the andra vhrsektade them. Vthi nesta *visitation* skal förnimmas then bequemligaste tijden om hösten, när alla kuzna wara tilstädes.
4. Beuiliades laga *jernteenen* på altare fönstret förän fönstret utfaller.
5. Altare fönstren skola höijas op i $1\frac{1}{2}$ stok och taflan vndersettias och något lithet midfellas i altaret.
6. Dråpet i wåkenhuset på westerenuten skal botas med näfuer och brådas wäggen vthan til.
7. Then 5, 8 och 9 p. i förra *visitation* obestelt.
8. Then 6 och 7 p. i förra *visitation* titulo Fögel obestelt.
9. Then 11 punct i förra *visitation* är icke än riktig och gafs h. Gabriel en copia at hålla hand theröfr.
10. Thet elaka golfuet i bagare och farstugu lofuades nu i höst botas igen gröper och holl, och i winter bestella nyt golf och tilkommande wår inlegia.
11. Kyrkiobalken på wester och norsidan skal itt annat åhr oprettas på behörigt sett.
12. Lofuades i höst bota dråp och röta. Item nidslita skorstenen och af nyo mura i prestens studere cammar.
13. The 6 m. capelsboarna lånte af kyrkian i Isaac Eriksons tijd at köpa kalk före til bagarestugun för 5 åhr sedan blef sagt at the skole igen betala innan nesta *visitation*.
14. Lofuades i höst teckia bagarestugun och farstugu.
15. Kyrkiogelden moste clareras för taklen innan nesta *visitation*.
16. Blef sagt at hospitals offerstocken opsettes i wåkenhuset.

17. Siältijond äre the påminte om. Item lijkstool och al' annor tijond på thet skarpesta.

18. The som i thetta åhr utan ransakan och doom tiluella sig prestbohls fiske med gewalt, må h. Gabriel sig förfråga i capitlet och hoffretten, och ingen träta och förargelse komma tiluäga.

Kumblinge moorkyrkia 24 Aug. A. 1654.

1. Behållit pengar — 65 d:r
2. Oluff klockaren rester effter 4 p. i förra visitation och lof:r $\frac{1}{2}$ parthen i höst.

Tiärepengar restera.

3. Selinge Staffan Hansson 5 m., lof:r i höst. Enklingeboar är påfördt 39 m. och seiya wara igenlefrerat. Befaltes taga en zedel aff tinget.

Hindrik Mathsson i Enklinge för sin saak lofuar 1 d:r innan 8 dagar.

4. Loffua tilkommande åhr strax effter Philippi Jacobi lappa kyrkiotaket och beka torn, kyrkiotaken, sacristi och wåkenhuset. Skal köpas i höst 8 t:r tiära. Kyrkiobalkarna oplaga innan nestan visitation.

5. Befaltes borttaga halmen uthur altare fönstret.
6. Hulberg befaltes tingföra. Pastor har ingen skuld.
7. Befaltes sökia cronan om wijjnsädh.
8. Fåhuset effter 14 p. står obestelt. Bota i höst och teckia.

9. Then 17 p. i förra visitation är obestelt.

10. Then 23 p. i förra visitation är bestelt med lotkastande på sagdan dag. Men thessa klandra på benkebythe: Hind. Jacobss., Simon Algötss., Hind. Perss., Sigfrid Mathsson i kyrkiobyyn. Blef sagt at wördig kyrkioherden gör benkelengden ferdig och opläses uti hela församlingens närwaro, och then som icke går i sin benk, han skal ting-

föras och med thet *samma* om lengden skal wara gill eller ogill. Norskären beretta mennerna, som fördelte benkiarna, låta sig nöija stå i sina gamla rum. Moorkyrkioboar kunde ful och warit tillåtit stå i sina gamla rum, men om thet skeer, hafua Biörkeby ingen benk. .Dok måste alla benkiar göras på nytt igen, lijka godha med kyrkiones bekostnad och böndernas arbethe, at ingen haar orsaak at klaga.

12 ¹⁾. Befaltes igenmura alla remnor i sacristien, lijkbårar suärtas och hufuas sampt alt tilirådes huad nu fattas alt effter som kyrkian och församlingen hinna vtstå.

13. Klockaren befaltes hålla reent i alla rum.

Brendö capel **Aug. 25.**

1. Kyrkian behållit *pengar* — 89: 28.
2. Skal köpas messeserk, altaretaffla efter märke och altarekläde. *Christi* kors skal oplåz offuan fönstret, duukskifuakläde, soknebodz tygh, altare laga mitt för gången. Psalmbook och handbook.
3. Klockan skal opsettias uthan på westerröset och huuf göras öfr.
4. Skall muras efter förra befallning kringom sacristi syllarna strax effter Philippi Jacobi dagh och ingen messa skee för olydnan i församlingen förän thet är effterkommit ifrå then dagen, item nu strax lagaz golfuet med faalor.
5. Beleterna, som stå opsatta här och ther i quinfolkz stolarna lijkasom till afguderij, skola läggas aff wägen.
6. Altare liuzstaken skal oplagaz i Stokholm och malmstakorna bortselias.
7. Kyrkiobalkarna oplagas innan nesta ting eller tingförass.
8. Klockaren hälle rent i huart rum och före alt rask af wägen.
9. Borta af olydna nestan hela församlingen och lofua aldrig så göra mehr, och sommaren är lägligast tijd.

¹⁾ Numreringen feläktig i originalet.

10. Effter Kåskinboar wela iche bida effter presten när han förhörer folket wid capellet och Brendöar tröttaz altijd föra presten heem och icke kan presten sielf sittia i båthen att roo: dy samtyckte hela almogen skriffthåldet effter bruket och icke misbruket.

11. Låta akta at icke dråp förderfua capellet och sualor inkomma och skämma capellet. Item fodra öster och söder sidan med reetewerke.

Restantier på tiäran.

Jurmo Jöns Jacobss. 5 d:r, item fått pastori 15 d. af tiärepengarna men Jöns skal suara til the 15 dal. fiske. Erik skal göra sig frij för the 7 dal., som han än rester. Befaltes göra sig frij på tinget.

Hind. ibid. rester 1 dal., Jurmo Peer Hind. ss. rester 2 t:r, Matz Mikilss. 2 d:r, Matz Jönss. 2 dal., 4 för sig sielf. Sedan rester med tuå andra 6 d. 8 öre, Jacob Simonss. för sin saak 1 d., Oluff Simonss. 5 dal., Söfring i Simsala 5 dal., Lappo Jöns Peersson 5 dal.

12. Bagarestugu entelig skal angifuas på nesta ting om the iche tinga i höst och opsettia för pingesdagen.

13. P. i förra visitation om lofftet obestelt och ther-til skole Norskären suara, måste köpa mehr näfuer och skaffa takwädh.

14. 14 p. om fähusen remitt: alt till tinget. 17 p. obestelt.

15. Om wijnsäden är gifuit ordre at the sökia capit-let om promotion.

Om kyrkiogångpengar wela the icke gifua mehr än 20 öre effter ordningen, men gamla ordningen är 24 öre; remitteras til capitlet.

16. Klockarelönen ost, köt, brödh, och 1 cappa säd om han är aktsam och fljttig.

17. Almogen och presterna hade inga beswär emoot huarandra.

Sund skären 26 Aug.

1. Kyrkiopengar behållit.
 2. Jerntenar öfr fönstren at the iche blåsa sönder.
 3. Altare kläde aff läreff.
 4. Papistiska taflor borttagas.
 5. Timglaset setties på annat stelle.
 6. Förbödz hengia hattar på cronorna.
 7. Altare tafla.
 8. Låås 2 för kyrkians kista kiöpes.
 9. Hospitals offerstock skall oprettass.
 10. Handbook och psalmbok.
 11. Hool på söder sijdan ophugges och köpas fönster i åhr.
 12. Brädas capellet tilkommande åhr och moorkyrkioboar skola gifua itt bräde, som the lofuadhe 1653, om 14 alnar.
 13. Kyrkiobalkar skola göras gilla och kyrkiogården utwidgass.
 14. Moorkyrkioboar böra oplåta capellet thet gamla bårdzklädet eller hielpa them kiöpa nytt, effter the hafua hulpit them at betala thet nya 1 arbetzdag på mannen.
 15. H. Oluff och soknen äre tuistige om kyrkiosnickiare kosten och löper 3 m. i wekan och 28 dal. 4 wekor, och beslötz at 4 öre moorkyrkioboar gofue och h. Oluff har inne medh sigh them skola the igenlefrera och restantes betala sidsta hast resten.
-

Anno 1655

Hölts visitation på Åland ¹⁾.

Fögel. 12 Martij.

1. Alla bönder wore tilstädes.

2. Kyrkiowärder: David Jöranson och Maths Gisteron [! *Gislesson*].

Sexmän: Jöns Anderson i Degerby, Staphan i Sanda, Hans i Hasterboda, Marcus i Sottunga, Jacob i Beenö.

3. Resterade lägerstelle af förra visitation. . Nöötö Hind. Anderson etc. Gaffs ordre.

4. Brudekränkiare om the iche wele med godo förlika församlingen för sin förargelse, så moste anten sleppas handlöst, efter skamen och otukten tager öfuerhanden, eller lengden presenteras in foro competenti.

5. Bleff sagt at spetals offerstok göras skal af Peer Hansson för sin saak och settias mitt för stoor kyrkiödören, och en papperslap påsettias med wax med thessa ord SPETALS STOCH.

6 ²⁾). Kyrkiones offerstok settes wid sacristi gången til wijdare ordre. Så mykit sade pastor om hans offer minskas, at han iche får $\frac{1}{2}$ parthen efter förriga sedwenia, troste han iche wara soknenes schrifuare at antekna kyrkio och prestegårdz åkor. Hålla riktig rekning om wijijnsäden och al kyrkiones inkompst och utgift, ty när bonden skal gifua offuer på 2 stelle, kan iche presten få 2 ör när kyrkian får 1 dal. Sedan weet huar och en at presten beder för the siuka och reesande personer, och skal antekna och oprekna huars och ens gåfua och iche kan kyrkian göra. Altså kan

¹⁾ I marginalen:

Rekning för wijijnsäden 6 t. à 6 d.

1654.

Inkompsten — 36 dal. Vgiften för wijijn och oblater efter special rekning — 40: 20.

²⁾ NB. 1655 in julii sade Aron Jöranson at kyrkian haar inga pengar efter presten tager $\frac{1}{2}$ offret. Best pastor låter wara then afuundz bettan . . .

högw. h. biskopen och doomcap. i skärigården förinna at bonden ährar gudztiensten med lijka gåfua som kyrkian, ty the taga iche så diupt i pungen, och härpå ingen förändring göra at legia på 2 stelle (undantagandes om något enskijlt gåfua någon förnemlig gifuer, kan ful kyrkian behålla och presten iche befatta sig thermed) efter bonden wil hafua åtskilliga tienster af predicoembete och ganska fåå wetta heder och taksamheet.

7. Beencammaren är obestel efter lofuen i förra visitation. Lofuade i wår.

8. Jordhögen wid lill kyrkiodören moste jemnas och sköttas ifrå muuren så långt sig göra låter. Blef förbudt på samma stelle och i kyrkiwägar opkasta graffuar.

9. Blef sagt och lofuat at itt diijke tuers öf:r kyrkiogården skal opkastas för höanden.

10. Bleff sagt när Bänö härnest öpnar graff at the taga roolet wid lill kyrkiodören bort som står i kyrkiowägen och settia ther på.

11. Bleff sagt och lofuat at kyrkiobalkarna förbyggias efter manceret för höanden til muur och taak rundt omkring. Ther på är drifuit i huar visitation i 19 åhr. Men the treska schole tingföras.

13¹⁾. Handbook skal köpas med första, och framdeles Bibel och trykt sångh book.

14. The som köpa teliestenar så kan afreknas för legerstelens betalning såsom några nu lofuade, somliga 12 och somliga 20.

15. Bleff sagt och lofuat at lijkbärarna skola oplagas, suartas och göras huffuar på.

16. Bleff lofuat om the förmå i höst köpa bårkläde om 8 al:r å 5 dal. The som iche wela gifua pengar ther til och niuta frijt så ofta thet brukas, skola the gifua 2 öre s. m. för bruket huar gång och pengarna föruth lefrera.

17. Gamble messehaken så framt han är obrukelig skal göras pel aff.

18. Huelffd wijijngroop skal göras.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

19. Wijijnet få the köpa i Saltwijk 1655 til pingeshelgen och oblater i Åbo. Lofuade stadigt rätta sig efter ordningen. Bleff befalt köpa huar the åtkomma för best.

20. När steen golff legges i choren så flytties biscops stolen och funten på annat stelle och görs foot under och choren dören kan borttagas. Handklåde framdeles.

21. Cronor och stakar framdeles.

22. Förbödz kyrkiohundar.

23. Vhr kyrkiones inventario är förkommin 1 lithen soknebodz flaska. Skal skaffas til retta igen.

24. Schal på prestgårdz huusfördeelning med första en copia sendas til prosten: huru monga huus the hålla wid laga bygna, och huru monga äre förfalna och huad tarff huus än behöfuas.

25. Lofuade prestecamaren i åhr förferdiga.

26. Lofuade bygia biscopsstugun åff nyo tilkommande åhr på annat stelle. Item fäähuus.

27. Brudstool framdeles.

28. Hospitals pengar wore 7 d. 11 ö. 1653 för huilka Maths Svensons arfuingar skola göra reedo med quittentz eller betala.

29. Flisö offerstoks föreståndare 1654 2 döda och schole clarera. Oluf i Flisö och Anders Tönison clarera huart pengarna äro komne öfr hela wären, sommaren och hösten. Tilsattes Oluf och Märthen i Humelsö 1655, och göra ferdigt på the 2 offerstockar huad än fattas.

30. Grönhamns offerstokz föreståndare 1654 äre både döde och skole arffuingarna clarera för offret. Tillsattes Thomas Matson och Jöran Hinderson 1655.

32¹⁾. Glike offerstok fallit 5: 8^{1/2} huilka pengarna föreståndaren hafua inne med sigh för 1654. Och samma föreståndare äre 1655.

33. Helsö fallit 1: 23^{1/2}. Theraf betalas 20 öre för låset och 20 öre för stocken. Beslaget gaff Marcus Mathson. The öfrige pengar schole föreståndarenar suara til.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

34. Vthi predijkstolen schole 2 ledestenger göras.

35. Almenningarna lengden oplästes och 1655 kommer taxen til hospitalet.

36. Lofuade förlijka *prepositi* omaak för 18 *supplicationer*. 1655 hulptit wrengar några. Skal afreknas.

37. Hölt ransakan om messehakan. Soknen beskylte kyrkioherden hafua gåt på predijkstolen med Martini tijd, och sedan om pastoris förseende i embetet.

I.

Om Pastoris klagomåhl.

1. Huilka tilltalte h. Erich först, om messehaken at kyrkioherden är wållandhe till den stoora folckdöden i sochnen eftersom skriftelige klagomåhl hoos probsten, för han vpgick i predikestolen med honom Martini tijd 1654!?

Swar: h:r Erich at Larss Thomesson i Skogboda hoos huilken h:r Erich war i bröllop, sade så; her hade iche så mycket folk blifuit dödt, hade iche kyrkioherden gåt medh messehakan i predikestolen, sade och, jag haf:r hällre männ för mig; her till nekade Larss och sade at Staffan i Sanda och h:r Erich begynte först herom, Staffan swarade at Larss och h:r Erich begynte först tala herom.

2. Frågades gestebodzlaget om dee hörde huilke först af dem begynte? Swar: dee som tillstedz woro, somblige sig inthet haf:a hördt, och somblige haf:a warit vthe.

3. Frågades Larss med huilke ordh Staffan tiltalte h:r Erich? Swar: fanen tage edher sochnmän, om i inthet tilstå huadh i hafuen hördt och sedt. Staffan neekade hertill. Dertill bekende Larss samma gång haf:a sagdt, kyrkioherden gik samma dag kring duken, och inthet sade dee orden som dertill tiente vnder sacramentzens vthdeelande, såsom och een gång el:r 2: förr, vthan i samma stelle gik och sang, och bekende sig samma gång, då pastorn gik medh messehaken, haf:a kommit till duken, såsom och Erich gran-

nen, huilken om samma intygade, wara skedt kring heela duken, såsom och grannen Matz Larsson, huilken och det samma intygade för sin person, noch Matz Staffanson i Sanda och Isach i Biörsboda huilka nu inthet woro tilstedz. Simons hustru i Brendö h. Anna sade wara 2 dukar och sade sig inthet minnass, om han brukade orden el:r inthet.

4. Fråg: om flere woro till duken samma dag, och hörde om han brukade oft:be:te ordh, och nu wille stiga fram? framkommo inga.

5. Fråg: om presterne i förtijden haf:a gåt medh messehaken i predikstolen och deropå fölgdt een stoor bondedödh? Swar: Olof Polson i Calssö och Daniel i Degerby at h. Oloff gik 1. g. up med hand, men inthet mintes om bondedöden fölgde el:r eij, men Larss Michelss:n i Sommerö swarade at der opå fölgde een bondedödh.

6. 2: Om h. Erich haf:r gåt förr med messehaken på predikstolen och der opå fölgdt någon bondedödh, sedan han blef kyrkherde? Sw: Hanss Hinderss. i Hastersboda med flere andre — 1. g. gik han up, men inthet swarade till någon bondedödh, eij el. kunde minnass.

7. 2: Hwi dee då giorde klander at han gik på predikestolen med messhaken och hwi dee nu gjora? Dertill tego dee alle, omsider swarade sexmennen och någre andre at dee äre owana wed sådant, och huadh Larss haf:r sagdt må han sielf swara.

8. Frågade h. Erich huru Staffan i Sunda tiltalte honom i bröllopet? Swar: Trå i sochnmän om i inthet hållen alle ett och dragen till kungen, hertill swarade Staffan, kanskee iag sade, iag minnes inthet så grant, efter iag war druken.

9. Bekenner pastor at Henrich Jacobson i Öf:rö haf:r sagdt hoos sin granne, och hemma för honom at probsten haf:r förbudet mig gå i predikostolen med messehaken, hertil neekade Henrich, vthan sade probstens ordh haf:a fallet så at det är inthet sedwanligit. Matz Person i Horsholma

bekende orden så wara faldne, messhaken fördömer ingen, presten går *med* honom huar han will innom kyrkedören, men der som inthet sedwanligt är, är det lijka om, sombligstedz brukas det och sombligstedz inthet.

10. Om dee meena wara förgifft i messhaken, el:r Presten setta dit förgifft, at då skall föllia een stoor bondedödh? R. alle *tillsammen*, at ingen haf:r tenkt sådant el:r sagdt. Swarade probsten effter länsmannens Joen Ifuarsons ordh: sochmän, i hafuen inthet behof settia Lars alena i stampen; då swarade Daniel i Degerby, dee äre inthet så släte, dee äre wäl alle om den mistanken.

11. 2: Effter presten gör långt emellan och sellan brukar messehaken på predikestolen om iche bönderne haf:a mistankar, at ju presten haf:r någon meeningh der med? R. Daniel, misstankarna wara och orden wara felde, antingen motte han bruka oftare el:r inthet, her til kunde dee inthet neeka.

12. Om i åhr haf:r waret een stoor folkdödh i soch-nen framför dee förra åhren. R. iche så på een korter tijdh.

13. Tillspordes om dee hädan effter wele förargas, el:r haf:a någon mistanka om stoor bondedödh, om presten iche kommer ihoog huargong leggia af sig messehaken, förr än han går till predikstolen? R. Gudh beware oss derifrån, at förargas der öfr, effter wi höra saken så hengia ihoop.

II.

Om Soknens klagomåhl.

1. Frågades kyrkioherden om han kan minnass sig haf:a brukat el:r förgätet vthi sacrametzens vthdelande dee ordh som stå i handboken? han sade sig inthet minnass. Sochmännen bekende then war då alena i sången, och ingen beskylte honom haf:a gjort tillförenne; Detta kan betre vthransakas i fölliande ransakningar.

2. Effter presten inthet kan tala och siunga alt i sender, om dee weela haf:a een booklerdh klockare som kan regera sängen. Dee förnembste meente wara godt. Andre stelte til kyrkioherden, somblige sade, kommer huem som will gifua wij inthet mehr honom än den wi nu hafua.

Beslutet.

Aff præposito bleef först sochnen vnderwijst om messehakan. Sedan kyrkioherden om sitt förseende att han tager sig betre til wahra i sacramentzens förrettande och hellre i sängen låta wara confusion än dervthi att orden schulle bortlemnass, och hålla op så länge han kommer sängen på gång, och haf:a hädaneffter goda hielpare han kan lijta opå vthi sängen. Sidst tilbödo bönderna sig ingå förlichning med presten, huilket dee vthe på gården taltes weedh om, och hemstelles doomcapitlet neeka el:r tillåtha, el:r detta wijdare urgera.

Deprecatio.

Anno 1655 d. 20 Martij vppå sochnstembnan om några ährenders förrättande, förhades dhe 2 puncter till huilka h. ehrw. prosten d. 12 huius vti visitation fördrogz först af wör. kyrkioherden angående någres åtaal och mehrdeels sochnens mistanka om vpstigandet i predikstolen med messehakan, sedan af sochnen om ordens vthelykiande vnder sacramentzens vthdeelande, huar vpå således afftalt bleff, althenstund sochnen eij neka kundhe sigh haf:r föresedt af misförståndh, kyrkioherden aff glömsko och förwetenhet, at dee nu wille gif:a huar andra denne gången till, gerna seendes at dett genom ehrw. prestens intercession kunde blifua bijlagddt. Detta witnar iag. Vndertecknadt effter anmodan, med egen hånd. Actum ut supra. Jonas Ifuarson.

Ericus Nicolaj.

Lemmeland 13 Mar.

1. Alla wore tilstädes.

2. Kyrkiowerder Jacob i Söderby och Jöns i Norby wid moorkyrkian, men wid capellet Maths Jacobson och Oluff Person i Norboda.

3. Sexmän Maths i Flaka, Jöns i Huessingzboda, Peer i Bengtsböle, Erik i Söderby, Daniel i Jersö, Cnut Larson i Lomparby.

4. Behåldna pengar wid moorkyrkian 16 dal.
capellet . . . 25 dal.

5. Spetalspengar af Rödan och Nyan 1652 och 1653
13 dal. 1654 8 dal:r. Summa förwarat 21 d. k. m.

Men af kyrkiostocken

wid moorkyrkian 1654 — 1: 12 ö }
wid Lomparland 1654 — 1: 16 öre } ligger quart.

6. Föreståndare

1655. { Nyan: Daniel i Jersö och Hans ib.
Rodan: Maths Mårthenson i Flaka och Maths i
Westereng.

7. Wijjnsäden 6 tun.

{ Moorkyrkian 4 t. och
24 c. 1654 löper efter
markgången 28: 16, ca-
pellet säd. 1 t. 8 capar
löper efter mackgången
7: 16

Vtgifften för wijjn och oblater

Wid moorkyrkian — 41: 24 öre. Dra. 13: 8 hvilka
pengar äro tilhopa sktit af soknen $1\frac{1}{2}$ på huar menniskia
som går til Gudz bordh.

Wid capellet 9: 12. Dra 1 dal. 28 ör. hvilka pengar
är tilhopa sktit af soknen.

8. Vti nesta visitation skal genomlöpas acta visita-
tionis wid Lomparland 1654.

9. Effter några icke hafua reparerat sina kyrkiobalkar til muur och taak, blef sagt at kyrkiowerderna tingföra them på nesta ting.

10. H. Kirstin i Söderby är dömd spittelsk 1654. Blef sagt at huar sexman optager bröd och soffuel til en månakost, och hön afföres efter 8 dagar til hospitalet och haar med sig kookketil. $\frac{1}{2}$ tunan drie — — — — ¹⁾

11. Förbödz fiskiare öfuerträda fiskiare ordningens 1 punct giord 1653. Samaledes then 7 p. 1654.

12. Alla puncter med signo R uthi 1653 åhrs visitation äre än obestelte.

13. Måns helgedagzbrot i Söderby tilgafs efter hela soknen bad för honom.

14. Moste observeras then 5, 6, 16 p. i Fogel visitation.

15 ²⁾. Biörkuäd af lööfquistande haar h. Måns af caplans prestskog bortfördt 8 famnar, och brygge wädar 9; reknandes 3 bryggewäder moot 1 famn kastwäd 1654. Och efter han gör i trotz bestås honom icke hans brot och förmedling gifuin 1654 efter then 9 puncts innehold uthi Lemmelandz visitation, uthan suare och plikte efter skogzordningen. Och efter h. Måns haar, som han säger, låtit föra capelsboarna stok för 2 åhrs caplans wäd til caplans gårdens huusbygna och thetta giordt uthan befrågelse och af listighet, at blanda uthi huusbygna sin intrader, och göra sig nu strax åter betalt af skogen genom wädens bortförande och seliande, och åter framdeles sökia betalning andre gången när huusbygna skal wärderas i hans afträdelse effter r:ssi *episcopi* och præpositi gifna tilstånd 1653. Förbödz h. Måns at så handla, utan selie han sin caplans wäd huar han will, och hugge timber til huusbygna tarff af presteskogen. För skiusferdspengar,

¹⁾ Slutet af denna paragraf är oläsligt därigenom att en hel rad i originalet blifvit bortklippt.

²⁾ I marg. står här: NB. glömdt fråga huad wäden gelt i Stocholm.

båsmanspengar och kost haer han annat tiluenda at selia, som är gether, ost, smör, boskap som födas och faller aff prestbohlet. Item aff säden som wexer af prestbohls åker och suidjer. Men föröde inthet skogen genom sådana listiga anslag twert emoot lag och konglig ordning. Altså skal thenna wår inrecknas til betalning för hans expenser på huusbyggnan; och af presteskogen prosten betalas 12 dal. som han kostade på h. landzhöfdingen Lorentz Creutz, efter h. Måns iche hade then ähran uthi sig at gratificera och betala h. h., efter sin lofuen för prosten i Saltvijk, som dok war itt medel thet förnemsta at hielpa; och fik af præposito h. h. för caplans prestehohlet i Lomparland och Saltvijk cruut-quarn à 30 dal. efter præpositus försäkrade herren på caplanernas lofuen om en dubbel rija. När capla[ne]rna intet höllo sin lofuen, wille prosten för theras skul iche bliffua en liugare. Huad omaak landzhöfningen hade för prosten bleff betalt med ost, humbla och the 6 dal. som öfr äro på cruut-quarnen. — — — — — 1) i Åbo at bida efter suar, så hade præpositus omaak för caplanerna at schrifua til capitulet, landzhöfdingen, docter Michil och secreteraren, och är så thet skuldt huart moot annat.

16. Anders i Krokstad och Margreta i Flaka hafua ärnat bygia ektenskap, och han gifuit henne på handen för itt åhr sedan gåfuor til 5 dalers wärde; nu är Anders trolofuat med en annan piga och kan iche af förb:te Margreta få igen sina gåfuor, dy remitterades til herradztinget. 1) efter ingen laga trolofning war them emillan uthan inbördes beuilning. 2) efter hon och i förstone war ostadig moot honom, bidde på en annan och sende tillbaka til Anders sina gåfuor. 3) efter Anders och iche fik komma til laga trolofning i rettan och läglig tid, uthan thet oppskötz emoot hans wilia, så åtrades han, och sedan hörde han om pigan itt rykte, som blef utspridt, huilket han iche kunde lida. Och dömd

1) Oläsligt emedan en rad i originalet blifvit bortklippt.

prosten förthenskul, efter bandet icke war hårdare bundit, än *then* cnuten war snart oplöster, och gåfuorna gånge tilbaka, och brudens broder plikte som sträfuade i prostevisitation emoot gåfuornas igenlefrerande.

17. David och Brita äro lagligen trolofuade för itt åhr sedan, och nu kan bruden genom ingen konst öfuer talas, sedan hon är kommen til större wett och förstånd. Blef afsagt at brudgummen söker på laga ting sin lön för 1 1/2 åhrs tjenst, och huad han med låån och bijstånd gården förstreckt haar. Sedan söke partherna med præpositi ransakan skildna i doomcapitlet, efter *thet* befans at bruden är af sina föräldrar både lockat, trugat och skrämnd, at låta trolofua sig med *samma* dreng för hielplöso skul. Sedan war hon tå alt för barnslig och är än, så at en prest icke ännu må trolofua henne, dok blef pastor tå öfuer talt af föräldrarna för *theras* trägna böön skul och han icke kunde forstå hennes mootsträfuoghet, huilken likuel strax yppade sig efter trolofningen.

18. Oplästes allmenninga lengden på 1655 för hospitalet skul.

20. ¹⁾ Loffuade almogen förlijka the 18 breff prostens schrifuit haar.

21. Almogen blef rettat at the skola låta kyrkioheerden få sin deel af siääl fenge. Item i rettan tijd betala skötfiske, likstool, påskpengar, wixlpengar och tingföra *them* som restera och föra suur fisk och illa pak.

22. Isaac Isaacson i Jersö witnar kyrkiowerden Jacob och säger flera hafua hördt hafua så talt om pastore: Kan skee presten dricker om messewijnnet, för *then* skul går mykit wijjn til och wijjnsäden icke til recker. Remitterades til tinget.

23. Almogen wid moorkyrkian blef med alfuor tillhållin förlijka h. Måns för wäden.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

24. Capelsboarna moste iche undraga sig för moorkyrkio prestgården skul bygia tarffhuus några i caplansgården efter riksdrotzens gifna breff.

25. Moste schrifuas til riksdagen, at caplaner som boo på caplans prestbohl motte blifua förskonte för skiusferdzpengar, båsmanspengar och kost. (Efteråt tillagdt:) Och theras hemman confirmeras aff H. K. M:t til prestebohl.

Jomala. 14 Martij 1655.

1. Wore alla tilstädes.
 2. Kyrkiowerder Matths Nilson och Erik Hansson.
 3. Sexmän Johan Nilson, Matths Jacobson, Clemet Jacobson, Erik Mathson, Oluff Bengtson, Berthil Nilson.
 4. Wåkenhuset skal hållas reent och blef lofuat bygias nolan på kyrkian tilkommande åhr skräpcammar, ther lijkbårar, spåån, graaffredskap etc. kan förwaras uthi.
 5. Oplästes kyrkiones och prestgårdens inventarium. Item husens fördeelning.
- S. Dn. Christierni arffuingar bekendes af hela soknen thessa huus tilhöra. Stugu med all behöör wester på gården wid lill porthen — 1. Litet fähuus nor på fägården — 1. Stolpherbre gamla uth på backan — 2. Booden op i gården med 4 weggar — 2. Sengcamrar — 3. Wäderquarn — 1. Höladu op i gården — 1. Maalbod — 1. Hönshuus — 1. Lijten millanladun i fägården — 1. Geethuset — 1.
6. Pengar behållit ¹⁾ och vtlånt 474:22.
 7. *Wijjnsädan* ¹⁾ 1654 inkompst 7 tun. å 6 dal — 42.

Vtgiften för wijijn och oblater 54 d.

8. Westansund lofuat inom 8 dagar framföra wärke til kyrkiobalken efter then 4 p. i förra visitation och kyrwerdarna sedan bestella efter gifna ordre.

¹⁾ Kursiveradt i originalet

9. Kyrkiobalkarna moste entelig plostras och huitlimmas utan och innan efter maneeret. Taket tiäras efter the förskonas med spånande thet dok öfuerhetenes wilia är och aldrasidst skal thetta skee 1656. The som intet wele göra, skole kyrkiowerderna registrera och registret til *præpositum* försenda at han kan gifua ordre til tinget.

10. Then 7 p. i förra *visitation* är obestelt. Må stå til annat år och i medler köpa hampa, göra stegar etc.

11. Badstugun skal botas efter then 10 p. i förra *visitation*.

12. Spetals stok skal förferdigas efter maneret.

13. Blef samtykt 5 ringiare åhrlig huar kyrkiodag af soknen at hielpa klockaren, allenast han tilsäger them kyrkiodagen förr. Försummar klockaren eller bönderna moste wijte settias på tinget. Item om the senda barn åstad. Moste och timstok oprettas, och klockan lagas af någon förständig, thet kyrkiobygiaren fik ordre om, och soknemennerna i min första ankomst på landet, och ringia efter ordningen i laga tijd.

14. Låås 1 ännu köpes til kyrkiokistan.

15. Fattas pell och ledestenger 2 i *predijkstolen*, item pall.

16. Gafs ordre om then trolofningz ryggelse och oplöselse plikt efter 1653 åhrs 18 punct at them skal förhållas wixl til thes riktigt betalt är aff brudens moder och brudgumen Elia.

17. Bleff förbudit och samtykt at hafua fördrag med grofft arbete på åker och engh. Item fiskerij etc. om söndagar til thes *solen* ¹⁾ går neder.

18. Carl Eliæson är för några år laglig trolofuat med en piga i Lemeland. Efter han syntes iche wara behållin med sin brud för hennes siukdom och ålder skuld, drog han af landet emoot förbod, och efter 3 åhrs förlop geer han sig heem til Åland igen. Och haar med sig en

¹⁾ Detta ord är antydt med märket ⊙

piga, föd i Nyland i Helsing, huilken är försedd med 3 åhrs bewijs. Samma Carl stelte *præpositus* för häradztinget och befalte honom komma til visitation i Lemmeland med samma beuijs, och taga afskeed.

Sententia.

Effter Carl iche wålade komma til competens(!) forum i visitation, remitteras thet til högt häradzhöfdingen, at plikta för olydno. 2. för bortrymelse. 3. för then nya brudens heemförelse förän han är skild ifrå then gamla. 4. för sin andra brudz brudstugu gänggh i prestgården och några andra gårdar. När thenna plikt är föregången stelles Carl med sina wedeparther til nyt förhöör i Lemmeland, vthi tilkommande visitation med minder han kan förlika sin] öfuergifna brud för thet hon wil reesa til Saltviyk när han och then andra tijt komma alla i sender, ty efter hon är obrotzlig kan henne iche stemning påleggias. I medler tijd skal pigan wara förtenkt schaffa sig wijdare beuis ifrå Nyland af pastore om sitt förhållande förän hon reeste til Sverige.

19. För the 18 breff *prosten* haar schrifuit befaltes them förlika, ty man haar nog lenge bidat i 19 år.

Hammarland 16 Mar.

1. Alla wore tilstädes.
2. Kyrkiowerder wid Moork: Peer Sigf. och Oluf Person. Wid Ekerö: Lars Nilson och Matths Jöranson.
3. Sexmän wid Moork: Hind. Erikson, Eskil i Ströma, Peer Ols., Hind. Pålson. Wid Ekerö sexmän: Hans Sigf. och Erik Johans..
4. Behållit pengar wid moorkyrkian — 51: 7.
5. Wijjnsäden 1654 såld för 24 d. Vtgiften för wijijn och oblater —

6. Schal köpas flissing 1 st. til messesärk. Item annat tyg til gemeent altare kläde.

7. Kyrkiobalkarnas bebyggiande opskiutes til 1656 för mykit arbete skul som faller i åhr wid kungzgårdarne och i bygningztijden skal see spä then 5 p. i förra visitation.

8. Kyrkiow. schola tingföra Hind. Person efter then 12 p. i förra visitation brot för sin mootuilligheet skul.

9. Båda klockarenar blefue sams om klockare lönen at Marby 6 bönder lyda under moorkyrkioklockaren för monga utrender skul som ökas, ther dok han sitter i stilhet. Skulle rigide handlas borde han mista halfparthen klockare-rentan eller betala huar tridie reesa.

10. Borstugun och gestestugun moste i åhr teckias.

11. Biscopsstugu[gu] fattas och moste entelig wara ther stegerhuset står, och stegerhuset åter ther bastugun står.

12. Bagarestu med farstugu skal förferdigas för hö-anden, item caplans stugun botas förän hon förderfuas af rööta.

13. Sattes föreståndare til Capelö offerstok at suara 1656.

14. Befaltes wid Eckerö göras spetalsstok.

15. Pengar behållit i moorkyrkio spetalsstocken 6: 27 öre.

16. Oplästes almenninga lengden.

17. Spittelska hustrur 2 dömda, huilka skole afföras strax, ordre gifuas af h. befalln. om han troor medlen förslå til så monga personer; och blef sagt at the sku haa med sig 1 månakost, item seng- och gångkläder, kookkäril, dryckes $\frac{1}{2}$ tun. yxe, eller slipsteen liten och bryynsteen, item sikt.

Vthi prooff är än en gifft carl och pojke, wid Ekerö och så Erik Andersson i Storby, Maria Thom[as]d. i Marby.

18. Blef sagt och lofuat at thet rotna kyrkiogolfuet lappas, benkiarna til Dieknebole lagas och predijkstools hoolet ophugges och sedan fodras och döör föresettes sampt ledestenger 2 och pal.

19. Soknestugu framdeles.
20. Maths Michilson i Torp klagade sin dotter Kirstin wara kommin i elakt rykte för gårdsfougten i Dieknebole. Remitterades til tinget.
21. Berthil Hind. i Nolanberg klagar på Hind. Hind. i Boowijk at han skal hafua brukat stoning helmessonatten.
22. The blefuo rettade at aflegia kyrkioglam och otijdigt ståndande i wåkenhuset och på andra orter.
23. Alla puncter med signo R i förra visitation obestelte såsom then 14 puncten utwijsar.

Finström 17.

1. Alla tilstädes.
2. Kyrkiow. wid moorkyrkian Hind. Larson i Godby och Staphan i Emnäs. Kyrkiow. wid capellet — Oluf Jönson och Simon Hansson.
3. Sexmän wid moorkyrkian Berthil Olson, Anders Nilson, Clemet Hind., Hind. Nilson, Erik Hind.
4. Sexmän wid capellet: Johan Hinderson.
5. Kyrkiobalkarna skola presenteras min schriffit på häradstinget på Grelsby och Frelse.
6. Stegluckan kalkslås och alla see på sin balkar. Ödesbalken i Emkarby motte teckias af någon, som ähr benkewille, och förordnas genom benkerum vthi gårdzens benk.
7. Stubbarna skole bortslitas, som stå quara än på kyrkiogården.
8. Kyrkiowaktare skal sökias then som tienligh är.
9. Schal bagarestuguvgnen besiktas och itt annat ähr nyy bagarestugu.
10. Berthil Erikssons legerstelle i choren wid capellet är 4 rixdal. obetalt.
11. Köpas til capels kyrkiokistan 2 låås. Item soknebodz tygh wid capellet.

12. Pastor lider stoor skada i halm, staggfisk, påsk-pengar etc., ty hans faar haar låtit förfalla.

13. Messehakan oplagas af skreddaren.

14. Oplästes kyrkians och prestgårdens inventaria. Item husens fördeelingh.

15. Behållit pengar i moorkyrkian 86 dal., wid capellet 32 dal.

16. Wijjnsäden wid moorkyrkian 4:24 c. å 6 dal. löper 28:16.

Vtgiften för wijjn och oblater 26:26 öfr 1 dal. 22 ö. Härtill lades aff kyrkians pengar 2:4 öre och köptes wijjn före.

Capellet wijjnsäd 2: 8 capar löper 13 dal. och 16 öre. Vtgiften är 13:20 öre, deraf öfr af säden 4 öre.

17. Kyrkians bygna opskiutes til annat åhr. Men i prestgården bygges fäähuus och rija i åhr af pastore och soknen haar fördt timber.

18. Beencammar lagas med brädetaak 1656.

19. Ledestenger 2 i predijksotolgången och pall etc.

Sund 18 Mar.

1. Alla tilstädes.

2. Långhårade och beenade, söök paragraphum ultimum.

3. Kyrkiow. wid moork.: Michil i Jösseböle, Michil i Culla; wid capellet: Erik Olson och Anders Berthilson.

4. Sexmän wid moork.: Maths Thom. lensmannen, Berthil Hanson, Isaak i Tosareby; wid capellet: Samma män som äre kyrkiowerder.

5. Kyrkiobalkarna äre wel reparerade och 3 balkar uthan taak. Blef sagt och lofuat at soknen bygger Bergz balken, men Finby balken och Lofftwijk balken moste utransakas på tinget.

6. Joolhögen uthom porthen med stenarna schaffas af wägen.

7. Westsöder hörnet på tornmuren moste botas.
8. Westerstegluckan moste botas til taak och muur och spånas. Lider ingen drögzmåhl.
9. Moste fönstren botas och med starka jerntenar förwaras, stenarna plostras och skräperij bortbäras. Wijd choordören lagas trappor uthan på kyrkiogården.
10. Moste lijikbårarna suartas.
11. Moste fljisor i winter framföras och tilkommande åhr inlegias steengolff emillan stoorkyrkiodören och choren. Men til gångarna och choren moste the vtgöra tegelstenar, och lofua the förste gången lefrera 4 äril stenar.
12. Spetals offerstocken 1654 3:30 äro i förwaring.
13. Simon i Månstekta är sat i prooff. Men Lisbeta flickan i Finby, som är hoos sin fader, en inhysesman, moste besiktas af lensmannen och några goda män med första.
14. Bestelles af h. Johan at Anders i Högbolsta och hustru blifua tilhopa ehuar thet tå är.
15. Eskil Berthilson lensmans drengen i Boo och hustrun skola citeras til Saltvijk til förhöör.
16. S. Hind Nilson i Strömbolsta bekende sig wara kyrkian skyldig 10:8 k. m. Blef sagt at om hösten opwaktas at thet kan småningom betalas med säd. Brudkränkiare: Maths Andersons dotter, som kom til öffre. Oluff Jöranson lofuar til sidsta segelreesan. Oluf i Peersby til sista höstreesan. Bergö båsman, Jöran båsman i Strömbolsta, Jöran M i Domarböle.
17. Skäricarstugu benkelöös i 19 åhr.
18. Stegerhuset skal besiktas.
19. Jernstöör, yxar och spadar schaffas.
20. Huffuudkistan oplagas med 3 låås och offerkistan flyttias nor om altaret sampt med funten.
21. Offer processen förändrat at the intet legia i bekenet ej heller gå at ofra under gudztiensten.
22. Staka på altare och handklåde til funten. Hattbräde.
23. Oplästes kyrkians inventarium, och husens fördeeling af kyrkiobooken.

24. Behållit pengar i moorkyrkian 24 dal. k. m., wid capellet 23 dal.

25. Wijijnsäden wid moorkyrkian 1654 $4\frac{3}{4}$ löper 28:16.

Vtgifuit för wijijn och oblater — 31:14. Dra at wijijnsäden intet tilrecker 2:30, huilka pengar kyrkiow. göra sig betalta af kyrkian.

Wijijnsäden wid capellet 1654 item 1655 $4\frac{1}{4}$ löper —

Vtgifuit för wijijn och oblater intil datum för båda åhren — 18 d.

25¹⁾. Beencammaren teckias tilkommande år.

26. Soknestugun moste wara med orutin takuäd och botas i år.

27. Ledestång 1 skal göras i predijkstolen.

28. Bergö hamn görs spetals stok.

29. Oplästes stok och bräd resten för the 18 breff och 20 dal.

Visitatio 1656.

Sund 27 Januarij.

1. Samma kyrkiowerdher och sexmän som i fiooll.

2.²⁾ Sexmännerna berätta at få inthet niutha sin frijheet som the fått haffwa af landzhöfdingen Lorentz Creutz. Kyrkiowerderna haffua stort arbete och lijthen löön. Moste i Åbo sökiass een stadigh förordningh om therass löön.

3. Skrifftholdet ähr medh flijt på driffuit aff præposito och sagdt at alt misbruuk är afflagt aff gubernatorns h. Nils Bielke wid 40 *myc.* Men bruket har kungen och doomcapitlet befalt vthi socknen och kyrkian, och then som sträffwer ther emot eller absenterar sigh ifrån förhöret, han skall icke allenast anlagass för doomcapitlet och werdzlig

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

²⁾ I marginalen: NB.

rett, vthan nu straffass strax in loco effter hög:e K. Johans ordningh annå 1675 ¹⁾ publicerat och doomcapitletz ordningh 1655 författat åhr.

4. At på allmenne solenne store bönedagar frågades om the willia haffua 1 eller 2 predijkan swarade några få, at the blifua ful widh sin förra gamla ordningh; dock wore alla i then meningem at såsom andra soknar willia haffua 1 eller 2, samtyckie och the.

5. I Sundh sockn aldrih leggia från heemstranden om predijkodagar, för tijdgården med minder thet skeer om hösten tijder. Men på the årstijder dag och nat äre lijka liusa gilla th intet före tijdgården åka.

6. Restanterna för the 18 breff loffuades framföra innan 3 wekor. Loffwadhe och eenbälleligen bårklädet til prostens behoff och hans familia nu och i framtijdhen efter han halp them ifrå then widlyftigheet fougten Staphan Hansson wil föra them vthi på tinget när thet bleff alt sönderhackat af ohyror och prostem med sin om — — — — skreddaren i 3 dagar och lade silke til.

7. Spittelsk pijgan från Månsteckta wardt dödh 1655. Skall ransakas huadh arff hon kan haffua i löst och fast, och effter tingz ransakan och domen skall tagas zedell och then skickass til prostem, alla pertzedlerna skall werderas i penningh och höres hospitalet till.

8. Simon Mickelson besicktadhe allmogen och dömbde ähnnu stå i prooff.

9. Finby balken och loffuat effter balken åhr ransakat på tinget och vthdömbt huilken skulle byggia. Kyrkiowerderna haffua sagt them till, men the lydha inthet. bleff sagt at kyrkiowerderna skola dher om angiffua på tinget för olydno.

10. Wästersödher hörnet på torn muuren bleff affsaght och loffwat i detta åhr bootass.

¹⁾ Skall väl vara 1575.

11. Wäster steegluukan lofuadhe the sökia hielp hooss befallningzmannen.

12. Then 9 puncten i förra visitation obestält.

13. Dhen 10 sammaledess och obestält.

14. Dhen 11 sammaledess obestält, dock loffuadhe the frästa ähn een gångh medh trä golff så långt the hinna.

15. Annå 1654—1655 ähr församblat i the fattigass stock 11: d:r 16: öre som liggia i kyrkiones kista i behåll. Ähr sagt at itt skrijijn med 3 låås skall görass och the fattigass penningar theruthi förwarass efter doomcapitles ordningh.

16. En flicka i Finby moste ähnnu besiktass.

17. Eskill och Hans hustru moste wara i hoop, om the wela gå til tienst.

18. Saligh Hendrick Nilson Brenbolsta hafuer bekendt sikh wara skyldigh til kyrkian 10 d:r k. m. 8 ö. änkian loffuadhe i ähr 2 d:r och sedan småningom betala the 6 d:r, ty församlingen affbadh 9 m:r.

19. Dhen 6 puncten om the otuktiga brudgummar ähr obestält, och moste kyrkiowerderna vthfordra. Hans Larson i Gunnarzby haar och kränckt sin brudh i ähr.

20. Moste görass een ny järna kista medh 3 låås för ty then gamla doger intet.

21. Handhklädhe til funten. Item tala med tegel-slagaren at göra een ny funt.

22. Been cammaren teckiass itt annat ähr.

23. Soknestuguns tekningh ähr intet effterkommit.

24. Spetals stocken i Bergöö hambn ähr intet effterkommit.

25. Kyrkians inkompst 1655 26: 28. Vtgiff 2: 28 ö. Behåldne pengar i kyrkian på theta och the förra ähr efter al vtgiff 53: 6.

Efter doomcapitles ordningh är häraff igen lefrerat:

Kyrkiowerder. Ministro eccl:æ för sitt rekenskapz stora omak.

Wijjnresten -- 26:8. Summarum behållit efter denna vtgift 26:30.

Om wijjnsåden ifrå 1654 1 Nov. til 1655 1 Nov. facit — 20:16.

Vtgiften för wijjn $8\frac{1}{2}$ kan. och 900 oblater — 19:13, öffuerbliffuit til kyrkian — 3:3 öre.

The fattigas stok 1654 och 1655 — 12 dal. 24 öre. Vtgift för stocken och skrijnet med 3 låås — 7 dal. Behållit — 5:24.

26. At examen catecheticum bleff opskutin för *præpositj* maktlösheets skull effter sin longliga siukdom, dock ransakadess sub abitum och *catalogus absentium* gaffs ministerio locj och befalttes procederas effter doomcapitletz ordningh.

Finströöm dhen 31 Januarij.

1. Samma kyrkiowerdher och sexmän som i fiooll.
2. Oplästes Kong Carlz breeff om soknstugubygna, klockare löön och kyrkiobygna och bleffwo warnadhe, eller the få sin gamla vtliga igen.
3. Oplästes landzhöfdingens breff 1651 och 1655 daterat, huru the skola vmgååss med kyrkiotijondhen och kyrkio och prästegårdz åkor och arbete.
4. Capittels ordningen giord 1655 vplästes och wille några inthet gerna haffwa skrifftholl, men the blefuo rettade. Omak har presten stoort och intet therföre, men uthan schriffthold får presten aldrig sin lengd ferdig.
5. Uthj brwstugångh och medh tiggare aff åtskillige hålles ingen ordningh, och detta kan inthet affskaffass, vthan genom wälb:ne landzhöfdingen. Thet dock almogen sielff kundhe ställa boot på, om the iche elskade gammal oordning.
6. Om skuutors affleggiandhe från heemstrandhen på prædikodagar gilladhe allmogen wara een godh ordningh som giordh åhr.

7. At 1 predijkan på stoore almenne bönedagar hålss, och detta gilladhe almogen.

8. Loffwadhe the, som restera på the 18 breff, föra til Saltwijk alla på een dagh, nemblig dhen 9 Feb.

9. Loffwadess afhugga stubbarna aff moorkyrkiöss kyrkiogårdh.

10. Prästerskapet få ingen, som willia wara kyrekio-werdh och sexman, efter the haffwa stort omak och lijthen löön.

11. Grelzby kyrkiobalken och beenkammaren stå nu som the haa stått i 20 åhr. I åhr loffua the täcka beenkammaren; men konunggårdz kyrekio-balken willia the inthet befatta sigh medh. Gaffs ordre.

12. Socknestugun loffwadhe the uth tilkommande åhr.

13. Ländzman i Sundh och Finström göra åkor och arbete til kyrkian och prästegårdhen.

14. Then 6 puncten i förra visitation är obestält.

15. Dhen gamla resten wijdh bådhe kyrkiorna gaffz the gamla kyrkiowerdher längd på.

16. Råster ähnnu uidh capellet itt låäss til kyrkiokistan.

17. Socknbodz tyget widh capellet åhr ähnnu obestält.

18. Wåkenhwset loffwadhe the becka i åhr.

19. Kyrkiotaaket på norr sijdhan. Item leestänger i prædijkstolen loffwadhe thet och i detta åhr bestella.

20. ¹⁾ Kyrkiones inkompst 1655:	}	wid moorkyrkian
		behållit efter al vtgiff — 98:6.
	}	wid capellet behållit efter al vtgiff — 17:—

Wijjnsäden wid moorkyrkian är 4 tun. 24 capar à 5 dal.

1655 — — — — — — — — 23:24.

¹⁾ Altsammans med annan stil ända till 21.

Vtgifften för wijjn och oblater — 29:22 ö. Deraf som kyrkian är tagit — 5:30.

Wijjnsäden wid capellet är 2 t. 8 *capar* — 11:28. Vtgiften för wijjn och oblater — 15:10. Deraf som capellet har tilsat 2:30. Vthi soknens fattige stok behållit — — 5. 14.

Vthi hospitals stocken behållit — — — — 2:12.

21. Prästerna och åhörarena hadhe sigh inthet emellan.

22. Isack Larson i Getha bleff anlagat aff Matthz Bengtson i Labnääss för kyrckioheerdhen at han haar brukat mun på honom, på kyrkiogålen, sedhan ock at han kom druckin i kyrkian 1655 Philippj Jacobj dagh och bekendhe Isaak haffwa druckit 2 steenskåålar medh ööll hooss Knutt Knutson i Olznääss. Vthtapparen, anlagaren och Isaak remitteras til häradztinget. Kyrckiowärdhen skall stemma them til nästa tingh, eller swara för them.

23. Malin Hanzdotter är belägrat af Bertill Ehrson och neckar taga henne, för thet hon och hennes moor haffwa giffwit honom lijte dhett hans broor Oluff Ehrson beskyller qwinfolken före, och effter hans faar och moor icke woro tilstädes at jaaka eller neeka til äcktenskapet, wardt dhenna handell remitterat til sitt *forum*.

24. At examen catecheticum bleff opskutin för *prepositi* maacktlöösheet skull effter sin longliga siukdom skull dock ransakades sub abitum et catalogi absentium gaffz ministerio locj och befaltes procederas effter doomcapitletz ordningh.

Hammarlandh dhen 1 Februarij.

1. Samma kyrkiowärdher och sexmän som i fiooll.
2. Then 6 punct i förra *visitation* är obestält, loffuade nu i åhr bestella.
3. Allmogen bekändhe at alla kyrckio balkar är vpmuradhe aff alla i moorkyrkian, och mena wara lijkast at the så göra nu medh; men sedhan muren är ferdigh at huar

och een bygger sitt taak effter maneeret, och haffwa een wijss man som förestår arbetet at skamplun är just, loffwa nu med föret är framföra steen, och i sommar göra alt ferdigt.

4. Hendrick Peerson haar ähn inthet förlijkt församlingen för sin saak at gijffwa til kyrkian 1 tunna tiäru effter then 8 puncten i förra visitation. Loffuar medh the första betala.

5. Swen Joenson i Solis ähr saakfält på häradztinget at böta til kyrkian $7\frac{1}{2}$ *myl* Loffuar betala så snart påfordrass.

6. Bohrstugun loffwa the förfärdiga med 2 taak i ähr, giästestugun sammaledess. Peer Sefferson fordrar 6 ör *pengar* aff huar bondhe, at köpa näffuer före, effter deras samptyckia.

7. At låta byggia een ny biskopzstugu skall een annan gångh drijffwass.

8. Dhen nyja bagarestugun läcker som såll, och i sommar moste stugun täckiass eller heela huset förfars.

9. Om dhen odugeliga näffren som Erich Jacobson i Stoorbyn köpte i Stockholm för 12 dr. koppar och täckierena ladhe på taaket obesicktat, och nu är stoor twijst, huem näffwer skaffa skall. Berättas at bondhen, som köpte näffrän, haffr och nämpt täckiare och Hans Sefferson i Maarby haar sagt på kyrkiowallen, at näfran inthet dogde, icke een gångh, vthan monge gångor. Remitteras til tinget; vthan the elliest förlijkass, såsom ock the bönder, som sände åstadh ynglingar at täckia.

10. Caplansstugun står ähn och rötas i taaklösa. Bleff sagt at moorkyrkioboor skola skiuta ihoop 1 öhr at köpa näffwer före i wår i Stockholm och täckia i sommar.

11. Offerstocken i capellet köpa föreständerena lååss åth när *pengar* falla och betala stocken, samaledess för the fattigass stock i capellet.

12. Skall göras itt skrijn åth moorkyrkian och Äkeröön at leggia the fattigass *pengar* vthi.

13. Om then spettelska Annas inståendhe arff at kräffwia aff sin farsyster, och the 14 dalers rest, som Peer Sefferson haar leffrerat s. befallningzmannen, skola the clarerera, som detta angåår.

14. 1655 fördes the spettelska til hospitalet, och nu kräffwess at båthen är obetaalt. Remitteras til tinget at han må betalass aff the siukass förwanther, ty af hospitals fisco kan icke tagas.

15. Erich Anderson i Stoorby och Marie Thomzdot-i Maarby skola nu befrijass eller fällass föräbn församlingen åthskilliess. Detta skedde och affdömbdess at the bådhe skola afförass.

16. Marie Mattzdotter, inhyses qwinna i Stoorbyn, sättess i prooff, och förbiudess henne medh sijna barn löpa inpå folck; dock må hon gå så när vthom gålen, at gott folck kan giffwa henne, och prästerna lysa esomofftast, at församlingen sändher henne almoso; men huru thet skall blij medh hennes barn, motte vträttass på första häradtztingh.

17. Hendrick Ehrsons son i Posta, skal besicktass nästkommandhe söndagh, effter fadren haffr sielff på någon tijdh hafft honom seerskildt i itt annat hwss dherföre åhr han i roop kommen.

18. 1657. Moste full drijffwas om thet rutna kyrkiogolffwet och medh thet samma lagass Diekenböls benken, som altijdh påklandras. Item socknstugu.

19. Uthi Åkeröö klagas, at inhyses folck intrengia sigh vthi bondebekiarna. Bleff vpläst greffwens ordningh.

20. Andra böndher, som inthet haffwa benckiar, skall kyrkioherren medh kyrkiorådhet deela them wissa rum.

21. Offerkista norrom altaret skall i detta åhr göras. Item huffwukista med aldräförsta.

22. Prywetet oplagas och täckiass, medh thet samma stugurna och farstugun lagass.

23. Graaffredskap skall förskaffass.

24. Sockntygz cappan, handkläde till funten, hyiendh i biskopz och prästernas benck skall förskaffass.

25. Om prædijkan 1 eller 2, på allmenne store böön-dagar hållss i andra församlingar dher äth låta the sigh nöja.

26. Bekenna at skuutor vtleggia om söndagz morgorna, dock myckit bittijdha, och inga saaker vthköress tå, eij eller något huusfolck ifrån kyrkian förhindras. Bleff tillåtit så wijda the thetta hålla.

27. Bleff taall om brustu gångor och rettade item tiggerij.

28. Poostaboor 8 hafua betalt the 18 breffs omack. Item Dryckezböle 1, Näfzby 5. Alla andra, som stå tillbaka, loffwa och betala.

29. Oluff Eskilson i kyrkiebyn haar belägrat Brijta Hansdotter i Maarby, han neekar sigh aldrih haffwa medh henne beställa, vtan säger at Clemet Nilson haff:r thet giordt, och säger at han haff:r sielff thet bekändt, och fått loff aff hennes faar, at få liggia hoss henne. Hon bekenner at Clemet war i hennes faders gårdh 3 weckor för juull. Åhret förr tiende hon her Pehr och bekendhe sigh vara aff honom i monga rum belegrat. Remitteras til häradztinget.

30. Skrifthollet är medh flijth pådrijffwit, at alt misbruuk är afflagt, aff gubernatoren her Nils Bielke widh 40 *myc* men bruket haar Kungen och doomcapitlet befalt vthj socknan och kyrkian, och then som sträff:r heremot eller absenterar sigh ifrå förhöret, han skall icke allenast anlagass för doomcapitlet och werdzligh rätt; vthan straffass nu strax in loco effter högl. K. Johans ordningh anno 1675 ¹⁾ publicerat, och doomcapitletz ordning 1655 författat åhr.

31. Kyrkiones inkompst 1655 k. m. 58:9. Vtgifft 39:16. Behållit i moorkyrkian på thetta och the förriga åhr — 72 d. k. m.

Capellet inkompst 1655 — 23:6 k. m.. Vtgiften — 25:29. Behållit i capellet på thetta och the förriga åhr 57:3.

¹⁾ Så i originalet; skall väl vara 1575.

Wijijnsäden wid moorkyrkian 4 t. å 6, löper 24 dal. Vtgiften för wijijn 1655 ifrå helgmessan 1654 in til 1655 — 23: 18; oblater — 5 dal. Dra af kyrkian tagit 5 dal.

Wijijnsäden i capellet på samma åhr — 3 tun. å 5, löper — 15 d. k. m. Vtgiften för wijijn och oblater — 25 d. k. m. Deraf af kyrkian tagit — 10: 3 öre.

Moorkyrkian: The fattigas offerstok 1654 och 1655 — 22: 20 öre k. m. Vtgiften 17 dal. 20. Behållit 5 dal.

Capellet: 0.

32. At examen catecheticum bleff vpskuthin för præpositij macktlöosheet skull, effter sin långliga siukdoom, dock ransakadess sub abitum, et catalogus absentium gafz ministerio locj, och befaltess procederas effter doomcapitletz ordningh.

Jomala dhen 2 Februarij.

1. Samma sexmän och kyrkiowerdher, allenast Oluff Bångson warit kyrkiowerdh vthj Mattz Nilsons ställe, som för ohelsa skull sigh sielff affdankadhe.

2. Dhen 4 puncten i förra visitation är obestält.

3. Altare lilla vth medh thet gamla skal strax rijffuas bort och the fuula stolparna sammaledess.

4. Skräöp cammaren, som bleff loffwat 1655, skall ändtlich förfärdigass i detta åhr.

5. Om saligh her Christierns huuss, som socknen i fool på arffwingarna skrijffwa lät, och nu haffwa på them nyja inspråk, förthensskull görz ny förklarningh.

1. Klandrades på stugun, wäster på gålen widh lillporthen, at arffwingarna höra inthet mehra til, ähn döran, fönstran, och fönsterkarmarna, skorsten, men näfran effterlät heela socknan så många pengar tagass aff kyrkian, som näfran köptess före, och steegh Jacob i Swiby fram och bekendhe på socknens wägna theras meningh, oandsett salig

kyrckioherren fick uthaff socknen alt trawärckie och dagwärckien (huilket heela socknan bekende sagt wara) til skänck effter sin begäran, och hans salig fadher ottostugun, som på samma rum stogh förr, lijkwäl fruckta the, at om wördigh herr Oluff wil inthet haffwa huset eller medh artffwignarna förlijkass, så skall thet komma almogen åther på ny tunga igen.

2. Lithet fähuuss norr på fägålen förklarar Hendrik Clemson i Ödanböle sålundha: at huset effterlåto the effter hans begäran, och i ställe för betalningh loffuade han på then nya mellanstugun fönster medh karmar, och skorsteen och arbete aff theras brädher. Item een fiälgingh ööll. Dher the säja sigh inthet haffwa fått.

3. Stolpherbergen 2 gamla som stå vth på backan, klandrar ingen på.

4. Bodhar op i gålen 2 medh 4 wäggiar. Item sängiecamrar 3 klandrar ingen på, effter saligh kyrckioherden haff:r sielff kostat på; uthan mellan kammaren berättar Cemet Jacobson at timberman Erich Thoreson haf:r honom ophuggit, och fåt betalning aff socknan, huarföre bleff sagt at her Nils och lenzman och 2 aff toltten, och 2 elliest aff almogen reesa til honom på een wiss dagh, effter han ligger på sotsängian at affhöra hans bekenelse, thet han tryggeliga kan swara för Gudh, och medh eedh bekräfta om Gudh hielper honom til hälsan.

5. Wäderqwarnan klandrar ingen på.

6. Hööladhun och maatbodan op i gålen, war förr itt stoor huss, och opsatte s. kyrckioherren medh sin omkostnat medh taack och arbete.

7. Hönshuset, lijret widh porthen klandras inthet på.

8. Wädhlijret och swijnhuset, haff:r pastor opsatt aff gamla huss, som stöttess vndhan, och doga inthet annat ähn brenna op.

9. Mellanladun i fägålen ligger nederfallen, och är ruttin, doger til inthet annat ähn brenna op.

10. Getthuset haar s. pastor låtit opsettia aff itt gammalt lågt fähuss och opknytte han en wägg, för the rutna knutar skull och doger inthet.

6. Klagar Johan Nillson på Markus i Ytterby och Oluff Bertilson i Ringzböle om the penningar, som gafz, när her Oluff insattes. Thessa neeka. Dock säger Oluff Bertilson haffwa hört aff Seffre i Buskböle huilken och nekar. Om thetta blefuo the rettade.

7. Förbödz vthläna kyrkiones pengar, och finss een stoor rest ähnnu på the vtlånte penningar.

8. Jacob Peerson i Swijby ähr mistänckt för spetelska och moste besicktass på kyrkiowallen aff församblingen.

9. Pigan, som fördess til Nahu hospitalet, hadhe medh sigh 50 d:r koppar, som socknan effterlät tagas vthur kyrkian, ståår ähnnu oclarerat och moste beställas på häradztinget at kyrkian får sijna penningar igen.

10. Dhen 8 puncten i förra visitation är obestält. Loffwa i thetta ähr förfärdiga.

11. The longa stubbar på kyrkiogålen skall borthug-gass medh thet första, item råtarna på tornet.

12. Skall i detta ähr köpas tiäru, at tiära kyrkiotaket.

13. Låset til kyrkiokistan ähnnu inthet köpt.

14. Vthi skriffthollet vnderwijstes medh all flijt, at at alt misbruck ähr afflagt aff gubernatoren her Nilz Bielke widh 40 *myc*; men bruket haar Kungen och doomcapitlet befalt uthi socknen och kyrkian, och then som sträffwar här emoot, han skall icke allenast anklagas för doomcapitlet och werdzligh rätt; uthan straffas nu strax in loco effter Högl. Konungh Johans ordningh a:o 1675 ¹⁾ publicerat, och doomcapitletz ordningh a. 1655 författat ähr.

15. The tyckia haffwa nogh aff 1 prædijkan på stoore allmenne bönedaghar.

* ¹⁾ Så i originalen; jämför sid. 322.

16. Loffwadhe innan Oluffzmessa betala för the 18 resterande breffz skrijffwande.

17. Simon i Wästansundh förplicktar sikh högt at han haar aldrih nonsin befattat sikh medh hoorkonan, han will full stå kyrkiostraff, men inthet affbedia församlingen. 1656 Feb. tilsendes relation til fougten: sedan, om thet försumas, rettar pastor sig efter doomcapitles ordning eller skriff: r welborne landzhöfdingen til.

18. Jacob prästedrängien medh sin kona kunde inthet komma til ändskap effter han kort nekar sikh wara barnfarn.

19. NB. thenna rekenskapen lyder til 1655 och iche til Beckis åhr 1656.

Wijijnsäden 7 tun. à 6 dal. — 42. Vtgifuit för wijijn 23 k. och oblater 2400, löper 59: 28 öre. Deraf 12: 28 tagit af kyrkian. Thetta war böndernas blotta berettelse thet the pastor lefrerade en bookstaff, uthan *præpositus* öf:rslag efter kyrkiowerderings taal¹⁾.

Kyrkiones offerkista 1655: inkompst 52 dal. Vtgifften 1655 61 dal. Lyder til arfuingarnes åhr.

The fattigas stok 1654 och 1655. Inkompsten — vtgifften för offerstocken — skrijnet med beslaget och låsen — Prestenkian i Ekerö 6 d. Behållit i skrijnet efter alla thessa vtgifter — 47 d.

20. At examen catecheticum bleff opskutin för *præpositj* maktlööshet skull effter sin longliga siukdom; dock ransakadess sub abitum, et *catalogus absentium* gafz ministerio locj och befaltes procederas effter doomcapitletz ordningh.

¹⁾ Hela meningen är ytterst otydlig, kanske utstruken; skrifven med annan stil.

Lemlandh then 3 Februarij.

1. Samma kyrekiowerdher och sexmän som i fooll.
2. Moorkyrkians wijnsädh 4 t. 5 fiern. spän, à 6 d. — 27:24. Oblater 4 d. 16 ö. Vtgiften 36 dal. 3 öre. Dra som af kyrkian är tagit 8:11.
3. Behållit pengar i kyrkian 28 dal. Fattigas stok — 5:16.
4. Stockpengar i hamnarna 1655 14:20. Capels wijnsäd 1 t. 10 cap. à 6 d. löper 7:28. Vtgiften för wijjn och oblater 9:28. Dra af kyrkian tagit 2 dal.
5. Behållit i kyrkian 5 dal.
6. Fattigas stok 1655.
- 5¹⁾. Dhen 9 puncten i förra visitation är obestält.
6. The som ähn inthet haffwa reparerat sijna kyrkiobalkar effter fördeelningen, skola på nästa tingh ähn een gångh angiffwass för treesko, och uthaga böte medh aldräförsta effter tingzdoomen.
7. Fiskiärdningen effter then 11 puncten i förra visitation skall i tilkomandhe visitation i kyrkiones book inskrieffwass.
8. Klockaren Nils skall haffwa för spijk, arbete och brädher 1 d:r aff moorkyrkian, och 8 öhr aff capellet för cappelz prästebolz kyrkiobalek.
9. David slagit aff sin löön sex daler, och sedan wardt klart medh dhet första at betala, vthan änkians beswär.
10. Sköötfskie forlika the som stå tilbaka änkian, såsom the förra wäl haffwa förlijkt hennes s. man, och sexmännerna kunna jänka them millan.
11. Om tiggjare och brudher är ordningen publicerat.
12. Mattz Ehrson i Röörtorp effter laga förlijkning giffwit sin öf:rgiffna brudh 20 d:r koppar och hennes fader 8 d:r koppar för all omkostna i troloffningen och 1 rixdaler til kyrekian och the fattigas stock.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

13. Loffwa i dhetta år een ny socknstugu; men itt annat år byggia golfwet i choren.

14. Itt annat år lagas innandöme i kyrkian, item affhugga skogen aff kyrkiogålen.

15. Lars Peerson i Flaaka medh andra drängiar groffwo een griff i kyrckiogålen och vpkastat een likkista, som war heel och kroppen inthet ruutin, så at håret war ähn tå på huffwudh; gafs ordre.

16. Förlijka klockaren för sit omaak at bära swampen uthur kyrkian.

18 ¹⁾. Prästhollet pådreffz medh all flijt at all misbruck affleggias; men inthet bruket.

19. The begära en prædijkan på store allmenne bönedagar.

20. Her Månss ophåller widh capellet klockaretiensten, at ingen klagmåäll må komma, och Nils klockare låter sikh nöja medh fem böndher (Krockestadh och Swijnöö) för breffz förande och bärandhe.

21. At examen catecheticum bleff opskutin för præpositij maacktlöösheet skull, effter sin longliga siukdoom; dock ransakades sub abitum, et catalogus absentium gafz ministerio locj och befaltess procederas effter doomcapitletz ordningh.

Sundz capel.

1. Behållit i reda pengar k. m. — 36:29.

2. Wijjnsäden wid capellet pro 1654 til 1655 Nov. 1. äro $2\frac{1}{4}$ tun. Falit 11:8 vtgiften för wijijn och oblater — 10 dal. 24 öre. Dra: til fiscum ecclesiæ 16 öre.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

Fogel 9 Junij.

1. Kyrkiowerder: Maths Tistersson, Jöns Anderson i Degerby.

Sexmän: Hans Hinderson, Maths Staffansson, Jacob Månson, Marcus Mathson, Oluf Pålson.

Föreståndare Oluf Pålson skal tilsee på prestgården och Jacob i Bänö på kyrkian.

2. Almogen synes wara nog af en *predican* på almen bönedagar.

3. 4. Schriftholdz ordningen publicerades. Lofua bättra sig i läsning.

5. Pungth skal skaffas til kyrkian med aldräförsta.

6. Blef sagt at för 1656 skal fordras rekning för bårkläde och pelle i nesta *visitation*. Item för legerstelle *pengar* och kyrkiobänk.

7. Isaac i Flisö lofuade låta göra himmel på lijkbåren. Item förährte 2 dal. til hielp at köpa handbook före.

8. Blef sagt och lofuat bota i åhr på soknstugun taket och *vgnen* at icke eldzskada skeep, men itt annat åhr muras nyy *vgn*.

9. Blef sagt med första förferdiga the fattigas stok i sitt rum.

10. Jordhagen wid til kyrkiödören moste något jemnas och skottas ifrå muuren efter then 9 p. i förra *visitation*.

11. Framdeles bibel etc. såsom doomcapitletz ordning lyder, så snart bestelt är som för behöfuas. Cronor och liusstakar först tilfelle blif:r.

12. Blef afsagt at i kyrkian skal steengolff inlegias på 3 åhrs tijdh. Thet 1 åhret choren och gången. The 2 åhren manfolks och *quín*folks sidan, och om wintren schaffas sand och skal arbete begynnas 1657.

13. Biskopsstolen och funten flyttias på annat stelle när golff inlegges.

14. Lofuat bagarestugu til 1657; item samma åhr wargskärsstugun. Item mangårdz port.

15. Lofuat kyrkioporth göra then westra af nyo, item kellaren med bodan, item förferdiga bastugu vgnen i åhr.

16. Bastugun står på farligit rum vth med stallet. The wela huarken göra skörsteen eller flyttia, skeer någon skada skola the sielfua suara.

17. Wädkasten moste flyttias ifrå huusweggiarna til brandten at iche husen förskämas.

Tarffuehuus fattas: Borstugu eller bispopsstugu med cammar. Bryghuus, ty stugurna kan iche brygias och mältas i prestgårdar. Wisthuus och malt skal reformeras.

18. Offerstockar. Flisö: 1655 äre föreståndare Oluf Isaacson och Märthen i Humelsö. Men then säger wara fallit 3 *myc* och Oluf haar samma pengar.

1654 af Flisö och Gränhamn fallit 7:11 och skola Maths Suensons arffuingar suara för samma pengar.

1655 af Gränhamns offerstok haar h. Lars Hammar emottagit 18:28 ör och qutterat föreståndarenar Joran Hindrichson och Thomas Matthson.

1654 i Glike offerstok fallit 5:8½ öre, för huilka pengar och 1655 lensmannen Welt Joon Iwarson och Jöns i Degerby schole clarera före.

1655 Helsö fallit 9:31½ öre, för samma pengar schola föreståndarenar Marcus Mathson och Oluff Hanson suara.

19. Allmenninga lengden oplästes 1655.

20. Ledestengar 2 i predikstols gången schole göras med första.

25¹⁾. Prester och åhörare hade intet moot huarandra.

26. Alla tilstädes.

27. Behållit pengar efter slutin rekning 21 dal. k. m.

28. Wijijnsäden 1654 och 1655 schole kyrkiowerderna clarera före med första, och en annan gång see sig better före.

1) Numreringen felaktig i originalet.

Kökar 10 Junij.

1. Kyrkiow. Thomos Larson, Simon Erikson.
2. Behållit pengar 46 dal. k. m. Ingen wijijnsäd.

Gafs ordre.

3. The fattigas stok 7:3 ö. k. m.
4. Dråppet på altaret skal strax botas.
5. Muren vnder capelsyllorna schola kalkslås.
6. Then 11 p. i 1653 åhrs visitation kommer aller

i lag. Gafs ordre.

7. Angofues thessa 2 nootgårdar i Helso hafua dragit noot *dominica* jubilate i otijd intet långt efter folket kom frå kyrkian:

1. Erik Thomossons nootgård, som är hans son Thomos Erikson.

2. Michel Marcussons nootgård, sem hans broor Thomos med gårdz barnen. Thessa hafua öster bygiarna sedt och öfuertygade i lensmanens och h. Gabriels närwaro.

8. Oluff Erikson i Helsö klagar och at 2 eller 3 ther i byyn, som bruka bössor, löpa för bittida vth om söndagar at skiuta fogel. H. Gabriel med kyrkiorådet ransaka granneliga och then brotzliga geer efter soknens egin giorda doom a. 1653 11 punct på huar person til kyrkian, 1 *myc* til kyrkian och i the fattigas stok. Wela the iche med god uilia vtgifua så angifues på tinget; tå böthe the 3 *myc* för tresko och sku likuel gifua vth efter församblingenes egin doom.

10¹⁾. Efter caplans prestgårdens af ålder huus nidrotas och nu hafua ståt öfr 20 åhr nestan obotade; och intet bygia Kökarsboar på morkyrkian, kyrkiobalken och the 3 huus op i prestgården, som theras förfäder och the hafua bygt och hållit wid makt, eij heller hafua the bygt och kostat på sitt capel, uthan cronan, och nu slett intet ansa the caplans gården och the huus, som wore ther förän h. Gabriel kom dijt, förthenskul moste the angifuas hoos h.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

härads höfdingen at han låter hålla huussyyn och see om prestgården haar fyllest sina tarhuus, och at the äro lag-gilla och at husen bytas emillan soknen.

Thessa huus bekenna the hafua ståt för h. Gabriel:

1. Bagarestugun. 2. Gest- och studerstugun. 3. Stolp-herbre, litet. 4. Kellare och kellarebod. 5. Fäähuus 1: Item huus itt gijnt moot. H. Erik rådt huset och soken betala. 6. Fåårhuus 1. 7. Pörthe 1. 8. Makhuus 1. 9. Stal 1.

Alla afbodo thenna skarpa ransakning och blefuo förskonte efter the nu 1656 lofuade mura nyy spijs i prestens studerecammar och 1657 lofuade bygia ny bagarestugu, och husen bytte the nu sin emillan.

11. Restanterna för taklen är lenge befalt clarera och thessa äre än skyldige: Isaac Joonson i Flisö 6 *my*¢, Daniel Isacson 1 dal. 16 ö., Simon i Juddö 3 *my*¢, Jöran Jö-ranson i Gränboda 10 *my*¢, Isaac Ericson i Carlby 1 d. k. m., Oluf Larson i Finö 1 d. k. m.

12. H. Gabriels dreng och piga för sin otukt blef afsagt at the sku wijas tilkommande södag, och slap nu med thessa lindriga kyrkioböthe 7:16 ör k. m. för thenna förargelsen och thenna otukten, som med en annan kona han för är tingförd och intet wille ekta.

Kumblinge 13 Junij 1656.

1. Kyrkiowerder Pæwel och Simon Wasteson i Seg-linge. Sexmän Hind. Person, Oluff Berthilson, Jacob i Biörkö.

2. Behållit pengar — 35 k. m. The fattigas stok 4:16.

3. Oluf Marthenson lofuar 7:16 öre för 2 sina brot. Lensmannen är löfte. Eskil Mårthenson för sin saak 5 d. Lensmannen lofte.

4. S. Marcus, en dreng i Enklinge, testamenterat såsom pastor berettar 1 rixd. til kyrkian. Hind. Person och Oluff Staffanson be at thet skal utlefreras.

5. Om wijijnsäden och prostetunnan är cammarcollegij besuär copierat.

6. Tiärepen^gar Staffan Hanson i Seglinge 5 *mf.* lofuar strax *han* seglar.

7. Taket på westerluckan wid kyrkian lofuat göra ferdigt. Item the, som hafua obygd kyrkiobalkar, schola tingföras.

8. Then 4 punct i förra visitation obestelt och lofua innan höanden bestella. Item the nedrutna benkiar i kyrkian nu strax.

9. Then 10 p. i förra visitation skal och nu alt i sender utan och innan bestellas i soknehuarfuet, och thetta samtykte alla, några fåå undantagandes, huilkas röst intet geller, uthan om the icke fölia hopen, så sku the tingföras efter tingzdomen 1646, som nu gaff copian aff.

10. Then 17 p. i 1653 åhrs visitation obestelt.

11. Af kyrkian i thessa 2 åhr, sedan vnderhollet togz ifrå pastorn, är tagit til wijijnhold 30 dal. k. m. föruthan thet kyrkiow. hafua sielfua lagt af sitt egit. Gaff *præpositus* ordre til doomcapitlet och landzhöfdingen. Pastor är en elak mees, som och rester prostetunan i 14 åhr, och efter han i 12 åhr hade sitt goda underhold, och intet bödh till åhrlig clarera, utan altijd protestera, och super gerna sielff och lefuer i well[ust] daglig med brennewijjn och öl at han sofuer af sig några ruus huar dag såsom hans coadiutor d. Henricus Pauli och d. Nicolaus Hiero. Hans egin nyckelpiga som är h. Lambertz dotter i Wirmo, och legofolk och hela soken weet tala om, och han haar råd h. kosta sig gård i Åbo thet *præpositus* intet har råd til, så må han betala sin geld thet cronan består prosten för sitt arbete och wijijnsäden gör höga öfuerheten i sin ting huad hon wil. Men aldrig reeser *præpositus* dijt flera gångor förän all rest åhr vtmätin och doomcapitlet gifuer en schriff til welb. landzhöfd., at lensmannen vtmäter 2 rixdaler tunnan och iag weet sedan åhrlig få min prostetunna uthan sådan möda, sampt betalningen för alla breffs afcopierande.

12. Soknen lofuade betala the 18 breffs omaak, som *præpositus* haar haft för theas skul, iche minder än andra soknar.

13. Alla tilstädes.

14. Blefuo underwijste om schrifthold och 1 *predican* på almen böned. och ingen sade theremoot.

Brendö.

1. Kyrkiowerder Jöran Hinderson i Åffua och Erik Staffanson i Fiskö. Sexmän: Jöns Jacobson, Erik Thomason, Biörn Olson.

2. Klagade *sacellanus* öfr pastoren, at han ofta får bod om söndagznatten thet han skal reesa op til moorkyrkian at hålla gudztiensten och strandsätta sin egin församling i schären at the motte reesa fåfengt til kyrkia, och efter han iche få kan roddefolk, moste han sittia wid åhrarna i båthen hela natten med sitt folk och roo öfr sin makt. Gaffs ordre när pastor iche gör bod så långt fram förut at thet kan lysas i capellet at på then och then gången är ingen prest at senda och wenta frå moorkyrkian och han moste komma dijt efter pastoris bod och mykit mehr när pastor sender zedel i otijd, at *sacellanus* tå blifua skal hemma.

3. Beuiliade hela skären Biörköby någon lindring åhrlig med dagzuerker för the monga förslor skul at föra presterna och the nödiga breff, som åhrlig sendas ifrå doomcapitlet och prosten.

4. Slissing 2 stycker gemeen skal nu strax köpas til messeserk, duukschiffua och altareklåde. Och om messéhaka haar *præpositus* schrifuit til doomcapitlet at få tilskenks eller för billigt kööp. Item skal Christi kors slås öfr fönstret och altaretafla göras. Soknebodtygh köpas och kyrkiokalken botas, psalmbook, sångbook etc.

5. Om *almogen* lengre dröija och äre olydige at mura under syllarna i *sacristian* och fella golfuet tilhopa och kyrkiogolfuet i gången, så skal *præpositus* senda *sacristi-nyckelen* til *doomcapitlet*.

Thenna gången afbodo the och sluppe.

6. Then 6 punct i förra *visitation* obestelt och lof-uade nu.

7. The som hafua obygdä kyrkiobalkar *schola kyrkiow*. på nesta ting anklaga både op wid *moorkyrkian* och *capellet* efter then 7 p. i förra *visitation*.

8. *Klockaren*, som är antagin til *prooff*, haar reest af til markna *presten* *owitterligen*. Blef sagt efter h. h. *biscopens ordination* och *prestens* förra *disposition* at then skal wara *caplans klockare*, som *caplanen* är lydlig anten en *enskijlt* eller *caplans dreng*, huilket *caplanen* helst wil.

9. Blefuo vnderrettade om *schriftholdet* och 1 *predican* på *almene solene bönedagar*. Och gilla the thet *doomcapitlet* gillar och i bruuk är, *item* efter i *Töfsala* och *Finland* *presterna* få i *schrifthold* god *betalning* för sitt *omak*, lädde the *iche* thet *wela vndergå*. *Doomcapitlet* wille göra en *lijkheet*; anten *afschaffa allestädes* eller *allestädes* hafua *lijka stoor löön* för *lijka stort arbete*. Om *bonden* i alt skal råda så *suelter* *presten* *ihjäl* eller är *werre än* en *tiggiare*.

10. Blef *afsagt* at *husen* skal *bytas* i *caplans gården* och 1653 *gafs ordre* och är *obestelt* och *befaltes retta sig* thereafter.

11. *Fattas* än *reetewerke* på *östersidan* på *capellet* och blef *lofuat*.

12. Om *tiärepengarna* fins *resten* i förra *visitation* 11 p. *Item kyrkioböthe* i *samma* p.

13. På *siältijonden* oplästes i 1653 åhrs *visitation* k. *Johans bref*. Och blefuo the rättade och i thenna *visitation* efter *pastoris höga besuär* på *soknen genom sin coadiutorem*. *Item* om *skötfiske*, *sommar* och *winterfiske* med *sädestijon-*

den. Och wele the iche forlijka sig med *honom* innan nesta ting, så tingföres the byar och bönder, som restera, och afstå at ropa på schären i gemeen. Man kan vthi ingen visitation få restelengd af pastore, eij heller på tinget. Förthenskul må han hafua sin skada, ty han sielf är orsaken i så motto; eliest och at han förwägrar emoottaga med minder the hafua på en gång hela resten. Och ingenstans skeer thet, eij heller har bonden råd betala crona en gång, så får ful han såsom andra prester taga huad bonden haar huar gång och thet öfriga scrifwa til rest, så hade han minder utståendes, thet han aldrig kan få.

14. För skuutoffret gör soknen h. Märthen frij at han har iche borta pastoris deel som pastor klagat. Lofua huar efter sin råd göra, ty thet är theras heder och en sedwenia i alla skärisoknar. Warnades d. *Martinus* at befatta sig med pastoris offer, accidentier och intrader.

15. Blef betygat at 1654 och 1655 är af kyrkian tagit 20 dal. k. m. sedan vnderholdet togz af pastore. Bleff sagt, at huad suar moorkyrkian får i Åbo, niuta the med anten til godo eller skada.

16. Spittelska, som alredo hafua sin doom, är Berthil i Brendö, h. Ingebor i Åffua och 1 flicka. Om thessa gafs ordre. Til proff sattes thesse, som äre i rykte för spittelska: Hind. och Clemet i Jurmo, Thorsholm — 1 piga.

17. Mina 18 breffz schrifuande til öfuerheten är obetalt.

18. Behållit *pengar* i kyrkian 77 d. k. m.

19. Alla tilstädes, som iche wore i marknan och skedde thet med loff.

20. Pastoris klagopuncter äre: 1) at d. *Martinus* haar i förledin winter op i prestgården maant vth *honom*. 2) at han har borta kyrkioffret $\frac{1}{2}$ parthen, som almogen lofuede af en frij wilia legia på altaret moot kyrkian 1649. 3) trolofningzgåfuor hindrar och säger huad sku i gifua pastori när han iche är i bröllopet och geer *pengar*. 4) schutofret, som almogen gaf d. *Zachariæ*, gifua the iche pastori, uthan d.

Martinus med sitt tiggerij wid skutorna drager böndernas *hjärta*¹⁾ til sig ifrå pastore i offer och accidentier. Thessa puncter förehölt *præpositus* h. Märten och han nekar, och efter pastor icke fölgde vth i *visitation* til Brendö, så skiutes op til en annan *visitation*, dok är han warnader. 1656 then 23 Julij schref iag honom til ifrå Saltvijk en varningzschriff.

1653 26 p. 1650 8 p. andra pastoris besuär.

Alia: Beskyller honom hafua tagit $\frac{1}{2}$ af 20 dal., som en Biörnborgz borgare gaff. En släda vndangåt honom.

Anno 1657

höltz *visitation* in Januario et Februario uthi efterföljandhe sochnar.

1) Finströöm.

1). Kyrkiowärdher och sexmen ähro samma som an. 1656.

2). I Getha fanss inghen, som kunne uttydninghen öf. alla partes catechismi, och hooss the andra så wäll stoora som små, fanss een stoor manghell och brist. Föräldrarna tilsade sigh willa hålla dem häreffter medh större flijt till lässning.

3). Vngdomen i moorkyrkian lose tämligh wäll vndantagandhess Staffanss drängh i Ämnäss, Madz Bertilson, och Per Personss syster i Tolborsta sampt änkians legopigha i Kulla, Gärtrudh widh nampn, huilka icke kunna eller willia läsa. Bleff sagdt att hussbönderna schaffa dem fram i chorn in förr kyrkioherren huar kyrkiodagh; och eliest hålla dem

¹⁾ Detta ord är i originalet antydt med en hjärtformig figur.

att läsa hemma; försumma the, böte 1 och 2 gånghen 4 ör s. m. och 3 gånghen stämmass till capittlett. Treschass the andhre, så procederes effter konungh Johans ordhningh.

4). An. 1656. Wijnsäden wid moorkyrkian rågh 4 t. och 24 cappar. Såltd huar tunna à 5 dr 16, belöper sigh 26: 4 ör k. m.

Häraff ähre upgått til wijn och oblater offvanbemälte pengar allesammans. Noch taghett aff kyrkioness kista 5 dr och 5 ör.

5). Om ringhningen för och strax effter bönen schall hållass för een ringhningh när någon begrafwass.

6)¹⁾. Om pastor må medh een *upsiunghningh låtha upbära någhre*²⁾ lijck, effter församlinghens begäran, eller schall han wara plichtigh särschilt upsiunga huartt lijck? Suar: presten gör efter bruket och församlingen åtnöije.

7). För pällett och bårklädett upschiutess till episcopi resolution.

8). Wijnsäden i capellet — 2 tr — 8 cappar à 5 dr, belöper — 11:8 ör. Utgiften för wijn och oblater ofvanbete pengar och af kyrkian — 3: dr. 6 ör.

9). De fattigess stäck i moorkyrkian — 9:10 ör. I kyrkioness stäck — 4 dr. — 20 ör k. myntt.

10). Behållet pengar i moorkyrkian — 135:8 ör k. myntt.

11). Widh capellet behållet pengar 11:9 ör k. myntt.

12). Widh capellet eett kistelååss och ledhstänger till predickstoolen i moorkyrkian ähro ähn oförrättadhe. Item felass och ledhstänger i Geta predikostoolen.

13). Koobolsta kyrkiobalken ähr hell och hållen förfallen rätt i grundh, och löper ther uppå tuå fampnar. R. d. præpositi ordre: *dominus* Daniel medh kyrkiorådett tiltaaler wälb. majoren till, och hanss suar tilschriffver pastori huru många fampnar han beståår.

¹⁾ I marginalen: NB.

²⁾ Kursiveradt i originalet.

14). Grelssby kyrkiobalken belöper sigh 12 fampnar och ähr förfallen, och almogen förmantess öfr 20 ähr men inthet effectuerat af nyo opbygja och lyda ingen förmaning och ransakningh ähr dem leffwereratt af protocollo att berätta för landzhöfdinghen och häradztingh om dess upbyggielse. Landzhöfdinghen will inthett uträtta saaken. Häradzhöfdinghen a. 1657 dömbdhe dett cronanss böndher schulle uprätta cronans balek, men almoghen schrålar och stråffvar emott att man nödgass samma saak ighen på nytt andraga doomecapittlett och werldzligh rätt, ty samma balek uthschämmer bådhe kyrkia och sochn.

15). Kyrkioåttningarna ähro ähnnu ogiorde.

16). Almoghen bewilljadhe till dhe fattighe i hospitaallet någhon lithen hielp inemoth juull.

17). Dn. pastor klaghar dhett hanss öö Eköö blif:r af tiufwar förraschat; och weden therifrån ähr affördt. Ähr werderat till 5 fampnar nu 1656 föruthan dett tillförenne therifrån ähr borttfördh. Sochnen ähr och af dn. præposito förmantt att tagha sigh till wara.

18). Pro secundo klaghar pastor at gesellschoghen förgöör presteänghen, och der grääss släss, kan han iche torkass. Sochnemännerna wittna detta wara santt. Præpositus tillåter afhugga och ränsa så mycket till angh tiänar, ty der finness äntå uppå backar geselschog huilken inthett annatt ähr ähn een tiufschogh, nder tjdgården, och borde sammaledes afhuggas.

19). Pro 3. Pär Person i Tolborsta anklaghess af pastore dett han haf:r emott förbudh, seentt om een söndagzaffton, gått up i kyrkian och ringht någhre slaggh till siäleringhninghen. Men effter dett ähr honom owitterligitt schedt förähn han han ifrån prestegården till kyrkian, ty bleff dett honom condonerat.

20). P. 4. Isaac Larson i Östergetha kom full och drucken an. 1655 Phlippi Jacobi dagh till kyrkian, och sedhan på kyrkiowallen gjorde förargelse. Och bleff beslutit

om han will icke förlijka sigh medh pastore och kyrkiorådett, schall han remitteres till præpositum.

21). P. 5. Erich Ersson i Öö beklagess för barnzenns försummelse uti läsandett. Den late gässen är tämligh sptoktz (spotsk?) och haf:r öfr:fallet kyrkioherden medh desse ordhen: jagh haar wäll annat göra, ähn gå läsa. Gubben bleff förmantt att hålla någon dieckne den tiden scholan ähr resignerat. Testes öfr: gässens ordh ähro: Jacob Eschilsson i Kulla och Clemett Morthenson i Bamböole, huilka wittnadhe sant wara. Effter h:r Carl pastor gaff effter sin rätt, ty tilbiuder han godhwillig 1 rd:r till kyrkian medh kyrkiorådz samtyckielse, och den nu strax tilkommandhe söndagh leffwerera, elliest schall saaken stå yppen.

Effterfölliandhe punchter remitterades kyrkioherden att uträtta.

- 1). Kööpess kladd till kyrkian.
- 2). Skorsteen i stegerhuuset.
- 3). Baakladan uphuggess.
- 4). Kalken i kyrkian böör repareras.
- 5). Österstughun täckess.
- 6). Sochnestugu och kyrkioherbre will förfärdigass och uphuggass.

II. Hammarlandh an. 1657 3 Februarij.

1). Ungdomen uthi Ekröö kunne tämligh läsa, men uthi uttydninghen fanns någott feell, dâch bleffuo the aff præposito förmante.

2). Ungdomen widh moorkyrkian laass ostraffeligh och bleffue förmante så wäl om läsandett som tiänligh och tilbörligh klädedrächt.

3). Samma kyrkiowärdar och sexmän som an. 1656, undantagandhess Jacob Grelsson, kyrkiowärdh i Äkröö, och een sexman Mathz Larson i kyrkiobyy.

4). Almoghen tillsadhe sigh willia wara benägna emott rectorem scholæ och sadhe dett antecessor inthet haf:r uptagheett hanss deell.

5). Bertill Larsson uthi kyrkioby haf:r öf:rfalettt kyrkiowärden Matz Jöranson vthan för sochnestughun hisce verbis: dij sägha at tu haar giffwitt bortt sochnestughun uthi prästegårdhen i Hammarland. Dertill suaradhe kyrkiowärden: huem war det? Därtill suarade han inthett. Der medh åthschildess the. Frågadess Bertill om han känness widh orden? R. Jo, och sägher sigh haffwa sagdt i een godh meningh.

6. Hanss Siffredzson i Maarbyy beklaghar sigh wara och öf:fallen på kyrkiowäghen heem åthe medh desse ordhen: the må giffwa i helffwetitt icke wår stugu bårtt, aff Matz Erichson i Österby. Wittne på ordhen ähro: Bertill Clemetson uthi Marbyy och sexman Matz Larson i kyrkioby. Bekänner och ledhess för ordhen.

Samma ruten timbra, som desse klandhra uppå, haf:r legat på marken $1\frac{1}{4}$ åhr, såsom pastor sägher och sochnen wittnar. Bertill och sexmannen Hanss Sigfridson berättta at orden föllo uthan för sochnestugun sålunda: nu haar presten upsatt stughun, när hon ruttnar nedher, schulle wij hugga een i stället; och bekänna att ther war sådan sårll att the icke kunne wetha nampnett på dem som orden fältt haffwa. Torpearlna framkalladness och sägha sigh icke haffwa fältt samma ordhen. Stoorby booar ähro inthet häller deellachtige theraf, uthan såghe gärna stughun wore bättre [än] hon ähr. Maarbybooar inthett häller. Öf:rbybooar icke häller, undantagandes Eschill Eschillsson, huilken haf:r fältt desse orden: Jagh will hafwa rätt för huset, och Hanss Matzon ibidem. Men åklagarna sägha härtill nej. Men sexmannen wittnar fast annorledhess, att the talte öf[ver]liutt att hela almoghen hördhe. Nu begära the icke mehr för husett. Kyrkiobybooar neka och till, men Anders Clemetson haff:r någott där om sårllatt, men giff:r sin deell theruthi. Alle uthi Ekröo bekänna sigh

haffwa fått rett för samma gamla bygna, och att hon ähr 10 gånger betaltt. Men för Matz Erichsonss schamlighe ordz schull måste huset wärderass och han plichtar för samma ordh. Gambla husett bleff werderat aff Hendrich Erson i Poostadh, Per Sigfridzson i Drickzböole, Oluff Person i Rööbolstadh och Eschill Rassmussen uti Strööma för 32 wedstäckar och kan inthett verderas för pengar uthan för odugligh wedh.

7) ¹⁾. Almoghen uthi Hammarland cum annexa bewilljadhe till hospitalet åth the fattighe een lithen juullkåst, sedhan the haffua inghen sielfwe att kåsta uppå.

8). Matz Erson uthi Österby för sin schamlighe mun låffwadhe åth deen spetelsche hustrun uthi Stoorby $\frac{1}{4}$ spann miööll och eliest annat huadh han kan komma åstadh.

9). Wijnsäden widh moorkyrkian 4 tr — å 5 d:r, belöper sigh 20 dh:r. Uttgifften för wijn och oblater öfwanbemålte summa och af kyrkian 6 d:r och 31 ör.

Uthi the fattigass stock — 12 d:r.

Penningar widh moorkyrkian behållet 3 d:r.

Bårklädett och pälett som i andra sochnar.

10). Wijnsädh -- 3 tr å 6 d:r, belöper sigh 18 d:r.

Uthgifften för wijn och oblater: öfwanbemältt summa och af kyrkian taghett 12 d:r.

11). Penningar uthi Äkröö behållet. Och effter dhe wore orechnadhe, ty påladess kyrkioherdhen medh dett första härom kungöra præposito.

12). Uthi the fattigass stäck behållet 7 dr.

13). Uthi hemstücken — 1 dr — 3 ör.

14). Om man må sättia den besatte mennischian i Äkröön eensam uthi eett särskiltt huuss eller icke effter han ähr aldrigh frij huarken natt eller dagh, och gårdzfålkett kunna icke uthärda effter dee ähro mäst alla uthgambla

¹⁾ I marginalen: NB.

j wåår och sommar när intet folk är i gården uthan på siö, åker, äng etc. At omfara i landet moste skee med ordre ifrå Åbo.

15. Ekrööboar tilsäggha nu i detta åhrett byggia ett nytt stall uthi prestegården.

16. Kyrkiobenkaren schulle jenkass aff kyrkioherdhen medh kyrkiorådett eller in pastoris absentia dn. Petrus uttättar samma saack.

17). Om kyrkiobalkens den söndrighess reparation; effter tilsagda böndher icke willia dett göra, så remitteres samma saak till forum politicum.

19)¹⁾. Choor och wåkenhuussgolffwett låffwat i åhr reparera och kyrkiobalkarnass reparation upschiutess till fölliandhe åhr.

20). The som åhra tilbaaka medh halmen, låffwa godhwilleligen föra pastori medh dett snaraste tilhandha.

21). Almoghen uthi Hammarlandh, som restera prosten för the 18 brefz schrifwandhe, loffwade så wäll nu som i fiool gärna betala.

22). Anderss Jöranson i Boowijck åhr schyldigh kyrkian 8 $\frac{1}{2}$ d:r och bliff:r nu snart 2 åhr sedhan han pengarna bleff schyldigh, och låffwadhe betala första seghellresan, scheer icke så tingföres.

23). Präster och åhörarer haffwa inthett emott huarandhra.

24). Saligh Suen Joenson i Sålöss bleff schonnt medh kyrkioböte för sine små barn schuldh och eliest för sin fattigdoom.

25). Oluff Oluffson i Boda åhr dömbdh för lönschölägher på tinghett och schall derföre stå kyrkiostraff.

26). Gårdzfogden i Dieckneböle medh sin kona haffwa bekäntt på tinghett sikh haffwa hållett tilhopa så när 3 åhr. Dätta sadhe konan men han nekade till och schulle stå kyr-

¹⁾ I originalet är 18) utstruket.

kiostraff. Vill han i saaken hafwa någon förmedlingh, schall han sielff anmodha doomcapittlett therom. B. uthi protestingh bekäner han sigh man hafwa hållit tilhopa någott mehr ähn 1 år medh hånne. *Pæna:* ¹⁾ han gif:r till kyrkian 2 rd:r sielff godhwillighen.

27). Oluff Olufson om huilken 25 p. förmäler, tilsadhe sigh, för sin otukt leffwera till kyrkian 4 d:r kåppar.

28). Johan Henderson i Posta träta på kyrkiowallen medh Nilss Hendrichsone hustru ibidem ähr aff kyrkiomännerna tillgiffwen, men kommer han andra gånghen ighen, stånnde saaken ighen yppen.

29). Anderss Hendersson i Posta ähr efter wittnesschriffaren ifrån Stocholm sigh förskafdha, aff församlinghen ehrkänder frij för den spetelsche siukdoomen han war beschyltt före.

III. Jommala Anno 1657 d. 4 Februarij.

1). Hooss ungdomen i Jommala fanss stoorra feell, så att inghen kunne läsa alla partes catechismi med uttydninghen deröf:r, och ganska illa blotta orden, huarföre bleffwo the och föräldrarna hårdelighen förmante aff præposito.

2). Samma kyrkiowårdhar och sexmän som anno 1656 undantagandess Clemett Jacobson i Gåttby, huilken sades wara siuck.

3). Den 3 puncten uthi förrigha visitation ähr ähnnu obestältt.

4). Gammall kyrkioräst, som uthi förre visitatione 7 p. förmäless, resterar ähnnu någhott uppå, såsom Erich Persson i Ödningsby för sin syster, som fördess till Nagu hospitaal, resten 17 d:r 16 ör. Noch Pär Erichson i Mökälby debet till kyrkian 4 d:r 4 ör. Eliest för sin hustruss saack

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

4 rd:r. Hendrich Ersons arfwingar i Ingby 4 d:r k., i pantt gröntt klädhe 2 allnar¹⁾ Hendrich Tomasson i Westansundh 6 d:r k²⁾.

5). Karin Hendrizdotter i Ytterby, som an. 1653 århss 18 p. förmäler, rester 4 rdh:r till kyrkian, och procederas effter den 16 p. uthi åhr 1655 visitation.

6). Simon Anderson i Ytterby och Bengt Markusson i Lambersöodha hafwa legatt i lönschelägher och restera kyrkioböter. Noch Per Anderson i Westansöö i förlagh haftt sängelagh medh sin brudh, och resterer.

7). Matz Matzson i Giölby haf:r giffwett till Finströmss kyrkia 5 dh:r för sin brudh han besåff i Iommala, och penningarna schulle medh rätta höra till Iommala, huilkett och schall effterkommass.

8). Den 13 p. uthi visitation an. 1656 ähr ähnnu obestältt. Ett axelljern till kyrkianss kista böör görass.

9). Almoghen tilsadhe sigh willia godwillighen ährleggia præposito dett som ähn kan restera för the 18 breffz schrifwande.

10). *Penningar behållet i kyrkian* — 261³⁾ d:r k. berettade kyrkiowerdarna för prosten, men ingen rekenskap hade pastor i kyrkioboken, uthan sedan præpositus tijt kom motte han befalla rekna pengarna och sielff öfuerslå och tro blotta ordhen.

11). *Wijnsädh 7 t. à 6 dh:r belöper sigh*³⁾ 42. Uttgifften för wijn och oblater alt upgångett och colligerat aff sochnen 8 d:r — 30 ör.

12). I the fattigass stäck behållet 52 d:r k.

¹⁾ Härefter står i originalet: »Hindrich Oluffson i Svijby 6 d:r k;» detta är utstruket och ofvanom namnet står antecknad: »betalt».

²⁾ Härefter står i originalet följande utstrukna ord: »Hendrich Iöranson i Hamnssby och Salttwijkz soken 6 d:r;» ofvanom dessa ord står antecknad: »betalt».

³⁾ Kursiveradt i originalet; i marginalen: »lyder til 1656».

13). Inventarij längden på præstebordz gärdzgårdar när längden fåss ighen, schall han leffwererass præposito.

14). Sochneness huuss måste genom laga syyn leffwererass dn. pastori Beckio.

15). Åttingarna till kyrkian effter consistorij ordningh, ähro ogjordhe.

16). Om almosohion schall ransaakass huilka böra wara rätte almosehjon.

17). Afsäjess dett inghen släpper sin quarn för ähn tijdgården ähr ändatt och dett emmott afftonen, om söndagharna och helgedagarna undantagandhess stoore högdttijd-dagar och bönedaghar. Befinness någon häremott bryta, ware undergiffwen arbitraal straff.

18). Framdeelss taless om een lächtare i kyrkian åth quinfälken.

19). Benkiarna på lechtaren schall uplagass såssom uthi städerna.

20). Bönderna tillsadess af præposito schulle fligtigt gå till kyrkian och uthi rättan tijdh. Item dett the schulle boortläggia kyrkioglam.

21). Brudhar schulle icke gå och haffwa medh sigh någon mansspårson. Den häremott göör, schall bööta.

22). Store wisthuseett bliff:r ähn som dett ähr. Men sådessbodhen schall nu i ähr repareres uthan någhon försummelse.

23). Prästerna och åhörarenar haffwa inthett emoott huarandhra.

24). Den förfallne kyrkiobalcken upbygges medh kyrkianss pengar, men träwerkett schulle Wästansunnan schaffa till, undantagandhess 3, som haffwa 2 balkar.

25). Almoghen sadhe sigh willia wara benähne emott rectorem scholæ; och sadhe hanss antecessor inthett hafwa uptaget hanss deell.

IV. Lemlandh Anno 1657 d. 5 Februarij.

1). Ungdomen kunne tämligh wäll läsa; lickwäll bleffwo the förmante aff præposito att häreffter göra sin fljtt.

2). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fiooll. An: 1656.

3). Therass föräldrar, som willia giffwa sigh i ech-tenschap ständh, schulle sielffwa wara tillstädess.

4). Desse effterfölliandhe restera för kyrkiobygnadh och achta inghen förmaningh, huarken aff prost eller kyrkioherden, n: Thomass Nilsson och Matz Morthenson, item Isaack Hanson i Länböte och Knutzbödha, huilka bådho om förlåtelse och fingho till, effter the loffwadhe altsammans godwillelighen utträta.

5). Kyrkiowachtaren schall affhugga schoghen och stubben aff kyrkiogårdhen och utbära all roscherij ifrån kyrkian, item the stoorä stenar, som för graffwarna liggja. Den som icke effterkommer stände under arbitraal straff.

6). På ypninghen öffwer på wåkenhusett schall slåss spånor, item görass een dör, der præsterna kan gå in i kyrkian. På kyrkiofönstren schule jerntenar görass och eliest muren repareres. Men innandörrett i kyrkian upschiutess till annat åhr.

7). Den 15 p. i förra visitation åhr obestältt.

8). Kyrkioherden schall wetta aff för åhn the dödass griffter gräfwas; huar och icke, stände straff.

9). Wijnsädhen uthi moorkyrkian 4 t:r 22 c. à 6 d:r — 28:24. Uttgifften för wijn och oblater 35:6 ör, uthi samma summa åhr 7 d:r 24 ör af kyrkian taghen.

10). Penningar widh moorkyrkian 38 d:r

11). Uthi fattigass stock behället 15 d:r 16 ör.

12). Hamstocken i Järsöö 5 d:r 15½ ör. B: Daniel i Järsöö loffwade i sommar låtha göra een tafla effter brukett. I Rödän 4:31½ ör. Matz i Flaka loffwar och beställa

om taflan till Rödanss stock. Allt detta betalass af samma pengar.

13). An. 1655 spetaalss pengarna i hamnarna war 14 d:r 20 ör och ähro aff befallningzmannen Berner emottagne och schall effterseess om thett finns wara antechnadht.

14). Wijnsäden i capellet 1 t:a 10 c. å 6 d:r, summa 7: 28 ör.

Utgifften för wijn och oblater 8: 12¹/₂ ör. Kyrkianss förkofringh 19 ör.

15). Stokar och brädher af gamla sochnstughun olofflighen borttagne aff Anderss Hendrichson i Söderby, item i Peer Matzson bastughu finss och några bräder i taakett. Item Per Abrahamss son i Norby någhra brädher och remitteras till nästa tingh.

16). Antecessoris arfwingar suara till uthsäde i presteschiffter till råghlandett så myckitt som behöfwess och kornlandett 1 t:na. Och ett tunn—kornlandh successor, och dermedh schall hela åkeren wara sådd, och om gödhningenss utförelse på kornlandett bekymbrar successor sikh om.

17¹). Alla loffwadhe till hospitalet een lithen julkåst.

18). The spetelschass resande emott förbudh remitteres till befallningzmannen att afschaffa.

19). Ottingarna till kyrkian ähro ähnnu obestälte.

20). Förbödz hugga på presteskogen hielpstockar ått kyrkioherden och lofuade the hielpa till rijan på något sett som han begärer.

21). Ingen beskyldning af prester och åhörare moot huarandra.

22). Enkian klagar dett hennes angh i Hattnääss bleff aff lomparlänningarna oslagitt i fiooll på stämnodaghen. Här till suarade Oluff Erson i Lomparby på sin och capelss boars wäghnar att the kommo i rättan tijdh vndan-tagandess 3, som woro bortte, n: Knutt Larsson i Lomparby

¹) I marginalen: NB.

Reehnholt i Lompo och Tomass Larson i Lomparby. Desse 3 förklara sigh så om sin borttwarelse: Hendrich Knutson att hanss syster war där och räfsadhe. Slättercarlarna suara: effter the haffwa waritt wana i saligh h:r Isacks tijdh alla fölliass åth, kundhe the inthett lychta samma stycke. Där till suarar Hendrich Knutson och Thomass Larson att så många slättercarlar haffwa för lychtatt. Och wiste the nämpna dessa. Matz Bengtson i Lompo wara bortto och sendhe räfzjon för sigh. Larss Matzon uthi Lomparby. Men effter the inthett wiste om thett war schett på ett åhr, altså haar derass ursecht inghen krafft. Effter the med enkian blefue wel förlijkte, orkar man iche schrifua theras kapel och en sådan lång ramsa.

Dygdesamma h. Cicilia s. kyrkioheerdens enkia i Lemmelandh angaff Lomparlenningar, at den tijd in julio hon kallade them efter gammbla landsens seed at göra en arbetsdag och slå uthi hennes äng i Haddnääs thet stycket, som the i hennes s. mans tijd wore waana, tå war på samma slotterdag effter morgonwarden til midafftons tijd ett stoort slagregn.

Anno 1657 d. 8 Feb. höltz visitation i Sundh
cum annexa.

1). Ungdomen ifrån moorkyrkian och capellet kunne så medellmåttigh läsa och bleffwo af præposito scharpt förmante.

2). Sexmän och kyrkiowärdhar som anno 1656.

3). *Dominus* Johan Ekeroott bleff insatt och confirmation upläsen aff præposito medh admonition.

4). Den 7 p. i förra visitation ähr ähnnu obestältt.

5) 1). Almoghen tilsadhe sigh och willia contribuera een lithen jullkåst till the fattigha uthi hospitalet.

¹⁾ I marginalen: NB.

- 6). Den 8 p. uthi förra visitation ähr oförrettat.
- 7). Finby balken haffwa alla bygd, undantaghandhess Pär Markusson i Pärssnäss, huilken schall dertill på tinghett wara tildömbdh, detta wetta sexmännerna berätta. Men effter han sträffwar emott, remitterar han ighen till tinghett.
- 8). Den 11 p. uthi förra visitation ähr obeställt.
- 9). Låsett till the fattigass kista ähr inthett ähnnu kiöpt.
- 10). Hendrich Nilsson enkia resterar på den gamla kyrkiogäldhen $5\frac{1}{2}$ d:r k. m.
- 11). Oloff Persson i Pärssby, bæssmannen Strandh i Salttwijkz sochn, Jöran Hendersson bæssman i Bränbolsta, Jöran Matzon i Domarbööle. Hanss Larsson i Gunnarsby 1 d:r. Desse restera ähn för otijdigdt sängelagh, och böör samma *pengar* kyrkian. Item Johan Ersson i Salttwijck och Kårmunde by haf:r belägrat sin brudh och haar waritt i trolloffningh medh hånne uthi $1\frac{3}{4}$ ähr och födde barn och kom till inghen wixell. Om modrenss plicht för sin försummelse remitterer till consistorium effter hon inthett angaff saaken huarken för sin eghen siälesörjare eller och prosten. Johan har sielff uttlagdt sitt böte i Salttwijck, där han boor, förähn han bleff försontt medh församblinghen, och samma bööte hörer huarken heltt eller halfft till Sundz kyrkia, medan han icke war ther wigder.
- 12). Den 21 och 22 p. uthi förra visitation ähr obestälta.
- 13). Den 24 p. ähr och obeställt.
- 14). Wijnsäden i moorkyrkian $4\frac{3}{4}$ tr à 5 d:r summa 23:24 ör. Uttgifften för wijn och oblater öffwanb: summa och af kyrkian taghett 8 d:r.
- 15). Michell i Culla haf:r af kyrkian att fodhra 6: 8 ör.
- 16). *Pengar behållet i kyrkian*¹⁾ 28 d:r 2 ör.
- 17). *Uthi the fattigass offerståck pengar*¹⁾ behållet 13 d:r 20 ör.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

18). Wijnsäden uthi capellet 2 tr och 8 cap. à 5 d:r t:n sum. 11 d:r 8 ör. Altt detta ähr upgånget och Erich Oluffsson i Löfföo bliff:r schyldigh 1:4 ör Men Andersss i Grunsunda har af kyrkian fodhra på 1655 2:7½ ör.

19). Wthi the *fattigass stock behållet pengar 10 d:r*¹⁾. För samma pengar köpess lååss och ett schrijn eller någon ask.

20). Åttingarna äbro ähnnu ogjordha och böre beställass.

21). Een stughu haff:r almoghen bewillat att uprätta nu i åhr i prestegårdhen.

22). Huilka the rätte sochnetiggiare wara schulle, beställer d. pastor medh kyrkiorådett om.

23). Widh moorkyrkian schall och beställass om kyrkiokistan, item om hängslett till klockan, item een yxe till kyrkian.

34)²⁾. Kyrkioness inventarium uplästess och theremott hade almoghen inthett att användha.

35). Spiellett till bagarstughun schall beställass af dem, som stughun hålla.

36). Prästerna och almoghen haffua slett inthett emot huarandra.

37). Prästegårdzenns inventarium losess och af præposito upp.

An:o 1657 d. 21 Majj, höltz samtaal om några punchter medh allmogen i Lomparlandh.

1). Desse woro borta: Lompo Clemmet ähr heemstadder, Lomparby Oloff Månsson. Skall ransakas om the-ras förfall.

2). Alle andra, som tillstädes woro, loffuadhe d. 27 Majj nestkommande afhugga allan skogen, som ähr inom kyrkiobalkarna.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

²⁾ I originalet fel i numreringen.

3). Behöffues icke uthwidga kyrkiogården, emedan der ähr härliga platzer på wester, når och öster sijdan, dijt heela almogen bewilliadhe låta begraffua sina döda, och icke trengia sig på söder sijdan förähn kistorne äro rutt-nadhe. Greffuer någon sijdlendt är, och watn står i graff-uen, skall presten icke iorda liket förähn dee haffua op-kastat en ny graff.

4). Dee kyrkiobalkar, som lutha, skola reesas op och leggas werke på der så behöffues, att icke getter kunna springa öffuer.

5). Kyrkiotaket skal besichtas och botas om drop finnes.

6). Offerstocken på Tistronholma skall iärnas på nytt igen och skall kiöpas gott låss före.

7). Lijkstolar oförljkte äro dessa: H. Kirstin i När-boda, Danil i Swijnöö, Mattz Jacobsson i Närboda.

8). Klockare tillsätter kyrkioherden medh kyrkiorådet.

9). Alt klart emillan prester och åhörare.

Föggell dhen 22 Maj.

1). Kyrckiowärdar Matz Tijstrosson, Jönss Andersson. Sexmännen: Hanss Hinderesson, Matz Staphansson, Marcuss Matzon, Anderss Peersson, Isaac Hinderesson.

2). Låssa illa och loffua förbettra sigh.

3). *Reverendus pastor besuärrar sigh att* ¹⁾ Töffsalaboar draga noth vthi sin sochn och gifua ringa dher aff och förmenar sigh dhen samma tijonden hörer honom allena till och intet presten i Töffsala. Dom här vppå måste skaffass ifrå consistorio skrifftelighen.

4). Rester saligh David Jöransson effter rekninghen 1655 3 d:r 2 öre. 1656 3 d:r 11 öre. Effter han haf:r warit een fljigtigh man vthi ämbetet och intet fått sin lön huart ähr, så skencker sochnen arffuingarna heela resten.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

5). Hela sochnen haar samsat sikh, när wijnsädhén vthagess om wintren, sielffue settia köp, och dhen, som mäst giffuer för redha penningar, honom skola kyrkiowärderna vplåta, och heela summan leggess vthi kyrkioness kista.

6). 656 kyrckiones inkomst 30 d:r, vthgifften 31 d:r.

7). Dhesse restera för legerstelle: Thomatz i Biörssboda.

8). Kyrkiobötherna, som äro falne på härätzinget för skualder, clareras i nesta visitation.

9). Om sochnestuffu och ugnen obestelt efter dhen 8 puncten i dhen förra visitation skall bestellass till nästa visitation. Om jordhögen är obestelt och skulle medh dhet första bestellass, men alla föregiffua, att han står full medh kistor och kan intett jämnass för än kistorna bliffua rotnadhe.

11)¹⁾. Allmogen haar skaffat 32 och hundradhe stenar äro köpta för kyrckioness penningar, och loffua nu inleggia så longt och steen tilreckia innan hööanden. Sedhan i följande åhren bestelless effter dhen 12 puncten i dhen förra visitation.

12). Om warghskärtz stuffwa skall bestellass tilkommandhe årh.

13). Om bagarstuffvn låffuadhe dhe i årh förfärdiga.

14). Stoorporthen medh een lijten gånghorth vpsettess nu medh det första.

15). Källaren medh bodhen och kyrckiomuren skall besichtass om tilkommande söndagh eller och i dagh och så bestelless at pastor görss klagelöss, och kyrckian iche någon skadha skeer.

16). Huadh som fattass på kyrckiebalkarna skall bestellass dhe som fattass medh första.

17). Dhen 16 och 17 punct i förra visitatio är obestelt om bastugun.

18). Offerstocken i Flijssöön 654, 655 och 656 haar Oloff Isaackzson herr Larses quittentz på 5 d:r 18 öre; samma quittenss skall leffrerass oth befallningzmannen.

¹⁾ Numreringen felaktig i orig.

19). Dhen 18 puncth i förra visitation om 7 d:r 11 öre, som äro falne i Flijssöö och Grönhampn, låter herr Larss Matz Swensons arffuingar clarera på härätztingett effter dett är borta för hospitalet 654.

20). Jöran Hinderess. och Tomatz Matzson i Brottöö aro quitterade aff herr Larss för 1656. 18 dh:r 30 ö., quittenzet sampt för 655 på 18 dh:r 28 öre skall leffreras be-falningzmannen.

21). Aff Glijpe offerstock är fallit tilhopa för 655 och 656 17 d:r 26 $\frac{1}{2}$ öre. 1656 är fallit aff armbyssan 3 d:r 16 öre, item aff heemstocken 1 d:r 12 öre, item aff holmstocken 1 d:r 22 $\frac{1}{2}$ öre, facit 6 d:r 17 $\frac{1}{2}$ öre. Vthgiffuit 14 dh:r 4 öre, dherpå wällachtigh Jon Iwasson haar rekningh på.

22). Selssöö offerstok fallit 655 9 dh:r 31 $\frac{1}{2}$ öre, 1656 9 m:r 4 öre, löper 12 dh:r 11 öre. Förestondarna i Sotunga kunna förfroga sigh hooss bijskopen, om dhe få något dheraff eller intet till derass cappell.

23). Offerordningen emellan kyrckioheerdhen och kyrkian vplästes 656 vthi visitation dhet församblingen nu bekendhe.

24). Vthi kyrckioness kista finss nu inga penningar.

25). Reverendus pastor klagadhe öf:r allmogen, att dhe haffua ifrån honom sköthfisketijondhen såsom och dhe, som bruka Föglöö, göra intet dher aff een stoor deell. Item sielltijondhen, lijkwäll skall dhet, som han seger, wara kommit för kungen, att han haar stoor intrader i sochnen. Bleffuo förmante til räträdig tijond och loffuade got.

26). Om tiggjare skall om tilkommande söndagh beslutass huilecka bör wara retta allmosehion.

27). Pijgorna Karin och Ella beskyllass at dhe haffua giffuit öknam sochnfolket, och effter dhe nu haffua gått bort emoth förbodh, skola dhe stemmass och förhörass tilkommande söndagh. Om dhet befins i sanningh, skola the tingzförass.

28). Fogel lefrerat på breffsens betalning torra ged-
dor $1\frac{1}{2}$ \mathcal{E} à 6 m., fiäder 2 \mathcal{E} à 4:12, löper 10: 8¹⁾.

Kökar.

Närwarande h. Gabriel, kyrkiow.: Simon
Erikson, Thomas Larson, sexman Erik Jacobson.

- 1). Behållit i kyrkian 14 dal.
- 2). The fattigas stokpengar behållit 6:16.
- 3). Then 6 p. i förra visitation behöfues godh inspection.
- 4). 1657 blef 1656 lofuat bygja bagarestugu och ähr
än obestelt.
- 5). Rester för taklen Isac i Flisö 6 m, Daniel i Grän-
boda 6 m., Oluf Larson i Finö 1 d., Jöran Jöranson i
Gränboda 10 *myc.*, Isaac Erikson i Carlby 1 dal.

Kumblinge dhen 24 Maj.

Kyrekiowärdar Jacob i Biörece och Hindrich Jacobss. i
Kumblinge²⁾. Sexmän: Hindrich Peerss., Erich Peersson i
Lappo, Larss i sin broderss Oloffz stelle.

- 1). Behollit penningar i kyrkian 8 d:r 26 öre.
- 2). Dhen 4 puncth i förra visitation är obestelt och
måste Hindrich Persson och Oloff Staphans. efter sin skyl-
dighet fordra och leffrera till kyrkian thet henne tilkommer
n: 1 r. d:r.
- 3). Till taket på wester lukan kan brukass och
lagass dhen gafflen, som står vthi soknestugan.
- 4). Kyrekiobalktaken lagass alt omkringh, ther ypna
holl äro, och dhe som äro tinghördhe för sine oreparerade

¹⁾ I marginalen står härinvid: lemnat i Fogel.

²⁾ Här har såsom den andra kyrkovärden varit upptagen: Simon
Matzson vthi Seghlinge; men namnet Simon Matzson är öfverstruket.

balkar, skola tingförass på nytt igen, så frampt dhe icke bliffua för bygde, innan nästa tingh.

5). Klockaren är befalt och loffuat afhugga all skoghen inom kyrkiobalkarna och rydia all stok aff kyrckio-gården och göra altarett reent.

6). Jacob Ersson rester 16 öre till kyrckiotaket 656 och loffuar tilkommande söndagh betala och samma penningar höra kyrckian till.

7). Sochnen besuärar sigh öf:r halffua Hullbergh wara affhändt genom oret berettelse för hans nådhe greff Peer Prahe ¹⁾ ifrån kyrckian, huilket greffueliga breff lydher nu heelt och hollit på prestebolet. Samma breff haf:r domcappitlet bestått kyrckioheerden och kyrckian att affträda. Prosten remiterar denne saken till doomcappitlet, eller affstå att klandra. Kyrckiowärden Simon i Seglinge berettade sochnenes meningh icke wara om dhe holmar, som stå i breffuet, vtan några andra holmar, som liggia dher omkringh och haffua andra egentliga nampn, och seja att dhe haffua warit kyrckioness egendom aff vhrminness häffd och samma holmar haar kyrckian nu mist i trij åhr. Men wördige kyrckioherden förmenar vnder Hullbergh samma holmar wara förståendess, och finss ingen rettelse härom, som kan göra åthskilna i kyrckian. Holger i Lappo reeser till doomcappitlet, så frampt Brendeboar wela senda een man med honom eller eensam göra honom fulmechtigh.

8). 654 och 655 miste pastor hela vnderhållet, men 1653, när dhet bleff arresterat, nöth han halffua vnderhållet vthi spanmål, men vti smöret fick han intet, och på desse åhr will han intet bettala moorkyrckian och cappellet eller sochnen dhe penningar igen, för huilka penningar dhe haffua köpt wijn och oblater vthi trij åhr. Men 1656 fick han niuta vnderhållet, och nekar icke holla wijn och oblater tillfyllest på dhe åhr vnderhållet honom beståss, helst medan kyrckiotijonden ringa stijger i skäärgården.

¹⁾ Namnet Brahe är i orig. skrifvet med P.

- 9). Dhen 17 i 1653 åhrs visitation obestelt.
- 10). Bekenner sochnen huarcken wara fordrat eller opburit aff w. kyrckioheerden någon partzell som owant är.
- 11). Skall *dominus Henricus* holla richtigh rekningh medh sochnen på alla kyrckioherdens intrader och dhen rest som, förholles aff tresko, framleggia på tingzbolet åhr-
ligh restlengd.
- 12). Bleff sacht och låffuat tilkommande åhr been-
kammar och settess nordan på wedh sakrestijgen.
- 14)¹⁾. Församlingen måste söckia någott medell att bota dhen sänchta kyrckiogården, dher kistona flyta vthi watnet. Item rådleggia om kyrckian skall meera huithlijmass eller intet, eller dett är nogh att holen plostrarss ighen.
- 15). Sakrestijghhualffuet måste botass medh dhett första på öster sijdhan medh starck plancka och stödher.
- 16). Om skorstenen i sänghstuffwn icke muras aff i rettan tijdh, effter ingen eld kan brukass, så skola dhe tingh-
förass på nästa tingh.
- 17). Moorkyrckioboar haffua steenkyrckia, huilken kostar holla medh tak och torn och annat myckit, såsom sochneness rette huffwkyrckia, och effter cappelssoarna äro 20 mantall meera och drågo sigh vndan i fioll att betala tieran 11 t:r, som kåstadhe 52 d:r, såsom och kyrckio-spånaren, som fick 55 d:r, och alt dhetta måtte 30 böndher i moorkyrckian skaffa betalningh till, begäradhe, såframpt cappelssoarne icke weella bequämma sigh ordningh och dom öf:r cappelssoar, först att när kyrckiobygna hafftz för händer, att dhe må niuta samma rett såsom andra sochnar inpå landhett wederforss, helst medan dhe aff ålder haffua burit lijka bördha medh moorkyrckioboar i åkor, dagzwärker, kost och alla expensers betalningh. Sedan att dhe måtte få aff dhe kyrckioböther, som dher vthe falla på häratztinget, halffgarten til moorkyrckian. Belangande kyrckioböther wedh cappellet är skäligh, att dhett blif:r widh cappel-

¹⁾ 13) utstruket i originalet.

let, som dher faller, men den öfriga punctt remiterar prosten till e. w. biskopen efter han kan icke förändra gammall sedwenja.

Brändö dhen 25 Majj.

Kyrckiowärd.: Jöran i Offwa, Erich i Fiskö; sexm.: Jönss Jacobss., Erich Thomatzss., Biörn Oloffsson.

1). Mässerken och altareduken skall betalass medh det snaraste.

2). Skal köpass lerfft till duckskijffuan.

3). Altartafflor framdeless köpess och huadh annat kyrkian behöffuer.

4). Kyrckiokalken skall botass och liusstakan opfrijass och botass.

5). Skola rådhsse een större klocka.

6). Skålla opstämmas på een wiss dagh och öfrtygass dhe, som icke haffua förfärdiga sina balkar. Sedan settia dhem dagh före och byggia dhe icke så stemmass dhe till tingh.

7). Dhen 10 punctt i dhen förra visitation är obestelt om prestegårdz husen, bodhe i moorkyrkian och cappellet, och skall detta skeep medh dhet aldräförsta; skeer icke så leffrerass häretzhöfdingen *præpositi* skriffit på tinget.

8). Reethewärket, som fattass på cappellet, framföress och vpsloss medh dett första.

9). Bleff gillat att Erich Staphansson i Fiske skall slippa medh 2 d:r k. m. för dhen tieran, som han lenge haar wari klander vthi, dhermed han och sochnen wäll gåffuo sikh till fridz. Hindrich ibidem rester för tieru 16 öre.

10). Jurmo Peer Hindersson rester 2 t:r, Matz Michelss. rester 2 d:r, Matz Jönss. 2 d:r. Sedhan rester medh tuå andra 6 d:r 8 öre. Simsala Jacob Simonss 1 d:r, Oloff

Simonsson 5 d:r. Seuringh i Fiskee 5 d:r, Lappo Jönss Pereson 5 dh:r Anderss i Biörnholma för otidigt sängelagh rester 3 d:r. Hindrich Simonsson Br . . . rester för samma last 6 d:r och andra sådana.

11). Bagarstughu vngh och skorstenen förfärdigass medh dett första eller tinghföress.

12). *Præpositus* remitterar klockarlönen till e. w. biskopen.

13). Rester på sädestijenden vthi Brändö och willja intet betala för hösten.

14). Gertru i Offua troloffuat medh Jacob Ersson, huilken haar beleggrat een — — — — —¹⁾ — tinget til prosten att låta examinera. Och om brudhen stodh effter sin brudhgumme eller icke dhenna brudh är så mothwilligh, att hon haar intet wela komma tilstädess för kyrekiorådet effter prostens befallningh, fogdhen skall ansökiass att späckia hennes mothwillighet och stoorä modh medh slotz arbete eller fängelse, effter hon icke wille ödmiucka sigh till dett ringaste. Huilket heela almoghen betygadhe. (Efteråt tilllagdt:) Omsijder ödmiuckadhe hon sigh, och bleff förlåtit.

15). Klagar herr Märthen att vnder gudztiensten på gånghdagarna bruka sombliga skytterij och ifrån somblige gårdar komma intet fålek. Låffua bettra sigh.

16). Bleff ytterligare förmante om siälltijenden eller skall herr Hindrich tinghföra dhem han kan öf:rtuga haffua fått.

17). Om wijnsäden kan ingen klareringh skee för dhe skäll, som stå i dhen 8 puncth i moorkyrekian.

18). Klagar Erich Staphan att hanss son är öcknämnat aff Kirstin Marcusedatter i Käskenpä. Bleff sacht att kyrekiorådet skall ransaka och dher dhe finna saken wara gråff, låta komma på häretztinget.

19). Om brudhstuffwgången vthi skärgården på stoorä fiälar och emoth ordninghen i nästliggiande Fiske sochnar

¹⁾ Oläsligt, emedan nästan en hel rad i originalet blifvit bortklipt

begärar almogen niuta sin gamla häffd. Detta remiteras till e. w. bijskopen.

20) ¹⁾. Behollit penningar vthi capellet 46 d:r k. m.

Anno 1657 d. 25 Oktober höltz visitation i Saltwijk.

1). Kyrkiowerder och sexmän samma som i fiool an:o 1656.

2). Ähr begärdt rätt gårdfarat, och ingen ähr funnen som will herbergerä h:r Månsas effterlefuerska.

3). Wijn till kyrkian ifrån helgomessan an:o 1656 in till dato åthgångit 18 kannor. Oblater 2100. För 1 kanna wijn 9 mk, belöper 38 d:r, för 100 oblater 1 mk, belöper sig 5 d. 8 ör.

Sm. 43: 8 kopp:r m:tt.

4). På wijnsäden för 1657 ähr lefrerat 5 dh:r. När säden gällar, skall wijnsäden häreffter malas, inpackas i tunnor och förskickas till Stockholm och bortsälias, och pengarna inkastas i kyrkiones kista, effter pengar åhrlig tädan borttagas och uthgiffuas för wijn och oblater.

5). Restantier till kyrkian:

1). Mattz Ericksson i Nääs för sin saak korn 3 halfspan eller 6 d:r kp. m. och bettalte strax effter åth Samul i Ströma.

2). Thomas i Fremmanby för sin saak korn 3 halfspan, och samma sädh har Hind. Nilsson i Bertby såldt för 5 dal.

3) ²⁾. Jacob Olofsson i Gerttby debet — 4 d:r för sin saak.

4). Sal. Vrbans lägerstelle pengar — 5 d:r kop:r m:t och bettalte söndagen nest effter.

¹⁾ Denna paragraf är efteråt tillagd.

²⁾ I marg. står: obet.

5) ¹⁾. Cnut i Toböle på sin huussbondes wegnar 8 d:r kp:r m:tt och lofuar bettala medh första yppenwatn, både kyrkiones, såssom och præpositi enskijlta gäld.

6) ¹⁾. Anders i Nääs för lägerstelle — — — 5 d:r k. m.

7) ¹⁾. Johan Månsson för sijn saak lofuat handbock och psalmbock till kyrkian och dett med första yppenwatn.

8) ¹⁾. Sal. Mårthen i Lammansby testementerat till kyrkian ett nööth om 2 ahr, och majjoren Johan Hansson haar 1656 på sommartinget i Saltwijk lofuat at samma nööth skall lefreras kyrkian; detta wetta kyrkiorådet beretta.

9). Michil Mattzsson i Nääs haar satt i pant 1 skeedh till kyrkian för 4 dal., och stått i många åhr och gör icke tillfyllest, säger sikh nu medh första yppenwatn igenlöösa.

10) ²⁾. An:o 1654 ähr Olof Erickson i Nääs saakfält för juulfredzbrot till 40 m:r s:r m:tt, huilket skall treeskipetes bytas neml. åth kyrkian, hospitalet och huussfattige och remitteras til nesta ting effter Olof haar något emoot Erick Larsson. Något effter war han tillstädes medh sina böönemän, när execution skedde på hagarna och blef aftalt, at han bettalar hospitalet alt på sin quota, och kyrkian $\frac{1}{3}$, och gafz honom tilfridz således, at om han galnas, står yppet ¹⁾ hela bötet. A. 1658 har han åter brutit juulfred nijonde dag juul, och för then skul efter han iche hölt löfte, så är iche häller wij pliktige hålla wårt loffte, utan löftesmannen för böthe schaffe, eller sielfua 40 m. för thet förra juulfredzbrotet, och kommer flera gångor igen står honom yppit 1658 åhrs juulfredz brot såsom protocolleratt på häradztinget 1658 then 12 Februarij.

6). Kyrkiones *pengar* behållit — 80 d:r kopp:r m:t
Men häraf bettalt prostelönen 6:

¹⁾ I marg. står: obet.

²⁾ I marg.: rester 5 dal. huilka löfftesmennerna moste betala. NB. 8 dal. och $10\frac{1}{2}$ öre kyrkian skal behålla.

sum:

8 dal. 11 ör.

Räkenskapzlönen -- -- -- 8:

Kyrkiowerderna -- -- -- 4:

7). Kyrkiotaket skall fästas medh $\frac{1}{2}$ rötter. Quere om tornet!

8). Wijngropen att muura upskiutes till första wårdag.

9). Kiöpes tiäru till kyrkiodörarna 2 och wåkenhussdören till wären.

10). Prestegårdsbygna pro a:o 1658.

Framstugu hugges af nya nu tillkommande åhr 1648, medh lijka wijd medh bagarstugun och 1649 framföres, efter mantalet är litet.

Bagarstugu vgnen vplagas och dett skall skee nu strax. Item vnder syllarna. Item bota spiellen etc. Och tillkommande åhr, will Gudh, måste muras heela pijpan och vgnen af nyo. Dören måste stå op i gafuel för röök skull ifrå folket ståår vp och in till thess the leggia sig mest dagelig, fast wintern åhr aller så stoor.

Badstugu golfuet botas, item trapporna.

Halm — hööladan, fattas några stockar, och effter thet åhr it tarfhuus, skall presten hålla taket och sochnen lappa weggen.

Swijnhuus åhr och itt tarfhuuss. Och effter iag har hållit suiijnhuus åhrlig, och will åhn hålla i 2 åhr, begärer iag sochnen will hielpa några granstockar till itt lider, som mig hörer och iche soknen, huilket de gode män och är efterkommit.

11). Vplästes Hindrick Jöranssons bekenelse, samt sochnenes om kornsådhen.

12). Kyrkiowerder 2, och sexman 1, som åhre förordnadhe, skola i rettan tijdh see på alla kyrkio och prestbohls tarfuer och tillsäija i rettan tijdh, och sedan drifua ther på, och tingföra them, som af tresko försumma åkor och dagzwerken, elliest gifz ingen löön efter welb. Creutzens och doomcapitles ordning.

13). Peer Jacobsson i Nääs och Michil Pålsson i Borbo treskas emoot att bettala höö för Borbo ångs vpgräf-uande, och therfore skole the tingföras på nesta ting af

kyrkiowerderna. *Item* ¹⁾ skola gräfuorna åter synas och waderas tillkommandhe åhr. *Item* ¹⁾ huru hegna kan hållas emillan borgen och Borbo ängen, therifrån går stoor ohägna prestbohlet till skada.

14). Till 2 siuka ähr bewilliat rog 4 tr och wickt 4 \mathcal{E} af ödesrântan, som faller här i Saltwijk.

Anno 1648 *dominica* invocavit ähre effterföliande punchter i en allmen sochnstemma förrättadhe op i scholan, som i ofuanbete *visitation* blefuo lemnadhe, effter dagen tå iche tilrechte.

1). Effter almogen i offentelig soknstemma beuiliade anno 1656 in Martio en almosa til juulkost åt the spittelska, äwen såsom Sund, Finström, Hamarland och Lemmeland på samma åhr beuiliade uthi offentelig prosteting, såsom protocollerat är i *visitations* boeken, och uthi landzsteman bekendt bleff 1657 in Decembri såsom fougten Oluff Hägers attest utwijsar, at b:te soknar iche allenast hafua beuiliat utan samma almosa och juulkost lofuade åhrligen efter huars och ens råd utgöra, och beretta bönderna at b:te almosa är för 1657 opburin i b:te soknar; men efter Saltvik ångrade och ryggiade sin lofuen, och vttydde blifua skulle en vtlago, blef almosan iche lefrerat op i scholan mehr än af 11 bönder, och samma almosa bleff skiftat emillan the 2 spittelska i Saltwijk; och för sådan beskyldning och vttydning frågas aldrig mehr efter b:te juulkost i någon sokn, utan skal förhöras, efter kungens intrader iche tilreckia, om the spittelske kunna slippa hädan efter the 50 dal. eller iche, som Kongl. ordning them pålegger vtgöra til hospitalet, ty the spittelske böra iche suelta ihial, eij heller bör för bespijsningen skul the spittelska så lenge ligia uti soknarna, som nu i några åhr skeedt är, eij heller haar cronan medel i sådana fegdetijder gifua större vnderhold. Begäres för thenskul almogens goda betenkiande, huad the gilla och ogilla, at thet kan hafua bestånd huad i *visitationer* och soknstem-

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

mor beslutet warder och embeterna blifua obefleckiade, och wetta, at seija the orolige opstussare, at befaln. Oluff Häger fijk befalning i rekne cammaren 1656 in Octobri, at prosten skulle tala med almogen i visitation om b:te almosa til hospitalet, eliest wore almogen aldrig therom påminter. Resol:o vulgi.

2). Tilseijes Maths Bengtson i Fremandby och Erik Hanson i Ökarby at the laga til några åhrs gångkläder i alla partzeler. Item sengkläder. Bräder och spijjk til lijjk-kistor, yxe, eldkäril, dryckes- och maatkäril item sengkläder til tarfuen at the siuka kunna afföras i wår strax sådt och trädt ähr i första wäg, och lensmannen thetta pådrif:r efter befal. ordre.

3). Anno 1657 haar Erik Jöranson belägrat Walbor i Laffo och lofuat på häradztinget 1658 then 12 Feb. sedan han länge nekat och sig försuorit haf:r, at wilia ekta henne.

Bolarens brot äro thessa.

1. At han haar fallit i hoor then tijd han war klockare i Finström och en kyrkiones tienare, och bör altså dubbelt kyrkiotraff. 2. Gått til Gudz bord oförsont med Gud och församlingen hela tijden han haar legat och gåt i sina synder. 5. Rendt fram i kyrkian i the fremsta benkiar then tijd han haar warit oförljakter med Gud och Hans h. försambling. 4. Nekat och suorit monga grofua eeder för häradztinget, stog och in för häradztinget när han stog til retta thet han aldrig war barnfadren, eij heller skulle han ekta henne. 5. Försat prostens stemning then 24. Feb.

Skökians brot äro thessa.

1. At hon haar fallit i synd. 2. Gåt til Gudz bord i sin synd sedan hon war belegrat och i the 40 wekur förän hon bleff förlossat. 3. Gåt til kyrkia i Sund, Saltvijk, Finström för en jungfru och piga barhofda, med carteek om halsen, med fru slöia öf:r lijffuet och med perllaad på huffuudet nestan in til födzlotijden. 4. Warit spotsk i mun-

nen, när hon är blifuin påmint, at aflegia sin högfärdiga wanskapeliga förargeliga kyrkiokläder. 5. Nekat och suorit med monga eeder, at hon aldrig war hafuandes iche allenast mädan hon war i tienst hoos befalningzmannen, utan 14 dagar för förlosningen, när henne 2 reesor beskiedades en hederligh dannequinna, som skulle seija henne, at ther hon iche wil goduilligt bekenna, skulle the werdzliga skicka til henne quinna, som hennes bröst besikta och mölka skulle, och itt sådant omak skal embete hafua för sådana skamfulla horor. 6. Warit 2 gångor stemd til förhöör nemlig 21 och 24 Febr. och föraktat stemningen. 7. Emillan både thessa stemningzterminerna kom hon til prestgården med lensmannen at försona sina brot och wille med en possa duun at gifua i mutor och meente således slippa lindrigt. Sententia är thenna, at the både måste stå oppenbar schriffit så monga kyrkiodagar hela kyrkiorådet pröfuar them hafua förtient eller må befaln. afdrifua them til doomcap. efter en lindrigare doom, och sedan wijas. Treskas the och wela iche vndergå, så skal welb. landzhöfdingen theras brott kungöras och mootuillighet.

Desse hafva stått in loco peccatorum 2 söndagar och giffwit pengar 15 d:r k. m.¹⁾

4). Ähr opläsit kungens forwaring om barnamord af predijkstolen. Item almogens förähringz lengd til kyrkians reformation och reparation.

5). Målaren haar förunt utstoffera kors på sin egin kost, för halfparthen minder än han tröste arbeta före hoos andra för prepositi promotion skul nemlig 12 dal. k. m.

6). Almogen är befalt schaffa och framstella til wårfrudagen en skickelig kyrkiowaktare, eller begära af prosten at han skaffar them.

7). Böterna af them, som wore borta i schriftholdet och i senast soknstemma, schola sexmennerna utfordra.

¹⁾ Denna sats är skriven med annan stil.

8). Wetta the några pläga wara borta ifrå kyrkian eller komma drukna i kyrkian eller träta på kyrkiowallen och kyrkiowägar eller olydiga barn eller bullersamma hionlag.

9). Hela soknen klagar at the få om wintren iche hafua sina slädar wid kyrkian för oxar och gether, som äta op fodret och böka kläderna vhr slädan.

10). Om extraordinari tienst är doomcap. ordning ofta publicerat, och til — — — — —¹⁾ än en gångh.

Saltwijck
Anno 1658.

Sochnestämman lyst *dominica quasimodo geniti*.

*Absentes:*²⁾ Michel Matzon i Nääs.

I). Om Hanses hustru i Åfwanåker blef beslutit att tuenne af sexmännerna schola gå till häradzhöfdinghen och af honom förfara huru medh henne schall tillgå uthi hennes manss frånwaro, huilken schall achta henne och att hon genom hanss attest måtte komma i dåårhusett i Danwijken.

II). Blef beslutit att kalken schall sendass till Stochholm att förgyllass innantill.

III). Spetelscha Matz Bengtsons datter i Främmanby, Ehrik Hanssons hustru syster i Åfvanöker, ähre afsagde, att dhe schola afförass strax warmt blif:r och detta schola dheras slächt effterkomma. Desse hafwa sin arfzlått uthi löst och fast, tillika medh dhe andra syschonen. Sochnen lofuade een lithen hielp åth Matz B.

IV). Ödessrântan ähr tilsagdt af ländzman, att the schola hafwa den tillredz, och the, som någhon lägenheet hafva, måtte och sedan taga sin tull däraf huadh schälighdt kan wara. Almenningerântan ähr tijt allaredo förtt.

V). Om skolan hafwa hela landett beslutit, att stuffuan schall vedertagass och på nytt upmijssias; men näffwer mente the att cronan schola hålla. Detta berättadhe Hendrich

¹⁾ Oläsligt, emedan nästan en hel rad blifvit bortklipt i originalet.

²⁾ Kurs. i orig.

Ehrson i Nääss och Zacharias i Åfwånåker. Derass förslagh war och detta, att man schulle anhålla hooss wälb:ne landzhöfdinghen, att den tullen, som Karafinnar gifua widh slottet, kunne blifua föruntt till skolanss reparation.

VI). Kyrkiorådett wille öf:rtala Simon Jöransson, den som tiänar hooss Hendrich i Berttby, att blifwa kyrkiowachtare.

VII). Blef beslutit om timbringhen i prästegårdhen på ladan, lijdrett och bastughan företaga om morghon eller öffuermorghon.

VIII). Om schinern till måhlninghen schole the hafwa med sigh till kyrkian och inläggia i schraapcammaren med dess antechnadhe.

IX). Tillkommandhe söndagh schall uttagass *pengar* i kyrkian 23: 28 ör för färgorna, som borgadess i höstass, och 5 d:r för omaakett.

X). Oluff Ehrsson i Nääss blef underwijst att han inthet slipper dett.

Anno 1658 Junij 28 hölts soknstemma i Saltvijk.

Gambla handlingar äro thessa i förra åhrs visitation.

1). Restera kyrkian: Jacob Olson i Bertby 4 dal., Cnut i Tobole¹⁾ på sin husbondes förähring 8 dal., Anders i Nääs för legerstelle 5 dal., Johan Månson för sin saak 2 böker, Michel Mathson i Nääs 4 dal., j pant 1 g. silfsked, s. Märthen i Lammansby testamenterat til kyrkian vng nööt 1, Oluf Eriksons 5 dal och löftesmenen skola betala.

Bleff sagt at ingen är pliktig hålla book lenger, kyrkiowerderna tingföre eller betale sielffua.

2). Aff the 25 dal. Oluff Erikson i Nääs för julfreesd brot böta skulle til hospitalet, the fattiga och kyrkian, löper på kyrkian eij mehr än 8 d. 10¹/₂ öhr, men så må kyrkian behålla halffparthen, och för the andra *pengar* haar hustru

¹⁾ Mellan raderna är antecknadt: NB. privat geld.

Britas s. h. Michels son fåt rog $1\frac{1}{2}$ tunna rog af præposito och pengarna är kyrkian mig skyldig.

3). Kyrkiotaket och tornet moste better besiktas och i tijd festas. Bleff lofuat om tilkommande lögerdag.

4). Wijjngroop moste muras och kyrkiowerden hafua nyckelen, at iche klockaren och andra må opdricka wijnet.

5). Blef befalt köpa tiära til 2 kyrkiödörrar och wakenhuss dören, men thet efterkommes aldrigh. Lofuat om lögerdag.

6). Kyrkiowerderna ransaka huem then öppna kyrkiobalken äger östanpå och nu strax bota.

7). Framstugun opsettes 1659. Bönderna wille hafua gråsteen tienlig under syllarna i höst tilhopalagd. Effter stugun är 1 alen stäkre och så mykit ringiare at hålla än baakugn, begäres 9 stockar til millanwägg i samma stelle.

8). Bönderna som hålla badstugun, hafue tilreedz kalk, tegel, murmestare tinget ifrå Wargatta emillan höanden och skördanden ¹⁾.

9). Stolpherbre tilkomande winter med sin gilla lengd, högd och bred.

10). Swijn kunna the handla h. Maths fähuus och gifua mig 1 fäästock huar igen, så hafua the taak med, och såge gerna at thet opsattes i höst. Thet wahrar wel i en mansålder, om thet tompas högt.

11). Borbo engen behöf:r sijijn emillan borgen och Borbo engen, huru best kan hållas hägn, och med thet samma syna skadeståndet 1658 på suingräfiorna efter tingzdomen åhrlig så lenge engen wållar sig och anklaga Peer Jacobson i Antböle och Michil i Borbo, för thet the treskades at betala böteshöet 1657 på nesta ting.

12). Kyrkiowerd wille eij glöma stemma.

13). Om sochnen iche schaffar kyrkiowaktare efter the iche wela iag schaffa skulle, så gör iag iche mehr än

¹⁾ I originalet står mellan raderna ofvanom ordet »kalk»: 1 sp; ofvanom ordet »tegel» står: 30 st. på mantalet.

läser op evangelium på predijkstolen och strax läser litanien och bönera och thermed besluter *predican* och thet wil iagh försuara, om kyrkiowaktaren, som tienlig är, iche framstelles tilkomande söndag. Och thetta är ord och amen.

14). Om klockare tienlig efter hans wahl är i klockarelagen under biscopens doom, så wel som presterna, när kyrkioheerden och soknen iche omsemias, så moste til Michaelis wara en viceklockare, som iche stäl eller är oskickelig, och klockarewackan lefreras i kyrkian, när klockaresonen med sin förmyndare hafua i höst opburit klockarentan. All hans creatur, kläder, spl etc. moste i besta motto förmyndarenar förselia, och förseglade i en kista insettia i kyrckians kista efter arflengden. Sonen är uttingat at lära handwerk af Finströms klockaren och antages tilkommande Michaelis och görs tå contract huad han skal gifua för thet han lærer honom söma och skära så wel som han sielff kan. Vthi medler tijd kan antagas en klockare på prooff, til thes en kan profua, om klockaresonen är skickeligare än han.

15). The som restera kalkcappan, skole clarera med h. Erik, som haar opschrifuit, mädan iag war i *visitation*.

16). Målaren skal tilbållas måla med trogen hand för stora *pengar*, eller kyrkiowerderna angifua för welb. landzhöfdingen.

17). Målarens [*hustru*] niuter benkeheder ibland hederliga dannequinnor för sin mans tilseijelse skul at frelsa henne ifrå horepallen och oppenbar schriff, för sitt förra fal skul genom lönskelego och för thet hon gick barhofda til kyrkia och Gudz bord 14 dagar för än hon födde horungen; men målar han iche artigt och med fasta fergor, så skal han betala fergorna och hon stå sitt straff, thet hon haar förtient.

18). Effter på extraordinari tinget är befunnit, at sedan hon bleff wigd med målaren, thet hon Johan i Kermänö iche haar förlåtit i sitt hiertat, utan i Bierströms torp har legat stilla i sengen och sedt på, at Johan plaggade

aff sigh och låg tilhopa med honom afklädde i seng ensamma in til morgonen, och uthi samma huus war ingen hemma utan en liten flicka, så är thetta sengelag så grofft, at hon moste antingen wijka alla stolar framom lektaretrappan och stå i akterste små stolarna, eller målaren, om hon får stå i caplans gårdens benk, målar Ridder S. Jöran effter conterfei i Stochholms stoorkyrkia, på hela thet lilla stycke, som är emillan predijkstolen och stoorkyrkiodören; dok ther hon på tinget blir bundin til saken, så löper therpå serdeles kyrkioplikt.

19). Effter tingzdomen efterlåtes Johan i Kermanö lösa sig ifrå oppenbar schrift med 2 rixd. för then gamla saken, och pengarna strax lefrera, och slipper med lindrigt böthe för något besyerligt betenkande skul; dok angår thetta iche hans grufueliga eeder och häradzhöfdingens och prostens förakt at han iche gick med tingzzedlen i prestgården, utan staal sig sin koos, och för thet siduordning må han slippa med en rixdaler i the fattigas skrijjn; och ther pengarna iche schaffas til wårfrudagen så stige på hoorepallen i 4 kyrkiodagar.

20). Erik Erikson i Ranxby är iche allenast angifuin at han haar belägrat sin brud, utan at han skal hafua hållit sig ifrå kyrkio i 6 kyrkiodagar, och haar sagt, at inga pengar legger iag uth therföre, thet iag belägrar min trolofuade brud. Blef sagt: om iche huardera utlegia för wixlen 2 dal. s. m., så wijer iag them intet, förän the schaffa sig sielffua doom ifrå Abo, dok sydwördningz orden och kyrkioförsumelsen moste the plikta serdeles före så mykit the blifua öfuertygade, efter the opsettia sig emoot gudz ordning, Sveriges lag, kongl. recesser och kyrkiordningen. Bruden kom iche tilstädes på stemnodagen ¹⁾.

21). Ähr angifuit at h. Månses enkia och Oluffs hustru i Haga hafua trät med högt munbruk i kyrkiobenken om midsommars dagen 1658, och efter kyrkian bör igenlä-

¹⁾ Denna sats efteråt tillagd.

sas och några kyrkiodagar wara tienstlöst efter kyrkioord., så äro the stemde til ransakning at förnimma the ras brot och straff och om kyrkian bör öppnas om tilkommande wårfrudag och söndag eller iche. Efter hon h. Malin haar klagat för Samuel i Ströma och Erik Olsons hustru i Haga på kyrkiowallen.

22). Åhr angifuit at Anders i Laffo och legopigan ligia ensamma i huus; at Erik soldat med sin hustru wore båda utan trångmähl ifrå kyrkian hemma i Laffo *dominica* 2 trin.; at Walbor med sin styffmoder hafua slagit huarandra dikt en lögerdagzaffton. Thetta hoorehuset, trätehuset och perlmenthuusholdet tilsäges lensmannen at stemma och framhafua på nesta ting när welb. landzh. kommer tilstädes ¹⁾).

22) ²⁾. Jöns i Hulby klagar, at hans dotter h. Maria bannar honom altijd mykit illa, och skiutit honom omkul 2 gånger och farit illa med honom, såsom hans schrifuelse lyder.

23). The som iche hafua lefrerat sina gåfuor til kyrkiow. och h. Mils, the wille iche för mykit lenge dröija, ty til kyrkians målning äro 50 dal. lånte. Wijijn 3 stoop och 200 oblater.

24). Effter Johan Hanson haar lofuat mehr crita, moste af sokn huarfult en reesa tijt om wårfrudagen och taga så myket ther är; item en stiga til målaren i dag och wetta huad dag arbete skal angå i kyrkian.

25). Almogen wille besluta om alla fergor sku lefreras alt i sender eller $\frac{1}{2}$ parthen. Med inspection faller itt stoort omak, och omaket kan man intet göra för intet.

26). Glasmestare är på landet och när han kommer på kyrkiowallen så kunna kyrkiowerderna låta honom bygia sendruga rutor. Andra som behöfua honom til sig, så kunna the och tinga honom.

¹⁾ I marg.: NB Hindrich wille lefreira ful pant, eller lensmannen wille panta för *privat* geld.

²⁾ Numreringen felaktig i originalet.

27. Getherna som wallas i hagar och skadughan, huad the mena som iche utföra i skärigården strax Walburgi tijd eller ritade gethebodet efter tingzdomen ther trångh bygd är.

27)¹⁾. Effter skogztresken äro utbytte, så förbiuder Sveriges lag och afgångne domen emillan prestbohlet och grannarna, at then som utsetter watuwerkar i saltsiöön och skogztresken uti oskipto och olottat watn, så böther han efter häradzdomen 1658 gifuen then 12 Febr. Riskerna förderfua eliest och nootwarpen.

28). Effter fästeget iche är öpnat eller laggil fäbro giord nedan Boo Westeråkren effter syyn och afgångna domar, sampt gilla elggårdar emillan Ranxby och Boo på then ena sidan och prestbohlet, så begäres 2 män som syyna i Borbo engen och på thessa stelle i dag, at thet kan tingföras på nesta tingh.

29). Gärdzlet wid hästthagarna wille Lamansboar och Ranxboar med stöören låta ligia quart eller them biudes lag om någon stång och stöör bortstiäls.

30). Endoch ähr ofta sagt, at kyrkioheerden skal kungöras trolofningen 14 dagar förän trolofningen skeer, och ingen trolofning skal tillagas förän folket äre förhörde i catechismo, och af läsningen wetta om the få loff at troloffuas eller iche, effter constitutiones på riksdagar och i doomcapitlet, lijkuel lyda och göra the aldrig thereafter. Bleff sagt, om någon gör efter thenna dag, så skal han böta $\frac{1}{2}$ rixd. för olydna eller reesa efter sin doom til doomcapitlet, och slippa iche brudfolket fram för thet the kunna illa läsa, så ware theras trolofningz omkostnad förgäfues. Brudar som äre hederliga pläga och betala sina trolofningz gåfuor strax, och gifua iche barnstrumpor eller quinfolksstrumpor utan carlstrumpor.

31). Östanfiälen skyldig kyrkian 4 tunnor, som Hindrich i Hara(*ld*)sby skal utfordra eller tingföra.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

Anno MDCLVIII hölts Prostetingh uthi
Sundh d. 3 Maji.

- 1). Kyrkiowärdher: Michell i Kulla.
- 2). Sexmännerna: Matz Tomasson i Suenssböle, Isaak Jöransson i Tosarby, Olof Jöransson i Finby, Bertell Hansson i Månstiffa.
- 3). Catalogus absentium ähr upläsen och befallt kyrkiorådett ransaaka.
- 4). Inghen brist på någhon kyrkietienst.
- 5). Inghen af almoghen wett uppenbaara någhra enormia delicta.
- 6). Pengar behållet: kyrkian 47:27. Häraf betallass huadh betallass böör.
- 7). Inventaria ähre richtigha giordha A. 1657 och finns i kyrkiobooken.

REST.

- 8). För brudkränkningh. Oluff Perssonss änkia i Pärssby fick tillgift på 2 d:r och för den 1 d:r, som nu resterar, schall hon arbetha uthj kyrkian.
- 9). Matz Pæwelson uthi Finby protesterar emot d. 2 puncht uthi a:o 1657 ährss decisions-book, och tilwijter Olof Jörenssohn i Finby för öknamn; saaken remitteras till tingh.
- 10). Johan Erichssonz suermodher i Kermundhöö i Sundz sochn och Jössböle berättar v. hr Johan och sochne-männerna, att hon haar tillagatt bröllopet åth honom och sin dotter, men hanss föräldrar wille inthet göra om hösten uthan om julen, tå födde bruden barn någhra daghar för jull och dödde i barnsängh och ähr begrafwen i Sundh. Desse effter dhe mästdelss hadhe sin wistan uthi Salttwijckz sochn, schreff prosten som oftast v. hr. Johan Ekeroot till och han sägher sikh hafwa drifwit på wixell effter dhe stodh i troolofninghen 1³/₄ ähr, kunde han för sin förargelse eller förargelighe omgenghe icke komma till Herranss

natwardh i Salttwijek förähn han för sin persson måtte bötha. Om Sundz kyrkia schall hafwa allt eller halfft detta böthe såsom och om föräldrarna för sin drögzmåll uthi $1\frac{3}{4}$ år schu slippa, remitterar till doomcapittlett. Eliest schreff præpositus Ekeroth till, att förähn han schulle siunga up liket till grafwen, schulle han tala med brudenss modher att hon schulle bötha kyrkian huadh som schäligdt wore, effter hon försummadhe begära prest och för dett bruden gick altijdh barhufda i Sundh och Salttwijek. Sedan om Thomass i Främmanby huilken fick hustru i Traanwijk i Sundz sochn, ähr han wigdh med sin brudh i Salttwijek när hon lågh på sin sotesängh. Böthe ähr utlagdtt i Salttwijek. Huilkendera kyrkian schall hafwa böthet hela eller halfft, remitterar till doomcapittlet, att dhe förklara sigh bättre på sin eghen doom.

11). Båssman i Strandh Johan född i Salttwijek och ähr wijgd i Sundhz sochn remitterar iagh till kyrkiorådett i Sundh, att uttagga böthet.

12). Ähr een Stock giordher åth skalkachtighe påikar med sochneness bewilningh och står på kyrkiowallen.

12)¹⁾. Matz Ehrson i Wijwestby blef stämbdh till Salttwijekz kyrkia *dominica* cantate undher ransakan.

13). Een spetelsch drängh i Månstiffta schall nu strax afförass.

14). Göress i Bärögöhampn een offerstock.

15). Behållett i fattigass stook i kyrkian 14 dr: 20 ör.

16). Tiggiare ähra i Sundh nu p t. 4 stycken och hafwa fått esomåfftass hielp aff kyrkian.

17). Pär Jönson i Högbolsta effterleet sin bådth åth den spetelscha till köpss för 5 dr k: myntt.

18). Inläggiess nu i denna sommar kyrkiogålff; huitlimmass kyrkian och lagass spinran uthi tornet, item

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

kyrkiorporten. Kyrkiotaakett sägha sochnemännerna att dett på närrsjidan behöfwess tiärass, och när det ähr förrättat willia dhe lätha sin kyrkia uttstofferas.

19). Allmoghen, somlighe lofwadhe, och somblighe togho i betänkiandhe om dhe schulle föra hr Johan een stock, tilljor och bräder.

20). För myckett kyrkioarbethet kan inghen byghna blifwa i ähr i prästegårdhen.

Extract uhr decisions protocollo **1656 och**
1657 intil 1 maj 1658.

1. 1656 maj 13 är re:do d. Brynolpho prestgården inventerat af kyrkiorådet och några af tolften som thertil förordnade wore, och samma inventarium är inschrifuit i kyrkiones hufuudbook.

2. 1656 15 junij haar soknen samsat sig och beslutit at then som sender odugligit folk till kyrkio¹⁾ och prestgårdz arbete och iche komma tilstädes efter solopgången²⁾ h. 4, så skola the böta 1 m. s. m. till kyrkian, och lijkuist dagen therefter göra sitt dagzwerke.

3. 1656 2 nov. sattes wisse rotemestare som skulle akta efter them som försumma gå til kyrkia, at the motte plikta therföre.

4. 1656 eod. dato beslötz at alla skulle ährligen lefrera Thomæ dag lius til juulhelgen at första predican kan endas i dagningen.

5. 1657. Beslötz the som gifua huarandra öknampn och öfuertygas¹⁾ skola förste gången böta till kyrkian 10 m. k. m., andre gången dubbelt. Wela the iche goduilligen utgifua skola kyrkiowerderna tingföra them.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

²⁾ Ordet soi är antydt med märket ☉.

6. 1657. *The som tråta sinsemillan* ¹⁾ och inför kyrkiorådet så wijda förlikjes, at om någon träter på then andra eller något wråker för samma saak förän häradzting hålls, skal böta 2 dal. s. m. til kyrkian.

7. 1657. *The som öfuertygas försmäda Gudx namn med grufuelige eeder* ¹⁾ och bannor uti sina trätor schole böta til kyrkian 2 dal. k. m. Och när the förlikte och åter andra gången igenkomma med trätor och banskap, så skal then som trätan begynner böta 2 rixdaler.

8. Thet pastor med kyrkiorådet dömt hafua, at kyrkiowerderna i Sund skole utkräfa böte af Thomas i Fremmandby och Saltwijk s., så ogillade *prosten*, ty böte hörer till Saltwijk ther the äro wigde och förargelsen haar warit ögonsynn; men Johan i Strand och Saltwijk s., som rester än böthet, dömde *prosten* thet kyrkiorådet haar loff utkräfa efter han wigdes i Sund. *Och then skympt som pastor giöle i wixlen* ¹⁾ för thet han lät stå them owigda til thes the skaffade sig löftesman war rät, ty han hade loff låta taga cronan eller crantzen af hufudet om han hade welat, til thes the hafua skaffat penga eller löfte. Och skola kyrkiowerderna sökia löftesmannen eller hans arffuingar och the taga sitt igen huar the wela. Treskas the, så låte stemma them til doomcapitlet.

9. Effter enkian i Jösseböle och Erik Larson i Kermano skiuta skullen på huarandra at the drögde med bröllopet i $1\frac{2}{3}$ år och bruden i Jösseböle födde barn owigd och dödde i barnseng och *prosten* förböde her Johan Ekeroot opsången til grafuen med minder enkian skulle försäkra gifua uth böte för drögzmåhlet, ty hon haar bordt laga til bröllop inom åhret antingen Erik wille samtyckia eller iche, ty brudfolket hade ful kunnat legas och bröllop hållas i Jösseböle, fast Erik aldrih hade samtyckt, och wil hon iche goduilligt gifua uth böthe, så skal hon stemmas til doomc.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

och taga ther sin doom med thenna zedel och plikta ther ofuanpå för thet hon haar fixerat b. Johan och setter sig op emoot landzprosten. Effter thenna dag skola brudar som förkrenkta äro böta lijka mykit med brudgummen, och wore rät dubbelt för sitt dristiga okyska umgenge och för thet the icke wetta sei ja neij, ty lööskonor moste böta lijka myket på häradztinget som bolaren. Och hade hon lefuat så skulle hon och hafua bött tillijka med honom. Och efter brudgummen ingenstans wigdes, och med sin brud som alltid arbetade i Kermanö i Saltviyk sochn umginges i otukt och sköraktighet, gick baarhofda i Saltviyk kyrkia in til thes hon föl i barnseng så ofta hon ther war, och han staal aflösningen af predijkoembete, motte brudgummen förän han blef försont för sin person något böta til kyrkian, ther han giöle förargelse, och thet böte lyder iche til Sundz kyrkia efter ingen wixl skedde.

10. The som förminska dieknehielpen för barnascholan och iche äre så benägne moot landzens barn såsom fremmande, må wel nemnas i nampn och hafuas inför kyrkiorådet, ja, inför biscop och prost, sedan the äro förmanthe och iche lyda, och skola sådana soknar bortbytas med Åbo dieknarna.

Visitation uthi Sundz cappell **an. 1658 d. 4 Junij.**

1. Ålderdomen läser ostraffelighen.
2. Kyrkiowärdher och sexmän ähro som tilförenne samma.
3. Cappelssboar klaga öf:r moorkyrkioboar att the föra onyttighe åkor till cappelss förbättrande, och månget restera brädher; spijk hafua inghen fördt. R. blef sagdt att kyrkioherden med tuå böndher ifrån cappellett förfarer och uthwerker.

4. Fjärde delen på kyrkiotaket repareres nästkommande winter.

5. Fönstrett widh predickstolen framdeless när läghenheten blif:r, göress större.

6. Sohnekalken lagass lithet mindhre, med det första schee kan.

7. Den nya silfkalken schall gulsmeden för samma pengar uplagass, och det med nästa schuta.

8. Offerstocken widh Bergöö hamn strax uprettass.

9. Clemett Ehrsson födh i Sundh och utthskuten ifrån Lumparlandh för mistanka för spetelschan, ställess uthi proff.

10. Handhbook köpess för kyrkioness pengar med dett första.

11. Jacob i Simsala, Hendrik och Staffan i Wälöö schole tilhopa hielpa att den ena kyrkiobalken blif:r med första förfärdigatt, och dett för höändett.

12. När cappelzboar komma up, will r. *dominus* pastor beställa med moorkyrekioboar att the kunna bekomma dett ena klädett widh altarett, som dhe eij sielff behöfwa.

13. Framdelss beställess duuck på kalken och wixelklädett, men bäärklädet måste aldräförst schaffass, och ähr schutit til moorkyrkian om någhon hielp, när af cappelssboar i soknestemma påfordrass.

14. Beckennett brukass widh döpelsenz act och klockaren altijdh håller *ref[nt]*.

15. Pastoris offer blif:r effter som för wanligitt haar waritt, och prädicar widh moorkyrkian.

16. Om sacristian beställess när bättre rådth och lägenheet blif:r.

17. Skåpett till böcker och annat beställess framdeless.

18. Dambett innan i kyrkian af muren måtte afstrykass af huussfolket.

19. Mållass något lithet omkringh fönstrett widh altaret.

20. Pengar behållit uthi kistan 52:3 $\frac{1}{2}$ ör.
 21. Behållitt pengar uthi offerstocken 12:25 $\frac{1}{2}$ ör.

D. 7 Junij

A:o MDCLIIX höltz visitation uthi

Kumblinge sochn cum annexa.

1. H:r Morthen schall hålla sochnstämbna medh aldräförsta och lefverera längdh på alla giffta personer som nu uthi denna visitation hafwa waritt bortha uthan lagha förfall, och wore i denna visitation ganska få tilstädess.

2. H:r Morthen i samma sochnstämma schaffar wiss beschedh om præpositi foderschap och om schriffthållet, uthi huilket schriffthåll presten och åhörarenar kunna göra räkenschaap och förhöra allt gårdzfålkett och absolvera gammalt wannfördt fålck och uppå alla desse punchter will iagh hafwa dherass namn och boomärker huadh dhe be-willia och samtyckia.

3. Kyrkiowärdar och sexmän samme som i fiool widh moorkyrkian och cappellett allenast Jacob Jönsson i Jurmo, blef satt uthi sinss faderss ställe.

4. Hendrick Persson sexman haar ähnnu icke bestältt med Olof Staffanson den andhra puncht i förra visitation om 1 rdr. som kyrkian wedhkommer, och blef afsagdt att dhe måste på nästa tingh taga doom.

5. Gifwess för lägerställe uthi kyrkian för stoort lijck 1 rdr och i wåkenhusett 10 m. För barn i kyrkian och wåkenhusett halfparten emoth.

6. Blef sagdt att alla låga balkar schola uphöjass, så att inthet oschäligh creatur kunna springa dher öfr och dhe obygdhe balkar som Åffwa tilkommer, låfr ländzmannen byggia till taak och muur. Ransakass ähnnu bettre och inschrifwess uthi kyrkiobooken om dhe kyrkiobalkar som öfr ähro.

7. Biörken som står på kyrkiogårdhen, will sochnen suara före, mågha the behållatt quaar.

8. Bönderna tyckia wara rådhsampt göra dijketh lithet länghre uthom kyrkiobalken ähn här till dagz ähr giordt.

9. Sakerstigehwalfwet botass med första på öster sidhan med stark plank och stöör.

10. Kyrkiowärderne taga tingzdoom på cappellsboar om dhe 2 m. som dhe restera på 1657 för kyrkianss arbethe med spånandhe och beckandhe.

Huuss i prästegårdhen

11¹⁾. 1) Taaket till låfftet schola dhe som boo östan om Lappo hålla effter dherass eghen bekenneelse, och blef sagdt att dhe schola nästkommandhe söndagh på cappells kyrkiowall rådhslå huru myckett i *pengar* löper på huar till näff:r, och schola uplaga för höanden.

2) Stallett willia Kumblingebyboar nu strax boota för höanden.

3) Sädessladan läfwa Enklingeboar innan höandh botha.

4) Fåårhusett läfwa och Seglingeboar botha innan höandh.

5) Koscheboar schola och botha geethuset nu med dett första.

6) Fåhusett schola Toorsshålmar och Lappoboar botha för höanden.

7) Stegerhuset schola Juormoboar botha.

8) Pörte af Åfwanboar och bastugan af Biörkööboar.

12. Matz Olofson, legodrengh i Seglinge schall suara sin wederpartt på tinget.

13. Penningar behållet i kyrkian 33:16 ör.

14. Öster steglukan botass item fönströön bootass eller göress af nyo. Bäärklåde köpess medh dett första.

¹⁾ I marg.: Om bårstugutaaket effter bönderna ähro oense remitteras til tinghet.

Brändöö.

- 1). Köpess läreffit till duukschifwan med första.
- 2). Kyrkiobalkarna stå åhr från åhr obootadhe och schall nu tingförass och göra ända på.
- 3). Köpa sigh större klocka.
- 4). Husen i cappelanss gårdhen äbro bytta.
- 5). Reetwärke som feelass schola med första upslåss på cappelwäggen.

6). Pär Hendersson i Juormo rester ähnnu tiäro 1 t:a a:o 1657. Maths Michil 2 d. schal sexman Jacob Jonson i Jurmo suara före. Sedan rester med 2 andra bönder 6. d. 8 ö.

För otijdigt sengelag i Simsala Jacob Simonson 1 d., Maths Jönson 2 dal., Oluf Simonson Sofring i Fiske 5 dal., Lappo Jönss Person 5 d:r, Anderss i Biörnssholman rester 3 d:r och andhra sådana.

7). Hendrich Matzon i Torsshälma klagar h:r Morthen och kyrkiowärdarna på att om dhe schulle sättia hanss hustru ifrån kyrkian, så schulle han föra h:r Morthen och kyrkiowärdarna till capittlet, och fanen taghe den som gif:r een halföre. Och efftersom dhe berätta honom säja barnet icke wara fullgångett, schall kyrkiorådet stämma dhe quinnor som hafwa warit tilstädess och förfara huru dherass meningh åhr i saaken.

8). Behållet pengar widh cappellet 77:20 öre.

9) 1). Behållet i fattigass stock 9:14 öre.

**Anno MDCLVIII höltz visitation i Kökar
d. 9 Junij.**

1). Kyrkiowärdar Tomas Larsson i Finöö och Simon Bertilsson i Helsöö.

¹⁾ Den tionde paragrafen har i originalet blifwit utstruken.

2). Ähr upläsit för almoghen wälb:ne Creutzenss full-machtt för kyrkiowärder och sexmän, 2 p. dat. a:o 1651 18 Decemb. Item ähr upläst för almoghen wälb. Ehrichz von der Linde, 2 p. dat. a:o 1657 d. 11 Oct. om kyrkio och prestegårdz byghna. Item wäll:tt Olof Hägherss befallningh till ländzmän och fiälingzmän att adsistera prosten i sitt embethe, effter wälb:ne Creutzens befallningh till fogdarna a:o 1651 d. 18 Decemb.

3). Älderdomen laass myckett wäll.

4). The som ähra antechnade i prostevisitation hafwa försummat, schola bötha effter wälb:ne landzhöfdingenss ordningh, så många i morghon bittida icke komma att låtha sigh förhöra, huilken ordningh och ähr upläsin.

5). Kökar haar inghen wijnsäadh och blef sagdt att sökia om hielp hooss wälb:ne landzhöfdinghen nu medh dett första.

6). Köptess helgemesso tijdh i fiool wijn för 12: 24 ör.

7). Bertill Larsson i Österbyggia kom drucken och fuller fram och schall i morgon suara.

8). Kyrkiowärdarna beståss att göra sigh betalta af duukpengarna, som häreffter falla, för sine pengar utlagda för wijn.

9). Behållet penga uti skrijnett 25 d:r k. m.

10). Uthi dhe fattigass stock behållet 5: 21 ör k. myntt.

11). Öfr den 11 p. i a:o 1653 ährss visitation war denne gången inghen klagomåhl, dâch måste häreffter uthi alla visitationer effterfrågass.

12). Församblinghen låf:r att the aldrih häreffter willia resa kyrkian förbij om predikodagar, och dher någhon funness som detta giordhe, så willa alla wara hanss högsta förföliare och honom angifwa effter konglige recesser.

13). Påschan, Pingessdagh och Juuldaghen med sin hælgh berooss med grofft arbethe effter kyr[kio]ordninghen pag. 46. Den detta bryter straffass såsom annat sabbatzbrått.

14). Församblinghen lofwar gärna göra rätt tiondh af sine fischiebragdher.

15). Effter församblinghen härtill dagz hafwer warit olydigh och inthet wellat wara tilstädess uthi sohnestämna; dy blefwo the förmante bewijsa lydno, och der någhon funness mottwilligh, han schall effter privilegierna af presten tinghförass.

16). Till ny bagarestugan haar huar man utlagdt 1 d:r k: uthi Helsöö och pengarna ähro hooss Tomass Olofson. Item uthi Österbyggie och pengarna [ähro] hooss Erich Jacobsson. Item uthi Fiuöö och sexmannen Olof Hansson haar ähn eij upburit pengarna och lofwar strax upfodra.

Item Carlbyboar lofwa ochså uttgifwa, och pengarna upfodrar Grelss Hansson sexmannen i dagh. Blef och beslutit att stugan schall wara så stoor, att man kan bruka dhe gamla knuttstenar. Skutan frachtass af Isaack Persson med een carl för 8 d:r, och med första windh löper han effter stugan. Förste carlarna ähro Grelss Hansson i Carlby Tomass Olofson i Halsöö, Lars Tommasson i Finöö.

17). Studerecammaren schola dhe som dhen tilhöra boota nu nästkommande löördagh. Bastuguknuten schall ochså rätt strax botass. Fåårhusett schall och upteckiass medh gått warmpt taack, n. med måssa, muldh och näfwer. Huussfolcket schola hämpta måssa.

18). För takepengar rester Olof Larsson i Finöö 1 d:r och lofwar betala nu nästkommandhe söndagh. Isaack Ehrsson i Carlby rester 1 d:r, Simon i Juddöö 3 *my.* och lofwade betala.

Anno MDCLIIX höltz visitation uthi Föglöö
d. 12 Junij.

1). Kyr[ko]wärder och sexmän samma som tilförenne, allena een sexman ähr dödh och endera kyrkiowärden begärrar Olåff, remitteras till kyrkiorådet effter ordningen.

2). Älderdomen laass ostraffeligh.

3). Almoghen berättar inthet feel wara i gudztiensten.

4). Isaakz arfwingar i Flissöö påminness att göra himmell på lijckbåhren effter dherass s. faderss låfwen i förra visitation.

5). *Sochnestugun* ¹⁾ botass droppen. *Bagarstughun* ¹⁾ tagess bårtt millantaket och murass schorten rett af nyo. Sexmännerna schola sielf wara tilstädess så lenghe derass sexmänsdöme warar. Köpess tegell till baakughnen 500, item kalck 8 tr och sendess nu strax effter. Marchuss i Sättninga lånar sin båth och fördzlefälck tagass i samma by, item måsshagha ²⁾. Blef ock beslutet om pengar, murmästare och daghen när murningen schall angå. *Borstughan* ¹⁾ botass med ny tackwedh och elliest dråppett. *Warghschärss stughan* ¹⁾ måste entlighen i åhr upsättiass och fulbordas undantagandess schårstenen. *Bryghuss* ¹⁾ framdeless låfwat när läghenheten blif:r. *Källaren* ¹⁾ måste uplagass framdeless. *Stallet* ¹⁾ med bottnet framdeless. *Bastugan* ¹⁾ botatss dråppen, golf och huadh mehra fattass. *Nya fähuset* ¹⁾ botass för köldh schuldh nu i höst. *Höladan* ¹⁾ odugligh. *Kornladan* ¹⁾ aldeless förfallen. Om *stolpherbre och pörte* ¹⁾ måste dhe tala med landzhöfdinghen först han hijt kommer, om Kökarssboarna schola hålla eller slippa. Dessa tarfhuus fattass: fähuuss gilt, fårhuus, kalfhuuss och suijuhuuss.

6). På nästa tingh måste begärass att husen i prestgården måtte schifftass iblandh bönderna.

7). Dee som bortta wore, hafwa denna gånghen fått till fridz, och häreffter aldrih mehr om the råka absentera.

8). Dee tiljor, som i wåkenhusett åhr otienlighe, uplagass och eliest in i kyrkian widh söder dören nu med dett aldräförsta.

9). Hussfälcket schola rödja kyrkiogården därföre att dhe icke wore tilstädess att läsa men i höst kan jordhhöghen iempnass något lithet.

¹⁾ Kursiveradt i originalet.

²⁾ I marginalen står härinvid: NB. Barncammar.

10). Framdeless beställess om steengolf på quinfälckz och manfälckz sidan effter almogenss bejakelse i förra visitation.

11). Funten uphöjess framdeless.

12). Behållet *pengar* i kyrkian 20 d:r.

13). A:o 1654 tagit af kyrkian till wijn 3 d:r 20 ör. A:o 1655 tagit 3:6 ör till wijn och oblater. A:o 1656 kyrkian wunnit 3:11 ö. A. 1657 wunnit 1:11 ör.

14). Offerstock.

15). Ehrich Krock bekommer uthi fracht för stenarna 10 *m \mathcal{C}* , och dhe andhra 10 *m \mathcal{C}* . schall han betala medh dett första.

16). Olof Michelson i Finholma effterlåtest lägerställe i kyrkian fritt för sin tienst.

17). Olof Hemmingzson i Ulfwersöö schall betala till kyrkian 10 *m \mathcal{C}* för sitt barns lägerställe.

18). Tueenne sexmän lagdha framom hualfwet, måste gifwa halfwa *pengar*, n. 10 *m \mathcal{C}* huardera.

19). Sachristigemuren måste besichtass och consulte-ras om bottninghen.

20). Hospitaalss offerstockar extraherat af 1657 århss prostebook: Olof i Flissöö haar 3 *m \mathcal{C}* p. a. 1655 för Flissöö offerst. A:o 1654 af Flissö och Grönhampn fallitt 7:11 ör. För samma *pengar* schola Matz Suensonss arfwingarne suara.

21). Offerstockar i Fögell 1, Flissöö 2, Grönhampn 1, Glipe 1, Sällsöö 1, huilken ähr föruntt Sottungarna till dess dhe kunna betala cappellet.

22). A:o 1657 fallet uthi Brättöö offerstock 6:16 ör. och effter w:tt ländzmannen och Olof i Flissöö ähre bortta, så måste hr Larss anamma och quittera samma *pengar* p. a:o 1657, n. Flijssöö stock 4:5 ör och ähr quitterat.

23). Fallet i Selsöö 9:16 $\frac{1}{2}$ ör och ähr deputerat till Sottunga cappel.

24). Kyrkiobalkar 5 ouplagadhe och ypna och böra bottass, item måste förhörass ähnnu på tinghet huilken böör bota.

25). Juulholmar 5 st. löftar hr Larss på hospitaale wägnar, r:d pastor på prestegårdz wägnar och steenstolpar på sin egendomss wägnar. Blef afsagdt att på häradinghet måste begärass uthsochne synn.

26). Jöran Larsson i Skoboda trolofwat uthi Februario med Sara Matzdätter i Degerby, och pigan will nu åtrass och bruggomen ähr och tuifwelachtigh, tycker lika wäll wara antinghen dett går fram eller tilbaaka. På båda sidor kunna dhe fuller wara till laga ålder, men orsaken till trolofningz ryggelse ähr först att bruggomens fader ähr efter trolofninghen blifwen döo och 2) sägher pigan att han duger inthet och hon kan inthet få kärleck till honom. 3) Bruggomen sägher: kansche hon duger fögo och fast hon ähr högfärdigh och seer öfr honom, i det han kan inthet så stooert broscha. Blef afsagdt att bägge schola resa till capitlet och sökia schilnadh och doom.

Ransakningzpuncter uthi hospitalet.

- 1). Uthi gudztiensten fanss inghen brist.
 - 2). The elendighe begära lijnkläder och strumpor.
 - 3). The älendigass stugur falla omkull igenom trijlandhe på åsar.
 - 4). Till bastugu ughnen och schorstenarna förschaffas 200 tegell, 4 tr kalck, item till taken 12 knippor näffr.
 - 5). The fattige begära förökningh på wedh; item begära såå, soll och embar.
 - 6). Förschaffas dem färschare kött, och borttbytass dett gamla eller försälliass.
-

Anno MDCLIIX höltz visitation i Lemlandh
cum annexa. 13 Junij.

- 1). Kyrkiowärder och sexmän samma som i fioll.
- 2). Ålderdomen laass så tämligh wäll och blefwo ähn widare förmante.
- 3). Effter gälwett ähr uprött i kyrkian, så lofwa dhe ähnnu eena reso frästa med tillior, och om tå suampen eij försuinner, willia the inläggia steen. Däch nu nästkommandhe winter inläggiess golf uthi choret och prestestolen, i medler tijdh botass dett gamla.
- 4). Morthen Hendrichsson i Söderby låf:r betala stockar för sochnstugobräder nu nästkommandhe winter, item Isaak Abrahamsson i Norby låfwar och stockar för samma brått.
- 5). Inventarijlängden på prestegårdzens huuss och åker samt på ängsgårdar bleff upläsen offentlighen för almoghen och gillader.
- 6). Prästens studerecammar ähr ett tarfhuuss och kyrkiowärderne samt sexmännerna wela köpa af enkian, men dhe andhra recuserade först, däch omsidher låtho the sikh öf:rtalass så widha att dhe willia inthet rifwa neder för mycken schadha, som föllier på näfren och schorstenen, uthan dhe willia drijwa honom, och kan sedan w. kyrkioherden begå sikh med honom, så wela the behållan.
- 7). Quarnen och båtthuset will wyrdighe kyrkioherden behålla af änkian och förlijckass sielff medh henne om prijset.
- 8). Alla dhe andhra enkiass huuss i fägården will sochnen inthet behålla.
- 9). Dessa bekänna sikh wara schyllighe hustru Cicilia: Erich Larson i Lomparby stadgfisk för 2 åhr, Matz Bengtson i Lompo 6 m. item för 2 åhrz quittjon 25 ör. Rhenholt nekar sikh wara schylligh påschepengar 15 ör, och remitteras till tinget. Matz Iacobson bekenner sikh wara schyllidigh 1 capp huete, såsom grannen och hr Monss wittna,

men om lijkstolarna remitteres till tinget om dhe eij kunna förlijkass. Ehrich Larson i Lomparby will gärna förlijkass med henne om likstoolzkoon. Ehrich Ehrsson i Clemmetzby sägher sigh eij wara schyldigh, dâch will han förlijkass om hon entlighen påfordrar. Per Larsons enkia i Suijnöö war inthet tilstâdessa. Rhenholt nekar sigh wetta af den $\frac{1}{2}$ fiöldighen som hon fodrar. Dee som ähra skyldighe gâddor kan man inthet göra âth, förâhn man får listen. Item om likstoolar, som hon sägher sin man hafwa fått 5 eller 6 d:r, kan hon inthet mehr få ähn 10 *myc.* Matz Hanson i Iersöö sägher att s. hr Isaack haf:r aldrih mehr fått ähn 1 fiöldingh. Lass Hansson i Nåttöö sägher sigh aldrih hafwa haft böther. Per Iacobsson i Flaka ähr till Stocholm. Per Sigfridhson *ibid.* ähr och bortta.

- 10). Behållit *pengar* widh moorkyrkian 54 d:r.
- 11). Behållit *pengar* widh cappellet —
- 12). Behållit *pengar* i fattigass stock — 21 d:r. Där uthi ähr och hamnstock*pengarna* samt kyrkiostock*pengar*.

Anno 1658 then 20 junij hölts visitation i Jomala.

1). Wargskalls mönstringen förhindrade hela visitations werket, allenast quinfolk af ålderdomen blefuo förhörde in catechismo; sedan hölts litet samtal med bönderna och besiktades kyrkian uthan och innan efter pastor war och förhindrat af sitt bröllop, tijt han reeste lögerdagen, när visitation schulle ankomma.

2). *Fans i kyrkian* ¹⁾, sacristien, kyrkiogården mykit skarn och skraap på fönster, weggiar, golfuet, i dörar, portar och på golfuen groper och holl, stenar och tilior ojembna. Bleff sagt at kyrkiowerder och klockaren opstäda och göra reent, och alt görs ferdigt.

¹⁾ Kurs. i orig.

3). Vthi sacristien utkastas the gamble inventarij slarffuor, och om kyndermessan borttagas liustakan af altare.

4). Fönstren moste botas efter the äro mykit söndruga, och jordhögarna bortbäras vtom kyrkiegården af nyo.

5). Quinfolks lektare moste göras, och öfuerslås om flera hustrur kunna få rum i huar benk; sedan kunna några benkiar på quinfolks sidan göras till manfolk stolar åt the bönder, som stå i choren, at benkiarna komma tädan, och göres sedan biscops stool med artig skampluun.

6). Christi kors och inbygda stolar moste med målning utstofferas och r: *dus* pastor moste bestella therom. Item huitlima kyrkian innan vndantagandes ther ful målning är.

7). Altare uth i kyrkian taga mykit rum bort, och behöfues better til stolerum.

8). En liten löös horepal begärar r: *dus* pastor, och ehuru wel iag intet *kan* ogilla, så råder iag likuel tagas skal order ifrå consistorio, efter *monga* herrar mishaga, och kalla kyrkiospectakel.

9). Effter kyrkians *pengar* äre forspilte illa 1657, at kyrkiotaket på söder sidan haar intet bek, ty måste ransakas om tiäran eller beksiudaren haffua skuld.

10). Kyrkiobalkarna til muur och taak äro mykit skröpligen förfalna och behöfuas botas och plostras på *monga* stelle och huitlimas alt omkringh och med got taak förwaras.

11). Tornet moste innan besiktas, at thet är wel fäst, och huru the vtfalna stenar af tornmuren kunna inmuras igen.

12). Rönen i muuren och andra trä nor på kyrkian moste borthuggas och så lagas at kyrkiowallen, kyrkiogården och hela kyrkian är reenlig.

13) ¹⁾. Rekenskapen war icke ferdig eller inschruftu; ej heller kyrkioboken tilstädes; ej heller fijk iag beskeed

¹⁾ I marginalen: Vide infra signum † versis duobus folijs uberiori[ter] explicatum.

om the vtlånta pengar i s. h. Christierns tijd äro betalta. Bleff lofuat af r. pastore förferdiga kyrkioboken och mig senda til Saltvijk. R. pastor clarerar för sina åhr, och stussas then rekenskapen iche af antecessoris restantier. Fauterar theruthi något, så kan præp. notificeras, så skola arffuingarna och kyrkiowerderne på then tijd suara therföre.

14). R. pastor wille senda eller wijsa *juventarium* som han emoottogh i ömsningen huru thet af h. Nils och kyrkiorådet blef antecknat, besiktat och skattat, at thet kan underskrifuas sedan thet är offentlig opläsit i *visitation* huarutaff en lengd förwaras i kyrkiokistan och en lengd behåller pastor.

15). Effter iag och doomcap. hafua fåt af alla soknar kyrkio och *prestgårdz* riktiga inventaria och copier af kongl. breff och domar, så begäres och fordras thet samma af ministerio Jomalensi.

16). Almogen motte tilhållas låta antekna alla sina huus som the kennas wid i mangården och fäägård; welb. landzhöfdingen strax wijsas huad tarfuehuus fattas effter högl. k. Johans laga huus vttydning och högw. rijkzdrotzens therpå gifna execution öfr hela gubernamentet 1639, thet iag har meddeelt at låta utcopiera.

Tarfhuus wil kungen at almogen skal bygia i alla *prestgårdar*. Men nu bygger almogen ojempt *sommelstedes* mehr och *sommelstedes* minder, och thet the bygia är huarcken gil lengd eller bred på; ty moste en *gång* blifua lijkheet. Vthi mangården gillar iag efter mitt förstånd at thessa kallas *tarffhuus*: *borstugu*, *herrestugu*, *gemeen geststugu*, *bagarestugu*, *prestens dagliga säte* och *sengestugu* med en *studerecammar*. Och samma *stugur* böra [*by*]gias med sin gilla lengd och bredd till 14 eller 16 al:r, *stolpherbre* åt allehanda säd 1 med 2 botnar om 14 al:r och köttbod och fiskbod 1 med 2 botnar om 12 al:r. Vthi *fäägård*: *fåhuus* 2 om 16 al:r, *fåårhuus*, *kalfhuus*, *suijnhuus* och *gethehuus* om 12 al:r, *gååshuus* och *höönhuus*, litet *kornladu* med loga 1, med sin gilla lengd, högd och bred. *Foderhuus* til

höö efter som enge bohlet är stoort til och til halmen med höga skullar på fähusen och jempte kornladun itt huus som halm och wipper kan kastas uthi. Stal 1 med fodergifua och skulla på om 16 al:r til fremmande hästar och gårdhens dragöker. Maltpörthe och bastugu. Om bonden iche thessa huus bygia lofuar, så bygge efter kongl. ord- ordning. Thetta är iche någon doom, utan itt förslag. Andra huus kunna presterna bygia wredna ifrå retta gårds raden.

17). Almogen besuärar sig at s. h. Christierns huus äre högt skattade, nemlig en lucka för 6 *mf.* och at gemeen man sku aldrig hafua samtykt på tinget köpa them, uthan haar tolfte samtykt, så må the utgifua pengarna. Bleff sagt, efter häradztingz protocollet lyder annorlunda, så moste arffuingarna med r:di pastoris tilhielp sökia welb. landzhöf- dingens authcritet och executions resolution at betalnin- gen utmätas kan, efter monga tarffhuus fehla och äre fåå med sijn lengd och bredd.

17) ¹⁾. Besuärades af almogen några, at the som hafua af ålder hafft sin kyrkiowäg öf:r koppar åkren, thet pastor haar borttagit tiliorna på båda sidor, huilka wore satte genom gerdzgården lijkasom til en klöffstäta, men nu haar han giordt högh gärdzgårdh och ingen klöffstäta, och wil förläggia och förstöra thes gamla kyrkiowäg; men sin gamla kyrkiowäg wela the behålla, och kyrkioheerden så lagar, at gamalt folk kunna komma öf:r gärdzgården så nu som för. *Pastor föregifuer* ²⁾, at the hafua annan wäg, och behöfua iche then kyrkiowägen, ej heller kan han lida at the sku nidtrampa gräset, eller gether och fåår på sådana tilior gå och springa öf:r at göra honom ohegna. *Blef sagt* ²⁾ at om the kunna iche omsemias at pastor vnnar them gå sin gamla kyrkio[väg] och kyrkiostäta på sin gärdzgård, och broar öf:r dijen håller, så hafua begge partherna loff

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

²⁾ Kurs. i orig.

sökia tingz doom antingen niuta sin g...la eller winna jemngijjn och jemngod efter lagh.

18). Klagade Eskil i Mökelö thet han i höstas haar lagat til trolofningzööl, och skedde honom skada på sin omkostnad, at pastor wille iche trolofua hans broor Carl med then piga, som han begärte trolofuas med, och står på, at pastor skall betala omkostnan. *Pastor wijste af 1657 åhrs läsningxlengd*,¹⁾ at hon kunde iche wel läsa effter kongl. kyrkiord. och constitutiones. Bonden meente, at andra hafua kommit fram, som intet wore wijdare komne än hon och han. *Pastor sade*:¹⁾ huem haar sat tig til at förhöra folket och sade: hui komme the iche sedan til förhöör i juletijdh som them befalt war, så hafua the kunnat komma til trolofning om the hafua förbettrat sigh, *dok wijstes af 1658 åhrs läsxlengd*¹⁾, at mykit w[ar] förbettrat i läsningen. *Bleff r:do pastori wijst then 8 p.*¹⁾ i *episcopi Rothovij constitutionib.*, och efter the iche gingo til Saltvijk, at p[*ræpositus*] motte hafua prüfuat om the så stoort fauterade i läsningen, at trolofningen borde jure opskiutas, så kan om omkostnans betalning ingen resolution fölia på theas ja och nej. *Best är moderera saken*¹⁾, at med the hårdminta och åldrige något öf:rsees fast något fehlar.

19). Klockaren privatim anklagade pastor at han är tresk; privatim förehölt *præpositus* klockaren, therpå han suarade: jag är aldrig tresk, men faar wil iag skal huar morgon presentera mig i prestgården, at t[*aga*] order om han behöf:r mig eller iche; eliest och at mina creatur råka gå på prestbohls skogen. Häruthi blef klockaren underwijst om sin skyldighet efter klockarelagen; men såsom domc. förbiuder in *constitutionibus* presterskapet strictę practicera klockarelagen, och obrukeligt är allestans, at klockaren skal huar morgon taga order i prestgården, ty han behöf:r och wara om sigh, så är best iche seela eller betunga them

¹⁾ Kurs. i orig.

oskäligt, ty the äro under biscopens doom, för än [an]nan stadga och ordning warder publicerat.

20). Fans läselängden riktig på ålderdomen och ungdomen.

21). Fordrar *præpositus* decisions lengden om *casibus* på 2 åhr som äre falne i församlingen, huar the äro slitna och huru, hemma, hoos prosten eller i doomcapitlet.

22). Fordras *punctual* lengden om the *puncter*, som pastor loci med kyrkiorådet begära efter sin riktiga *circumstantial* ransakan prostens råd uthi, och alt thetta efter *consistorij* fulmacht och *resolution*. Thessa 22 *puncter* sende *præpositus* Beckio ifrå Hammarland andra dagen.

Verte folium et vide signum †.¹⁾

An. 1658 d. 21 Junij höltz visitation uthi Hammarlandh cum annexa.

1). Kyrkiowärder och sexmän bäggestädess samma som a:o 1657.

2). Ålderdomen laass ostraffelighen och blefwo wijdare förmante.

3). Skallgånghen förhindhra een stoor deel af böndherna och quinfälken att the nu denna resan icke kundhe wara tilstädess.

4). Spetelschass huuss uthi Posta och Bredhbolsta schola upbrennass.

5). Hela kyrkiorådettt uttwellier sigh sielf een schickeligh person till kyrkiowärdh uthi Olof Persons ställe, den för mistankar schuldh blef casset.

6). Ekröoöboar tilsäja sigh med dett snaraste willia köpa näfr till poortlijdrett.

7). Wåkenhuset och sachristigan purgeress och rensas af allt rascherij. Item fönstren renass, huar öfr kyrkiowärdarna hafwa handh.

¹⁾ Hänvisar till promemorian å sid. 395.

8). 2 fönster i choorn uplagass.

9). Sochnestugu ähr huggen ny och lofwa framföra i ähr; kyrkiobalkarna sparass till äth ährss, will gudh, i medler tijdh förschaffas requisita nu i nästkommandhe winter. Balkarna wela sohnen uplaga och uprätta effter Södermalmss kyrkiobaalecz skampluun.

10). Een spetelsch dreng uthi Skarpnötöo schall nu strax förshickass till hospitalet. Äth dee 2 små spetelsche barnen i Ekröo och Stoorby bleff gifvitt 5 d:r af Ekröo och 8 d:r af Jommala fattigestock, item kâst tagass äth dem till 2 månarss tijdh af Jommala juullkosten. Bräder och spijek till lijkistor förschaffas och dem. Per Sigfridzson beställer att jullkosten äth dee fattiga spetelscha barnen uttföress till Maarsundh ifrån Jommala.

11). Den mistäncta pigan i Biörhöfdha för spetelscha effterlåtest resa till Stocholm att förshaffa sigh wittness-schriefft om sin siuckdoom.

12). *Spetelscha* ¹⁾ pigan i Brebolsta effterlåthess och resa till Stocholm.

13). Een poike i Sälöö ähr mistänct, och blef sagdt att gâssens slecht schola hafwa bekymber om honom att the förshaffa honom anten till Stocholm lâtha probera honom, ellr lâtha insättia honom hooss någhon annan som står i p[rof] effter 7 p. i tigiare[ordin]ghen.

14). Bertill Skinnare, som står i proff, ähr nu i Stocholm lâtha probera sigh.

15). Christi koorss målâss framdeless, item wäggarna i kyrkian och sachristighan huittlimmass.

16). Behållett uthi Hammarlandz kyrkia pengar 53 d:r.

17). Pengar uthi dhe fattigass schrijn behållett 20 d:r.

18). Uthi Ekröo kyrkia finness iche pengar uthan ähr schyldigh någhra d:r.

19). Uthi hamstocken pengar 18 öre.

¹⁾ Kurs. i orig. Ofvanom detta ord står inom klammer: »mistäncta».

20). Om Henrich Person effter han haar betedt sigh lönghachtigh, tråstigh och mottwilligh på 8 åhrs tijdh, tagher kyrkioherden copian af protocollo vis. och wijsar landzhöfdinghen medh anklaghan för hans olydigheet och trescho.

21). Olof Eschelsson i Kyrkeby bekommer tillbakass af Ekröö cappell 6 d:r.

22). Hans Jacobssons grannar i Lilbolsta beswära sig mykit öf:r den olåttenskap och slagzmål som snarast sagt dagligen hafz för henderen vthi ofuanbete Hans Jacobssons hws, men effter sonen och hans hustru icke äro tilstüdes, huilka förmenas wara orsaken till husträtan, så skal kyrkirådet thenna saken vptaga effter den 23 punct i privilegierne.

23). Almoghen ähra warnadhe för kyrkioglam widh 6 ör. sm. straff.

24). Kyrkiowahtaren sätter kyrkioherden och kyrkiowärdarna till.

25). Poikar och unga drengiar som tillförene hafwa stått i chorett, schola stå uthi gånghen effter dhe under predikan bedrifwa schalkheet.

26). Matz Olofson i Helssby haar angifwitt för kyrkioherden någha Ekrööboor att the under tijdhgården hafwa waritt uthi siällijss, och effter parterna icke wore tillstüdes, bleff befaltt kyrkioherden ransaka in loco.

27). Om den tridie daghen i påscha, pingessdagh och julldaghen, blef resolverat såsom i Kökar samma åhr, punct 13. Item blef förmant att inghen schall draga noot om söndaghen för widh *soleness* ¹⁾ nedergångh.

Pro mêmoria.

† Refer. ad 13 punctum in actis Jomalensibus.

Jomalensis lät i *visitation* åter see sitt modh, spätt och föracht: *dominica* 2 trinit. om söndagz morgonen reeste iag till Jomala kyrkia ifrån Saltwijk och oansedt pastores

¹⁾ Ordet *sol* antydt med märket ☉.

wore om cursu notificerade för 2 gånger, lijkwell reeste pastor medh ¹⁾ till mööquellen i Gottby om lördags afftonen, och hade iag kommit till prestgården om afftonen, så war icke heller caplaan tillsatt at emoothtaga visitatores och *episcopi officiales*. Effter tijdgården bød han sig till weela hafua oss ifrån kyrkian till prestegården, men effter han gjorde thet spättet om afftonen, så hade han föga mening i hiertat, eij heller wijste hustrun, som war brudsetta, ähra och biuda oss medh itt ord. Therfore reeste wij till middagz måltijdh till lenssmansgården för hennes föracht skull om middagen och begges theras föracht skull om lördagzafftonen. När kyrkiones räckning fordrades, så hade pastor huarken kladden medh sigh, myket minder kyrkioboken; räckenskapen inschrifuen, huilket och war på spåtskhet och föracht.

Anno 1658 then 23 Junij hölts visitation i Finström.

1). Kyrkiowerder och sexmän äre the samma som i förra visitation. The oduglige afsett[as].

2). Förhördes ålderdomen och lose wackert.

3). The som hafua warit borta utan loff och förfal schola böta efter ordningen och pastor låter sexmennerna uttaga bötet.

4). Effter Sundz sochn och Finström hafua fåt h. n:des schriftelig befallning om kyrkioporten i Sund och kyrkiobalken i Finström at Erich Olson skal förskaffa af konungzgårdarnas intrader huad sig belöper til theras fulkomliga oprettelse. Vthi Sund hafua the pådrifuit at alt är reedo fulbygd, men i Finström pådrifua kyrkiowerderna intet, ty moste r. pastor besuära sig för h. n:de landzhöfdingen, och låta kyrkiowerderna förklara sig om the äro obrotzlige.

¹⁾ Efter detta ord har i originalet stått: »sin hustru»; dessa två ord hafva dock blifvit utstrukna.

5). Gyllenflögs bönder låta icke heller förferdiga sina balkar, utan stå åhr frå åhr i samma lag. Hans oskickeliga huushold efter kyrkioherdens ransakningh skal och h. n:de kungöras och ransakningen wijsas efter præpositus remitterat haar hans insagur til h. n:de och doomcapitlet.

6). Jordhögen wid väster dören kastas i dällden, kyrkian i alla rum, kyrkiogården och kyrkiowallen hållas reenlige.

7). Båsmansstolarna skola nu strax tagas bort uhr choren och i choren settes biscopsstolen och funten på tienliga ställen. Lektare först skeep kan skal pådrifuas.

8). Christi kors, altaretaflan, biscopsstolen, funten, choren och inbygda stolar opstrykas mädan arbete påstår alt i sender med målning.

9). Steengolfuet i sacristien moste jemnas så långt flijsorna reckia vthan drögzmåhl och när lägenhet best är förferdigas och ophöjas medh sandh.

10). Holen kringhom skåpett i muren och råthålen på schåpdören måste bootass och ther uthi sättiass thet som lyder till altaret. Item görss döör för thet andra holet i muren.

11). Klockaren och kyrkiowärderna upsättia beleterna thit kyrkioherden wijsar, och om någott rum finess in i kyrkian ther the tiäna stå, så schall målaren upstryka them och wara i rådth medh kyrkioherdhen.

12). Riddar s. Jören måst entelighen upstrykiass med målningh och sättias på tienligit rum.

13). Kladh köpess till kyrkian.

14). Förschaffas galler widh kyrkiodören uthan och innan och nu med dett snaraste.

15). Matz Ehrssonss dätter i Emkarby förlijkess illa medh sin styfmoder. Gubben sägher att hustrun, son och hans hustru försnilla honom uthi all rum och dättren kan thet ingalundha lijdh. Gubben sägher och att styfmodren kaller dättren een diefwulss barn, och modren sägher att dättren kallar heune ähntå wärre, huilket hon inthet kan

utnämpna effter dhe äro så fula. Gumman haar och gått låfordh aff hela sochnen, gubben haar och tillförenne lefwat wäll med sin förra hustru. Och dåttren effter äthschilliche förmaningar icke wett utthsäja något tiufstycke — — — är henness klageordh för inthet wärdhe.

Sexman Anders Nilson berättar att hon haar gått ifrån sin man i höstass till sin son och waritt hooss honom nästan i 6 wekorss tijdh. Gumman sägher att hon kundhe inthet wara ther för dåttrens schuldh, effter hon kom mycket oliud åstadh. Gubben låfwar nu strax afschaffa dåttren. Gubben sägher att hustrun kallar honom gammal diefwull. Hon suarar han kallar henne så ighen. Dåttren och modren gofwo huarandra handh och lofwadhe wäll förlijkass.

16). Hustru Kirsten huussquinna i Östanåker boor i ett torp, som ligger i Finströms sochn och Emkarby, och när mantalss- häradz- och laghmanzlängdher schrifwass, så förss hon up i Finströöm, men till kyrkian går hon i Iommala och gör presten i Iommala sin rättigheet. Öfr henne klagar pastor och will hafwa att hon schall göra honom påschepengar och eliest dagzwerken. R. Effter hela kyrkiorådet berättar torpet wara satt uppå Finströms äghor, och wäghen ähr lika längh, dy blef beslutet, att så frampt hon will hafwa sina huuss uppå samma äghor, schall hon icke allenast gå hijtt till Finström till kyrkian, uthan och göra pastori Finströmsium sina påschepengar och dagzwerken. NB: Effter samma huussquinna absenteradhe sigh ifrån prostetinghet och försatte stembninghen, dy blef hon nu första resan för församblingens intercessions schuldh inthet wijdare saackfälter ähn 10 ör. k. myntt.

17). Lars Michilsons i Bierström brot 1) om pungen. 2) om opstusning öfr tijond profuet. 3) om oläte i bröllopet i Suartingzmala *dominica* trin., at tå honom sendes bod gå i säng om söndagz natten tå han sat och grälade, sade han, at han aktade huarken presten eller then som presten utsende. Effter han haar försedt sig 1) i kyrkian emoot kyr-

kiö och werdzlig lag, 2) emoot rijksdagzbesluter och welb. landzhöfdingens vtgifne proffue ordning och emoot kyrkiöstadgar om söndagz nätternas tidiga öfuergifuande med drijkande och hulande, såsom och emoot then 22 p. i privil., dy remitteras han til welb. landzhöfdingen.

18). Kyrkiowachtaren besuärrar sikh att någhra hafwa tilsagdt sikh willia basa up honom, aldra för dhe blifwa honom warse och få fatt honom, och namngaff Ehrich Jöranson i Finströöm att han på kyrkiowallen sadhe honom i munnen dhet han schulle basa up honom och kalladhe belghundh och lappare. Men Ehrich nekar till allt, och effter klockaren haar inghe wittnen, blef denne gånghen condonerat. Almoghen blef förmanter att dhe schola afstå med sådant hoot och schälleordh; huartill alla godhwillelighen bejakadhe.

19). Marchuss i Höttböle klagar på hustru Anna i Pansarnäss, att hon will förhålla dhe gåfuor, som han gaf hennes dätter på handhen, som ähr: 2 rd:r och eet snörljff, som kostar 8 d:r k. m., 2 allnar lärfft å 5 m. alln och effter gudh haar kallat henness dätter dhen han ährnadhe byggia echtskap med, dy begärrar han sina gåfwor ighen undantagandhess lärefftet. Han bekenner sikh hafwa taltt henne till för 4 ähr sedhan däch hafwa inthet kunna fulbordha efter hon war siukligh i 3½ ähr och han medh i 3 ähr, och eliest hadhe han ingenstädess dber han kundhe sticka sitt hufwudh undher. Kyrkiöherden bekenner att han . . . n. Marchuss haar försäkratt honom sikh willia med tijdhen om hon will bidha och han får någhon läghenheet, låtha therass echtschapz förbundh winna sin fortgångh . . . effter the icke wela förlijkass och ähr inghen trolfningh, dij remitteres till tingett.

20). Store böndaghen undher höghmessen i predikanss begynelse sågh pastor een poike, som slogh den andhra i ryggen, och effter gåssen icke wille wara stilla, dy wendhe pastor ighen och sadhe: sij håke, wiisade gåssarna hålla och

badh dhem wara quara effter tijdhgården till ransakan, och effter kyrkiorådett war bortta, fick han inthet besluta. Och effter the och nu uthi prostetinghet ähra bortta, dy bleff remitterat till een annan ny kyrkioransakan, och *effter hållan ransakan schola poikarna mista rygghuden och stå kyrkioplichtt* ¹⁾.

21). Behållet pengar i kyrkian 110 d:r.

22). Behållet pengar widh Getha cappell 5 d:r och någhra öre.

23). Behållet pengar uthi kyrkionäss sochnestock 20 d:r, uthi hospitaals stocken 15 d:r, uthi cappelss offerstock 2: 29 ör.

Anno 1658 dominica 3 adventus hölts visitation
i Saltvijk.

1). Bönderna alla tilstädes.

2). Kyrkiowerder: Samuel i Strömma och Hindrich i Bertby. Sexmän: Hind. i Harasby, Maths Olson i Tenxö, Hind. i Nääs, Erik i Åsgårda, Zacharias i Affuanåker och g. hindrik i Okerby.

3). 1658 åhrs wijjn ock oblater fins uthi kyrkioboken fol 31, och är öf:rblifuit af wijjnsäden 7: 15¹/₂ ör kyrkian til profijijt. Kyrkians wijjnottingar tappas fulla och them må kyrkiow. taga i antwardning och förwara i muuren, at wijnet iche fröser och möglas. Och moste han hafua nyckelen med sig at uttappa.

4). Soknenes gåfuor tilsäijes at folket hafua med sig tilkommande söndag både pengar och korn at lefrera h. Nils, kyrkiowerderna och sexmennerna at the kunna prosten reedo göra efter kyrkiolengden.

¹⁾ Kurs. i orig.

5). Effterföljande personer äre kyrkian skyldige.

Jacob Olson i Bertby 4 dal. k. m.¹⁾

Cnut Tobole på sin huusbondes föräbring för några år sedan 8 d.

Michel Mathson i Nääs 4 dal.¹⁾; uthi pant en g. silfskeed. Prosten tagit på sin prostelöön 1658 och skal få 2 las höö i sommar och gifuit Michel 1 dal. til. Grels i Rysbole haar lofuat för tinget betala 8 dal. för thet vngnötet s. Märthen i Lamansby testamenterade til kyrkian. Lofuar Erik i Asgårdä om söndag 14 *myl.* och Michil i Borbo korn 13 cap., Grels 6 m.

Hind i Laffö²⁾ för sin saak, at han såsom en huusbonde haar belägrat sin legopiga förän the wigdes, skal bota dubbelt, nemlig 10 dal. eller schaffa 20 teliestenar om $\frac{1}{2}$ alen.

1658 kom Hindrich iche til rekenskap effter tingzbeuilningen 1655 at clarera med sin kyrkioheerde och sakfelles til 4 ö. s. m., om han iche haar laglig förfal³⁾.

Anders i Laffö för sin saak 1657 — 3 dal. k. m. och är Hindrich i Harasby löftesman.

Michel Mathson i Harasby för sin saak 10 dal. k. m.; betalt 5 dal.

Johan i Kermanö⁴⁾ efter 2 tingzdomar — 18 dal. och 3 *myl.* s. m. för kyrkiostemningz försettielse, löper — 19: 28. Kyrkiofönster litet utborgat för 1 dal. k. m., betalt.

H. Nils¹⁾ capellan efter sitt quittenz 7 d. Lofuat korn 1 t. och skal h. Nils få 16 ör igen och fattades 2 capar.

Nils Olson i Nääs¹⁾ rester 2 *myl.* efter sin s. moders legerstallepengar. Betalte söndagen efterm. Målarehustrun — 10 dal. sakfelt.

¹⁾ I marginalen står: sedan klart.

²⁾ I marg.: war siuk och liuger gerna.

³⁾ I marg.: war siuk.

⁴⁾ I marg.: I pant silffstoop om $5\frac{1}{4}$ lod.

Johan i Kermanö belägrat Fotangels dotter på Cajelut och sedan i långligg tid legat och ligger i lönskelägo med henne; och efter the äre på möderne i skylskap i 3 leed, afwentas ifrå doomcapitlet, förän the wijas, order om theas kyrkioplikt.

Elias i Ökarby är beryktat at han haar malit på wäderquarnen i förledin sommar på en almen bönedag; (efteråt tillagdt:) ähr witnat wara quarnen slept efter tidgärden och malit litet stund och strax grannarna warnade honom, läste han quarnen, och haar soknen bedt och är låtit.

Elias i Ökarby broder ifrå Jomala sokn försumat kyrkian med huusholdet i Ökarby 1656 om trettonadagen. (Efteråt tillagdt:) Domen är at the bötha till kyrkian 12 cappar korn. Betalt.

Marcus Erikson i Sonroda tiltalte sexmannen Hind. Erikson i Nääs Michaelis tid 1658 för thet hans syster af tolfte nemd war at tienä wid konungzgårdarna, och therom blef en förargelig kyrkioträta på kyrkiowallen, och efter rumet är privilegerat och folket äre öf:r 20 ähr troligen at ingen skal med trätor bryta kyrkiofred, så hålles icke lenger tilgodo, uthan the som befinnas brotztlige moste plikta antingen in för kyrkiorådet eller på häradztinget. Remitteras til tinget. (Efteråt tillagdt:) Men för församblinghens förböön bleff saken tillgifwitt, dåch att inghen tager ther efter exempel.

Nils Olson i Nääs låtit sin moor döo uthan sacrament; war eij tilstädes och opskiutes til en annan tidh.

6). Oplästes kyrkiones rekenskap ifrå helgonmessen 1657 in til helgonmessen 1658. Tå clarerades och för wijju-säden 1657, studentpengar 1658 och the fattigas fisco, såsom annoterat är i kyrkioboken för pungpengarna, af huilka kyrkiorna aldrig för fåt hafua, efter the hafua sellan gåt med pungen, uthan på fester och bönedagar, huilka af ålder ähre

deputerade til studerande personer. Huad inkompst och utgift är af the fattigas fisco fins riktig annoterat på klad-den, som ligger i the fattigas skrijijn, theröfr pastor, cap-lanen och en bonde äre föreståndare.

Kyrkiowerderna skola gå fram huar sitt $\frac{1}{2}$ åhr och instoppa offerpengarna i offuerkistan. The är ofta sagt, men the glöma.

7). Huad geld kyrkian haffuer uthi thenna stora byg-ningstijden, som än äre obetalte, efter alla kyrkiones pengar äre utlagde, ähre efterföljande personer:

pastor för sin proslöön och rekenskaps löön — (efter-åt tillagdt:) betalt.

pastor för lånepengar i Stocholm rester 16 dal. 20 ör för förgylningen på kyrkiones kalk.

Silffeännan kostar 75 dal. Här til hafua got folk för-ährt — 48 d. k. m. genom kyrkiob. bestelning, och 27 lånte pastor. Och efter hela soknen, när kannan wijstes i sokn-stemman, intet sade huarken skam eller tak, uthan wore mislynte, så bör kyrkioheerden iche lida sådan otaksamheet och spot, uthan thet må stå til biseopsvisitation, at pastor kan höra domen om han haar giordt illa eller wel, och thet tilstånd tå gifues, wil prosten retta sig efter, huilken kyrkia henne behagar köpa, effter Saltvijk ännu ingen fjrk haar kostat therpå, och i medler tijd skall kannan iche brukas på altaret: kyrkian må köpa af sina pengar framdeles när rådh blif:r.

8). Pastoris unsetningar til målningens tarfuer skolas betalas efter huusboken och omtalas i någon soknstemma.

9). Effter kyrkiowerden wijste beretta, at soknen wil iche hafua så monga soknstemmor, så frågas nu efter huilka the äro, som wela föreschrfua och ogilla kongl. ordningen uthi privilegerna; och at alt arbete kyrkioheerden entelig opskiuta bör emoot kongl. wilia til visitation. Så wetter thet och lærer nu, at prosten är iche pliktig utretta thet kyrkioheerder, kyrkioråd och soknen bör utretta, utan andra

saker, som the andra iche hafua makt til at utretta. Sedan lærer, at til soknstemmor kan ingen tijd och dag förlegias, uthan the hållas så ofta görs behoff, fast thet wore huar söndag, efter then 23 p. i kongl. privilegier. Församlingen borde heller tala wel och tacka Gud för arbete och nijijt i embetet, än som förtala och göra huarandra oproriska emoot sin kyrkioheerde. Men en annan gång komme iche igen. Skeer thet skal en tagas wid nacken och lagföras och för sitt oproor exemplariter straffas.

10). Soknstugu haar kungen och landzhöfdingen schrifftelig befalt at bygias skal wid huar kyrkia, såsom i hela fäderneslandet brukeligt är; och ther til kan soknen nu seija ja eller nej.

11). The som ringia för lik öfr 2 gångor och bruka bäärklåde och pelle, haar ingen betalt ifrå 1655 then tijd doomcap. gjorde ordning, förthenskul kan thetta stå obetalt til biscopsvisitation, och the betala som wela undergå ordningen och the suara, som iche wela undergå, när biscopen kommer.

12). Ålderdomen och ungdomen wille flijtigt öfuerläsa catechismi boeken til schrifftholdet.

13). Tilkommande åhr, Gud förläne huusfreden, wele wij låta måla kyrkian alt thet som igenstår. Item köpa liuscronor och byta bort the 3 kopparstakar. Item til predijkstoolen en liusarm til. Item bibel. Item duukskiffklädement, och sedan är wår kyrkia innantil mest ostraffuelig.

14). Welb. comendanten Fotangel haar lofuat på min schrifuelse giffua altare klåde, liustaka på altaret, och om wij låta måla östergaflan och wela tijt settia hans och hanss s. frus wapn, så wil han betala arbetzlönen. Thetta haar han befalt sin lanbofougte Clemet i Kermanö seija mig, när han fölgde honom tiluägż in på skepsleden 1658 in Novembris. NB. stalmestaren lofuade ful förähra bibel; men nu weet iag iche om någon kan wenta för thet buler skul.

15). Wel:t Johan Anderson haar loffuat måla för 16 dal., Märthen i Nää slofuat betala riddare s. Jöran. H. Nils må måla in i kyrkian så stoort stycke som wåkenhuset, så ähr thermed hela kyrkian i närmaste målat.

Alla the, som restera the 2 capar kalk och målare-skin til kyrkian, wela förskaffa sig til wååren.

Prestegårdzbygna.

1). Effer framstugun iche ophugges med nestugu eller så lång och bred som bagarestugun är, så begäres 10 stockar til millanwäg, och sedan hafua Ökarby ingen makt mehr at klandra. The goda män, som hålla stugun, wela steen och träwerke schaffa i winter. Westanfialen reete-werke på kornladun, golff i rijan och bräder til holet i rijan.

2). Sätestugun och maatcammaren behöfua under syllarna at muren igen slås holen på.

3). Golfwerke uthi spiltorna i soknstallet och påsecs om stalsgolfuet kan ophöijas, effer höst och wåår alt watn rinner tijt in aff gården.

4). Östanfialarna om the låta iche stylta under åsarna på hööskullan, så faller han ned och slår ibiäl hästarna och kan skee folket med.

5). Golfuet i sengstugun, sätestugun, bårstugun och bastugufarstugu framanpå äre elaka och moste besiktas. Annat ähr behöfues stolpherbre och suiijnhuus.

6). Michel i Borbo moste öffuergiffua låta walla sina gethar i Borbo, haselskogen opätes, så at han kan aldrig waxa. Eliest gör han skada på muulbethe och slotterlandet för och sedan thet slås. Han kan köra getherna på sin skog. Jag skal låta akta effer them, och köra them tijt som han skal lösa them igen för pengar.

7). Effter welb. landzh. befalning och breff, så hoppas iag hela soknen goduilligt gifua 10 ör til scholebygnan efter iag haar lånt 19 d. til at köpa näffuer före. Sedan om Thomasdagen at the wela mangrant uti h. Nilses, kyrkiowerdernes och sexmennernes närvaro lefrera juulkosten til the spittelska, och lensmannen sedan wille låta opwäga och opmäta, at the 2 fattiga, som i wår sokn böra haffua hielp, måge få then deelen, och iag får almoso lengden.

8). Förbjudes schriftholdzwarden intet göra sig bekostnad med ööl och maat åt sitt schrifftlag, at iche the må dricka sig fulla, träta, bannas och slåt兹 sedan presterna hafua afreest. Then wård som bryter, faller til 40 *mf.* böthe, ty ther presterna få maat, så skola the gå af gården som ähre til måltjdz förän presterna reesa af gården eller böta 3 *mf.* s. m. til kyrkian och the fattiga.

9). Sexmennerna wela oppenbara alla them som försuma kyrkian eller komma drukna til kyrkian, eller the som bryta kyrkiofred och träta på kyrkiowallen och kyrkiowägen; bullersamma hionlag och grammar; olydiga barn; horepak och tiuffepak; widskepelige menniskor och signerskor¹⁾.

10). Kyrkiones förmän wille besikta kyrkiobalkarna och annat och låta antekna the som hafua elakt taak, at the må plikta som iche wela opslå sina bräder at the sittia fast.

11). Effter bönderna hafua sin rööwas i sandwijken och creaturen kan ingen uthålla med watugård, utan moste göra en fast gerdzgård, så wil iag gerna hålla 1/2 gård för egen skul; och förfrågas om the kunna tuinga mig at hålla then andra halfdeelen at hägna theas rööwas.

12). Hela granlaget wille samsettia sig at föra bort alla getherna Walburgi tid i sådan trång bygd efter tidomen ty fast barn böra walla them i huus och vhr huus, så för-

¹⁾ Kurs. i orig.

summas ofta och ofta göra the skalkhet i annarss hägna. Sådana gethar äre skadediur och göra wenner til owenner.

13). Effter tingzbeslutet 1652 wore best nu kasta lott wid Boo och prestgården om fiskewarpen i saltsjön. Item efter domen byta fiskewatn i skogztresken. Item at Boo håller broar til fästeget. Item at hela granlaget opbotar r... wid Skedwijken.

14). Tijijmstocken skola kyrkiowerderna låta i wår rät passa efter norstiernan och festa och göra huuff på. Nyckel och märkla åt offerstocken skal göras. Rötterna skola fästas på kyrkiotaket och tornet.

15). Fattas baka til geethusdören. Item spijkar til bastugudören. Item gångjern och klincka til sätestugu, farstugo. Peer Jacobson i Nääs skal föra ifrå sig böteshöö.

16). Sexmennerna framdeles wille clarera för näst:e, huru mykit köpt är för spanmälen 1658, och huad the hafua i förråd.

17). The 4 tunnor kalk som Ostanfälen lånte til porte aff kyrkian om then är betalt? Är betalt. 1)

18). Kalken skal skottas i en wrå uth med spånen i skräpcammaren utan någon drögzmähl, ty han trampas bort, och lijkbårarna hafua intet rum.

19). Skal tingas rum til kyrkiokornet och om söndag alla föra säden med sig til kyrkian och lefrera pengarna.

20). Förbiudes kyrkiorådet efter the äre domare, at aldrig efter thenna dag wara bönemän för then som hafua brutit emot kyrkiolagen, huarken uti ransakningen så at then brotzlige hörer på, eller uthi prestgården, ty thet är tuert emoot theras embete. Gör någon thet så skal han förste gången bota 4 ör. s. m. andre gången 1 *my*. tridie gången 3 *my*., fierde gången mista sitt embete.

1) Dessa två ord efteråt tillagda.

Anno MDCLIX d. 25 Feb. höltz visitation i Getha.

1). Förhördess ungdomen och kundhe flere illa läsa ähn wäll, och lofwadhe bättringh.

2). Kyrkiowärder: Simon i Pansarnääss och Ehrich Bengtson i Olssnäss.

3). Uthi kyrkian schall fremdheless uphuggas 3 fönster på söderwäggen. Skrapkammar göres af the gamla målade bräden. Altare fönstret behöf:r och reparation. Altaretaflan mållass. Jerntenar på stånghen i sacristughan och then främsta liusseronan. Låäss äth kyrkianss kista 1. Mässhake 1 uplagass. The låga kyrkiobalkar uphöjass för getter schull. Bäärklädhe framdeless. Ypninghen schall lagass så att icke uur schall förderfwa båten. Hålet på botten görss större. Cappellwäggarna huittlimmass. Till klockan schall köpass iern och förfärdigass feelen med första läghenhet.

4). Hendrich i Möckelgrääss schall om morgon wara tillstädess widh moorkyrkian och Matz Bengtson i Lambnäss att see fehlen på sina kyrkiobalkar.

5). Codbolsta landhböndher förwägra sikh inthett att byggia i prestegårdhen.

6). Huar och een går uthi then bencken som han ähr förordnadh till.

7). Erich Bengtson i Olssnäss, Simon i Pansarnääss, Hanss Håkenson i Snäcköö, Hendrich Månson i Westergetha och Pär Jöranson i Östergetha ähra fullmechtighe giordhe af hela capellet att göra och låtha om lächta ren.

8). The som ähre födda i Getha och ankomne ifrån Suerje uthan bewijss, the schola schaffa sikh af sochnekyrkioherdarna bewijss, ther the tientt hafwa.

9). Rengzmannen Jacob Monsson förwägradhe sikh hafua sagdt för fogten att præpositus haf:r uptagit pengar för almenningarna.

10). Almoghen blef förmantt af præposito om påsche-pengarna, och skärıklararna om $\frac{1}{2}$ ℥ toore gäddor att god-

willeghen så wäll i thenna sochnen som andhra gifwa sin kyrkiöherdhe efter consistorij befalningh.

11). Fattigass stäck behället *pengar* 2 dr 29 ör.

12). Behållett *pengar* i kyrkianss kista 11 dr.

13). Öfrblifwitt af 1658 åhrss wijnsädh 3 dr 30 ör, huilka ähre influttna i behäldhna *pengar* i kyrkianss kista.

14). Prästerna och åhörarenas hafwa inthet emott huarandhra.

15). Hendrich Jöranson i Östergetha klaghar på Mattz Bengttson för jullfredzbråth och remitterar till nästa häradztingh.

D. 26 Feb. stodh visitation i Finströöm.

1). Förhördess ålderdomen och lose tämligh wäll, däch blefwo ähn widare förmante.

2). Kyrkiowårdarna och sexmän samma som i fiool.

3). Kyrkiotakett på bägge sidor om tornet bör med första repareras i währ, men hualfwett besichtass och lagass på the ställen som dråppett ähr.

4). Effter Gregnääss haar inghen balck, och dher han inthett will godhwilleghen byggia, så tingföress.

5). Grelsby balcken står ähnnu som tillförenne, och gårdz-schrifwaren w:tt Erich Olofson förwäghrar sigh wela låtha upbyggia, såsom kyrkiowårdhen Staffan i Ämness och andhra flere böndher berätta. Effter wälb:ne landzhöfdinghen Erich von dher Lindhen haar gifwitt breff 1657, att Grelssby kyrkiobalken schall upbyggias af konungzgårdz-zenss medell, och 1658 haar gårdzfogten Erich Olofson lofwatt inför wälb:ne herren uthi sochnemännernass närwaro wela gifwa thertill betelningh, allenast bönderna tinga ther till kalck och brädher, och nu a:o 1659 aldeless nekar effter hoffstaten icke består; derfore remitteres på nytt till wälb:ne landzhöfdinghen.

6). Huar och een schall see med thet första på sin kyrkiobaleckz fehl.

7). Om lechtare kan görass eller icke i Finströms kyrkia, haf:r prosten befaltt böndherne besichta hualfwet om thet kan tola så stoor hugningh i muren, och beretta Staffan i Ämnäss, Hendrich Nilson i Postadh, Olof Nilson i Braaxböle, Ehrich Bengtson i Olssnäss, Ehrich Henderson i Pättböle, och Hendrich Monson i Westergetha, att the kunna inthet styrka till, med minder byggmästaren sielf wåghar sigh ther-till, och hualfwet wardher bothatt, huilket prosten icke kan ogilla förähn han fullföljer rikzdrotzens fullmactt om b:te byghna. Däck fattass bänkiar til gamla frälse, såsom Bastöö, Grelsbj fattass benkiar till alla staaatens betienter, och desse måste hafwa sine bänkiar fram i kyrkian. Baarschola ähr och eett nytt frälse, eliest säga någhra böndher sigh stå i stoor trängzell ther the flijtigt gå till kyrkia. För desse och flere orsaker måste enteligh lechtare görass och på thett ställe som bequemligast ähr, och byghmestaren måste kallas med första till att besichta.

8). Kyrkioherdhen med kyrkiorådett i medler tijdh till thess lechtare görss, ställa crononess betiente på Grelsbj klagelösa.

9). Behållit pengar uthi kyrkianss kista 60 d:r.

10). Till wijn taghett af kyrkian 2 d:r 30¹/₂ ör, effter 1658 ährss wijnsädh ej rächt till.

11). Uthi kyrkianss stock behållet till datum 22 d:r 3 *myc*

12). Uthi fattigass stock behållet till dito 21 ör.

13). Prästerna och ähörarenar förlikass wäll med huarandhra.

14). Om påschpengarna blefwo böndherne förmante effter consistorij imposition af preposito.

15). Bekenner Pär Person i Suartzmara att dett 1 ähr s. Hr Pär till Finströöm kom war han i een stugu öster-

söder på gårdhen, ther farstugu och ett foderlidher förestodh, och hadhe sina saaker i een stugu, som stodh i badstugurummet, then gordcarlarna bygdhe.

16). Rengzmennerna Erich i Pettböle, Anders Nilson i Räfbacka och Clemeth Henderson i Goby neka aldeless före sikh hafwa sagdt för befalningzmannen dett *præpositus* haar tagit *pengar* op för almenningarna, och säja att the hafwa them inne ähn medh sikh.

17). Porten och portlijret falla omkull och af ålder haar Gooby marcklaggh hållit porthen, men effter the wela inthet reparera, föregifwandhess sikh hafwa lika många huuss med the andhra stora marcklagghen i sochnen; derföre blef beslutit, att någhra goda män schola ransaaka med det första om så schääll alla marcklagghen hafwa lika många huuss i *prestegårdhen*.

18). Klagar kyrkioherden på Larss Michelson i Bierströöm, att när Anders i Räfbacka gick med punghen söndaghen för kyndhermessodaghen 1658, sågh pastor op i *predikstolen* thet han slogh med full näfwa och hanscha in åth punghen; ther åth logho folkett, som stodo när omkringh. Han som gick med punghen bekenner sikh inthet hafwa gifwit acht therpå. Michell i Terbolsta sågh kyrkioherden och lee, thet han och sielf bekenner att han sågh the andhra lee, men inthet will han bekenna att han sågh then andhra slå, uthan att han höll op näfwan och hötte in mott punghen. Remitteras till tinghett. Omsidher bekendhe och afbadh han trägitt. Hela sochnen wittnadhe honom vara een half toock. Blef gillat af alla och samtycht af honom sielf att stå 3 kyrkiodagar oppenbaar schriff, och afkunnass med åthwarningh för samma förargelse.

D. 28 Feb. höltz visiteringh i Ekröö.

- 1). Sexman och kyrkiowärdarna samma som tilförenne.
- 2). Förhördes unga och gamla undantagandhess hustrurna och loso temligh wäll.

3). Kyrkiobalkarnass taack somblighe ypna och somblighe ruttna och schola byggiass op och nedföre allt efter en skampluun. Skoghen på kyrkiogården schall granntt afhuggass. Kyrkioness mässetygh hålless reenliga och messeskalken torkass huar messodagh innan till. Af then gamla messesärken görss eet ärmklädhe till att hålla på kalken, och eett klädhe, öfwerst på altaret. Af altare och taflan schall alt damb afstrykass. Byggiass söndruga fönsterrutor. Letass hälliar i wästerdören och lithet länghre fram i gånghen. Boten undher klockan måste framdeless repareras. Hualfwett schall achtass när uurwäder ähr och ypninghen igenstoppass. Låset för stoor kyrkiodören böör lagass med thet snarasta och första. Kyrkiogolfwet lagas ther oiempt ähr. Gambla träaltaret och waxliussstapelen borttagass. The 5 färdighe bänkiar måste med thet första lagass, in till thess the få lägenheet byggia af nyo alla bänkiar, så frampt icke man kan nu tillika upbyggia them. Schall schaffass eet låäss till åth kyrkioness hufwudkista, item 1 åth offerkistan, item sochnebudzflascha. Iern till boockstolss dören måste köpass. Altaretaflan mållass. Item klockarestugan repareras med taak och muur.

- 4). Behållet *pengar* i kyrkianss kista 13 d:r.
- 5). I the fattigass stock 6 *mc*.
- 6). *Pengar* uthi cappellöörss fattighstook 1 d:r 6 ör och schall köpa therföre ett låss till samma stock.
- 7). När quinfälken komma, så schola the stiga op för huarandhra och släppa then ena then andhra framom sigh, eller stiga uth sigh till thess the andhre slippa fram om them.

8). Fålkett blef förmante att inghen schall gå uth för alt är ändhat med welsighnelsen och sånghen; befinness någon, så böthe 6 ör s. m.

9). Medh fischandhe om söndaghen och lördaghen blef beslutit efftersom i Kökar giordess ordningh, och alla approberadhe och undergingo samma ordningh. Vide 11 p. 1653 åhrss *visitatione* i Kökar.

10). Almoghen begärar ordningh när wyrdighe kyrkioherden haar uthärändher, wela the att thet schall stå tienstlöst huar annan gångh widh kyrkiorna i synnerheet när stackota daghar ähro, elless och hafwa Ekröö boar inghe bänkiar i moorkyrkian. Remitteras till höghwyrd. episcopum i hanss första ankomst.

11). Kyrkioherden besuärar sigh öf:r Anderss Cletmetson att han aldrigh haf:r fått af honom stadgan fisch, sedan han fick pastoratet. Ähr afdömbt på tinghet 1657 att han schall göra, och pastor taga copian af häradzprotocoll; men nu lofwadhe häreffter — — — gifva 4 d.r.

12). Uplästess kongligh ordningh om strömingz fischie, men stadgfischen remitterass till doomcapitletz ordningh som pastor *Finströmensis* haar.

13). Åhörarenar hafwa inthet mott sina prester.

14). Kyrkioherden klagar på böndherna i Biöörhufwudh att the hafwa fått 54 st. laxar, men inthet gifwitt tiondh theraf, och effter the lofwa bättra sigh så gif:r pastor them effter.

15). I Ekröö ähra inga almenningar.

16). Näfren till porttlidret i *prestgården* lofwa the med thet första schaffa.

17). Anderss Cletmetzsons hustru i Kyrkby schall läsa för hr Pär.

D. 1 Martij höltz visiteringh i Hammarlandh.

1). Samma sexmän och kyrkiowärदार som tilförenne.

2). Ungdomen förhördess och lass temligh styckerne, och widare förmantess att lära sikh styckena bätter och uttydninghen bätter och att bönderna sättia sina barn i scholan effter kongl. recess, helst medan the klaga att inghen ähr som them lærer i byarna. Steens son, som tjänar i Diecknebööle, och een flicka ther sammastädess måste pastor loci huar kyrkiodagh fodra genom klockaren i chore och sättia små lexor och förmana theress hussbonde och låtha någon läsa för them hem i gården, och lofwadhe the sielfwa bättra sikh och huar kyrkiodagh fljigtigt gå till kyrkian.

3). Angaf ehrborn häredzhöfdingz hustru för kyrkiherden och hr Pär, att b:te Steenss son har fällt desse ordhen, när the först hafwa frågat honom: huilken troor tu på? R.: på gamla gråå gethen. 2) huilken haf:r schapat tigh? R.: gamla gråå båcken. 3) huilken haar liditt döden för tigh? R.: gamla gråå merren. Och detta schall han hafwa sagdt för gamla propstegumman och legofolkett. När han frågadess, huem haar desse frågor honom förestältt? suaradhe han: Kirsten som tjänar hooss häredzhöfdinghen frågadhe migh i fiool, och tå wore drengiarna Pelle och Eschill tillstädess. Dhe första tuenne frågor bekenner han, men suarett till 3 frågan säjer han sikh icke kunna minnass. Remitteres till häradztinghet.

4). Sochnestugunss skorsteen ähr upmurat till taket, och then andhra som fattass ähr lofwat med dett första. Item näfwer ther till.

5). Kyrkiobalkarna schola i denna währ entelighen reparerass effter den 9 punct. i dhen förra visitation an. 1658 d. 21 Junij, och gäller ighen mootsträfwelse, blif:r inthet effterkommitt, att the samsättia sikh om brädher, kalck, een wiss dagh och godh föreståndare, så schola kyrkiowär-

derna effter kongl. resolution 1636 angifwa inför wälb. landzhöfdinghen, effter the hafwa lofwat i 6 eller 7 åhr, och inthet effterkommit.

6). Dhen 15 p. i förra visitation åhr ähn obestältt och framdeless beställess. Item d. 4 punct åhr och oförrettat, och lofwa nu med första beställa. Item d. 26 p. böör pastor ransaka om eller anklagha på tinghett.

7). Bönderna blefwo förmante att the schola wendha ighen aff the gamla osedher och taga sigh till wara för kyrkioglam och huar söndagh och helighdagh item juldagh inthet gå för uhr kyrkian, ähn wälsighnelsen och songhen *per exitum* åhr ändatt. Bönderna när the komma till kyrkian schola the strax raahollt gå i kyrkian, att alla åhra tilstädess när confession läsess.

8). Hanss Jacobson i Lilbolsta kan aldrigh förlikkass med sin hustru, son, sonhustru och andhra ther i gården; och effter the wore icke alla tilstädess, dy beslötz att kyrkioherdhen nästkommande söndagh schall parterna examinera.

9). Åhörarenar hafwa inthet emott sina predikanter.

10). Biscopzstugu har waritt i prestegården tilförenne och nu taltess om, effter här åhr inghen warm stugu i prestegården åth fremmande folck.

11). Behållett *pengar* i kyrkianss kista — 57 d:r.

12). I kyrkianss stock — — — — 18 d:r 20 och några ören.

13). Bönderna begäradhe respijt med scholestugu *pengar* till thess the få första gångon resa till Stocholm, och tå wele the strax contentera lendzmannen.

14). Rengxmännerna säja att the inthet hafwa sagdt för befallningzmannen att *præpositus* haar uptagit *pengar* för almenningarna.

15). Öf:rblifwit af wijnsäden — — — — 7 dh:r.

16). Så månghe som åhre förordnadhe i huar benck i kyrkian skola ther inne stå, men the andhra schola wika;

item vnggliudh schall stå på kyrkiogolfwet och icke trän-
gia sikh in i bänkiarna.

Dhen 6 Martij stodh visitation i Sundh.

- 1). Samma kyrkiowärddar och sexmen som i fiool.
 - 2). Ungdomen laass så temligh wäll och förmantess.
 - 3). *Catalogus absentium* ransakar kyrkioherden.
 - 4). Behållet pengar i kyrkian — — — — 7 d:r.
 - 5). Behållet och inlagdt i kyrkian af 1658 åhrss wijn-
sädh — — — — — — — — — — 17: 24 ör.
 - 6). D. 8, 9, 10, 11, punchter i förra visitation ähra
obestälte.
 - 7). Rengzmennerna säga sikh intet hafua sagdt för
befalningzmannen att præpositus haar fått af them pengar
för almenningharna.
-

Den 30 majj höltz visitatio i Sundz skären.

- 1). Kyrckwärdder och sexmän dee samme som i fiool.
- 2). Förhördes vngdomen och läse så temligen; dock
wore många fullwexta, som inthet kunde läsa vttydningen.
- 3). Vthi prostevisitation skole capellzbooarne wara
tillstädes middagz tijdh om sommartijdh för lång wäg skull,
effter der är ingen prestwärd dijt prosten reesa kan affto-
nen förr.
- 4). Blef begärt, at gudztiensten begynnas skall $6\frac{1}{2}$,
och extraordinarie tjänster framföråth förrettas, huilket pro-
sten gillade effter gammal sedwenia och dee skääl, som skä-
rikarlarna haffua.
- 5). Skall kiöpas tijmsteen och tijdgärdz tijden rättas
effter kyrkioordningen.

6). Huilka moorkyrkioboar an:o 1658 förde odugliga bräder till capellet och huilka resterade, skall pastor medh capellzboar ransaka effter op wedh moderkyrkian.

7). På kyrkiotaket fattas ähn wijdh pass 40 bräder och bootas i höst, om lägenheeten någorlunda tillåter.

8). Predijkstols fönstret bleff sagt och lofuat at insetias för hööannen.

9). Clemmet Ersson i Grundsunda, som ähr missteneckt för spettelska, dömde församlingen at han ähnnu länger skall stå i proff och behåller till sitt vppehälle juulekosten, som faller af skären.

10). Till dee 2 älendigas nödtorfft och vppehälle i Löfföö effterleetz halfparten af dee fattigas stockpengar, men när welb:ne landzhöfdingen kommer, kan pastor medh 2 bönder præsentera, at h:s n:de meddelar honom något af hospitals räntorna, effter inga andra medel finnas.

11). Kiöpes handbock medh aldra första.

12). The som icke hafua förferdigat sina kyrkiobalkar medh stockar och bräder, i synnerhet effter d. 11 puncth i förra visitation, så bestöle nu innan neste visitation.

13). Skall kiöpas 3 al:r ähnnu till thet stackota boorkläde.

14). Then 16 och 17 puncth i förra visitation ähre obestelte.

15). Allmogen lofwade h:r Johan ett dagzwerke till sina huuss förferdigande.

16). Behålta pengar i kyrkiokistan medh dee uthlanta — — — — — 46: 7½ ör.

17). Öfwerblifwit af wijnsäden 1658 — 3: 20 ör k. m:t.

18). Behållit i dee fattigas stock — 7: 16 ör k. m:t.

D. 2 Junij höltz visitation i Brändöö.

- 1). Kyrkiowerder och sexmän dee samma som i fiool.
- 2). Vthi lääsningen fans hooss en part någon förkofring, men ingen war som kunde riktigt läsa vth vtydningen.
- 3). Bewilliade huar och en schriffthåldzbruket, men missbruket förbödh prosten.
- 4). Then 1 och 2 punct i förra visitation obestelte. Blef sagt, om icke kyrkiowerderna bestella innan nesta visitation, skall pastor tingföra dem.
- 5). Om asterholmarna lenger weela vndandra sig at byggia sin andel i caplans gården, skola sexmennerna tingföra dem. Item skola capellzboarna better tillsee om Göstaf Markusson i Torsholma ähr orätt skedt i huussfördeelningen eller icke. Kunna dee icke omsemias, så låte rätta på tinget.
- 6). Reetverket på wåkenhuuset skall skaffas nu i sommar medh första lägenheet.
- 7). Effter dee många dropp på heela kyrkiotaket, wåkenhuuset etc. förderfwa weggiar och bräder och gör dett herliga templet waanskapligit, blef sagt och loffwatt, at näfwer skall kiöpas medh aldraförsta och alla taken opteekias af nyo.
- 8). Messhaaka måste kiöpas i Michilsmesso marknan, om dee så seent på åhret weela äfwentyra, effter pastöris disposition och böndernas bewillning, så god som råden tillsäger.
- 9). Moorkyrkioklockaren bettala somliga mycket snöpligen. Blef sagt, at dee skole så wääl förliika honom som capellz klockaren, eller klockaren skaffe sig doom af biscoopen at få effter kongl. ordning.
- 10). Behöfwes kiöpas framdeeles bårklåde, duukskifzklåde etc., item målas altaretaflan, predijkstolen.
- 11). Blef bewilliat at det gamla dijkets kringom kyrkegården skall på nytt opgräffwas och kunna huussmän hielpa dertill.

12). Skall oprettas i hamnarna spettals stockar: Fiske hamn ähre föreståndare Söffring och Erick Jönsson, Jurmohampn ähre föreståndare Jacob Jönsson och Sigge Clemsson. Fins inga andra penningemedel så låne uthaf dee fattigas stock i kyrkian till dess vprettelse och bettale när stockarna få penningar.

13). Cappelzboarna beretta, at af deras kyrkiokista lântes 20 d:r till moorkyrkians steengolfz bettalning, huilka pengar ähre obettalte. Moorkyrkioboar weela inthet bettala för ähn alla capelzboar gifwa 2 *mf*:r af huart mantaal till moorkyrkians spåning 1657. Dertill swarade cappelzboarna, at dee neeka inthet bete 2 *mf*:r, men så skola moorkyrkioboer först lefrera kyrkian igen 30: 12 ör k. m:t, som dee toge uthaf sin kyrkekista 1655 at kiöpa wijn före, emedan dee uthi capellet inthet kiöpte wijn för kyrkians pengar vthan för sina penningar. Remitteras till consistorium.

14). Behållit i dee fattigas stock 13: 16 ör k.

15). Behållit i kyrkians kista reedepengar — 90 d:r k. föruthan effterföljande restantier.

Peer Hindersson i Jurmo — tierå 1 t:a, Jacob Jönsson i Jurmo swarar för 2: d:r som Mattz Michilsson skall bettala.

För otijdiget sengelag: Jacob Simsson i Simsala — 1 d:r.

Olof Simsson ibidem — 4 d:r, Söffring i Fiske — 5 d:r, tillbiuder 10 m:r och eij mehr, effter dett haar stå så lång tijdh. Bönderna sade: slipper han, så wela andra slippa medh. Remitteras till bispen och doomcap.

Anders Olofsson i Biörholma rester — 3 d:r. Hind. Simonsson i Brendöö, rester — 3 d:r. Måns Staphansson i Brendöö rester — 1 d:r. Erich Staphansson i Fiske har inne medh sigh — 2: 24 ör.

Jöran Hindersson i Åfwa bekänner sig hafua godt godh för 13: 12. Johan Nilsson i Asterholma för sin faars och moors lägerstelle 8: d:r. Blef sagt at thesse

restantier skole bettalas innan Helgomessan, eller tingföras. Försumma kyrkiowerderna, skola dee swara och plichta.

16). Capels kyrkians räkenkap war icke ähnnu inschriwfin af pastore eller sacellano, effter åthskillige befallningar i visitation, vthi kyrkians hufwudbock. Caplan skööt skullen på pastorem at han har tagit hans kladder, dem han fick inthet igen; dock effter han bekende sig hafwa concept, bleff sagt, at han skule nu taga kyrkioboken och derom bestella.

Cappelz inventarium skule han och inschriwfa.

17). Bestelles och oprettas tijmsteen wijdh capellet till nesta visitation.

Den 4 Junij höltz visitatio i Kumblinge moorkyrkia.

- 1). Kyrkiowerder och sexmen samma som i fiool.
- 2). Vngdomen vthi läsning ostraffelig. Men om deras ålder och förfall som woro borta, skola presterna ransaka.
- 3). Effter i skären folket förhindras af sitt fiske intill klockan 8, at the icke kunna så mangrant komma till förhör, blef beslutit, at visitations arbette begynnes middagz tijdh.
- 4). Prestegårds inventarium: koor 3 st., fåår — 5 stycker. Sådd åker medh wintersädh allenast.
- 5). Fäähuus 2 str, Torsholmar, Lappo och Asterholmar. Fans uthi det ena ogill floor och botzbalckar, dett andra ähr aldeeles ogilt af huilket prestmoor klagar sig hafwa lijdit stoor skada i förledin winter. Bönderna loffwade innan boskapen insettes opretta annat. Skadan remitteras till tinget. Sammaledes begära synemän, som ienka huusen, effter dett icke lyder till prosten. Lånan lofwade Brendeboar och Baggholmar opbyggia. Låfftet äga heela sochnen och $\frac{1}{6}$ deel på taket dryper. Sochnen beskyllar

Fiske och Åfwaboar, at the kommo icke till at teckia på sagdan dag. Omsijder när the teckte, så bortskuto the icke then gamla näfren, der uthj woro rättboo, såssom andra teckiare giöle, vthan lade ny näfwer der på der af nu allestans dryper allom till stoor skada. Olydnan och skadan remitteras till tinget.

6). Geethuuset Biöörholma, koskiöpe och Söffring i Fiske. Röstet och taaket ogillades; boota dee så kan dett brukas öff: wintren och fögo lengre.

Fäärhuuset äga Seglingar, och ogillades taaket. Lånan emellan fårhuuset och geethuuset ähr icke presten plichtig hålla, uthan dee som hålla husen såssom i alla prestgårdar är brukeligit. Hööladutaket loffwade Kumblingeboar bettala. Item kornladuröstet Encklingarna. Item sengebodztaket Seglingar. Item stegerhus weggeband och taaket Jurmoboar. Bleff sagdt, at om någon skada skeer af dropp och köld, så tingföres. När successor ähr inlyst, så skall han låta tillsyna sig mangårdzhusen, åkren, gårdsgårdar etc.

7). Oplästes kyrkiones inventarium.

8). Hind. Persson i Kumblinge besteller effter den 4 punct i förra visitation, at kyrkiogellen då blifuer klaar.

9). Kyrkiobalkarna skola besichtas och dee förfalna oprettas och när heela sochnen kommer tillhoopa, på en richtig lengd inschriwas i kyrkiobooken.

10). Börken på kyrgården skall klockaren borthugga innan nesta visitation.

11). Den 8 punct i förra visitation obestelt.

12). Peer Algotsson i Seglinge, som ähr Mattz Olofssons löfttesman, skall bettala kyrkian.

13). Prestedrengen skall bettala för lägerstelle effter ordningen.

14). Wijdh båda kyrkiorna oprettas ett skrijn till dee fattigas penningar, och bekostnan bettalas af fisco. Af samma penningar, som åhrlig räcknas uthi the fattigas stock, skola allmosehionen få $\frac{1}{3}$.

15). Behållit i kyrkians kista effter all uthgift — —
— — — — 48: 16 ör.

Behållit i the fattigas stock effter all uthgift — —
— — — — 11: 2½ ör.

16). Wijnsäden 1658 räckte icke till, uthan går en kanna in på 1659.

17). Bestelles och öpreatas tijmsteen till nesta visitation.

18). Remnorna in uthi och vthanpå sacristijnn igen-
slåås sampt ypnigen kringom kyrkiöfönstren.

19). Förbödz klockaren roopa i kyrkian på folket när
presten går schriffa.

Anno 1658 d. 18 Junij höltz visitation i Kiökar.

- 1). Kyrkiowerder och sexmän samma som i fiol.
- 2). Förhördhes vngdomen och låsso mästedelen ostraf-
feligen.
- 3). Allmogen bewiljade och samtyckte komma tillstä-
des i visitation klockan 10.
- 4). Dhen 7 puncht i förra visitation obestält.
- 5). Effter dhen 11 puncht i a:no 1653 åhrs visitation
skall effterfrågas i alla visitationer; och klagas nu öfwer
Michil Markusson i Helssöö, att han i höstars, när andra
gingo till kyrekio, rodde i fiskie, och när dhe andre kommo
vth på fiske och wore tillredz medh sina skötar, så rodde
han emoot fiskordningen vth, föråth, att läggia nedher skö-
tarna, dheröfwer hamnfougden Isaach Person klagar, att
han gör honom till förtreet och föracht.

Resolutio:

För sabbatzbrott faller dubbelt böter effter kungh
Johans ordningh, n. 6 *m.c.r* silf:rm:t eller stå för kyrekodören
på en söndagh, vnder hela tidgärden, eller resa till capitlet,

medh visitations ransakningen. Item skall han bötha 1 *mc*:r silf:r m:t för dhet han haar brutit emoot dhen ordningh, som giordes i visitation a:o 1653, dher han finnes brotzligh, hwilket skall effterfrågas och ransakas i sochenstämma.

6). Allmogen hördhe vplåsas kongligh befalningh, att tijonden skall rätt vthgöras och allmogen lofwade efterkomma.

7). Dhe twenne huus op i prästgården som är pörtet och wisthuset hafwa moorkyrekioboar ännu till dhenna dagh ingentingh påkostat, effter dhe hafwa sielfwa betalt pörtet och wisthusett, när dhe behöfwes repareras eller byggias aff nyo, så få dhe å begge sijdor sökia doomcapitlet, efter dhe intill dhenna dagh hafwa inthet nutit till godho i Kökar capitelssdomen, som är vthgifwen anno 1653 d. 18 Junij.

8). Then nya bagarstugun är en aln stäckre än then gamla.

9). Taakwedh på studerekammare och bodhen lofwade Helssöboar medh aldraförsta förskaffa.

10). Fäähuset loffwade dhe nu strax dhe få näfwer ifrån Henrici marknadh reparera efter dhen 17 punct i förra visitation.

11). Geethuset är aldeles odugligt till taak och wägiar. H. Gabriël will hafwa huuss innan wintren; capelzboarna swara, att dhe wela sexmennerne skola göra rächningh för dhe vthlagde penningar till fähusset och bagarstugun. H. Gabriël förer på tinget gälden och hussen.

12). Hans Grelzsson skal göra redho för dhe penningar, som hans faar haar opburit i sitt marcclagh till dhen nya bagarstugun 1658, om dhe äre alle vthlagda och hwilka bönder stå tillbaka.

13). Isach Peersson klagar, att dhe otta daler, som lofwades i fracht för bagarstugun 1658 är icke betalte af alla; bleff sagdt, att h. Gabriël håller sexmennerna till göra rechningh för penningarna.

14). Isaach Erichsson i Carlby rester 1 d:r för taket. A:o 1658 lofwadhe modhren betala, men sonen Thomas nekar och skall tingföras.

15). Simon i Juddöo rester 3 m:r takelpenningar och efter han haar warit på tinget och är vthdömt, wille lenssmannen befalla penningarna betalas på wiss dagh eller uthmäta.

16). Huussfoleket hwarest dhe sku stå efter ordningen blef sagdt, och h. Gabriël vnderwijsar dhem.

17). Om kyrckioglam blefwo dhe rättadhe efter kyrckioordningen, dhe som icke lydha, böthe 6 öre s. m:t. efter kongh Göstafz stadga, och om prästen förhindras i gudztiensten, böte 3 m:r.

18). Om trängzl när allmogen rymmer, skall h. Gabriël lysa på predikstolen att qwinfolcken sittaa stilla så lenge manfolcken gå vth; äre dhe olydige så böthe 1 gången 2 öre, andre gången 4 öre sölf:rm:t och altså dubbelt, och i visitationer hafwes fram för sin olydna.

19). Bleff sagdt att qwinfolek, som inthet medh sina små barn kunna wara stilla, skola gå vhr kyrckian eller lemna dhem hemma.

20). The som i oträngde målet gå vhr kyrckian böte 3 m:r sölf:rm:t. efter kongh Gustaffz ordningh.

21). Poickarne sku stå i gången och inthet i stolarna; the som inthet lydha, framföras i nästa visitation.

22). Kyrkiowachtare skall skaffas och förordnas aff kyrckiorådet medh aldräförsta; dher dhe icke skaffa, gånge siölfwa hwar sin söndagh.

23). The som beslääs dricka tobak för eller vnder tidgårdén, skola stå för kyrckiodören söndagen effter, vthan någon affbedielse.

24). Munbruk på kyrkiowallen räknas lijka högd't som dhet skedde i kyrckian. Kyrckiobaleken 21: cap. och och blefwo warnadhe.

25) Förstu piltarna äro aldeles förbudne; löper någon emoot förbodh, efter gammal elak sedhwänjo, skall han stå för kyrckiodören och fadren stämmes till capitlet.

26). Kyrckiegängz hustrur stana lijthet i wåknhuset, och när dhe äro intagne gå dhe radhalt att offra.

27). Kyrkiporten skall plåstras och täckias medh brädher öfwer muren; bekostnan tages aff kyrckians penningar.

28). Fram för wåkenhuset lägges dhen nedersta trappan, och dhe andre som behöfwa, medh bredha och slätha stenar.

29). Wägen i kyrckioporten vpfylles medh sandh aff huussmän.

30). Förmantes att ingen låther bidia för sigh som inthet är siuker.

31). The som äro borta ifrån kyrckian vthan loff och ondwijkeligit hinder, böte 1 gången 4 öre sm:t, 2 gången dubbelt, 3 gången 3 *myc*:r s. m:t.

32). Kyrckiofönstret öfwer altaret slås wäl till, eliest faller dhet nedher eller sönderskakas aff wädret.

33). Wäggiar och knutar på södre sijdan beslås medh brädher och bräderna tiäras.

34). Hinrich Tomsson och Karin Jönssdotter restera af hofrättz doom 31 d:r kopp:mt.; bleff sagdt att dhe anmoda fougten låtha vthmäta medh aldräförsta.

35). Köpes och oprettas tijmstock.

36). Behållit i kyrckians kista pengr 15 d:r 22 $\frac{1}{2}$ ör.

36¹⁾). Fattigas stock 2 d:r 3 öre och gifz dhen gamla gubben i Österbygge.

37). För dhen nyys förwärfwade wijnsäden görs rächningh i nästa visitation.

1) Numreringen felaktig i originalet.

An:o 1659 d. 11 Junij höltz visitation i Lomparland.

1). Kyrkiowerder Johan Nilsson i Krokstada och Johan Johansson i Swinöö. Sexman Knuth Larsson i Lomparby.

2). Vngdomen läso så hän. Lofwades bettring.

3). Capellet skall flyttias op vnder Mattz Perssons gård. Huuset wendes och dett gamla wåkenhuuset blif:r koor. Wokenhuus och sacristia gint modt huarandra. Skall förbettras medh större fönster och innanbyggnan ret schampluneres. Tomptas högt och medh stoor kyrekgård. Thetta skall skeep tillkommande åhr. Ingen stoor deremooth mehr ähn Mattz Perssons moor i Bööle, och sonen, som bonde ähr, haar bewilliat sampt grannen Erich Ersson. Allenast wägen kan icke lijda meen.

4). Wijnsäden rächte till i fiool.

5). Hampnstocken föreståndare på Tisterholma ähr Johan Johansson i Swinöö, och tog 1 d:r k. m. at kiöpa låås. Item bestella ny stadig märla.

6). Behållit i the fattigas stock — 7 d:r; deraf kiöpes skrijn och låss.

7). Behållit i kyrkians kista — 41 d:r k. m:t; deraf kiöpes stoopflaska af tenn. Item pung, yxe, timglaas, timsteen och iärnstöör.

8). Hust. Ciciliae giæld lofwade bönderna bettala effter lengden.

A:o 1659 d. 12 Junij höltz visitatio i Lemland.

1). Kyrkewärder och sexmen samma som i fiool.

2). Förhördes vngdomen och störste deelen loso illa uttydningen. Blefwo hordt förmanta, och der dee icke förbettra sig fölier straff uthan någon afbedielse.

3). Klagar pastor, at quinfolken göra stoort oliudh i kyrkian och på kyrkiowallen, och lyda ingen förmaning.

4). Skall tillsettias en duglig kyrkiowachtare eller böndren gånge huar sin gång sielfua.

5). Skall nytt golff inleggias i chore så mycket som dee hinna.

6). Lomparboarna hafua fördt 26 bräder. Peer Ersson i Söderby lofuar föra 2 bräder för Mattz Olofsson i Närboda. Restera ähn Mattz Bengzsson i Lompo. Olof Ersson och Olof Månsson i Lomparby.

7). Luuth i Lomparby, Krokstaboar, Lemmet i Lompo, Mattz Jacobsson och Mattz Olofsson i Närboda och Johan Johansson i Swinöö. Dee andra alla woro borta och förachtat stembningen at swara moorkyrkioboarna till farstubygnan på klockarstugun.

8). Hindrik Dawidsson i Flaaka medh sin hustru förquafft sitt barn i sengen hooss sig. Wittnas at barnet har warit siukt och gråtigt i 8 dagar. När hönsen gole hafuer modren tagit barnet vhr waggan, sittit i sengen och dogh dett. Sedan lagt sig neder och lagt barnet på armen och i sömnen wendt sig ifrå barnet. I soolgången hafuer hennes swärmoder komit och funnit barnet legat när till modrens ryg, dödt. Deras straff bleff, at dee skola på 6 kyrkiodagar stå i en fremmande benk baak i kyrkian och presten förkunnar deras fall af predijkstolen.

9). Angafz at penningar woro bortstulna uhr kyrkians skrijn; kyrkiotyfwen skall tingföras.

10). Öfuerblifuit på wijjnsäden — 3: 4 öre.

11). Behållit i kyrkians kista — 27: 24 öre.

12). Vthi the fattigas skrijjn — 8: 27 $\frac{1}{2}$ öre.

13). Skall göras ett lithet skrijn till the fattigas penngar, medh axeliärn och ett lithet vthanlåse.

14). Hamstokz pengar af Rödan och Nyan — 31 d:r.

15). Blef opläsin doomcap: ordning, at socknens caplaan böör hafua höö, halm och 1 wedlass.

16). Oplästes högtt häradzhöfdingens förmaningz-schriff, att dee som wetta sig wara skyldige dygdesamma hust. Cicilia, skola uthan någon eenskyllan innan midsommaren henne bettala. Lofuade allesammans effterkomma.

17). Pastor klagar om några tarfhuus, som dee hafua förr uthloffuat.

Blef sagt, at sal. h:r Issaacz huus wore likkast the löösas effter werderingen och brukas så lenge the doga, sedan ähr soknen plichtig byggia tarfhuus, elliest skeer arfwingarna en stoor orätt, at nu lofua the byggia tarfhuus, men i antecessoris tijdh skralade the moot, och pastores blefwo tuungne byggia många tarfhuus och them wijdh-machthålla. Om effter rätt och lag skole procederas, skole the förlijka sal. pastoris arfwingar, och the huus, som soknen icke will kiöpa, them wore skäligt at the bettalte så myket the kostade när the woro nya, ty samma bygningz lag om tarfhuus hade the förr, som the nu hafua. Göra the sig nu skyllige at byggia, så wore the skyllige förr och byggia; dok remitterar præpositus thetta till h:s h. bisco-pen och ven. consistorium.

Visitatio Classica.

Anno 1660 then 18 Febr.

Jomala.

1). Kyrkiowärder Olof Bengtsson i Jomala, Siffridh Rassmusson i Buskböle.

2). Sexmän Johan Nilson i Öff:rby, Bertill Nilson i Möcklöö, Ehrich Tomasson i Gottby, Jöran Nilson i Östercalmar, W. Erich Matzon i Torp, Johan Pålson i Södersunda.

3). Att thenna gången förhöra ålderdomen rechte inghen tijdh till för ransaakninghen, som påstodh i 2 daghar, then prosten måste bijwista.

4). Uthi gudztienstenss förrettandhe ähr inghen brist. Förmantess att alla ingå i kyrkian strax effter the komma och inghen stanna på kyrkiowallen. Blef och tilsagt att quinfolken stå så länghe i sina bänkiar quara, till thess mansspersonerna ähro uttgånghne.

5). Sexmännen gå med punghen allenast stoora högtijdzdagarna.

6). Sochnemännerna klaga på soldaten Olof Bertilsson, att han haar kallat them skälmar och tiufwar. Siffridh i Buschbööle berettar thet han nu i förledne lördaghz haar warit i Gootby hooss Gunnar, och effter ther fanss 1 t:na ööl, ty dragh han ther up 10 *myc*:r. I sitt fyllerij sade han att somblighe skola mista hufwudet, och somblighe ighen blifwa uphängdha. Sadhe och ther hooss: I hafwa stält edher emoot edher kyrkioherde såsom tiufwar och skälmar. Thetta haar och Gunnarss hustru hördt. Hendrich Olson i Suijby berettar, att samma soldaat haar och hooss honom i sin och hanss hustrus fronwaru sagdt till hanss barn: Een dielfwulss gårdh ähr thenna. När flickan ledde honom till grangården sade han: Mon troo thenna ähr och een sådan dielfwulss gårdh som then förra. Skall schrifwass kyrkioherden i Finström till, att han borttagher brefwet han fick af prosten.

7). Oloff Olssonss styffdåtter i Rassmussböle schall i morgon, will gudh, besichtass på kyrkiowallen af hela sochnen, och ther the hålla henne mistänckt för spētelsch, schall hon hafwass till Stocholm att *proberas* af någhon fix doct.

8). Prästerna schola inthet resa omkringh sochnen i schrifftehåll med sina eghna hestar. Bönderna lofwadhe uthan presternass hestar hielpa them huar schriffthåll millan.

9). Oplästes thet gamla inventarium, och huadh sedan förbättrat ähr, schall inschrifwass i kyrkianss hufwudh-boock till nästa visitation.

10). Behållit *pengar* i kyrkianss hufwudhkista 213: 13. Frågadess sochnen om the hade någon mistanka att *pengarna* iche ähra wäll anlagda eller och undanstuckna, men inghen suaråde thertill huarken nej eller ja.

11). Uplästess rikzdrotzenss ordningh att inthet löst pack intränga sigh uthi bondehustrurs bänkiar och förman-tess kyrkiowärderna rätta them, som sigh häremoot hafwa försett.

12). Kyrkianss gäldh ähr satt wiss dagh att i thenna sommar schall alt betalass effter therass lofwen, och ther thetta iche effterkommess, schall sökiass adsistens hooss häradhöfdinghen och befallningzmannen.

13). H:r Carl wille gifwa them schoningzmähl och se uppå therass älendigheet; the wella gärna betala.

14). Uplästess landzhöfdinghenss Creutzenz resolution, att bönderna schola föra *prestenss* deel af kyrkioherbre till *prestgården*.

15)¹⁾. Klagass husen oiempt bytta. Blef sagdt, att kyrkiorådet och 2 eller 3 män i huart marklagh, som the göra sielf fullmechtighe, schola ienka husen, och the andra låtha sigh ther åthlijta, eller begära uthsochnz synemän som jenka husen, och sielf betala therass omack och kost.

16). The som restera gärsel för glaassmästarens kost, schola nu strax i winter framföra.

17). Ehrich Hanson i Östercalmar effter episcopi resolution bleff satt till kyrkiowärdh.

18).²⁾ Om ungh boschaapzhuset och suiijnhuset beställess i sochnestemma.

¹⁾ I marg.: NB: Resolutio generalis.

²⁾ I marg.: NB.

19). Sochnen lofwadhe godwillelighen föra till caplanen h:r Nilss sin caplanss weedh.

Om kyrkiones brister.

20). Tornet behöfwess framdeless först sochnenss lägenhet tilsäjer beckass och halfua sacristietaaket, och med thet samma plostrass och huijtlimass muren uthan på.

21). Plostra kyrkiobalekz muren och huitlima. Item uplaga muren ther stenarna ähro uthfalna. Item boota ther bräder och hufwar ähro borta ellar rutna. Item till ödessbalkar sökiess hielp af ödessrentan hooss inspectores.

22). Kyrkiostegarna sättes i skiul.

23). Jordhöghar uth med kyrkiomuren uthbärass och kyrkiogården hällless reenligare af klockaren.

24). Beencammaren uplagha fehlen.

25). Wäghen iempna för wåkenhuusdöören.

26). Uthbära thet myckla raps uhr kyrkian och sacristian och hålass renlighen.

27). Holet på wåkenhuusswäggen och beencammaren igenmurass.

28). Norr altaret äthminstone halfft bortrifwass att caplanss hustrun må hafwa benkierum och the andra 3 bondehustrur i bänken, beståss inthet till flere personer rum ähn andra bondehustrur, med mindre the kunna schälighen bewijsa att rummen ähra köpta.

29). Holen i choret på söder sijdan schola igenmurass och på norr sijdan förfärdigass med dörar och lååss till kyrkioböcker och pastorens offer.

30). The kyrkiodörar som behöfwass af nyo, scheer framdeless.

31). Kyrkian huijtlimass innantill.

32). Christi korss schall upstrykass, chore och inbygda stolar färnissass.

33). Bondebänkiar i chore för trängzel och kongligh befalningh schull, schola bortrifwass, och funten flyttiass i samma rum. Thetta låther sig sålunda göra: Bönderna,

som ther stå, ähra 27. När s. Olav och hanss altare boorttagness på söder sijdan, så blir ther rum till 9 bönder och i bänken näst effter 6 bönder, sedan göress 2 bänkiar, ther funten står mot *predickstoolen*. Then ena blir herre bänck och then andra till Ulsby. Sist flyttias bönderna uhr sina bänkiar tilbaaka undan huarandhra hela kyrkian igenom, och i derass ställe sättiass the öfrighe böndher, som i chore stå. Till thetta behöfwess bispens adsistens.

34). Skall köpass ähn till kyrkianss hufwudhkista 1 låås.

35). Skrofwet i sacristian med the stygga stängerherschall utkastass, och lucka görass på wijngropett med låås före.

36). Spjror i tornet 6 alnar longha schola huggas förähu föret bortgår och strax effter fastsläss. Quinfolckz lächtare framdeless görass.

37). A.) Huuss synesslengden står här bijfogat.

38). Casus emot Beckium.

Alla böndher, som hade klagomåhl, blefwo politice bijlagde uthi ransaakninghen; huilka till them lydde. Sedan inför prosten ecclesiastice bilagde som till honom lydde med handsträckningh, att the aldrioh mehr schulle wräkass, och wille iche bönderna at samma puncter skulle protocolleras.

39). Effter bönderna, som wore brosslighe i ransaackninghen, förkunnadess biscopenss och doomcapitless resolution, att them schulle inghen gudztienst wederfarass huarken i Iomala eller andhra församlingar, och the ödmiukade sigh med nöjachtigh *deprecation* underschriwandess den obligation, som *præpositus* them föreschref; dy ypnadess för them kyrkian och Beckius restitueradess till embethet förän *præpositus* beslöt visitation.

A) Borstughan rutin, backughnen på 2 huarff och westan på rööta i een stock. Fönstret bortta, golfwet förrott af iordh. Taket aldeless odugligdt. Farstugan läker.

I Gottby stughan ähr skorstenen odugeligh. Fischieboodhen sunnan porthen syllan rutin och laka på. Hööladan westan stallet, taaket aldeless förderfwat. Millancammaren läker och omylekit lågher. Stalztaaket i fågårdén schall förbätt-rass tilkommande sommar. Sundcarlz marklagz wästra fää-huuss östersöder wråån ähr nogot rutin innanpå genom kalfwedynghia och kan förbättras. Sexmennerna wille gå att besichta riorna, tå förmente sochnemännerna sikh inthet hafwa thermed beställa, medan the hafwa warit chronanss huuss.

The 39 brotzlige böndhers i Iomala obligation.

Them förestelt aff præposito provinciali Boetio

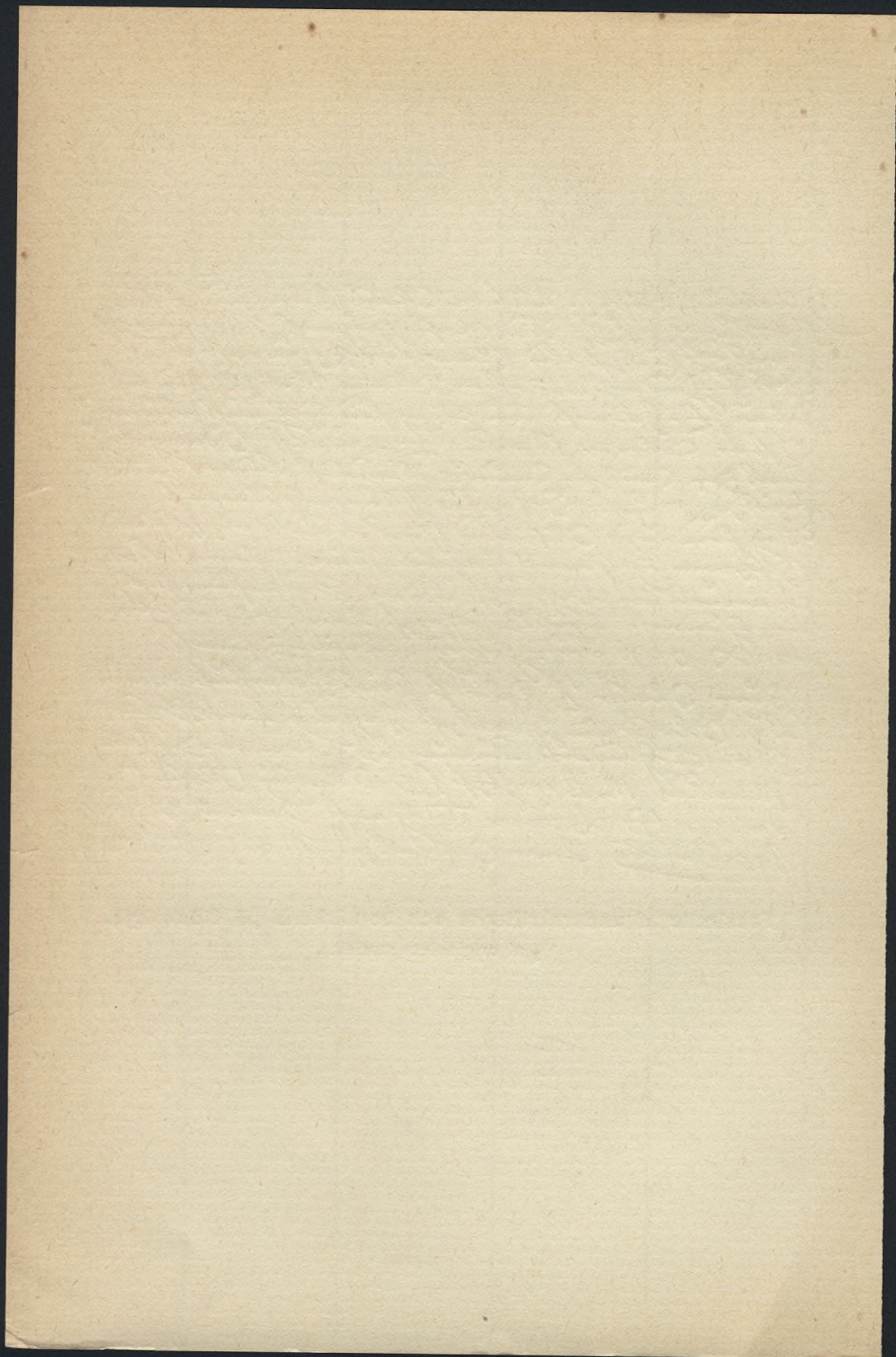
Muur Wesmanno.

Bekienne wij vnderteknade att wij wore olydige emoot wår biskop och prost 1659 på Thomædagh och 1660 på ransaakningzdagen den 16 Februarij, att wij tå huarken ångrade och affbode eller lydde goda rååd, att erkienna och wedertaga her Oloff Beck för wår rätta kyrkioheerde, vthan fast mehra lydde onda råådgifware och wårt stora oförstånd att föllia den stora arga hoopen, som förde oss och wij them, att vthstöta kyrkioheerden ifrå sitt bröd och legenheet. Thetta ångrar oss aff allt hierta, bedia ödmiukeligen wår biskop och prost om förlåtellse och loffwa alldrigh mehr så göra eller försaka att bijfalla wår rätta kyrkioheerde till sitt bröd och legenheet, som Gud och öffwerheeten honom förvndt haf:r, allenast oss öpnas kunde aff wår landzprost then frijheet och tillgång, som wij förr detta hafft haffwa, vthi Gudz församling med saligheetenes medell. Beträdas wij häreffter med sådan olydna och stemplingar, så må wäll straffet stå oss yppet effter wår förra brått förtienst och gerningar. Här vnder wij med frijwilligt betenckiande bedie wår siälesöriare h. Nillss Haquinj vndersettia witterligen wåra namn och bomercken. Actum Jomala d. 18 Feb. 1660.

Ytterby Mattz (bomärke) Nillsson, Oloff (bom.) Siffridzss. ibid., Markus (bom.) Erichss. ibid., Oloff (bom.) Hanss., Nilss (bom.) Ollss., Erich (bom.) Erichzss. ibid., Clemet (bom.) Anderss. ibid., Erich (bom.) Hinderss., Westercallmar Mattz (bom.) Anderss., Johan (bom.) Johanss. ibid., Sigfrid (bom.) Hanss. ibidem, Östercallmar Markus (bom.) Swenss., Ödnin-geby Erich (bom.) Cnuttzss., Cnutt (bom.) Mickellss. ibidem, Hinderböle Erich (bom.) Månss., Öfrnääs. Måns (bom.) Markuss., Sigfrid (bom.) Olss. ibid., Jeckeböle Mattz (bom.) Markuss., Öffwerby Peer (bom.) Jacobss., Måns (bom.) Peerss. ibid., Samuel (bom.) Sigfridzss. ibidem., Westansund Mattz (bom.) Hinderss., Erich (bom.) Josepzss., Erich (bom.) Es-killss., Simon (bom.) Olls. ibid., Gättby Erich (bom.) Peerss., Tärp Oloff (bom.) Eskillss., Erich (bom.) Markuss., Swidieby Oloff (bom.) Isaachzss., Ingeby Erich, (bom.) Hind. son, Mattz (bom.) Hinderss., Kånungzöö Clemet (bom.) Jacobss., Markus (bom.) Benchtzss., Dallkarby Oloff (bom.) Erichzss., Simon (bom.) Hanss., Daniell (bom.) Hinderzss., Möckélby Peer (bom.) Erichzss., Mattz bom. Benchtz.

D. 19 Feb. A:o 1660 visitatio
i Lemlandh.

- 1). Kyrkiowårdar och sexmän samma i åhr som i fiool.
- 2). Förhördess ålterdomen och lass tämligh wäll.
- 3). Uthi gudztienstenss förrettande fanss inthet feel eller brist. Åhörarenar hafwa inthet emott sina præster, iche heller præsterna emot åhörarenar.
- 4). Behållit pengar i kyrkianss kista nu widh tiden
— 28: 16 ör.
- 5). Tillfrågadess sochnemennerna om the wela lengre sträfua eller effterkomma biscopenss befalningh att betala

änkian sina huuss eller efter hållin huus syyn böta huart år för sig, at prestgården haar icke haft sine wederbörliga tarffhuus af sokne, och befaltes *them* betenkia sig och seija ja eller nej. R. Tå lofwadhe alla godwillelighen wilia med thet snaraste contentera. För badstufwan 7 d:r, för 2 st. hööladur 8 d:r, fähuset 12 d:r. Gååshuset 4 d:r, geethuuss med 5 wäggjar 4 d:r, studerekammaren 30 d:r.

6). Almoghen blef tilsagdt thet the effter konungh Gustaffz ordningh entelighen gifwa torschtionden sin kyrkioherdhe.

7). Daniel i Iersöö berettar, att när bönderna gofwo honom, nembliighen soldaten, maatwarur, tå haar han sagdt: Iagh ähr inghen kopperscha. Lendzmannen berettar ighen, att han drack op alla sina penningar och sålde bortt allan maten förähn han reste af sochnen; thetta witnar och Daniel i Iersöö.

8). Lumparlänningarna förmantess att the contentera hustru Cicilia the 5 lass höö item stadgfisch och annan rest effter häradzhöfdingenss tuenne therpå gifne doomar. Hela kyrkiorådet witnar thet Lumparlenningarna hafwa lofwat uthi prostevisitation betala änkian the 5 lass höö.

9). Behålna pengar widh cappelet — — 13 $\frac{1}{2}$ d:r.

10). Pengar i the fattigass stock — — — 7: 7 ör.

11). Pengar i the fattigass stock widh moorkyrkian — — 3: 9 $\frac{1}{2}$ ör.

12). Thomass Nilson i Lemböthe, Isaack Hanson ibidem bekenna att the med sina grannar hafwa 3 år för s. h:r Isaackz döödh uthgiordt stagfisch. Pär Ehrson i Notöö witnar och thet samma, men Larss Hanson i Notöö har nekat gifwa stagfisch; the andra grannar wore inthet tilstädess, therföre schall kyrkiorådet göra härpå rekenschap. Göra the inthe, så remitteres til tinget.

13). Hustru Cicilia besuärar sigh att läsen för nasstugan, sochnstugun och borstugan höra henne till, och finness icke uthi inventario. Lenssmannen berettar sigh hafwa gifwit

låset för sochnestugan effter han inthet förde åkor, men inghen nyckel war thertill. Thetta witnar hela sochnen. Bönderna, som ägha nastughan, berätta, att låset haf:r af ålder altijdh warit widh stughan som för thenna war. Härom ransakar kyrkioherden hooss gamble män, at henne innan nästa prosttingh scheer rätt.

14). Fenstret i borstugan innan för muren willia bönderna gifwa hustru Cicilia 20 ör före.

15). Bengzböle bonden förhugger prestegårdz schoghen och schall tingförass.

16). Kyrkian schall huijtlimmass innan och vthan först therass lägenhet tilsäjer.

17). Altaretaflan, Christi korss, funtlocket, chore, inbygda stoolar, duukschifwan förbättrass med målningh förähn målaren afreser.

18). Kyrkiodörrar nya tiärass och the gamla borttagass.

19). The mongha schep tagass bortt och thet största opstrykess och hålls reenligit.

20). Feelen på fönstren schola lagass.

21). Lijckbårarna suartass.

22). Halm och skraperij i kyrkian uthbärass.

23). Uthi wåkenhuset görss ny botten och kalckslåass muren.

24). Kyrkiobalkarna hållass färdiga och huar bootar sitt feel.

25). Kyrkioportztaaket, wåkenhuset och sacristian schall tiärass.

26). Beencammaren förfärdigass.

27). Till punghpengar görss ett schrijn med ett låass, och nyckelen lägz i hufwudkistan i alla församlinghar.

28). Huuss syyn.

Borstugugålfwet mestdelss ruttit. Bagarestugu-ughnen ogilladess och schall kulslåass och upmurass, item elack golf. Studereammaren ähr tröde ruttit kringhom skårstenen. Stolpherbre 2, bådhå ofärdiga. Båda fåhusen nederruttna

med lånan theremillan. Hööladztaket ähr elackt. Kornladztaket slijtet af wädret.

29). För ham[n]stockzpengarna a:o 1659 schall pastor med thet snaraste sendha beschedh när han blifr qutterat.

Lemlandh.

Anna Hinderssdotter i Ytterby i Jom[ala] trolofwat med Ehrich Person i Suijnöö 4 dagh pingzdagh a:o 1659; will ryggia trolofninghen. Skälen ähra thesse:

1). Hafft longhligh siuckdoom then hon inthet wiste af för trolofninghen, att han i någhra ähr schal hafwa hafft miströstningh på gudh, thet hon schiutr sochnen schall kunna beretta. Och säjer sielf att een natt i sommarss haar han gått 8 eller 9 gångher uth och inthet talt, hon frågade ful-ther ther effter, men han suarade inthet.

2). Haar inghen hugh till att see på sitt huuss och bästa.

3). Her Matz berettar att när han i wentrass hölt schriffthåll, tå frågadhe han honom till, om han will haa henne, men han suaradhe: nej, förähn iagh schall wijass med henne för schall iagh göra annat af migh. Suarade hon: förähn iagh schall wara hanss lijfzspilla, så will iagh heller aldrih wijass widh honom.

4). Sägher att han haar uthskempt henne kringhom hela bygden, att hon ingehazda kan göra, uthan lijthe spinna och wäfwa, och bara lithet äntå.

Brudgummezs förlagor.

1). Frågadhess om han will hålla fort med bruden. R. Ja, om hon will på sin sijda och thet ähr mitt full alfwar.

1). Säger att hon haar gått i 5 sochnar och inghen-tingh haar fört ther af in i gården. Thetta schälet duger

inthew, ty hon haar fört till sin faarbroor, som schall hålla bröllopet.

2). Att uthi gården äro små barn, them hon inthew borstar och rychar, uthan granhustrurna moste thet göra.

3). Fast the wijass så will hon aldrioh komma till sängz med honom.

4). När han ähr i stugun talar hon aldrioh.

5). När hon gick till prostetinghet sadhe hon: staat inthew effter migh; ty aldrioh wighess iagh widh tigh; för låther iagh hugga halsen af migh, fast han wore aldrioh så tiock, så må han een gångh wara af.

6). Om hon will gifwa sikh tilfridz, så will han stå widh sina ordh, på thet inghen schull schall finness hooss honom.

Bruggumenss förklarinh till

1). punct. Nekar sikh hafwa oftare uthgått ähn 4 eller 5 gånghor och klagadhe öfr sin magha, att han åat suurmiölek om afftonen, then mat han inthew kan lijda. Bekenner sikh hafwa haft bekymmer i 3 ähr, men altijdh haar han haft sin boock och läsit, och presterna hafwa aldrioh mant honom till kyrkian. Men sedan haar han aldrioh kendt.

2). p. schiuter sikh till grannarna att bära wittnessbördh, huilka, NB. Johan Johanson, Bengt Jörson, beretta i sommarss ifrån thet han schaar, förde han till Stocholm een half schutlass wedh, och nu i winter haar han huggit öfr 100 lass och uttkört till stranden och ähr een eensam carl, och säja: nock arbetar han; allenast förebära thet hanss getter ätha op åkren; thetta kommer inthew till saaken uthan häradztingh.

3). p. Bekenner sikh hafwa sagdt för then orsaak att hon lägger sikh lithen winningh om huussysslorna och haar sagdt som kyrkioherden witnar, att hon haar sagt för een bossmanss hustru thet hon seer inghen ledare för sin öghon

ähn honom, men båssmansshustrun will inthet stå widh sin ordh.

4). p. Nekar thertill, men grannarne säja att the hafwa hört thet af andhra, men inthet af hanss mun, uthan så bekenner han sigh hafwa sagdt, full kan hon göra om hon will.

Brudenss suaar.

Aldrigh wijess iagh widh honom, thet må wara som Gudh will.

1). Nekar sigh hafwa gått widare ähn i Iomala, allenast någhra byar i Hammarlandh, i Finström lithet, i Saltwijk alt, Sundhschären och Lumparlandh.

2). Grannarna witna att barnen gå i grangården och borsta sigh och offta tagha the borstan hem med sigh; hon bekenner sigh borsta them, men när the ähra stoorä i mun, så will hon inthet.

3). Till 3 puncten nekar ähn willa wijess.

4). Effter inghen talar henne till, så kan hon inthet heller tala.

5). Bekenner then 5 punct wara san.

6). Inthet haar iagh huarken faar eller moor, men inthet wijess iagh widh honom.

Thetta ähr ransakat i kyrkioherdenss och hanss grannarss, som ofwanbemelt stå, närwaru. Resolutio: Efftersom inthet kan öfwertalass, så sättess hon ifrån H. nattwardh, och schall tillika med honom båda i sender, genom kyrkioherden tilsäjass, inställa sigh i Åbo doomcapittel sedan bishopen hemkommer när yppenwatn blif:r. Lenssmannen schall suara om bruden rymmer, sammaledess pastor om han inthet pådrif:r hooss fogden effter the documenta han afcopierade aff prostebooken.

Effter han II dagh pingzdagh reste Iomala kyrkia förbij, bedraghen af brudenss farbroder, när kyrkioherden

inthet på den daghen wille trolofwa them, böther han till Iomala kyrkia 30 ör k. m.

Fögel then 21 Feb.

- 1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fioll. Alderdomen förhördess etc.
- 2). Behålna *pengar* i kyrkianss kista — 23 d:r.
- 3). I the fattigass stock — — 4 d:r; af desse *pengar* förfärdigass *fiscus communis*.

Kyrkianss brister.

4). Kyrkiobalkar någhra till muur, bräder och huus war ofärdigha. Södre kyrkiobalken sijdher och faller snart omkull. Dijket schall görass länghre och diupare. Kyrkiotaket brädass på norr sijdan, ther alt rutit ähr. Blef sagt, att thet schall i nestföliande ähr förfärdigass, Gud os huusfreden förläne.

5). Hela sänghchorsstaaket behöwess beckass med första lägenhet.

6). Holen i wåkenhuset igenmurass, golfwet iempnass, och thet rutit ähr repareras, item bothn görass först folket hafwa lägenheet. På yppninghen på taket slåss een list.

7). Klockaren hålla kyrkiogården, wåkenhuset, kyrkian och sacristian reenlighare effter förra många förmaningar. Men kyrkiowärderna låtha uthbära the stoora många stenar, som liggia på kyrkiogården.

8). Uthi bondebänkiar på båda sidor läggess wackra tunna fljisor, och ther till schola alla föra, när yppenwatnet blif:r, så främpt inga laga hinder ähro på färdhe, men uthi gänghen för kyrkiodören schaffass tälliesteen.

9). Wester steenmuren på sacristian faller uth, och syness kunna bothass om thet gräfswess nidh till grundwa-

len och murass uthan på med grååsteen, och schall nu strax bothass. The lösa kalckbandh i sacristian falla nedh och kunna göra folket schada, therföre schola the boortslååss. Rennan ofärdigh och gör muren stoor schadha, och schall i sommar förfärdigass.

10). Taaket och wäggiarna in i kyrkian schola rappass och huijtlimmass ther som behöfuess.

11). Christi korss, altaretaflan, chore, duukschifwan, alla inbygda stoolar behöfwass förbättrass framdeless med målningh.

12). Fönstren schola fästass, rutorna bootass och kalckslååss emillan tenarna.

13). Doop bekenet schall poleras och altijdh wäll torkass, sammaleless messekalcken altijdh wäll torkass. Item timglaset lagass.

14). Skeppen tacklass och hållass rena eller tagass bortt.

15). Ny klockstreng görass.

16). Eet lååss till kyrkianss hufwudhkista.

17). Kyrkiowärdarna klagha, att h:r Larss i hospitalet förwägrar gifwa them af cronanss deel, sina spijlleappor effter landzhöfdingenss ordre, och sin dambspan effter konunghligh order. Blef sagdt effter thet synness schälit, så remitteres till epis. och cons. så frampt han sigh iche besinnar i saaken.

18). Hamstockz pengar 1658 v:tt Ioen Ifwarson levererat föreståndaren till hosp. — — — 5: 18 ö.

Noch per a:o 1659 sammaleless af bägge stockarna — — — 9: 24: ör.

Item högwäll:ne Herman Flemmingz föräbring — — 15 d:r och ähr therpå quitterat. Item af Brottöö och Grönhampns offerstock k:pp per a:o 1657 — — — 7 d:r och per a:o 1658 — 9: 7 ör.

19). Låntt af kyrkianss kista till tuenne spiäll åth bagarestugan — 6 d:r, them bönderna schola ighen betala kyrkian.

20). Skall med första yppenwatn köpass i Stocholm een huufwudbook in folio af ungh h:r Erich och omschriwvass all kyrkioness rächenschaap theruthi.

21). Erich Ehrson i Finholma ähr schylligh för stoolrum 1 d:r tillhopa med sin granne Olof, och schall uttfodross af kyrkiowärdena.

21). D. 18 punct i visitation 1658 ähr ähnnu inthet effterkommit.

23). Restanter för bärklädhe à 5 ör: Per Isaakzson i Hasterbodha effter sin suärfadher, Iöran Larson i Skooboda effter sin faar, Michil Matzon i Somaröö, Iacob Monson i Bänöö, ungh Anderss Person i Kalsöö, Finholma effter s. Ehrich Ehrson.

24). Matz Gestlson rester på sin löön för kyrkiowärd-schaap 6 *myc.*, item bräder till kyrkiodörensß uttanfodringh 2 st. à 6 all. longha — 20 ör. För bruket med sin gryta til kyrkians behoff 4 d. Blef sagt at d. Ericus talar med soknen at them eftergifua för hausflijt i sin tijd the 2: 12 ör som rester.

25). Kökarboarna befrijass af moorkyrkioboarna för kyrkiobalkarna; ändäch the hafwa af ålder hållit södre kyrkiobalken; allenast them påläggass hålla sina 3 huuss som maltpörte, sterhuuss och wisthuset widh macht, huilka huuss på stun ähra obruklighe, men stegerhuset ähr longo sin kooss afbrändh genom wåådeldh. Thenna tuisten haar iagh i 24 ähr schutit them till inbördess förlikningh, eller till doomss hooss andeligha och werldzligha, effter såsom the näpligen rätta sigh, fast iagh them emellan schälighen dömer. Thetta schall effterkommass i doomeapitlet nu in Iunio, och lenzmannen haar lofwat stemma Kökarboarna.

26). Öf:rblifwit på wijnsäden 1659 — 4: 13 ör.

Kyrkioböther.

27). Simon Olson och Erich i Sottunga för otijdigh sängelagh lofwat $\frac{1}{2}$ t:n tiära. Hasterbodha Hanss Zachrisson

för otijdigh sängelagh 1 tun. tiära. Matz Mich[el]son i De-
gerby för otijdigh sengelagh $\frac{1}{2}$ ta tiäru.

28). Sottungia kunde inthet för mehnföret komma
till visitation, derföre schall w:t h. Erich författa deres be-
swer schriftteligh, vthi lehnssmans nerwaru och samma
schrift sendes till Saltwich, så will præpositus resolvera el:r
schaffa dem och presterne ordningh schriftteligh ifrån con-
sistorio: detta uthrettes med första.

29). Desse punchter haf:r pastor emot sin commi-
nistrum h. Gabriel i Kiökar: 1) fjellfisktionden, 2) windnoot-
gorderne, 3) presteoffret i kyrkian af offerstocken och duken.

Föreholles honom emot consistorij doom gifuin 665
d. 27 *octobris*. Blef afsagt at dn. Gabriel, som nu intet
war tillstedes, schall schriftteligh förklara sigh på huar puncht
och sökia båda åthskildnadh vthj Henrici marknadh in
junio i Åbo doomcapitlet.

30). Höghw. biscopen doct. Terserus schall a:o 1659
in aug. hafwa tilsagt Fögleboar att bekomma ighen ham-
stockarna ifrån hospitalet. Blef afsagdt att förestondaren
schall framläggia i capitlet rikzdrotzenss hospitaaleinstruction,
af huilken bischopen inthet wiste, och begära therpå schrift
om thetta låther sigh göra eller icke, att icke thet samma
och samma i alla visitationer framkomma motte.

31). Om wijnsädenss proportionaal fördelningh emel-
lan moorkyrkian och Kökar kunna the och i consistorio
sökia ordschaap för samma schääl.

32). Blef opläsin consistorij ordningh om brudstugu
rennandhe och almoghen förmant thet the hörsamblighen
sigh ther effterrätta.

33). För lijckz opsångh gifwess presterna effter con-
sistorij ordningh 5 *my*:r k. m.

34). Om strömingznoterna och wijndnötterna upläs-
tess konunglige ordningar, item landzhöfdingenss Lillie-
hökenss, och bönderna förmantes uttgöra richtigh tiondh.

Huusssyn.

35). Warghschärss stughan fattass fönster, ughn och allan innanbyghningh, item golff och lofwa nu i wår förfärdigha. Borstugun fattas golf, ett fönster, taackwedh sampt 3 drop på stuffwan. Lofwa lagha taackwedh och droppen, men golfwet nästkommandhe åhr, dåh nu i wåhr fälless thet gambla golfuet tätare ihoop. Källaren lofwat förfärdigha i thetta åhr. Borstughan lofwa the som ägha bootha feelen och läggia in golff.

Golfwet i pastoris stughu bootass nu i thetta åhr. Item droppet på taaket widh skorstenen. Kornladan ähr odugligh medh loghen och blef sagt, att h:r Ehrich beställer härom med Sottungarna. Hööladan willia the täckia i thetta åhr, men i annan winter lofwa the föra fram nytt timber. Stallskullen willia the förbättra. Söderbodhen läker öf:r alt och lofwa förbättra.

36). Klagass att wedkastorna läggress när på wäggarna och förderwa husen; blef sagt och lofwat, att the läggia länghre bortt.

37). These tarfhuus håller pastor. 1 rija, 3 st. höölador, 3 st. fähuuss, 1 bodh in i gårdhen. Kan i thetta åhret inthet görass något till.

Ransachningzpuncter uthi hospitaalet.

22 Feb.

- 1). The spetelscha ähro 9.
- 2). These bekendhe sigh inghen brist hafwa i gudztiensten på något sätt.
- 3). Bekendhe nu alla husen wara bootadhe och sigh hafwa nogot quart af kalken och teglet, som the fingo i fiool ifrån Saltwijck.
- 4). Begärte till the 3 högtijdher, som ähre juul, påsch och pingessdagh, blifwa wederquechte med någhon bättre

bespijssningh ähn på andhra tijdher, och bejakadhe *præpositus* till hr befalningzmannenss wijdare consentz bekomma på person aff hospitalz medlen 3 *myf.* k:m.

5). Begärte få niuta sin båät att föra åth sigh eenbuschar, och när yppenwatnet ähr till att utläggia sina sijk- och fludernäät, och lofwa iche på annat sätt missbruka bååthen. Och der samma båät schulle tagass ifrån dem, göra the sigh der öf:r ett stoort sampweet, och kunna iche begå sigh med then torra maaten, effter the ähro förr waana i wälmachten att förtära fisch. Säja der hooss: om någhon beträder them på andrass holmar eller fischewatn att fijska och faara; må the frijt schiuta ihiel them. Låtha och gå sigh storligh till hierta att the schola hafwa förspoort wara mistänckta af kyrkioherden hr Ehrich Nicolaj för the creatur, som han klagar sigh mista på sina holmar. Kyrkioherden blef full förehållen om han kan öf:rtygha them att bruka schalkhet på sitt fischiewaten eller holmar, ther-till han suaradhe fuller nej, men ther hoos sade han sigh aldrih mehr torass släppa tijt något creatuur. Eliest sadhe sigh för ähn hospitalet tijt blef satt hafwa full stoor ymnogheet med fisch, men sedan haar thet inthet wankat på hanss fischiewatn, ty när hanss folck kommer, så hafwa andhra släpat förre. Antinghen the göra eller andhra på therass halss, weet han inthet. *Præpositus* förmante the siuka ingalunda missbruka bååten, uthan fischia på hospitaale watn, huilket ähr widt och fischerickt nock.

6). Lofwadess effter therass begäran lijn 1 R till näät, tiära $\frac{1}{2}$ fierdingh, spiik 40 st., ärter någhra cappar, item korn $\frac{1}{2}$ span, och behöfwa the wäll $1\frac{1}{2}$ tr, therom befalningzmannen schall anmodass.

7). Hr Larss köper i Åbo af hospitaalemedlen grant blaggarn till therass nödtorfft först hans lägenhet blifr.

8). Hr Larss besuärar thet han inthet får i rettan tijdh aff hr befalningzmannen huadh som lyder till sitt och the elendigass uppehälle. Sammaledess klagar att boskapzhusen

ähro elaka. Item att weden förslår inthet till sina och the siukas huuss. Åstundar och *promotion* therifrån. Thetta ähr såledess resolverat, att någhra partzedlar lofwadhe *præpositus* schaffa när bååthen kommer till Saltwijck och nu strax lefwereradhe han 5 d:r till lijnet. Een deel förmodass att hr befalningzman bijsprjngher wärklighen som haar hospitaaleintraderna under hendher, enär han therom ansöckt warder, på thet att föreståndaren kan få inköpa lärefft och huadh mehra han behöf:r, bootha husen i rettan tijdh, och weda alla eldhusen till sina och therass tarfwer. Thet öfrigha remitterar *præpositus* h. högwyrd. bispopen effter föreståndaren ähr af goda meriter och qualiteter, så länghe han widh hospitalet warit haf:r.

Sundh d. 24 Feb.

1). Samma kyrkiowärdar och sexmän nu i ähr som i fiool, undantagandhess Matz Person i Bränbolsta uthi Isaack Jörensonss ställe i Tosarby. Kyrkiowärdh.

2). Älderdomen ähr nu i thesse daghar af wyrdighe *presterschapet* förhördh, och quinsspersonerna för menföret kunne inthet komma tilstädess.

3). Behållit i kyrkianss kista — 75: 31 ör k. m.

4). Kyrkianss gäldh. Een stoor hoop brudekränkiare blefwo förmante thet the innan näste *visitation* eller then *termijn* kyrkioherden med kyrkiorådet them föresätter, clarerera för sigh. Item uplästess lengden på them, som restera för lägerställen. Uplästess och resten på them, som hafwa lånt *pengar* af kyrkian. Item resten för trätor, eeder och bannor. Noch resten på them, som elliest ähra wordne kyrkian schyllighe. Item uplästess listan på them, som hafwa lofwat kalk till kyrkian och ähnnu restera.

5). The feel på hualfwet, op i tornet och på klockan ähr samsat om i sochenstämman d. 24 Iunij 1659; blef afsagdt och lofwat med första boothäss.

6). Hugz op större holl på ostersijdan om tornet och betalass af kyrkianss medel snickaren.

7). Effter bewilninghen i sochnestämman schaffass tiära till wåkenhusstaket, portlukan och tornlukan.

8). Skäricarlarna restera på huussbygnadh på södersijdan om gårdhen.

9). Iuulkosten först yppenwaten blif:r afförer Carl i Tranwijek och får i betalningh för sitt omack 2 $\frac{1}{2}$ \mathcal{R} brödh.

10). Stegerhusett byggess ny schårsteen såsom i andra præstegårdar för eldh schull.

11). Effter husen ähnnu ähra ojenkadhe, så moste thet seche effter bewilninghen på sochnestämman d. 28 oct. 1659 af the män, som thertill förordnadhe ähro.

12). Olof Iöranson i Finby ähr öfrtygat d. 3 Feb. på häradztinghet att hafwa ogudachtelighen signat maaten. Item haar hust. Malin Ehrssdotter i Finby witnat på honom in för kyrkiorådet och prostetinghet, (ändåch the ähra par-tische), att a: 1656 d. 1 Iulij haf:r hon hördt samma orden af honom hooss Iacob Iöranson i Fijnby, tå han med andhra åth frukost förähn liket uthbarss, som ähra: hustru Maria Olofzdotter kopperschan och alla grannarna, som boro liket, ther omkringh boandess. Witnen på häradztinghet ähr Pär Ambrusson i Gunnarssby och Iöran Sifferson i Pärnääss huilka berätta, att när Matz Ehrson i Wijwassby satt med Daniel Larson till måltjdz huilken ähr enn trægordzmestare på een herregårdh i Suärije, på Ebrich Matzonz bååt i Simsala, tå kom Oloff Iöranson af sin skuta gåandess och blef budin af Matz Ehrson att få sigh maat om han lyster. Rett som han satte sigh sadhe han: maat i gudz namn, sade karinghen, när hon beeth på hästeskarv etc.

När han i prosteransakningh blef tilhållen uthsäja san-ninghen, huru han har begynt signa maaten i Stocholmss

resan, i begrafningzgården och hemma i sitt huuss, nekade han i förstone hafwa fält sådana ordh när han schulle ätha, uthan på kortwill emellan måltijderna. Då schickadess 3 män uth med honom i farstugan, som ähr lenzman Isaak Person, Michel Olson i Kulla och Olof Henderson i Traanwijk, att rådha honom bekenna sanninghen och inthet föra sigh i någon widlöfftighet. När the inkommo, sadhe the honom iche kunna undfalla, han sielf bekendhe och hafwa så sagdt i begrafningzgården och någhon gångh hemma i sitt huss i måltijdztijden, men nekar aldeless på Stocholmss resan sigh minnass, effter han war mechta drucken som witnen betygga. Han beder nu Gudh och mennischior om förlåtelse och uthlof:r b. och b. Almoghen i gemen witna att han inthet plägar wara bullersam och oroligh eller brukat någhon ogudhachtighet. Wyrd. kyrkioherden gif:r och honom gott wittnessbördh och biddia honom motte wederfarass sin doom här in loco.

Remitteras till ehrborne häradzhöfdinghen att han politice näpsas moste, huadh han finner hanss gärningh lijk-mätigt, så schall sedan ther påföllia sententia eccles., eliest dristar *præpositus* sigh inthet uthan befrågelse i consistorio.

Huussyn.

13). Tompta sädestughan och bootha taaket på pri-vetet. Een gammal kornladha uplaghass till halmlada nu i sommar. Tompta bastughan och köpass spiäll. Södra fäähuset behöf:r nya syllar i annat ähr. Bagarestugu ughnen bootha. Ny taackwedh på farstugu taket nu i sommar. Norr fähuset med halfwa lånan schall upfyllass framdeless. Hööladutaaket boothass. Spiell till österstughan. På herbre söder på gården fattass döör.

S. herr Morthenss huuss.

Waghnlijder 1, halmlada 1 til huilken een part i sochnen gofvo stockar och ophugga, een part inthet huarken gifwit eller hugga. Taaket hörer och arfwingarna till, men

nu p. t. ruutit. Fäärhuset 1, suijnhuuss 1 med 3 wäggjar. Een lithen cammar i opstugufarstugan hörer hr Johan till.

Kyrkianss brister.

14). Alt rasch uthbärass af kyrkiogården af klockaren och kyrkiowärden. Taaklööss kyrkiobalck 1, om huilken kyrkioherden och kyrkiorådet böör ransaka huilken schall bootha och eliest ther the ähro mothspennige tinghföra nu på nesta sommartingh a:o 1661. Rappass sacristian, görss himmel öfr predickstolen och biscopzstolen. Altaretaflan, Christi korss, choren, duukschifwan och inbygdha stoolar poleras effter konungligh befallningh. Kyrkiofönstren hålllass reena. Skeppen upstrykass när målaren kommer. Beenhuset ähr rutit. Skoghen på kyrkiogården borthuggass. Framdeless beckass tornet och taaket. En döör för skåpet i sacristian. Eet låäss ähn till kyrkianss hufwudkista köpass. Wåkenhussdören gammal. Tijmsten fattass.

15). Caplanss rëntan op i moorkyrkian kan her Johan Ekerooth inthet wara belåtin med saligh h:r Olofz contract, uthan begärrar ödmuiklighen biscopen och doomcapitlet åhrligen få then ordnigh, som i andhra församlingar ähr, n. wedh 1 lass, liuss, kööt, kaka, ost, item säädh. Suarar Matz Tomasson, att när s. herr Morthen war caplan, schall han hafwa fått 4 capp. sädh och alla små partzedlar, men när han blef pastor och een annan sacellan^{us} kom, som hade sitt eghet hemman, begärte han 1 halfspan sädh och slööt theruthi alla små partzedlar, undantagandess höö och halm. Remitteras till höghw. biscopen och doomcapitlet.

16). Oplästess consist. ordningh om gudztienstens ömsandhe kyrkior emellan.

17). Tiltaltess Hauss Michelson i Hulta om Boghschär, huij han haar schaffat sikh häradz och lagmanss doom att klängia ifrån cronan under schatt, chronanss almenningh, then han moste göra pengar före åth hospitalet. Suaradhe han: att Nilss Anderson boockhållaren lade then delen och Jässböle delen, item Simonss deel i Wargatha under almen-

ninge tax. Men för honom gafz inghen almenninga tax. Blef sagdt att thet motte uthransakass på häradztinghet, antinghen thet ähr schattiordh, och tå hafwa domarna sin krafft, men befinss the 3 delar wara cronanss almenningh, moste domarna görass krafftlöösa, therom man hooss wälborne landzhöfdinghen måste tagha ordher.

18). Oplästess consistorij ordningh om brudstugu rennande och sexmännerna förmantess häröfr hafwa grant upseendhe. Men almoghen tycker att thenna ordninghen ähr fattighe brudar, som ingha föräldrar hafwa, till schada, att the kunna härighenom inthet få någhra sänklädher i synnerhet här i skärgården, ther sochnarna ähra små till mantalet, och biddia ödmiukelighen biscopen och doome. effterlåtha them gå öfr alt nu som förr, ty tå kunna the få någhra sängekläder, n. ryor, wepar etc., eliest inthet.

19). Om nya bårklädet blef beslutit att bonde, hustru och giffta barn bruka thet, dåch iche i snöö och reghnwäder. Men åth the ogiffta barnen brukass för 2 ör s. m. Men eliest brukass thet gamla. När tuu lijek komma i sender, så brukar thet älsta nyare, och thet andra lijek haar thet sämbre. Then som will hafwa thet nya bårklädet hem, så schall han gifwa 1 *my* s. m.

20). Skolepengar lofwa alla och fingho respijt till Michaëlis dagh.

21). Prester och åhörarer hafwa slät inthet emot huar andhra.

Finströöm d. 26 Febr.

- 1). Samma kyrkiowärder och sexmän i åhr som i fiool.
- 2). Ålderdomen förhördess och lass tämligh wäll.
- 3). Pastor will hafwa een annan kyrkiowärdh i Stafanss ställe i Ämness. Præpositus befalte them sielfwa förordna effter constitutiones.

4). Uplästess kyrkioness rechenskaap, och behållit pengar i kyrkianss kista — 29 —.

5). Behållit i pengar i capellet Getha — 7 d:r 21 ör.

6). Kyrkianss brister i moorkyrkian.

1) Kyrkiodörar fula och wester dören uthan lååss. 2) Lechtare behöfwess första lägenhet blif:r. 3) Kyrkian, sacristian och wåkenhuset håller klockaren reenligare eller afsättiass. 4) Wäggiarna på kyrkian innan schola strykass rena. 5) Jordhöghar, been, gråsteen, klabbar, juulhalm, then nya schoghen rensass. 6) Ny kyrkioportt then södre schall gö-rass. 7) Rappa ighen alla remnor under hualfwet, och igen-täppa alla ypningar, att icke snöö och regn förderfwar hualfwet. 8) Fönstren ähra dambugha och håller klockaren them rena. 9) Skepen schola hållass rena och lagas op eller och tagass bortt. 10) Lagass liusschronan mitt öf:r gånghen. 11) Golfwet i kyrkian och sacristian iempnas och the holuga gropar ighen laghass. 12) Om altare kunde göra lithet stäckre och smalare och altaregolfwet effter propo-rtion, effter chore ähr mycket trångh. 13) Råttholet på skåp-dören i sacristian bothass och muren kalekslååss. 14) Dörr för the andra skåpen. 15) Jerntenar på klädestånghen gö-rass och murass holen ighen, så mycket att icke rottor slipa in. 16) Om bordet i sacristian ähr icke nödigt, så taghess thet bordhet. 17) Altareklädet item mässesärck be-höfwess. 18) *Üthi visitation* ¹⁾ lofwade gärdzschrifwaren v:tt Ehrich Olson schaffa kalck så mycket behöfwess, spijck och 26 bräder 8 aln longha till then förfalna Grelssby bal-kenss uprettande. 19) Kyrkiotaket motte besichtass om thet ähr holot nordan på.

8). Huussyyn.

Faarstugun för borstugan läker. Stoorstughan ähr mossan i wäggiarna mongestädess uth och quisttaket elackt. Öster-stughun lakugh och farstughan med privetet. Söderstugan laka

¹⁾ Kurs. i orig. I marg. står härinvid: 7).

i westersöderhörnet och syllarna ruttna. Norr bodan på söder sijdan läker. Stegerhuuss bräderna schola stråkass och renne uth med schorsteen. Framstughan rutin på norr sijdan. Taaket på källaren halft odugeligh. Mältlafwan förfallen. Taket på quisten för bagarestugan läker. Lånan emellan fähusen står i bygningh. Laka på kornla-lafwan.

Blef afsagdt att till nästa visitation schola pastoris huuss i mangården och fägården sampt ehuar the stå nämpnass huadh tarfwehuus the ähra och utschilliass ifrån sochnenss lagha huus, och när lengden ähr upläsen i proste-visitacion, schall hon underschrifwass af prosten, hanss medfölie och aff sochnenss föreståndare till een rättelse för effterkommandom i presteömsningar.

9). Oplästess consistorij ordningh om gudztienstens ömsandhe prester emellan.

10). Oplästess consistorij ordningh om brudstugurenande.

11). Oplästess och ordninghen om biscopz och prost-visitacionz omkostnadh.

12). Oplästess klagopunchterna om soldaten i Iomala och Lemlandh.

Lista på stalstaatenss betiente.

Stalmestare 1. Schrifware 1. Hoffsmeth 1. Stodhwachtare 1. Staldrängiar 12 och kunna framdeless blifwa flere, när stodgånghen ökass.

Sum. 16 personer.

Stalmästarens fru 1. Pighor 5 föruthan barnen. Hofslagarehustrun 1. Stodhwachtarehustrun 1. Drängiehustrur 2 och kuna framdeless blifwa flera.

Sum. 10 pers.

Gårdzfogden, hustrun, barn, drängiar 2, pigor 2.

Blef afsagdt, att kyrkioherden och kyrkiorådet förfara huadh bänkiar stalmästaren begärar på manfolkzsijdan och quinfolkzsijdhan, så lagandess, att honom motte schee nöj-

achtigt contentement, schrufwandess uthi ledighe ställen genom lott-kastande huar undan annan, att bänkiarna till Grelssby ypnass tooma å begge sidhor, der han begärrar. Kan thet iche schee med sämja å böndernass wägna eller stalmästaren till nöjo, antechnar pastor bäggress therass schääl, och schaffar sigh ordningh ifrån Åbo. Och att thetta må thess bättre låtha göra sigh, haar sochnen i thetta preste-tinghet bewilliat föra lechtarewäret tilkommande winter.

14). Johan Månson beschyllar Michel Olson och Ehrich Matzon i Östanåker att hafwa kallat sigh på kyrkiowallen lappare och paackare, och hädat sigh för sina frijhetzåhr, att han må sittia i helfwetit. Skiuter sigh till hela sochnen att the hördhe, men Michel och Ehrich neka, och fans ingen ibland almoghen som sadhe sigh samma orden hafwa hördt. Remitteras till häradztinghet. Att Johan Monson klagar thet Michel haar kinpustat hanss drängh. Remitteras till häradztinghet, och schall Johan Monson schaffa sigh ähn godha beschedh att the wäja s. Catharinæ dagh.

15). Klagar Johan Monson på Siffrid i Ottböle, att han släpte tuenne hästar bort helgonmessodaghen, och ströck selarna och kastade them på marken uthi regn och slagh när folket gingo ifrån kyrkian. Siffridh förebär, att therigenom haar aldrigh warit någon faarwägh, och giordhe thetta för thet han ref neder gården och redh öf:r ängen. Remitteras till tinget.

16). Om bänkiërum åth Johan Monson beställer pastor med kyrkiorådet.

17). Johan Monson ähr plichtigh göra åkor till preste-gården och kyrkian, item dagzwerker, i synnerhet effter han haar allaredo schurit 2 åhrss grödhor.

18). Hustru Anna i Goodby besuärrar sigh öf:r Ehrich Eschilson ther sammastädess, att han will låtha förgöra henness dotter. Thertill suaradhe Ehrich, att han hadhe i hastigheet så sagdt, att iagh schall betala eder, för thet i ha fixerat migh, men hon sägher, att Larss bæssmanss hustru

Anna i Tenxöda hörde thet, och henness legopigor, huilka inthet wore tillstädess. Hendrich i Pålssböle sägher, att han haar hotat hanss son. Remitteras til tinget. Ehrich Josephsson i Westansundh haar, som hustru Anna berettar, 2 gångor tiltalt henne på Ehrichz wäghnar, och hon har sagdt honom nej. Clemet Henderson och Johan Nilson i Godby bekende och i prostetinget hafwa fått nej på hanss wägna. Pigan bekender sålunda hafwa lofwat honom echtenschaap, om hon fåår blifwa quar på hemmanet, men nu tagher brodren hemmanet, och han bekender sigh ingha gofwor hafwa gifwit pighan, therfore effterlâthz schilzmässa.

19). Matz Larsonz systerdotter i Olnäss will slippa Tomass Morthensonss trolofningh i Westergetha. Pijgan bekender fuller hafwa lofwat honom echtenschaap och tagit gofwor, som ähr fingran 1, floor suart, som brukass om hal-sen, slissingh groff 1 aln. Och effter hon har nu hållit sigh stadigt effter honom i halft annat ähr, henness moor, som nu är döödh, och moorbroor Matz Larson i Olnäss schall aldrigh wara tiltalte therom, mycket mindre samptycht, och pighan haar äfwanbemälte partzedlar burit till hanss styfmoor för 8 daghar sedan, undantagandess $\frac{1}{2}$ alln slissingh haar hon inne med sigh, blef afsagdt, att henne effterlâthz inghen trolofningh för ähn capitain kommer till wijdare bescheedh.

20). Klagar pastor på Snecköö och Dijngieboarna, män nu ähra bortta och schola bötha 4 öre s: m. huar bonde, och på tinghet suara för sitt undersleeff med tionden.

21). Pastor reser tijt uth att göra contract om strö-mingzfischie och sköötfischie, men Olnässboar lofwadhe 2 daghar åslagh pastori när han påfordrar.

22). Cappelssboarna schola föra fram 20 spån och 20 spijek till kyrkiotaket nu mott Ehrssmässan. Men huru wida the schola arbetha widh moorkyrkian, moste ratificeras på häredztinghet. Extractet af prostebooken.

23). Öfr these klaghar pastor sigh aldrigh få tiondh som ähr: Olof Henderson i Bierströöm, Larss Michelson

ibid. Jören Simonson ibid. Ehrich i Öö. Jacob Culla item Staffan ibid. Klagar och öfr Ämkarboarna att the aldrig eller sällan haf:r fördt tijondh till prestegården af the små bragder. Alla thesse lofwa bättra sigh och willia gärna gifwa rett tiondhfisch.

24). Clemet i Tärbolsta will inthet ächta sin förnedradhe kona. Remitteras till tinget.

25). Förmantess almoghen thet the om juuldagen gå lika wackert uhr kyrkian som om andra daghar, item resa wackert hem tå som förr.

26). Hoffslagarens barn widh Grelssby lägerställpengar tillfridz gifwit.

27). Ehrich Matzson i Östanåker klaghar på hr Israël: i förleden Iuul haar hanss hustru gifvit honom i hanss frånwaru 12 ör k. m. som han lade fram, för ähn han gick bort, och befalte inthet mehr gifwa honom. Tå wille han inthet gå bort uthan blef ther ifrån morghon till middagen och begärte een halff d:r Men effter han inthet wille gå bortt, gaf hustrun honom ett st. kööt, liuss och ull. H. Israel förebäär, att the orkade inthet bära hanss saaker, som fördess tijtt med öker, men han suarar att the wore 3 starcka quinfolck hemma, som hade orkat bära i nästa grangården, och bekenner hr Israël att samma quinfolck bore på sistone hanss saaker ther ifrån, thet bönderna säja, han inthet wille tillåtha för ähn the blifwo förlichta. Herr Israel förmantess och blefwo thenna gånghen förlichta.

28). Prästerna och ähörarenar hafwa inthet emot huar andhra.

Hammarland then 27 Feb.

- 1). Samma kyrkiowerder och sexmän som i fiool.
- 2). Älderdomen förhördess thenna gånghen, och lass wackertt.

3). Uplästess kyrkioness rächenschaap, och ähra behälne *pengar* i cappelss kistan 9: (?).

4). Sochnestugun i Ekröö ähr odughligh, och lofwa i winter nu nästkommande inläggia nytt golff, men nu *med* första lägenhet bootha feelen, n. wäggebanden, baakughnen.

5). Klaghar sacellanus att cappelssboar wela inthet mehr hålla ähn ett huuss, och begärar order huru mångha tarfhuuss the ähra plichtighe att hålla. Remitteras till doomcapitlet.

6). Skall köpass 1 t:na tiära till wåkenhuusstaket.

7). Röstet på stallet schall lagass, eliest faller thet omkull. Bagarestugu farstun half täckes af cappelssboar. Caplanss stugu skårsteen ähr aldeless odughligh, och lofwa nu i wåhr botha.

8). Ehrich Henderson i Solööss klaghar att hanss faar haar såldt åth Hanss Jacobson i Stoorby ett skiul för 6 eller 7 ähr sedhan, och när han togh honom i handh, togh han handschan af wanten, ther af han, n. Ehrich Hendersonss faar, haar lijdit stoor olycka på sina öker. Hendrich Hanson sonen schall på senast s. Staffandagh hafwa offrat, och som rychtet ähr iblandh gemene man, för sina öker, och gienast gått af kyrkian till sin häst. Han bekenner sigh hafwa offrat, dåch iche i then meningh, uthan Gudi till taacksäjelse för thet han war lycklighen ifrån Stocholm hemkommen. Hela församblinghen badh för honom, och han *med* fadren sielf, därföre blef honom efftergifwit, *med* förmaningh han schulle här effter tagha sigh till waara för sådan och annan widschepelse.

9). Stoor Sara i Stoorby blef hudstruken för 3 ähr sedan och förwijst landet, men nu igenkommen, och byyn will ingalunda haa henne af fruchtan att hon ähn bedragher ena reso sin hoorcarl, remitteras till fogden eller häradzhöfdinghen.

10). Elsa i Biörnhusfa schall tilkommandhe söndagh ställass på kyrkiowallen, besichtass, frijass eller fällass, och där hon iche befinness spetelsch, sättess i prooff.

11). Hustru Agniss Olssdatter, oen båssmanss hustru, will gifwa sikh i echtenschaap *med* Bengt Matzon i kyrkioby, och haar in*thet* schrifftelight bewijss om mannen ähr döö, uthan Bengt Olson, Olof Ehrson och Jöran Matzon förlammadhe hemkomne båssmän berätta, att henness man blef schutin i siööslaget vidh Öörsundh både armarna af, ther ifrån han fördess till Landzerona, och lefde i 6 wekur och ther begrofwo the honom. Thetta remitteras af doomcap. och præposito till h:r Häradzhöfdinghen, att witnen afläggia sin eedh, *thet* han förwisso döödh ähr, och suara till alt efftertaal, ther han lefwandess wore.

12). Förmantess almoghen att the ingalundha kööpa kortt åth sin ungdoo, huarigenom the lära dubbla, suärja och bannass. Blifwa föräldrarna här *med* beslagne att the öfrse *med* sine barn, schola the politice straffass. Item förböödz och leckestugur.

13). Behållit penningar i kyrkianss kista widh moorkyrkian — — — 81 d:r och blefuo the 20 d:r såledess kyrkian betalte som m. Jöran och m. Abrah. togo till h:r Hendrich P. på Ubsals resan.

14). Samtyckess af almoghen att then pigan, som haar stått 4 ähr i prooff, får af almosan $\frac{2}{3}$ (juulkosten) och brottfällinghen och gumman byta sinss emillan fridinghen.

15). Juulkosten i Äkröö försäliess $1\frac{1}{2}$ pundh och pengarna sendess till hospitalet, och then pigan som står i prooff bekommer $\frac{1}{2}$ L \mathcal{R} .

16). Kyrkianss brister.

Holet fram i choren op till hualfwet moste görass dörr före. På liusseronan schall in*thet* sättiass huarken oblatz asch eller annat. Lock på funten framdeless. Duukschifwan ofärdigh. Huittlijmass wäggiarna i kyrekian, sacristian och wäpenuset. Altare taflan, Christi korss och inbygde stocar framdeles opstrykass. Skepen hållas wäll rena och oplaghass eller borttagghass. Dörrar framdeless görass nya. Een döör haar inghen döörhaka. Kyrkiolåset ähr stinfiädran

ofärdigh. Köpess lååss till sacristi skåpen. På sacristie hualfwet ähr dropp. Bootass yppninghen allestädess på sacristian och kyrkian. Till klädstånghen görss ierntenar. Köpes gement altarekläde. I våkenhuset igenmu-rass holen på norr..sijdan. Dören på södersijdan igenmu-rass. Steengolfwet iempnass widh stoor kyrkiodören och våkenhuset. *Alla kyrkiobalkar nästan elaka till muur och taack med steenlukorna, och bodoss före i thetta ähr, men lofwadhe förwisso tillkommandhe ähr, om Gudh will, mura enkelt muur ifrån sielfwa grundwalen effter ma-neret på Södermalm kringh om hela kyrkian*¹⁾ med lijka högd och brädass op och nedh. Af kyrkiogården schall uthbärass all gråsteen och annat schraap. Törnåschan och bürken afhuggass. Westernorr kyrkiöhörnet kalkslåss. Tor-net spåånslååss ther brädet ähr och beckass i rettan tijdh hela tornet. På sacristietaket slååss een saala. Muurbandh görass nya och brädass uthan på. Item lucka för holet. Röstø på sacristian brädass i sielfwa canterna.

17). Oplästess consistorij ordningh om brudstugu rennandhe. Item oplästess ordninghen om biscopz och prostetingz omkostnadhz afbetalningh.

18). Huusssyyn.

Lofftet och boden therunder aldeless odughligh. Kellare ta- ket boothass med brädher och ny huuff. Bagare farstugu golfwet rutit. Skorstenen i gestugan schall murass op af nyo. Borstugu skårsteen uphöjass på taket.

19). Prästerna och åhörarena hafwa inthet emott huar andhra.

20). Effter som hospitalet böör hafwa effter Öfr:re- tenness ordningh juulkosten, och hospitalet schylligh ähr åth förstebönder 7: 16 ör k. m. så effterlåthess then galden blifwa betalt af the $1\frac{1}{2}$ L \mathcal{R} wicht som blef 1659 församblat i Ekröö.

¹⁾ Kurs. i originalet. Härinvid i marg.: NB. Vide p. 5 vti supriori visitatione.

21). Sochnen håller in*thet* tillfyllest tarfhuuss, uthan pastor håller många tarfhuuss.

Thetta schall i nästa visitation görass uthslagh på.

22). Bewilliadhe Finströmar och Hammarlenningar, som dragha strömingznoot widh Ifwanschäär, att the wela hålla samptaal, *thet* the kunna med sämja dagh sättia att dragha alla warpen, som härtillss them emellan haar warit någott jäff uthi, och sedan almenninge taxen, som är opsat i häradzhöfdinghe längden 4: 24 ör, göra lijka och halfwera sinss emellan. Huadh the klaga att the hafwa betalt århri-gen taxen för 3 år i befaln. Hägrenss tijdh och schiuta på Rengxman Johan Hinderson i Posta, och klockaren i Hammarlandh, så syness wara retwist att huar söker sin fongessman effter lagen, och sökia widh häradztinghet taga schilnat och iche öf:r löpa prosten öf:r hospitaals instruction.

Saltwijk d. 11 Martij.

1). Älderdomen ähr nylich förhördh i schriffthället.

2). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fool.

3). Kyrkianss reehenschaap uplästes, behålne *pengar* i kyrkian 22: 28 ör.

4). Restantier.

Hendrich i Harassby testamenterat kyrkian 3 d:r (betalt) Johan i Kermanöö för sin saack 20 d:r ther af tilgifwit för sin fattigdoom 8 d:r. Noch pant i kyrkian för 11:28 ör af samma *pengar* schall lefwererass prosten 3 m:r s. m. them han togh af *præposito* 1658 att lefwerera i kyrkian och lefwererade dåch iche.

Lägerställe effter hustru Aagadha i Sonrödha 8 d:r (betalt). Knut i Toböle på sin hussbondess wägghna 8 d:r.¹⁾ Anderss i Toböle för sin saack 5 m:r. Jacobs moor i Daal testamenterat kyrkian 1 d:r.

¹⁾ Ofvanför raden är antecknadt: betalt med en fola.

Sum. 50 d:r 4 ör.

Adde wijnsäden 165..

10 m:r plåat 1 ligger i skåpet, 2: 16 ör och hör Stoor Hendrich i Ödkarby till, ther han haar gifwit för kyrkiogåf-worna. Morthen i Nääss för bönedagzbrått. Kan låtha måla öfr S. Jöranss tafla och slippa thermed iempte the 5 d:r, som han för gifwit haar till samma ställe. Kosten schall på annat sätt målaren betalass.

5). Oplästess resten om kyrkiogofworna, Hendrich i Laffö rester för sin saak 15 teliestonar.

6). Kyrkiotaket på norsijdan ähr några spånar bortta. Tuenne rötter behöfwess. På noorsijdan under kyrkiotaaket hänghia bräderna lösa. The lösa stälningar i tornet tagass bortt. Någhra bänkiar i kyrkian liggia lösa och schola fästass. Skraapkammaren ähr inthet opstädadt effter befallningen. På kyrkiogolfwet fattass somligstädes stonar. Under klokstränghen wexer swamp och sitter ähn quaar. Prestdören rinner waten genom och schall bootass. Glassruta 1 sönderkastad. Söder kyrkioporthen schall oplagass. På kyrkiobalkar ähra bräder bortta och lösa, och een huuf ähr sönder på westersöder hörnet. Uthan på hafwer almoghen inthet lagat, sedan wij hälle synen. Timstens pelaren schall förfärdigass. Been-cammaren syder och taaket förbättrass. Bättre oprensas kyrkiogården och kyrkiowallen af klockaren och huussfolck. Achter i kyrkian, wåkenhuset och sacristien schall huitlim-mass. Stega op i tornet görass om 8 aln longh och lof-wadhe Zacharias i Ödkarby göra.

7). Ommålaren schall arbetha från sigh choren och tuenne taflor tilgörass eller iche, emedan Fottangel resterar 10 d:r och 2 t:r rågh eller 26 d:r effter som säden kostade när contractet giordess, samptycht att thet görss färdigt, och betalass af kyrkian.

8). Prästegårdz brister.

Ähr bewilliat flyttia fägården på annat ställe och byggess i thetta ähr 1660 nytt suijnhuus. Item Näässby stugu

schorsten nederrifwess effter röken står neder i golf huar gångh man eldar. Reetwärke opsättiass på kornladun. Rijughnen taket och golfwet laghass. Maltpörthet tomtpass effter ther hålls inghen warma. Lafwan drifwass och ughnen påseess.

9). Uplästess pastoris geldh och förstrechningh emellan sochnen och honom, och schall gifwass sochnen uthrechningh när soknen påminner.

10). Hendrich Ehrson med sina arfwinger resterar för kyrkiogofworna 2 d:r, och schola sinss emellan ienka att samma pengar blifwa uthlagdha.

11). Hela sochnen bewilliar att kyrkiowårdarna af the 2 spilcappar som föllia huar t:a effter bekomma 1 capp. och för een cappa på huar tunna schola the göra rächenschaap.

12). Eden och Jacob Hendersson i Ödkarby ähra schyllighe sochnen 5 *L* iern och sochnen haar gifwit kyrkian.

13). Westanfjorden schylligh Ehrich Olson i Lammanssby kalken som han lånte $3\frac{1}{2}$ t:a och samma kalck haar Ehrich förährt till kyrkian uthi een sochnestemma a:o 1659.

14). Hendrich i Nääss bekenner sigh wara schylligh 12 c. till att köpa näf:r före framdeless.

15). Liusserona och bibel framdeles köpas till kyrkian. NB. Påminnes h:r stallmestaren at han will fullborda sin lofwen medh kyrkiobibelens hijt förskickande.

16). Heela sochnen bewilliade settia 10 band i skylen, och huart band $\frac{1}{2}$ a. tiockt. Halmen skall och här effter profwas i sochnen på 5 eller 6 ställen.

Och profwet på åkren skall skee förähn säden införes.

17). Oplästes capitels ordning om brudstugu rennande.

18). Thomas i Solööss medh sin hustru hafwa crakell sins emillan och skola komma till sochnestemma at förlijkas.

19). Förmanas sexmennerna at the hafwa noga op-sicht medh them som aldrig eller sellan komma till kyrkian; item medh wijdskepelse, olydna och andra odygder.

20). Nils i Lammersöda bekänner sig hafua fördt ifrå kyrkioherbre en span lustug rog för 6 åhr sedan. Remitteras til tinget at skärskoda saken.

21). Nils i Lammersöo förwitte b. Erick Jöransson, at han har nu 1659 slagit af en heel kornteeg, och war på samma teeg så när 1 lass korn, och gjorde ingen tijond af. Remitteras till tinget. Schola skaffa sikh båda tingh.

22). Erick igen föregifuer, at Nils haar 1659 inthet mehr låtit opschrifua, ähn 5 killingar, och födde lijkwääl öfuer wintren 12 killingar.

23). Sades granlaget at effter the 1659 har quistat lööst emoot alla domar lijka medh Erickz. Huggit åkor, gärsel, stöör, brandwedh etc. i 24 åhr af samfelt skogh och pastor måste vthan wijdh lööpa och hempta all brandwedh, stöör och gersell af andras skogar, at the skola therfore swara på tinget.

24). Johan Hindersson i Posta, beswärrar sig öfwer Erich Ersson i Kråklund, at i förledne sommar sende han Jacob i Daal till hans faar medh 20 öhr, thet Jacob i Daal och bekänner, at pijgan tog emoot the 20 öhr at tiena till hösten. Sedan få i see sade Jacob, om i blifua der warande eller inthet. Pijgans faar swarade: jag slepper henne inthet på sådant beskeed at tiena, förähn han kommer hijt sielf. Lithet thereffter kom Erick tijt och gjorde sådant afskeed, at han skulle lefua och döo medh henne och gaf henne en svensk dal:r på handen och sade: om wij få nu wara tillhopa till hösten, så få wij see hwars annars sinne, har gud beskärt at wij skola komma tillhopa, så kan thet skee.

Tillfrågades Erick om han will ächta henne? han swarar at barnen swela icke bära henne op för gilt och heela slechten står ther emoot. Inthet haar iag emoot hennes arbete. Johan säger, at när han tog henne förste gången haar han sagt: medan mitt hufwudh ähr rätt, skall iag aldrig swijka henne, till huilket han inthet kunde neeka. Erick säger, at han har tillförenne haft af en på handen,

men för then siuukdomen i slechten ähr, har han wendt igen. Johan säger at han i sin systers stelle måste heela sommaren leija, hade han wettat Erick skulle fara medh flärd, näpligen hade wij slept pijgan.. Elliest bettalte wij och folckpengar för henne. Effter Erick beropar sig på slechten at the förwägra, dy frågades Jöran Christophersson i Ödkarby och Carl i Kiortöö som tilstädes woro, huilka sade sig inthet hafua afstyrekt. Effter han haar fleere syskon och barn och pijgan inthet var till[*städes kunde*] inthet äthgiöras uthan pijgan tiene vth sitt ähr, och i medler tijdh kunna the betenckia sig. Tager thet inthet lag, kunna the beswära sig på en annan tijdh, doch så mycket beslutit, effter Rätten inthet kan befrija Erick, at iu pigan till then ända ähr tijtkommen, at han ärnade byggia ächtenskap medh henne, så effterlättes honom inthet ächtenskap medh någon annan, för ähn han har stelt föräldrarna och pijgan tilfrijdz. A:o 1660 in iulio, kom pijgans broder och qualde om samma saak och få förordnades Zacharias och Stoor Hind: i Ödkarby, som förljkte parterna, och huar står fritt medh andra binda echtenskap.

25). Anno 1660 hafuer granlaget berettat, at Erik Larson i Kermanö haar ledsagat Erik Olsons drengar i Haga til Röningzlandet ofuan Skeduijk och borthuggit Aalskogen, ther pastor aldrig i 25 ähr haar huggit ett trä. Bleff sagt, at lensmannen stemmer them alla til tingz och grannarna jemte kyrkiorådet äre anklagare.

26). Om prestbohlet och grannarna i gemeen huad bestellas skal.

1). Hela granlaget wille samsettia sig i gemeen, huru skogen kan rensas för muulbethe skol.

2). Efter doom 1655 gifuin är at prestbohlet och Booschola schiffas emillan fiskewarpen i saltsiöön ifrå kyrkiowijken in til Humelwijken, såsom och i skogztresken huar weet sitt stelle at settia catisar, så sökes execution om the iche retta sig efter lag och domar.

3). Effter deelmyran är teglagd emillan Lamansby och Ranxby och slagin 1659 och 1660, dok i förlag emoot verifiserat på tinget laga fördeelning, så moste prestbohlet och Boo således teeglegia quarnmyran efter lag och soolskifte, dok med slottren afwakta retta tijden efter fördeelingen.

4). Effter Skedugks skilgården iche står i rettan rååskildna och besuerligit faller hålla honom i hegna, helst mädan han är så aflägin; at tå afsegas motte inbördes eller på ting, thet kringliggiande byar för trångt och armt muulbethe skal afhålla på andra orter sin wänje boskap och gether som göra stoor skada för och efter höanden i begge Skedughs engiarna, och at the bönder i Nääs som öfr 20 åhr hafua haft sina fåboar och molkeboskap innom Skedughen nat och dag, at the heemköra then huar afton och sleppa til skogz på the orter andra grannar utsleppa eller theras boskap warder på the orter insat ther the iche tro.

5). Retta rååskildnan emillan Åsgarda och wår samfelt skog efter lag opsökes och lagd blifua motte.

6). Påminnes hela granlaget, at i syynen blef afwitttrat itt Hagastelle östan om Skedugks engen som lyder 4 huelmer til prestbohlet, och 2 til Michil i Boo, och 2 til Erik i Boo ther på laga doom gifwin är af häradzh. Nils Person och är iche än afhegnader.

27). Om prestbohlet och Erik Persons brot i Boo til biscops tinget opskutit efter alla häradz och lagmans domar för honom kraftlöse äre, at h. h. i then högl. kongl. hofretten andrager thet häradzhöf. pålagt warder, efter lagen låta plikta, och lära honom domarna godkenna.

1). Anno 1657 huggit i prestbohls Sandwijks hagan timberstockar 6 st, och bohlträ 2 st. För hans böön skul och at han aldrig på högmod domarna öfverträda skulle förskontes han med tingförelse at plikta efter lag, men hijgge

skulle han förljka. Och efter honom kan beuijsas i effterföliande för ofta öfuerträda domarna, står hela brottet yppet.

2). Huggit åhrlig i 25 åhr sedan prestymnsning war al sin brandwäd, gersl, stöör, timber och åkor på samfelt skog, (huilken skog i tingzdomen anno 1655 eij skiftas kan) men efter skogen är af ringa wärde haar pastor och somliga grannar huggit sparliga, på thet skogen skulle igenuoxa, therföre synes iche oskäligt sökia laga tilstånd, at han och hans sambröder påläggas alt sitt hygge sökia hoos andra äwen så monga åhr, och prestbohlet med några af granlaget hugga alt sitt tarfhygge, så många åhr the huggit hafua, eller the betale skadan, och nu alla hugga uthan någon skoningzmåhl så lenge skogen räcker.

3). Bortfördt an: 1659 österschilgården millan prestengen och hagan prestbohlet want emoot lag, ty när prestbohlet want hagan, så want han stöör och gersl i hela gärdzgården.

4). Indelningz hagan afquistat och ifråträdt på westerskogen, och emoot lag och domar tagit sig sielff hagestalle utan besiktning och tilstånd an. 1658.

5). Ranxby och Lammansby efter aftaal i synen och fördeelingen hafua teeglagt deelmyran, och 1659 och 1660 huar slagit sina teegstycker, men Erik emootsträfuat, at prestbohlet och Boo iche kunnat teoglegia quarnmyran efter lag och *sol*sifte ¹⁾). Anno 1661 in Julio bekende länsmanen at Booboars mening är, at the wela ensamma behålla b:te myra och utsluta prestbohlet. Efter the sålunda settia sig op emot lag, alla domar och verificerade fördeelingen, så moste kyrckiorådet sökia wederbörligen, at the plikte efter domarna, och betala myyrhöet på 1659, 1660 etc.

6). Anno 1659 emoot domar quistat aallöff efter 100 *myf* jord som han sielf bekenner 70 k. Hela granlaget flasade och åstad, och retta sig mehr efter en lagbrytare och opstussare, än efter afgangna domar. Begäres huar frijar sig med eedgång huru många kerfuar quistade äre, skadan

¹⁾ Ordet »sol» är i originalet antydt med märket ⊙.

erlägges prestbohlet och öfuerträdelser i domarna rettas huad lag förmå.

7). 1659 emoot domarna utsat catisar wid Gamsholm och riskorna bortskemdt 2 nootwarp, at nootgården slites alt sönder.

8). 1660 efterlåtit sonen Johan om hösten öfuerfahra nootwarpen, med stöningzeld emoot förbod, til största skada såsom alla skäricearlar bekenna.

9). Brukar monga fiskebragder, och ligger trägit therwid, men huru han efter lag och kongl. resolutioner gör tijond, så finner wäl Gud honom i sinom tijd.

10). Anno 1660 opbet med några andra emoot lag, domar och ordning i olaga tijd Skeduijks engen med flera creatur efter jordatalet än skäligt och likmätigt är, dragan-des med sig the andra, uthi huilken äng pastor haar haft efter domarnas innehoud 4 nööt på betho, och utuijsar lagmans domen at hans öfuerträde och the andras är på tingen förr tillgifuit, och nu moste lagen skerpas efter han kommer så ofta igen.

11). Anno 1659 bortfördt gärdzgården på 2 sidor om klockaretäppan, sal. Jacob klockare tijt satte, at han så mykit gersl och stöör pålegges tijt föra och sielf stengia.

12). Förhåller klockare wackan åhrlig, såsom klockaren sal. Jacob ofta klagade och thenna klockare sammaledes.

13). Huad lensmannen klagar öfuer Michil i Boo, at han kan iche få wederlag för sin åkerlinda, som i landzsynen in i Michels haga blef dömd til åkren, utan skal honom förhållas i stelle, efter han fik intet wederlag för sitt broande i fägården såsom länsmannen, så suaras ther på: 1) at förän någon fik thet ringaste wederlag, blefuo til thet ährende förordnade iche allenast Maths Olson i Tenxo och Zacharias Erikson i Offuanåker, sexmän, som hela granlaget nemde, gillade och kallade, at alt rätrådigt jänka ther uthi någon tuist war, utan pastor bad och Hindrich Jöran-son i Harasby, som war then äldsta sexman och lijkasom

en sokndomarc, besikta läusmannens huustompt, tå befunno the högt tomtande vnder westersidan etc. och besuärligit broande i mangård och fägård och dömde wederlag til cronohemmanet, och til Michels fägård intet vederlag, efter andra bondefägårdar, sade the kunna alltid wara så elaka, och intet begärte, fingo, eij heller tilsäger almenningen och jordawallen A. 1657 then 4 Nov. opläste fougten, anno 1658 den 12 Februarij opläste häradshöfhd, såsom attesterna utuijsa, fördeelingen, och ingendera gången klandrade länsmanne och Michel, therfore så är förtegat och kraftlöst.

Saltwijk Sokn.

Anno 1660 dominica 3 Adventus beslöts.

om thessa saker i soknstemman.

1). Samuel i Ströma skal efter lengden opräfvva thenna geld, aff Carl, Jacob och Hind. i Hiortö löftesmän för 12 dal., och inlöste panten efter Johan Erikson i Kermanö begäran och sin loffuen, som står för 11: 28 ö. Theraff sedan skal prosten betalas 1 d. 28, som han lånte Johan. Joon för sin måg Anders i Toböle löftesman för 5 m:r, Jacob i Daal 1 dal. Hind i Laffo 15 täljestenar, enkian i Eden 1 \mathcal{R} jern Jacob Hind i Okarby 2 \mathcal{R} jern. Westanfiäls sexmän eller arfuingar böra clarera för $3\frac{1}{2}$ t. kalk Erik Olson i Lammasby förährte. Kyrkiogåfuan af Strand botalar Hindrich Erson 3 *myc* och Erik Persons på Hind. Eriksons styfbarns wegna 5 *myc*. Hindrich haar inne med sig 12 cap. säd at köpa näfr före när behöfues.

Hind. Nilson i Bertby skal selia 1 sp. korn Erik i Lammasby böter och står hoos Michil i Boo. För Berthil i Mokeby clarere d. Erich Michælis 10 d.

Til memorial opsättes at welb. Harald Fotangel rester til chore rog 2 tun. och 10 dal.

- 2). Fehlen på lektaren skal nu strax botas.
- 3). Sylloar skola nu strax bota jernliuseronan.
- 4). Jernliustakan skal wärderas och selias efter han iche behöfues.
- 5). Kyrkiogelden skola kyrkiowärderna clarera före innan visitation som hålles af biscopopen eller mig.
- 6). Kyrkians brister obotade skal ransakas om i visitation.
- 7). På 1659 åhrs kyrkiowärdz löön haar huardera inne med sig 3 spilcap. å 12 ö. Rester huardera 28 ö. Men Samuel rester på 1659 åhrs wijijnsäd 9 dal. och Hind. i Bertby för 3 t. å 12 d. löp — 36 dal.

Efter Samuel wil huart åhr selia wijijnsäd efter höstmarkgången, och iche efter sommar och wår markgången och sökia kyrkians besta efter capitels ordningen, så settes annan kyrkiowärd. Eliest sijdwördar han presterskap, gestebod och soknstemmor e. g. i Langbergö, dansade sielf om söndagnatten, suor hisliga, lop uth och inn med dragin kniff, och bröllopdagen förvägrade han dantzande och ropar på folket, at the sku hålla rät thoon och iche taga liudet af förmannen, och sielf ropar han tuert moot thoon; sedan i ransakningen suarade flasliga och wänder ryggen mest åt bordet, ropar och gapar med sin wederpart Erik Erikson i Ranxby och säger the äre förlijkte, och kyrkioken, thet han stelte sig illa om natten, aktar han intet. Efter hans ord, åthäfuor och gerningar böra straffas med kyrkioplikt, som är publica pœnitentia som kongl. reces för honom opläsin innehåller och afsettias ifrå embete. Sedan til sijdwördningen suara i biscopstinget, bleff han för sin oskickeligheet i ransakningen tuktader och underuijster om sina brot, soknstemans och presternas privilegier och blef beslutet, när almogen afträdde, at hela actens endskap skulle stå till biscops visitation. Tå holt han sig för stoor at bedia och falla til fögo. Sedan alt folket war utgånget, undantagandes några män, tog han på falla tilfögo,

och efter han träget bad och andra, sade prost \ddot{e} n: Så ware tå förlåt med then condition at i aldrig igenkomma. Tå rekte han och Erik Erikson uth handen och tackade, men sedan litet efter sade han, om iag får wara tilfredz nog är iag stilla. Erik Erikson befrijade kyrkiorådet och andra, at han hade ingen skuld, så framt Erik i Asgård \ddot{a} war inne, eliest meente the och at han iche talte thessa ord af arghet, när han holt honom på axlen och sade: käre faar, danser iche, i falla så, Erik i Asgård \ddot{a} leer åt eder, och efter Samuel thet illa optog och begynte illa skifua sig, skööt han tå på honom litet med then handen han hölt på axlen och sade: wele i iche låta wäl, så gör, som i wele tå, och efter Samuel war drucken och footlöös, föl han och stötte sig moot benken at han illa blödde. Och när han fik sijj bloden, blef Erik illa tilfredz och lade hufuud åt honom och sade: tager mig i håret igen och slår mig igen, tå tussade han ful honom något i håret, men med thet samma tog uth knifuen, och holt i högsta hugg, och hade iche Eskil fåt i handen, tå hade han huggit knifuin uti Erik, then han iche såg, och tå gick Erik uth, och Samuel sprank på gård \ddot{e} n och inne med sin knif och huad eeder och banskap tå wankade, kan man tenkia, när alla rymde och ingen torde bida. Thetta är iche förste gången, men efter han är gamal, så önskar man blifua sidste gången, och therpå grundar förlåtelsen sig, eliest skal thetta brot stå honom yppit.

8). Efter iche flera hulpe til steenbron än Bengt i Ranxby, Lars Hind i Hulby och Oloff i Lyby, så begärtes nu 1 furustok om 14 al:r, fast han är quistig, allenast han är grooff, och 1 stakot afslagin litet på en sida. Sedan hafua the som hielpa loff inlasta i skutor och lenda tijt med båtar så ofta the wela, dok ingalunda trampa och göra sig wäg öf:r prestgårdzbåtarna, utan the små båtar sku the setia undan för sig under skephuset, men görs någon stoor fälebåat skal then intet föras af rumet. Thenna stok hiel-

pen reknas för thet the bruka steenbroon, och theras få föras innom så widt rum är.

9). Blef och soknmennerna påmint, at efter prosten ifrån 1636 in til 1654 uthi 20 åhrs tijd haar hållit murmestare kost — nemlig 180 måltijder, för huilka uthi clareningen för 6 år sedan ingen betalning begärtes, mykit mindre opsattes på rekningen, wentade lijkuel prosten hjelpestockar til steenbroon efter han begärte af hela soknen, och annat för samma kost begäres aldrig betalning, utan om tillåtes och några åkor, at folket weta hafua i minnet och wara hielp samma.

10). Blef samtykt 2 stockar om 10 alnar til fåårhuus i tuinningom, huart huus om 6 alr och huset på lengd 14 alr.

11). Hind. Larson i Hiortö, som haar gifuit sig med sin brud och brudz små syskon i stugu tilhopa för sig sielffua af orsak, at bonden Erik Hinderson iche lider honom och ingen semia är emillan bruden och bonden: Så blef k. Johans reces opläsin, och brudgumen bad wixlen skulle opskiutas til trettonde dagen, at ther til kan beredas en liten måltijd, och lofuade låta bruden wara hoos bonden i gården nätter och dagar allenast hon kokar åt honom, brudgumen, efter bonden iche wil föda honom.

12). Blef folket underuijst at the iche tiltala h. Nils fel på och i klagowijs utan in för sin förman eller för lag och rätt efter k. Johans breff och presternas privilegier.

13). Blef folket warnade iche bruka munnen på huar andra på kyrkiowallen.

14). Nils stånde frijt stemma Maths i Laby och Johan i Lapböle efter han beskyller them at the ofreda honom på kyrkiowal och kyrkiowäg, men haar h. Nils iche goda, stadiga witnen, så slås i intot på tinget.

15). Maths i Laffo war angifuin hafua under tijdgården warit uth på holmar efter boskap. Han sade ful nej, men efter han bekende sig wara hemma ifrå kyrkian, at han kunde thes snarare wara tilredz moot tijdgården

skulle wara uthe in octobri, när Hiorts schutan meente utlegia efter kyrkiotijden, at föra tijt selie boskapen, så skal better ransakas. Haar han warit uth på någon holma eller skogen med en hoop folk af gården, och förhindrat them ifrå kyrkian, så moste pliktas, ty han hade bordt dagen förr thet göra. Men wore folk til kyrkian och the andra lemnades som skulle skaffa til schutan huad behöfdes när tijdgården war uthe, så är ingen saak slut på åhret.

16). Brotfellingens Michels echtenskap med Margreta i Rodzo gillade soknen, ty han kan icke wara utan sijjning, och ther med efterlåtes blifua innom soknen, och efter han är föd i Sund sokn haar han lof taga almosa af barmhertiga menniskior wid kyrkian men icke tigia öfr soknen.

17). Soknemännerna underwijsas nestkommande söndag efter dagen rekte icke til, at klockaren skola alla brudar lefrera trolofningzgåfuor, kyrkiogångz hustrur kyrkiogångspengar, och brudfolk wixlpengar och wixlhyend, alt i retta tijder, utan någon drögzmåhl.

18). The ärliga män wela och herefter huad the hafua ärnat presten för opsångz omak, lijkpredican och lijkstool strax clarera utan monga dagars opskiutelse, ty thet kommer alt på thet sidsta uthi glömska. Eliest finner man at ingen åhörare bidar gerna lenge när presten them blif:r skyldig utan the löpa ginast och kräfia eller brukas munnen när presten glömer, oansedt somliga hafua inne med sig gamal geld och kunne påminna i clareringen och theraff göra sig betalt, eller prestens ... ¹⁾.

19). The brudgumar som med sina brudar äre sams och betenkia sedersamma brudgåfuor för taalman och brudsatans omaak och besuär, efter som ärligit folk ibland finnas och några som thetta hafua giordt. Och them tå formannen eller brudsatan efterlåta af wixlpengar någon deel. Så är

¹⁾ Ett ord bortslitet.

tilbörligit likuel, at när rekenskap håls i soknen, at the manspersoner som så wijas och någon deel af wixlpengar skenkas at the tå sielfua uthi nesta clarering påminna och göra taksogelse före, ty utan takseijelse må the icke undra om the warda krafde. Tij skal man tacka them, så böra och the tacka igen, eller betala, när the icke wetta eller wela tacka.

20). Thoms dag skola 2 sexmän och 2 af soknen besikta alla fehl i prestgården, som tarfue ligt är föra åkor i winter til några handa saker at bota eller bygia aff nijo. Sammaledes kyrkiogårderna med 2 män af soknen see på kyrkian och sedan låta opschriffua och tilseija . . .

21). Kyrkiowerder suare för kyrkiobrister och sexmän för prestgårdzbrister, om skada skeer genom the ras oak och försumelse, efter giorde ordningar.¹⁾

20). Uthi visitation skal opläsas några puncter af tijo[n-de] mandatet, och uti hwad styrker kyrkiorådets embete be . . .

21). Vthi visitation skal vtrekningen opläsas på pastoris förstrekning som blef opläsin offentlig för almogen i nest forledin winter visitation. Sammaledes skal betalas af kyrkian, huad hon skyldig är. Item af scholans fisco huad scholan skyldig är.

Thomæ dag.

Brister på huusbygna som tarfua botas
1661 hafua thessa beskedelige män, som blefue
nemde i soknstemman gillat, neml. Zacharias i
Offuanåker, Hans Cnutson i Asgård, Carl Larson
i Hiortö och Lars Hinderson i Hulby.

1. Fåårhuus af nyo efter then 10 p. 2. Vthi maltörte moste lagas mälteslauan för än man får bära i mältning tuenne sååt, och fällas therof:r wäl in på tiliorna 2 bräder och sedan fästa them med 20 tuebred spijk. I wår skal botas lakan genom taket på wästersidan. 3. Bårstugun

¹⁾ Ofvanstående punkter 20 och 21 äro i originalet öfverkursade.

och satestugun behofua til tilior 9 trä 2 stora 10 al:r och plankor 20 4 trä 14 al:r och 5 trä 11 al:r. 5 Bastuga behöfuer 8 las mossa. 5 kellaren är så rutit bielkar och plankor at wij kunna iche suara om skada sker och äl ... behöfver bielkar 10 å 8 alnar långa jtem bielk...

An. 1660 d. 29 Julij höltz visitation i
Kumblinge moorkyrkia.

- 1). Kyrckvärder och sexmän samma som i fiool. Men sexmän begära förlof effter the hafva stoortt arbethe och slätt inghen löön, blef beslutit att the samma hålla vidh embethe in till biscopsvisitation eller pastor uthvelier i een socknestämma någhra beschedelighe män i therass ställen.
- 2). Ålderdomen förhördes och laass temligh vackertt.
- 3). Oplästess kyrkianss inventarium och räkenschaap pro A:o 1659.
- 4). Sochnen lofuade med thet snaraste opretta kyrkiobalkarna. Kyrkiotaket felass någhra spånor och moste bootass nu strax. Spirorna vthi tornet ähre förottnadhe och moste bothass. Sacristie hualfvet framdeless boothass.
- 5). D. 8 p. i förra visitation ähr uttrettat.
- 6). Biörkar på kyrkiogården blef sagdt att klockaren schall strax borthugga.
- 7). D. 11 p. i förra visitation ähr och bestält.
- 8). D. 12 p. ähr oförrettat och lofuar Pär Algotson strax betala.
- 9). D. 13 p. i förra visitation obestält. Doch beslöötz att kyrkiovårderna schola opkräfia samma pengar af modren, emedan dränghen hade vackra pengar effter sigh.
- 10). D. 14 p. ähr obestält och lofua kyrkioness förmän med thet snaraste ther om beställa.

11). Behålne pengar i kyrkians kista effter all uthgiff — 62: 14 ör.

12). Behålne pengar i the fattigass stock 26 ör.

13). Vijsädz rechningen lofuar pastor senda med första till Saltwijck.

14). Blef af sochnen någorlundha bewilliat at hempta vijn i Saltuijck men kyrkiovärdena grufva sig för then longa väghen och mena sigh samma kunna hempta ifrån Stocholm.

15). Tijmsteen lofvar ländzmannen köpa.

16). D. 18 p. i förra visitation obestält, och lofva med thet första beställa ther om.

17). Om den spetolscha poikenss i Seglinghe afförande till hospitalet disponerar pastor med kyrkiorådet och ländzmannen med thet aldraförsta, och sochnen lofuar hielpa kost och bååth.

18). Klockaren tillsadhess hålla kyrkian reenligh.

19). Kumblinge stugan ähr reparerat och lofva nu med thet snaraste mura schorstenen och under syllarna. At lofftet på $\frac{1}{6}$ del ähr otäckt vålla the olydighe fischieboar. Vide punct 5 i förra visitation. Fåårhuset lofua seglingarna byggia å nyo.. Kornladurostet lofua enklingarna nu strax botha.

20). Bönderna lofva godvillighen hielpa kyrkioherden ett dagzvräcke och nu i vinter 1 lass gärsel effter alla gårdzegårdarna liggia neder.

21). Kyrkioherden klagar öf:r huussfålket, att the inthet vela göra honom dagzverker effter ordninghen, remitteras till biscoptztinghet.

22). Änklingarna och Seglingarna lofva å nyo sin stugu byggia.

23). Konan i Seglinghe remitteras till biscoopen.

Kumblingha cappell dhen 31 Julij.

- 1). Kyrkiovärder och sexmän samma som i fool.
- 2). Ålderdomen förhördess och laass effter sin för-
righa pläghsedh.
- 3). Om absentibus ransakar pastor effter lengden.
- 4). D. 4 p. i förra visitation obestält, och lofua nu
strax therom beställa.
- 5). D. 5 p. står ähnnu i förra lagh.
- 6). D. 6 p. ähr iche aldeles uthrettat, men lof:r soch-
nen att the vederböra nu med thet aldräförsta uthretta.
- 7). D. 7 p. i förra visitation ähr bestält.
- 8). D. 10 p. ähr obestält, men duukschifzkläde lofva
the nu i höst köpa.
- 9). D. 13 p. i förra visitation remitteras till bis-
copztinghet.
- 10). Uplästess cappellss inventarium och räkenschaap.
- 11). Behålne pengar i kyrkians kista 4: 30 ör.
- 12). Behålne pengar i the fattigass stock 19 dr k. m.
- 13). Jacob Jönson i Jurmo betalte 2 dr för Matz
Michelson ibid.
- 14). Pär Henderson rester 10 *my* på 1 t:n tiära.
Jacob Simonson i Simsala 1 dr. Olof Simonson 5 dr ibid.
Sijfringh Månson betalt 2 dr effter befallninghen i een sochn-
stemma. Johan i Asterholma 8 dr. Herman Tomasson i
Brändöö 3 dr k. m. Markuss Jöransson i Koskenpää 5 ...
- 15). D. 17 p. i förra visitation obestält.
- 16). D. 5 p. i förra visitation vidh moorkyrkian an-
gående Fische och Äfvaboar sampt Kumblingheboar om vist-
huset och lofftet vela the samsettia sigh emellan att iemka
uthi pastoris närvaro. Stegerhuset lofva Jurmoboar oprätta.
- 17). Äfva, Jurmo, Brändöö och Asterholma lofua i
höst reparera baakughnen i caplanssgården.
- 18). Jacob Jönson i Jurmo haar een dotter som af
fadren ähr eendelss dömbder spetelsch, och sielf bekendt

sigh wara befängdh *med* samma siuckdoom, blef sagdt att pastor disponerar i saaken effter utgånghne order.

19). Trätan emellan klockarenar och bönderna remitteras till biscoptinghet.

20). D. 12 p. i förra visitation ähr bewilliat nu strax effterkommass.

21). Åhörarenar och prästerna hafwa inthet emott huarandhra.

22). Jacob Ehrson i Åfwa ähr angifwen, att han säl- lan går till kyrkian. Härom examinerer pastor effter han inthet war sielf tilstädess, och ther han iche finness bootfärdigh, schall han hafwass fram för bispen.

23). Jacob Jönson i Jurmo klagar, att mångha liggia i siörodh på andhrass äghor om helgdagarna, blef sagdt att hr Morthen uptechnar them och haf:r fram för biscopen.

Anno 1661 *visitatio classica.*

Finström 23 Januarij

- 1). Förhördes ungdomen.
- 2). Kijrkiouerd Hind Nilson och Oluf Nilson. Sexmän samma som i fiol.
- 3). Uthi gudztiensten ingen klagan eller lefuerne moot presterna.
- 4). Blef klagat och lofuat at folket komma alla i sender i rettan tijd i kyrkian och och iche så ojempt och seent. Kyrkiowaktaren skal gifua akta på them som alltid komma seent och gifua pastori tilkenna at han kan retta them.
- 5). Blef klagat och lofuat afstå med utlöpnig i otrenda måhl. Kyrkiowaktaren moste hafua opsikt.
- 6). Att senda efter prest i rettan tijd är ordningen opläsin.

7). Krooks Michel, Clemet Bäär, Maths Berthilson och Erik Sigfridson kunna intet läsa och förstå i sina christendoms stycker *thet* saligheten fordrar. Blef sagt at the skola examineras in för kyrkiorådet thenna gången, och lyda the iche goda råd skola the stemmas til annat prosteting.

8). Nilses Persons hustru i Tiudo klagas illa bannas, och efter hennes sak henger i werldzlig skal hon suara och få sin plikt och doom af kyrkiorådet så snart hennes saak slijten är på tinget och hon blif:r lagligen öfuertygat.

9). Maths Larson i Olsnääs klagar öf:r 2 båsmän at the hafua 9 dag juul warit uthi hans huus i hans frånwaru och med banskap och parlament höllo sådant wäsende at hustrun moste hafua wijkit gården om iche Jacob Månson hado warit tilstädes. Remitteras til tinget och sedan the äre lagligen förhörde och fåt sin doom skola the stella sig för kyrkierådet.

10). Olof Jönson legodreng hoos lensmannen skal 3 dagar stå oppenbar schrift för sitt boherij, och 2 dagar för sin olydna at skaffa sig i rettan tijd zedel af häradzhöfdingen. Konan 3 dagar.

11). Blefuo påminte om rettan tijd at fiskia med abbornothen sodan *solen* ¹⁾ är nedergången och tridie dagen opphålla aldeles.

12). Michel Michelson i Tiudö tagit Lisabeth Eriksdotter til sig uti sin faars båsmanstorp ifrå Sigfrid i Barsgård trettende tijden oloffligen uthi hans frånwaru och nekar at hustrun haar iche heller gifuit loff. Lyses med en god skuur 3 gånger och remitteras til tinget *thet* hon haar förlupit sin dienst.

13). Behålne pengar i moorkyrkianss hufvudhkista 54 d:r k. m.

Behålne pengar i cappelss kistan — 4: 1 ör.

14). Tiära 1 t:na tagit af cappellet tillänss, och therpå res-ter 4: 16 ör. Och blef afsagdt att kyrkiövärdarna schola uthfodhra samma pengar, eliest schola the tinghförass af pastoren.

¹⁾ Ordet »sol» antydt i originalet med märket ☉.

15).¹⁾ Kyrkiowärdarna begära, effter the hafwa longh wägh att hämpta wijn och eliest myckin omack, att the mågha få niuta spelcapparna på wijnsädhen. Blef sagdt att halfparten ther af mågha the behålla; och om thet öfrigha will præpositus förhöra hooss landzhöfdinghen och bispen.

16). Lächtaren lofwadhe sochnemännerna nästkommandhe åhr see till föra wärke till och förfärdigha låtha, och i medlertijdh samsättia sigh moor- och cappelssboar om åkornass förande. Ther om pastor *med* någhra carlar af moor- och cappelssboar disponera på hela sochnenss wäghnar.

17). Syller på quinfolekz sijdan införass, så att thet blif:r 1 aln emellan muren och syllan. Thetta samptyckte hela församblinghen. Och kyrkiogolfvet iempnass i detta åhr, så mycket möjeligit kan wara.

18). Österstughan lofwa alla af Getha och Tiudöö marklagh nu nästkommande wårhr täckia. Men farstughan lofwar hela sochnen hielpa till att täckia. Källaren kalckslååss af them som henne ägha. Mältlafwa wille Biörströmss marcklagh se till uprätta uthi maltpörthet nu *med* thet snaraste.

19). Förmantes sochnemännerna att göra rätt tijondh af alla fischiebragdher effter kongl. ordninghar. Item cappelssboarna uthgöra staghfische uthi gäddor effter häfdhen, eller betala effter marckgånghen uthi nästa stadh. Item servera accordet uthi strömingz-notadrächten, hvilket alla lofwade effterkomma, vide 21 p. in superiori visitatione.

20). Sochnemännerna vela hämpta kantalsz wijn ifrån Saltwijck, men icke i ancar effter the förändhra smaaken och wijnet ynglass och een hoop deraf schämss borth.

21). Om kyrkianss brister och huussyyn vide 1660 århss visitation.

¹⁾ I marg.: NB.

Hamarland 25 Jan.

1). Kyrkiouerder och sexmän the *samma* som i fiool.
 2). Förhördes ungdomen och laass wackert.
 3). Behållit i moorkyrkian 70 d. k. m. 1660 behållit af wijjnsäden 21:22. Ekerö behållit 9 dal. med wijjn och alt häraf löness kyrkiowärden.

4). Hans Sigfredzson i Marby säger at ingen schrifuer op när *pengar* lägz in, och ingen seer på när the tagz uth af sexmennerna i Ekerö, och ingen weet huar kyrkionnes *pengar* kommer. Skall i consistorio schaffas kyrkioherden och bådhe kyrkiowärdena fullmacht huru vidha the äre betrodde, att the kunna wara uthan miskund och beschylande.

5). Efter then 16 p. i förra visitation lofua alla oplaga kyrkobalkarna begynnandes på en enda, så långt the med 1 t. kalk hinna mura som alla utgifua skola ehud the hafua goda eller elaka balkar, och the öfriga i efterföljande åhr. Thetta lofuade hela soknen.

6). Lofua igenmura södra dören i sommar.

7). Peer Olson i Westmyra och Erik Hanson i Helsby angifne hafua brutit juulfred annan dag juul uthi Westmyra uthi itt grafööl med slagzmähl. Remitteras til härads tinget.

8). Sigfred Staffanson, ¹⁾ Anders Trotteson, ¹⁾ Carl Månson ¹⁾ Elias Johanson, Thomas Holgerson, ¹⁾ Hind. Brynilson ¹⁾ skogzuaktare angifne hafua S. Staffans ottan rijda sina hestar til watn uti en rinnande ström ther the eliest aldrig pläga watna. Effter the lofvade afstå och bådö om förlåtelse, dy blef them tilgifvit, att the aldrih mehra göra så.

9). Anderss Clemetson i Ekröö och Kyrkby blef alvarlighen förmanter, att han schall häreffter hålla sin son

¹⁾ Mellan raderna är här antecknadt, ofvanför namnet Sigfred Staffanson: nekar; ofvanför Anders Trotteson: inttet i åhr; ofvanför Carl Månson: veet iche om pigan var åstad; ofvanför Thomas Holgerson: bekenner hafua varit åstad; ofvanför Hind. Brynilson: hans dreng var åstad.

till att flitigt läsa för h: Pär ähn här tills ähr schedt, eliest citeras han *med* fadren till consistorium för sin olydna och trescheet, effter han förachtar alla förmaningar.

10). Att biscopzstugan må uphuggit wardha, remitteres till episcopi visit., men golfvet vthi gästastugan lofva the förnyja *med thet* första. Och skorstenen i borstugan willia the fulbordha nästa våhrdagh.

11). Kyrkiebänkiarna i Ekröö schola schiffass. Och huussfolket blef sagdt att the så väll på manfolkzsijdan som quinfolekzsijdan, stå effter bonderaden ähr ändat.

12). Frågadess bönderna om the hade något emott sina prester, huartill the suaradhe alle samptlighen nej. Presterna sadhe sikh iche heller hafwa nogot emot sina åhörare.

13). Sochnemännerna wela hämpta kantallss vijn ifrån Saltvijek, vide p. 20 in *visitatione* Finströmensi.

14). Elsa i Biörnhufda spetelscha pighan schall nästa våhrdagh afförass till hospitalet. Men pighan på Huittensteen schall besichtass, och ther hon befinness spetelsch *med thet* snarasta afförass.

15). Om kyrkianss brister och huuss synn, vide 1660 århss *visitation*.

16). Een blindh hustru ifrån Konungzöö i Iumala sochn tigger i Hammarlandh, huilket sochnemännerna in*thet* kunna lijdh, effter *thet* sträfver emot tiggare-ordningh.

17). Class Skräddare blef angifven att han haar nyårssdaghen och iuuldaghen legat hemma ifrån kyrkian full och drucken, men effter han ähr bortta, som gaf skräddaren dricka, dy befaltess kyrkiorådet *med* pastore härom nästkommande söndagh ransaaka och ransaackninghen præposito öf:rschicka.

18). Tock Siffre, som nu een longh tijdh haar hållit sikh ifrå H: Nattvardh och vill aldrigh komma till förhöör, var in*thet* tillstädess. Vittnadess att han går full till kyrkia i varma tijdher, men för köldh schull kan han in*thet*

komma för klädlösa schull. Hörer icke uthan man schall ropa honom i öraf, derföre han håller sigh undan. Kyrkioherden, brodren Hendrich och the bönder ther han vistass blefve underviste om processen.

Iumala 28 Jauarij.

- 1). Kyrkiovärder och sexmän samma som i fiool.
- 2). Förhördhess ungdomen och laass vackertt, undan-tagandess någhra.
- 3). Behålne *pengar* i kyrkianss hufvudhkista 244 d:r k. m.; af wijnsäden a. 1660 behålne *pengar* och inlagda i kyrkianss kista 37: 5 1/2 ör, huilka ähra upfördhe uthi öfvanbemälte hufvudsumma 244 d:r.
- 4). Behålne *pengar* i the fattigass stock 48: 21 1/2 ör.
- 5). Kyrkiovärdarna begära effter the hafva mykit omack, att the mågha få behålla halfwa spilcapparna af wijnsäden. Thertill nekar pastor och störste delen i sochnen. Kyrkiovärderna förebära att the hafva söckt hooss landzhöfdinghen sigh till löön samma spilcappar, effter therass löön tilhopa ähr 4 d:r, therföre the inthet wela tiäna, sedan schola the hafva omack till att försällia säden i bästa motto kyrkian till nytto. Hender sellan och att man får reda *pengar*, uthan moste föra heem i husen, ther hon ligger för rottor och ohyror till födha, kan och tagass schada uthaf förspilningh, sedan moste the och borgha och bijda öf:r åhret; therföre upsäja the sin tienst, så frampt doome. icke effterlåther them halfua spilcappan, thet prosten remitterer effter chronan haar gifvit säden, att icke cronan må tagha them ighen. Skall och lönen förökass af kyrkian och kyrkian behålla spilcapparna, förventess och therpå order af consistorio.
- 6). Then gamla kyrkioness gäldh remitterar till tinget, så frampt the icke nu nästkommande sommar betala.

7). Bönderna hafva *inthe*t att klagha öf:r gudztiensten, uthan tijdgården förrettass effter som tilbörlogit och rätt ähr, uthan i sennare lagh.

8). Pastor klaghar att folcket komma *inthe*t i rätten tijdh till schriftt, uthan han moste offta schriftta 2 eller 3 gånghor; dy blef beslutit och bevilliat att the samma som komma seent, schola upschiuta samma värff till söndaghen näst effter.

9). Prästerna komma på een vissan tijdh till kyrkian, så veet församblinghen sigh däreffter rätta.

10). Att senda effter präst i rätten tijdh äth then siuka ähr ordninghen upläsin.

11). Blef sagdt att *presterna* huar söndagh gå uthi sakerstighan och tilbiuda sin dienst om någhon ähr som will gå till schriftt. Komma många schola *presterna* vara plichtighe hålla mässa; men om iche flere ähn tuå eller 3, så kan absolution och administration schee effter gudztiensten ähr förrättat, huartill församblinghen samptychte. Dâch när synnerligit förfall ähr, kan *thermed* uppehållass.

12). Matz Hendersson i Öninghby klaghar att hans hustru ähr fallen uthi barnssäng 1 gång uthan Herrans nattvardh för 2 år sedhan; kyrkioherden suarar att han haar *inthe*t förväghrat henne sacramentet, uthan om hon eller han hade begärtt, skulle *the*t gärna hafva blifvit henne meddeltt och detta bruket ähr i Suärighe. Härom blefvo the undervista af præposito huruvida sådant sikh göra låther.

13). Om kyrkioness brister och huusssyyn, vide superioris *visitationis acta*.

14). Bielkar till quinfolckz lächtaren lofwa bönderna nästkommande, vill gudh, winter föra fram. Item brädher och alt annat tilbehör.

15). Blef sagdt att pastor *med* kyrkiorådet disponera och så lagha, att båssmanss hustrur kunna fåå benkerum uthi kyrkian, dâch *med* therass samptyckio, som bänkiarna ägha.

16). Oplästess tionde mandatet för sexmännerna och båssmennerna huareffter bägge parterna schola sigh rätta.

17). Uthi gudztiensten inghen klaghan eller lefverne moot presterna.

18). Sochnemännerna begära att få hempta kantaalss messewijn ifrån Saltvijek för the schääl, som finss i then 20 p. i Hammarlandz visitation.

19). Bönderna i Östermarcklaghet bewillia at uphugga med thet aldraförsta sche kan bårstugha å nyo i preste-gårdhen.

20). Pär Matzson i Öningeby klagadhe att pastor haar allenast 8 d:r k. m. lefwererat i ställe för the 2 t:r rågh och 2 lass halm, som uthi biscopz ransakningh dömbdess hanss hustru för alt thet förtryck och schada hon leedh. Här-uthi ähr pastor förmant ställa henne klagelööss.

21). Klagade Iöran Matzon båssman att hr Olof haar tagit för hanss s. hustruss lijckstool een båtmyssa å 16 d:r k. m. och inthet welat emoottagha the 10 m., som han bödh. Här uthi ähr och pastor förmant, ther han will behålla myssan afrächna lijckstolen, och thet öfriga contentera, eller och lefwerera myssan och tagha pengar efter ordninghen.

22). Klagade h. Nilss att han får inthet resa i sochnebudh, uthan till the aldrafattigaste. Item att han moste altför offta predika, thermed han sägher sigh icke kunna uthstå. Uthi thessa punckter blef och pastor förmanter och undervister.

Lemlandh d. 30 Januarij.

1). Sexmän och kyrkiowärder. Michel i Röörstorp kyrkiouerd i s. Jönsses stelle.

2). Förhördess ungdomen och laass een part wackert, och någhra inghen illa.

- 3). Behålne *pengar* i kyrkiannss hufwudkista — 16 d. k. m.
- 4). Behålne *pengar* i the fattigass stock — 6 d.
- 5). Hamnstockar, af Rööhamn — 11 — 2 1/2.
 Nyhamn — 4 —
 Tisterholma — 2 d.

Behållit i capellet 13: 16.

- 6). Yrer in wid öster röstet på presten. Blef sagt och lofuat at *thet* skal botas på capellet.
- 7). Klokstaplen skal lagas wid capellet.
- 8). Kyrkiotaket på norrsidan är lofuat 1661 lappas, tiäras och tiära 4 tunnor köpas til then tiäran, som i kyrkian ligger, samt wåkenhuset och sacristien.
- 9). Wijsthuset uthom gården odugligit och lofua bota om the kunna eller huggas af nyo. Och blef sagt at 4 sexmän skola besikta nu strax.
- 10). Stolpherbre som skäricarlarna och westerängiarna hålla odugligit, och lofua itt nyt 1661.
- 11). Klockaren skal reeda sig ifrå then mistankar och beskyldning, som för 2 1/2 åhr sedan är anhängiande i werdzlig rett för kyrkiones *pengar* och taga zedel.
- 12). Karin, saakfelt för tiufuerij, skal schaffa sig zedel af häradzhoftingen om sin kyrkioplikt. Tienar hoos fogde schrifuaren Sigfrid och pastor skal bestella härom.
- 13). Sochnemännerna begära få hempta mässewijn ifrå Saltwijek kantals, och in*thet* i ancår eller ååmar, efter the förändra smaken, färghan och wijnet ynglass, och undertijden een godh deel schemss bårth.
- 14). Prästerna och åhörarenar hafva in*thet* emott huarandra.
- 15). Daniel Märthenson klaghår att han åhr oförlicht *meå* Matz Märthenson sin broder uthi arfwesaaker; och efter han in*thet* will gå till gudz bordh, så will han att icke heller brodren Matz schall begå h. nattwardh. Blef sagdt att Matz, ther han haar gott sampweet, må gå ther till, men arffzsaken remitteres till häradztinget.

16). Förmantess folket achta sikh för widschepelse och widschepelighe mennischior.

17). Lumparlänningarna förmantess affstå *med* träta på kyrkiowallen, widh straff tillgörande som therpå föllier.

18). Båssmännerna som i Lumparlandh hafwa brutit juulefrijdh, schola tingförass.

19). Om kyrkioness brister och huusssyyn vide superioris visit. acta.

20). Om seglationss offret på Lumparlandh.

1). Klaghar s. h. Isaackz efterlefwerscha att honness offer af seglemännerna vthi honness 2 åhrss nådeåhrss tijdh ähre aldeless bortta, om kyrkian, h. Månss eller klockaren haf:r inne *med* sikh samma pengar, begärar hon sin deel tillbaka ighen. Witnar Matz Pärson i Bööle, som på samma åhr emottogh seglationss offret, att bönderna befalte honom deela i tuu, och een deel gifwa kyrkian, och then andra deelen h. Månss, men änkian nämbdhe the inthet, och inghen halföre haar hon heller bekommit af honom, huarcken af sin eghen schuta eller någon annan, undantagandess 2 resor sägher han sikh hafwa gifwit henne 4 öre huar resa.

H. Månss bekenner att h. Jahan Hammar haar berättat för prosten, sedan visitation vthi föråhrss war öfrständen, *thet* hust. Cecilia haar emottagit af Matz i Böle 12 ör k. dâch weet han iche om Matz gaf af sin schuta eller haar han tagit af böndernass. Matz och h. Cicilia draga sikh iche till minness, eij heller prosten.

Sexman Cnut i Lomparby schall hafwa een gångh sagdt för hust. Cicilia: Mon eder scheer oret på Lumparlandh, i cappelsskistan ladess i dagh 12 d:r och ther emot finghe i inthet. Thertill suarar h. Månss att *thet* stigher något för kyrkian, wäller *thet* af främmande gifwa eenschylt ifrån hamnarna, eij heller fanss i booken att der war fallet 12 uthan allenast 10 d. k. m.

Herr Månss sägher sigh willia göra sin saligzheetz eedh, att inthet åhr fallit på $\frac{1}{2}$ delen på huart åhr öf:r 1 dhr k. m. Dâch sägher henne hafva bekommit för thet ena åhret, men för thet andra åhret åhrkenner sigh wara henne schylligh 1 d:r k. Men h. Cicilia begärer, att thet motte sättiass 1 åhr till prooff, så kan deraf passass, huru myckit huart åhr löper. Ther emotsägher h. Månss att profwet åhr owist, emädan nu ähra 2 schutor och tå war inthet mehr ähn 1; eliest faller offret ömsligit, thet ena åhret mehr och thet andra mindre.

Domen remitteres till biscopen att liquidera them emellan, när han kommer nu nästkommande wår. Om denna här casu blefwo the n. h. Cicilia och h. Månss wäll förlichta uthi Liliewaans, pastoris, h. Israels och ländzmannenss närwaru.

2). Will h. Cicilia vetta om hon åhr plichtigh betala capplanss räntan af sin gård Hadnääss. Suarar her Månss hon haar sielf tilbudit betala för tuu åhr. Sedan sägher h. Monss: om iagh schall betala af mitt caplanss prestebohl, schall hon betala migh ighen af sitt hemman. Domen remitteres till consistorium eller episcopi ankomst i nästa visitation. B. hust. Cicilia förmenar sigh winna af h. Monss tionden och folckpengar för 7 åhr, om hon dijt schall betala H. Månss caplansräntan för Hadnääss. Här om förlichtess the och wäll.

3). Opwisar hust. Cicilia fogtenss Olof Effvertsonz quittentz sigh hafwa betalt för caplanss prestbohlet 16 ör s. m. $\frac{3}{20}$ penningar pro a:o 1656 iche afgäendhe uthlagor. Och åhr henness meningh att hon will hafwa af h. Månss samma pengar ighen, och h. Månss tagher fougtenss quittentz, hälst medan hon pastoralia inthet begärt eller fått haf:r af caplanss prestbohlet, så menar hon och sigh iche wara schylligh betala några uthlagor. H. Månss åter sägher: att han kan iche betala dubbel uthlagor, ty fogtenss quittentz vthwisar att han haar och betalt honom. Remitteres

till wälb:ne landzhöfdinghen, att fogten tager dubbelt uthlaghor för caplanss *prestebohl*, sedan til consistorium. Uthi thenna saaken forlichtess the och wäll.

4). Begärer hust. Cicilia wetta huru myckit hon schall gifwa h. Månss för sitt resandhe till moorkyrkian ifrån *thet* s. h. Isaack blef siuck, ifrån kymderssmesso in till missommaren h. Matz Hedemoræus antogh gäldet, på 13 wekorss tijdh. Herr Månss begärer för huar resa till och från effter *thet* ähr longh och besuärligh wägh för Lomparsundh schull 12 ör k. m., facit 4:28 ör. Hustru Cicilia suarar neij, effter hon hadhe ther uthe, så offta h. Monss upkom, her Johan som prädikadhe, eliest och förlicht honom för alt sitt arbethe i the 2 nådeåhr, och på s. h. Isaackz arbetzåhr, så *lenge* han lågh siuck, in till dn. Hedemoræi ankomst; därtill suarar h. Månss, att Hammarens resa till cappellet lossar inthet hanss omack och resa, effter han war owigder, och therföre moste h. Monss resa för messandhe och andhre extraordinarie tienster schull. Resolutio. både hafwa the sigh förseedt, först h. Cicilia att hon uthlefwere radhe full löön åt h. Jahan Hammar. Sedan h. Månss att han försummade påminna clareringh om thenna lönen medan Hammaren war quaar. Derföre kunna the inbördess något schiuta effter på huardera sijdan eller sökia consistorium. Uthi thenna Casu blefwo parterna och wäll förlichta uthi Liliewaans, pastoris, h. Israëls och lendzmannenss närwaru.

Lemmeland.

Blef afsagt och beslutidh emellan den förra klockaren i Lemmeland, som Philippi Jacobi tijdh ifrå ämbetet afträdde, och den nya, som nu embetet förträdher och tiensten giort hafwer, att dett som på åkren eller klockaretäppan nu ståår, skall så skiftas dem emellan, at vtsädhe taghes först en

spann af oskifto til den andra täppan; sedhan bekommer den som nu klockaretiensten förestår halmen allena: men den öfriga sädhen skola the hielpas åt at vtthröska, och deela den mitt i tw sijns emellan. Dee skola och bådha hafwa bekymmer, at åkren blijr i rättan tijdh skuren.

Detta som följer länder till Föglöo visitation.

Opå Hospitals predijkantens dn. Laurentij Hammars begäran, kwnde för denna gången ingen annan resolution falla, än att ofwanbemelte dn. Laurentio gifs låf och tillstånd, at boo på dett hiezmanet, som han af ödhe der i nägden vptagit hafwer, medh den condition och dee wilkor, som han sielf tilbiudher, in till dess att öfwerheten låter flyttia the spettelskas stughur och huus vth på vdden af öön, och längre bort ifrå predikantens huus: men så snart thet skieedt är, skall predikanten igen flyttia dijt till dem, och blijfwa stadigt boandes när them, för dee skääl och orsaker, som hospitals personerna i sijn trägne böön till proosten anmält och honom föredraghit hafwa.

Schal inschrifuas til ransakningz acten anno 1661 in julio wid hospitalet.

Föglöö d. 2 Feb.

- 1). Samma kyrkiövärdar och sexmän som i fiool.
- 2). Förhördess ungdomen och mästa parten laass illa.
- 3). Behålne pengar i kyrkianss hufvudkista 12: 24.
- 4). Behålne pengar i the fattigass stock.
- 5). D. Ericus junior drif:r på kyrkiouerderna, at the betala gamal rest för bötespengar och legerstelle efter annotationen i d. Erics lengd.

6). Sexmän efterlåtes frijt legerstelle for sitt omak, om the äre fljigtige i embetet, och the döo i sitt embete, eller for ålderdom gifuas förloff.

7). Kyrkiotaket på nor sidan lofuat brädas och tiäras; 1 bräde på mannen 9 al:r och tiära är 3 t. i forråd. Item 4 stockar op i tornet.

8). Kyrkiobalkar ligia obygdas for ödeshemman skul. Efter rentan lyder til båsmännerna och hospitalet, moste forfrågas hoos landzhofdingen om af samma renta ähr något at bekomma eller icke. Men the balkar, som lyda til inlagda, synes skäligt at the botas af them som hemanen bruka. Och skal begäras af jordboken namn på the inlagda och sedan skal huar wijsa sin balk.

9). Erik Zachriasson i Hasterboda och Lasses son i Somerö hafua med slagzmåhl brutit juulfred, som skal berettat wara; dok war af intet värde, befans i sielfua ransakningen.

10). För bagarstugu spiellen är utlagt 6 dal. aff kyrkians pengar och d. Ericus lofuat clarera.

11). Hamstockar. Olof i Flijsöo och g. Anderss Pärson i Calsöo lofwa uprätta then sönderslaghna offerstocken vidh Konungzhampnen och huadh theruppå kostass, beståss; men the öfrighe pengar lefvereress föreståndarena. Gränhampnz stockz föreståndare Thomass Matzon i Brottöo och Iöran Hendersson ibid. Glijpöo föreståndare ähr v:tt laghläsaren Ioen Iffwarson och Iönss Anderson i Degerby, i samma stock ähr fallit p. a. 660 — 37...*)

12). Befaltess föreståndaren vidh hospitalet herr Larss schrifwa befallningzmannen till, att han låther upretta tafflor vidh huar offerstock uthi hamnarna.

13). Uthi Biörcköo hampn schall uprettass een offerstock, af Hanss Matzon i Iärsöo, huarom v:tt laghläsaren lofwar disponera med b:te Hanss, att han icke allenast uprettar stocken uthan och blif:r ther öf:r och föreståndare.

*) Oläsbart.

14). Beståss h. Larss Hammar lefverera till kyrkian 3 d:r k. m. som höghwälb. Göstaff Horn haar förärth an. 1659 i ställe effter the *pengar* ähra komna till hospitalet.

15). Offerstockz*pengar* i Småsättninga bliffr till kyrkian, till episcopi ankomst, lefvererat, effter kyrkian står i byghna.

16). Tilfrågadess hela församblinghen, om någon af them haar blifwit warse att the fattigha hafwa dragit noot eller fischiat på therass fischiewaten. Thertill suaradhe alle nej, att the inthet hafwa blifwit them waarse.

17). H. Erich iunior bekenner sikh, att Matz i Sanda haar sagt för honom, thet the älendighe i hospitalet hafwa satt bröödh till skecksle, ther till nekar Matz, och inghen will bestå sikh hafwa hörddh sådana ordh.

18). Thomass Pärson i Hummersöö och Anna Olofzdotter i Sonbodha troolofwadess för $1\frac{1}{3}$ år. Han på sin sijdha will hålla fram, och sägher sikh aldrih hafwa velat rygga, eij heller nu tencker han thet häreffter göra. Men hon på sin sijda sägher sikh inthet willia hålla fram, uthan sägher sikh heller willia mista lijfwet ähn tagha honom: sägher sikh inghen orsaack hafwa uthan att han kan inthet försuara henne. 2) Kan iche heller kööpslagha i Stocholm. 3) Kan inthet fårestå hemmanet och förskaffa cronans utlagor, uthan moste altijdh frågha sin moder till rådz uthi alla stycken. 4) Lop til skogz när thet lystes för them i kyrkian, effter sin waana tilforenne. Han sade nej och kunde intet öfuertygas med witnen. Hendrih gammal klockaren sägher att brudgommen och hanss modher hafwa bidit honom tala pighan och henness modher till, och tå gaff hon godwillelighen sitt samptyckio till; men pighan sägher att henness moor haar tuingat henne till att säija ja. Thomass i Nötöo pigauss gambla hussbondhe nekar att modern haar tuinghat henne, uthan eliest öf:rtaalt henne med godha ordh, men modren war inthet tilstädess. Remiteras till doomcap. ther hon inthet will besinna sikh, och

kyrkiherden lofwar wara löfftesman att hon inthet schall rymma. Pighan haar och gått brudstuffwu uthi någhra åthschillighe sochnar. 1661 then 15. martij bekende klockaren at pastor hade med sig pigan til häradzhöfdingen i lensmansgården. Thermed gör han sig suspect, at han styrker ifrå, såsom hans hustru giorde i visitation.

19). Åhörarernar och sochnepresterna hafwa inthet emoot huar andhra huarken i ett eller annat.

20). Sochnemännerna wela köpa wijn kantalls i Saltwijck.

21). Förmantess klockaren att gifwa hospitaale presten tillkänna om bönedagar och andhra extraordinarie högd-tijder; huarom H. Erich iunior gifwer klockaren order.

22) The fattigha i hospitalet bekendhe sigh inthet hafwa emott sin prest huarken uthi gudztienstenss förret-tande, eller uthi therass månad kostz lefvererandhe.

23). Alla hospitals puncter blefwo resolveradhe.

Saltwijck d. 10 Feb.

1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fioll. Larss i Hubbi tilsat uthi Hendrichz rum i Harassby.

2). Ålderdomen och ungdomen förhördess uthi schriffthället.

3). Kyrkianss gäldh.

Carl, Jacob och Hendrich i Hiortöö, som gingho i borghen för Iohan i Kärmanöö, lofwa betala d. 17 Feb. the 12 d:r, som Jahan blef saackfält för. Och Cosan lofwa the med thet snaraste ighenlösa, item scheden.

Jacobz mor i Daal testementerat kyrkian 1 d:r, quiterer uthe thet iern, som kyrkian ähr schylligh Jacob i Ranpby, och Jacob betalar 1 m:r kyrkian. Hendrich i Lofföö lofwar när jorden blifr baar, schaffa the 15 telie-

stenar, som han ähr schylligh kyrkian. Enkian i Edon 1 \mathcal{Z} och Jacob Hendrich i Ödkerby 2 \mathcal{Z} lofwa betala aldräförst the segla i währ. Westanfälenss sexmän eller arfwingar schola betala 3 $\frac{1}{2}$ tunna kalk. Thesse wore på then tiden sexmän: Eschill Hend. i Hiortöö, Michel Larson i Ödkerby och Olof Bengtson i Nääss. Arfwingarna låther kyrkiowärden stemma til tinghet. Hendrich kyrkiowärdh rester på wijnsäden 24 d:r k. m. Hendrich Erson i Nääss låther sällia the 30 capp. rågh han inne med sigh haf:r eller köper näfwär ther för till prestegården. Jacob Olfson 1 half spann korn och lofwar nästa wårdagh betala i pengar 2 d:r. Bertill i Mööckle 2 d:r. Commend. Fotangell rester rågh 2 t:n och 10 d:r k. på kyrkiogofworna. S. Olof Hendersson i Harassby testementerat kyrkian 2 d:r, Matz Simonson moor i Ödkerby testementerat 2 d:r.

4). Uplästess kyrkioness räkenschap på inkompst och uthgiftt pro a:o 1660.

5). Behälne pengar i kyrkianss hufwudkista 68: 23 ör.

6). När kyrkianss räkenschaap uplästess, blef kyrkian prosten schylligh — 133: 16 ör.

7). Klockaren schall bruka then gamla klockareveckan in till episcopi visitation.

8). Prästerna och sochnemännerna hafwa slätt inthet emott huarandhra, huarcken i ett eller annat.

9). Uthschotz¹⁾ carlar ifrån Saltwijckz sochn wore desse: Hendrich Ersonss i Nääs Zachariæ i Offuanåker, Erich Hend. i Åsgårda och Lars Hend. i Hulby; bekänna att huarcken sochnen eller the hafwa begärt, att insättiass iblandh puncterna om tionden. Dæch bekenna at Hammarlennin-garna hafwa något värddt . . .²⁾ hafwa the icke samptycht.

10). Sochnemännerna begära få taga messewijn cantalss, och icke i ancar eller $\frac{1}{2}$ åamar ifrån prestegårdhen,

¹⁾ Detta ord otydligt i originalet.

²⁾ Några ord i originalet oläsbara.

och mistänkia inthet klockaren att hantera wijnot så här-
 effter som härtill.

11). Om *prestebohlss* grannar och Erich Pärsonss brott
 i Boo vide superioris visitationis p. 25, 26 och 27.

Kumblingha d. 3 Martij.

1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fiool.
 Men sexmännerness begäran att blifwa quite sina embethen,
 effter the hafwa slätt inghen löön och stoort arbethe, blef
 remitterat till biscopen och förschaffa så wäll them som
 adhra in på landet frijhet på någhra partzedlars utgörandhe.
 Vide p. 1 prioris visitationis.

2). Inghen ifrån cappellet war tilstädess huarken kyr-
 kiowärder, sexmän, böndher eller af ungdomen, af orsaack
 effter thet war ett grufweligit snöwäder med blåäst och
 ijssbarek beblandat.

3). Een deel af ungdomen widh moorkyrkian war
 tilstädess uthi catechismi förhöör, men största delen war bortta,
 föregafz att the wore i schiussfärdh med senningebudet.
 The som wore tilstädess lose temligh wackertt.

4). Behålne *pengar* i moorkyrkianss hufwudkista
 81 — 16 ör.

5). Uplästess kyrkioness räkenschaap på inkompst
 och uthgiftt pro a. 1660.

6). Blef sagdt att *fiscus communis* moste nu strax
 så wäll här som uthi andhra församblinghar uprettass och
 underwistess pastor om thess inkomster och uthgifter.

7). Behålne *pengar* i cappeltz hufwudhkista 10 d:r
 k. m.

8). Behålne *pengar* i the fattigass stock widh cappellet
 10 m:r. Men i fiol fanss der 19 d:r k. m. Kyrkiowärdarna
 moste göra beschedh huartt samma *pengar* ähra komne. Pa-

stor lofwadhe härom ransaaka och sedan i biscopz visitation clarera, eller schicka antechninghen och clareringen till Saltwijk.

9). Kyrkiobalkarna stå åhr från åhr obootadhe och schall nu tinghförass och göra ändha på. Köpess läreffit till duuckschifvan *med thet* första.

10). D. 5 punct i tuenne förrighe visitationer åhr obeställt.

Cappelss gäldh.

11). Pär Hinderson i Jurmo rester 10 m:r på 1 t:a tiära. Jacob Simonson i Simsala 1 d:r. Olof Simonsson *ibidem* 5 d:r. Jahan i Asterholma för sin moorss och faarss lägerställen 8 d:r. Herman Tomasson i Brändöö för otijdigh sänglagh 3 d:r k. m. Markuss Jöranson i Koskenpä för otijdigh sänglagh rester 2 d:r.

12). Tijmsteen köpess nästa währdagh till cappellet effter sacellani begäran.

13). D. 16 p. uthi förra visitation obeställt.

14). I Jurmo hampnstock åhr fallit 5 m:r. Men i Fische hampnstock icke een fyrich som pastor weet af.

15). Prästerna och åhörarena hafwa inthet emot huarandhra, huarcken i eet eller annat.

Moorkyrkian.

16). Wijnsäden till moorkyrkian och cappellet åhr 6 t:r tilhopa och samsat sijn kyrkioherden *med* sochnemännerna vidh moorkyrkian att åhrlighen gifwa 8 d:r för huar tunna antinghen tunnan gäller 9 eller 4 à 5 d:r sadhe och pastor sikh icke kunna höghre gifwa åhn 8 d:r effter sädhen finss åhrlighen mechta suagh i skärigårdhen. Eliest ther sochnemännerna willa hafwa rågh, will kyrkioherdhen effterlåtha them samma wijnsädh sielfwom på bästa sättet att föryttra, men sochnemännerna förmena sikh icke kunna sielf höghre föryttra samma sädh för thess suaghets schull, men låtha sikh *med* 8 d:r benöja.

17). Kyrkiotaket felass någhra spänor och moste bootass. Spirorna som ähra förrotnadhe uthi tornet moste bootass. Sacristie hualfwet framdeless.

18). Prästedrängzens lägerställe ähr obetalt och schola kyrkiowärdarna upkräfa aff modren effter hon haar lägenhet att betala.

19). D. 16 p. i förra wisitation obestältt.

20). Kumblinghe byyboar lofwadhe hielpa nu i winter kyrkioherdhen 1 lass gärsell, effter alla gärssgårdarna liggia förfalna.

21). D. 22 p. i förra visitation ähr obestältt och lofwa med thet första see till kunna ställa i wärket.

22). Sochnemännerna bewilliadhe gifwa för bäärklädet widh moorkyrkian när någon will bruka, för huartt lijk 4 öre k. m.

23). Behålna skrifftpengar 7: 16 ör. widh moorkyrkian och uplästess huartt the öfrigha ähra lofwereradhe, n. för wijn och oblater effter wijnsäden iche haar rächt till. Men huru myckit widh cappellet ähr, wett pastor inthet wiss summan på, dåch lofwar uprechna och uptechna, och senda summan till Saltwijck. Menar lichwäll wara i behåll 15 d:r k. m.

24). Margetha Staffanzdotter i Enklingha för sin saack rester 8 d:r k. och moste kyrkiowärdarna upkräfa.

Sundh d. 1 Maji A:o 1661. *)

1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som i fioll.

2). Ungdomen i catechesi förhördess och fanss slätt ringha förbättringh sedan som i föråhrss. Bönderna blefwo förmante sättia sina barn i scholan, och oliest flitigdtt hålla them att läsa.

*) I marg.: Fiscus C. 12: 25 ör.

3). Behållne *pengar* i kyrkianss hufwudhkista, moorkyrkian — 200 d:r k.

Behållne *pengar* i kyrkianss hufwudhkista widh capellet — 48 d:r k.

4). Om *them* som hafwa absenterat sigh nu ifrån denna *visitation*, schall pastor ransaaka effter catalogum, och af the brotzlighe schola sexmännerna uthkräfja 4 ör s:m: effter konunghligh ordningh. Samma bötes*pengar* lyda till *fiscum communem*.

5). Bönderna blefwo och påminte om scholanss *pengar*, enkannerlighen the, som ähnnu restera; item sexmännerna, som willia draga sigh undan, förebärandess sigh hafwa myckitt omack att upbära samma *pengar* huar i sitt sexmanssdöme.

6). Görss een skifwa i sacristian, item een prestbänck på norresjdan i choret. Kyrkioualfwet innantill i alla 4 hörnar framdeless huittlimmass. Vide 14 p. i förra *visitation*. Görss en lucka för österhälet på tornet i sommar.

7). Klockaren Lucas begärar något för sitt omack, att han moste huar kyrkiodagh några resor löpa op i tornet och ypna lukorna, thet honom faller mächta besuärligit; remiteres till *Episcopi visitation*.

8). Klockaren i capellet moste förlikass för ringhinghen af cappelssboarna.

9). Cappelstaaket läker. Herr Jahan talar med bönderna widh capellet att the hielpa huar någhra m:r jern till spijek. Anders Bertilson i Grundsunda klaghar att en partt willia inthet betala bårklädz *pengar* 16 öre, som the lofwadhe i senaste *visitation*. Item klaghar och att the, som äro saackfälte för lägerssmåhl, willia inthet utläggia, item för lägerställe. Några kyrekiobalkar stå åhr ifrån åhr oboatadhe. H: Jahan moste scharfft tillsäja dem att alt för *biscops visitation* moste görass clartt.

10). D. 11 punct i förra *visitation* åhr obestältt. Item d. 10 punct. Blefwo åhn widare förmante ienka sinss emel-

lan husen eller begära på häradztinghett beschedelighe män, som ienka emellan cappelss och moorkyrkioboar husen och där widh sedhan blifwa oklandratt.

11). Skäricarlarna säja sigh icke kunna tagha på sigh att mura skorsteen uthi stegerhuset, förebärandess sigh wara mechta fåå och oförmögna, eliest säja sigh hålla flera huuss nu som förr. H: Jahan gör sin fljtt att öf:rtala cap-pelssboarna däruthi, effter alla icke nu wore tillstädess.

12). Matz Tomasson i Domareböle och Marchus Henderson i Tränwijek, item Marchusas mågh och dotter blefwo förlichte, och lofvadhe Marchussas mågh med sin hustru begifwa sigh ighen ifrån sin fadher Matz Tomson i Domar-böle till Tränwijek, och blifwa där effter honom gifne försäkringh på sin hederssdagh. Item förmantess både par-terna wäll förljikkass, och blifwa widh accordet.

Anno 1661 d. 24 Julij. *)

Sottunga Capell.

1). Befans ingen port för kyrkiegården. 2) Fönstren för altaret, bookstolen och predikstolen oordentelighen hugne och insatte i weggen. 3) Altaret för lågt. 4) Een stock satt tuert öf:r kyrkian uthöf:r altaret, der på stodo många gamla söndruga skraapbeleter etc.

*) Före detta protokoll är i originalet följande två paragrafer det protokoll, hvartill de tillhört, torde hafva gått förloradt:

13). Allmoghen förmantes tagha sigh till wara för trätor och an-nor oliudh på kyrkiewallen och kyrkiowägar. Och Mattz Thomsson för sin onyttrigh mun åthskillige resor på kyrkiewallen saakfältes af kyrkiö-rådet till 3 m:r s:r m:t.

14). Prästerne och åhörarne hafua inthet emot huarandra.

Præpositus gaf desse order.

1). Skal port göras för kyrkiegården. 2) Balkarna, som än ähre låga, göras *med* lagom högd att inga creatur inkomma. 3) Skal dike göras kringom kyrkiegården, at watnet, som ofuaneffter kommer, kan bortrinna, och des better uthsiunka af den sancke kyrkiegården. 4) Alt skraap, som uthom kyrkiegården ligger kring om kyrkiobalken, skal bortföras. 5) Snickaren dijt hemptas först bönderna hafwa skaffat sikh fyllest bräder, och då förfärdiga effter afftalet och gifna order af præposito kyrkiodöör, duukskifwa, predikstool *med* opgång, altaretafla under fönstret. Det öfrige, som byggias och lagas skal, kunna bönderna för sin fattigdoom förskonas och giöra sielfwa som ähr: Altarefönstret bättre ophugga och dhe fula stockbrynen bättre afskafwa eller aftälia och alla hål och såter igen slå kring om hela kyrkian. Bookstolsfönstret ophugga öfr prestens hufwudh och predikstolsfenstren settia better fram at dhe lysa in uthi predikstolen och sedan igenslå tätt alla fönsterhålen, och festa *med* dreflingar eller spijk at the afhugna stockar icke må gifwa uth eller in. Altaret skal ophöijas något bättre, stocken och dhe fula beleter borttagas undantagandes Christi korss, löst altaregolf, som täcker rummet emellan altaret och duukskifwan, skal göras lagom högt det presterna kunna wijsa högden samt på altaret och predikstolen. Bondstolerna göra dhe sielfua *med* lagom bred gång och benkiar.

The 10 bönders begäran i Sottunge är denne:

1). Få präst till sikh åhrligh på effterfölliande tijder: hela juulhelgen, påskhelgen, pingeshelgen, alla stoora bönedagar, sedan des emellan weta sina wissa kyrkiodagar. Prosten frågade om the wille påöka prestelönen åt kyrkieheerden och cappellanen mehr än som dhe och derfor hafwa gifwit. Sedan om dhe wela skaffa prest til sikh och från sikh *med* häst och bååt. Sedan at presten åhrligh weet

sin wärd der han haar reen och warm stuga, lius, sängh, maat och dricka eller wela dhe presten skall försla sikh dijt och dädan *med* sitt egit folk och folenskap, och sielf föra maatsäck *med* sikh. Uppå sådana puncter kunde the som tilstädades woro inthet swara. För denna gången gaf prosten så wijda resolution, at effter capellänen har 4 mijl ifrån Kiökar til Sottunge, få lagar han sikh dijt til kyrkiodagar och pastor, som haar 2 mijl sammaledes, doch så at presterne göra dhem båd i rättan tijdh framföråt ifrå moorkyrkian så offta dhe wela uthresa at opbära sin ränta. Dhe andra kyrkiotijdher heemställes dhet högwördige doomcapitlet, *med* öfuerwägande at lentzmannen på cronans wegna icke får orsaak sikh beswära at när han något tilsäger almogen på kyrkiowallen, Sottung boerne äre borta, ty för theras skull uthsender han ingen bodkafla. Sedhan der pastor och sacellanus wore unga män och behöfde inga medhielpare, huru man då *med* skäl och samwæet kan för Sottunge capel skul låta moorkyrkian, som ligger i eon stoor . . . wägh, stå tienstlöös och cappellänen boor 4 mijl der ifrån *på*börda¹⁾ honom resa så lång wägh *med* lijzfara och omkostnad när dhe beswära sikh resa 2 mijl til moorkyrkian til hwilken theras förfäder rest hafwa. Eliest faller presterna swårt och *med* suckan göra sitt ämbete at arbetet och beswäret myke påökas, och lönen inthet uthan snarare förminskas. Dhe sielfua i byn som äre 10 bönder, kunna ingen präst födha, och der cronan gofue vnderhåll synes obilligt förkorta för ordinarijs, ty lägenheten är nogh swagh eliest.

Lägerstädzpengar begära the wetha ordningen i kyrkian. 1 R:d.

¹⁾ Första stafvelsen otydlig.

Kökar A:o 1661 d. 25 Julij höltz visitation.

- 1). Kyrckiowerder Simon Bertilsson, Thomas Larsson.
 - 2). Förhördes vngdomen och låso wackert.
 - 3). Alle tillstädes som woro stämbde.
 - 4). Förmantes bonden i gården opkomma till moorkyrckian, att swara moorkyrckjeboarne medh sine bref och skähl; hwij dhe vudandra sikh åhrlig byggia och widh macht hålla dhe 3 huuss, som theras förfäder hafwa bygd och widh macht hållit i Fögle prästegård, som är pörtet stegerhuus och wisthuus.
- 5). *Dominius* Gabriël swarar och pastorj effter hans beswär vthi 1660 åhrs visitation för dhet han haar bort 1. fiällfiske. 2. windnootgårderne; 3. präste offret i kyrckian af offerstocken och duken emoot consistorij doom gifwen 1655. d. 27 Octob. Vppå hwilken twist nu måste på begge sijdor skäligen göras ändskap, för dhet förargeliga taal som ofta infaller frånwarande, och dhem emellan närwarande.
- 6). Bleff sagdt att prosten beställer till Kökars kyrckia ifrå Stockholm, eek ottingh om 10 kan:r medh jernteen och låås och hemptes messewijn dher vthi ifrån prosten effter consistorij 3 gifne domar, Larssmesso eller Bartholomæi tijdh aldrasidst at wijnet kan räckia in moot midsom maren, sedan ther ifrå hemptes så många kan:r och stoop, som kan hållas öfwer dhen hete sommaren och rödtmånen vthi en annan ottingh, för hwilken måste och wara lååss, och sedan stå på dhet rum i källare, att hwarken heeta eller köldh skemmer. När yngel om sommaren står på wijnet, skall dhet sijlas 3 eller 4 gångor genom ett grant klädhe.
- 7). Skall skaffwas och borttäljas barck och mögel på alla stockar in j kyrckian, dhet bönderna lempnade när capellet i hast opsattes. Alla sååt i stockar och knutar, samt ypningar i fönstren förwaras, att inthet regn och sniö kan förskemma altaret, predijkstolen, golf och benckiar

Sammaledes under syllan östersijden om sacristien för sniö i vhrwäder wäl medh kalck igenslås. Nytt pateen till sochnebodtygh omgöras. Lösa golfftiljor skola fästas. Hela kyrkioskruden hållas wäl reen och torr. Skrijn till fiscum communem och studentepengar i 2 delar giordt medh öfwer-skrifft och låås, och nycklarna liggia i kyrckians hufwudh-kista, och hol göres offwan på låket, som pengarna sleppes igenom.

8). Lijkbårarna och grafredskap håller kyrckian effter maneret.

9). Kyrckiones pengar behållit 29 d:r 16 öre, efter afdragen wanligh afkortningh.

10). Wijnsädh pro a:o 1659 2 tunnor a 8 d:r tunnan, vthborgat åth lenssmannen, derpå betalt 13: 16, räster 2 d:r 16 öre. Pro A:o 1660 2 t:r a 9 d:r t:n der på inthet betalt. Men pro A:o 1658 är öf:rblifwit 1: 12 och är behållit i kyrckian.

11). Duukpengar hafwa af ålder hördt till kyrckian att köpa wijn före och ingen penning haar h:r Gabriël tagit. Altaroffret witnar och hela sochnen, att h:r Gabriël haar inthet befatta sigh medh, vthan stundom åth haar pastor haft wissa bönder, som hafwa dhem förwarat; men nu på några åhr liggia dhe qwarra, på altaret, till thes hans son kommer vth och tager dhem dädan.

12). Om fiellfisketijonden och windnootgårdarne berättar h:r Gabriël herr Erich hafwa doomcapitletz doom, gifwen vthi sal. biskopens Petræi tijdh och begärar dhen framwijas, och till godho niuta, och dher vthaf i dhenne visitation få en videmerat copia.

13). Steenkällare hwelfd, på lengden 10 al:r medh knutar, på bredden sammaledes, vpbygd tå clostret bygdes, haar alt sedan stådt huuss offwan på; haar i gamla tiden warit bygd till källarstuffwu; men hon kunde icke brukas, annat än till foderhuuss, haar och warit hållen medh golf och taak, men nu nederfallen förledne höst effter knutarna

woro afrutna. Kökarboerne bekänna dhe äldste män, att stegerhuset i moorprästgården mins ingen att dhe hafwa bygdt, eij heller hafwa nånsin hördt af sine föräldrar, eller gamble män. Men thetta pörtet hafwa the betalt medh 24 d:r och dhet gamla wisthuset up i gården weta dhe, att dheras föräldrar hafwa vpbygdt, och sedan hafwa dhe och betalt kyrckioheerden sal. h:r Olof hwadh brister han haar betalt och bygdt när dhet haar felat. Öffverlasta Kökarboar medh huussbygna i stoor prästgården och caplansgården, mera i vår tijdh än theras förfäder hafwa bygdt står icke i prostens macht, vthan remitteras vthi h:s h. och doomcap. gunstige omdöme, huru i synnerheet then hwelfda källaren, som medh ringa bekostnad kan repareras till muur och skiul sampt golff, item the 2 huuss i Fögel, motte nu medh en stadigh doom göras endskap på, att prästerna ingen skadha och brist lijda på sina nödiga tarfhuus.

14). Helssöerna lofwade i visitation 1659 täckia studereammaren och wästre bodhen medh ny taakwedh samma år, effter prästegården står i fahra, dher eldh fastnar i dhen rutna taakweden, och är inthet effterkommit. Sexmän äre af wind arresterat i Fiske och skall göra redho om han haar pådrifwit och hans sexmansdöme hafwa warit honom olydige. *Dominus* Gabriël skall i biskopz visitation hafwa them fram för prosten, och då skall vthlofwat i thetta år byggias, eller sexmannen och hans sexmansdöme tillbörligen blifwa straffadhe.

15). Simon i Juddöo rester 3 m:r takelpeningar, och effter thet är på tinget vthdömt, skola kyrckiowerderna vthfordra nu i biskopztinget eller ställa honom fram för rätten att lenssmannen kan assistera.

16). Hinrich Tomsson för sigh och sin hustru saakfelt i hoffrätten a:o 1657 hwar för sigh 10 d:r sölf:rm:t, hafwa betalt 28 dh:r. Kyrckiowerderne fordra på rätten, eller angifwa på sin wederbörlige ort, att thermedh inthet så lenge dröijes för dödzfall skull.

17). Michil Markusson i Helssöö förskonas medh kyrckiostraf för h:r Gabriëlz och sochnens förbön skul, effter dhen 5 puncth vthi 1659 åhrs visitation, men kommer hon flere gånger igen, skall saken stå honom yppen, effter dhen 11 puncth i 1653 åhrs visitation.

18). Herr Gabriël och hans åhörare hafwa inthet sins emellan.

**Anno 1661 d. 27 Julij höltz denna ransakningh
uthi Föglöö Hospital.**

Hospitals predikantens och Föreståndarens w:ge h:r Lars Hammars beswär och postulata, sampt förklaringh endeels lydandes til forum politicum och endeels til forum ecclesiasticum dhem han sielf vnderdånigst insinuera skall och afhempta resolution.

1). Hafwer hospitalet ingen brandwedh at wänta af Lemlandh sochn och i förledne år och winter ledh hospitalet sådan nödh af köld och mangel på wed at koka, bryggia och baka etc. at huarken iagh eller dhe fattige tröste på sådant sätt länger förblifwa widh hospitalet.

2). Almosa eller iulekost i ställe för the 50 d:rs medfölgd är inthet lengre at lijta på effter h:s n:s förordningh, ty almogen förminskar år frå år och säija presterna i ögonen, at the tröste inga flera uthlagor taga på sigh. Om är någre gudfruchtige gifwa skole, så är wägen lång och måste gifwas i lego för förslande.

3). Gärde höö och halm kunde aldernådigst effterlätas af Föglöö sochn, effter the andre sochnar i landet äro mykit aflagne, och faller beswärligit föra så lång wägh.

4). Behöfwes kiöpas bååt effter then förra båten är uthgammal och kan iche längre brukas at föra boskapen emellan klipporna eller at hempta proviant medh, det undertijden skee måste.

5). På föreståndarens huus finnas these brister. Vthj studercammaren äre golftilior 5 afrutna mitt på. Taket mykit tunt *med* mossa. Farstugu uthan taak och golf, doch är näfuer så mykit i behåll at stugun och farstugun kan täckias medh. Båda stugurna mykit kalla och mosslösa och synes dagen genom såten och knuterne mångestädz. Boskapzhusen måste flyttias på högre ställe, ty offta gå boskapen på snödrifwan och huustaken och trampa taken all sönner om wintren, och hielper inthet boota. Om wåren står watnet aln högt in i husen, fodret förderfwas och boskapen får inthet liggia.

Orsakerna hwij hospitals medlen falla knappare än the första åhren föregifwas these:

1). Vthi första åhren war inthet så stoort antaal, som sedhan begynte ökas.

2). När the älendige uthfördes förste gången, hadhe sal. Staphan Hansson behållit capital af 1652, 1653 och 1654 til 1500 d:r *kopparmynt*.

3). Ähr hospitals vpbörden förminskadt af fördubblingz båtzmennernes afbetalande. Jtem af mykit wedh kiöpandhe till 4 stugur och 2 porters tarfueliga eldningar, och nu ähre dhe wedlösse til den stundande kalla hösten och wintren.

4). Förmenas än restera på sal. Staphan Hanssons opbörd öf:r 700 d:r kop. m., effter Olof Efwertzsons räckningh prosten lefrerat, synes honom hafwa riktigt betalt, och der han än något hadhe inne *med* sigh effter samma räkenskaph inlefrerer han til hospitalet om H:s n:de nådigst behagar.

These puncter hadhe the smittosamma som nu ähre 11 personer.

1). Om wåren och sommaren äre mans- och qwinspersoner uthj huar sin stuga, men när kalt är, nödgas the för wedlösa wara alla uthi en stuga natt och dagli.

2). Beretta sigh aldrih hafua hafft någon brist på ordinari och extraord. gudztienst, och offta fât predikan på söknedagar.

3). Norstugun syda båda rösten och haar långo nederfallit om icke stolpar wore under satte, taket mosslost, nefuerlost och så kall at ingen der uthi wara kan. Söderstugun haar laka på 2 ställen.

4). Medh wed haar ful got knapt i förra åhren, effter i Lemland många byar hafua dragit sigh undan, endels af prætion, endeels af gammal sedwenia, endels af frijhet uthi sal. Staphan Hansons tijdh.

5). Wedh 46 fampnar bewijser föreståndaren hospitalet betarfua åhrligh, nembl. 10 til huarthera the älendiges stugor och så mykit till hans stugur, sedan 6 fam:r til maltorkningh. Men i förleden höst och winter klaga the älendige sigh gråtandes at the wist allesamman hade frusit ihjäl, om the och icke sielfue hadhe rest uth på hosp. klipporne och opslitit eenebuskar. Sedan ijsen lades woro dhe så illa uthstaddé på stora hafzfiälen at the motte slå ijs een heel dagh, och hade båten der sunkit ned *med* alt folket, om the icke hade hafft *med* sigh 2 båtar, som dijt äre kompe *med* the älendige frå sochnerne. Eliest berättadhe, at hertils haar funnits på hosp. klipporne någon ymnoghet på eenebuskar, men nu fins inthet mehr.

6). Vil til strumpor begära the.

7). Bååten är förderfuat af eenebuskars förande, och begära een starck ny bååt nu strax kiöpas åt sigh. Hr Lars böd them sin bååt, effter han haar 2, som kostar 12 d:r, men the wela hafwa een större.

8). Lijn $\frac{1}{2}$ R begära the nu strax till näät såssom wanligit warit haar medan yppenwatnet ähr, effter the tröste icke dageligh äta salt fisk om wår, sommar och höst emot theras sedwenia i skärgården. Skulle dhe och ophålla sigh *med* salt fisk på den tijden til nödtorfften, så skolo dhet mykit kosta cronan. Alla theras näät äre gamla och

uthslitna och bedia h:r befallningzmannen sender them lijnet effter h:r Lars kan icke få kiöpa huarken i Stocholm eller Refwel.

9). Kött 1 *myc* på personen begära the häreffter i huar månadt, klagandes 3 *myc* wara för lijtet.

10). Gryn orka the icke mala, och them kunna the icke heller wara föruthan, uthan här effter begära.

11). Göra sigh sielfua dricka böd h:r Lars them för mistancka skull, förebärandes at somblige åhr är swagt korn och meltas icke huart fempte korn, men altijdh wela the älen-dige hafua lijka godt dricka, och då dhe bryggia sielfwa, är han uthan mistanckar, men bryggia förwägra the sigh aldeles.

12). Till juul, påsk och pingesdagh begära the på huar person i huar högtijdh better dricka och något til slacht at byta sin emellan.

13). Hospitals koor äre 2, men een är gammul, molkar lithet och bijter inthet foder på om wintren och henne begära the till slacht till juulen.

14). Effter miölken af 2 koor spijsar inthet till så många personer, ty begära the at hosp. kona blifwa 3.

15). Hospitals staten på dheras månakost begärte the prosten wille then opläsa. Prosten swaradhe sigh ingen stat hafua fåt, uthan the bespijsas effter itt förslagh, som han och sal. Staphan Hansson giorde i nödfall, och det kan icke opläsas, effter owist är om det blir beståt. The swarade: Öf:rheeten wil the fattige wäl, therfore förmode wij at the inthet förminska, uthan heller påöka.

16). Klaga öf:r Hammerland och Ekeröö at the sende icke i våras 14 dagars kost *med* the 2 pigorna dädan fördes, ther doch wanligt är hafwa *med* sigh huar person 2 månars kost.

17). The giffta som hafwa små barn och äre hoos sina fattige mödrar, begära at the icke må strengias effter hospitals instructionen, uthan för sin fattigdoom få niuta til födo och kläder alt hwad hosp. tilfaller i arff.

18). The som äre giffta och hafwa föräldrar, begära få loff resa hem een gång om året at tala *med* sitt folk, och när prosten något sadhe dheremot, begynte the gråta.

19). The smittosamma bodho h:r Lars boo qwar på öön och ingalunda flyttia $\frac{1}{2}$ mijl derifrån til Skooboda ödeshemmanet, och der han så boo will, doch dhe ogärna ömsa, bedia dhe biskopen hielpa honom till een annan god lägenhet, och the få een annan präst och föreståndare, vngh h:r Erich i Föglöö eller hwem h:r högw:t godkenner i hans ställe, för rolighet skull. The greto öfuer sådana åthskildnad och wille ingalunda samtyckia. The sadhe och, om någon fara är af dhet, at theras huus äre när bygde in på prestens och föreståndarens huus, begärte dhe nyia huus förbyggias på Sonskiär, som ligger söderst på vdden på samma holma, och då är ingen fahra at iu presten och föreståndaren kan hoos them boo.

Orsakerna hwij h:r Lars haar antagit ödeshemmanet och stundom wil boo där och stundom på öön ähre desse:

- 1). För boskapzbetetz felandhe.
- 2). För then stora wednöden skull.
- 3). För the kalla stugurna skull åth sigh och sina små barn.
- 4). För the älendigas huus, hwilka äre när in på prästens och förståndarens, der ifrån röken och stancken kennes görligha, som offta wädret blås ifrån theras huus in på hans huus.
- 5). För prestens ringa intrader skull at föda sigh, sin hustru, barn och tienstefolk medh.
- 6). Effter han för the älendigas skul iche kan uthan stoort beswär få legofolk.
- 7). Barnen är omöijeligit wachta sedan the lära löpa uth på holmen, ifrån the älendigas huus och gårdzgård.

Hans tillsäjlsse är dhenne.

At så offta fagert wäder är at han och the älendige kunna stå vnder baran himmel, skall ingen brist wara på alla kyrkiodaghar på någon gudztienst. Tillåter icke wäderlecken, wil han giöra på en sökendagh så här effter, som tilförendhe, ia vndertijden wekopredikan när ingen apostel-dagh infaller så framt h:s hög:w:d biskopen honom påleger. Sedhan om meenföret blif:r höst och wår, wil han achta på tiden och boo stadigt på öön til thes ijsen blif:r starck at man kan kiöra, sammaledes om wåren til thes meenföret ändas; doch alt thetta *med* förord at om the siucka gå närmare husen uthi hans frånwaru än uthi hans närwaru och derigenom förskrecker honom och pigan, som molkar och stillar theras koor, så at han får ingen som wil wara i husen och ansa theras boskap, så tröst icke heller han gå i samma huus och wara theras predikant och föreståndare.

Sidst will h:r Lars swara före at *med* theras koor, miölk och annat skal handlas så troligha uthi hans frånwaro som närwaro begärandes vnderdånigst och ödmuikeligst nådigh och gunstigh resolution på dhenne sin förklaringh samt sina och the fattigas beswär och postulater och allernådighst befordringh till stadigh frijheet på bem:te ödeshemman, som han på häredztinget antagit haf:r.

At alt thetta uthan någon beskyldning, nödigt nyttigt och tjidigt ad referendum protocollerat och funnit är i ransakningen efter min instruction och förrige seduenia, betygar iag *med* egin hand.

Boëtius Muur. *)

*) Härefter följer: Dilecte dn. Hammar! Thetta paper är schurit utur visitationsbooken och schall framdeles tillbaka sendas *med* något vist budh. Dn. Ericus Matthiæ lemnades effter i Kumblinge visitation therföre moste i. sielf schrifwa utur detta protocollet så myckit af edra och the fattigas besuär, som lyda till landzhöfdinghen. In Christo vale
Boëtius Muur.

Anno 1662 hölts *visitatio classica*

Lemmeland then 20 Junij.

1). Kyrkiowärder: Jacob Simonson, Michel Erikson.
Sexmän: Daniel Jngemarson, Erik Nilson, Mats Nilson, Peer Jacobson, Peer Sigulson och Cnut Larson.

2). Förhördes ålderdomen och lose partes catechismi någorlunda, men icke kunde monga läsa Lutheri uttydning eller något förstå at suara til spörsmåhlen.

3). Uthi examine casuum igenomlops hela *processus visitatorius*.

4). The som droija med barn öf:r 10 åhr förän the gå til Gudz bord, skola böta.

5). Olof Hanson i Huessingzboda för widskepelse med askans utkastelse efter likstolskoon, och grässlitande i byyn af legopigan Clara och legogässen Maths Larson och af sig sielf, remitteres til tinget. Iöns Olsons enkia haar för Anders Olson i Huessingzboda och for kyrkiorådet bekendt, at han haar lupit strax han kom ifrå kyrkian på juledagen 1661 med itt spö och slagit på fåhuuswäggen förän han gick in i stugun. Til thetta 3 brottet nekar han, men the forra 2 består han. Enkian war icke tilstädes. Remitteras til nesta ting efter han icke wil bekenna af huem han haar lärdt och eliest nekar til somliga brot. Suspenderes ifrå sacramentet och benken.

6). Blef sagt at ypningar kringom kyrkiotaket botas.

7). Kyrkians rekenskap. Wijnsäden för 1661 öf:r 1 dal. 24 ör. Kyrkians hufuudkista 21 dal. Fisco *communi* 5: 16. Tertial pungpengar 4 d. 5 ör. Hamnstokspengar äre lefrerade h. Lars for 1661.

8). Daniel i Jersö och Erik Nilson i Söder äre remitterade til prosten af häredzhofdingen at befordras för sitt omak i Jomala ransakningen til betalning 4 dal. Alle andra äre och obetalte, 12 bönder och häradzhofdingen. Skal talas med Jomala sokn at the betala.

9). Frågar pastor om stagfisk $\frac{1}{2}$ ö bör reknas for fielfiske hela året eller for then tiden yppenwatnet är. Berettas at stagfisk begyntes gifuas några år förän h. Isaac dödde och moste sökias doom i consistorio.

10). Behåldne *peningar* 28: 16, in fisco communi 6 *mf.*

11). Klagar Daniel Jngemarson på Peer Erikson i Nootöo at han haar öknempnat hans dotter i höstas på kyrkiowallen och i wrede sagt: sielffknekten ¹⁾ tin haar intet warit for god. Gå wid slottet så wel som min syster. Thetta bekenner han sig hafua sagt, men han och hela soknen bad om forlåtelse och lofuade $\frac{1}{2}$ rixdal. Men om han eller en annan gör så flera gångor, så straffas 1 rixd. och stå 2 kyrkiodagar for kyrkiodören.

12). Jacob Jacobson i Flaka sakfeltes till 1 dal. k. m. för otidigt fiskiande med skiötnäät om söndagz for *solnidergångh* ²⁾ och helgedagon som efterföljde på huilka nätter bör hållas fording efter soknenes wilia.

13). Abrahams hustru i Lompö, som haar 4 puncter utsagt h. Månses person, embete och huus til forklening; efter Reenholtz Eriksons berettelse styrktes h. Måns af *præposito*, kyrkioheerden, Jacob Simonson och Michil Erikson, kyrkiowerder, låta falla efter i *visitation* berettades at hon owijsliga har taalt emoot al sanning och sosom af menigheten stoor deel i *visitation* berettades, skal hon wara oklook och något fånot.

14). Messesärka i capellet moste köpas för lideligit prijs.

15). Capelsbygningen besteller kyrkioheerden om. Item om klokare.

16). Berettar Maths i Böle at capiteen består i capellet ingen serdeles frijkallat vng klokare.

¹⁾ ?

²⁾ Ordet sol är i originalet antydt med märket ⊙.

Thessa 3 beskyldningar på Olof Hanson i Hues-
singzboda äre i prostevisitation **anno 1662**

then 20 junij uthi Lemmeland anteknade.

1 punct. När hans sal. swärfadher wardt döo och testamente skulle uthgöras, tyckte han thet hans egne koor woro för godha att gifwa i testamente, haffwer han förthenskull tagit till låns een vthgammull koo, som hete Bönan, aff sin s. swärfadhers brodhers hustru, hustru Walborgh benemd, och emädhan kyrkioherdhen någorledhes förstår ¹⁾ hans snillhet, lätt han honom heem ledha then odugliga koon effter kottalet war fult efter kongl. ordningh. När han nu thetta effter kiörkioherdens begäran effterkom och lätt leedha sin koo vthur gårdhen ¹⁾, hafwer han tagit eldmöria på een jernskiöffel och kastat ¹⁾ effter koon och sagdt these ordhen: fare nu all olycka ifrån migh och gifwe migh bettre bodskapzlycka; när han war nu tillfrågat huarföre han sådan widskeppelse haar brukat, swaradhe han, att een quinna i Stocholm hade honom sådant lärt att få ¹⁾ goodh bodskapzlycka. Och emädhan twiflas om sanningens bekenelse, att then, som honom lärt hafwer, kan boo närmare, bleff han remitterader till häradztinget för sådhan slemhet. ²⁾

2). Haffwer hans piga, Clara benemd, anno 1660 om midsommorsafftonen i solgången repat gräas een säck full af grannarnas åker reenaar, huilket hon skal hafwa giordt, som pastor säger sig for honom wara förr bekent, effter Olof Hanssons swärmodhers hustru Kirstins befallingh. Anno 1661 hafwer Olof Hansson sielf och hans påike, sammaledes Mattz Larsson, äffwen så giordt och thetta gräasz förwarat för sikh sielf. När han blef tillfrågat huarför han sådant ¹⁾ giordt hade, sade han, att thet ähr honom lärdt, att när sådant gräs ¹⁾ gifwas siukan ¹⁾ booskap dricka, skall han

¹⁾ En stafvelse i originalet bortsliten.

²⁾ Denna mening är öfverkorsad i originalet.

theraff blifua bättre. Och aldenstundh detta är och een slem gärningh, enkom skära gräs för eller strax effter solens nedbergångh om midsommorsafftonen, och han eij wille säja sin lärmästare, bleff han remitterat till tinget.¹⁾

Ähr han betygat aff sin granne Anders Olofson att han iuldagen a:o 1...²⁾ haf:r med löpande och kiörande skyndat sigh ifrån sine grannar och mefölie heem, och när han haf:r kommit heem, strax gåt i fägården och slagit porten igen effter sigh och släfte ingen dijt medh sigh och begynte strax i flychten at slå medh ett spöo i weggerne på fägårdzhusen; till thetta nekade han; icke heller war then tilstādhes, som honom först hadhe berychtat. Bleff och thetta ährende remitterat till häradztinget. Så wara passerat och i visitationsboken protocollerat witnar iagh med eghen handh.³⁾

Fögel 21 junij.

1). Examinerales alderdomen och lose nagorlunda partes, men fåå woro the, som kunde uttydningen of:r nagot stycke.

2). Kyrkiouerder: Jons i Degerby, Clemet i Biorsby. Sexmän Marcus i Sottunga, Erik i Juddo, Isaac i Biorboda.

3). Blefue formante til at göra allehanda tijond af k. breff.

4). Bräder som afslitas af kyrkiotaket etc. blef förbudit igentaga och heemföra.

5). På nesta ting begära doom om the som hafua inlagda böra bygia balk eller icke. Sedan begära en specification af jordeboken, som härädzh. hafuer of:r hela lan-

¹⁾ Denna mening är öfverkorsad i originalet.

²⁾ En del af årtalet bortsliten.

³⁾ De två sista meningarna i stycket öfverkorsade i originalet.

det på the bonder, som bruka inlagda hemman. Men nu mitt i hoanden, när hela soknen är tilstedes, och samtycker efter tijdgerden på en wis dag, när the på nyo wela hålla mätning på kyrkiobalkarna kringom hela kyrkian, och the iche hafua sin fulla famn, skola the få.

6). The sondruga fonster skola botas i åbr.

7). Sacristitaket skal forferdigas i åhr så mykit the hinna.

8). Bräderestantier foolig och nya skola framföras.

9). Bastugun haar Mårth-n i Degerby huggit for 28 dal. och slepper iche huset från stranden, forän han får pengar i handen. Blef sagt at the skola rekna mantalet och göra summan och seliaren folier sexmannen gårdfari och forlijkes i pengar eller peningewärde, löper på mannen 11 $\frac{1}{2}$ ör.

10). Höladu lofua framföra om morgon.

11). Bord kan presten hålla så framt iche bönder af alder hafua hållit och lofuar h. Erik bestella med them.

12). Moste sokias i consistorio doom om almogen är pliktig göra tijond af fiälnoter; almogen formenar sig slippa hela åhret när the göra $\frac{1}{2}$ \mathcal{E} staggfisk.

13). Johan i Brottö for sin saak lofuat lefrera 5 dal.

14). Kyrkiokalken är giord af nyo och lofuar soknen betala halfparthen, 7: 16 k. m. åt guldsmeden m. Bengt for arbetslöön. Pastor och drengen moste sielfua sins emillan forlijkas om $\frac{1}{2}$, efter ingendera war tilstädes och pastor wijste drengen i kyrkian at taga kalken om han förstog soknbodz kalken eller kyrkiokalken, huem störste skullen hafuer at sielfua corpus gick sönder, och om guldsmeden skulle hafua . . . ¹) [ar]bete, begerte han 10 *mf*. Clemet kyrkiowärden berättar at drengen sade thet kyrkioheerden hade kyrkiokalken några dagar forut på leden eller skutor och besokte en fremmande siuk man och wille kyrkiouerden neka kalken

¹ Ett ord bortslitet i originalet

om icke thet hade varit. Soknbodzkalken war brukader både forr och sedan, och hade bordt tå och så brukas. Wijjn togz och i messekalken och icke i soknbodzflaskan. Dren-gen berettar at kalken kom heel ifrå soknbodet när han satte honom på benken uth pastoris seng. Suararen är borta, therför remitteres til tinget om the icke åsemias.

15). Behåldne pengar the 15 dal., som kyrkian bör hafua tillbaka för kalken. Item 6 dal. redapengar äre i hufuudkistan.

16). Wijnsäden 1660 4 t. å 8 dal. är såldt efter sok-nenes samtycke.

Kokar then 25 Junij.

1). Ålderdomen lose och forstoge wackert sin cate-chismi book en stoor deel.

2). Kyrkiouerder och sexmän the som förr varit hafua.

3). Behåldne pengar i kyrkian 50 dal. Uthi fisco communi 7 *mf.*

4). Maths Erikson för sin saak beuiliade 3 dal. k. m. til kyrkian.

6). ¹⁾ Capellet befaltes schaffuas alt ofuer innantil på weggiarna at thet blif:r huit. Öpningen muras kringom sacristien och lijtet reetuerke påslå sunnan på wäggen uthan til. Andra små casus afskedades muntelig och thet obestelt war efter forra visitation.

Kumblinge 27 Junij.

1). Ålderdomen ifrå moorkyrkian förhördes, och bon-den i gården ifrå castellet at läsa catechismi styckerna, huilket så här gijk.

¹⁾ Numreringen felaktig i originalet.

2). Sexmän och kyrkiouerder samma som i forra visitation.

3). Blef afsagt at the som iche låta lära sina barn läsa i bo[ok] eller utan book partes catechismi, skola böta efter ordningen. Jurmo, Torsholma, Fiske kunna ljetet läsa. Blef beslutit the som iche wela lära sig i book eller uthan book och inga formaningar lyda, skola foraldrarna settias ifrå h. h. natuward until thes the beuijsa lydna.

4). Heela soknen bode straffuet lindras thenna gången for them, som iche komme til predican i visitation. Om the andra ransakar pastor och kyrkiorådet som aldeles hafua warit borta och saakfe[ller] til 6 ör s. m.

5). Asterholmar besuärar sexman Erik Peerson i Lappo, at the hafua w[arit] borta i några visitationer, och när han formanar them til lydno, så speija the honom. Blef afsagt at the och thesas gelikar settias ifrå h. h. natuward til thes the hafua warit til doomcap. efter sin doom.

6). Huitlimas i åhr kyrkian om möijeligt är af then som forstånd haar, eller i första wår, om thet blif:r i åhr for seent for antijden skul under målningen. Kalk i forråd är 16 t. och tegel 200 och i samma contract bygges sacristien och muren utantil ther som behöfues.

7). Kyrkiobalkar oferdiga besteller hela kyrkiorådet nu mädan hela forsamblingen är tilhopa.

8). Vthi prestgården pastor lofuar Seglinga stugun bestella om ny for betalning. Borstugutaket lagas holen i höst och ny takuäd i winter och skorsteen ofuan taket så hopt muras så at elden är frij.

9). Loftet på östersoder enuten skal botas efter thet syyr i höst.

10). Til stegerhuus Jurmo hafua huggit stockar, skola optimbra i sommar, när the bäst tijd hafua utan något dregzmåhl.

11). Biörkö lofua bestella om bastugun och setties uthom gården.

12). Behållit *pengar* 85: 16. Uthi *fisco communi* 15: 16. Capellet behållit 48 dal. Uthi *fisco communi* 17 dal. Capels brister några dråp. Schal köpas näfuer uthi höst [*elle*]*r* i wår och botas.

13). Lofuat af *samma* slag köpa messewijn som hela landet.

14). Capelsboarna hörde sig föreläsas rijkzdrotz brefuet om *caplans* prestbohl & husbygna om the wela hålla eller iche sina bygda huus. Suarades fögo til, therföre blef remitterat til pastorem at hålla soknstemma och ransaka om huart huus på ja eller nej.

15). Pastor klagar at han kan intet få sin sädestadga af Afuaby, Coskinpe etc., blefue förmante af opläsne kongl. bref.

16) Erik Staphanson kyrkiouerd framförer på capelsboarna, at the wela i kyrkio-ofret iche unna honom $\frac{1}{2}$ af offerstocken, som falla af skutor, utan the wela kyrkians deel skal legias i offerstocken och pastoris deel wela the legia på altaret. Frågades huad the gofue i her Månses, h. Zacharies tijd och h. Anders tijd. Suarades at kyrkians deel lade the ginast i offerstocken och pastoris deel på altaret. Blif:r afsagt at thet blif:r wed gammal ordning, allenast kyrkioheerdens deel iche förminskas emoot gammal god seduenia.

17). Prester och åhorare hafua intet emoot huar andra.

Sundz skären 29 Junij.

- 1). Ålderdoomen förhördes.
- 2). Samma kiörkiowärder och sexmän.
- 3). Pastor setter sielf kiörkiowärdher och sexmän.
- 4). Behållit 15 d. 24 ör; in *fisco communi* 6 d.
- 5). Bönedagz breff och herredz breff bestellas på tinget att the föras i post huarfwet och klockaren föllier.

6). Kiörkiogångz hustrur gifwa eij meher ähn äffra på altaret. Blefwe rettade effter ordninghen.

7). Capps klockaren haar 2 delar aff skären nemligh 24 böndher och moorkiörkiokläckaren 12, h. e. $\frac{1}{3}$ och bönderna låfwadhe förlijkas medh them eller skola the betala effter kongl. ordningh.

8). Kläckaren för ringningen bewilliat ex fisco i moorkiörkian 2 d. och 1 d. af capellet och 1 kärftwa halm af huar bondhe.

9). Om benketrängsl besteller pastor een annan gångh.

10). Wijnrest clarera i Saltwijk.

11). Prestefödzla i ömsingar skonas up i moorkiörkian för kiörkioarbethe Östermånstekta och Sibboar nemligen 4 böndher, capellet förskonas Wargata neml. 4 böndher för kiörkioarbethe up i moorkiörkioarbethe.

12). Hans Algotson för murningh 8 dal.

13). Prester och åhörare inthet moot huarandra.

Sund then 19 Julij.

1). Ålderdomen förhordes och lose partes någorlunda.

2). Samma kyrkiouerder och sexmän som förr.

3). H. Gertrud beryktat for widskepelse, går intet i kyrkia på högtijdz dagar och går i grangårdarna of:r balcken och fräten ligger lågo åt hennes gård. Haar på sig monga beskylningar och war stemd och kom iche tilstädes. Blef sagt at hon skal settias ifrå sitt benkerum och h. h. natuurd och böta 12 ör s. m. Kyrkiorådet skal ransaka och ransakningen sendas til prosten.

4). Emillan föräldrarna i Strömbolsta Erik Anderson med sin hustru, och hans son och sonahustru är en stor osemia: 1) Barnen kalla foräldrarna lathundar och gamla tokar. Sonen säger sig iche hafua sagt med alfuvar utan

han kan någon gång hafua sagt någon gång så är icke så illa meent. 2) Then 5 Junij 1662 låg gubben siuk i rosen, och låg til middagen när hon gaf sin suarfader oreen miolk. Tå sade suärmodren: tu skulle lijkuel stryka reent taket. Suor hon illa och tog watnet och slog på gumman 2 gånger och sedan stog sonen op och ärnade slå watubunken på sin moder, men fadren bad honom . . . op. The neka så hafua giordt, utan i gemeen skal han som han bekenner sig så hafua sagt: Thet wore wälgiordt slå watn på sig. 3) Then 28 Junij hade suermodren warit i Hulta itt ährende och kom heem om aftonen och hade inthet ätit om dagen och tå stekte hon en ströming och när hon hade ätit op strömingen war hon torstig och tog en skeed och supte 2 skedar miolk. Tå kom sonhustrun in och begyntes banas på henne. Gubben talte hårdt åt henne, tå tog hon watn och slog fadren i ögonen. Thetta nekar sonen aldeles, och gumman säger sig icke hafua sedt, men han säger sig hafua legat på benken och sofuit, och när han hörde quinfolken trätte, tog han en gammal troija och kastade åt quinfolken, men hon nekade ingen thetta bekenner. 4) När föräldrarna klaga sig at the orka icke arbeta, så suara the: orka i tå häfua i bälgen på eder. Barnen neka. 5) Gubben bekenner at sonhustrun haar 2 gånger spottat i ansikte på honom, therföre slog han henne forste gången en örfijl och andre gången war hon hafuandes och tå torde han icke slå henne och thetta skedde Andreæ afton 1661. Sonhustrun nekar. 6) Slog sonhustrun om wintren 1662 några gånger watn på sin suärmoder, gumman står på at 3 gånger skedde en morgon, men hon sonahustrun bekenner en gång med en skeed wara skedt at thet stenks med en skeed. 7) Föräldrarne klaga at the hafua suelt illa i thetta åhr, och sonahustrun satte ofta grytan baak om ryggen på, men the neka, och sei ja at the wela föräldrarna skola äta uthur itt faatlag. Puncterna äre flera, them kyrkioheerderna moste schrifua ferdigh ransakningen och in-

lefrera på nesta ting efter laga *stemning*, i medler tijd settias barnen ifrå h. h. natuurd med foraldrarna, men barnen uthur sin benk.

5). Kyrkiones rekenskap behållit pengar 46 dal. k. m. I fisco *communi* 6 dal. Pungpengars tertial.

Finström 20 Julij.

1). Ålderdomen förhördes och kunde partes.

2). Samma kyrkiouerder och sexmän.

3). Huad spånen iche forslår i åhr så tilseijes i winter i rettan; samaledes om tiäran til tilkommande åhr.

4). Culcarlar 3 st. Marcus, Jakob och Märthen hålla tilhopa huuff, och sedan bygia huar sitt stycke på muur och taak efter som kyrkiorådet delar och lotten faller. Och är balken iche heel ferdig tilkomande *visitatïon*, skola the böta.

5). Blef opläsit kongl. ordning om pojkar huar the skola stå, nemlig the små i gången, och the som booklerde äre fram i choren och stort folk, soner, drengar och mågar i benken med föräldrar och huusbonder, och båsmän en i huar benk, och the ofrige båsmans rotor uthi the 3 stakotta benkiar akter i kyrkian. Och then som gör här emoot, skal settias ifrå h. natuurd och böta 1 d. s. m.

6). Clemet Erikson, en älendig dreng, föd i Ottebole, nu faderlöös och moderlös, kan iche fortiena maten, utan går man millan, och nu wil ingen herbergera honom, efter han stäkar af onda såår. Hind. Erikson i Pålsbole herbergerar honom kokar och holler war . . . och begärer 6 dal. thet honom gifuas skal af fisco *pungpengar*. Soknen håller föda och kläder.

7). Johan som är i rykte för spittelsko, begära slekten at han må stå i proff itt åhr til.

8). Moorkyrkioboar och capelsboar föda huar sina fattiga.

9). Framstugu med farstugun och privetet forferdigas med forsta lägenheet, efter 2 beuilningar i prostevisitation och soknestema.

10). Om kyrkiouägar begära besiktare på tinget.

11). 1662. 1) Uthi rekningen emillan Måns Jorenson och kyrkioheerden nekat gifua halmen och betala. 2) När kyrkioheerden h. Carl beropade sig på kongl. breff om halmen, tå sade han, the äre döda. Thetta nekar han. Pastor beropar sig på h. Daniel, Staphan Jngemarson och Hind. Jorenson i Ostergeta. Alla neka sig icke minnas. Tridie gången när kyrkioheerden fordrade på halmen sade han: I få ingen halm af mig om i wele taga lijfuet af mig. Han nekar. 4 gången på kyrkiobacken i Getha i forleden winter, när kyrkioheerden lyste af predijkstolen at Gethaboar skola föra halmen tilkommande lögerdagen til prestgården, när Måns Jöran kom på kyrkiowallen, sade han til allogen: halmen föres icke, ty hon behöfues til tijond ladu, och sonen haar snesat them som hafua fördt. Thetta alt blef remitterat til tinget, efter witnen och han sielf nekade. Men omsider blefue the förljkte.

12). Behållit pengar i kyrkian 25 dal., i cappellet 3 d. 2 ör., in fisco communi op i kyrkian 8 dal., capellet i offerstocken 1 d. 14 ör.

13). Prester och bönder hade intet moot huarandra.

14). Om kyrkians pengar, som äre gifne hoffretz commissarierne. Anno 1662 then 20 Julij när prosteting holts i Finströms forsambling, tå forfrågade sig kyrkiouerden Hindrich Nilson i Pålsböle och then gamla kyrkiouerden Staffan Nilson Emnåas, huem bör betala kyrkian the 81 dal. som thee kongl. hoffretz commissarier, welb. Göstaff Grass och högwijis Olof Samuelson anno 1661 in Septemb. efter consistorij Aboënsis schrift och order gofues for sitt stora omak at ransaka emillan prestbohlet och Suartingzmala om Eköö och Hesselö. Och war theras mening, at b:te 81 dal., som utgofues aff kyrkians pengar, theraf och handlingz schrif-

uaren Christiern Carlson och andra theras tienare finge och en genandt, skal wara skäligt, at suartingzmalar, som begärte i then kongl. retten ransakningz herrarna til Aland, sedan saken tappade, hafua goda ägor och medel oophörligen sökt och icke böijt sig til forlikning, böra restituera the 81 dal. Och sammaledes förlijka consistorij fulmechtige som war med i folie. Detta remitterar *præpositus* til then kongl. rettens med all underdånigheet. R. pastor, som tilförenne hafuer kongl. hofretz resolution på några pengar, at utfordra af b:te Suartingzmalar, skal nådigst honom förunnas för sina serdeles expenser och bekostnad, och icke reknas til the 81 dal.

Hammarland 22 Julij.

- 1). Ålderdomen lose wackert.
- 2). Samma kyrkiowerder och sexmän men Erik Simon i Strömma tilsat och Måns Jesperson i . . . ¹⁾.
- 3). Behollit pengar i moorkyrkian 50 och 2 silfrskedar i pant för 10 d. In fisco communi 19 dal. Capellet 37 dal.
- 4). Hofretz commissarier 1661 finge 60 dal. för synen emellan . . . ¹⁾ Posta, Catby och Frebbenby. Och blef sagt om prestbohl . . . ¹⁾ så skal kyrkian hafua then skadan, men tappar w . . . ¹⁾ domen hofretten om icke wederparthen skal betala.
- 5). Tornet och kyrkiotaket behöfues beckas tilkommande skördetijden om tor uäder och köpes tiära så . . . ¹⁾.
- 6). Byttes kyrkiobenkarna emillan moorkyrkioboar och . . . ¹⁾ lofuat, at the skola bygia ferdigt i höst och steglukan a . . . ¹⁾.
- 7). Cappsels tornkorset med flagga köpes i höst o . . . g . . . ¹⁾ af jern. Item kopes tiära till wåkenhuset.

¹⁾ Bortrifvet.

8). Skorstenen ofuan taket på borstugun skal göras ferdigh med förste lägenhet och skaffa thertil kalk. Item söderfähuset läker. Kellare ... bräderna fördes en deel för 2 åhr sedan och ligia rutna bort.

9). Clemet Clemetson i Storby beskyller Sara Bengtsdotter at hon haar öknemnat hans hustru then tijd ryssarna 1662 wore ther i byyn och kallat henne skurca, och thetta skal Saras syster hafua berettat för honom, then iche war tilstädes och ther nekar Sara. Remitteres til tinget. Item skal hon hafua kallat hans fader stoor skreppa och honom millan skreppa, och säger sig hafua witne.

10). Anders Hinderson i Storby dömd til 40 *my.* för juulfredzbrot på tinget 1660 och nu besuära sig kyrkio-uerderna efter tertialen kommer til kyrkian at Olof Biörn haar kyrkians deel och the fattigas deel iche lefrerat ifrå sig. Thetta skal fordras af befalningzmannen och tagas zedel af heradzhöfdingen. Samma klagomåhl hafua kyrkio-uerderna i moorkyrkian på 2 juulfredzbrot 1661. Blef samma doom fält.

11). ...¹⁾ i Ekerö torp haar ståt i 3 åhr i proff.

12). Anna Samuelsdotter i Skarpröte besofuen af greffinnan Kirsti Brabes gårdzfougte, och födde barn på Aland åhr 1662 then 2 Februarij. Henne bleff sagt at utuelia 2 ting, antingen taga tilstånd af häradzhöfdingen at reesa af landet och opsökia sin bolare, eller bestella at hofpredicanten med första examinerar gårdzfougten, om han wil henne ...¹⁾ med barnet, ekta konan, på huad stelle han och hon skola komma tilhopa ther the skola wijas, och at han sender hijt sin attest med sitt nampn och sigill undersat om alt thetta, och 5 rixdaler til kyrkian och the fattiga, så fölier af pastorn beuijs at saken är försont.

13). Prester och åhörare hafua intet emoot huarandra.

¹⁾ Bortrifvet.

Jomala then 23 . . . ¹⁾.

1). Kyrkiouerder och samma sexmän som i fiool, allenast Peer Eskilson är tilsat.

2). Ålderdomen förhördes och war . . . ¹⁾.

3). Behållit *pengar* i huffuudkistan 239. Tor . . . ¹⁾ *pung-pengar* 6 d.; in *fisco communi* 27 dal.

4). Kyrkioheerden haar inne med sig 100 dal. på rekning i nesta *visitation* och restera än en hoop gåfuor, som froma åhörare hafua lofuat.

5). Fonster behöfua botas när glasmestaren kommer.

6). Lektarn tilkomande år.

7). Sacristitaket beckas om tor wäder blif:r.

8). Kyrkiobalkarna skola bytas om Jacobi eller Bartholomæi dag och lengden inschrihuas i kyrkioboken.

9). Arfuingarnas huus läkia och moste inbördes jänkas at än få sin fulna och anpart på the tilökte husen. Omsemias the iche, så söke tinget at begära huussyyn med forsta af utsoknesmän efter förra resolution.

10). Uti ransakningen om husen lofua tilsee, at hela sokn bygia itt malthuus, och thetta med forsta och föra åkor tilkomande winter.

11). Sädesboden läker och moste botas.

12). Förbiudes alt fiskerij med liuster, näät, noot Simonis Judæ nat och helgonmes nat, men om 3 dagz natten kunna the samsettia sig, huar by efter . . . ¹⁾ icke förbiuder.

13). Sigfrid i . . . ngzö ¹⁾ kommer tilstädes om söndag på kyrkiowallen at låta besikta sig och får sin doom af församlingen.

Saltvijk then 9 Novemb.

1). Kyrkiouerder och sexmän the samma som för, allenast Hind. Eskilson i Hioro är tilsatt.

¹⁾ Borttrifvet.

2). Ålderdomen forhordes i sommars.

3). Behållit *pengar* i hufuudkistan — 63: 28 $\frac{1}{2}$ ör.
 Ther iblandh ähr tertialen af pung*pengar* — 5: 12 ör. In
 fisco communi . . . ¹⁾.

4). Kyrkian äre skyldige.

Carl i Hioro 6 *m \mathring{c}* på Johan Eriksons we . . . ¹⁾
 teliestenar 3 på sin gamla saak. Eua . . . ¹⁾ i Ökarby
 . . . ¹⁾ suärmoders testament. Enkian i Eden jern 1 \mathcal{E} . . . ¹⁾
 thes werde Jacob Hind. i Ökarby item 2 \mathcal{E} eller . . . ¹⁾.
 Båsmen i Bertby 10 *m \mathring{c}* for sin saak. S. h. Michils dot-
 ter til pant 3 dal. s. m. for dubbel saak. Mårthens dotter
 i Nääs för 3 dubbel saak, 4 dal. s. m. och hennes festman
 2 dal. s. m. för wixlen lefreras skal.

Andra saker kyrkian tillyda.

Commendanten Fotangel rester på kyrkiogåfuan til
 målningen 10 dal. Rog 2 tunnor, huilket skal utkräfas, ef-
 ter hans och fruns namn stå på chor gaflan. Predijkstols
 gamla himmel . . . ¹⁾ gamal aflagd liustaka 1 skola werde-
 ras och selias. Efterblefna fergor ²⁾ . . . ¹⁾ målningen kunna
 förselias kyrkian til nytta.

Summa reda *pengar* med geld och the . . . som . . .
 selias skole — 90: 4 . . . ¹⁾.

Summa medh åfwanbemältt . . . ³⁾ — 154 d:r.

5). *Wijijnsädx ordningen*, ³⁾ thärefter hela kon[trakte]
 sig retta skal. Bleff opläsin af kyrkio . . . ¹⁾.

6). . . ¹⁾ och beuijses aff kyrkioboken at anno 1660,
 1661, 1662 haar kyrkian 51 dal. skada at säden iche såld
 är efter almän markegång.

7). . . ¹⁾ kyrkiones foreståndare besikta granne-
 ligen om snö in yrer på kyrkio-, sacristi- och wåknhuushalfet,

¹⁾ Bortrifvet.

²⁾ I marg.: N. B. Tager wel kyrkian.

³⁾ Kurs. i originalet.

eller någorstans dryper genom . . .¹⁾ eller i tornet, är något feel.

/S/påån hugges i winter, och huart åhr här efter så myckit almogen beuiliar. Nu i winter lofwa hugga 10 spåån . . .¹⁾.

8). Tiära tilkommande höst skal köpas til tornet och taken så mykit almogen hinner med arbete, och beulia kan. Thet som pröfuas kunna stå utan kyrkians skada, kan opskiutas.

9). Westanfiälen wille taga i betenkiande om iche möjeligit är, at the kunna wara i prestgårdzhuus bygna tilhopa såsom Östanfiälen.

10). Östanfiels koofähuset är smalt, om 9 alnar med enutarna, at långboskap träckia tilhopa mitt på golfuet, therfore behöfuas till tuärwägiar 3 aln til. The gamla weggiar kunna brukas til innanbygna. Huru monga stockar behöfuas och så på långueggiarna, moste besiktas i tijd. *Sammaledes Westanfiälen på sina huus.* ²⁾

11). *Westanfiälen haar nu intet huus emoot* ²⁾ nor fähuset ³⁾ sedan geethuset är cassetat; fiskbodan som reknas emot Östanfiels stallet, kan jenkas framdeles när *Östanfielen ophugger nyt stall.* ²⁾

12). Östanfiels mätlaven är så rutin, at han aldrig mehr botas kan.

13). Til prestgården föra monga odoglig takued, som iche wahrar i 8 åhr och äre än någrastädes fehl på taken.

14). Sexmäns plikt är åhrlig gifua lengd på manspersoner, som fölia brudar, och annat oskickeligit tiggerij, ty the rjka tigia så lenge af the fattiga, til thes the fattiga äga huarken bita eller supa, och the stackare töras iche klaga sig. Thetta sträfuor emot rjxd. beslutet.

¹⁾ Borttrifvet.

²⁾ Kurs. i originalet.

³⁾ N. B. mehr än kalffhuset.

15). När ingen wil opfylla profuet, och gifwa en göpning säd, mehr än the hafua fåt efter sädestijonden; så wille almogen seijsa sin mening, at förekomma . . . ll . . . trätor och banskap i kyrkioherbre. Om tå iche lag och samuet är lijkämtigt, at huar och en lefrerar af gladt hierta i kyrkioherbre låären, så myckit huar och en får i tröskningen öf:r profuet och tager thet med sig til kyrkioherbre, ty profuet fordrar kongl. ordning til itt förslag, at see åtskildna byar och gårdar emillan och iche thes mindre wil gud och öfuerheten at af tijonden skal intet forsnillas, mykit mindre inbergas obesiktat och opröfuet stäländes emot kongl. tijond ordningar.

16). Efter Kermano legodrengar hafua kyrkiobenkiar och prestgården är thet förnemsta cronehemmanet i soknen, begäres at kyrkiones foreståndare betenkia sig, at stolrum til 2 drengar kan förordnas först skee kan, efter kyrkiobokens innehoud, ty thet en dreng står i Fremmanby ödesbenken, kommer iche thes wid.

17). Notmän som tinga watn i Finström, schola schaffa sig zedel, förän the begynna draga, om kyrkioheerden haar något inspråk, at iche fisktijonden på alla platzar och ägor må bytas i tu efter dagtalet. Göra the häremot och komma oreda och oordning tiluäga, så schola the stemmas for werdzlig rät och doomcapitlet.

18). The som låta sina små söner eller legogåssar gå på lektaren, och iche hafua them for ögonen och gårdzbenken i gången, skal kyrkiowaktaren drifwa them neder eller böta for huar gång 2 ör. s. m. och fadren eller huusbonden lijka mykit, eller op i scholan sielfua rijsa sina barn, at andra see herpå. Therpå sexmannen må gifua akt.

19). Om klagmähl böra alla åhörare minnas, at thenna processen är laglig, och grundar sig på skääl och kongl. resolutioner: at ailla klagomähler sedan man haar sagt personen, och han iche wil retta sig, böra i thet andeliga ståndet forst angifwas för prosten, fast thet ginge honom sielff

an, sammaledes andra kyrkiones- och scholætienare. Ähr åklagaren iche nögder med prostens suar, tå bör andragas thernest för biscopen. Lyder klagomåhlet under capitels doom, tå dömes ther, eller skiutes under häradz ransakan och doom. Ähr nu åklagaren huarcken nögd med capitelsdomen eller häradzdomen, så hörer *thet* til landzhöfdingen, och iche för. Och the som iche hålla *thenna* processen, så förfolia the kyrkiones tienare och scholæpersoner, och ingen är pliktig suara *them*, eij heller bör på annat sett *theras* saak optagas och dömas. Och är lagen lijkämtigt, at *then* som oret skeer, han klagar sielff, at iche genom andras drifuande, som dierfueligen, och uthan skääl och beskeed tala, en heel forsambling må opstussas til buller och förfolielse emoot högl. k. Gustaffs Adolphz försäkring gifuin i Nykoping anno 1611, och presternas privilegier giorde 1650.

20). Blifuer skäricarlen Staffan i Saggo offentelig sagt, at om han wil roo med 2 skötbåthar altijd, eller några gångör, *thet* råder han före med 5 warpor efter båthen och ordningen, eller mindre som han foregifuer, bör han gifua 1 fierding saltat ströming efter huar skötbåth, *thet* kongl. breff pålegia alla skäricarlar. Han weet wel, at i 27 ähr hafuer iag fogligen ofta sagt fadren och *honom*, och war nat *them*, men efter the roo lijka fort med 2 båthar, selia torsk, siälhudar, späk etc. och akta ingen stemning förlikning och rät tijond, therföre skole the göra på nesta ting sin tijond eed, at the hafua af skotfiske, forskstrenger, siälhudar, späk och rääs ährligen giordt rät tijond såframt the iche i medler tijd förlika sig, ty the utlagor, som presten skal ährlig gora for *honom*, the stiga til en stoor summa,

21). The som boo i slotznemden närmast kyrkian och kyrkiogrenden, wille höra häradzdomen om getherna som hela wååren och sommaren göra ährlig iche ringa skada, och härefter taga sig tilwahra, at the hålla gransemia.

22). Vthi förährs *visitation* op i scholæstugun bodo soknmennerna prosten gora utrekning på några ährs for-

strekningar tillbaka til kyrkiones och prestgårdzens tarfuer. Samma utrekning blef i fiol opläsin i en soknstemma 14 dagar for biscoptinget af m. Johan, at på huart mantal löper 2 1/2 cap. korn eller thes werde. Furubräder rena 2 st. om 10 alnar eller något mehra. Reetuerke klufuit som stadigt är 2 st. Brouerke lagom långt och tiokt lijtet afslagit på en sida 2 st.

Föruthan thetta, som angår hela soknen, är några partzeler serdeles vnsat til Nääs stugun och Östanfiälens huus, thet the sielfua wäl minnas.

23). Extraordinari tienster, som är soknbod, opsång, lijkpredicor, testament etc., betala froma åhörare så fattige som rikka, samma dag eller dagen efter tiensten är them wederfarin; och så skeer thet i hela konungarijke, endeles efter kongl. ordningar, endeles efter gamal god seduenia, alt med hedersamheet, så som wägen, omaket, hedren och tiensten är stoor til. Thetta är ofta påmint, och g'ömes så illa, at man blyes tala om. Til exempel Asgårdas arfuin-garna, som eliest äre goda prestwenner, restera än med betalningen for then tienst theras s. moder är wederfarin. Sådana göre nu, at kyrkiones tienare är iche pliktige bida til thes folket hålla bythe efter then döda, uthan thetta är ordningen, förän the begära någon then ringaste tienst, bör them talas wid huru mykit giffuas skal och strax betala alla extraordinari tienster, när the äre giorde, ja somliga förän the göras, och thet tagas af oskiftan deel, och hålle sedan bythe, när the wela. Minnes goda ordningar, och bortlegger onda seduenior.

24). Grannarne wille med alfuar begynna suedia och begära besiktning i tijd, prestgården i thetta fallet samtycker gerna, lijka moot thet minsta marktaal, allenast alla folias åt, huggandes lijka stoor platz på wester och öster sidan för mulbethe skul åhrlig.

25).¹⁾ Kyrkiogrenden påminnes at några brot emot

¹⁾ I marginalen står: H. Nils gifue fortekning på brefftalet 165. och 166. N. B.

lag och domar stå än oförljkte som i visitationer för äre omrörde, och efter the brotzlige wetta sina brot och forakta all förljkning, så hafua the ingen beskylla, om pun-gen framdeles blif:r kladder.

26). Wetta sexmän och anlat fromt folk någon synd och förargelse i soknen, så bör them i visitationer och på alla tijder angifua, at sådant kan affskaffas, och folket lefua i gudzfruktan.

27). Om någor haar något til at förfråga eller besuära sig, så tale nu, och therpå skal fölia god underrät-telse uthi alla saker, som kyrkioregemente angå, så fulkom-ligen, som thet skedde af biscopen och doomcapitlet i Abo.

28). Samuel om han haar inne med sig 3 dal. af 1662 åhrs wijjnsäden, som efter tijondlengden wext och skurin är an. 1661, så wille han låta Michil schrifua itt quittentz och i kyrkians kista sedan inlegia til nesta visi-tation i winter eller sommar, uthi huad the 3 daler reknas skole, ty alle kyrkiones arbetare äre betalte in til 1662 och ingen löön tillåter kyrkioordningen taga, för än then retta wanliga tijden kommer.

Anno 1664 d. 17 Ian. stodh visitatio uthi Getha.

- 1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som förr.
- 2). Ungdomen lörhördes, och fans att the hafwa giordt een godh förkofringh. Blefwo dher hoos förmante ähn yt-terligare göra sin flijtt.
- 3). Præpositi fullmacht af höga öfr:heten gifwen, uplästes.

Kyrkians brister ähra desse:

Göra nytt fönster achter i kyrkian. Altaretaflan opstryka med färgor. Wäggiarna huijtlima och plåstra. Beka taket på söder sidan och klockstaplen. Festa den lösa spi-

ran på båthnett. Sachristiedören huggas höghre up och göras ny döör, men kyrkiodörarna moste suärtas. Läggas slätha bredha hållar fram för wåpenhusdören, och fönstren uthantill proportionera, att watnet kan rinna wäll af wägen. Kyrkiobalkarna ähra lågha, och kunna inthet hålla någon häghn, och derfore moste the uphöjas och byggas med een huuff på, dåch först jenkas att huar fåhr sin andeel effter som the komma öfr ens. Skåpet i sacristie muren uplagas och botas. Den gambla kistan balkas i 4 rum effter kyrkioherdens order. Skruufwen till ottingen uplaghas. Ypninghen under kyrkiotaket moste bootas, item på röstet. Riddar S. Jören och Christi kors upstrykes och upslåås framdeles. Himmel till predikstolen köpes af Saltwiiks kyrkia. Skrapcammar, item beencammar görs framdels.

4). Erich Jöranson i Hyckböle klagar öfr herr Daniel, att han inthet haar effterlåtit klockaren ringha för hans s. hustru, när hon schulle begrafwas, huarken före eller effter begrafninghen. Item wille icke heller herr Daniel siungha up lijket, uthan haar sagdt, att hon wore wårdh begrafwas uthi ett aalkärr. Erich hadhe inthet något wittne, och herr Daniel sägher sikh inthet hafwa neckt klockaren ringha, icke heller haar klockaren eller hans son warit hemma. Herr Daniel sägher sikh hafwa suarat Erich, när han bödh honom siungha op lijket, således: gudh weet huadh iagh schall göra, effter hon haar försummat sin saligheetz medel, och i 20 wekor inthet begått Herrans nattwardh mädan hon lågh på sin sootsängh och dödde uthan prest. Och sägher herr Daniel, att i medler tijdh . . . ¹⁾ gick i kyrkian effter handboken, baars lijket till grafwen ²⁾ som wet något emott herr Daniel . . . ²⁾ eller annat fall, uthan gofvo honom ett gott beröm, att han siunger up lijken antinghen han får betalningh eller inthet. Resolutio:

¹⁾ Ett ord bortrifvet; skall antagligen vara ordet «han».

²⁾ Flera ord bortrifna.

när bondhen Erich Jöranson kommer *med* owälda wittnen, schall decisio i saken falla, och blef för honom upläsen kongl. ordningh, att där han will något obtinera emot herr Daniel, schall han hafwa 2 à 3 wittnen. Och bonden för sin försummelse att hempta presten, böther 1 d:r s. m. effter ordninghen.

5). Uplästes kongl. m:ts ordningh om caplanerne och klockare, och säja bönderna sigh hafwa gifwit klockaren 2 c. rågh. Item ängslandh så myckit huar och een behaghar. Och bekenner klockaren Iöns att the wäll förlijka honom för sitt omack.

6). Bewillia bönderna och hålla schäligt widh cappellet, att *dominus* pastor behåller så här effter som här till sin tertial af skutoffret, och kyrckian 2 delar, och tagher klockaren emot skutofret och upschrif:r, och kyrkiowärdarna lägga i kistan, och på een wiss tijdh om året bytes samma skutoffer emellan kyrkian och d:n pastorem. Alla bewillia att nu här effter procederes der *med*, som tillförenne effter gammal wahna och plägsedh.

7) Uplästes kyrkians räkenschap på inkompst och uthgiff, pro annis 1662 och 1663.

8). Behålna *pengar* i hufwudhkistan 68: 14 ör k. m.

9). Kyrkiowärdarna hafwa haft i löön 3 d:r tilhopa, och effter the hafwa stortt omack på åthschilligt sätt, blef *med* sochnens samptyckie öckt på lönen 2 d:r, facit 5 d:r tilhopa.

10). Alla bewillia widh cappellet, att kyrkioherden behåller så här effter som här till 10 m:r i löön för cappelens räkenschapen, och säja sigh aldrigh hafwa yrekt ther på, eller missunnat pastori den delen.

11). Konan Walbor Larssdåtter i Olssnääs, som nu någhra år borthåth haar stått uthan Herrans nattwardh af orsaack, att hennes saak haar huarken för werldzligh eller andeligh rätt kunnat afhielpas; men nu för hennes bootfärdighetz schull, böön och tårar effterlåtes gå till H. nattwardh,

sedhan hon haar stått 4 kyrkiodaghar på loco *peccatorum*. Dâch schall hon godhwillighen undergå sedhan civil straff . . .¹⁾ hon blif:r öf:rtijat hafwa bolat *med* een gifft carl, som . . .¹⁾

12). Uplästes kongl. ordningh om siälltjondh, effter d:n pastor beklagar sigh, att några af hans åhörare hafwa försnillat hans tjondh. Remitteras till tinghet, om the icke förlijka sig *med* kyrkioherden så mongha i denna handell ähra interesseradhe.

13). Förmantes almoghen göra rett tjondh af winterfischen, item att förlijka kyrkioherden för sköötfsche af huar bâth effter kongl. ordningh, och der the, som stadigt liggia i skiötfische, treschas, moste the tingföras.

14). När cappsboarne blifwa opstembdha till moorkyrkian, schola the upkomma effter doomcapitletz ordningh. Bönderna bekenna att the i förtijden *inthe*t hafwa hafft här widh capellet offtare gudztienst ähn huar 3 söndagh.

15). Then spetälscha i Olssnäs schall afföras när varnpt blif:r.

16). Prester och åhörare hafwa *inthe*t emott huarandhra.

Finströöm d. 18 Ianuarij.

1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som tilförenne, n. Hindrich Nilson, Erich Hinderson, Clemet Hinderson, Nils Anderson, Olof Bertilson.

2). Ungdomen förhördes och laas wäll.

3). Kyrkians brister ähra desse:

Kyrkiobalkarna någhra botas till muur och taak. Kyrkiofönster ähr itt borta och några rutor bortta söndrigha i

¹⁾ Bortrifvet.

huart fönster. Skoghen afhuggas. Iordhhöghen bäras borth som ähr widh wester dören. Träwärke i södra lukan borttagas och laghas hakarna. *Med* teckninghen foortfara. Wåpenhuset och sacristian kalckslåås och huijtlimmas. Båtar i wåpenhuset. Skrapcammar görs framdels.

4). Begärtes almoghen wille betenkia sigh huadh the wille unna sexmennerna för theras omack, men the kunna inthet komma öf:rens huarken sexmännerna ellr bönderna. Blef sagdt att sexmennerna settia up detta besuär iblandh puncterna som gå till herredaghen nu in majo.

5). Kyrkioherdens grafställe moste hållas rent, och icke häfwas tiärtunnor och annat onyttigdt schrap der på, och detta bewilliade sochnen hålla både nu och i tillkommande tijdher.

6). Almoghen bewilliar, att dhär pastor kan *med* tiden antagha een ungh prest sigh till hielp och lijsa uthi embethet, att the wela gifwa och hielpa honom huar och een effter sin rådch och ämne, allenast man han låther sigh nöja *med* theras gåfwor. Förmantes och der hoos almoghen att the inthet fördenschull afkortta herr Daniels deel.

7). Erich Hinderson i Godby *med* sin hustru, som nu andra gånghen hafwa förquefdt sitt barn hoos sigh i senghen, schola stå achter i kyrkian 6 wekor, och när dett talas af *predickstolen* om theras förseendhe, schola the ställa sigh huar för sin benck på knää. *Med* Erich blef remedierat, att effter han befans hafwa nekat hustrun någhra resor tilförenne taga barnet till sigh, så schall han man stå 3 wekor.

8). Upläsit kyrkians räkenschap på inkompst och utgiftt pro annis 1662 och 1663.

9). Behålna *pengar* i kyrkians hufwukista 39: 28 och in fisco communi 7: 24 ör k. m.

10). Lakan botas på vesterstufwu taket, golf lägges uthi österstufwan.

11). Almoghen förmantes afstå *med* högdt taal i kyrkian, och blef för them ordninghen upläsin.

12). Matz Nilsons stiftotter i Suartzmahra, som ähr belägrat i Stocholm, schall inthet för resa af landet, ähn hon fåhr tilståndh af häradzböfdinghen och befalningzmannen.

13) ¹⁾. Almoghen bewillia och unna pastori sin tertial af skuttofren så här effter som här till, och räkenschapz löön af kyrkian för sitt omack, att hålla och förfärdiga kyrkians räkenschap på inkompst och uthgiff och andhra längder som nödighe ähra.

14). Almoghen wittnar att pastor haar altijdh rådt om röwassen under Eköö och Hesselöö. Men Suartzmarerna wela nu tillwälla sigh samma wass, beropandes sigh på den konglige hoffrettens doom, att pastor behåller landet och dee andra siöön och wassen. Blef sagdt att the moste sökia i hofretten een förklaringh öf:r domen, och dher widh låtha begge parterna sigh nöja.

15). Ett lithet aflongt bordh à 3 *alnar* och carmstool och 2 säthen, schola uthi alla kyrkior förfärdigas och göras till prost- och biscopzvisitationz bruck.

16). Almoghen förmantes förlijka herr Daniel för wedhen, antinghen gifwa honom *pengar*, eller köra honom till caplans gårdhen.

17). Uplästes kongl. ordningh om klockare och caplanerne.

18). Prester och åhörare hafwa inthet emott huarandhra.

Den 20 Ianuarij vthi Hammarlandh med Ekröö cappel.

Kyrkiowärdar och sexmän samma som tilförenne.

Desse feel ähra funna i cappellet.

1). Kyrkiobalkarna schola botas till muur och taak innan tingh, ellr tinghföras. Kyrkiotaket schall tiäras på

¹⁾ I marg.: Vide 6 p. i Getha.

södersijden *med* våkenhuset, tilkommande sommar och köpas 4 t:r tiära till. Kyrkiobenkarnas bygningh upschiutas till tilkommande åhr. På kyrkiobotnet hugges håål att man kan see uthkasta snöö.

2). Cappelsboarna besluta och bewillia, att the wela komma öf:rens *med* kyrkioherden om kalk och tegell, item dagzwerke till schorsteen i nya stughan, när han kommer titt uth. Dâch blef nu i wisitation bewilliat af cappelsoarne, att the gifwa 15 d:r till teghell dagzwerke och murmestare löön, och der föruthan kalk så myckit der till kan behöfwat.

3). Drenghen i Ekröö som haar ächtat pigan, han tilförenne hadhe belägrat, schall bötha 10 m:r för sin fatigdom schull.

4). Uthi Ekröö torp finnas 2 spetelscha som hafwa stått 4 åhr i proof. 1 uthi samma by åhr nu i åhr satt i proff, i Storbyn åhr een spetelsch. Och besuära bönderna, att the spetelscha ähra owägna att umgås *med* the helbregdha, tagha waten i thes brunnar, klifwa öf:r klifstället, boo in wedh husen, gå dristigt widh och uthi kyrkian iblandh ungdomen, och ehuru wäll the blifwa förmante afstå *med* sådant dristigt omgenghe, achta the sådant inthet; blef sagdt att thet moste förbiudas på häradztingh, och thes huus byggias och settias något ifrå byyn.

5). Uplästes kyrkians räkenschap på inkompst och utthgiff widh capellet.

6). Behålna *pengar* i cappelshufwudkistan 33 d:r k. m.

7). Kyrkiowärdarna *med* pastore ellr sacellano schola ienka bänkarna på quinfolekz sidhan, och dett innan påsk.

8). Prester och åhörare hafwa inthet emot huarandhra.

Hammarlandh.

9). Förhördes ungdomen op widh moorkyrkian och laas ostraffeligh.

10). Uplästes kyrkians räkenschap på inkompst och utthgift, och ingen hade där emot.

11). Behålna *pengar* i hufwudkistan 15 d:r k. m.

12). Brudar som wijas *med* skrud, och föda barn 2, 3, 4 wekar efter wixlen, schola bötha effter kongl. och capitletz ordningh, den för almoghen blef opläsen.

13). Klockaren besuärrar sigh öf:r någhra bönder, att the *inthe* wela gifwa honom mehr ähn 1 c. säadh. Blef upläsit för dem kongl. m:ttz ordningh om klockare och caplanerne, och förmantes almoghen wara benäghen så emott klockare som *prester*, och der dhe icke hafwa råd h gifwa honom alt i sädh, the wela tå förljka honom *med* annat.

14). När klockaren om juulottan läser op kyrkiödören, så schall klockaren tenda up 1 ellr 2 lius till thes folcket församblas, och sedan när hela församblinghen ähr tilstädes, tå så mongha pijpar ähra uthi liuscronorna, och på altaret och *predickstolen*.

15). Blef sagdt att bönderna hempta *med* sigh lius Thomæ dagh till juulottan, eller gudztiensten begynner *inthe* förr ähn i daghningen, att man kan see förretta gudztiensten *med* dagzliuset.

16). Kyrkioherden klaghar öf:r hustru Göls, Olof skreddares hustru, att hon sitter på kyrkiobacken honom mehr till schada ähn gaghn, och will att hon schall sökia sigh annat bostelle; blef sagdt, efter dett tilförenne ähr af dömbd på häradztinghet, att hon flyttar *med* sina huus af prestens äghor, och söker sigh annat boställe.

17). *Prester* och bönder hafwa *inthe* emot huarandhra.

18). Måns Hanson i Boda klaghar på sin granne Olof Olson, att han haar öcknemnat honom, och kallat honom kråka, krockrygger, och att han schal ätha op *the* som ligger på backen, kählmonte etc. Olof sägher att mångha andra så i byyn som uthom byyn kalla honom *med* sådane otijdighe namn, och att hans förälrdar hafwa af afwundh haftt ett sådant ohöfwischt namn. Olof sägher

att Månses barn öknemna hans barn, kallandes them walpungar. Måns tygar ighen på Olof, att Olofz barn öcknemna ighen hans barn. Blef sagdt, att barnen schola ställas inför kyrkiorådet, och effter ransakan der the blifwa funne brotzighe rijsas af föräldrarna. Och att Olof och alla andra i sochnen schola afstå *med* sådana öcknam, och der the här effter komma ighen sattes wijte *med* theras samtyckio att the bötha första gånghen 1 rd:r, och der the komma andhra gånghon ighen, dubbelt up till kyrkian. Förmantes och der hoos hela sochnen att afstå *med* sådane och andre ohöf-wische namn.

19). Bönderna i Hammarlandh och Ekröö som betala herr Peer weden, gifwa honom 1 m:r k. m. för lasset, dåch köra Ekröboarne weden effter the boo närmast, men Hammarlenningarne *med* pengar betala.

20). Behålna *pengar* i fisco communi 17 d:r k. m.

Iumala d. 22 Ianuarij.

1). Kyrkiowärdar Erich Hanson. Olof ähr siuck. Sexmän Bertill Nilson, Peer Eschilson, Iöran Nilson, Erich Matzon, Iöran Nilson, Iohan Pålson, Erich Hinderson.

2). Ungdomen förhördes och laas största delen så när ostraffeligh, förmantes och där hoos beflijta sigh om ähn ytterlighare göra sin flijtt, effter hoos een part fans stoora feel. Bönderna giordhe presterschapet frij, att the på sin sijdha hafwa giordt sitt till, men felet fans hoos een part af förelldrarne, och eendels hoos sielfwa ungdomen. Och lofwade almoghen retta sigh och sina barn härutinnan.

3). Almoghen förmantes settia sina barn i scholan, och låfwade medh tijden, när Gudh wälsignar åhrswexten, effterkomma.

4). Kyrkians räkenschap på inkompst- och utthgiff war icke färdigh, och förebäär pastor, att han inthet haar kunnat förfärdigha räkenschapen, effter den ena kyrkiowärden war siuck; blef sagdt att m:r Johan schall någhra weckor här effter resa hitt, när kyrkioherden gif:r tilkenna rekenschapen ähr färdigh, och upläsa henne för hela församlinghen.

4 dagh påsch blef opläsit af hufwudhboken, behållit 230 d:r; i fisco c. 29 d:r k.

5). Lechtaren schall byggias i kyrkian nu nästkommande, will gudh, sommar, item ett lithet bordh, carmstool och tuu säthe låtha göras till prost- och biscopzvisitations bruuck. På lächtaren bygges manfolckz benkar, och titt schola sedhan måghar, drengiar och annan ungdom gå, som ähr kommen till sin lagha ähr, däch handla bönderna med pastore härom bäst the kunna sedhan lächtaren blif:r giordt.

6). Erich Hansons son Matz war nu icke tilstädes.

7). Båsmän Marchus Snabb i Torp, som war stembher af pastore till prostetingh att suara till sina exorbitantier, war icke heller tillstädes. Blef sagdt att kyrkioherden tingförer honom nu på nästa tingh.

8). Uplästes ordninghen för hela sochnen om inhyses folckz och båsmäns dagzwerke, giordh af *episcopo* Ioanne Tersero uthi Iumala biscopzvisitation med theras n. wederbörandoms godha bewillningh och samtyckio.

9). Uplästes gammel konungh Göstaffz ordningh om them som försu¹⁾.

10). Prester och åhörare hafwa slett inthet emott huarandhra.

11). Klockarena bådhe den nya och den gamla schola blifwa wäll förlichta, sedhan visitation ähr slutn. Och blef

¹⁾ Borttrifvet.

kongl. m:ttts ordningh om klockare och caplanerne upläsen för almoghen.

12). Bönderna besuära sigh, att the inthet kunna mehr här effter gå op till klockan att ringha, besynnerligheden om wintertijdh för stoor köldh schull, uthan begära att the motte få klockstrenggh nedher genom hualfwet, och effter gammalt bruk stå på lächtaren att ringha om söndaghar och andra helgdaghar. Men när the schu ringha för lijck, så wela the gå up till klockan. Blef sagdt, att dett blif:r dem effterlåtitt frästa *med* een stränggh, huru många år han håller, och när han blif:r något nött, kan han bortse-lias, och köpas een annan i stellet.

13). Lars Ehrsons hustru i Diurwijck haar trätt på kyrkioherdens piggha uthi kyrkian på den första böndaghen, och samma saack haar warit på tingh och är der ransakat; blef sagdt att hon schaffar och tagher ransackninghen af tingzprotocollo, och den betalar häradzhöfdinghen, och sedan kan uthslagh föllia i saaken, dåch effter bådhe hon sielfw badh och hela församblinghen badh för henne, gaf kyrkioherden effter förseendhet, *med* sådan förordh, att hon och andhra tagha sigh till waara för sådane och andre exorbitantier.

14). Almoghen förmantes hålla sina hustrur uthi acht, att the tagha sigh till wara för kyrkioglam, så före som effter gudztiensten, och wela the något tala widh, så kunna the göra sådant på kyrkiowallen så lenghe the behagha.

15). Om slechten inthet wela tagha den drengghen i Konungzöö, som är satt i proff och mistänckt för spetelschan, *med* sigh till Stockholm att låtha pröfwa sigh hoos någhon doctore, så schola the nu hafwas på tingh, och begäras assistence uthi denna casu af häradzhöfdinghen och befallningzmannen.

D. 24 Ian. Sundz Morkyrkia.

1). Kyrkiowärdar och sexmän samma som tilförenne.
 2). Ungdomen förhördes och laas så när ostraffelighen, förmantes så föräldrarna som ungdomen göra sin flijtt ähn widare, item settia sina barn i scholan.

3). Iakob i Gesterby ähr mistänckt för spetelschan, item Matz Hinderson i Finby, och ähra begge satta i prooff af hela församblinghen med theras samtyckio och bewilningh, och första wårdagh resa begge till [Stoc]holm, att låtha probra sigh af förfarne doctore.

4).¹⁾ kyrkiotaket på södhersijdhan bekas nu nästkommande sommar. Item een kyrkiobalck repareras, som inghen tilkommer, och der man inthet kan öf:rkomma någhon, som nys haar uptagit något ödeshemman, att han tagher på sigh att bota samma balck, så moste af kyrkian tagas så mongha pengar ther till behöfwes.

5). Fähuus 2 lofwa Öster- och Westermarcklagh nu i sommar will gudh uphugga och byggia. Capelstughan hörer skäricarlarna till, och hafwa bådhe i proste- och biscopzvisitation förr lofwat rifwa omkul henne, och upbyggia een ny i stället, och ähr icke ähn effterkommit. Herr Johan moste drifwa, att bönderna effterkomma sin lofwen.

6). Uplästes kyrkians räkenschap på inkompst och uthgiftt pro annis 1662 och 1663 och inghen hade något der emott att säja att någhon post war utthsluten.

7). Behållna pengar i kyrkians hufwudkista 7 d:r och 2 ör, och uthi fisco communi 7:16 ör k. m.

8). Kyrkians restantier ähra 18 d:r k. m.

9). Emellan prester och ähörare ähr inthet annat ähn een godh wänschaap.

10). Effter någhra klagha, att the stå förträncht i sina stoolar uthi kyrkian, lofwar kyrkioherden iänka ben-

¹⁾ Bortrifvet.

karna them emellan *med* dett snaraste. Huusfolcket, som tränga sigh i bondebänkiarna, schola stigha ther uth, och stå achter i kyrkian effter ordninghen.

11). Emädan wordig kyrkioheerden i Sund och sok-
 nenes fulmektige hafva efter then 10 punct i visitations
 protoccollet nu i sidsta prostevisitation riktigt och på orden-
 teligit sett then gamla benkefördelningen corrigerat sielfua
 bönderna til noijo och storste deelen bondernas hustrur,
 allenast några hustrur huusquinnor och legopigor ännu
 skola mootsträfua och sega sig ingalunda wela stiga uthur
 sitt wanliga rum eller bänk, så at endok klockaren, ja pastor
 sielff haf:r sagt them til, lijkuel stå the i sin olydna och
 hårdnackēhet, begärande for then skul til nesta söndag
 prostens adsis'ens¹⁾ Här på suaras så, at tilkommandes
 söndag b[egynner in]gen gudztionst förän hela församlingen
 är¹⁾. Och när the äro församblade stiger p . . .¹⁾
 stoor gången med the 6 fulmektige af soknen och opläser
 then retta justerade nya benkefördeclningen. The hustrur
 eller hustrurs män, som tå strax gå fram och tilbiuda sig
 wela gifua nesta kyrkiodagen thereafter wädjopengar $\frac{1}{2}$ rix-
 daler, stånde tå quara til thes prosten hörer thes skääl
 och förskaffuar honom fordenskap tijt och tädan och
 förlijke hans omak. Winna the af honom eller doomcapit-
 let, tå stånde quara och the som ringare skääl hafua med
 kyrkiogåfuor och bygningz bekostnad gå til lotten. Men
 winna the intet, tå skola the bota til ofuerflöd $\frac{1}{2}$ rixd:r
 halfparthen til kyrkian och halfparthen til benkefördelarenar,
 och än tå behålla thet tildeelta rumet.

Alla andra som iche gå fram och biuda som sagt är
 wadpengar eller gå bort uthur rumet och stiga tijt the för-
 ordnade äre eller blifua, them skola kyrkiouerderne 1 och 2
 gången wijsa uhr benken, tyt the förordnade äro. Lyda
 the iche, gör kyrkioheerden thet sielf, och förän the beuisa

¹⁾ Bortrifvet.

lydna begynes ingen gudztienst. Sedan gudztiensten på föregången lydna är beuijst skola the mootuillige stellas för kyrkiorådet och tå bota 1 dal. s. m. eller stå for kyrkiodören en kyrkiodag och intet slippa til schrift och aflosningh förän pengarna äre utlagda och the lofua lydna och boot och b.

Belangande huusfolk, båsmän och theras hustrur så retta the sig, om the iche kunna omsemias med sielfua bonderna, som äga benkiarna ther rum finnas, efter riksdrotzens resolution i then saken gifuen anno 1639 eller efter bruket i städerna. A . . . Saltvijk then 3 Februarij 1664.

Boëtius Muur.

Ehrwrydig H:r Prost.

Emedan iag är förordsakat för E:rs Ehrw:tt klageligen at tilkennagiffua, hurusåssom en förändring är skedt medh bänckerummen vthi Sunds kyrkia neml. i så mätto, at the bänckiar, som till slotzens logofolck haar legat, äro nu så förändrade:

1). Den bänckien, som slotzens legodrängiar hafua åhrligen stått vthi, huilken är den efftersta bencken wijdh twergången, åth söder dören, be:te bänck är nu fråntagen, och gifuit igen ingen bänck i kyrkian.

2). Pigebäncker som och åhrligen haar legat till slottet, och slotzens och ladugårdz pigor hafua stått vthi, är nu förordnat at jägmest. hustru iempte Finby hustrun, till sina egne personer, skall stå vthi; nekas inthet till, allenast den andra deelen af bäncken måste blifua aldeles till slotzens folck, och inga andra pijgor der vthi. Dok will iag tienstligen begära, at the som stå i samma bänck, måtte skee conditionaliter och inthet taga någon häffd ther aff, effter Finby hustrun i sal. Staphan Hanssons tijdh haar dem effterlåtit. Jag vppå min nådige h. grefuens wägnar begärrar på thet tienstligaste, at be:te bänckiar, må här effter som här-

till blifua aldeles oförändrade, men inthet effterlåtes at byg-
gia pijgebänckiar i tuu, som kyrkioherden och kyrkiorådet
hafua beslutit. Härom wentes E. E. gode disposition och
nest Guds trogne beskydd förblif: iag E. E. tienstwilligheste
tienare Johan Ifwarson.

Sedan min klockare afgick, rev. fautor, ähr mig
thetta uthspråk tillhanda kommit, ther iag effter book-
stafuen uthi E. W. breff förstog allenast wara tuist om bon-
debänckiar. Mitt wäälmenta råd h är, at så ther i Sund
som i Saltwijk och Finström, mykit fogeligen konungsgår-
darna handteras, at icke någon onödig förändring uthi the-
ras deputerade bänckiar skeer, vthan huadh böndernas bän-
ckiar wijdkommer och andra cronones betiente, som icke rö-
rer slotzstaten och thet greffl. folket, ähr een särdeles saak.
Kan så hända en greffue, eller en annan hög herre ther
warder residerandes, som haar hoffmestare, secreterare, book-
hållare, stallmestare etc. Sådanna behöfua rum och heela
bänckiar på manfolcks och quinfoleks sijdan, och fördeelas
således inga andra i samma rum uthan på wilkor, vthan
hwar byy och gård, haar sina wissa rum annorstädes, dok
stå the i inbygda bönckiar effter sin persons wärdigheet
medh omsemiande och loff tå rum är, och elliest wijka till
sin gårdsbänck. Ingen neckar h. befallningsmannen och jäg-
mestaren och theras huuswärdna. Kanskee i framtijden bo
the i en annan sochn. När thetta wärket på nytt öffuer-
slås, så kaller inspectoren på sin herres wägna, och låter
mig wetta dage(n)¹⁾ skall M. Johan sendas heela
hopen till hielp nomine mes et co¹⁾ och i medlertijdh
opläses inthet mina gifna order. Vale et fave . . .

Ex Saltwijk 3. Feb. 1644.

. . . . o¹⁾ tuo Boëtio [*Muur.*]

¹⁾ Bortrifvet.

An. 1664 D:ca Sexagesimæ. Saltwijek.

1). Kyrkiowärder och sexmän samma som tilförenne.
 2). Förmantes almoghen och besynnerligh the, som inthet hafwa köpt sikh böcker, att the köpa framdeles, och låtha lära sina barn läsa etc.

3). Mältlafwen obrukeligh. Tackwedhen som odugligh ähr, och droppen på spänbodhen och bårstughen, besichtas när bartt blif:r.

4). Snöön schall grant borttsopas med thet första af kyrkiohualfwet på alla rum, och up i tornet allestans. Klockstrenghen ähr suagh, och köpes hampa nu nästkommande sommar i Stockholm eller wåhr uthi Michelsmarcknadh, eller biddia lagläsaren i Degerby köpa. Kyrkiotaket på nårsidan moste framdeles af nyo spånas. Spåån 10 på man, måste i medler tijdh huggas, item bräder å 8 aln, och lappas taket på når sidhan. Men nu nästkommande sommar moste tiära köpas, och tiäras tornet och södersijdan på taket. Steghträä och spolar der till hugga 3 af Lambersöaræ, och göra steghan färdigh, och ähra derföre huar sin dagh frij, uthi sochnhualfwet. Den andhra steghen göra åsgårdarna och Vastböle bonden. Togh länas af andhra kyrkior. The söndrogha kyrkiobalkar till taket och någhra till muur moste med thet första botas. Dören till frubencken göras widare, item sätebräden taghas effter majoren Fotangels begäran, effter benken ähr myckit trångh.

5). The bönder som låtha sina små gossar wettandes eller williandes gå på lechtaeren, och inthet wela hafwa dem med sikh att stå widh sina benker på kyrkiogolfwet, schola straffas och gossarna om the ähra olydighe, schola settias i stocken.

6). Üthi quinfolckzbenkar schola 2 af gården gå, effter som beslu[tit] och belefwat ähr tilförene, och komma flere, stånde anten baack i kyrkian, eller på golfwet. Huus-

quinnor schola inthet trängia sigh uthi bondehustrurnas benkiar, uthan stå achter i kyrkian.

7). Ehrich Peerson i Strandh lofwar stigha uthi benken effter den han tilförenne haar stått, och så få presträngarne stå tilhopa uthi benken framföre, huilken benck blef bewilliat af sochnemännerna till prestegårdz drengarna.

8). Uplästes kyrkiones räkenschap per a:o 1663 på inkompt och utgiftt. Behålne pengas i hufwudkistan 212: 22 öre; i fisco[*communis*] ¹⁾ 5 öre k. m. Vide 10 puncten.

9). Bäärklädhe bejaka bönderna wela nu med dett första köpa, och framdeles schall uthi een sochnstemma upschrifwas, huru myckit huar lofwar contribuera der till.

10). Gambla restantier: Hindrich i Laffo 3 teliesternar. Enkian i Eden jern 1 Ø . Sexmans gelden öfr Westanfiälén 7 m:r för 3 $\frac{1}{2}$ tunna kalk. Hindrich Erikson i Nääs betalt kalk 1 span och 4 öre. Restera Hindrich Eskilson i Hiortö och Zachris arfuingar i Åffuanåker. Simon båsman i Bertby rester 10 m:r. Nya restantier: legerstelle för Bengt gubben i Saggo 5 dal. och 16 öre för ringning. Item testament 1 dal. Hind. Olson och Hindrich Joranson tilhopa rog 3 halfpan, Eskill i Solis gubben testamenterat korn 4 cap. Hind. smeden i Bertby 3 dal. på wijnsäden.

Seliesaker.

1). Predikstols gamble himel utbiudas och förselias högst man kan ifrå 20 dal. til 12 ell 10 d.

2). Målare fergor i skåpet. 3). Liustaka, gamal, skal wärderas.

Thessa restera än kyrkiogåfuor.

Erik Larson i Kermanö 3 dal., h. Marg., enkian i Eden 2 d., Cnut i Toböle 1 dal., Anders i Boxo 1 dal., Clemet Jacobson båsman i Bertby korn 3 cap., Erik Michelson i Ranxby 1 dal., Rasmus i Okarby 1 d., Clemet

¹⁾ Borttrifvet.

Cnutson 1 d., Johan i Lapsböle 1 dal., Erik Person i Eden, när han besöktes på sin sottesäng 1664 in januario, berättar h. Nils hafua lofuat en 3 stuut i test. om han skulle döo. Efter han en gång skal döo så moste han bestå, om han lägz i Saltvijs kyrkiogård.

11). Kyndermesso dag i soknstemma blef afsagt at Staphan klockare

1) blef allenast tagin til proff och aldrig insat; 2) efter kongl. ordning är oduglig, ty han kan intet opschrifua huad opläsas bör på predijkstolen som är skutoffer, siuka, och andra lengder göra redo före; 3) ligger ofta siuk af flener och rosen, när han best behöfues i kyrkiotiensten och sielf gå med breff; 4) kan intet siunga och akta ver- serna; 5) pastor haar och beslagit honom wara falsker och andra fehl funnit ett långt register, thet han intet utnemer med mindre omtrenger. Och efter han til kyrkiowaktare är tienligare än til bonde, så råder soknen antaga honom allenast the försuara honom för rotering och mönstring. Och kunna icke the, så kan pastor försuara honom under preststommen Fremanby ödeshemman efter h. k. m:t består legofolk för bygningen wid slottet.

2) Hindrich dieknen voterade pastor på i soknstemman til klockare, och har soknen någon better, skola the presentera innan wårfrudagen, elies tilsettes then andra.

12). Pastoris förstreckning som soknen haar oförlijkt omtaltes intet, utan kan opläsas på annan tijd för huart partij i sender.

13). Kyndermessodagen uthi offentlig soknstemma oplästes consistorij ordning om skutoffer och dukoffer.

14). Moste i soknstemma påminnas at bonderna angifua rät quijktijond och betala à 4 öre thet öf:r och under tijo öre efter Örebros tijond ordning.

15). Grannarnas brot 1659 och 1661 om löfquistning moste de novo påminnas på tinget at prestbordet får wetta kerfuetalet, wäden, och wederlag för skogzhygge. Se-

dan för the 6 stockar och 2 bohlträ Erik i Boo hög, men trotsa the, så plikte efter lag.

16). Kornsädz attesten spars til en annan visitation och biscopsting.

17). Blef offentlig sagt at pastor orkar intet lenger wara kyrkiouerdernas dreng, utan ifrå dato skola the hålla lengder på alla ordin. och extraord. inkompst och utgift, them opkräfa sielfua, men när åhret är uthe, skola the lefrera pastori samma lengder, sedan bör pastoren efter kongl. privilegia låta förferdiga rekenskapen och i rätta posituren inschrifua i kyrkians book, och med honom, som thet gör, skola kyrkiouerderna accordera och betala såsom omaket är stort til innan prostevisitation, dok om then rekenskapslönen skal tagas af kyrkiouerdernas löön eller aff kyrkians pengar sökia the schrifteliga order af h. h. bisp. Och at ingenting af them må försummas, förgätas och förnellas, skal pastor hålla opsikt och gegenrekning. Thetta öf:r hela prosterij.

18). *Zachris och Marcus* ¹⁾ togo d:ca sexagesimæ sin plikt, men Anders i Lamansby nya brot är remitterat til politisk ransakning förän han settes i stocken och står openbar schriftt.

19). Uthi thetta åhr hugger hela soknen 2 nya stall. Flere besuär hade huarken präster eller bönder.

Anno 1664 then 22 Februarj hade the eländigha thesse besuär och klaghomål in för prosten.

1). Bekände the 7 perssoner, som än lefua, sigh hafua inghen brist på Gudz ordh, sampt höguärdigha nattuarden.

2). Icke heller någhon brist på sin spissningz uthdelande.

¹⁾ Understruket i originalet.

3). Strumpor manglar för dem, item linkläder. Blef sagt att her befallningzmannen wille thetta medh thet första beställa.

4). Bastufuan heelrutin til wäggiorna, samt trädet nederfallit uthi husset, så att the fattigha hafua inthet fådt bränna bethet af sigh på itt $\frac{1}{2}$ åhr.

Blef sagt at her befallningzmannen uille medh thet första härom beställa, att the kunde få huss.

5). En stufua ähr heel och hållen förderfuat, så att inthet folck kan vistas i henne, den andra, som the ähre uthi lutha båda rösterna, att the fructa inthet annat huar timma och stundh än tacket skall falla neder och slå ihiäl dem, och alla sina kistor och drykes tunnor hafua the huggit sönder och lagdt på gålfuet att gå på och ormarna krypa in allestädes till them nätter och daghar, att the inthet töras sofua alla i sender. Förmodas att her befallningzmannen beställer härom, så att the kunde få ett annat hus.

6). Begära the att hospitalet kunde kunde flyttias ifrå sådan aflegen ort uth i haafuet på en annan ort som passligare ähr in åt landet, der slächten och andra gudfruchtigha under stundhom kunde någhot få sända them effter alla huss ähre nu förfalne och måste på¹⁾ vpsättias. Thetta wille h. befal. andraghas för h. n. welb. landshöf. och p.

7). Begära the så lenge hospitalet är på samma stelle få niuta Föglö sockens julkåst, till miölk, färsk fisk och annat färskt, uthan theras ordinarij förtäringh, effter the ähre så hetzsighe af sin siucka, och altidh ätha den tårta och salta maten. Efter almogen och thetta begärer, så samtycker prostenz, om h. befal. och wil samtyckia til thes h. n. welb. landshöf. resolution sendes.

8). Begära the båth, så wela the med honom sielfua förskaffa sig färsk fisk eliest wela the hafua salt fisk effter statenz. Thetta står til befaln. huru wijda han kan hielpa them hoos welb. landshöf.

¹⁾ Bortrifvet.

9). Elkar, drykeskäril sampt dödkista och några månars kost haffua the siuka inthet hafft medh sigh effter prestens befallningar. Bleff sagt at presterna och kyrkionnes förmän skola komma på böter, om här efter försumas.

10). Medh vedh kunna the inthet hiälpa sigh under 25 famnar. Thetta disponerar her befallningsmannen om.

11). Begära att them kunde effterlåthas the penningar, som kunna gifuas af högga herrar i hamnarna. Blef sagt at the siuka motte wara tilfrijdz med welb. landzhöf. disposition och the gode herrars order, som gifua pengar. Theras tienare skola hafua sagt; om min herre och fru wijste, at the älendige iche enskijlt finge, få sende the intet, ty på sådan disposition bedia the siuka . . . them, som gifua.

12). Begära the få enskijlt niuta almossegåfuor som sända¹⁾ landet. Bleff sagt at medh julkåsten kan inthet ske för förbod skul, uthan huadh presterskapet gifua på andra tijder, wil prosten skrifua dem til.

13). Begära the siuka få wederqueckia sig med någon better bespijsning på the 3 stora högtijder, til maat och dryk, än daglig skeer, thet somliga åhr beståt är och nu afskurit. Prosten efterlåter på sin quota om h. befall. wil samtyckia at huar person får en wis portion, som förr beståt är i then kongl. rekencamaren.

Folia föreståndarens förra inlagde besuär.

1). Begge stugurna med baakugnen til taak, weggiar och golf äro aldeles oduglige, så at presten uthi kalla tijder moste taga quarteer i röökporthe.

2) Behöfues boskapshusen reparation och ömsas på annat stelle.

3). Brygkäril wil han intet hålla för så ringa betalning.

¹⁾ Borttrifvet.

4). Behofues wara gärdzgård på sitt förra stelle, then siuka i wädlosa opbrendt hafua.

5). Behofues bååt såsom för thetta skedt är, at föra the siukas köör emillan klipporna, och til theras ährenders utreesande.

6). Kumblinge undandrager sig gifua wäd och juul-kost emot welb. landzhöfd. befallning.

Pastor loci skal åhrlig retta sig efter then 11 p. i hospitals instruction.

Boëtius Muur.

Anno 1664 then 25 Febr. hölts visitation i Fögel.

1). Kyrkiouerder och sexmän the samma som för.

2). Förhördes ungdomen och hafua något förbettrat sig. Blef sagt och lofuat at the skola hålla them at lära läsa i book och gå til presternas förhör med större flijt.

3). Oplästes kyrkians rekenskap och är behållit, sedan kyrkiouerderna finge sin löön, 6 dal. uthi hufuudkistan.

4). Hamnstockspengar är befalt lefrera foreståndaren i hospitalet och taga quittentz och quittentzet gifua befallningzmannen.

5). Kyrkians brister äre thessa: kyrkiobalkarna sunnan til skola reesas op och stella starka stoder emot, eliest falla the omkull och thetta skal skee strax tiälän är uhr jorden; som äga brädlösa [*kyr*]kiobalkar [*ske*]la innan [*ne*]sta ting as eller [*t*]inget ankla The 4 o. med kyrkian ll . . . the bönder, som inthet hafua sin feldna. Waknhuuset haar söndrugt golf, och moste the rutna tilior utbäras mitt för dörarna, eller legias innerst wid wäster wäggen, holen igen muras och renna göras ofuan på taket ther watn och snö inkommer och borttröter golfuet. Botn och wåknhuus döör framdeles. In uthi kyrkian moste i wåår

lagias i gången innom stoor kyrkiödören och i gången wester uth teliestenar och köpas af kyrkians *pengar* så monga behöfuas på the ställen gången är betekt med små flijsor eller bara mullen. Samaledes steengolf öfuer hela kyrkian ther folket stå i mull och på rutna brädändar, eller klabbar. Och skole kyrkiones förmän göra förslag huru monga tiljor behöfuas köras, och strax tilseijas, at the föra them hijt, förän fööret bortgår, och ijsarna än bära. Wäggiarna itt annat åhr rappas och huitlimas i kyrkian, sacristien och wåkenhuset, sammaledes sacristien brädas westan på och lappas östanpå, sedan beckas med tornet, thertil aldraforst tiära behöfues köpas, och bestellas til hösten kyrkiosnickaren ifrån Finström.

Omsider öfuertalte prosten them, at schaffa sig teljesteen öf:r hela kyrkian, och anteknades in moot halffua soknen, som med första öppen watn lofuade förähra teliesteen somliga 2, 3, 4 och somliga 8 st., och behöfues mehr wela the i soknstemman och flera låta anschriua sina namn.

6). Prestgårdz fehl på husen med dråp, är taken i sädesladun, bastugun, stallet, soknstugun, borstugun. Til fåårhuset lofuades stok 10 all:r och föra fram tilkommande måndag. Bagarestugu vgnen och skorstenen skal och botas.

7). Huart skutlag förän the åtskilias tilhopaskiuta ofra och kyrkians deel schrifues i kyrkians blad och opreknas af predikstolen, så ofta samma skutlag gifuer, men presten sin deel efter gamal seduenia lijka moot kyrkian gifuer ofraren i handen.

8). Wijnsäden sökes efter markgången huart åhr för sig, och clarerar h. Lars för spilcapporna ifrå 1658 eller therom skaffar sig beskeed ifrå consistorio.

9). Wijnsäden 1662 11 dal. och 1663 13 dal. beuiljade hela soknen selias skal.

10). Kyrkiouerterna bestås sin löön 6 dal. när intet fehl fins i syslorna. Prostegåfuan gaff prosten per an. 1662 och 1663. Rekenskaps löön wil ung h. Erik hafua.

11). Benketrengslen rettar pastor, lensman, kyrkiones formän och några af gemeen man som¹⁾ fulmektige.

12). Teljestenar til golfuet lofuade en stoor hoop, och the som restera, kan drifuas uthi soknstemma.

13). Tiära til tornet köpes 6 tun. i sommar och bekas effter höanden Olai tijd.

14). Kyrkiowaktare skal förordnas nu strax och lönas af soknen.

15). Oplästes hamnstoks ofret wid Degerby och Brotö pro anno 1662 20 dal., 1663 är 12 dal. k. m. noch 10: 20 $\frac{1}{2}$ etc. och sedan retta föreståndarenar sig effter then 4 puncten.

Lemmeland hölts visitation then 23 Febr.

1). Kyrkiouerder: Jacob Simonson, Michel Erikson; sexmän: Maths Nilson, Erik Nilson, Peer Sigelson, Daniel Jngemarson, Cnut i Lomparby.

2). Maths Jacobson i Norboda, Maths Olson i Norboda kyrkiouerder wid capellet.

3). Vngdomen förhördes och lose wackert en stoor deel och the andra lofua bettra sig.

4). Almogen begärer at ungdomen i skötfisktijden skal forhöras for tijdgården, och lyses af predijkstolen sondagen före.

5). Behållit 123: 16 moorkyrkian, och capellet 34 dal.

6). Kyrkiobalkar brädlösa, pelare 2 wester på brädas och beckas, rappas och huitlimas, wäggjar och gaflar panelas op under taket, slå bort steenpelaren wid altarefönstret och fönstren äre giorda redo, lektare framdeles och

¹⁾ Bortrifvet.

fönster ophugges theruthi och itt annat muras igen. Til steglucan förbettrande på högden och bredden lofuat tegel några bönder. Wågnetuset dören göra wakra, yplingen lagas när kyrkian panelas.

7). Capiteen Johan Olsons Berg begärer nya capellet opsettias skal wed Suinbroo, effter ther är sandjord, och ligger i skutledan och för gränboar, huessingzboar och Haddnäs at komma tijt med båat något närmare, än til moorkyrkian. Loffua och hielpa stockar. Capel kan hafua flera intrader af hela Österbotns leeden, och the landz skutor, som ferdas genom Lomparsund kunna komma med båat etc. Här på hafua bonderna i capellet gifuit bomerken och nu ångra sig. Emoot thenna begäran suara norboar Erik Person, Maths Olson, Michel Olson och Maths Jacobson bekenna ful hafua gifuit bomerker och bekenna ingen hafua trugat them, men sei ja at wägen är mehr än dubbel lenger och wela nu intet samtyckia. Lumpoboar Clemet Johanson, eij gifuit bomerke, gifuit sig tilfredz, Abram Mathson, gaf bomerke, Olaf Månson, war oij tillstädes at gifua bomerke, men gaf sig tilfredz, om öfuerheten pålegger; Lomparby Cnut Larson, håller olijkt, men sonen haar gifuit bomerke som står för hemmanet, Lars Erikson, gifuer sig tilfredz, Johan Jacoson, geer sig tilfredz, Erik Isaacson, borta, Erik Jacobson, borta, Hind. Erikson, lång wäg; Clemetsby h. Måns suarar moste gå tijt bonderna gå, dok säger han wägen for presten wara omöijelig, som i kyrkian moste wara forsta man. Norbyggiare sade at the kan intet stå lenge på thet stelle, och stor kyrkio försummelse. Huessingzboar somliga lofua bygia halfparthen moot capelsboar, somliga intet, och somliga föra stockar så lenge capellet kommer op. Granboar alla lofua 2 stockar på mannen. Krokstaar gifua sig tilfredz.

8). Soknstugun taket lagas med näf:r och takued, farstugu lagas med thet samma. Lumparlenningarna höladutak botas och stalstaket.

9). Olof Hanson i Jersö angiffr Daniel sexmannen at 4 personer wore hemma från kyrkian på store böndagen 1663. Remitteras til tinget.

10). Daniel i Jersö föreståndare wijd Nyan 1663 skal lefrera 14 m. til h. Lars. Item Maths Märthenson, förest. wid Rodan 6 dal. 12 ör lefrerar h. Lars och tilsettes Peer Sigulson och Maths slap ther ifrå.

11). Klockaren Hans Erikson skal stengia sina gilla gårdar kringom engen han brukar med Norby och beta med små boskap.

12). Klockare haar tilhopa med Norby eng til 3 enbät las små, och sedan en haga, som s. h. Jöran lät sin son bruka och kom under prestbohlet genom thetta tilfelle, men förr hade klockarenar. Soknen wil klockaren skal få igen hagan. Pastor suarar at han haar icke ett las äng och flere fremmande hästar köra til honom än til klockaren, och wil icke mista, efter 4 pastores hafua brukat samma haga gillas til 2 eller 3 las enbet, eller itt got släde las, Remitteras til h. h. bispem, efter thet kallas kyrkiojord i tingz attesten. Item fruktar soknen, at thet kommer ifrå kyrkian. Klockaren gifuer och utlagor til cronan af jorden, så må han och bruka.

13). Är gamle ordningen om notdragning på söndagar gillat i solnedergång ¹⁾ eller böta 1 daler til kyrkian.

14). Hindrich Erikson i Lomparby klagar på h. Måns strax han fallit på knä til skriftt, seijandes nog weet iag huad carl du är i titt huus. Efter han inga witne hade, så oppskötz til tinget at the ther göra eed, om han witne få kan.

15). Capiteen förklarade om cattungar, at aldrig haar han haft cattungar och burit them på faat, och aldrig hafuer almogen tagit kyrkiones pengar och köpt någon oxe och skenkt capiteen, utan om the wela skiuta tillhopa råda the före, och komma intet kyrkioheerden wid. Eij heller

¹⁾ Ordet »sol» antydt med märket ☉.

haar capiteen begärt oxar dagzuerken eller andra hielpen, uthan the hafua giordt af en frij wilia. Alla giorde capiteen frij, och wela gerna hans huus skal wara frij för sådana smito. Bekenner intet wara förlåtit huad capitlet angår utan particular brot. Sedan kyrkioheerden wille wara billig i sina opbörder, och huad öfrheten haar lagt på them, som möijeligt är emotsträfua the iche och blefuo rättade om brudgåfuor, lijkstolar, soknbod, wixl*pengar*, kyrkiogångs *pengar*, opsång.

16). Skötfiskiare som kunna bära fersk strömming i prestgården, skole bära. The andra gifua efter kongl. ordning en ferd saltad ströming af båthen.

17). Höknippan i schriftholdet, som bönderna hafua burit til prestuerden, och prestuerden för i prestgården, bör intet skee mehr, och samma höknippor haar prosten förbudt åhret effter pastor tijt kom.

18). Berettas honom dryckenskap elska, och theraf flyter alt ont; therföre alle befrukta sig, at han intet håller någon förljknig, såsom och i embete göra excesser för altaret och i predijkstolen; dok lofuade the, ther han håller, alt förlåta thet them tilstår, allenast uthi capitels saker är förbehållit, at göra huad them synes, som angår kyrkian etc. Allenast kyrkioheerden kende sig skyldig i somt, och bedies före will hela församlingen gifua en schriff med honom til capitlet och therpå pastor gifuer en revers igen om sitt löfte ther han här efter igenkommer.

19). Pastor berättar märklan sittia löös i kyrkiokistan, then han hade nyckel til, och Hind. Davidzson i Flaka skal hafua gifuit 5 dal bötes*pengar* och lefrerat Jacob kyrkiouerden samma *pengar*, huilka Jacob eij mins, sammaledes 5 dal. legerstelle *pengar*. För thessa *pengar* och lösa märklan, effter s. h. Isaac hade samma låås och nyckel, är til kyrkiouerdarne stora mistankar, effter the och skola legia från sig sådana *pengar*, sammaledes hafua nidstoppat *pengar*, när huarken pastor eller någon seer oppå emoott præpo-

siti gifna order. Och efter alla tro alla presterskapet at the stiåla, så tro och presterna bönderna intet better. Therföre är best holen igenslås och capiteen haar en nyckel och then betroor i sin frånuaru then honom synes, och alla pengas bäras i sacristien af debitorerna, och i allas närnuaro inlegias och uttages.

**Anno 1664 d. 8 Maji hölttz visitation i
Kumblinge Moorkyrkia.**

1). Ungdomen förhördes och laas temligh wäll partes catechismi och största delen all uttydningh der öf:r.

2). Kyrkiowårdhar samma som tilförenne, men Jacob Sifferson will nu gärna slippa dett embetet, effter han ähr owis på, om han fåhr lenghre blifwa widh hemmanet. Item sexmän samma som tilförenne, men Peer Olson i Seglinghe sattes i sin faders ställe, effter fadren ähr aldeles odugligh, och eliest uthgammal.

3). Behålna pengas i hufwudkistan — 121 d:r. Uthi fisco communi — 19 d:r.

4). Wijijnsådhen lefvererar pastor kyrckiowårdherna, om hösten den the sedhan förÿtra på besta sätt, och derföre köpa wijijn så longt det räcker.

5). Beckennes bruuck aflägges, men den som will gifwa een peningh när han går till Herrans nattwardh, så legge den på duken och samma pengas höra kyrkioherden enschijltt till, effter bruket på andra orter.

6). Presterna och åhörarena hafwa inthet emott huar-andhra.

7). Zacharias Anderson för sitt tiufwerij widh kyrkian och olydna sampt föracht emott kyrkiorådet, att undergå theras doom een kyrkiodagh sittia i stocken för sitt bråth, moste sittia i stocken nu sålunge visitation ståår

och nästkommande söndagh. Men ther han treschas tå och eliest kommer ighen, moste straffet dupleras, eller anklaghas för häradzretten.

8). Förmantes huusbönderna och föräldrarna hålla sina barn och tjänare till att ställa sigh wackert uthi gästebodh, oå stoorä högtijdzdaghar, inthet öknemna folck, öfwa trätor och slagsmåhl etc.

9). Benckschiffte på quinfolckzsidhan lofwar clor'ss. pastor ienka med thet snaraste etc.

10). Fåårholma kyrkiobalken ähr aldeles odugligh, och Peer Hindersons balck i Åfwa. The andre förmantes botha och widh macht hålla sina balkar till taack och muur.

11). Seglinghe och Änklinghe boar lofwa nu strax een af huar by up till Ålandh, att förnimma huarest the kunna få köpa een stugha, och henne thädan strax föra, och upsettia nu i sommar. Mem huar the trechas, moste the tingh föras.

12). Kumblinge boas lofwa förbettra och botha sitt stall och höladha etc.

13). Kornladhan som änklingeboar böra hålla, ähr nästan odugligh och lofwa reparera med thet första.

14). Huadh kyrkioherden haar kostat på bårstughan, lofua sochnemännerna betala, sedhan dett blif:r uthrecknat, huru mycket dett löper på huart mantaal.

15). Till klockarens löön lofwa the lägga 1 cappa säadh, och altså henne således förbettra.

Brendöö d. 10 Maji.

1). Ungdomen war mestadelen bortt, och the som wore tilstades, lose ostraffelighen.

2). Kyrkiowärder samma som tilförenne.

3). Wijijnsäden lofwar dn. pastor lefwerera kyrkiowärderna efter thenna dagh etc. Och besuära sigh kyrkio-

wärdarna, att the inthet kunna komma til wägga hempta wijijn i Saltwijck, och derfore will inghen tagha emott thet embethet.

- 4). Beckennes bruck blef aflagdh.
- 5). Behålna pengar i hufwudkistan 58 d:r k. m. och i fisco communi 17 d:r.
- 6). Presterna och åhörare hafwa inthet emot huarandra.
- 7). Sexmennerna förmantes hafwa upsicht huar uthi sitt sexmanedöme med them som försumma gå i kyrkian.
- 8). Stock moste göras widh capellet.
- 9). Förmantes almoghen byggia och botha sina kyrkiobalkar. Item byggia ott beenhuus thet the lofwadhe. Item föra sandh på kyrkiogårdhen 6 lass huar bondhe.
- 10). Iurmo boar lofwa nu strax reparera stegerhuus schorsteen.
- 11). Cappelboarna lofwa betala d:no pastori huadh på theras quota löper för dett dn. pastor haar kostat på bårstughan.
- 12). The som restera tionden åth kyrkioherden, lofwa betala.
- 13). Lappboar och Asterholmarna lofwa botha sitt fåårhuus i Koschenpä.
- 14). Fische- och Biörholmarna botha ighen sitt fåhuus.
- 15). Uplästes kongl. m:ttz ordningh om caplanernes och klockares rettigheet, och lofwar almoghen öka 1 c. säädh till *presten*¹⁾ och klockaren.

Anno 1665

hölts visitation i Finström och Getha 12 Febr.

1). Samma kyrkiouerder och sexmän som i förra åhret.

¹⁾ ?

2). Förhördes alla hustrur, bosmän, gifta och huusfolk. Men bonderna blef sagt at the skulle förhöras efter beslutet och få ransakas om alla wore tilstädes.

3). Beuiliade almogen hugga pastori en halmladu af prestebohls skogen och optimbra, men pastor lofuade lägja halmen til.

4). Matthiæ dag lofuade pastor hålla soknstemma och besiktning om the små fehl som kyrkian och prestgården hafua och i thetta åhr skola botas, och blef befalt sådant här effter låta skee för visitation åhrlig och huussyyn åtminstone huar 3 åhr sammaledes stor visitation. Item benkefördeelning at förnima om almogen wil flyttia tillbaka, item lektare.

5). Pastor förfrågade om almogen är pliktig gifua tijond af näät och rysjor om wintern. Thetta blef almogen beuijst af monga kongl. breff, som oplästes, och blef sagt och lofuat retta sig therefter.

6). Sedan blef sagt bindas $\frac{1}{2}$ aln tiokt alla band efter alenningarnas begäran och landshöfd. beuilning och sedan justera halmkerfuarna at the iche äre för små som the föra til prestgården.

7). Blef opläsit kongl. resolution och landshöf., at båsmän och huusfolk äre pliktige gifua påskpengar.

8). Behållit i moorkyrkian 81: 27, vthi capellet 79: 10. Uthi fisco communi wid moorkyrkian 12 dal.

9). Wid capellet skal oprettas *fiscus communis*.

10). Wijijn söt och surt gör them lijka huilket prosten wil hempta och lofua betala effter Stocholm at prosten ingen skada skeer.

11). Prester och åhörare hafua intet något emot huar andra.

Copia af brefuet til h. Carl om h. Kirstin Lasses hustru i Grelsby: Emådan hon iche annat wijste, än iag hade schrifuit E. W. til, at hon skulle wijka sitt benkerum helst mådan bönderna i går hafua sagt henne til,

at hon skulle gå tädan, så är best intet legia sig theruthi utan H. G. N. wilia, tilstånd och befallning, effter hon skal hafua ståt theruthi mädan konungzgården senast war under cronan. Actum Saltv. 21 novemb. 1661. P. S. werlhen är vnderlig, när man menar göra grefuen til behag, så kan uttydas, at thet är til största mishag. Therföre råder iag E. W. intet legger sig ther uti. Om ei arrendator eller så som grefuen hafuer gårdarna på förlening behaga theras folk skola stå i thet och th[et] ¹⁾ rum, hu[ru] kunna wij strijda ¹⁾ emot.

Hölts' visitation i Hammarland och Ekerö 14 Febr.

- 1). Samma kyrkiouerder och sexmän som förr.
- 2). Ålderdomen borde förhöras, men thet owanliga stora oföre hindrade at inga flera kunde komma än bonden i gården. Generalmonstringen tog och bort then visitation, som war i Ekerö deputerat.
- 3). Wijijsäden i Ekerö 3 tun. å — 10: 9, och therföre köpt 13 kannor wijijn å 2: 5, löper 28: 1, oblater för 2 dal. 28 ör.
- Wijijsäden i Hammarland 4 tun. och therföre köpt 13 $\frac{1}{2}$ kanna wijn å 2: 5, löper 31: 13 $\frac{1}{2}$ ör. NB. på Hindrich löper 9 d. 3 ör tunnan, men på Peer Sigfridson löper 6 dal. 20 öre tunnan.
- 4). Behållit pengar i moorkyrkians hufuudkista 42: 10, in fisco com. 13 dal.
- 5) ²⁾. Behållit i capellet 65 d. 16 ö. Bötespengar af 2 drengiar å 1 rixd. och 3 drengiar å 2 dall:r, huilka må föras på rekenskapen 1664, på huilket åhr the hafua brutit. Eliest förnimma af kyrkiouerderna, om the 6 dal., som

¹⁾ Bortrifvet.

²⁾ Nummern bortlemnad i orig.

gästgifuaren sade wara gifne 1664 til kyrkian, äre inlagde i kyrkians hufuudkista, at the motte än opschrifuas i kyrkians hufuudbook.

6). Blefuo kyrkiouerderna Maths och Jacob afsatta, iche allenast för sin wårdzlööshet om kyrkiones offerkista, at låset war så illa fäst, at en pojike haar utdragit en spijk några dagar efter kyrkiones *pengar* wore utreknade af r. pastore och them in utbi hufuudkistan, utan och sedan Jacob lät laga låset, framwijste bönderna i *visitation* 2 spjkar, som intet better voro tilnaglade, än at the kunde utdragas. Blef afsagt at the och klockaren moste på häradszinget wäria sig för misstankar skul med cedgång. Thenna puncten lefrerar r. pastor schriftelig häradshöf. och therpå litar iag. Samaledes på them som hafua afljifuat kalfuarna.

7). Blef afsagt at ofrarenar stoppa sielfua sitt offer i offerkistan, och pastoris wanliga offer gifua i handen; men offerprocessen tillåtes iche manspersoner gå vnder gudstiensten, utan the skole antingen wara frame förän presten schriftar folket eller bida til thes gudztiensten är ändat och klempta. Nemlig the som begära presten nempna gåfuan af *predijkstolen* nesta söndag efter med lykönskan och taakseijelse. The som ringa offer gifua, legia pastoris deel på altare och kyrkians stoppa the sielfua i offerkistan och namngifues intet af *predijkstolen*.

8). Om Ekeröboar iche wela tro pastori och the nya kyrkiouerdar efter privilegernas 23 punct utrekna *pengar* och handtera kyrkiones saker, så kan pastor biuda til lefrera them sin nyckel, efter han *thet* omaket wäl kan wara förutan, ty utbi tuegie eller tregie mäns mun står al sanning, så at the 6, som the wela hafua, har *præpositus* inga order at införa, mehr hoos them än anorstädes i hela stiftet och fäderneslandet practiceras.

9). Blef sagt och lofuat föra åkor på wissan dag och arbetsfolket dagligen komma i rettan tijd.

10) ¹⁾. Vgnen och taket blef sagt at botas skal uthi rettan tijd så mykit möjligit är i thetta år för baakning skul at icke brödet bortskämes och folk kan göra sitt arbete ofrusna theruti.

11). Ekerboar lofuade 4 dal. til tegel och forslpengar med snaraste.

12). Golf och benkiar uthi capellet lofuades i år bota och benkerum justera, at thet intet komma skal på flera prosteting.

13). Then elaka tiäran Jacob kyrkiouerden i Ekerö köpt hafuer, gofuo bönderna efter aldeles the 2 tunnor, men then 3 tunnans skal Jacob göra sin flijt sökia op then bedragaren som sålde, uthi thetta året, at han tiärtunnan igen tager, och gifuer god tiära igen eller kyrkiouernes pengar tillbaka, dok kan han icke finna then mannen, är thet kyrkians skada, dömde bönderna sielfua.

14). Soknstugu taket och vgnen i Ekerö lofuade the i thetta år bota.

15). Prester och bönder hade intet moot huarandra.

16). Ekeröboar begärte h. Lars Ekeroot och få the icke honom, föllo på h. Peers son en hoop, och få the icke them the begära, hotade en hoop taga åkren och al engen ifrå caplans bohlet i synnerhet the 13 bönder i kyrkiobyyn, seijandes at fast the ras föräldrar hafua gifuit, så hafua barnen makt taga igen, och dömes them ifrå, wela the icke gifua caplanen caplansrentan. H. Peers enkia berettar om åkren kyrkioboar gifuit hafua, at thet haar warit för s. h. Erlands tijd en hägna af fögo wärde på öör och sandjord, ther ringa gräas wexte; elliest war then platzen ful med skog och enebuskar, huilken platz s. d. Erlandus half ophackade til åker. Sedan åter när s. d. Petrus kom, oprögde han then andra halfdelen och ophackade til åker, och på then platzen skulle neplig wexa säd, om icke han åhrlig

¹⁾ I marg.: NB.

hade blefuit gödd, las wid las. Engen kyrkiobyyn talar om, berettar enkian, at i torra åhr fås ther knapt 3 las och i wåta åhr 4. Men then engen Stoorbyyn hafua vnt prestbohlet hördes uthi visitation ingen påklandra, och berettar enkian, at när sal. h. Peer kom tijt för 22 åhr sedan, kunde the få i wåta åhr 11 las, men nu sedan han haar i hela tijden afsuidiat then stora skogen och bortburit eller tilhopa lagt stenarna, få the wid pas 20 las höö.

Oppenbarade Joran Michelson i kyrkiobyyn sig hafua igenlöst itt bref ifrå Marby at fordom en caplan b:d h. Erik skal hafua såldt ett hemman i kyrkiobyyn för 40 dal. s. m. (och til äwentyrns haar warit caplans prestbohl och kyrkio jord) thet bonden nu boor på. Om h. häradzhöfd. efter min tienstliga begäran alt thetta tektes vtransaka, at doomcapitlet kan få en god wettenskap af protocollet, skal r. pastor iche förgäta genom mitt adsistens tilhålla then presten, som succederar, omaket hederligen wedergella, allenast iag får tingz attesten, när h. häradzh. tilfelle haar at utschrifua, så wil iag honom öf:rsända til doomcapitlet om wijdare order, och uthi mitt stelle bijwistar pastor ransakningen.

17). Församlingen är wäl nögd med wanligit wijijn fast thet iche är thet dyra höglandz wijijn.

18). Nils Hinderson hustrus klagomåhl öfuer sin mans föruijtelse för thet smöret skul som hon utan hans wetenskap hafua köpt i Lilbolsta af Måns Johanson 4 lispund blef remitterat til tinget efter partherna iche wore tilstädes.

19). Kyrkiowerderna moste taga aff kyrkian så monga pengar the betala contant wijijn och oblater, och selia al wijijnsäden efter åhrlig markgång och alla pengar kastas i kyrkians kista och riktig rekenskap åhrlig göra, huru åtgår och huru myket öfuerblifuer, thet man kan sedan i visitation af kyrkians hufuudbook afkunna. Och for sitt omak skola the få sin löön. På annat sett kunna the sig iche försuara om eftertaal skeer, ty kyrkiowerderna i Finström

hafua såldt wijjnsäden 1664 för 16 dal:r tunnan och i Saltwijk för — 15 dal:r tunnan. Nu såsom alla kyrkiowerdar i heela rikket sälia wijnsäden effter markgången åhrlig och åhrlig therföre clarera i prostetinget kiöpandes wijn och oblater så myckit behöfues och alla öfriga *pengar* höra kyrkian till, och när det fattas, moste kyrkiones *pengar* bettala; altså kan Per Sigfredson och Hindrich Pålson för alla sina år tilbaka clarera. Sammaledes Äkrö kyrkiowerden, och detta befallas vthi kongl. och doomcapittels ordningar.

20). Prester och bönder hade inga klagomåhler moot huarandra.

Hölts visitation i Jumala 17 Febr.

- 1). Samma kyrkiow. och sexmän som förr.
- 2). Förhördes ålderdomen.
- 3). Oplästes then 13 p. i skogzordningen.
- 4). Oplästes wijjnattesten *pro anno* 1664.
- 5). Oplästes schriftholsordningen och förbödz misbruket.
- 6). Skal göras aflångt lijtet bord och carmstool.
- 7). Förmantes köpa bööker efter kongl. befal.
- 8). Förmantes settia barn i scholan och lära sig läsa the som iche kunna.
- 9). Oplästes consistorij attest om caplans höö, halm och wäd.
- 10). På kyrkian faller intet arbete i thetta år.
- 11). Blef sagt och lofuat bota alla fehl på husen i prestg.
- 15) ¹⁾. Blef sagt och lofuat låta jänka husen i prestg. af soknens fulmektige eller fremmande utsoknes män först skee kan.
- 16). Behållit *pengar* 218. In fisco com. 33: 14.

¹⁾ Nummerföljden felaktig i originalet.

17). S. Swen Larsons legerstelle blef förmedlat med soknens samtycke.

18). Prester och bönder hade inga klagomåhler flera än the som rättades.

Hölts *visitatio* i Lemmeland 18 Feb.

- 1). Samma kyrkiow. och sexmän som förr.
- 2). Förhördes ålderdomen.
- 3). Oplästes then 13 p. i skogzord. och d. Magnus rem. til tinget.
- 4). Ingen kunde öfuerityga h. Måns, at iche han haar opläsit alla befal. zedlar.
- 5). Oplästes wijjn attesten.
- 6). Aflångt bord och carmstool skal göras.
- 7). Förmantas köpa böker i alla gårdar och lära sig läsa.
- 8). Behållit *pengar* af offer och gåfuor som til 5 *myf.* af huar gård är lofuat 177 d. 8 1/2 öre. Vthi capellet 60 d.
- 9). Hamnstoks *pengar* äre lefrerade föreståndaren.
- 10). Blef förbudt gå i lekstugor.
- 11). Lompar~~ning~~ingar lofuade alla lijka mykit hielpa til åkor och dagzuerker, krijta op capellet och beuara enutarna til thes rumet besiktat warder. Sammaledes bräder hafua i förråd.
- 12). Moor~~kyrki~~o~~bo~~ar eftergofuo 15 öre af the *pengar* capelsboarna borde gifua til the~~ra~~s kyrkia.
- 13). The 2 som borta wore i *visitation* af mootuillighet som ähr Erik Isaacson och Erik Jacobson i Lomparland skola bota 4 öre s:r och sexmen utfordra.
- 14). Skal köpas ny messhaka til capellet.
- 15). Jacob i Söderby skal tingföra Erik Isaacson i Lomparby for sin beskylning emot honom och hustrun.

16). Soknen wil hafua alla pungpengar ifrå consistorio. Blef gifuit på theras schrift skriftteligit suar.

17). Kyrkioboken wil pastor intet hafua hoos sig. Blef sagt at uthi soknstemma gör almozgen beslut huar hon skal ligia oforderfuat.

18). Pastor klagar at the gora oret en hoop sköt-fisketijonden och blefuo förlijkte efter vnderwijsningen.

19). Jörn i Ostercalmar haar omsider samtykt at sonen må ekta Peer Sigelsons d. i Flaka.

20). Pastor inkom druckin til prosten och fan h. Måns tijdeligh om morgonen, och begynte spassera på golfuet, knöt näfuen för mun och kallade honom 1) skelm 4 eller 5 gånger, 2) beskylte wara orsaken til owenskapen emillan capiteen och honom, 3) förtalt presten, 4) hårdragits med bönder, 5) tagit bort hans påskpengar och al hans tijond och sagt at han är pastor i Lomparland. Thessa puncter och flera är kyrkiöh. pålagd inlegia skriftelig, sammaledes then andra, så wil præp. taga order ifrå consistorio. Om thetta schrefs och ifrå Saltvijk then 21 Feb.

21). Prester och bönder hade intet moot huarandra.

Hölts visitatio i Saltvijk 28 Feb.

- 1). Samma kyrkiow. och sexmän som för.
- 2). Ålderd. är förhörd.
- 3). Skogzord. 13 punct oplästes, item wijijn attesten 1664.
- 4). Aflångt bord och säte skal göras.
- 5). Hindrich Olsons i Syllo haar lefrerat til kyrkiow. i Bertby rog 1 halfspan thet selias skal för 3 dal til kyrkian. Hindrich Jörenson rester 1 span säd och lofuar i höst. Olof Thomason i Nääs rester 16 öre för testamentet.

Soknen skal betala 14 *myc.* kyrkian igen for 200 tegel köpt af kyrkians pengar til prestg.

Hind. i Lasso rester 3 teliestenaar.

S. Zacris arfuingar i Ofuanåker restera 9 öre for kalken.

Predikstols himmel må selias for 10 eller 8 dal. til Getha, thet Samuel lofuade bestella.

Jernliustakan skal werderas och selias.

Kyrkiogåfuors restanter w. Harald Erikson Fotangel 10 d. och altaretafla, häradshöfd. Philander en liuserona, Cnut i Tobole 1 d., Anders i Boxö 1 d., Rasmus i Okarby 1 d., Erik Mich. i Ranxby 1 d., Clemet Cnutson 1 d., Johan i Lapsböle 1 dal., Erik Larson i Kermanö 3 d.

Erik i Eden testamenterat 3 åhrs stut när han döör.

6). Behållit 127 dal. 3 öre, in fisco com. 5 d.

7). Sommar och höstarbete kyrkiotaket på norsidan lappas och lööstjäras för hööanden och efter hööanden, tornet och alla taak bekas så långt the 16 tun. tiära räckia.

8). Samtykte alla köpa tiärpanna och Erik i Lamasby bestella.

9). Hela soknen lofuat köpa itt sköönt båårkläde.

10). Torspåån, bräder och spijk blef befalt hafua i förråd.

11). Carl i Hiortö slår repen til kyrkians behof.

12). Snickare kost lofuade bönderna skiuta tilhopa och köpa malt i Stocholm 1 span til the 4 cappar Eskil i Solijs haar.

13). Knöpelskan, som hålles for en afgud, är förbudet sin doctorskap, och när hennes egendom är förtärd, lofuat soknen gifua almoso och intet forr.

14). Befaltes huusfolket i hela soknen församlas på then dag kyrkiouerdarna tilseija at sopa snöön grant af alla hualf, eliest forbiudes stå i någon benk i kyrkian.

15). Almosohioon äre 8.

16). Til klokstreng brukas the tog, som slås til kyrkians taak.

17). Griffter samtykt gräfua på södersidan raatals begynnandes wid osterändan.

18). När *præpositus* frågade soknen huad the och hans familiæ nu och här efter wele wara tiluilies för thessa tienster:

1). För thet han ifrå 1650 til 1665 på 14 åhr haar hållit uthi bygningztijden i prestgården nefwer, såår, trog, ämbar, cassar, spadar, och ofta illa farit och blifuit förderfuade.

2). För thet han hölt ifrå sin första ankomst ifrå 1636 in til 1654 på 19 åhr uthi bygningztijden i prestgården alla murmestare kost neml. 180 måltijder.

3). För sin flijt i 29 åhr at förskaffa 1 tun. bygningzsäd til kyrkian, thet kongl. maj:t på riksd. 1664 haar gifuit försäkring om med kongl. bref och secret som oplästes i visitation allenast the sielffua wijdare sökia här efter.

4). För thet alla ogifta barn små och stora opsiunges utan betalning ifrå nesta bergen östan och sunnan til, som nu skedt är i 29 åhr vtan betalning, några fåå vndantagandes.

5). För thet han kyrkians hufuudbook haar oprettat och rekenskap är hållit i 20 åhr ifrå 1636 til 1655 vtan löön.

6). För bekymber och omak, efter gifne lengder af wederbörandenar, som åhrlig härefter och hafuas skal at göra kyrkians rekenskap utan betalning af kyrkian.

Tå samtykte soknen efter begäran åhrlig hielpa, antingen korn til prestgården, som skedde ifrå Toböle 1665, wäd 1 las¹⁾ med 1 eller 2 hästar eller hugga quistöör 1 las, som skedde 1650, eller annat dagsverke i stelle, som ther emot suarar utan pastoris bekostnad när begäres eller påminnes.

¹⁾ Otydligt.

Absentes ex visitatione plur. r:di d:ni præpositi
den 23 Juli A:o 1665.

Kumbl. by.

Peer Andersons Margeta och Daniel reeste til Selinge.

Simon Ehrson reest ti Lappo, til bruden sin.

Karin, länsmans piga, reest til Lappo til egit ährende.

Anna Eers Hansons d:r rest til Lappo til brudgummen sin.

Zacharias Simon Wastesons dreng, har ondt i fodten.

Lars Persons hustru i Selinge är hemma af ålderdomen.

Oloff Jacobson i Encklinge, haar bolen foot.

Hans dreng reest til sochnen.

Michel Ehrson Clases dreng i Encklinge, reest åt soknen.

Beata och Brita Jacob Olsons döttrar absentes.

Olof Peer Matzons poike, absens.

Kåskpenä.

Marcus Oloffson absens, 1, 2, 3, 4, absentes.

Erich Person, 1, 2, 3.

Måns absens, 1, 2.

Fiskö.

Staffan Ehrson, absens, 1, 2, 3, 4, 5.

Lars Gudmundson, absens, 1, 2, 3.

Erich Jönson absens, 1, 2, 3, 4, 5.

Michel Henderson, 1, 2, 3.

Söfring Månson absens.

Thomas Hansson tilstädades 1, 2, 3, 4, 5.

Jurmo.

Per Hinderson, absens, 1, 2.

Gertrudh hustru tilstädades.

Anders Matzon tilstädades, 1, 2, 3, 4.

Matz Michelson absens.
 Brijta hustru tilstädes, 1, 2.
 Ehrich Henderson absens.
 Sigfredh tilstädes, 1, 2, 3, 4, 5.
 Jacob Jönson tilstädes, 1, 2, 3, 4.
 Anders Jacobson absens.
 Hendrich sonen tilstädes, 1, 2, 3.
 Sigge tilstädes.
 Matz Anderson.
 H. Margeta tilstädes, 1, 2.
 Hendrich Erichson absens.
 Barbro modren tilstädes, 1, 2, 3.

Åfwa.

Hendrich Jöranson tilstädes, 1, 2, 3.
 Per Henderson absens.
 Ingeborg d:r tilstädes, 1, 2.
 Matz Larson absens, 1, 2.
 Erich Olofson absens.
 H. Anna tilstädes, 1, 2, 3.
 Matz Hemmingson absens.
 Lars mågen tilstädes, 1, 2, 3.
 Påfvel Henderson absens.
 Matz drengen tilstädes, 1, 2.
 Påfvel Ehrson absens.
 H. Karin tilstädes, 1, 2, 3.

Biörholma.

Biör Olson tilstädes, 1, 2, 3.
 Herman Marcuson absens.
 Brijta modren tilstädes, 1, 2, 3.

Brändö.

Erich Thomason tilstädes, 1, 2, 3.
 Matz Thomason tilstädes, 1.

Per Staffanson tilstädes, 1, 2, 3.
 Anders Marcuson absens.
 Marcus fadren tilstädes, 1, 2, 3.
 Hendrich Simonson absens.
 Margeta modren tilstädes, 1, 2.
 Thomas Matzon, posten, 1, 2, 3, 4.

Baggholma.

Päfwel Henderson absens, 1, 2, 3.
 Matz hustru tilstädes.
 Ehrich Staffanson absens.
 Gertrudh dottren tilstädes, 1, 2, 3.

Thorsholma.

Johan Larson absens.
 Margeta dotter tilstädes, 1, 2.
 Thomas Jacobson tilstädes, bewist lydno.
 Hendrich Matzon absens.
 Chirstin piga tilstädes, 1, 2.
 Göstaff Marcuson tilstädes, 1, 2.
 Matz Marcuson absens.
 Thomas sonen tilstädes, 1.
 Michel Matzon absens.
 Matz sonen tilstädes, 1, 2.

Asterholma.

Johan Nilson, 1, 2.
 Matz Michelson.
 Anders brodren tilstädes, 1, 2.

Lappoby.

Hålfwar, absens.
 Brijta h. tilstädes, 1, 2.
 Erich Person tilstädes, 1, 2.
 Hendrich Anderson tilstädes, 1.

Jöns Person tilstades, bewist lydno.

Hendrich Simonson tilstades, 1.

Anno 1665 den 23 Julj Cursus visitationis widh
Brändöö capellet.

Capelletz wärderna.

Kyrkiowärderna

Hendrich Jöranson i Åfwa.

Hendrich Jacobson.

Erich Thomason i Brändöö.

Hendrich Person.

Sexmännerna.

Sexmännerna.

Anders Oloffson i Biörholma.

Jöns Jacobson.

Jacob Jönson i Jurmo.

Per Oloffson.

Erich Person i Lappo.

Hindrich Matzon i Thorsholma.

- 1). Förhördes vngdomen, läsa wäl.
- 2). The många absentes i capellet uthwijsar längden och bidia om förskoning ödmiuckeligen.
- 3). Vthwälia Brändöboar Ehrssmess tiden wara then bequembiligaste tiden at visitera.
- 4). Begära att prosten motte komma i alla visitationer vth til Brändööby medh sit fölie och sedan wela the wara frij för then bekostn. the eliest pläga göra.
- 4 ¹). Wällärde her Märthen lofwar ehrwyrdige prostens folck inhysa, gifwa maat och dricka, när the reesa eгна ähreuder, men eliest icke.
- 5). Moderkyrkioboar bekänna spånor hafwa fallit neder på norsidan. Blef sagt, at thet skal besichtas, tiäras och botass af them sielfwa, eller kyrkiobyggiaren på then tiden som thet behöfwes.
- 6). Lofwa ingenslå dhen stora remnan i sakerstian.

¹) Numreringen felaktig i originalet.

7). Gambla rönen skal borthuggas och then vnga skogen wästan om kyrkian. Blef sagt och bewiliat, at klockaren skal borthugga skogen och sedan beholla plätzen och grässbotnen.

Behollit penningar i Brändö capels kista -- 58 d:r
vthi fisco communi — 17 d:r

Spanmähl 3 t:r 1 halfspan wijnsädh.

Kiöpes til Brändö capelle en otting om 3 1/2 kanna.

Behällit penningar i moderkyrkians kista — 145 d:r
vthi fisco communi — 16 d:r

Wijnsädh widh moderkyrkian 2 t:r 3 halfspan.

Clarerat för wijnsäden i båda kyrkiorna.

Kyrkiobalkana ofärdiga vidh båda kyrkiorna och blef sagt at the skola botas i höst.

Anno 1664 hafwa cappsboar bewiliat köra sand 6 lass effter hwartt mantahl på theras kyrkiegård, och är intet effterkommit.

Moderkyrkioboarna hafwa lättat manfolckz bänckiar två gångor effter h:r Mårthens bekännelse och största deelens af sochnens, men några seija allenast en gång wara låtit, och alla bekänna, sidsta gången lotten gick, då samsatte the sigh alla, at hustrurnas bänck skal wara gijnt ther som männerna stå.

Dhessa fyra bönder, Hendrich Jacobson, Hendrich Person, Sigfredh Matzon, Simon Algerson klaga at dheras hustrur äre bänckiewilla, bleff sagt at bänckielengden skal vpsökas, och dereffter rättas thetta feelet at dheras hustrur skal inrymmas rummet ther the äre förordnade.

Remitteras i kyrkioheerdens och kyrkiorådetz beställande.

1). Kyrkiobänckiarna i moorkyrkian äre oduglige baakom kyrkiedören, skal i wintter föras wärcke til och i vår lagas. Blef bewiliat.

Cappelsboarna lofwa medh näf:r och taakwedh botha heela kyrekiotaaket; skal afbijtas dher som cappels stockana äre blånade.

Kumblingeboor lofwa laga källaretaket. Åfwaboar lofwa laga maltpörtte. Kyrekiowärden Hendrich Jöranson beställa dher om.

Erich Person lofwar beställa medh sina grannar om fäahuset.

Skal kiöpas ett läss til hwardera kyrkiones hufuudh kista.

Qwinnan som i tre åhrs tijdh haf:r warit ifron Herrens natwardh, war intet tilstädes.

Prästerna och åhörarena haar intet klagomåhl emillan sigh.

**Anno 1665 den 17 Julij höltz ransaakningh
widh hospitalet.**

Dhe elendigass beswär och bekännelse, som nu äre
7 personer.

1). Sadhe sigh ingen brist hafwa på ordinarij och extraordinarij gudztienst, icke heller på sin månadzkost, vndantagandess Saltwijk haar manglat i denna wår och sommar, och effter saltfisk är i förstonne gifwen dhe elendige effter giordh förslagh af sal. Staphan Hanson, begära dhe ost eller slachtnööt i höst i stellet för samma fisk.

2). Effter dhe gamla fludernäten sadess wara aldeless obrukelige; ty begära de ödmiukeligen af h:r befallningsmannen 1 \mathcal{Z} lijn och itt halfft \mathcal{Z} hampa.

3). Till lijnkläden begära the 6 alnar lerfft till huar person, och siällhudar till skoor.

4). Begära dhe den nya stufwun, som h:r Erick sålde h:r befallningzmannen, wille låta hugga itt stort far-

stufwu till, der vthi de kunde hafua sine kistor och wedh, och sedan låta snarast skee kan köpass näfwer till, och vpsättia itt steenkast ifrån de gamble stufworne, der een röön står sunnan på husen, der dhe och seijsa finness lägenheet till brun, bätter än på något annat ställe.

5). Vthi ingendera gamla stufwun trösta dee boo öfwer wintren; ty spartaghen och bördzåssarna äro rutnade, och stadar satte vnder taket och rösten.

6). Badstufwu behöfwa the tilkommande åhr.

7). Vthi den gamble kyrkiogården, säija de wara så full packat, att dee kunna inga flera lijk nedersättia. Effter the offta liggia siuka, att icke mehra än 2 eller 1 äre vppe, så kunna the icke hafwa kyrkiogården långdt ifrån husen, derfore blef sagdt, att den lilla platzen, som är sunnan om the gamla stufworna, skall pröfwass medh jernstörar, om the år diup jordemån, och när han blifwer full, måste the åther bruka den gamla kyrkiogården, om der till intet tienligare ställe finns.

8). Behöfwa the twenne tunnor till spijsööl medh aldräförsta.

Prästens besvär.

1). Effter Kumblinge sockn sänder dijtt sina spettelska och aldrih hafwa gifwit juulkost mehr än itt åhr, begäress h:r befalningzmannen behagar bruka de medel, som dher till tiena, att the må plickta, och här effter lydna bewijsa.

2). Säger cæmmartaket medh golf och weggjar bewijsa

3). Bagarstufwun behöfwer botass till weggjar, tack, golf och vgen. Item skorstenarna kalkslåss ofwan taket.

4). Farstufwun felar tack och golf.

5). Bryggekäril will han ingalunda länger hålla åth dhe siuka.

6). Förslebåth att ömsa the fattigass boskap klipporna emillan och miölkebåth säger han sikh ingalunda länger kunna hålla för the elendigass skull.

PARERGA.

1). När pastoris son *dominus Petrus* fordrade sin fahrss pastoralia af h:r Lars Hammar, hospitalz predicanten, pro a:o 1662, 1663, 1664 för bondehemmanet, h:r Lars brukar, och pastor gör cronan uthlagor, få lofwade h:r Lars uthi min och länsmans närvaro förlijkas medh pastore.

2). Om den twist och oenigheet som i wintrass war emillan h:r Lars Hammar och v. h:r Erick, item emillan h:r Gabriel och v. h:r Erick, hafwa dhe inbördess förlijkt sikh.

Domen.

Blef sagdt i gemen, at denna gången är alt tilgifwit, allenast the wackta sikh här effter för all förargelse, och sin eghin olycka.

3). Hampnstokz föreståndare bewijste medh quittentier sikh hafwa lefwererat hospitalss föreståndaren dhe *pengar*, som äro falne pro a:o 1664 uthi hampnarna.

4). Extraordinarij *prester* reese icke omkringh i socknen på tiggerij uthan tilståndh af episcopo.

Den 19 Julij höltz visitation i Kökars capel.

1). Kyrkiowerderna Thomass Larson och Simon Bertilson.

2). Sexmän: Olof Hanson, Erik Larson, Thomas Olofson, Bertil Erikson.

3). Absentes: Caalby Isach Gregerson i Fiskij, Finnöö Clemmet Thomosson medh sin hustru i Fisköö. Blef sagdt att om derass förfall skall rausakass.

4). Förhördess ålderdomen och vngdomen och låso berömmelighen.

5). Kyrkiowärden Simon, som borta är, skall clarera för the tree d:r plicktepengar, som Matts Erikson i Callby i förra visitation samtyckte vthgifwa till kyrkian.

6). Skall skaffass en stegha till kyrkiotaket och elliest till waggiarnass skaffwande innan till.

7). Öpninghen kringh om sacristian igenmurass och lijtet reetwärke sunnan på kyrkiewäggen vthan till skall förskaffas och opsettiass.

8). Köpess ny klocksträngh om icke godt folk elliest förähra och hwfwen oplagess, och ringess vthan på väggen.

9). Holet wästan om kyrkian på kyrkiobalken skall vplagass, och den som nederrifwer eller der öfwer går, sättess i stocken.

10). Stock skall medh första görass.

11). Behällit pengar i hufwudhkistan 56 d:r.

12). På wijnsäden räster länsmannen på de åhren, som han haar emottagit wijnsäden, 17: 16. Pro a:o 1664 räster h:r Lars Hammar 24 d:r. Clareradess om wijn och oblater.

13). Lofwat skaffa och opsättia fåårhuuss till hösten, så bredt och långdt som det gamla är, wäl mössiät och täckt at dett blifwer warmt.

14). Blef sagdt och lofwat eftter kongl. brefz opläsande giöra kyrkioherden sin tijondh och cappellanen sin skyldige ränta, widh straf tillgiörandhe.

15). Mattz Matzsons och Olof Hansonss båätt i Öf:r-boda aflade ifrån sitt heemlandh om söndagz morgonen, at när klockan war 6 och folket gingo til kyrkian, woro the 2 mijl ifrån landet uth på Kökarss fiärden, och hinte intet fram till tijdgården uthi Fögell för lungt wäder skul. Alla i gemeen lofwade häreffter taga sigh til wahra, at icke flera resor skee skola så frampt the icke plichta wela effter giord ordningh.

16). Om juulkosten till hospitalet emädan förbudit är förmedelst klagemähler at föreståndaren skall utresa i haaf-fiskes vthan sexmän pålagdt uptaga och framskaffa, så förmodass om sexmän icke effterkomma, att dett och på tinget rättat warder medh någhon plicht.

17). Huussöö, Kyrekgångzöö och Hästöö liggia full till marchlagh i Föglöö medh sina vthlagor, men intet af ålder giöra the till kyrkian och præstgården åkor, taxwærker, pengar, uthan till Kökar, där the hafwa och kyrekio-bänk och iche i Fögel.

18). Klagar h:r Erik att Simon Erson i Österbygge är för hårdh emott sin hustru och legojon, tracterar och slår dem. Blef sagt at han achtar sigh at inga klagomähler af hustruun och . . .¹⁾ skapet här efter förebringass, men legofolkz oskälige ag . . .²⁾ lyder till tinget. Ähr opläsit kongligh förwaringh att han inga miss fehl häreffter förorsakar till sitt förderf.

19). Almogen blef warnat icke binda echtenskap uthi förbudna skyllskaps och suågerskaps leder.

20). Präster och åhörare hade inga klagomähl.

Den 16 Julij höltz visitatio i Fögel.

1). Kyrkiowärder Jöns Anderson och Clemmet Hinderson. Sexmän Mattz i Horsolma, Erik i Juddöö, Jöran i Brättöö, Isaac i Björssboda.

2). Ålderdomen förhördess och lose så temmeligha.

3). Almogen sade ingen brist wara på ordin. och extraord. gudztienst.

4 o. 5). Om cathechismi och böndagz predikningar haar præpositus satt in nova ord. eccl. titul. Helgedagar.

¹⁾ Början af ordet bortrifvet.

²⁾ Bortrifvet.

6). Timstock skall opsettiass.
 7). Skogzordningen blef opläsin.
 8). Behällit *pengar* 44 d:r 8 öre. Item clareradess för wijnsäden.

9). Oplästess tijondordningar och wijnattester.

10). Kyrkiorådet ransakar. Olof i Sottungass brott afdömer kyrckiorådet.

11). Blefwo rättade om trolofningar och wixeltijder.

12). Tornbeckaren är låfwat 35 d:r.

13). Kyrkiorådet ransakar om dem som hafwa äggiat på holmarna under tijdgärden. Och tingförer derass brott effter somblinge neka och somblige wore icke tilstädess.

14). I åhr och åth åhret skall inleggiass nytt golfv öfr hela kyrkian, wåkenhuuss golfvet jemmass, botass och holen igenmurass.

Framdeless kyrkian uthan och innan rappass och huitlimmass.

Sacristien botass till muur och taak item alla oferdige kyrkiobakar. Altaretaflan och *Christi* korss förgyllass. Nytt altarekläde kiöpass, och annat huadh än manglar, som obestält är effter order i alla visitationer. Bönderna föregofwo att fattigdomen och dee stora utlagor tillåta icke på snaran tijdh att reparera, uthan huadh the småningom hinna, wela the gerna göra.

15). Skall i Mårnessan kiöpass näfwer til bagarstugan, item wargskärsstugan och bastugan och hussen strax täckiass som the lofwadhe.

16). När almogen tilfrågadess om the hade något emott sina prester, suaradess: att the hade icke något beskylldt uthan Olof i Flisöö sadhe v. h:r Erik wara ororligh(?) uthi sitt lefwerne. Och hanss granne i Hummerssöö Isac och h:r Erik sampt hanss hustru hade granträttor sinss emillan om ohägna och allehanda slemma ordh. Och befanss att een deel är tingfördt, och förmantes parterna icke mehr derpå yrkia. Omsider förljiktess Olof och Isac medh

h:r Erik, men h:r Erikz hustru wille den gången icke, derföre remitteradess till tingett.

Om afftonen i prestgården satte hon sigh i båten i prestgården och wille icke opkomma. D. Petrus brodern, som seer på huushållet, clarerar för pastoris intrader och hielper uphålla gudztiensten effter consistorij order, klagar modren, at han medh sin broder h:r Erik haar lefwat uthi stoor oenigheet, i detta åhr omsijder blefve the förlikte. Men yppass flera gångor onödigh tråta, så will modren förskiuta dem bådhä, ty fadren och modren fälla många tårar och beskylla dn. Petrum, at han setter dem mycket tilpynness i huset och förtryter om de hielpa h:r Erik och will hafwa lijka der emott. Elliest i sina tråtor säija föräldrarna dem wara lijka goda att den ena talar och den andra suarar illa etc.

Jacobi dag hölts visitation i Sund skären.

- 1). Kyrkiouerder Anders i Grundsunda och Simon i Loffö.
- 2). Förhördes ålderdom och vngdomen.
- 3). Altaretafla förgylt skaffas först skee kan skamplunerat efter fönstret framdeles.
- 4). Capel huitlimas innan til först lägenhet är.
- 5). Clarerades för kyrckians wijnsädh, wijn och oblater.
- 6). Oplästes wijn attesterna *pro* an. 1664, 1665.
- 7). Skola kyr(k)werderna få i åhr 1664 1 d. 16 öre hwardhera i sin lön.
- 8). Fans i beholl i kyrckians kista 20 d:r.
- 9). Silfkalcken är köpt för 58 d:r; här på har kyrckian lefuiererat 20 d:r, dhe resterande 38 skola effter 8 dagar köparen tilstellas.
- 10). Blef sagt att gifuas för kyrckgångzhustru 8 öre s:mt.

11) Köpes låss till sacristiedören, och jern at göras starcka tenar för fenstren.

12). Lagläsaren i Degerby clarerar för Ambruses böte i Sonboda.

13). Hans Person i Öfre i Fögel sochn skyldig för sengelag lång tijd sedan, han säger sig hafua lefwererat til presterna i Fögel 3 d:r; bl[ef] sagt at pastor ibid. moste göra besked hwart dhe pengar äre komne.

14). Droppet ofuan predicostolen på taaket skal botas.

15). Emellan presterna och åhörarena war alt clart.

Den 30 Julij hölts *visitatio* i Sund.

1). Kyrkiouerder Olof Mathson och Maths i Culla i sin suärfaders stelle.

Sexmän Maths Thomoson, Maths Person. Tuenne äre i Stocholm.

2). Ungdomen förhöres i åhr och lose temmelig wäl.

3). Behollet 105 dal. Clarerat för wijijsäden, wijijn och oblater.

4). In fisco *communi* 4 dal.

5). The som restera gåfuorna til kyrkian, lofua lefrera när lägenhet är.

6). Anders Larson i Hulta skal systeras för werdzlig ret. Sedan förwijsas til prosten med ransakningen, och i medler tijd uthom nödfal förbiudes sacramentet.

7). Kyrhiogångz pengar åhr 8 öre s. m.

8). Hind. Olson i Persnääs dööf och dumber, går flijtigt til kyrkia och på presten när thet predikas och haar alla gudeliga åthäfuor. Tillåtes sacramentet.

9). Klockare ordning blef opläsin och förmantes retta sig therefter, thet han här tils intet nutit haf:r. Lofuade.

10). Prester och åhörare intet emot huarandra.

Anno 1666.

Hölts *visitatio* i Finström then 18 Martij.

- 1). Opstemdes bonden i gården ifrå moorkyrkian och capel. Alla wore tilstädes som icke hade laga förfal.
- 2). Kyrkiouerder och sexmän som för wore.
- 3). Manfolks och quinfolks lektare görs i sommar. Bäärhuus är ferdigt.
- 4). Blef sagt och lofuat steen och kalk til bielkarnas inmurande.
- 5). Beenhusen är åsen afgången och taket infallit.
- 6). Westerdöören göras ny.
- 7). H. Anna i Toböle står i prooff för spittelska, blef sagt at hon skal besiktas och dömas och ransakas om hon haar något klagomåhl emot mannen.
- 8). Maria i Wenstantresk (?) hafuer Jacob Person, hennes suåger, mistankar til at hon är bekajat med elak siukdom och eliest olätug, så at suårfadren Hindrik Jacobson skal mest för hennes skul hafwa gifuit sig ifrå honom. Blef sagt at Jacob må besuåra sig för befallningzmannen. Maria haar intet kunnat förlikas med sin suårfader ej heller kan han begå sig med henne. För mistankar om siukdomen skal hon på kyrkiowallen besiktas tilkommande söndag och tå af församlingen befrijas eller fällas.
- 9). Kyrkioheerden inlade en long lengd på sina soknamän, som 1655 lupo på longfredagen i siällis vnder tjdgården. Remitteras til kyrkiöh., befal. och länsmannen, som är nemde i stadgan, och drista the sig icke saaken försona, så öfuerschrifue til doomcapitlet; thetta afbode the ödmjukeligen och lofuade aldeles afstå härefter, och gifua på mannen 1 dal. k. m. til kyrkian utan någon påmaning.
- 10). Michel Olson vthi Emkarby och hans hustru, som hafua lefuat tilhopa uthi stoor förargelse på 6 åhrs tjd och warit ofta för kyrkiorådet, för ting, biscop och probst

med sina klagomåhler, äre blefne förlijkte och intet hållit. Men nu i *proste visitation* oplästes för them goda warningar och blefue förlijkte.

11). Oplästes then 19 och 21 i skogzordningen för Jöran skul i Finström, som haar låtit afhugga en skogzbacka för sin quarn skul, ther presbohls ägor intereserat är. Och synas wara förnäär. Sammaledes en kella vtstengt. Blef sagt at sådant skils på tinget.

12). Erik Jöranson vthi Höökböle lofuar betala i lijkstolet efter sin hustru och bekende sig hafua haft 5 sina egna koor.

13). Prestgårdzhuus fehl, som är stegerhuustaket, bagarestugugolfuet, kellarefarstugun och taket på kellaren läka, dören oduglig och muren och hualfuet vtan och innan behöfues kalkslås item kellare remnan.

14). Borstugu farstugu och cammarens golf aldeles odugliga. Söderstuguns golf är och en deel elakt och rosten på aff (2) fähuus låna är afbläst; privet faller omkul. Allogen lofua bota i åhr så mykit [*the*] hinna och ¹⁾

15). Klockaren får $2 \frac{3}{4}$ cappar wid moorkyrkian och justerades af länsmanen och andra, i *visitation* och the bönder han haar i cappellet; men capelsklockaren får 2 cappar aff the byar i capellet han haar. Soknstuguns lengd innan enutar 10 alnar och 1 quarter, på bredden 9 al:r 3 q., fönster 3.

16). Behållit *pengar* i moorkyrkia 80: 28 $\frac{1}{2}$ och in fisco communi 11: 11 ör. In fisco pauperum 11: 9 $\frac{1}{2}$.

16). Behållit *pengar* i capellet 85: 8 $\frac{1}{2}$. In fisco pauperum 2: 20.

17). Prester och åhörare hafua intet moot huarandra.

¹⁾ Meningen är i originalet oafslutad.

Hölts *visitatio* i Hammarland then 20 Martij.

1). Opstemdes bonden i gården ifrå moorkyrka och capellet och wore alla tilstädes som icke hade laga förfal.

2). Kyrkiouerder och sexmän som förr wore.

3). Läsengden *pro anno* 1666 ferdig.

4) ¹⁾. Behållit 114 d. k. In *fisco communi* 5. In *fisco pauperum* förte

5). En fattig bössa uthi länsmans gården och wid färistaden opretas skal.

6). Ekerö bönder wela blifua quitt caplans stugun op wed stoor prestgården och i ställe för samma stugu bygia en stugu wed capellet, efter them faller suårt i alla caplans ömsningar bygia nya huus, så framt moorkyrkioboar icke wela hielpa capelsboar bygia wid capellet. Therpå suarade moorkyrkioboar om the kunna blifua af med caplans stugun i stoorprestgården så wela the hielpa Ekeröboar ther uthe hålla caplans stugu, men på 2 ställe wil huarken capelsboar eller moorkyrkioboar hålla. Suarar *prepositus* så: såsom practicerat i hela stiftet, blifuer och i Hammarland och Ekerö, och remitteras til doomcap. Capelsboar seija sig hafua lofuat en stok, en part, och the hafua kört, men en part hafua icke lofuat, och the wela icke köra, med mindre huset hörer them til. Ingalunda wil hela soknen hålla mehr än en heel caplans stugu. Moorkyrkian wil icke thet ringaste hielpa til at bygia i Ekerö capellans stugu, förän the få försäkring at caplans stugun i prestgården hoos them blif:r afflagd.

7). Elias Hanson i Stoorby warit 2 $\frac{1}{2}$ åhr i gård med en enkia, med huilken han har lofua wijas med första.

8). Thomas Thomasson i Marby wil hafua af presterne vthi soknen betalning, så ofta the reesa kyrkiorna emillan på embets wegna, af orsak at the nu skola göra skiusfärdzpengar, thet the aldrig gjorde i gamal tijden. Blef sagt at

¹⁾ I marg.: Ekerö.

prestens folk skaffa sig bååt och roo sielfua från och tillbaka, men ordning om presterna sielfua i sitt embetes reesande kyrkior och soknar emillan tillijtas om resolution hoos guverneuren.

9). Norra marklaget vthi Hammarland lofua hafua neder söderfähuset och oplaga thet.

10). Tiära til Ekerö kyrkiotaak och wåknhuset köpes i sommar half läst.

11). Tilkommande winter föres wärke til nya stolar öfr hela kyrkian i Ekerö.

12). Lagas golff i wåknhuset och chore, nu i wår och 4 bönder om trä.

13). Item steglukorna båda i åhr.

14). Behållit pengar i moorkyrkian 16 dal. k. m.; In fisco communi 17 dal.

15). Det Hindrich Sigfridson i Posta klagar öfr Anders Person ibid. at han haar skält på hans hustru och sagt henne hafua ridit på trähästen och thet skal wara skedt när hon tiente befal. Staffanson, för huilket rykte på henne entå skal hafua bödt på tinget 40 *my.* Bleff sagt at han suarar på tinget.

16). Det Getha bönder skola hafua sagt på Epelöboar at the hafua herbergerat Hamarlöningar, som lupo i siälijs på longfredagen under tijdgården a. 1665, sade the wara osant.

17). Det Nils Hinderson i Posta skal hafua lagt från heemstranden på pingesdagen vnder predican och seglat öfr haafuet, thet kunde intet beuijsas utan han war få uthi hampnar på sin reesa.

18). En bonde b:d Elias, som skal hafua gifuit sig till en enkia på giftermahl och warit 2 åhr tilhopa, lofuede innan kort wijas ¹⁾.

Postaboar, som draga noot wid Andersö, sade sig icke ligia stadigt i Fisko vtan sellan, efterläto en dag,

¹⁾Denna sats är öfverkorsad i originalet.

hvilken r. pastores i Hammarland och Finström wela utuelia, at taga sin tijond och byta sig emillan och the lofuade draga.

19). Andra beskylningar om logderij och truldom, som några partij hade moot huarandra, affuijstes til häradztinget.

20). Prester och åhörare hade intet moot huar andra.

Hölts *visitatio* i Sund then 12 Aug.

- 1). Kyrkiouerder och sexmän samma som i fiol.
- 2). Vngdomen lose och hafua förbättrat sig och wore alla tilstädes.
- 3). Ransakades läselengden, kladboken, docisions boken, huffuudboken.
- 4). Inventaria förferdigas och inschrihuas til nesta *visitation*.
- 5). Behållit i moorkyrkian 23 d. k.
- 6). Oplästes restlengden på gåfuorna och lofuade betala.
- 7). Köpes itt vtanlås för hufuudkistan.
- 8). Behållit in fisco communi 7 dal.
- 9). Bygges benkar akter i kyrkan.
- 10). Wargata haar elak kyrkiobalk. Schola tilseijas at bota til wis tijd elles tingföras.
- 11). Skäricarla stugun ståt lijka god i tu åbr. Schola tilseijas at förferdiga.
- 12). Prester och åhörare hafua intet moot huaran.
- 13). Maths Person klagar på sin granne Anders Person i Brenbolsta, at han sade 8 dagar sedan: gud gifue then onda motte fahra bort med tig och tu är på wägen. Vttyder Anders, at han wille sueria för sina grisar at the hafua iche trampat nid hans huete. Erik Isacson och pastor klagar och på Anders.

Maths och Anders blefuo förljkte och sattes $\frac{1}{2}$ rixd. til wijte 1 *gången* och sedan alt dubbelt. Thet andra bleff och förljkt.

14). H. Lisbeth i Peersnääs ähr angifuin af Hindrich i Sibby sig hafua hördt at hustru Sigrid skal hafua rijst på hufuudet på 3 bönedagen. Hind. i Sibby war eij tilstedes. H. Brita i Lapböle, stog emillan hustruna och säger sig hafua hördt eij mehr, i fått ful wetta, ty kyrkioheerden weet ful förr, han säger ful för eder. Och intet weet hon om *thet* war med ondo eller godo, doch slog *hon* med näfuen i benken sakta. Remitteras til laga tingz ransakning. Berthel Månson i Månstekta, säger at intet war got emillan them, ty hon, h. Lisbeth, sökte hufuud til henne och skakade *thet*, men intet sågo the henne, h. Sigrid suara och träta moot, eij heller klagade *hon* för presten på henne.

Jöns böön och gåfua i Engö til nya Lomparlandz
capel i sitt gamla rum.

Hälsa och wälmåga min ehrewyrdige och höglärdhe h. h. prost aff Herrn Gudhi ödmiukeligen och troligen önskat.

Therhooss kan iagh ehrewyrdige fader eij oförmält låtha (dätt och ehrewyrdige f. elliest nogsampt kunnogt kan wara) att närh storm och meenförstijder ähr migh vndertecknader icke allenast beswärligit vtan fast omöjeligit at komma til vår socknekyrkia, huarföre haffwer iagh såsom min s. fadher och förfäder mäst hafft vår kyrkiegångh til Lumpar besynnerligen vti storm och meenförstijdher, huilken kyrkiogång haffr aldrih varit mine rätte sochnepräster til någon förkortningh vti theras räntha och upbörd. Ähr altså min ödmiuke böön och begäran til ehrewyrdige fadren prosten täcktes migh icke allenast denne sedwanlige wilkoren få niuta, vtan och emädan iagh förnimmer at Lumparlenningarne äre efter gode råd h sinnade och fulmodde att bygga itt nytt cappelle att migh måtte effterlätas aff ehrewyrdige fadren, prosten att få ett stolrum för migh, mi.

hustrw och hwssfolk vti thet tilkommande nya Lumparlandz capelle, så will iagh, såsom iagh allaredo loffwat hafr, giffwa till cappellet 20 d:r k. m. och några stäckar til bygningen, ther thet elliest får niuta sit gamele rum, om dhätta haffwer iagh talat medh församblingen på Lumparland, huilke haffwa läffwat och effterlåt it migh thenne min begäran så mykit them stäär til at göra. Huar migh thenne min ödmiuke böön och begäran aff ehrewyrdige prosten så bliffwer effterlåt it, då uthloffwar iagh migh mine rätte sochnepräster theras deell icke til thet ringaste förminska, vtan theras deell så i ränta häreffter som härtil contentera, såsom och kyrkio och prästegårdz bygna på min anpart widh macht hålla, wara tilstädz medh mitt folck vti catechismi förhör, begå Herrans h. nattward och andre chistelige ceremonior widh min soknekyrkia. Och befaller här medh min ehrewyr. fader och prost Gudhi alzmechtigen til alla önskelige wälfärder.

Och beder ödmiukeligen om et faderligit och hugneligit swar.

E. F. P. ödmiuke tienare
Jööns Matzson i Engöö.

Hölts *visitatio* i Sundz skären then...¹⁾

- 1). Sexmän och kyrkiouerder som i fiool.
- 2). Lose ålderdom och vngdom wackert och wore alla tilstädes.
- 3). Oplästes kyrkiones iinventarium. Köpes handbook.
- 4). Behöfues bota droppen öf:r predijkstolen. Altaretafla göra och låta måla i Stocholm. Huitlimmas kyrkianz innan til med klita.
- 5). Behållit 4: 17. The fattigas stok 3: 31.
- 6). Hamnstok 1 flyttias.

¹⁾ Bortrifvet.

- 7). Låås 1 åt hufuudkistan.
- 8). Norboths hustrun för sin elendighet. Befal. wille efterlåta föras til hospitalet, oansedt ingen kan än dömma henne wara spettelsk, efter hon ligger uth på marken under baran himmel utan skötzl och fryser eliest ihial.
- 9). Johan Hinderson i Himhala saak ändas på tinget ther som saken är angifuen, och admitteras intet h. h. natuurd.
- 10). Klaga öf:r fremmande tiggare ifrå Kumblinge och stolefördelning.
- 11). Prester och åhörare hafua intet emot huar andra.

Höltis *visitatio* i Brendö capel then 15 Aug.

- 1). Kyrkiowerder och sexmän the samma som i fiool.
- 2). Lose then vngdom, som tilstädes war, men eliest alla olydige warit i 30 åhr, ty när en eller 2 hafua loff wara borta at leta [vp] schöter, så blifua mäst alla borta.
- 3). Oplästes kyrkiones jventarium. Pell skall göras af g. messahaken. Kalken botas och förgyllas och större pateen göres och förgylles. Wijnflaska sönder och gammal, bytas bort uthi en nyy något större. Pung ny. Altaretafla.
- 4). Behållit i capellet pengar 69: —. In fisco communi 8 d. Rester obetalt för wijnsäden pro 1665 10: 16. Köpes 1 låås til kyrkians hufuudkista.
- 5). The oferdige kyrkiobalkar skole innan tinget botas til taak och muur ferdige, eller kyrkiowerderna anklaga til nesta ting.
- 6). Caplans prestbohls kyrkiobalk skole huusmän af¹⁾ opbygga med muur och taak, dok af kyrkians pengar¹⁾ köpes kalk $\frac{1}{2}$ halves[pan]¹⁾ och¹⁾ om oor gafz ordning at the skola göras efter bruket och gifuas pengar à 1 dal. k. och sedan för huart lijijk dal. k. m.

¹⁾ Bortrifvet.

7). Gambla förfalna taak (?) och *kors*¹⁾ skal klockaren bortbära. Sammaledes skogen kringom kyrkian.

8). Stor håll framför wåkenhuset, och gropor och gångar opfyllas med sand.

9). Kyrkioluckan lagas cfter som afsagt blef.

10). Blef afsagt och lofuat skaffa ny barkat takued och teckia capellet i tilkommande wår och första yppen watn hempta takuäden til capellet.

11). Maltpörte lofuat förferdiga med första.

12). Blef afsagt och lofuat bota droppet på h. Märthens bagarstugun.

13). Drengobodan skal botas med taak.

14). Lofuat 2 *mc* til hielp för kyrkioheedens studercammar.

15). Jacob Jönson i Jurmo klagar på h. Märthen at the kunna aldrig draga i rad och semias och i sommar slagit honom i sitt eget huus; beropar sig på sina suågra Hindrik Jönson i Åfua och Sigge i Jurmo och 20 eller 30 quinfolk, som wore i bröllopstugun, som såge thet etc. Borde h. Märthen tilfyllest hafua therpå suara, men vthi kyrkioheedens och någre bönders närwaro förliktes och afbodo at thet skulle icke protocolleras, vthan satte sielfua 2 rixd. wijte then som först b[ryte]r til kyrkian undantagandes huad h. Märthen på e[mbel]tsens wegna oppenbarar och straffar²⁾.

¹⁾ Ordet «*kors*» är i originalet antydt med märket X.

²⁾ På detta ställe följa i originalet ytterligare tre paragrafer (§§ 16—18), hvilka sedermera helt och hållet öfverkursats. De hafva ersatts med en omstillerad, men till innehållet väsentligen öfverensstämmande redaktion af samma paragrafer, hvilken, skrifven med annan handstil och försedd med rubriken: »Extract aff visitations protocollet i Brändö» intagits å manuskriptets fol. 250 emellan §§ 21 och 22 i visitationsprotokollet från *Kumlinge* för den 17 Augusti. Vi hafva aftryckt detta stycke här i sammanhang med det protokoll, hvartill det rätteligen hör; det har ansetts onödigt att jämväl aftrycka den ursprungliga, i originalet öfverkursade redaktionen.

Extract aff visitations protocollet i Brändö.

Anno 1666 d. 15 Augusti.

16 punct. Capellans wädh bönderna föra, klagar *dominus Martinus* wara altför små, weedh pass halffwa lass, och wäden ähr inthet sönderhuggen, och dhe som icke föra wedh, kasta åth honom 4 öre koppar m:t, och mehr penningar gifwa eller större lass föra ähn dhe haffwa aff ålder giordt, eller dhem sönderhugga, willia dhe icke bewillia. Domen för autoritet och krafft skull remitterar *præpositus* begge parterna till högwördige domcapitlet.

17 punct. Dagen för Matthiæ dagh i wåras fingo Jurmoboar 9 bönder ett ganska stordt och ohörligit siälafenge, och på Matthiæ dagh kom ingen menniskia ifrån heela byn till kyrkia, aff orsak, som dhe sadhe att dhe hadhe 2 mijhl till kyrckian glinghaalan ijs och blåste så hårdt, att the kunde icke gå. Icke heller wille kyrckiefolket bruka sina hästar, effter the samsatte sigh föra dhen döda siälen aff ijsen til byyn på samma dagh, och the efterföllande dagar; doch neekade the, att the kiörde inthet åstadh vnder tijdgiärden; vthan på den tijdh the passade gudztiensten wara ändat. The föregåffwo och att the fruchtade ijsen skulle losna och då hade dhe mist all sin siäl til många hundrade dalers skada. Om dhe och hadhe weelat bruuka sina hästar till kyrckian, så hadhe the ingen siäl kunnat hemkiöra den dagen ty till och ifrån kyrckian woro 4 mijhl, och 4 mijhl till och ifrån then orthen siälen lågh. Wittnades och på andra orther myckit haalan ijs. Ähndoch ordin. ecc:a gillar och pålägger, att folket skole först sökia till kyrckian, och hadhe då inga flecre kommit, så hadhe så många meniskior boordt komma, som skoobroddar woro i byyn, likwål för större autoriteet och krafft skull remitterar *præpositus* till v. cons:m att skatta dheras dristiga hemmawarande ifrån kyrckian i 9 gårdar förmeedelst siäl skull,

om thet ähr ett rätt nödfals arbeethe eller icke, och dher heela byyn alldeeles med några böther dhenna gången skoonas skulle, att då icke aff detta exempel och missbruuk the och heela skiäregården på Åhland giöra så fleere reesor, att ingen prost eller pastor sedan dhem styra kan.

18 p. För thessa Brendööboars olydna och mootwilligheet att bijwista biskopz och prosteting nu öfwer 30 åhr på alla åhrstijder, lijka hwart the warda stämbde antingen till moorkyrckian eller capellet (ther doch eljest hela landet äro lydige, så att ingen menniskia snarast sagdt vthan lagha förfall i prostevisitation plägar borto wara) nödgas nu præpositus omsijder beswära sigh. Ty kommer man om wintren att visitera, föregifwa the hindra diupan sniö; om sommaren och hösten hindra mareknader, höänd, skördand och sköthfiske; om wåren flyekta the och bort medh sina windnootgårdar, Stockholm, Räfle och Åbo reesor, och synas sålunda hålla visitations wärcet för itt lappewärck eller onödigt tingh, och fijkia så medh sitt arbete, att the wela icke mista och låtha arbethe stana hela åhret på en dagh eller twå för catechismi skull och andra nödhörftiga visitations handlingar. Vthi sköthfiske behöfwa the ett hion wara vthe att achta fiskeredskapen; men när prosten efterläther 2 hion till en bååt, så äre the borta 4 hion till 2 båtar, och äntå flera vthi annat arbethe. Vthi gubernatorens Bielkens tijdh brukades i nödfall tagha kyrckionyckelen ifrå sådana olydige, och h:s n:de stämbde them till Åbo slott och stoppade hwar bonde i tornet, för än the finge sin kyrckionyckel igen etc. Behöfwes fördenskul icke allenast h. h. biskopens och consistorij strafordning vthan, och af wälb:ne landzhöfdingen een executionsskrift, och till thes vppehälles all visitation.

Hölts *visitatio* i Kumblinge 17 Aug.

- 1). Kyrkiowerder och sexmän som i fiool.
- 2). Vngdomen lose wackert och alla tilstädes, allenast i Lappo och i Asterholma wore en af huar gård.
- 3). Oplästes kyrkiones inventaria och moste köpas slissing at bota altareklädet och sedan brukas på högtijder. Men annat tyg at bruka på andra tijder til dukskifkläde köpes något lijtet slissing. Af pellet bortskärs slarfuet och fällas.
- 4). För bårkläde skal gifuas 2 ör s. m., undantagandes almosojoon och mykit fattigt huusfolk och utfattiga bönder, som ingen koo äger.
- 5). Görs itt bord och 1 stool i kyrkian.
- 6). Opslås Christi kors på norwäggen.
- 7). Behållit 80 dal. k. m.
- 8). Köpes itt låås til kyrkians hufuudkista.
- 9). Ransakades om almosohioon och andra tiggjare.
- 10). Om iche kyrkiobalkar botas innan tinget, så tingföres.
- 11). Hamnstoks förståndaren war iche tilstädes, skal clareras när han heemkommer.
- 12). Pelare i altarefönstret moste borttagas och af nyo repareras.
- 13). Alla stenar på grifterna skola bortbäras.
- 14). Blef afsagt och lofuat at bygia fähuset til wintren.
- 15). Spånen til kyrkian skal framföras mangrant 2 på mannen och spijk thertil 8 dagar härefter och strax botas och tiäras.
- 16). Klagar clariss. pastor på Asterholmar at the i fiool lefrerade elak fisk som legofolk iche wille äta 14 dagar efter sedan han war opslagen, men bönderne seija at thet slogz intet op för än i wååras. Blef sagt at thet skal besiktas, förlijkas eller tingföras.
- 17). Lijkstool efter sal. Hind. Berthilson äre 3 köör, som alla syskona tilkomma, och 3 köör hafuer hustrun

infördt i gården ¹⁾. Nu wil Maths Hind. göra likstol af 3 köör, som höra alla syskonen til, men icke af hustrurnes 3 koor. Remitteras til tinget efter the wela göra tuenne huushold.

18). Gossar 3 för sin brot blefuo dömde at sittia en ²⁾

19). Oplästes Lijnköpingz besluth om tijondordningen.

20). Ville intet hielpa kyrkioheerden til sin cammar.

21). Kyrkiouerder utuelias af kyrkiorådet efter consistorij dom, efter båda kyrkiouerderna . . . ³⁾.

22). Om kyrkiobenkiars ordningh gafz order i förra visitation at misförståndet skulle corrigeras, och uthi prestegårdz pigobenk skulle instiga 4 hustrur, som klandra på benkiarna, at the icke få niuta thet aftaal som skodde när manfolks benkiarna lottades, at theras hustrur skulle stå i benken gient ther emoot ther männerna stogo, men ther clariss. pastor och församblingenes fulmektige icke än göra och efterkomma wele, så dömer *præpositus* at prestegårdz pigobenken blifuer uthi then ytersta hustrubenken och bondehustrurna flyttia en benk fram better. Then icke nögd är wil *præpositus* sin doom defendera in för högwördig doomcapitlet, at prestgårdz kommande och farande pigor må wäl cedera bonden som bygger benkiarna.

23). Är lenge afsagt, at på quinfolks sidan bör the akterste förfalna fula stolerum oplagas sålunda at the, som hafua ther sina griffter, skola kyrkiouerderna tilseija utbära stenar, klabbar och mull, syllarna bota och benke fiölne göra, ther döttrar, sonahustrur och legopigor böra stå, och i the öfrige rum huusfolket och tiggjare, men kunna the med semia stiga tillbaka bondehustrurna en bänk, så få pastors pigor behålla sin benk.

¹⁾ I marg.: han bekende.

²⁾ Meningen oafslutad.

³⁾ Bortrifvet till styckets slut.

I originalet ingår här stycket »Extract aff visitations procollet i Brändö», som redan aftryckts ofvan sid. 591 o. f.; jfr noten å sid. 590.

24). Blef sagt och lofuat bootas en stoor hæl framför kyrkiödören, gröper och gungwägar i kyrkiogården opfüllas med sand och sammaledes i luckan vthan och innom.

25). Emillan prester och åhörare war ingen annan tuist.

Höltis *visitatio* i Kökar then 19 Aug.

- 1). Kyrkiouerdar och sexmän som i fiool.
- 2). Ålderdom och vngdom wore alla tilstädes och läsa alla mykit wäl.
- 3). Oplästes kyrkiones och prestgårdz jnventaria. Soknbodspateen köpes af nyo. Messchakan oplagas i staden ljtet. Klockstrengen går utan på och lagas hufuuen.
- 4). The blå och suarta dråp på rosten och weggiar skaffas moste sin koos.
- 5). Öpningen kringom sacristien igen muras och hela capellet och köpes ljtet bräder sunnan på kyrkioweggen.
- 6). Kyrkiostocken lät h. Gabriel göra efter prostens befalning 1665, och församlingen haar iche welat han skal stå wid kyrkian uthan i länsmansgården och en slåå är sönderslagen. Blef sagt, at the utuijsa sina skiääl wid tinget hui han iche må brukas wid kyrkiorna. Remitteras til tinget.
- 7). Blef lofuat af hela capellet h. Lars Hamar åhrlig 1 fierding fisk huad slag the kunna komma tiluäga för hans omak, at taga moot och selia wijijnsäden efter markgången, och sexmannen i huar byy schaffar fierding och fisk theruthi och sedan låter gå huarfuet omkring med häst, at iche fisken skämes.
- 8). Behållit 62 dal. och för wijijnsäden 15 d.
- 9). Köpes i Åbo hufuudkista med 3 låås.
- 10). Köpes en lijten otting om 2 kannor.

11). Gifues tiggjare 2 deelar af the fattigas stok och $\frac{1}{3}$ in fisco communi.

12). Om fåårhuset, som tingat war, remitteres til tinget efter the icke behålla.

13). Westerstugun lofuas botas i åhr läkan; ny takskiffuor bäras mull och mossa på.

14). Til stolpherbre skaffas näfuer i Mårnesso marknan 1 las och tagas nu op the pengar som folket restera och slap af fåårhuset; moot maltport röste sättes stodar, och botas lekan på taket, och thetta skall skee så snart the komma uhr marknan.

15). Blef sagt och lofuat golff i farstugu i åhr.

16). Lofuat bota wisthuus läkor i höst.

17). Bleff hårdt hela församlingen tiltalt för thet the rusa på dören om stora bönedagar och wela icke undergå folkransakningen. Dok wijste sexmän beretta at the wore mangrant tilstädes. Blef sagt och lofuat retta sig efter kongl. placatet 1663.

18). Märthen Berthilson, Maths Olson och Olof Thomosson i Helsö blefuo af presterskapet med utrekningz zedel skutne, om them kan efterlåtne wixl uti 3 och 4 leed, och befans then ena Olof hafua hafft lägersmåhl. Blefuo lenge rådde sökia oskylt, och efter the icke kunde öfuertalas, blef thet tillåtit, dok skal han Oloff böta för lägersmåhlet 6 m:r s. m. och hon 3 m:r s. m.

19). D. Gabriel caplanen besuärade sig öfuer hela församlingen i thet the göra fögo tijond af sina nootgårdar, vtan allenast af thet the draga vnder första ijsarna, men slät intet af alla bragder såsom fiskenäät och krokas etc. Blef opläsit af alla tijondordningar böndernas skyldighet, och blef sagt om the icke göra rät tijond så få the stadga.

20). Prester och åhörare hade intet annat emillan sig.

Dhen 21 Augusti hölts visitation i Fögel.

Allmanneligit beswär öf:r Ålandh och i synnerheet öf:r Fögel.

1). Effter en stoor deel af almogen på Ålandh är geenstörtigh, så att the feel the lofwa i biskops- och prostevisitationer byggia och bota på kyrckian och kyrckio-balckar, och sin laga huusbyggnad i prästgårdar vthi then ena visitation, så står thet obygdvt vthi nästa visitationer, åhr frå åhr i sombliga sochnar, i synnerheet i Fögel, och kyrckiowärder och sexmän som befales drifwa ther vppå och oljest siölfwa borde hafwa opsicht, äre myckit försumelige. Almogen är och them olydigh, så att inspection och visitation är förgäfwes. Och ehuru wäl på häradztinget a:o 1646 är gifwen laga doom, att the som icke föra sina åkor och göra dagzwärke och sända dugligit folck till arbetet på sagda dagar, att the skola plichta effter lagh, och äntå göra vth för retta thet the plichtige äre, ingen vndantagandes i hela sochnen, så länssmän som hafwa hemman som bönder; lijkwäl wele kyrckiowärder och sexmän ther öfwer inthet hålla handh och tingföra them, uthan lijtha på att pastores skola bryta sikh vth medh them; men effter kongl. resolution 1664 på rikzdagar kommer icke thetta them till, eij heller kyrckioornas räkenskap meer än kongl majj:t prästerna pålegger.

Beswär öfwer Sottunga capelzboar.

2). Om Sottunga cappelzboar bekände kyrckiowärden Marcus wara obestält thet i fiol vthi visitation omtaltes beställas skulle, allenast een ny handhbook war köpt. Eliest bekände han: att folcket i byyn wiste inthet af någon visitation, och när præpositus sadhe: nogh weet jagh, att prästerna lyste i söndagz att i Fögel skulle hållas visitation, swarade han och sadhe: Tå war ingen härifrå byyn till kyrckia. Och effter tå præpositus fruchtade, att cursus

visitationis, som war uthsänd i rättan tijdh, icke skulle wara framkommin, gaf han folcket loff i Sottunga wara hemma på visitationsdagen i Fögel moorkyrckia. Så althenstund i bynn äre 10 grannar, som woro borta *dominica* 9 trinit. medh alt sitt huussfolck, och sådant sabbatzbrott är emoth kongl. stadga: dy måste r. pastor medh länssmannen och kyrckiorådet låtha opstemma hela bynn til *dominica* 11 trinit. till moorkyrckian och granneliga ransaka effter orsakerna till ett sådant dristigt heemwarande effter på then dagen jagh visiterade i Sundz moorkyrckia ingen storm war. Och så måste och sanferdeligen betygas, om the eller andra byar på flera kyrckiodagar pläga hafwa then onda sedhen att liggia hemma ifrå kyrckian eller på kyrckiodagagar segla ifrå heemstranden och fram om kyrckian, att ther på kan i Åbo af werldzligh öfwerheet och högwörd. doomcapitlet böter påsättjas, effter biskopars, presters och sochnepresters förmaningar, och then oplässna kongl. stadga inthet gälla. Ransakningen skall dagen effter sändas till prosten, på thet han sedan på samma postdagh kan öfwersändas till Åbo.

-
- 1) ¹⁾. Samma kyrkiouerder och sexmän som i fiool.
 - 2). Vngdomen alla tilstädes och läsa någorlunda.
 - 3). Tilsades at thet skal ransakas om *absentium* förfal.
 - 4). The fattigas stok slås fast wid timstocken.
 - 5). Köpes en docka rödt sysilke til meshakans förfärdigande.
 - 6). Bygges vnder funten några huarf af trä med cappel knutar och tät huggit och schaffas nyt lock som kan wijkas op axel jern.
 - 7). Låta polera op then stora wijjnflaskan.

¹⁾ I originalet uppgifwes icke hvar och när detta protokoll blifwit fördt; troligen i Föglö 1666.

8). Köpes ofuan på altare något tyg som tienar rödt, grönt eller brokot, först see kan.

9). Isaac Hindersons i Biörsboda klagomåhl i prostetingen 1665 at holmarna wore öfr äggiande när han kom ifrå kyrkian och måltijden eftermiddagen och sade sig see bååt stå wid hafzklipporna, och hade mistankar til Anders Person och Thomas i Calsö efter the intet wore til kyrkian; orsaken säger Anders, hui han war ifrå kyrkian, at han hade inga skoor, men thet bekenner han, at han war för Isaac på klipporna, efter han hade ginare wäg, och är altså Isaacz bekenneelse osan, antingen för prosten eller på häradztinget, tå han sade sig iche sålunda hafua klagat för prosten, ther dok Hans Ingemarson i samma by tilstår sina ord, som han sade i fiol i prostetingen och sedan på häradztinget, at när han reeste til kyrkian med sin hustru, tå stog Anders Person och Thomas i båthen och hade en bytta i båthen och när kyrkiofolket kom tillbaka, war båthen borta. Altså begärer prosten tjenstligen at han Anders må befrija sig efter lag för sabbathsbot, at han intet rodde uth under tiggården, och vitnas af församlingen. Isaacz bekenneelse wara san, som han sade i proste och altså lugit på häradztinget. Therföre må han för sin tuetalughet plikta efter lagh, efter han nu iche är tilstädes och afbeder.

10). Hindrich i Biörsby besuärrar sig wara obetalt för toget 5 famnar och tiärpannan til tornets beckande. Blef sagt at han moste få sin betalning.

11). Kringom fönstren skal kalkslås och the söndrugastenar och kyrkiomurar alt om kring rappas och kalkslås til kommande wår och then gifna sacristimuren af nyo muras.

12). Behållit 8: 3.

13). Soknen haar iche tilstånd skiuta på klockaren, uthi(?) klockaren sokntiggiare, utan retta sig efter then ottonde punct, theröfr tjenstligen begäras hand motte hållas aff wederbörandenar.

14). Attest sökes på häradztingen om dären i Biörsboda och sökes til Stockholms föreståndaren i Danwijken, huilken han skal besökia at få ingifua henne för *pengar* i dåårhuset.

15). Til Degerby hospitalsstok sattes föreståndare Märthen och Hans.

16). The som iche bygia gilla balkar, settias ifrå sitt stolerum til thes the äro fulbygd, til muur och taak. The som iche hafua tilfyllest balk, en ful famn, skola så munga bönder tilhopa legias til thes the få en ful balk. Om inlagda hemman sökies wijdare på häradztinget at the efter jordatalet, som the skatta före, motte så munga bönder dömas wara tilhopa som göra itt fulgärdzhemman at bygia en balk, ty the äro iche befrijade för alla utlagor; men för annat omkostnad på kyrkio och prestgård äro the frij för the inlagda hemman.

17). Oplästes kongl. klädes stadgan och giordes en förteckning. Samaledes at the wakta sig för eeder och sabbathsbot.

18). Stok skal göras med första efter welb. landzh. befallningh.

19). Kyrkiowaktare 2 utuelja *prester* och åhörare, sins emillan och kyrkiowaktare stå innom kyrkiodören under tijdgerden efter then 13 p. uthi kongl. stagda om sabbaths bot, men *vthom* wåknhuset dören efter tijdgården at akta på them som stana, på huilka wijte är beuiliat af hela församlingen 1 *gång* 1 ör s. m. och så dubbelt. Men the som treskas 4 *gång*er utlegia sitt böte til kyrkian, afwijsas til dooms och förhålles h. h. natuare til thes the komma tillbaka med sin doom efter doome. egin ordning a. 1661. Om kyrkiowaktaren iche oppenbarar them som stana, så settes en timma i stocken huar *gång*.

20). Werke til wåkenhuus bot och remnor på taket hugga wärke til i winter och lagas ferdigt i wåår. Item halfua golfuet i wåknhuset.

21). Om något dråp är på sacristitaket, lappas i thetta år och nyt golf annat år.

22). Ther flisor fattas i benkiarna, så skaffa the, som¹⁾ rumen.

23). För the 2 tunor säd greffinnan Delagardi gaff til Fogel kyrkia selies efter billig markgång och pengarna an[vän]das til at köpa kalk at rappa och plostra muren vthan och innan, och 1 tunna crita til at huitlimma choren och så långt räcker.

24). Brudekrenkiare slippa til wijdare thenna gång med 1 tunna tiära.

25). Är sagt och lofuat bota i höst borstugan som står faselig kringom muren. Näfuer til wargskärs stugun köpes. I Mårnesso och i winter föres timuerke som fattas och oplagas i våår. Bagarstugutaket lofuat bota läkan i höst, item skorstenen. Golffuerke til farstugu föres i winter. Item bota läkan på båda bodarna i höst. Til bastugu sammsettia the sig annan gång schaffa näf:r och täckia af nyo. Höladun skal täckias med aldräförsta och förderfuas höet, så betale skadan.

26). Wijjnsäden 1665 selies å 9 dal.

27). Om h. Lars Hammar skal betala rijmännen til tunnan 4 capar för wijjnsäden 6 tunnor, doomkyrkiotunnan, prostetunnan och dambspan, moste tagas doom i consistorio och execution af landzhöfdingen.

28). Om Larsmessso skal föras til prestgården q[vic]/k-tijond.

29). Förmantes tijond partzeler retrådigt utgöra, som är foglar, skötfiske etc.

30). Prester och åhörare hafua intet emoot huar andra uthan then tingzträta, som war på wårtinget emillan presterna och Oloff och Jöran i Brotö.

¹⁾ Bortrifvet.

Höltis *visitatio* i Lomparland 22 Aug. 1666.

- 1). Kyrkiouerder Erik Person, Michel Olson.
- 2). Vngdomen lose wackert.
- 3). Samtykte Clemetsby klockarens bostelle på sina ägor, sedan hafua sin egin cappa justerat med sig, halm 1 k., och anten höö eller något at slå. Han skal och hafua kyrkiowaktarelönen.
- 4). Oplästes kyrkiones inventarium. Kalkkläde skal köpas. Item båårkläde, grafredskap.
- 5). Behållit 15 dal. In fisco communi 5 d. 8 ör.
- 6). Altaretaflan skal förgyllas.
- 7). Cnut Larson i Lompo lät lysa i wintras efter itt nootlag.
- 7) ¹⁾. Oplästes kongl. stadgar om eeder, sabbaths brot och klädedrekt.
- 8). Capelletz bygningen fulgörs i åhr til alt behöör och kyrkiobalkarna tilkommande åhr.
- 9). Prester och åhörare hade intet moot huar andra uthan Johan i Lumparby besuärade sig, at her Måns haar lyst alt för hårdt efter Cnuth grannens begäran efter itt tog, som Johan tog sielf af backen olofligen och sade sig wara banlyster med hustru och barn. När *præpositus* härom ransakade och opläste huad banlysning är och huad *proces* ther med håls, bekende hela församlingen och Johan sielf at thet war ingen banlysning. Och efter Johan hade 1) högl. förgripit sig emot Cnut och tagit hans tog utan loff och war owijst om han nånsin haar ärnat honom igen toget; 2) brutit kyrkiofrijd med ett ohörligit wäsende och träta på Cnut på kyrkiowallen; 3) sammaledes på her Måns vth på kyrkiowallen fyyt en fuul mun och klagade her Måns at Johan stötte honom i bröstet, och skööt til folket som sågo, men the wille icke witna. Thetta *præpositus* remit-

1) Numreringen felaktig i orig.

terade til laga ransakning på tinget, dok omsider, när r. pastor, her Måns, hela församlingen och han sielf med gråtande ögon bad om förlåtelse och the intercederade sejjandes: han är en vtfattig carl och haar 8 små barn; kommer han på tinget, så böter han bort alt *thet* han haar, och blifuer stemd til doomcapitlet och moste ofuan på stånda hårdt kyrkiostraff, tå blef honom tilgifuit med condition om han sig bettrar.

Namnregister.

Siffrorna utvisa sidor. Om samma namn förekommer flera gånger på samma sida (som ofta är fallet), har därom blott en hänvisning blifvit gjord; (n) efter resp. siffra betyder att namnet förekommer i noten å den sida, som siffran utvisar. Det är möjligt, t. o. m. troligt, att flere personer blifvit upptagna i registret två gånger, då de i texten förekomma i sådant sammanhang att de icke kunnat med säkerhet identifieras. Hvad ortografin beträffar, har textens egen ortografi öfverhufvud följts med små modifikationer. Där den i större grad afviker från den nutida, har namnet insatts i registret enligt det nutida skriftsättet, men textens skriftsätt anföres inom klammer.

Åbo , se Åbo.	Anders	i Nä(ä)s, 361, 367.
Abraham, m., 457.	"	i Ste(e)ntorpa, 45.
" Matsson i Lumpo (Lompö)	"	i Toböle, 459, 467.
510, 553.	"	Bengt i Torp, 208.
Abram i Norrboda, 123, 247.	"	Berthilsson i Grundsunda,
Agatha (Aagadha) i Sonrödha, 459.	"	236, 312, 351, 496, 580.
Agnis (Agniss) Olsdotter, 457.	"	Clemetsson, 74, 103, 146,
Åland, se Åland.	"	341, 413, 479,
Alanus Andreas Henrici, kyrkoherde	"	Hansson i Lillbolstad, 100.
i Hammarland, 208.	"	Hendersson i Posta, 344.
Alander, (eller Hasselgren) Carolus	"	" i Storby, 522.
Petri, kyrkoherde i Fin-	"	" i Söderby, 348.
ström, 142, 143, 192, 277,	"	Jakobsson, 153, 207.
340, 520, 559.	"	" i Jurmo, 268, 570.
" Christiernus Christoferi,	"	Jönsson i Vestmyra, 70.
kyrkoherde i Jomala, 209,	"	Jöransson i Bovik (Boowijck),
307, 323, 390, 391.	"	343.
Algot i Dalkarlby, 94.	"	" i Vestmyra, 71.
Ambrosius Pedersson i Gunnarsby,	"	Larsson i Lumparby (Lom-
8, 24, 273.	"	pareby) 9, 29, 83,
" i Sonboda, 581.	"	287.
Anders, (Henrici Alanus) kyrkoherde	"	" i Hulta, 136(n), 581.
i Hammarland, se Alanus.	"	Markusson i Brändö, 571.
" 61.	"	Matsson i Jurmo, 569.
" m., 203, 245, 262.	"	Michelsson i Asterholma, 571.
" se Stolfot.	"	Märthensson i Gottby, 66.
" i Boxö, 545, 567.	"	Nilsson i Emkarby, 150, 311,
" i Högbolstad, 313.	"	398.
" i Laffö (Laffö), 371, 401.	"	Olofsson i Björnuholma, 359,
" i Lammanby, 547.	"	381, 419, 572.
" i Krokstad, 305.	"	Olsson, 269.

Anders Olsson, i Vessingsboda
(Huessingsboda), 509,
512.
" Persson, 26.
" " 269.
" " 352, 599 (?).
" " i Brändbolstad, 586,
587.
" " i Biörström, 54.
" " i Kalsö, 442, 489.
" " i Posta, 585.
" Simonsson i Biörnhöfda, 256.
" " i Hellesby, 71.
" " i Simskåla (Sim-
sala), 110, 126 (n).
" Thomasson i Öiverby, 103 (n).
" Trotteson, 479.
" Tönnison i Hummelö, 262,
298.
Andersböle, 67.
Andersö, 585.
Andreas (Nicolai Mansnerus), kyrko-
herde i Kumlinge, se Mans-
nerus.
" i Finnby, 135.
Anna, 75.
" 109, 110.
" 207, 211, 321.
" 240.
" i Brändö, 300.
" i Djeknböle, 70, 100.
" i Godby, 453.
" i Hasterboda, 45.
" i Månstekta, 200, 274, 287.
" i Mörby, 104.
" i Ofva (Åfva), 570.
" i Pausarnäs, 399.
" i Svinby, 257.
" i Tenxöda, 454.
" i Toböle, 582.
" i Vargatta, 274.
" i Bengts lotter, 14.
" Ers Hansonsdotter 569.
" Hindersdotter i Lemböte (Bö-
the), 36.
" " i Ytterby, 437.
" Larsdotter i Loffö, 27, 79.
" Olofsdotter i Sonboda, 490.
" Samuelsdotter i Skarpnätö
(Skarpröte), 522.
" Vastesdotter i Karböle, 65.
Antböle, 238, 368.

Aron Jöransson, 296(n).
Asterholma, 169, 418, 419, 420, 475,
494, 515, 558, 571, 593.
Axel i Marcusböle, 177.
Bagholma (Baggholma), 140, 242,
265, 267, 420, 571
Baldvinus, 16.
Bamböle, 90, 144, 340.
Barbro i Jurmo, 570.
Barthollus, (Hordelius) kyrkoherde i
Sund, se Hordelius.
Barsgårdä (Barrschola), 87, 106, 108,
149, 223, 410, 477.
Bastö, 57, 210, 236, 410.
Beata Olof Michelsson, 73.
" Jakob Olssonsdotter, 569.
Beckius, (Beck) Olaus Johannis, kyr-
koherde i Jomala, 325, 326,
346, 393, 432, 433, 483.
Benö (Bänö), 203, 296, 297, 329,
442.
Bengt 61.
" 110.
" guldsmed, 513.
" i Jomalby, 65.
" i Laby, 211
" i Mökkelby, 66.
" i Rangsbj, 469.
" i Saggö, (Saggo), 545.
" Bengtsson i Sibby, 273.
" Ersson, 56.
" Hend. i Stentorp, 22.
" Jörson, 438.
" Josefsson, 141, 149.
" Marcusson i Lambersöda, 345.
" Matsson i Ulfsö (Vlfuersö),
290.
" " 457.
" Olsson, 73.
" " 457.
" Pedersson i Lappböle, 8.
" Sigfridsson i Stentorp, 183.
Bengtstöle (Bengzstöle), 303, 436.
Berg, 114, 312.
" Johan Olsson, kapiten, 553.
Bergzlagen, 167.
Bergö, 133, 136, 144, 313, 314, 316,
374, 378.
Bern, Johan, 75, 105.
Bernier, befallningsman, 348.
Bernt, Johan, 46.

- Bertby, 360, 367, 400, 401, 467, 468, 545, 566.
- Berthil i Brändö, 336.
- ” i Grundsunda, 32, 33, 79, 274.
- ” i Markby, 146.
- ” i Möckelby, 467.
- ” i Möckelö (Möckle), 492.
- ” i Snäckö, 278.
- ” i Öfverby, 66.
- ” Clemetsson i Marby, 131, 341.
- ” Ersson, 55, 56, 58, 59, 85.
- ” ” 319.
- ” Eriksson, 105, 107, 109, 143, 150, 311, 576.
- ” Hansson i Månstekta (Månstefsta), 198, 237, 241, 312, 373.
- ” Hind i Dalkarby, 154.
- ” ” i Nordenberg, 102, 311.
- ” Larsson, 341.
- ” Larsson i Österbygge, 382.
- ” Månsson i Månstekta, 587.
- ” Nilsson i Möckelö, 307, 428, 537.
- ” Olsson i Löffö (Loffö), 79, 111.
- ” ” i Svartsmala (Svartzmara), 11, 86, 144, 149, 176, 223, 311.
- ” se Skinnare.
- Bilow (Bylow, Bylou), Christoffer, 106, 209.
- Bjelke, (Bielke), Nils, landshöfding, 145, 314, 322, 325, 592.
- Bjerström (Björström), 12, 53, 54, 55, 88, 89, 144, 222, 369, 398, 411, 454, 478.
- Björkeby, 293.
- Björkö, 59, 138, 242, 264, 265, 266, 267, 332, 334, 355, 380, 489, 515.
- Björn (Bero Laurentii ?) präst i Getha eller i Hammarland, 58, 101 (n), 109, 146, 151.
- ” Olsson, 334, 358.
- ” ” i Björnholma, 61, 570, 269.
- ” Olof, 522.
- Björneborg, 118, 337.
- Björnhöfda (Biorhofda, [Björnhufda, Biorhofda, Björhufvud), 13, 103, 146, 152, 256, 394, 413, 456, 480.
- Björnholma, 61, 359, 381, 419, 421, 558, 570, 572.
- Björsboda, 22, 300, 512, 578, 599, 600.
- Björnsby, 65, 113, 114, 135, 154, 173, 192, 238, 512, 599.
- Boda, 192, 249, 254, 343, 536.
- Bodwijk, 207.
- Boetius (Murenus, Muur, Wessmanus), se Murenus.
- Bogskär, 449.
- Bo, (Boo, = Kvarnbo), 78, 313, 372, 407, 464, 465, 466, 547.
- Bolmstadius, Petrus, kapellan i Eckerö, 103, 146, 153, 190, 191, 229, 280, 322, 343, 413, 480, 537, 562, 563.
- Bovik, (Boowijk), 104, 147, 254, 311, 343.
- Borgberget, 101.
- Borbo, 362, 363, 368, 401, 405.
- Bothnen, 135.
- Bothn karen, 46.
- Boxö, 545, 567.
- Brahe, Per, grefve m. m. 134, 166, 167, 168, 356.
- ” Kirsti, grefvinna 522.
- Brantsböle, (Brandzböle, Braaxböle), 223, 277, 410.
- Bredbolstad (Brebolstad) 70, 147, 152, 254, 393, 394.
- Brita, 68.
- ” 274.
- ” 306.
- ” 368,
- ” i Björnholma 570.
- ” i Böle, 285.
- ” i Jurmo, 570.
- ” i Lappoby, 571.
- ” i Lappböle, 587.
- ” i Marby, 180, 207, 211, 229.
- ” i Rogeshöle, 52.
- ” Hansdotter i Marby, 322.
- ” Jakob Olssons dotter, 569.
- ” Olsdotter i Sonboda, 23.
- ” Simonsdotter, 193.
- Brottö (Brätto), 121, 186, 262, 290, 354, 385, 441, 489, 513, 552, 601.
- Brottöeström, 46.
- Brynolf (Magni Kjellinus ?) kyrkoherde i Sund ? se Kjellinus.
- Bränbolstad (Brenbolsta (d), Brendebolsta, Brendbolstad), 26, 29, 82, 83, 173, 287, 316, 350, 446, 586.

- Buscherus, Isaacus Martini, först kapellan i Lumparland, sedermera kyrkoherde i Lemland, 19, 20, 37 (n), 40, 41, 42, 71 (n), 130, 260, 283, 284, 349, 388, 428, 435, 485, 487, 510, 555.
 „ Martinus, 37.
 Brandö? (Brendö), 46, 121, 127, 167, 169, 293, 294, 300, 334, 336, 337, 356, 358, 359, 381, 418, 419, 475, 494, 557, 570, 572, 573, 589, 590, 592.
 Buskböle, Buske, 93, 325, 428, 429.
 Bussö, 136.
 Bylov, se Bilov.
 Bytteböle, 254.
 Bång, Erik, kyrkoherde i Föglö, 166.
 „ Johan, kapellan i Brändö, 167.
 Bäär, Clemet, 477.
 Bölswijk, 54.
 Böthe, (= Lemböte), 36.
 Böle (Bööle), 181, 248, 276, 285, 426, 485.
Cajelut, se Kajelut.
 Calmar, se Kalmar.
 Capalö, se Kapelö.
 Carböle, se Karböle.
 Careler, se Kareler.
 Carl, se Karl.
 Carlby, se Karlby.
 Capellsbacke, se Kapellsbacke.
 Carlhampn, se Karlhamn.
 Carin, se Karin.
 Carolus (Petri Alander eller Hasselgren) kyrkoherde i Finström, se Alanus.
 Carsskär, se Karsskär.
 Caspari Michael, se Kaspar Michael.
 Castelholm (Casterholm), se Kastelholm.
 Catteby, se Katteby.
 C(h)o o)bolstad, (Codebolstad), se Kobolstad.
 Christiernus, (Christopheri Alanus), kyrkoherde i Jomala, se Alanus.
 „ Karlsson, skrifvare, 521.
 Christopher, se Kristoffer.
 Cicilia, kyrkoherdens enka i Lemland, 349, 387, 426, 428, 435, 436, 485, 486, 487.
 Cicilia, i Ytterby, 234, 258.
 Clara, se Klara.
 Clas, se Klas.
 Claudius Cristoph(er), episc. sacell. 23.
 Clemet, se Klemet.
 Clemethy, se Klemethy.
 Cnut, se Knut.
 Cnutzboda, se Knutsboda.
 Coskenpä, se Koskenpää.
 Creutz, Lorentz, landshöfding m. m., 272, 280, 305, 314, 362, 382, 430.
 Culla, se Kulla.
 Culcar, se Kulkar.
 Cumblinge, se Kumlinge.
Daglösa, 28.
 Dal, 459, 462, 467, 491.
 Dalarne, 167.
 Dalkarby (Dalkarby), 68, 69, 94, 126, 154, 434.
 Daniel, 36 (n).
 „ 260.
 „ (Ekeroth), kapellan i Getha, se Ekeroth.
 „ 569.
 „ i Degerby, 300, 301.
 „ Flijsö 203.
 „ i Gränboda 355.
 „ i Jersö, 303, 347, 435, 509, 554.
 „ i Swijnö, 352.
 „ Hindersson i Dalkarby, 434.
 „ Isacson, 332.
 „ „ i Ulfsö (Vlfuersö), 290.
 „ Ingemarsson 509, 510, 552, 554.
 „ Larsson, 447.
 „ Märthenson, 484.
 Danwijk, 366, 600.
 David, 306.
 „ 327.
 „ i Somerö, 166.
 „ Jöransson, 296, 352.
 Degerberg, 101.
 Degerby, 45, 46, 184, 202, 262, 296, 300, 301, 329, 330, 386, 443, 489, 512, 513, 544, 552, 581, 600
 Delet (Deelet), 220.
 Djeknböle, (Jäckebole), 66, 70, 99, 100, 102, 310, 311, 321, 343, 414, 434.
 Djurvik (Diurwijk), 66, 539.

- Domareböle, 30, 273, 387, 313, 350, 497.
- Domarsby, 139.
- Drickeböle (Drickzböle Dryckasböle), 101 (n), 152, 322, 342.
- Dyngö (Dyngie(bo), 106, 141, 149, 454.
- E**den, 461, 467, 492, 524, 545, 546, 567.
- Ekeröth, Daniel, kapellan i Getha, 57, 84, 85, 106, 141, 149, 224, 338, 520, 530, 531, 533, 534
- ” Johannes Martini, kaplan i Sundskär (Wårdö), 109, 286, 313, 349, 373, 374, 375, 376, 377, 417, 449, 496, 497, 540.
- ” Lars, 562.
- Ekerö (Ekröö, Eckröö Aekröö), 4, 13, 68, 70, 72, 90, 97, 100, 101, 102, 103, 145, 147, 151, 152, 179, 189, 197, 207, 211, 220, 228, 249, 254, 255, 309, 310, 320, 321, 326, 340, 341, 342, 343, 393, 394, 395, 412, 413, 456, 457, 458, 479, 480, 506, 522, 531, 535, 537, 560, 561, 562, 584, 585.
- Ekö, 339, 520, 534.
- Elias, 585.
- ” i Ökarby, 402.
- ” Hansson, 258, 259, 308.
- ” ” i Storby, 584.
- ” ” i Vestmyra, 249.
- ” Johansson, 479.
- ” ” i Näfseby (Nifzeby), 255.
- ” Matsson, 209.
- Elin, 153.
- ” i Emkarby, 12, 53.
- ” i Krokstad, 232.
- ” i Vårdö, (Välö), 274.
- ” Michelsdotter i Jussböle (Jösseböle), 237.
- Elisabeth, 183.
- Ella, 354.
- Elsa i Björnhöfda, 456, 480.
- Emkarby (Emckarby), 12, 13, 53, 54, 90, 150, 311, 397, 455, 582.
- Emnäs (Amnäs), 55, 144, 311, 337, 409, 410, 450, 520.
- Enbolsta, 54.
- Engö, se Ängö.
- Enklinge (Englinge), 59, 138, 193, 243, 265, 268, 292, 332, 380, 421, 474, 495, 557, 569.
- Enköping, 29.
- Enochus Haquini, 19.
- Epelö, se Appelö.
- Erik, biskop, 166.
- ” (Ericus) junior, prest i Föglö 488, 489, 490, 491, 607, jmf. Ericus Nicolai Nycopensis.
- ” 55.
- ” präst i Geta eller i Finström, antagligen Ericus Andreae, 86.
- ” kapell. i Ekerö, 563.
- ” 59.
- ” 105
- ” 177.
- ” 235.
- ” 289.
- ” 294.
- ” 371.
- ” kyrkoherde i Föglö, se Nycopensis.
- ” Bång, kyrkoherde i Föglö, se Bång.
- ” se Skarp.
- ” („gamble och unge her Erik“; präster i Hammarland (?), 101, 551.
- ” (Ericus Andreae? präst i Finström eller i Getha?), 86.
- ” i Bo, 547.
- ” i Brändö, 46, 169.
- ” i Culla, 210.
- ” i Dalkarlaby, 68—69.
- ” i Horsholma, 45.
- ” i Juddö, 203, 512, 578.
- ” i Lammasby, 567.
- ” i Musshaga, 262.
- ” i Norrboda, 95, 129, 181, 187, 204, 232, 261, 277,
- ” i Pansarnäs, 59.
- ” i Sottunga, 442.
- ” Albrechtsson, 110.
- ” Andersson i Storby, 310, 321.
- ” ” i Strömbolstad, 517 o f.
- ” Bengtson i Olsnäs, 408, 410.
- ” Clemetson i Grundsunda, 5, 31, 77.
- ” Cnutson, 38.

- Erik, Cnutsson, i Torp, 69, 94, 126.
 " " i Odhningeby, 434.
 " Ehrsson i Clemetby, 21, 40, 41,
 " " i Finnholma, 263, 442.
 " " i Kråklund, 462, 463.
 " " i Lumpo (Lompo), 94.
 " " i Ö(ö), 54, 210, 340,
 455.
 " Eriksson, 156.
 " " i Clemetby, 289.
 " " i Ranxby, 370, 468,
 469.
 " " i Ytterby, 434.
 " Eskilsson i Godby, 453.
 " " i Westansund, 434.
 " Hansson, 280, 307, 537, 538
 569.
 " " i Djekneböle, 100.
 " " i Helsingby, 479.
 " " i Snäckö, 10, 84, 86,
 149 (n).
 " " i Ofvanåker, 366.
 " " i Okarby, 364.
 " " i Östercalmar, 430.
 " Hendersson i Pättböle, 150, 410,
 411.
 " " 532.
 " " 537.
 " " i Jurmo, 570.
 " " i Sälis (Solö), 456.
 " " i Asgård, 400, 401,
 469, 492.
 " " i Hellstorp, 17, 33.
 " Hindersson 470.
 " " 202.
 " " 311.
 " " i Godby, 533.
 " " i Ingeby, 434.
 " " i Krokstad, 122.
 " " i Norrby, 246.
 " " i Ytterby, 434.
 " Isaksson, 553, 565.
 " " 586.
 " Jakobsson i Ofva, 264.
 " " i Österbygge, 197,
 275.
 " " 553, 565.
 " Johansson, 309
 " Josefsson, 142.
 " " i Westansund, 434,
 454.
 " Jönsson, 72.
- Erik Jönsson i Fiskö, 169, 358, 419,
 569.
 " " i Nottö, 155, 181, 204,
 211, 233.
 " Jöransson, 73.
 " " 184.
 " " 364.
 " " 462.
 " " i Carlby, 275.
 " " i Finnström, 399.
 " " 530, 531.
 " " i Hökböle, 583.
 " Larsson, 40, 132.
 " " 205.
 " " 285.
 " " 361.
 " " 576.
 " " i Kermanö, 376, 463,
 545, 567.
 " " i Lumparby, 387, 388.
 " " i Östanåker, 108.
 " Marcusson i Torp, 100, 434
 Mathiae, dominus, 508 (n).
 " Matsson, 236.
 " " i Carböle, 54 (n).
 " " i Domarböle, 273.
 " " i Finnby, 80, 114.
 " " i Gölby, 15, 63.
 " " i Jussböle (Jösseböle),
 235.
 " " i Simskåla (Simsala),
 447.
 " " i Storby, 103, 146.
 " " i Svartsmåla, 144.
 " " i Torp, 280, 307, 428,
 537.
 " " i Östanåker, 453, 455.
 " Michaëlis d [dominus? i Salt-
 vik?], 369, 367.
 " Michilsson i Kråkböle, 254.
 " " i Rangby, 545, 567
 " Månsson i Hindersböle, 434.
 " " i Sandö, 136.
 " Märthensson i Emkarby, 150.
 " " i Ofvanåker, 192.
 " Nilsson, 73.
 " " i Bjerström, 144.
 " " i Hammarudda, 66, 154.
 " " i Söder, 509.
 " " i Söderby, 247, 303,
 509, 552.
 " Olsson, 69.
 " " 312.

- Erik, Olsson, 396, 409, 451.
 " " i Bergö, 136 (n)
 " " i Flaka, 36, 96.
 " " i Haga, 371, 463.
 " " i Lammansby, 461, 467.
 " " i Löffö, 32, 79, 351.
 " " i Ofva, 570.
 " Person, 73, 103, 146.
 " " 247, 553, 602 (?).
 " " 467
 " " i Bo, 464, 465, 493, 547.
 " " i Eden, 546, 567.
 " " i Enklinge, 265.
 " " i Gottby, 434.
 " " i Koskenpää, 569.
 " " i Lappo, 355, 515, 571,
 572, 574.
 " " i Strand, 545.
 " " i Svartsmala, 176, 210,
 223.
 " " i Svinö, 437.
 " " i Ödhningsby, 344.
 " Sigfridsson, 69.
 " " 477.
 " " i Clemetzby, 132.
 " Simonson i Österbygge, 196—197.
 " " i Strömma, 521.
 " Staffansson i Bagholma, 571.
 " " i Fiskö, 264, 266,
 268, 334, 358, 359,
 419, 516.
 " Thomasson, 331, 358.
 " " 334.
 " " i Brändö, 570, 572.
 " " i Gottby, 428.
 " " i Helssö, 44, 124.
 " " i Skoboda, 23, 166.
 " Thoreson, 324.
 " Wasteson i Karböle, 64.
 " Zachariasson i Hasterboda, 489.
 Erlandus (Andreas) kapellan i Eckerö,
 68, 70, 71, 73 (n) 74, 90,
 104, 105, 562.
 Ersö, 18.
 Eskil, smed, 73.
 " doctor, 80.
 " 190.
 " 211.
 " 316.
 " 414.
 " i Culla, 210.
 " i Isaksö, 141.
 Eskil i Möckelö, 392.
 " i Solis, 545, 567.
 " Berthilsson i Boo, 313.
 " Eskilsen i Öfverby, 341.
 " Hend i Hiortö, 492.
 " Hind, 74, 104.
 " Jöransson, 105.
 " Månson, (Mågnson) i Björnhofda,
 13, 72, 73.
 " Märthensson, 332.
 " Olsson, 72, 73.
 " " 191, 209.
 " " i Bussö, 136 (n).
 " Olofson, 264
 " Rasmusson i Strömma, 228.
 " Rasmusdotter i Strömma, 228.
 " Sigfridsson i Bowijk, 74, 104.
 " Thomasson, 73.
 Finnbo, 73, 74, 105.
 Finnby, 26, 29, 80, 135, 136, 137,
 171, 174, 197, 198, 200, 211, 236,
 237, 241, 273, 312, 313, 315, 316,
 350, 373, 447, 540, 542.
 Finnholma, 46, 127, 184, 263, 385, 442.
 Finland, 37(n), 131, 167, 201, 211, 335.
 Finne Lass, se Lass.
 „Finska“, 219.
 Finström, 4, 11, 13, 50, 53, 54,
 66, 71, 86, 89, 90, 93, 102, 107,
 141, 144, 145, 174, 176, 191, 209,
 210, 220, 222, 223, 238, 251, 277,
 311, 317, 318, 337, 345, 363, 364,
 369, 396, 398, 399, 409, 410, 413,
 429, 439, 450, 459, 476, 480, 519,
 520, 526, 532, 543, 551, 558, 563,
 582, 583, 586.
 Finnö (Finö), 275, 332, 355, 381, 383,
 576.
 Fiskö (Fiske), 169, 264, 265, 266,
 267, 268, 269, 334, 358, 359,
 381, 419, 421, 433, 475, 494,
 515, 558, 569, 576, 585.
 Fiskeby, 265.
 Flaka, 17, 33, 36, 37, 38, 95, 96, 130(n),
 133, 156, 181, 188, 303, 305, 328,
 347, 388, 427, 510, 555, 566.
 Flemming, 125.
 " Herman, 441.
 Flisö (Flijsö), 46, 203, 262, 298, 329,
 330, 332, 353, 354, 355, 384,
 385, 489.

- Fotangel, Harald Eriksson, kommandant, 402, 404, 460, 467, 492, 524, 544, 567.
- Frans i Daglösa, 28.
- Fremmandby, 360, 364, 366, 374, 376, 526, 546.
- Frebbenby (Frobbenby), 208, 521.
- Furusund, 165.
- Fårholm, 557.
- Föglö (Fögel, Fogel), 4, 21, 23, 42, 45, 50, 121, 124, 126, 128, 132, 157, 160, 161, 165, 166, 183, 184, 197, 198, 202, 211, 219, 220, 221, 229, 237, 244, 245, 246, 248, 261, 276, 289, 291, 296, 304, 329, 352, 354, 355, 383, 385, 440, 443, 488, 500, 502, 503, 507, 512, 548, 550, 577, 578, 581, 597, 598, 601.
- Gabriel** Månsson, 269.
- ” Olai, kapellan i Kökar, se Hamnodius.
- Gamsholm, 466.
- Gardie, de la, grefvinna, 601.
- Germundö, se Kermundö.
- Gersö, se Jersö.
- Gertrud, 54.
- ” 269.
- ” 517.
- ” i Bagholma, 571.
- ” i Håkonböle, 116.
- ” i Jurmo, 569.
- ” i Kulla, 337.
- ” i Sonboda, 263.
- ” i Ofva, 359.
- ” i Öfverby, 152.
- ” Jörensdotter 11, 57.
- Gesterby (Gästerby), 83, 136, 236, 540.
- Getha, 4, 8, 10, 56, 84, 97, 105, 141, 148, 151, 175, 209, 210, 220, 222, 224, 319, 337, 338, 400, 408, 451, 478, 520, 529, 558, 567, 585.
- Vestergetha, 106, 277, 408, 410, 454.
- Östergetha, 13, 53, 150, 339, 408, 409, 520.
- Gistel i Hummelsö, 183.
- Giölby, 15, 63, 65, 66, 68, 126, 154.
- Glipö (Glipe), 46, 262, 298, 330, 354, 385, 489.
- Godby, 52, 54, 108, 222, 277, 311, 411, 453, 454, 533.
- Gottby (Gättby), 66, 93, 344, 396, 428, 429, 432, 434.
- Grass, Gustaf, välborne, hofrättskommisarie, 520.
- Grels i Ryssböle, 401.
- ” i Tranwijk, 30.
- ” Hansson i Karby, 275, 383.
- Greelsby, 51, 66, 102, 107, 175, 189, 191, 209, 222, 223, 252, 278, 311, 318, 339, 409, 410, 451, 453, 455, 559.
- Grolby (Grelsby ?), 192.
- Grund(h)sunda, 5, 31, 32, 77, 79, 112, 136(n), 215, 220, 236, 274, 351, 417, 496, 580.
- Grägnäs 409.
- Gränboda (Granboda), 46, 181, 332, 355.
- Grönham(p)n (Grånham 330), 46, 262, 298, 354, 385, 441, 489.
- Gunnar i Gottby 429.
- Gunnarsby, 8, 24, 273, 350, 447.
- Gustaf (Göstaff), konung, 424, 435, 538
- ” Adolf ” 527.
- ” (Göstaff), 198, 241.
- ” Hansson, 203.
- ” Markusson i Torsholma, 418, 571.
- Gyllenflög 397.
- Göle, herr, 272.
- Göls, 536.
- Haddnäs** (Hattnäs), 348, 349, 486, 553.
- Haffnereff 28 (n).
- Haga, 370, 371, 463.
- Hammar, Johan, kapellan i Lumparland, 485, 487.
- Hammar, Lars, hospitalspredikant, 353, 354, 385, 441, 445, 489, 490, 503, 505, 506, 507, 508, 551, 554, 576, 577, 595, 601.
- Hammarland, 4, 14, 54, 66, 69, 71, 90, 97, 98, 100, 101, 147, 179, 180, 190 (n), 192, 197, 199, 207, 211, 220, 226, 238, 249, 253, 254, 279, 309, 319, 340, 342, 343, 363, 393, 394, 414, 439, 455, 459, 479, 480, 483, 492, 506, 521, 534, 535, 537, 560, 584, 585, 586.
- Hammarudda, (Hambrudda), 66, 154.
- Hamnodius, Gabriel Olai, kapellan i Kökar, 45, 48, 124, 125, 126 (n),

- 156, 157, 158, 160, 161, 163, 276,
291, 292, 331, 332, 355, 423, 424,
443, 500, 501, 502, 503, 576, 595, 596.
- Hamsby, 345 (n).
- Hans, 93.
- ” 70, 99.
- ” 97.
- ” 569.
- ” 600.
- ” i Ingeby, 93.
- ” i Ofvanåker 366.
- ” Algotsson i Vargatta, 5, 31,
236, 517.
- ” Cnutson i Åsgårda, 14 72.
- ” Eriksson, 554.
- ” Fransson i Öfverboda, 275.
- ” Grelsson i Marby, 104, 105, 151,
423.
- ” Hansson i Marby, 72.
- ” Hinderesson 103, 146.
- ” ” 184, 329, 352.
- ” ” i Pansarnäs, 10,
142, 277.
- ” ” i Hasterboda, 296,
300.
- ” Håkansson, 74 (n).
- ” ” i Snäckö, 408.
- ” Ingemarsson, 599.
- ” Jacobsson i Lillbolstad, 15,
69, 395, 415
- ” ” i Storby, 456.
- ” Larsson i Gunnarsby, 350.
- ” Matsson, 229.
- ” ” i Jersö, 303, 489.
- ” ” i Öfverby, 341.
- ” Michilsson i Hulta, 237, 273,
287, 449.
- ” Nilsson, 68, (i Calmar), 94.
- ” Person i Östergetha, 150.
- ” ” i Öfre, 581.
- ” Sigfridsson (Siffredson, Seffer-
son) i Marby, 279, 309, 320, 341,
479.
- ” Sigfrid, 103.
- ” Thomasson, 124.
- ” Zachariasson i Hasterboda, 442.
- Hansen i Ödningeby, 68.
- Hanson Staffan, fogde, befallningsman,
26, 146 168, 171, 174, 238,
272, 286, 315, 504, 505, 506,
542, 574.
- Hanson Johan, fiskal, befallningsman,
84, 107, 144.
- Hanson Johan, kapiten, 133, 192, 210,
223, 224.
- ” ” major, 361, 371.
- Haraldsby (Harasby), 372, 400, 401,
459, 466, 491, 492.
- Hartvik (Hartuijk), 97.
- Haselgren Carolus Petri, kyrkoherde
i Finström, se Alanus.
- Hasterbod(h)a, 45, 46, 184, 197, 203,
211, 290, 296, 300, 442, 489.
- Hedermoraus Maths, kyrkoherde i
Lemland, 437, 487.
- Helsing, 309.
- Helsingius, Marcus, 15.
- Helsö (Hölsö), 44, 124, 165, 275, 298,
330, 331, 381, 383, 422, 423, 502,
503, 596 (se äfven Selsö).
- Hemming Matsson i Ulfsö (Vlfues-
sö), 49, 290.
- Henrik (Hend. Hind. Hindrich), 37, (n).
- ” 200.
- ” 359.
- ” 481.
- ” 490.
- ” 492.
- ” 560.
- ” djekne, 546.
- ” i Björby, 114, 135, 173, 599.
- ” i Herasby, 27.
- ” i Laffö (Laffo), 401, 460, 467,
491, 545, 567.
- ” i Lappo, 169.
- ” i Jurmo, 294, 336.
- ” i Krokstad, 232.
- ” i Sibby, 587.
- ” i Sottunge, 45.
- ” i Ulfsö, 203.
- ” i Vårdö (Välö), 378.
- ” i Åkerby, 400.
- ” i Odkarby, 460, 463.
- ” Algotsson i Dalkarby, 154.
- ” Andersson i Lappoby, 61, 571.
- ” ” i Nöttö, 48, 290, 296.
- ” Berthilsson, 59, 120, 593.
- ” ” i Solis, 152, 208.
- ” Berthilsson i Ytternäs, 126, 153.
- ” Brynilsson, 479.
- ” Clemetsson i Skoboda, 46.
- ” Clemson i Ödanböle, 324.
- ” Davidsson i Flaka, 37, 38, 96,
427, 555.
- ” Eriksson (Eersson), 58, 85.
- ” ” 124.

- Henrik Eriksson, 309.
- " " 553, 554.
- " " i Gjölbj, 126, 154.
- " " i Ingeby, 345.
- " " i Jurmo, 570.
- " " i Mökelgräs, 225, 408.
- " " i Nä(ä)s, 366—367, 400, 402, 461, 467, 492, 545.
- " " i Postad, 101, 152, 199, 321, 342.
- " " i Pålshöle, 454, 519.
- " " i Rödorp, 95.
- " " i Ytterby, 65, 94.
- " " i Östergetha, 150.
- Eskilsson i Hjortö, 523, 545.
- Hansson, 456.
- " Hind, i Bowijk, 311.
- " " i Finby, 197, 211.
- " Isaksson i Vestanträsk, 13, 53.
- " Jacobsson, 292.
- " " 572, 573.
- " " 582.
- " " i Björkö, 59.
- " " i Kumlinge, 355.
- " Jönsson i Norrboda, 41, 95.
- " " i Ofva, 590.
- " Jöransson, 362, 545, 566.
- " " i Hamnsby, 345 (n).
- " " i Haraldsby, 372, 400, 401, 459, 466, 491.
- " " i Ofva, 59, 570, 572, 574.
- " " i Östergetha, 409, 520.
- " Knutsson, 349.
- " Larsson, 103, 146.
- " " i Björkö, 59.
- " " i Godby, 108, 277, 311.
- " " Hjortö, 467, 470, 491.
- " Matsson i Enklinge, 193, 265, 267, 268, 292.
- " " i Möckelö, 234, 249.
- " Matsson i Torsholma, 381, 571, 572.
- " Michelsson i Fiske, 264, 267, 269, 358.
- " Månsson i Westergetha, 408, 410.
- " Nilsson, 311, 476, 532.
- " " 350.
- Henrik Nilsson, i Berthby, 360, 367, 400, 467, 468, 545.
- " " i Brendbolstad, 316.
- " " i Postad, 410.
- " " i Pålshöle, 520.
- " " i Strömbolstad, 114, 202, 236, 237, 273, 313.
- " Olsson, 100.
- " " 545.
- " " i Persnäs, 581.
- " " i Sottunga, 49.
- " " (Olafsson) i Sviby, 345, (n), 429.
- " " i Sylla, 566.
- " " i Söderby, 233.
- " " i Öfverby, 74, 104.
- " Pauli, coadjutor i Kumlinge, 333, 357.
- " P., präst? hvar? 457.
- " Person, 395.
- " " 264, 267, 292, 332, 355, 379, 421, 572, 573.
- " " i Bowijk, 254, 280, 310, 320.
- " " i Brendbolstad, 147.
- " " i Ekerö, 179.
- " " i Mörby, 207, (227—228), 250.
- " Pålsson, 70, 309, 564.
- " Sigfridsson i Posta, 585.
- " " i Skoboda, 46, 127, 132.
- " i Simonsson Lappo, 572.
- " i „Brändö“, 359, 419, 571.
- " Staphansson i Lysterbo, 6.
- " " i Simskäla (Sim-sala), 32, 79, 110,
- " Thomasson, lagläsare, 168, 190, 229.
- " " 425.
- " " 502.
- " " i Vestansund, 68, 154, 345.
- " " i Öfverby 153.
- Herasby, 27.
- Herman, 252.
- " Markusson i Björnholma, 570.
- " Thomasson i Brandö, 475, 494.
- Hesselö, 520, 534.
- Hindersböle, 434.
- Hjort, 471.

- Hjortö, 463¹⁾, 467, 470, 472, 491, 492, 523, 524, 545, 567.
 Holger Olsson i Lappo, 61, 356.
 Hordelius, Bartholdus, pastor i Sund, 26, 80.
 Horn, Gustaf, friherre, 490.
 Horsholma, 45, 202, 300, 578.
 Huessingzboda, se Vessingsboda.
 Huittensteen, 480.
 Hullberg, 292, 356.
 Hultén, Nicolaus Hieronymi (hr Nils), kapellan i Saltvik, 211, 333, 371, 400, 401, 405, 406, 470, 546.
 Hulby, 371, 469, 472, 491, 492.
 Hulterstadius, Martinus Olai, kapellan i Brändö, 118, 266, 267, 269—271, 336, 337, 359, 379, 381, 476, 572, 573, 590, 591.
 Hummersö (Hummalsö, Hummelsö), 46, 48, 122, 183, 203, 262, 298, 330, 490, 579.
 Hummelvik, 463.
 Hulta, 28, 29, 136, 137, 237, 287, 518, 581.
 Husö, 578.
 Hyckböle, 530.
 Hålfvar i Lappoby, 571.
 Häkonböle, 29, 115, 116, 198, 202.
 Häger, Olof, befalningsman, 363, 364, 382.
 Hällesby (Helsby), 70, 71, 208, 395, 479.
 Hällestorp (Hellestorp, Hellestärp), 17, 33, 37, 156.
 Hästö, 219, 578.
 Höckböle (Höökböle), 86, 399, 583.
 Högbolstad, 24, 80, 113, 171, 202, 273, 313, 374.
 Hölsö, se Helsö.
 Höttböle, 399.
 Höös, 90.
- Ilia i Notö, 182.
 Ingeborg i Fiske, 268.
 " i Ofva, 336.
 " Persdotter i Ofva, 570.
 Ingeby, Ingby, 93, 345, 434.
 Ingermanland, 211.
- Ingre i Kalsö, 46.
 Inniå, 118.
 Isak, först kapellan i Lumparland, sedermera kyrkoherde i Lemland, se Buscherus.
 " 106.
 " i Bamböle, 90.
 " i Boda, 192.
 " i Björkö, 138.
 " i Björsboda, 300, 512, 578.
 " i Flisö, 329, 332, 355, 384.
 " i Hummersö, 579.
 " i Jersö, 205 (n).
 " Abrahamsson i Norrby, 387.
 " Cnutsson, 281.
 " Eriksson, 291.
 " " i Karlby, 44, 124, 184, 332, 355, 383, 424.
 " " i Sviby, 15, 63, 66, 126.
 " Gregersson i Karlby, 576.
 " Hansson i Lemböte, 38, 347, 435.
 " " i Nötö 166.
 " Hind. i Björsby, 352, 599.
 " Isakson i Jersö, 306.
 " Jonsson, 46, 263.
 " Jöransson i Finnby, 447.
 " " i Tosareby, 136, 241, 312, 373, 446.
 " Larsson i Getha (Östergetha), 319, 339.
 " Olsson i Vestanträsk, 150.
 " Persson, 383, 422, 423.
 " " 448.
 " " i Jomalby, 64.
 " " i Öfverboda, 275.
 " Pålsson i Svinö, 94.
 Isaksö, 55, 88, 141.
 Israël, prest i Finström, 455.
 " " i Lemland eller i Lumparland, 486, 487.
 " Johannis, 147.
 Ivar Persson, 274.
 Ivanskär, 459.
- Jakob, 30.
 " 133.
 " 326.
 " 466.
 " 519.
 " i Bastö, 57.
 " i Dal, 459, 462, 467, 491.

1) På sidan 463 står enligt originalet Kiortö; antagligen är detta ett misstag.

- Jakob i Epelö, 106, 141, 149.
 " i Gesterby, 540.
 " i Grolby (Grelsbj?), 192.
 " i Hjortö, 467, 491.
 " i Norrby, 34, 35.
 " i Rangby (Ranpby), 491.
 " i Vivasby, 80.
 " Ersson i Ofva, 140, 359, 476.
 " Eskilsson i Kulla, 340, 455.
 " Grelsson, 340, 561, 562.
 " Henriksson, 223.
 " " i Marby 153.
 " " i Ödkareby 461, 467, 492, 524.
 " Isaksson, 138, 243.
 " Jacobsson i Flaka, 510.
 " Jönsson i Jurmå, 61, 379, 381, 419, 475, 570, 572, 590.
 " Jöransson i Finströn, 223.
 " Matsson, 118.
 " " i Hulta, 137.
 " " i Ödningeby, 68.
 " Månsson, 106.
 " " 167.
 " " 408.
 " " 477.
 " " i Benö, 296, 329, 442.
 " Mårtensson i Sviby, 68, 323.
 " Nilsson i Flaka, 17, 33.
 " Olsson i Bertby, 360, 367, 401, 492.
 " " i Englinge, 138, 268.
 " " i Storby, 256.
 " " 569.
 " Persson, 59.
 " " 582.
 " " i Sviby, 325.
 " Pålsson i Tjudö, 13, 54.
 " Sigfridsson i Björkö, 264, 267, 332, 355, 556.
 " Simonsson i Fiskö, 265, 268, 271, 358.
 " " i Simskåla (Simsala), 294, 378, 381, 419, 475, 494.
 " " i Söderby 181, 303., 306, 509, 510, 552, 555, 565.
 St. Jacobs kapell, 61; se äfven Brändö.
 Jerse (Jersö, Gersö), 35, 37, 97, 205, 284, 303, 306, 347, 388, 435, 509, 554.
- Joel Ivarsson, 301, 302, 330, 354, 441, 489, 543.
 Johan, konung, 206, 262, 267, 315, 322, 325, 335, 338, 390, 422, 470.
 Johan, magister, se Liljevan.
 " kapellan i Sundskär (Vårdö), se Ekeroth.
 " " i Lumparland, se Hammar.
 " antagligen kyrkoherde i Kumlinge (Johan Andreæ), 119 (jfr. dock Bång, Johan).
 " kapellan i Brändö, se Bång.
 " präst i Lemland? 132, 519.
 " i Brotttö (Brättö), 513.
 " Dagläsa, 28.
 " i Gesterby, 83.
 " Lappböle, 470, 546, 567.
 " i Lumparby, 602.
 " i Näfseby, (Nifsal, Nifzeby), 102, 188, 197, 207, 249, 279, 280.
 " Germundö (Kermanö), 369, 370, 401, 402, 459, 491.
 " i Öfverby, 68.
 " Andersson, 405.
 " Botvidi, 8, 11, 14, 19.
 " Eriksson, 139.
 " " 168.
 " " i Bo, 466.
 " " i Kermundö, 373, 467, 524.
 " Ersson i Lompö, 21.
 " " i Saltvik 350.
 " Hansson, fiskal (befalningsman), se Hansson.
 " " 109.
 " " i Kobilstad, 12, 55, 150.
 " Hind, 311.
 " " i Simskåla (Simsala), 589.
 " " Posta, 344, 459, 462, 463.
 " Jakobsson, 553.
 " Johansson i Svimö, 426, 427, 438.
 " " i Vesterkalmar, 434.
 " Larsson i Torsholma, 571.
 Johannes Martini, kapellan i Sundskär (Vårdö), se Ekeroth.

- Johan Matsson i Strand, 273, 287, 374, 376.
 " " i Sviby, 16.
 " Månsson, 361, 367.
 " " 453.
 " Nilsson i Asterholma, 419, 475, 494, 571.
 " " i Godby, 454.
 " " i Krokstad, 426.
 " " i Öfverby, 307, 325, 428
 " Olsson, lagläsare, 102.
 " " kapiten, se Berg.
 " Pålsson i Södersunda, 428, 537.
 Jomala (Jommala), 4, 13, 15, 16, 26, 38, 54, 62, 65, 92, 93, 97, 109, 144, 153, 154, 188, 192, 209, 220, 234, 238, 248, 256, 280, 323, 344, 345, 388, 390, 394, 395, 398, 402, 428, 432, 433, 437, 439, 452, 480, 481, 509, 523, 537, 538, 564.
 Jomalaby, 64, 65, 280.
 Jon, 467.
 Juddö, 46, 203, 332, 383, 424, 502, 512, 578.
 Jurmä (Jurmo), 59, 61, 118, 140, 168, 169, 241, 264, 268, 269, 294, 336, 358, 379, 380, 381, 419, 421, 476, 494, 515, 558, 569, 572, 590, 591,
 Jussböle (Jösseböle, Jäseböle), 136, 198, 235, 237, 273, 312, 373, 376, 449.
 Jäckebole, Jeckbole, se Djeknböle.
 Jöns, 114, 135, 138.
 " 188.
 " 483.
 " 531.
 " i Berg, 114.
 " i Clemetsby, 40.
 " i Dyngö, 106, 141, 149.
 " i Hullby, 371.
 " i Näs, 273.
 " i Toftö (Tofnito), 112, 113.
 " i Torsholma (Tolsholma), 140.
 " i Öfvernäs, 94.
 " Andersson i Degerby, 184, 262, 296, 329, 330, 352, 489, 512, 578.
 " Bertilsson i Finbo, 74.
 " Ersson i Finby, 137.
 " Eriksson, 264.
 " Hemmingsson i Ufsö (Vllfzö), 262.
 " Hindersson i Gjölby, 66.
 Jöns Jakobsson, 59, 140, 169, 241, 264, 268, 294, 334, 358, 572.
 " Jönsson i Grundsunda, 136.
 " Mattsson i Ängö, 587, 588.
 " Michelsson i Vestmyra, 100.
 " Olsson, 73.
 " " i Vessingsboda (Huessingsboda), 247, 303, 509.
 " " i Koskenpää, 61, 267, 268, 269.
 " " i Öfverby, 126, 153.
 " Persson i Finnby, 171, 174.
 " " i Lappo, 294, 359, 381, 572.
 " " i Seglinge, 59.
 " Sigfridsson i Norrby, 181, 233, 303.
 " Vastesson, 290.
 St. Jöran, 370, 397, 405, 460, 530.
 Jöran (Jören), 63.
 " 106.
 " 110.
 " 219.
 " 457.
 " präst i Lemland (Georgius Henrici), 554.
 " " i Bastö, 210.
 " " i Brottö, 601.
 " " i Degerby, 202.
 " " i Finström, 53, 54, 89, 145, 583.
 " " i Djeknböle (Jäckböle), 66.
 " " i Strömbolstad, 313.
 " " i Vestmyra, 101.
 " Bengtsson i Lappböle, 27, 83, 113.
 " Christoffersson i Ödkareby, 463.
 " Hinderson i Brottö, 298, 330, 354, 489, 578.
 " " i Brändbolstad, 350.
 " " i Ofva, 140, 169, 219, 264, 267, 334, 358, 419.
 " Jöransson i Gränboda, 332, 355.
 " Larsson, 268.
 " " i Skoboda, 386, 442.
 " Matsson, 142.
 " " 457.
 " " 483.
 " " i Domarböle, 287, 313, 350.
 " Michelsson i Kråkböle 102.

Jöran Michelsson, 563.
 " " i Öfverby, 152.
 " Månsson i Somero, 203.
 " Nilsson i Östercalmar, 428, 537,
 566.
 " Siffersson i Persnäs, 447.
 " Simonsson i Bjerström, 455.
 " Thomasson i Flaka, 36, 96.

Kaisa, 65.

" i Lumparland, 184, 202.
 " Hindersdotter i Mänstekta, 170.
 Kaijalot (Cajelut), 27, 402.
 Kalmar (Calmar), 38, 68, 94.
 Kalsö (Calsö), 46, 49, 203, 300, 442,
 489, 599.

Kapellsbacke, 118.

Kapelö, 102, 256, 310.

Karafinnar, 367.

Karböle, 54 (n), 64, 65, 257.

Kareler (Careler), 167, 211.

Karlhamn, 38.

Karin, drottning, 209.

" 255.
 " 258.
 " 354.
 " 484.
 " 569.
 " i Björnböfda, 103, 146.
 " i Brändbolstad, 26.
 " i Emkareby, 64.
 " i Gesterby, 136 (n).
 " i Hummersö, 48, 122.
 " i Nordanberg, 136—137.
 " i Ofva, 570.
 " i Skräddarböle, 54.
 " i Sviby, 257.
 " Andersdotter i Getha, 8.
 " Hindersdotter i Norrboda, 41.
 " " i Ytterby, 345.
 " Jöransdotter i Storby, 71.

Karl, Carolus Petri, kyrkoherde i Finström, se Alander.

" präst i Jomala, 430.
 " " i Lemland eller i Lumparland? 277.
 " konung, 317.
 " 392.
 " i Tranvik, 447.
 " Eliæson, 308, 309.
 " Larson i Hjortö, 463, 467, 472,
 491, 524, 567.

Karl Månsson, 479.

Karlby, 43, 44, 184, 275, 332, 355,
 383, 424, 576, 577.

Karskär, 276.

Kaspari Michael, 80.

Katelholm (Castelholm), 83, 135, 168,
 176, 219, 286.

Katteby, (Kotteby), 70, 208, 521.

Kermundö (Kermanö, Karmanö), 27,
 54, 369, 370, 373, 376, 377, 401,
 402, 404, 459, 467, 491, 526, 545,
 567.

Killingskär, 97.

Kimito, 11.

Kirsbärshagan, 86, 106.

Kirstin, 414.

" 511.

" i Emkareby, 12, 53.

" i Grelsby, 559.

" i Norrboda, 352.

" i Somero, 49.

" i Sviby, 93.

" i Söderby, 38, 261, 282, 304,
 " i Torsholma, 571.

" i Östanåker, 398.

" Hindersdotter i Boda, 249.

" Markusdotter i Koskenpää, 359.
 " Matsdotter i Torp, 311.

Kjellinus, Brynolf Magni, kyrkoherde
 i Sund, 375.

Klara, 509, 511.

Klas, 480.

" i Enklinge, 569.

" Michelsson i Sottunga, 290.

Klemet (Clemet) i Björby, 114, 135,
 173, 512.

" i Bo, 78.

" i Fiske, 268.

" i Gesterby, 236.

" i He . . . by, 114.

" i Hulta, 28, 29.

" i Lumpö, 351, 427.

" i Kermanö, 404.

" i Marby, 105, 179.

" i Riske, 169.

" i Södersunda, 16, 63.

" i Tärbolsta (Torrbolsta?), 455.

" Andersson i Jurmo, 241, 336.

" " i Ytterby, 434.

" Eerson i Grundsunda, 378, 417.

" Eriksson, 519.

" Hind., 311, 532.

- Klemet Hind. i Björsboda, 22, 513, 578.
 " " i Godby, 411, 454.
 " Jakobsson i Bertby, 545.
 " " i Gottby, 307, 324, 344.
 " " i Konungö, 434.
 " Johansson, 114.
 " " i Lumpo, 553.
 " Klemetsson i Storby, 522.
 " Knutsson, 545—546.
 " Larsson i Hägbolsta, 273.
 " Märthensson i Bamböle, 340.
 " Nilsson, 322.
 " Peersson i Kyrkoby, 73.
 " " i Gästerby, 136 (n).
 " Thomasson i Finö, 576.
 Klemetsby, (Clemety, Clemetsby, Clemetzby), 21, 40, 132, 289, 388, 553, 602.
 Knut (Cnut) i Karböle, 64.
 " i Finby, 200.
 " i Germundö (Kermänö), 54.
 " i Lemböte, 37, 96.
 " i Lumpö, 289.
 " i Toböle, 361, 367, 401, 459, 545, 567.
 " Knutsson i Olsnäs, 319.
 " Larsson i Lumparby, 303, 348, 426, 485, 509, 552, 553, 602.
 " Michelsson i Ödningeby, 234, 434.
 Knutsboda (Cnutsboda), 181, 347.
 Kobilstad (Chobolstad, Chodbolstad), 12, 51, 55, 57, 142, 150, 211, 251, 338, 408.
 Konungshamn, 46, 489.
 Konungö, 434, 480, 539.
 Korpo, 268.
 Korsbacka, 46
 Koskenpää (Kåskinpe), 61, 119, 167, 267, 268, 269, 294, 359, 421, 475, 494, 516, 558, 569.
 Koski, 380.
 Kristoffer i Björkö, 138.
 Krok (Kroock), Erik, 121, 127, 184, 203, 385.
 " Michel, 477.
 Krokstad, 40, 122, 202, 232, 305, 328, 426, 427, 553.
 Kråkböle, 102, 254.
 Kråklund, 462.
 Kulkar (Culcar), 222, 519.
 Kulla (Culla), 83, 210, 312, 337, 340, 350, 373, 448, 455, 581.
 Kumlinge (Cumblinge), 4, 59, 60, 61, 78, 114, 116, 118, 119, 137, 138, 161, 162, 167, 168, 192, 194, 197, 211, 215, 220, 221, 241, 243, 264, 265, 266, 292, 332, 355, 379, 380, 420, 421, 473, 474, 475, 493, 495, 508 (n), 514, 556, 557, 569, 574, 575, 589, 593.
 Kurek, Jöns, 36.
 Kvarnbo, se Bo.
 Kyrkogångsö, 578.
 Kärmunde, 350.
 Kärr, 16, 27, 29.
 Kökar, 4, 22, 41, 47, 50, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 136, 156, 157, 158, 160, 161, 164, 166, 184, 185, 195, 203, 244, 261, 263, 274, 276, 291, 331, 355, 381, 382, 384, 395, 413, 422, 423, 442, 499, 500, 502, 514, 576, 577, 578, 595.
 Labbnäs, 12, 57, 59, 108, 109, 150, 251, 319.
 Laby, 211, 470.
 Lafö (Laffo), 364, 371, 401, 460, 467, 470, 545, 567.
 Lambergö, 462, 468, 544.
 Lambersöda, 345, 462.
 Lambert, kapellan i Wirmo, 333.
 Lambnäs, 408.
 Lammansbo, 372.
 Lammansby, 361, 367, 401, 461, 464, 465, 467, 547, 567.
 Landskrona, 457.
 Lappböle (Lapsböle), 8, 27, 83, 113, 470, 546, 567, 587.
 Lappen, 76.
 Lappo (Lappoby), 61, 169, 294, 355, 356, 359, 380, 381, 420, 558, 569, 571, 572, 593.
 Lars (Lass, Lasse), „Lass Finne“, 27.
 " 335.
 " 453.
 " i Culla, 114.
 " i Grelsbby, 559.
 " i Sommerö, 489.
 " i Torp, 93.
 " i Ofva, 570.
 " hospitalspredikant, se Hammar.

- Lars, prest i Sund (Laurentius Magni Ekroterus?), 201.
- " " 509.
- " " (i Hammarland eller i Ekerö?), 190, 207.
- " " i Finström, 192.
- " Amundsson, 289.
- " Andersson, 82.
- " " i Hulta 136 (n).
- " Bengtsson, 73.
- " Berthilsson, 90.
- " Eriksson i Lumpareby, 553.
- " Ersson i Djurvik, 539.
- " " i Sonboda, 49.
- " Gudmundsson i Fiskö, 569.
- " Hansson i Nottö, 388, 435.
- " Hindersson, 50.
- " " i Helsö 124.
- " " i Hullby (Hubbi), 469, 472, 491, 492.
- " " i Torp, 175.
- " Jonsson i Katteby, 208.
- " Jönsson i Michilssö, 136.
- " Larsson i Domarsby, 139.
- " Matsson i Lumparby, 205, 231, 277, 349.
- " " i Österbygge, 275.
- " Michelsson, 56.
- " " i Bjerström, 398, 411, 454, 455.
- " " i Somerö, 300—301.
- " Nilsson i Torp, 73, 103 (n), 309.
- " " i Giölby, 154.
- " " i Lillbostad, 209.
- " Olsson i Bergö, 136 (n).
- " Persson, 123.
- " " i Finnby, 241.
- " " i Flaka, 328.
- " " i Seglinge, 569.
- " Sigfridsson i Kalsö (Calsö), 203.
- " " i Mörby, 74, 104, 152.
- " Thomasson, 103 (n), 104 (n).
- " " i Finnö, 383.
- " " i Skoboda, 262, 299.
- Laurentius, archiepiscopus upsaliensis, 15.
- Leby, 197.
- Lemböte, 37, 38, 96, 347, 435.
- Lemland (Lemmeland), 4, 17, 23, 27, 29, 66, 71, 95, 122, 123, 128, 129, 132, 180, 197, 202, 204, 211, 214,
- 220, 221, 233, 234, 238, 246, 259, 281, 288, 289, 303, 308, 309, 327, 347, 349, 363, 387, 426, 434, 437, 452, 483, 487, 503, 505, 509, 511, 552, 565.
- Liby (Lijby, Lyby), 469.
- Lifländare, 133.
- Lillbolstad, 15, 69, 100, 209, 395, 415, 563.
- Liljehök (Lilliehök), Cnut, landshöfding, 124, 157, 162, 168, 443.
- Liljevan (Lilliewan) Johan (s.m. Johan^a), 486, 487, 528, 538, 543.
- von der Linden, Erik, 382, 409.
- Lindholm, 167.
- Lindköping, 594.
- Lissbeth (Lisabeth), 109.
- " " i Finnby, 313.
- " " i Jurmo, 168.
- " " i Persnäs, 587.
- " " i Rogisböle, 58.
- " " Eriksdotter, 477.
- Lofftvik, 312.
- Lukas (klockare), 496.
- Lumparby (Lompareby), 9, 29, 83, 205, 232, 285, 303, 348, 349, 351, 387, 388, 426, 427, 485, 553, 565, 602.
- Lumparen (Lomparen), 19, 188, 206, 427.
- Lumparland (Lomparland), 19, 39, 94, 128, 155, 156, 187, 191, 197, 198, 204, 205, 206, 220, 231, 245, 261, 276, 285, 287, 303, 305, 348, 351, 378, 426, 435, 439, 485, 553, 565, 566, 587, 588, 602.
- Lumparsund, 39, 487, 553.
- Lumpo (Lompo), 21, 94, 261, 289, 349, 351, 387, 427, 510, 553, 602.
- Luuth i Lumparby, 427.
- Lyby, se Liby.
- Lysterby (Listerby), 6, 112.
- Löffö (Loffö, Loffuo, Löffsö), 27, 29, 32, 79, 351, 417, 491, 580.
- Löfparby, 231.
- Magnus, präst i Lumparland, se Solimantanus.**
- Malin, 12.
- " 371.
- " " i Gottby, 93.
- " " i Kobilstad, 57.

- Malin i Labbnäs, 59, 109—110.
 " i Nottö, 71.
 " i Sandö, 127.
 " Erlandsdotter, 176.
 " Ersdotter i Finnby, 447.
 " Hansdotter, 319.
 " " i Ytterby, 65.
 " Jakobsdotter i Wargatta, 79.
 " Persdotter i Finnby, 26.
- Mansnerus, Andreas Nicolai, kyrkoherde i Kumlinge, 117, 168, 264, 516.
- Marby 72, 73, 103, 105, 151, 152, 153, 179, 191, 197, 207, 211, 226, 229, 256, 279, 310, 320, 321, 322, 341, 479, 563, 584.
- Margaretha (Margeta), drottning, 42.
 " 232.
 " 545.
 " 569.
 " i Brändö, 571.
 " i Enbolstad, 54.
 " i Flaka, 305.
 " i Jurmo, 570.
 " i Ofvanåker, 223.
 " i Rodzo, 471.
 " i Svinö, 37.
 " Johan Larsonsdotter i i Torsholma, 571.
 " Olsson, 124.
 " Staffansdotter i Enklinge, 495.
- Maisa i Storby, 153.
- Maria, 13.
 " 371.
 " i Grundsunda, 112.
 " i Håkonböle, 202.
 " i Höckböle, 86.
 " i Lumparby, 232.
 " i Posta, 180.
 " i Svensböle, 9, 29, 83.
 " i Vestanträsk, 582.
 " Matsdotter i Storby, 321.
 " Olofsdotter, 447.
 " Thomasdotter i Marby, 310, 321.
- Markby, 146.
- Markus, 45, 47.
 " 203.
 " 519.
 " 547.
 " 597.
 " se Skarp.
- Markus i Brändö, 571.
 " i Enklinge, 332.
 " i Höckböle (Höttböle), 399.
 " i Jomala, 154.
 " i Snabb i Torp, 538.
 " i Solis (Solas), 71, 88.
 " i Sottunga, 296, 384, 512.
 " i Torp, 191.
 " Bengtsson i Konungsö, 434.
 " Eriksson i Finnby, 273.
 " " i Sonroda, 402.
 " " i Ytterby, 65, 249, 325, 434.
 " Hend. i Tränvik, 497.
 " Jöransson i Koskenpää, 475, 494.
 " Larsson i Tranvik, 114.
 " Markusson, 133.
 " Matsson, 262, 298, 329, 330, 352.
 " Nilsson i Grudsunda, 136 (n), 274.
 " Olofsson i Koskenpää, 569.
 " " i Sonboda, 203.
 " Svensson i Österkalmar, 93, 434.
- Markusböle, 177.
- Marsund, 394.
- Martinus, episcopus, 3.
 " kyrkoherde i Lemland, se Buscherus.
 " kapellan i Brändö, se Hulterstadius.
 " se Svärd.
 " se Mårten.
- St. Mathiæ kapell, 5.
- Mats, präst i Saltvik?, 368.
 " 219.
 " 570.
 " (Mattias Simmonis), kyrkoherde i Hammarland, 101 (n), 226.
 " kyrkoherde i Lemland, se Hederomoræus.
 " „Blind Matte“, 54, 107.
 " „Pott Matte“, 80.
 " i Bagholma, 571.
 " i Finnbo, 105.
 " i Horsholma, 202, 300, 578.
 " i Laby, 470.
 " i Laffo, 470.
 " i Norrboda, 232.
 " i Sanda, 490.

Mats i Ytternäs, 94.
 " i Vesteräng, 303.
 " Algotsson, 77.
 " Andersson, 198, 237, 273.
 " " 287.
 " " i Jurmo, 570.
 " " i Vesterkalmar, 434.
 " " i Ångö, 112, 123,
 " " 136, 171, 173.
 " Bengtsson, 265.
 " " 409.
 " " i Fremmandby, 364,
 " " 366.
 " " i Labbnäs, 319.
 " " i Lumpo, 349, 387,
 " " 427.
 " " i Möckelby, 434.
 " " i Postad, 15, 69, 100.
 " Bertilsson, 337.
 " " 477.
 " Byrilsson, 73.
 " Eriksson, 108.
 " " i Karlby, 514, 577.
 " " 538.
 " " i Grundsunda, 215,
 " " 220, 274.
 " " i Näs, 360.
 " " i Österby, 341, 342.
 " Ersson, 29.
 " " i Emkarby, 54, 397.
 " " i Kalsö, 49.
 " " i Rörztorp, 327.
 " " i Vivasby, 374, 447.
 " " i Östanåker, 86.
 " Eskilsson i Godby, 54.
 " Gestelsson, 48, 296, 442.
 " Gunnarsson i Kumlingeby, 78.
 " Hansson i Jersö, 388.
 " " i Katteby, 70.
 " Hemmingsson i Ofva, 570.
 " Hend, 40.
 " " i Finnby, 540.
 " " i Ingeby, 434.
 " " i Mänstekta, 115, 170,
 " " 594 (?).
 " " i Vestansund, 434.
 " " i Ödningeby, 482.
 " Isaksson, 273.
 " Jakobsson, 303, 387.
 " " 307.
 " " 427.
 " " i Kulla, 83, 581 (?)

Mats Jakobsson i Norrboda, 352, 552,
 553.
 " " i Vargatta, 6.
 " Jonsson, 256.
 " Jönsson, 38.
 " " 294, 358.
 " " 381.
 " Jöransson, 309, 561.
 " Kristersson i Norrby, 204, 233,
 246.
 " Larsson, 300.
 " " 340, 341.
 " " 509, 511.
 " " i Ofva, 570.
 " " i Olsmäs, 454, 477.
 " " i Torp, 63.
 " Markusson i Djeknböle (Jেকে-
 böle), 434.
 " " i Nottö, 61.
 " " i Torsholma, 571.
 " Matsson, 124.
 " " 577.
 " " i Gjöby, 345.
 " Michelsson, 264, 294, 358.
 " " i Asterholma, 571.
 " " i Degerby, 443.
 " " i Jurmo 381, 419,
 475, 570.
 " " i Torsholma, 571.
 " " i Torp, 311.
 " Mårtensson, 347.
 " " 484, 554.
 " " i Glipe, 46.
 " " i Flaka, 38, 95, 96,
 130 (n), 156, 181,
 188, 303, 347.
 " Nilsson, 73, 74.
 " " 255.
 " " 307, 323.
 " " 509, 552.
 " " i Hällestorp, 156.
 " " i Svartsmala, 534.
 " " i Ytterby, 235, 434.
 " " i Ytternäs, 126 153.
 " Olsson, 46.
 " " 596.
 " " (Olofsson), 150.
 " " i Hällesby, 70, 395.
 " " i Seglinge, 380.
 " " i Tenxö, 400, 466.
 " Persson, 73.
 " " 426.

- Mats Persson i Björnsby, 65.
 " " i Brändbolstad, 446,
 " " 581, 586, 587.
 " " i Böle, 485, 510.
 " Pålsson i Finnby, 373.
 " " i Kimito, 11.
 " Sigulsson, 132.
 " Simonsson i Ödkareby, 492.
 " Staffansson, 300, 329, 352.
 " Svensson i Hummersö, 203, 262,
 " 298, 330, 354, 385.
 " Thomasson, 73.
 " " 103, 146.
 " " 312.
 " " i Brottö, 46, 121.
 " " i Brändö, 570.
 " " i Domarböle, 30, 497.
 " " i Svensböle, 373, 581.
 " " i Vessingsboda, 234.
 " " i Öfverby, 74, 276.
 " Tistersson, 329, 352.
 Meisnerus, dominus, 16.
 Menander, 2.
 Mikael (Michel, Michil), 73, 103, 146.
 " 103.
 " doktor, 305.
 " 471.
 " 529.
 " präst i Saltvik, se Stigelius.
 " präst i Sund? 30.
 " i Asterholma, 169.
 " i Bo, 464, 466, 467.
 " i Dyngö, 141.
 " i Finnholma, 46, 127, 184.
 " i Jösseböle, 136—137, 198, 237,
 " 312.
 " i Kärret 16.
 " i Ofva, 264.
 " i Rörstorp, 483.
 " i Terbolstad (Torrbolstad?),
 " 223, 411.
 " Bengtsson, 105.
 " Eriksson, 509, 510, 552.
 " Ersson i Enklinge, 569.
 " " i Ödningeby, 68.
 " Hansson i Sonnöboda, 46, 121,
 " 127, 203.
 " Hindersson, 59, 569 (?).
 " Larsson i Finnbo, 73, 103, 146,
 " 151.
 " " i Ödkareby, 492.
 " " i Öfverby, 74.
 Mikael Markusson i Helsö, 275, 331,
 " 423, 503.
 " Matsson i Harasby, 401.
 " " i Månstekta, 30.
 " " i Näs, 361, 366, 367,
 " 401.
 " " i Sommarö (Somarö),
 " 442.
 " " i Torsholma, 571.
 " Michilsson i Tjudö, 477.
 " Nilsson, landskrifvare, 114.
 " " 135, 173.
 " Olsson, 453.
 " " i Emkarby, 582.
 " " i Norrboda, 553, 602(?).
 " Olson i Kulla, 312, 350, 373,
 " 448.
 " " i Tjudö, 54.
 " Persson, 73.
 " Pålsson i Borbo, 362, 368,
 " 401, 405.
 " Thomasson, 103, 146.
 Mikilsö, 136.
 Miräng, 120.
 Murenius (Muar, Wesmannus) Boëtius,
 kyrkoherde i Saltvik, kontr. prost
 i Ålands prosteri, 1, 2, 4, 23, 159,
 160, 214, 218, 222, 238, 433, 508,
 545, 543, 550. Se äfven præposi-
 tus i namnregistret.
 Musshaga (= Mässhaga), 262.
 Måns (Magnus, Mågnus), präst i Lum-
 parland, se Solimantanus.
 " kyrkoherde i Kumlinge, se
 Schraderus.
 " 77.
 " 141.
 " 347.
 " i Andersböle, 67.
 " i Koskenpää, 569.
 " i Norrboda, 247, 277.
 " i Söderby, 122, 205.
 " Ersson i Gjölbö, 65.
 " Hansson i Boda, 536—537.
 " Jakobsson i Näfseby (Nifzeby),
 " 254, 280.
 " Jespersson, 521.
 " Johansson, 563.
 " Jöransson i Östergetha, 53, 56,
 " 106, 142, 192, 211, 520.
 " (Mågnus) Larsson, 73.
 " Markusson i Öfvernäas, 434.

- Måns Olsson i Vargatta, 32, 79.
 " Persson i Öfverby, 434.
 " Staffansson i Brändö, 419.
 " Thomasson, 151.
- Månstekta (Månstifta), 30, 115, 170, 198, 200, 237, 241, 274, 287, 313, 315, 373, 374, 587.
- Mårten (Martinus Clementis), först kapellan i Sundskär, sedermera kyrkoherde i Sund, 171, 448, 449.
 " kapellan i Brändö, se Hulterstadius.
 " i Bagholma, 265.
 " i Hummersö, 290, 330.
 " i Kumlingeby, 269.
 " i Kulkar, 519.
 " i Lammanby, 361, 367, 401.
 " i Näs, 405, 460, 524.
 " Stentorpa, 263.
 " Bertilsson, 596.
 " Björnsson, 265.
 " Henriksson i Söderby, 387.
 " Philipsson, 59.
 " Thomasson i Degerby, 45, 513, 600 (?).
- Märtä, 205.
 " i Finby, 170, 197, 240.
 " i Ödningeby, 63.
- Möckelby, 66, 344, 434, 467.
 Möckelgräs, 225, 251, 408.
 Möckelö, 63, 234, 249, 392, 428, 492.
 Mörby, 104, 152, 207, 250.
 Mörner (Mörnär, Mörnar) Stellan, ståthållare, 26, 59, 75, 82, 105.
- N**agn, 153, 154, 325, 344.
- Nicolaus, 126.
 " Haqvini, kapellan i Jomala, se Peträus.
 " Hieronymi, kapellan i Saltvik, se Hultén.
- Nifsal, se Näfseby.
 Nifseby (Nifzeby, Nitzeby), se Näfseby.
- Nils, 211.
 " (Nicolaus), kapellan i Jomala, se Peträus.
 " ("), kapellan i Saltvik, se Hultén.
 " klockare, 327, 328.
 " i Asterholma, 169.
 " i Bjerström, 144.
- Nils i Ersö, 18.
 " i Krokstad, 40.
 " i Lammersöda, 462.
 " i Lammersö, 462.
 " Andersson i Emkarby, 13.
 " " 449.
 " " 532.
 " Elofsson, 54, 57, 85.
 " Ersson i Rönnikböle, 73.
 " Eskilsson, 93.
 " Hansson i Marby, 151.
 " Hind i Posta, 344, 563, 585.
 " Jörenssohn i Pålshöle, 11.
 " Klemetssohn i Simskåla (Simsåla), 8, 32, 113.
 " Kristerssohn i Brottö, 290.
 " Nilsson, 93.
 " " i Norrby, 97.
 " Olsson i Näs, 401, 402.
 " " i Söderby, 130 (n), 156.
 " " i Ytterby, 434.
 " Persson, 69.
 " " häradshöfding, 464.
 " " 73, 74 (n).
 " " i Djurvik, 66.
 " " i Tjudö, 477.
- Nordenberg Nordanberg(h), 102, 104, 136, 152, 311.
 Norrbotten, 219, 589.
 Norrboda, 41, 95, 123, 129, 155, 181, 187, 204, 232, 247, 261, 303, 352, 427, 552, 553.
 Norrby, 33, 34, 35, 37, 95, 97, 181, 233, 247, 260, 303, 348, 387, 554.
 Norrgården, 102.
 Norrköping, 263.
 Norrmalm, 122.
 Norrtälje (Norrtällie), 13, 36.
 Norrsunda, 145.
 Nottö (Notö), 37, 48, 61, 71, 97, 155, 166, 181, 182, 197, 204, 211, 233, 290, 296, 388, 435, 490, 510.
 Nyan (Nijan), 288, 303, 427, 554; se äfven Nyhamn.
 Nycopensis, Ericus Nikolai, kyrkoherde i Föglö, 47, 48, 123, 157, 158, 159, 160, 161, 299, 300, 302, 332, 442, 443, 444, 445, 501, 513, 574, 576, 578, 579, 580.
 Nyhamn (Nyhamn), 38, 484; se äfven Nyan.
 Nyköping (Nycopiensis), 92, 527.

Nyland, 309.
 Näfseby (Nifzeby, Nifseby, Nitseby, Nifsal), 102, 188, 197, 207, 249, 254, 255, 279, 280, 322.
 Närpis, 139.
 Näs, 273, 360, 361, 362, 366, 367, 401, 402, 405, 407, 460, 461, 492, 528, 545, 566.
 Näsby, 460.
 Ofva (Åfua), 59, 140, 169, 195, 219, 264, 267, 334, 336, 358, 359, 379, 380, 419, 421, 475, 476, 557, 570, 572, 574, 590.
 Ofvanby (Åffuanby), 118, 264, 265, 516.
 Ofvanåker (Åffuanåker), 54, 192, 223, 366, 367, 400, 466, 472, 492, 545, 567.
 Olaus (Olof), kyrkoherde i Föglö, 157, 158, 159, 300, 502.
 " (Olof), kapellan i Sundskär (Vårdö), 70, 80—81, 83, 111, 112, 114, 116, 137, 220, 295, 449.
 " Olof Beckius, kyrkoherde i Jomala, se Beckius.
 " 79.
 " St: Olaus, 254.
 " se Olof.
 Olof, 87.
 " 114.
 " 264, 292.
 " 383.
 " 536.
 " Olle, „finska poiken“, 37.
 " (Michaëlis eller Nicolai) kapellan i Sundskär (Vårdö), se Olaus.
 " kyrkoherde i Jomala, se Beckius.
 " " i Föglö, se Olaus.
 " i Barsgårda, 87, 106, 108, 149.
 " i Brottiö, 601.
 " i Dalkarlaby, 126.
 " i Englinge, 193.
 " i Godby, 52.
 " i Grundsunda, 79.
 " i Haga, 370.
 " i Hummersö, 298.
 " i Lyby, 469.
 " i Sottunga, 121.
 " i Ulfsö, 203.
 " Bengtsson, 257, 307, 428, 537.

Olof Bengtsson i Hös, 90.
 " " i Näs, 492.
 " Berthilsson, 332, 352.
 " " 532.
 " " i Ringsböle, 325, 429.
 " Björn, 522.
 " Bångsson, 323.
 " Eriksson, 289.
 " " i Dalkarlaby, 434.
 " " i Frebbenby (Frobbenby), 208.
 " " i Hasterboda, 203.
 " " i Helsö, 831.
 " " i Näs, 361, 367.
 " Ersson, 319.
 " " 457.
 " " i Björsby, 65.
 " " i Gränboda, 46.
 " " i Kalsö, 46.
 " " i Lumparby, 348.
 " Eskilsson, 322, 395.
 " " i Torp, 434.
 " Evertsson, fogde, 486, 504.
 " Grelsson i Finnby, 198, 237, 273.
 " Hansson, 262.
 " " 330.
 " " 383, 576, 577.
 " " i Vessingsboda (Huesingsboda), 509, 511.
 " " i Jersö, 554.
 " " i Sottunga, 48, 121, 127, 203, 579.
 " " i Ytterby, 65 434.
 " Hemmingsson i Ulfsö, 385.
 " Hendersson i Bjerström, 454.
 " " i Harasby, 492.
 " " i Torsholma, 61.
 " " i Tranvik, 448.
 " Isaksson i Flisö, 262, 298, 330, 353, 385, 489, 579.
 " " i Svidjeby, 434.
 " Jakobsson i Enklinge, 569.
 " " i Nordanberg, 73, 74, 103, 104, 146, 152.
 " Johansson, 66.
 " Jönsson, 49.
 " " i Sibby, 80.
 " " i Vestergetha, 277, 311
 " " i Östergetha, 58.
 " Jöransson i Finnby, 273, 287, 313, 373, 447.

- Olof Jöransson i Storby, 73.
 " Klemetsson, 127.
 " " i Hasterboda, 46.
 " Larsson, 59.
 " " 141.
 " " 124.
 " " i Finnö, 332, 355, 383.
 " " i Karböle, 257.
 " Markusson i Appelö, 207, 227.
 " Matsson, 127.
 " " 581.
 " " i Hasterboda, 184.
 " " i Jussböle (Jösseböle), 273.
 " " i Kumlinge, 59.
 " " i Sviby, 153—154.
 " Mikelsson i Finnholma, 385, 442.
 " Månsson i Lumpareby, 351, 427, 553.
 " Mårtensson i Vestergetha, 106, 332.
 " Nilsson, 476.
 " " i Brantböle (Braxböle), 223, 277, 410.
 " Olofsson i Boda, 343, 344, 536—537.
 " " i Frebbenby¹⁾, 208.
 " " (Olsson) i Rasmusböle, 68, 429.
 " " i Vestmyra, 249.
 " Per Matssons pojke, 569.
 " Persson, 393.
 " " 309.
 " " i Bovik, 147.
 " " i Bredbolstad, 70, 152, 254.
 " " i Norrboda, 303.
 " " i Persby, 313, 350, 373.
 " " i Rödbolstad, (Kodbolstad?), 342.
 " " i Töftö, 136, 235.
 " Pålsson i Kalsö, 300, 329.
 " Samuelsson, hofrättskommisarie, 520.
 " Sigfridsson i Ytterby, 434.
 " Simonsson i Simskåla (Simsala), 265, 294, 358—359, 381, 419, 475, 494.
- Olof Staffansson i Seglinge, 265, 332, 355, 379.
 " Thomasson, 73.
 " " i Helsö, 596.
 " " i Näs, 566.
 Olofsnäs, Olsnäs, 142, 319, 408, 410, 454, 477, 531, 532.
 Ottaböle, Otteböle, 102, 108, 141, 176, 223, 453, 519.
 Ovidius, 2.
- Pansarnäs (Pantzarnäs), 10, 59, 142, 277, 399, 408.
 Paulus, 2, 213.
 Pelle, 414.
 Per, grefve, se Brahe.
 " (Petrus) Birgeri, kyrkoherde i Finström, 55, 66, 90, 109, 410, 413.
 " (") kapellan i Eckerö, se Bolmstadius.
 " (") präst i Föglö, 576, 580.
 " i Hambrudda, 154.
 " (Peder) se Skarp.
 " (") på Norrmalm, 122.
 " Abrahamsson i Norrby, 348.
 " Algotsson i Seglinge, 421, 473.
 " Ambrusson i Gunnarsby, 447.
 " Andersson, länsman, 156.
 " " 205.
 " " 569.
 " " i Björkö, 267.
 " " i Westanö, 345.
 " Bengtsson, 236.
 " Eriksson, 72, 151.
 " " i Möckelby, 344, 434.
 " Ersson i Hummersö, 46.
 " " i Nottö, 435, 510.
 " " i Söderby, 427.
 " " i Södersunda, 65.
 " Eskilsson, 523, 537.
 " Hansson, 290, 296.
 " Hendersson, (Hind.) 47.
 " " i Jurmå, 264, 294, 358, 381, 419, 494, 569.
 " " i Ofva, 557, 570.
 " Hermansson, 59, 169.
 " Isaksson i Hasterboda, 442.
 " Jakobsson, 509.
 " " i Antböle, 238, 368.
 " " i Finnby, 137, 170.

¹⁾ På sidan 208 står enligt originalet Frobbenby.

- Per Jakobsson i Näs, 362, 407.
 " " i Ödningeby, 15, 63,
 " " i Öfverby, 434.
 " Jönsson i Högbolstad, 24, 80, 171,
 202, 237, 374.
 " Jöransson i Toböle, 141, 149.
 " " i Östergetha, 408.
 " Karlsson i Mörby, 104, 250.
 " Larsson i Finnby, 80, 170, 171,
 201, 236.
 " " i Setra, 153.
 " " i Svinö, 388.
 " Markusson, 202, 241.
 " " i Persnäs, 350.
 " Matsson, 348.
 " " 569.
 " " i Kumlinge, 59.
 " " i Torp, 256.
 " " i Ödningeby, 483.
 " Mikelsson i Sottunga, 290.
 " Mågnsson i Öfverby, 65.
 " Nilsson, 237.
 " " i Björnsby, 65.
 " " i Brändbolstad, 29, 83.
 " " i Granboda, 181, 247.
 " Olsson, 134.
 " " 309.
 " " 572.
 " " i Vessingsboda (Hues-
 singsboda), 233.
 " " i Seglinge, 556.
 " " i Vestmyra, 479.
 " " i Vårdö, 32, 79, 112.
 " Persson i Svartsmara, 55, 410.
 " " i Torrbolsta (Tollborsta),
 337, 339.
 " Sigfridsson i Dryckasböle, 152,
 208, 255, 309, 320,
 321, 342, 394, 560,
 564.
 " " i Flaka, 13, 88, 566.
 " Sigulsson, 509, 552, 554.
 " Simonsson i Böle, 181, 248, 276.
 " Staffansson i Brändö, 571.
 " Thomasson i Juddö, 46.
 " Vastesson, 290.
 " " i Seglinge, 193.
 Persby, 313, 350, 373.
 Persnäs, 350, 447, 581, 587.
 Peträus, Nicolaus Haqvini, kapellan i
 Jomala, 109, 153, 324, 390, 431,
 433, 483.
- Pettböle (Pättböle), 150, 410, 411.
 Plinius, 2.
 Postad (Posta), 15, 69, 101, 152, 180,
 191, 199, 249, 321, 322, 342, 344,
 393, 410, 459, 462, 521, 585.
 Prästö, 102, 235.
 Psilander, häradshöfding, 567.
 Pål (Pavel) Ersson i Ofva, 570.
 " Hendersson i Bagholma, 140, 242,
 267, 571.
 " " i Ofva, 570.
 " Jöransson, 264.
 " " i Ofva, 59.
 " Matsson, 271.
 " Vastesson i Seglinge, 332.
 Pälak, Hans, länsman, 90, 176, 223.
 „Pälacken“, 11.
 Pälsböle, 11, 454, 519, 520.
 Pörttö, 61.
- R**agvald (Rafual, Raguald) Jakobsson
 i Sandö, 112, 136.
 Rangby (Ranxby, Ranpy), 370, 372,
 464, 465, 468, 469, 491, 545, 567.
 Rasmus i Ökareby, 545, 567.
 Rasmusböle, 68, 429.
 Regina i Labbnäs, 57.
 Reinhold Eriksson i Lumpö 349, 387,
 388, 510.
 Reval (Räfwel, Räfte), 216, 506, 592.
 Ringsböle (Rinxböle), 257, 325.
 Riske, 169.
 Rodzo, 471.
 Rogesböle (Rogisböle), 52, 58.
 Rothovius, 392.
 Rydboholm, 167.
 Ryssböle, 401.
 Ryssar, 522.
 Räfbacka, 411.
 Röbolstad (Kodbolstad?), 342.
 Röda 36, 38, 288, 303, 347, 348, 427,
 554; se äfven Rödhamn.
 Rödorp, 95, 327.
 Rödhamn, 484; se Rödan.
 Röningsland, 463.
 Rönnikböle, 73.
- S**aggö, (Saggo), 527, 545.
 Saltvik (Saltwijk, Sallvijek), 3, 4, 9,
 10, 36, 78, 80, 98, 109, 110, 112,
 139, 143, 144, 154, 165, 174, 191,
 196, 197, 211, 222, 237, 238, 246,

- 280, 298, 305, 309, 313, 337, 345 (n),
350, 360, 361, 363, 364, 366, 367,
373, 374, 376, 377, 390, 392, 395,
400, 403, 439, 443, 444, 446, 459,
467, 474, 478, 480, 483, 484, 491,
492, 494, 495, 517, 523, 530, 542,
543, 544, 546, 558, 560, 564, 566,
574.
- Saltöga, 147.
- Samuel i Ströma, 360, 371, 400, 467,
468, 469, 529 (?), 567.
" Olsson i Labbnäs, 150.
" Sigfridsson i Öfverby, 434.
- Samuelsson, Olaf, hofrättskommisarie,
520.
- Sanda, 296, 299, 300, 490.
- Sandvik, 464.
- Sandö, 32, 112, 127, 136 (n).
- Sara i Skog, 54, 64.
" i Storby, 456.
" i Söderby, 247.
" Bengtsdotter, 422.
" Matsdotter i Degerby, 386.
- Sastemalafjerd, 112.
- Schmit Jöns, 168.
- Schraderus, Magnus Andreæ (herr
Måns), kyrkoherde i Kumlinge, 516.
- Seglinge, 59, 193, 195, 197, 211, 219,
213, 264, 265, 269, 292, 332, 333,
355 (n), 356, 380, 421, 474, 515,
556, 557, 569.
- Selsö, (Helsö?), 262, 354, 385.
- Seneca, 2.
- Setra, 153.
- Sibby, (Sibbo), 80, 273, 517, 587.
- Sigfrid (Sigfred), präst i Kimito (Sig-
frid Aronis Forsius?), 11.
" fogdeskrifvare, 484.
" "Tock-Siffre, 480.
" i Basgårda, 477.
" 523.
" i Jurmo, 570.
" (Siffrid) i Ottaböle, 453.
" i Ringsböle, 257.
" i Södersunda, 68, 94.
" i Tosareby, 273.
" Bertilsson i Finnbo. 73.
" Eriksson, 103.
" Ersson i Marby, 73.
" Hansson i Vesterkalmar, 434.
" Matsson, 61, 292.
" Mikelsson i Ottoböle, 102, 108,
141, 176, 178, 223.
- Sigfrid Nilsson i Bjerström, 12, 54.
" " i Norrby, 33, 36, 37,
95, 233, 247, 260.
" Olsson i Öfvernäs, 434.
" Persson, 65.
" " i Drickesböle, 101 (n).
" Rasmusson i Buskböle, 428,
429.
" Staffansson, 479.
- Sigge Klemetsson i Jurmo, 268, 419,
570, 590.
- Signilskär, 103, 105, 146.
- Sigrid i Lumparby, 285.
" 587.
- Sigul Persson i Flaka. 156.
- Simon, 277.
" i Bertby, 545.
" i Brändö, 121, 127, 300.
" i Hellesby, 208.
" i Juddö, 332, 383, 424, 502.
" i Löffö, 580.
" i Marby, 256.
" i Månstekta, 274, 287, 313.
" i Pansarnäs, 408.
" i Ströma, 192.
" i Toböle, 58, 109, 142—143.
" i Vargatta, 449.
" i Vestansund, 326.
" Algotsson, 271, 292, 573.
" Andersson i Ytterby, 345.
" Bertilsson i Helsö, 381, 500,
576, 577.
" Eriksson, 331, 355, 578 (?).
" Ersson, 569.
" Hansson, 311.
" " i Dalkarlarby, 434.
" Jöransson, 367.
" Larsson, 74, 104.
" Matsson i Tove ö, 32, 79, 111,
235.
" Mickelson, 315.
" Nilsson i Björnhöfda, 256.
" Olai i g. Upsala, pastor, 101 (n).
" Olsson i Vestansund, 434.
" 442
" Persson, 16.
" " i Södersunda, 65, 94.
" Thomasson, 124.
" Wastesson i Seglinge, 264, 267,
332, 355, (n), 356, 569.
- Simskåla (Simsala, Simpsala, Simsalö),
8, 29, 32, 79, 110, 112, 136 (n), 238,
265, 294, 358, 378, 419, 447, 475, 494.

- Skarp, Erik, 46.
 " Markus, 80, 114, 115, 135, 136, 173, 241.
 " Peder, 115.
 Skarpnötö (Skarpröte), 394, 422.
 Skedvik (Skeduijk, Skedugh), 407, 463, 464, 466.
 Skinnare, Bertil, 69, 101 (n), 394.
 Skiptesholm, 82.
 Skoboda, 23, 46, 127, 262, 299, 386, 442, 507.
 Skog(h), 54, 64.
 Skräddarböle, 54, 251.
 Smedsböle, 202.
 Smäsottunga, 490.
 Snäbb, Markus, 538.
 Snäckö, 10, 86, 149 (n), 150, 278, 408, 454.
 Solimantanus, Magnus Andreæ, kapellan i Lumparland, 130—131, 181, 206, 248, 260, 561, 276, 282, 284, 289, 304, 305, 306, 328, 360, 370, 387, 485, 486, 487, 510, 553, 554, 565, 566, 602, 603.
 Solis (Solas, Solin, Solös), 71, 88, 152, 208, 320, 343, 456, 461, 545, 467.
 Sommarö (Somerö, Somero), 49, 166, 203, 300, 442, 489.
 Sonboda, 23, 49, 121, 127, 203, 263, 490, 581.
 Sonröda, 402, 459.
 Sonskär, 507.
 Sottunga, 45, 48, 49, 50, 121, 127 (n), 203, 262, 290, 296, 354, 384, 385, 442, 443, 444, 497, 498, 499, 512, 579, 597, 598.
 St. Jöran, St. Mathiæ kapell o. s. v. se Jöran, Mathiæ kapell o. s. v.
 Stachæus, Zacharias Johannis, kyrkoherde i Kumlinge, 117, 119, 120, 139, 140, 194, 218, 243, 336, 516.
 Staffan (Staphan), 88.
 " 192.
 " 546.
 " i Bjerström, 55.
 " i Kulla, 455.
 " i Saggö, 527.
 " i Sanda, 296, 299, 300.
 " Eriksson i Jomala, 65.
 " i Tosareby, 287.
 " Ersson i Fiskö, 569.
 Staffan Hansson, se Hansson.
 " i Seglinge, 292, 333.
 " Ingemarsson, 520.
 " Matsson i Seglinge, 264.
 " Nilsson i Emnäs, 311, 387, 409, 410, 450, 520.
 " Svensson, 127.
 Staffansson, befalningsman, 585.
 Sten, 414.
 " i Kärr, 27.
 " Olsson, 188.
 Stentorp, 22, 45, 183, 263.
 Stigelius, Mikael Henrici, kapellan i Saltvik, 368, 524.
 Stockholm, 7, 46, 65, 122, 128, 136, 172, 183, 197, 216, 217, 226, 230, 250, 270, 271, 283, 293, 320, 360, 366, 370, 388, 394, 403, 415, 429, 438, 442, 447, 448, 456, 474, 490, 500, 506, 511, 534, 539, 540, 544, 559, 567, 581, 588, 592, 600.
 Stolfot, Anders, 284.
 Storby, 71, 73, 103, 151, 152, 153, 207, 228, 255, 256, 310, 320, 321, 341, 342, 394, 456, 522, 535, 563, 584.
 Storgård, 274.
 Strand, 273, 287, 350, 374, 376, 467, 545.
 Strömma, 71, 179, 192, 228, 309, 342, 360, 371, 400, 467, 521.
 Strömbolstad, 114, 202, 236, 273, 313, 517.
 Sund, 3, 8, 23, 80, 82, 84, 112, 115, 123, 133, 135, 169, 170, 172, 173, 197, 199, 202, 211, 220, 235, 236, 237, 238, 241, 272, 286, 295, 312, 314, 315, 318, 328, 349, 350, 363, 364, 373, 374, 376, 378, 396, 416, 446, 471, 495, 517, 540, 541, 542, 543, 581, 586, 598.
 Sundkarl, 433.
 Sunds kapell, Vårdö, Sundskär, 77, 97, 110, 115, 186, 215, 220, 221, 237, 272, 295, 328, 349, 377, 416, 439, 580, 588; se äfven Vårdö.
 Svartsmala (Svartzmala, Svartsmara), 11, 55, 86, 144, 149, 176, 210, 223, 398, 410, 520, 521, 534.
 Sven Larsson, 65, 565.
 " Joensson i Solis, 320, 343.

- Svensböle (Suensböle), 9, 29, 82, 83, 373.
- Sverige (Suerige, Svärije), 8, 9, 16, 22, 28, 29, 83, 131, 153, 167, 168, 177, 190, 201, 211, 244, 249, 256, 309, 370, 372, 408, 482.
- Sviby (Suijby), 15, 16, 63, 66, 68, 93, 154, 257, 251, 323, 325, 345 (n), 429.
- Svidjeby, 434.
- Svinbro, 553.
- Svinö (Swijnö, Suinö), 37, 94, 231, 328, 352, 388, 426, 427, 437.
- Svärd, Martinus, 170.
- Syllo, 566.
- Syrak, 2.
- Sälis, se Solis.
- Sälö, 394.
- Söder, 509.
- Söderby, 36, 38, 122, 180, 156, 181, 205, 233, 247, 261, 282, 303, 304, 348, 387, 427.
- Södermalm, 394, 458.
- Södersund(ha), 16, 65, 68, 94, 154, 428.
- Söftring (Seuring, Sijftring) i Fiske, 359, 381, 419, 421.
- ” (Sefre) i Buskböle, 325.
- ” i Simskäla (Simsalö), 265, 294.
- ” Månsson i Fiskö, 475, 569.
- Tattareberg**, 101.
- Tavastland, 135.
- Tenxö, 400, 466.
- Tenxöda, 454.
- Terserus, Johannes, biskop, 443, 538.
- Thomas, 141.
- ” 145.
- ” i Främmandby, 360, 374, 276.
- ” i Kalsö, 599.
- ” i Notö, 490.
- ” i Sälis (Solös), 461.
- ” i Vargatta, 32.
- ” i Vivasby, 30.
- ” Andersson i Kumlinge, 61.
- ” Eriksson, 331.
- ” Hansson i Fiskö, 569.
- ” Holgerson, 479.
- ” Isaksson i Karlby, 424.
- ” Jakobsson i Torsholma, 571.
- ” Larsson i Finnö, 275, 331, 355, 381, 500, 576.
- Thomas Larsson i Lumparby, 349.
- ” Markusson, 331.
- ” Matsson i Brotttö, 298, 330, 354, 489.
- ” ” i Brändö, 571.
- ” ” i Högbolstad, 113.
- ” ” i Torsholma, 571.
- ” Mickilsson i Torrbolstad, 144.
- ” Mårtensson i Vestergetha, 454.
- ” Nilson i Lemböte, 347, 435.
- ” Olofsson, 383, 576.
- ” Olsson i Vestansund, 66.
- ” ” 176, 177, 178.
- ” Persson i Helsö, 275.
- ” ” i Hummersö, 490.
- ” Thomasson, 174.
- ” ” i Marby, 584.
- ” ” i Öfverby, 73, 151.
- Thorsholma (Tolsholma), 61, 62, 336, 380, 381, 418, 420, 515, 571, 572.
- Timothens, 2.
- Tisterholm, 39, 231, 352, 426, 484.
- Tjude (Tiudö, Tiudhöö), 13, 54, 210, 222, 477, 478.
- Toböle, 58, 109, 141, 142, 143, 149, 361, 367, 401, 459, 467, 545, 567, 568, 582.
- Torrbolstad (Tolborsta, Tarbolstad, Terbolstad), 144, 223, 337, 339, 411, 455.
- Torp, 63, 69, 93, 94, 100, 103, 126, 152, 154, 175, 191, 197, 199, 208, 256, 311, 428, 434.
- Tosareby, 135, 136, 173, 241, 273, 287, 312, 373, 446.
- Trotte i Nifseby, 280.
- Tränvik (Tränwijik), 30, 114, 165, 374, 448, 497.
- Töfsala, 118, 335, 352.
- Tönne, 79.
- Töftö (Tövetö, Tofnito), 32, 79, 111, 112, 113, 136, 235.
- Ulfö** (Ulfzö, Ulfzö, Ulfvuesö, Ulfwersö), 49, 203, 262, 290, 385.
- Ulsby, 432.
- Upsala (Upsaliensis) 15, 101 (n), 283, 457.
- Urbanus, 360.

- Walborg**, 190.
 " 290.
 " 511.
 " i Bodvik, 207 (se äfven 227—228), 250.
 " i Laffo, 364, 371.
 " i Listerby, 112.
 " i Seglinge, 269.
 " Larsdotter i Olsnäs, 531.
Valdemar i Finneby, 136, 170.
Vargatta, 5, 6, 31, 32, 78, 79, 236, 274, 368, 449, 517, 586.
Vargskall, 388.
Vargskär, 47, 203, 262, 353, 384, 444.
Vasti i Bastö, 236.
Vastböle, 544.
Wemo, 139.
Vessingsboda (Huessingsboda), 233, 234, 247, 303, 509, 511, 553.
Vestanfjärd, 405, 461, 467, 492, 525, 545.
Vestansund, 66, 68, 154, 280, 307, 326, 345, 346, 434, 454.
Vestansö, 345.
Vestanträsk, 13, 150, 582.
Vestergetha, se Getha.
Vesterkalmr, 434.
Vesteråker, 372.
Vesterås, 83, 228.
Vesteräng, 303, 484.
Vestmanland, 167.
Vestmyra, 70, 71, 100, 101, 249, 479.
Vexionensis, 14, 19.
Viborg (stift), 225, 272.
Wirno, 333.
Visingsborg, 167.
Vivasby (Wijwasby, Wijwetsby), 30, 80, 374, 447.
Vårdö (Välö), 32, 79, 112, 274, 378, (se äfven Sund och Sunds kapell).
Värbers vik, 9.

Ytterby, 65, 94, 234, 235, 258, 325, 345, 434, 437.
Ytternäs, 94, 126, 153.

Zacharias, kyrkoherde i Kumlinge, se Stachæus.
 " 11.
 " 547.
- Zacharias** 569.
 " i Ödkareby, 460, 463.
 " Andersson, 556.
 " Eriksson i Ofvanåker, 367, 400, 466, 472, 492, 545, 567.
 " Isaksson i Hasterboda, 184.
 " Johansson i Tosareby, 135, 173, 273.
- Åbo**, 11, 13, 18, 30, 73 (n), 83, 89, 92, 121, 158, 166, 170, 173, 196, 206, 220, 221, 290, 298, 305, 314, 333, 336, 343, 370, 377, 439, 443, 445, 453, 520, 529, 592, 595, 598.
Åfvå, se Ofva.
Åkerby (Okerby), 400.
Åland (Aland), 1, 2, 3, 9, 11, 27, 43, 7, 98, 118, 148, 150, 153, 167, 169, 185, 211, 212, 220, 245, 251, 270, 277, 296, 308, 521, 522, 557, 592, 597.
Åsgårda (Asgård), 29, 400, 401, 464, 469, 472, 492, 528.
- Ångö** (Engö), 112, 123, 136 (n), 171, 587, 588.
Äppelö (Epelö), 106, 141, 149, 227, 249, 585.
- Ö** (Öö), 54, 210, 340, 455.
Ödanböle, 324.
Ödningeby (Ödhningeby, Öningby), 15, 63, 68, 93, 154, 234, 280, 344, 434, 482, 483.
Öfverboda, 275, 577.
Öfverby (Öffuerby), 65, 66, 68, 74, 103, 104, 126, 151, 152, 153, 154, 276, 341, 428, 434.
Öfvernäs, 94, 434.
Öfverö, Öfre, 287, 300, 581.
Ökareby, Ökare (Ödkareby), 54, 364, 402, 405, 460, 461, 463, 467, 492, 524, 545, 567.
Örebro, 21, 546.
Öregrund 60, 93.
Öresund, 457.
Östanfjäl, 372, 405, 407, 525, 528.

Östanåker, 86, 108, 398, 453, 455.
 Österbotten, 108, 211, 241, 553.
 Österby, 341, 342.
 Österbygge, 197, 275, 382, 383, 425,
 578.

Östergeta, se Getha.
 Ösergöta (Östergeta?), 142.
 Österkalmar, 428, 430, 434, 566.
 Östermånstekta, 517.
 Östersjö, 283.

Sakregister.

Om samma sak förekommer flera gånger på samma sida (som ofta är fallet), har därom blott en hänvisning blifvit gjord.

- A**bsolution, 213, 379, 482, 542.
 Adiafora, 28.
 Allmänningar, 366, 408, 411, 413, 415,
 416, 449, 450, 467, 559.
 Almosa (elemosyna), 137, 158, 174,
 204, 321, 363, 364, 406, 457, 471,
 503, 549, 567.
 Altare, 6, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 21, 22,
 24, 31, 34, 50, 56, 58, 60, 61, 63,
 68, 69, 78, 84, 87, 94, 96, 106, 117,
 136, 155, 165, 169, 172, 173, 182,
 186, 187, 193, 205, 236, 240, 254,
 255, 259, 267, 273, 283, 288, 291,
 292, 293, 313, 321, 323, 331, 336,
 356, 378, 389, 397, 403, 404, 408,
 412, 431, 432, 451, 497, 498, 501,
 516, 517, 552, 555, 561, 593, 599.
 Altarflaska, 267.
 Altarkläde, 111, 139, 182, 196, 198,
 201, 202, 204, 245, 263, 267, 273,
 288, 293, 295, 310, 334, 358, 378,
 404, 451, 458, 579, 593.
 Altartafta, 6, 12, 84, 193, 198, 225,
 293, 295, 334, 358, 397, 408, 412,
 418, 436, 441, 449, 457, 498, 529,
 567, 579, 580, 588, 589, 602.
 Amiralitet, 195.
 Annexa, se kapell.
 Aposteldag, 180, 508.
 Arrendator, 191, 209, 210, 222, 560.
Bann (excommunicatio), 30, 104, 141,
 155, 602; se äfven nattvardsförbud.
 Bannskap, se eder.
 Barnmord, 122, 202, 365; se äfven
 förkväfvande.
 Barndop, 15, 66, 77, 108, 130, 155,
 158, 162.
 Barnsöl, 113.
 Becksjudare, 389.
 Befalningsman, 28, 29, 37, 54, 63,
 68, 76, 83, 85, 97, 107, 108, 115,
 116, 119, 126 (n), 129, 134, 142, 144,
 152, 153, 167, 171, 175, 178, 196,
 204, 208, 211, 213, 216, 226, 238,
 239, 250, 252, 256, 265, 269, 272,
 274, 283, 289, 310, 321, 348, 353,
 364, 365, 411, 415, 416, 430, 445,
 459, 489, 506, 522, 534, 539, 543,
 548, 549, 550, 574, 582, 583, 585,
 589.
 Begrafning, 13, 15, 22, 29, 33, 48, 49,
 68, 94, 95, 96, 109—110, 117, 121,
 144, 196, 205, 248, 251, 265, 269,
 270, 271, 338, 352, 374, 376, 377,
 443, 448, 471, 530, 589.
 Begravningsplats, 22, 48, 251, 352.
 Beläte, 6, 31, 34, 78, 193, 254, 293,
 370, 397, 405, 460, 497; se äfven
 Crucifix.
 Benkammare (benhus), 6, 9, 24, 69,
 78, 99, 185, 231, 234, 236, 245,
 262, 290, 297, 312, 314, 316, 318,
 357, 431, 436, 449, 460, 530, 582.
 Bespottande, se eder.
 Biskop, 3, 14, 17, 19, 22 (n), 28, 43,
 61, 62, 75, 76, 87, 118, 120, 135,
 160, 166, 189, 206, 221, 236, 237,
 238, 241, 244, 270, 272, 282, 297,
 304, 338, 354, 358, 359, 360, 369,
 377, 392, 393, 404, 413, 419, 428,
 432, 433, 441, 443, 446, 449, 450,
 476, 478, 486, 490, 492, 493, 494,
 507, 508, 527, 529, 538, 554, 576,
 582, 598.
 Biskopstol, 6, 9, 11, 12, 14, 16, 18,
 21, 22, 34, 50, 60, 87, 129, 224,
 252, 298, 322, 329, 389, 397, 449.
 Biskopsstuga, 247, 298, 310, 320, 330,
 480.
 Biskopsvisitation (biskopsting, visi-
 tatio episcopalis), 42 (n), 47 (not), 63

- 76 (n), 189, 223, 239, 270, 403, 404, 452, 58, 64, 68, 73, 74, 75, 76, 80, 83, 94, 96, 502, 528, 554, 538, 547, 592, 597.
- Bokhållare, 449, 543.
- Bokstol, 6, 9, 11, 12, 14, 16, 18, 21, 22, 34, 50, 60, 77, 79, 83, 87, 111, 117, 155, 186, 187, 224, 230, 236, 288, 412, 497, 498.
- Boleri, se Sedlighetsbrott.
- Bomärke, 151, 212, 230, 379, 433, 434, 553.
- Boskap (kor, får, getter, svin), 17, 20, 39, 44, 63, 75, 113, 183, 209, 232, 246, 248, 252, 262, 266, 269, 271, 272, 305, 352, 361, 366, 368, 372, 379, 391, 405, 406, 408, 420, 438, 445, 464, 466, 470, 471, 498, 503, 506, 508, 527, 554, 583, 586, 593, 594.
- Brudahof, 246.
- Brudfolk, 15, 21, 29, 36, 54, 55, 99, 104, 123, 130, 147, 175, 182—83, 205, 226, 227—28, 250, 271, 285, 316, 327, 346, 372, 376—377, 437, —440, 470, 471, 490, 524, 525, 536, 569; se äfven trolofning.
- Brudgång (brudsäck, brudstugugång, brudstugurännande), 21, 25, 27, 60, 61 (not), 71, 82, 88, 88 (n), 94, 97, 107, 116, 117, 120, 133, 148, 208, 216, 228, 228, 278, 285, 309, 317, 359, 437, 439, 443, 450, 452, 458, 461, 491.
- Brudstol, 60, 193, 231, 252, 259, 267, 298.
- Brudsäta, 471.
- Bryggare, 73, 146.
- Brännvin, 122, 283, 333.
- Bröllop, 25, 38, 40, 55, 90, 95, 97, 107, 116, 117, 120, 142, 216, 248, 258, 299, 300, 336, 373, 376, 388, 398, 438, 468—69, 590.
- Budkaffe, 40, 499.
- Byggmästare („kyrkobyggaren“), 56, 115, 126, 217, 222, 259, 279, 281, 286, 308, 410, 572.
- Byting, 18, 53.
- Bärkläde, 78, 85, 99, 106, 111, 117, 141, 149, 186, 187, 190, 196, 202, 207, 226, 227, 228, 231, 236, 244, 245, 249, 263, 267, 273, 295, 297, 315, 329, 338, 342, 378, 380, 404, 408, 417, 418, 442, 450, 495, 496, 545, 567, 593, 602.
- Båtsman, 39, 30, 33, 36, 52, 53, 68, 72, 79, 81, 83, 91, 93, 96, 100, 107, 116, 126 n, 144, 145, 150, 157, 159, 165, 189, 191, 199, 211, 218, 249, 256, 258, 273, 305, 307, 313, 350, 374, 397, 438, 439, 453, 457, 477, 482, 483, 485, 489, 504, 519, 538, 542, 545, 559.
- Bänkrum (stolrum), 11, 25, 34, 38, 40, 43, 45, 48, 51, 52—53, 58, 63, 64, 66—67, 70, 77, 79, 83, 85, 88, 90, 95, 102, 107, 110—111, 116, 134, 137, 138, 144, 164, 169, 170, 181, 183, 186, 190, 200, 214, 226, 228, 229, 231, 245, 253, 267, 274, 287, 292—293, 311, 321, 343, 364, 369, 370, 389, 395, 397, 408, 410, 413, 415—416, 424, 427, 429, 430, 431, 431—32, 442, 452—53, 453, 480, 482, 498, 509, 517, 519, 521, 526, 535, 538, 540—542, 542—543, 544, 544—545, 545, 552, 557, 559, 560, 562, 567, 573, 578, 587, 589, 600.
- Böcker, 30, 31, 39, 42, 44, 78, 83, 84, 86, 90, 94, 95, 99, 106, 107, 111, 117, 124, 126 (n), 127, 155, 186, 214, 217, 233, 236, 248, 252, 254, 255, 257, 259, 263, 267, 273, 293, 295, 297, 301, 329, 334, 361, 367, 378, 404, 417, 438, 461, 530, 544, 564, 565, 586, 588, 597.
- Bönedag, 99, 107, 116, 118, 120, 122, 123, 128, 133, 136, 140, 147, 195, 241, 254, 315, 318, 322, 325, 328, 329, 334, 335, 346, 402, 491, 498, 516, 554, 578, 587, 596.
- Carcer** (proba), 217, 218.
- Casus, se sedlighetsbrott, trolofning, kyrkostraff m. m
- Ceremonier, 28, 68, 142, 217, 226, 246.
- Chor, 6, 9, 12, 14, 16, 18, 22, 24, 25, 31, 46, 50, 53, 60, 63, 68, 77, 82, 83, 94, 107, 108, 126, 186, 190, 195, 199, 224, 226, 236, 252, 273, 278, 285, 298, 311, 313, 328, 329, 337, 343, 387, 389, 394, 397, 414,

- 425, 431, 432, 436, 441, 449, 451, 457, 460, 467, 496, 519, 524, 585, 601; se äfven sångchor.
- Chorkåpa, 175.
- Clerus regni, 55.
- Cnapstol, 31.
- Consistorium, se domkapitel.
- Constitutiones, 78, 133, 134, 139, 160, 191, 213, 221, 224, 244, 252, 270, 278, 372, 392, 450; se äfven kyrkoordning.
- Crucifix (Christi kors), 225, 293, 334, 389, 394, 397, 431, 436, 441, 449, 457, 498, 530, 579, 590, 593.
- Dagsverke**, 23, 24, 25, 30, 51, 53, 55, 67, 80, 115, 125, 150, 169, 229, 230, 236, 249, 251, 272, 317, 318, 324, 334, 357, 362, 371, 373, 375, 380, 398, 417, 453, 474, 535, 538, 565, 568, 578, 597; se äfven åkor.
- Dana-arf, 171, 272.
- Desertio malitiosa, 8, 9, 29, 32, 36, 71, 75, 83, 88—89, 93, 122, 153, 173, 182, 202, 205 (n), 209, 258, 308—309, 491.
- Dies rogationum, se Gångdagar.
- Djekne, 132, 173—174, 183, 187, 340, 377, 546, se terminarii.
- Domkapitel (consistorium), 1, 8, 11, 16, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 31, 33, 36, 42, 47, 57, 58, 62, 66, 73, 78, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 119, 121, 124, 129, 139, 148, 155, 157, 159, 160, 161, 163, 166, 172, 173, 175, 180, 181, 182, 188, 189, 193, 198, 214, 215, 216, 217, 220, 221, 227, 228, 235, 239, 243, 244, 248, 250, 258, 259, 260, 261, 263, 266, 270, 271, 276, 277, 278, 281, 282, 284, 290, 292, 294, 297, 302, 305, 306, 314, 315, 316, 317, 319, 322, 323, 325, 326, 328, 329, 333, 334, 335, 338, 339, 344, 350, 352, 356, 362, 365, 366, 372, 374, 376, 381, 386, 389, 390, 392, 393, 397, 402, 404, 409, 410, 413, 419, 422: 423, 427, 428, 432, 439, 441, 442, 443, 448, 449, 450, 452, 456, 457, 458, 461, 479, 480, 481, 486, 487, 490, 499, 500, 501, 502, 510, 513, 515, 520, 521, 526, 527, 529, 532, 536, 541, 546, 551, 555, 563, 564, 566, 580, 582, 584, 591, 592, 594, 598, 600, 601, 603.
- Domkyrkotunnor, 120, 601.
- Dopfunt (funt, beckin, messingsbeckin), 16, 22, 60, 63, 78, 95, 111, 155, 187, 193, 196, 224, 231, 254, 256, 263, 267, 273, 298, 313, 316, 322, 378, 385, 397, 431, 432, 436, 441, 556, 558, 598.
- Dopskifva, 6.
- Dryckenskap (fylleri), 36, 52, 90, 91, 100, 102, 106, 109, 110, 114, 121, 142, 145, 150, 283, 300, 319, 339, 366, 382, 399, 406, 429, 435, 448, 469, 480, 555, 566.
- Dukpenningar, 124, 382, 501.
- Dukskifva, 50, 79, 87, 106, 111, 117, 134, 155, 186, 187, 190, 205, 252, 254, 260, 293, 334, 358, 381, 404, 418, 436, 441, 449, 457, 475, 494, 498, 593; se äfven altare.
- Eder** (bannskap, svordom, Guds namns bespottande), 37, 76, 289, 364, 365, 370, 376, 414, 446, 447—448, 457, 468, 469, 477, 526, 586, 587, 600, 602.
- Edsöre, 90; se äfven kyrkofrid, hemfridsbrott.
- Eldsvåda, 82, 442.
- Examen catecheticum, se kristendoms-kunskap.
- Fattigkassa**, 184, 233, 240, 252, 259, 316, 320, 361, 370, 522, 583; se äfven fattigstock.
- Fattigstock (fattigas kista, skrin, fiscus, fattigstockspenningar), 316, 317, 319, 320, 323, 326, 327, 329, 331, 332, 338, 342, 345, 347, 350, 351, 355, 370, 374, 381, 382, 388, 394, 402, 403, 409, 410, 412, 417, 419, 421, 422, 425, 426, 427, 435, 440, 474, 475, 481, 484, 488, 493, 583, 584, 588, 596, 598.
- Fattigvård (almosehjon), 107—108, 112, 117, 170, 180, 184, 188, 196, 204, 220, 234, 249, 304, 339, 342, 346, 348, 349, 354, 374, 386, 394, 406, 421, 519, 567, 593; se äfven al-

- mosa, fattigstock, hospital, spetelska, tiggare.
- Fiscus communis*, se kyrkokassa.
- ” *ecclesiae*, ” ”
- ” *templi*, ” ”
- ” *scholæ* 472.
- Fiskal, 84, 202.
- Fiske, 14, 18, 21, 26, 35, 40, 43, 54—55, 55, 64, 70, 88, 97, 123, 132, 152, 162, 180, 184, 190, 219, 224, 231, 234, 243, 244, 254, 260, 275, 282, 291, 292, 304, 308, 327, 352, 372, 407, 413, 420, 422, 443, 445, 459, 463, 466, 477, 478, 490, 500, 505—506, 510, 513, 523, 526, 527, 548, 552, 554, 555, 559, 574, 578, 582, 585, 589, 591, 592, 596, 602.
- Fisktionde, 9—10, 26, 66, 82, 102, 112, 123, 124, 140, 146, 156—157, 158, 161, 162, 163, 164, 169, 170, 181, 187, 196, 219—220, 231, 243, 254, 262, 279, 306, 312, 327, 335, 352, 354, 382, 388, 408—409, 413, 435, 443, 454, 455, 466, 478, 500, 501, 510, 526, 527, 532, 555, 559, 566, 586, 595, 596, 601.
- Fjärdingsman (fiälingsmän), 382.
- Fogde, 26, 43, 108, 113, 124, 138, 146, 163, 168, 190, 192, 200, 201, 203, 209, 211, 223, 227, 233, 239, 241, 253, 282, 283, 311, 315, 326, 343, 359, 382, 404, 422, 425, 439, 452, 456, 467, 486, 522.
- Folknängdsuppgifter, 8, 17, 19, 32, 38, 50, 61, 150, 310, 357, 432, 499, 562, 598.
- Forum ecclesiasticum (*ecclesiastici*, *ecclesiastice*), 62, 89 (n), 212, 432, 442, 503, 531; se domkapitel, kyrkstraff.
- Forum politicum (*politici*, *politice*), 62, 91, 129, 130, 137, 172, 194, 212, 219, 283, 284, 343, 365, 432, 442, 448, 457, 503, 547; se äfven namnregistret.
- Fotstock, 374, 388, 544, 547, 556—557, 558, 577, 594 (?), 600.
- Frälse, 6, 12, 251, 278, 311, 410; se äfven namnregistret.
- Förbön för sjuka, 425.
- Förhållandet mellan kyrkoherde och kapellan, s. 11, 39, 57—58, 81, 128, 156—164, 217—218, 235, 269—271, 334, 336—337, 420, 443, 483.
- Förhållandet mellan präst och församling, 13, 15, 25, 38, 40, 57, 62, 79, 130—131, 161—162, 219—220, 248, 252, 257, 279, 283, 294, 299—302, 319, 330, 343, 346, 348, 351, 352, 409, 410, 413, 415, 432, 434, 450, 455, 458, 476, 480, 483, 484, 491, 492, 494, 497 n, 502, 516, 517, 520, 522, 530—531, 532, 534, 535, 536, 538, 540, 554, 556, 558, 559, 564, 565, 566, 574, 578, 579—580, 581, 583, 586, 589, 590, 595, 596, 601, 602; se äfven prästes tjänstefel.
- Förkväfvande af barn, 26, 427, 533.
- Föräringar till kyrkan (*kyrkogåfva*), 84, 105, 125, 195, 272, 365, 401, 403, 404, 441, 460, 461, 467, 490, 492, 523, 524, 541, 545, 565, 567, 577, 581, 586, 587—588.
- General**, 43, 71, 144.
- Generalguvernör, 167.
- Gevaldiger, 30, 118.
- Glasmästare, 201, 371, 430, 523.
- Graf (Grifter), 6, 48, 78, 192, 196, 242, 255, 273, 287, 297, 307, 321, 328, 347, 352, 501, 568, 593, 594.
- Graföl 479.
- Gudstjänst (*tijdhegärder*), 14, 15, 19, 20, 27, 32, 34, 38, 39, 43 (n), 44, 53, 62, 68, 108, 109, 114, 116, 116, 121, 128, 137, 142, 150, 167, 175, 184, 188, 196, 208, 224, 225, 240, 242, 244, 247, 270, 271, 272, 275, 276, 297, 313, 315, 317, 334, 337, 339, 346, 359, 371, 382, 384, 386, 395, 396, 400, 402, 413, 414, 416, 422, 424, 429, 432, 434, 444, 449, 470, 471, 476, 482, 483, 491, 498, 499, 505, 508, 513, 532, 536, 539, 541, 542, 552, 561, 574, 577, 578, 579, 580, 582, 591, 600.
- Guldmed, 378, 513.
- Gångdagar (*Dies rogationum*), 8, 11, 13, 274, 359.
- Gästabad, 20, 34, 299, 468—469, 557.
- Gästgifvare, 561.
- Hamn**, 20, 23, 35, 38, 46, 128, 181, 184, 230, 259, 262, 314, 316, 327, 348, 374, 378, 419, 484, 485, 489, 549, 585.

- Hamnfogde, se fogde.
 Hamnstock (hamnstockspengar) 347, 388, 394, 426, 427, 437, 441, 443, 484, 489, 494, 509, 550, 552, 554, 565, 576, 588, 593.
 Handbok, se böcker.
 Handkläde, 254, 256, 259, 263, 273, 298, 313, 316, 322.
 Handverkare, 211; se äfven snickare, skräddare, o. s. v.
 Hansmakeri, 129.
 Hemfridsbrott, 65.
 Herberge (kyrko-, stolp-), 42, 70, 125, 201, 205, 227, 253, 260, 281, 307, 324, 332, 340, 368, 384, 430, 436, 462, 484, 526, 596.
 Herredag, se riksdag.
 Hittegods, döljande af, 54.
 Hofmästare, 543.
 Hofpredikant, 522.
 Hofrätt, 27, 83, 113, 190, 205, 241, 292, 425, 464, 502, 520, 521, 534.
 Hofrättskommissarie, 520, 521.
 Hopman, 103, 197.
 Hor, se sedlighetsbrott.
 Horepall, 265, 369, 389.
 Horkarl, 28, 219, 241, 456; se äfven sedlighetsbrott.
 Hospital, 18, 35, 63, 97, 100, 107—108, 112, 129, 153, 154, 172, 173, 196, 197, 203, 245, 256, 259, 262, 268, 282, 299, 304, 306, 315, 321, 325, 339, 342, 344, 348, 349, 354, 361, 363, 364, 367, 386, 394, 441, 443, 444—446, 449, 457, 458, 480, 488, 489, 490, 491, 503—508, 547—550, 574—576, 578, 589.
 Hospitalsinstruktion, 443, 459, 506.
 Hospitalsmedel (hospitalspenningar, -räntor, -stat), 288, 298, 321, 385, 400, 417, 445, 445—446, 504, 506.
 Hospitalspredikant, 488, 491, 503, 507, 508, 576; se äfven namnregistret (Lars Hammar).
 Hospitalsstock (hospitalsofferstock), 288, 290, 291, 295, 385, 400, 503, 504, 505, 507, 508, 549, 550, 576, 578, 600.
 Husfolk, (-man, -kvinna), 49, 63, 72, 79, 81, 83, 100, 102, 107, 116, 126 n, 127, 134, 149, 154, 168, 169, 170, 184, 200, 211, 244, 253, 260, 322, 378, 383, 384, 398, 418, 424, 425, 460, 474, 541, 542, 544—545, 559, 567, 588, 589, 594, 598.
 Hyende, 259, 263, 273, 322.
 Häfdande, se sedlighetsbrott; häfdande af brud, se otidigt sängelag.
 Häradshöfding, 309, 332, 339, 366, 370, 414, 428, 430, 435, 448, 456, 457, 459, 464, 467, 477, 484, 491, 509, 512, 522, 534, 539, 561, 563, 567.
 Inhyesesfolk, 321, 538; se husfolk.
 Inlagdahemman, 96, 141, 149, 154, 210, 489, 512, 513, 600.
 Inspektör, 25, 286, 431, 543.
 Installation, 325, 349.
 Interdikt, 188, 592.
 Inventarium (kyrkans och prestgårdens), 26, 38, 44, 83, 89, 94, 97, 124, 125, 128, 182, 183, 187, 188, 214, 227, 229, 233, 234, 241, 242, 243, 245, 246, 248, 249, 252, 253, 273, 274, 298, 307, 312, 313, 346, 351, 373, 375, 387, 389, 390, 420, 421, 430, 435, 473, 475, 586, 588, 589, 593, 595, 602.
 Jagt (skjöteri), 14, 43, 208, 275, 331, 359.
 Julfrid, 136, 361, 367, 409, 479, 485, 489, 522.
 Julholm, 386.
 Julhög, 312.
 Julkost, 339, 348, 349, 363, 394, 417, 448, 457, 458, 548, 549, 550, 575, 578.
 Jägmästare, 247, 542, 543.
 Kalk, 40, 79, 86, 106, 155, 182, 253, 334, 340, 366, 378, 403, 412, 441, 513, 514, 580, 589, 602.
 Kammarkollegium, 333.
 Kapell, (annexa), 5, 6, 8, 10, 11, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 31, 32, 33, 39, 43, 44, 51, 59, 61, 80, 84, 85, 86, 88, 95, 97, 106, 107, 110, 111, 114, 116, 118, 120, 124, 129, 134, 136, 137, 139, 149, 150, 152, 156, 164, 165, 167, 169, 175, 180, 182, 187, 193, 195, 196, 204, 205, 206, 211, 218, 220, 225, 231, 235, 237, 241, 242, 251, 259, 261, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 288,

- 289, 291, 293, 294, 303, 304, 307, 311, 312, 314, 318, 319, 320, 322, 327, 328, 331, 334, 335, 338, 342, 348, 349, 351, 354, 356, 357, 358, 377, 378, 379, 380, 381, 385, 387, 388, 393, 395, 400, 408, 416, 417, 418, 419, 420, 423, 426, 435, 451, 454, 456, 475, 477, 478, 484, 485, 487, 493, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 510, 514, 516, 517, 519, 520, 521, 531, 532, 534, 535, 552, 553, 558, 559, 560, 562, 565, 572, 573, 574, 580, 582, 583, 584, 587, 589, 592, 595, 597.
- Kapellan (caplan, sacellanus, capellanus), 5, 6, 7, 8, 11, 14, 17, 18, 19, 44, 45, 57, 62, 85, 115, 118, 128, 131, 132, 137, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 167, 180, 196, 206, 217, 221, 235, 237, 242, 248, 261, 269, 270, 271, 289, 305, 334, 335, 396, 403, 420, 431, 449, 456, 494, 498, 499, 531, 535, 536, 539, 562, 563, 564.
- Kapellansbol, 5, 17, 19, 33, 39, 44, 70, 103, 167, 208, 227, 282, 304, 305, 307, 320, 331—332, 335, 381, 418, 486, 487, 502, 562—563; se äfven prästgård.
- Kapellanslön, 18, 121, 156—164, 180—181, 206, 235, 284, 427, 430, 449, 486, 558, 562, 564, 577; se äfven prästlön.
- Kappa (prestkappa), 42.
- Kapten, 133, 142, 192, 218, 223, 224, 454, 510, 553, 554—555, 556, 566
- Klocka (kyrklocka), 33, 44, 51, 56, 58, 61, 62, 68, 85, 87, 96, 117, 124, 153, 193, 196, 288, 293, 308, 351, 358, 381, 408, 412, 441, 447, 539, 568, 577, 595.
- Klockare, 7, 13, 22, 24, 32, 35, 47, 55, 57, 61, 66, 73, 77, 99, 102, 105, 106, 108, 120, 121, 125, 129, 138, 156, 171, 187, 188, 195, 198, 201, 202, 205, 206, 209, 214, 217, 218, 221, 225, 231, 237, 240, 241, 243, 244, 252, 260, 261, 264, 274, 285, 286, 288, 289, 292, 293, 302, 308, 310, 327, 328, 335, 352, 356, 364, 368, 369, 378, 388, 392, 397, 399, 414, 421, 422, 440, 449, 451, 460, 466, 471, 473, 474, 476, 484, 485, 487—488, 490, 491, 492, 493, 496, 510, 516, 530, 531, 536, 538, 541, 543, 546, 554, 561, 573, 581, 590, 599.
- Klockareboställe (klockarestuga, klockarejord), 5, 34, 100, 101, 199, 208, 245, 247, 282, 285, 427, 487—488, 602.
- Klockarelön (klockareränta), 8, 9, 10, 18, 32, 35, 77, 88, 117, 129, 187, 188, 206, 218, 223, 225, 231, 237, 242, 252, 256, 260, 263, 269, 274, 279, 294, 310, 317, 328, 359, 418, 496, 517, 531, 536, 539, 557, 558, 583, 602.
- Kloster, 42—43, 124, 165, 196, 276, 501.
- Konfirmation, 349.
- Konterfei, 370; se äfven beläte.
- Konterfejare 193.
- Konung, 63, 307, 314, 322, 325, 354, 390, 546; se äfven namnregistret.
- Kopparslagare 11.
- Kopperska 435, 447.
- Kortspel, 102, 179, 457.
- Kristendoms-kunskap, förhör i, 1, 5, 17, 19, 21, 22, 25, 32, 39, 43, 50, 68, 71, 78, 82, 90, 97—98, 116, 122, 123, 127, 130, 137, 144, 165, 168, 174, 187, 189, 192, 199, 209, 213, 221, 242, 245, 294, 314, 317, 319, 322, 323, 326, 328, 372, 379, 382, 388, 392, 396, 408, 409, 412, 413, 414, 420, 422, 426, 429, 434, 446, 450, 455, 459, 473, 475, 476, 479, 480, 481, 483, 488, 491, 493, 495, 500, 509, 512, 514, 516, 517, 519, 523, 524, 529, 532, 535, 537, 540, 550, 552, 556, 559, 560, 564, 565, 566, 572, 577, 578, 580, 581, 588.
- Kristendoms-kunskap, läskunnighet, 1, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 19, 21, 24, 25, 32, 33, 39, 41, 44, 45, 50, 56, 62, 68, 69, 72, 79, 80, 84, 90, 92, 94, 95, 98, 102, 105, 107, 110, 116, 120, 121, 122, 126, 127, 129, 133, 137, 148—149, 151, 155, 169, 174, 179, 180, 183, 186, 187, 188, 191, 195, 199—200, 202, 204, 207, 209, 245, 253, 255, 256, 259, 261, 269, 274, 288, 289, 329, 337,

340, 344, 347, 349, 352, 372, 377,
 382, 383, 384, 387, 392, 393, 396,
 404, 408, 409, 412, 414, 416, 418,
 420, 422, 426, 434, 450, 455, 473,
 475, 477, 479, 480, 481, 483, 488,
 493, 495, 500, 509, 512, 514, 515,
 517, 519, 521, 529, 532, 535, 537,
 540, 544, 550, 552, 556, 557, 564,
 565, 572, 577, 578, 581, 586, 588,
 589, 593, 595, 598, 602.
 Kronan, se öfverhet.
 Kronohemman, 467, 526.
 Krögeri, 38, 97, 123, 129.
 Kungliga bref, stadgar, resolutioner,
 recesser, 82, 101, 102, 112, 124,
 125, 129, 130, 131, 135—136, 138,
 146, 161, 162, 181, 184, 189, 196,
 197, 204, 206, 211, 217, 220, 243,
 250, 262, 267, 272, 280, 315, 317,
 322, 335, 363, 365, 370, 382, 390,
 391, 403, 413, 414, 415, 418, 422,
 423, 424, 431, 435, 441, 443,
 449, 466, 468, 470, 478, 496, 511,
 512, 516, 517, 519, 520, 526, 527,
 528, 531, 532, 534, 536, 538, 539,
 546, 555, 559, 564, 568, 577, 596,
 597, 598, 600, 602.
 Kungsgård, 310, 318, 396, 402, 409,
 543, 560.
 Kvarn, 102, 225, 305, 307, 324, 346,
 387, 402.
 Kvarntull 119.
 Kvicktjonden 131, 158, 160, 161, 162,
 546, 601.
 Kyrkans restantier (utlånta kyrkans
 penningar), 15, 17, 32, 34, 45, 55,
 58, 59, 73, 80, 86, 88, 89, 94, 97,
 99, 100, 103, 105, 111, 121, 123,
 126, 127, 135, 138—139, 141, 146,
 147, 149, 151, 153, 164, 173, 181,
 184, 190, 194, 196, 203, 208, 223,
 226—227, 229, 234, 236—237, 241,
 243, 248, 249, 251, 253, 256, 257,
 264, 265, 273, 280, 290, 292, 294,
 296, 313, 316, 318, 325, 332, 343,
 344—345, 347, 350, 351, 352, 353,
 355, 356, 358, 360—361, 367, 372,
 373, 381, 383, 390, 401, 403, 405,
 417, 419, 424, 430, 442, 446, 459,
 460, 461, 467, 468, 475, 481, 488,
 491, 494, 501, 502, 513, 524, 540,
 545, 552, 566, 567, 577, 581, 586,
 589.

Kyrklig myndighet, olydnad och sid-
 vördnad emot, 29, 30, 36 (n), 43,
 48, 53, 54, 64, 67, 73, 74, 98, 122,
 126—127 (n), 130, 134, 138, 139,
 144, 161—162, 203, 215, 220—221,
 248, 250, 254, 277, 280, 289, 293,
 310, 327, 370, 395, 398, 403, 404,
 414—415, 433—434, 468, 477, 480,
 510, 541—542, 556, 592, 597—598.
 Kyrkokalkar, 6, 10, 14, 15, 16, 18,
 22, 25, 31, 35, 40, 47, 56, 60, 72,
 78, 82, 84—85, 89, 93, 94, 96, 99,
 103, 105, 111, 116, 119, 121, 124,
 125, 126 (n), 127, 128, 129, 138, 141,
 143, 146, 147, 149, 151, 156, 166,
 169, 170, 174, 175, 182, 183, 185,
 187, 190, 191, 193, 194, 195, 196,
 198, 203, 205, 207, 209, 210, 214,
 216, 222, 224, 225, 228, 231, 240,
 242, 243, 247, 251, 252, 253, 255,
 257, 259, 262, 265, 273, 275, 278,
 279, 280—281, 282, 286, 288, 290,
 291, 292, 298, 295, 297, 304, 307,
 308, 310, 311, 312, 315, 318, 319,
 327, 333, 335, 338, 339, 343, 346,
 350, 351, 352, 353, 355, 356, 358,
 378, 379, 380, 381, 385, 389, 394,
 396, 397, 406, 408, 409, 410, 412,
 414, 417, 421, 431, 436, 440, 442,
 449, 451, 458, 460, 473, 479, 489,
 494, 496, 498, 512, 513, 515, 519,
 523, 530, 532, 534, 540, 544, 550,
 552, 557, 558, 573, 577, 579, 586,
 589, 593, 597, 600, 602.
 Kyrkobibel, se böcker.
 Kyrkobok, 6, 8, 10, 12, 14, 15, 16,
 17, 22, 24, 31, 34, 40, 42, 46, 48,
 56, 58, 60, 70, 72, 77, 80, 84, 95,
 97, 102, 104 (n), 105, 111, 115 (n),
 124, 128, 138, 139, 140, 141, 144,
 146, 148 (n), 149, 151, 154, 155, 164,
 168, 186, 188, 189, 201, 207, 214,
 239, 242, 282, 287, 313, 327, 373,
 375, 379, 389, 390, 396, 400, 402,
 420, 421, 430, 431, 442, 523, 524,
 538, 547, 561, 563, 566, 568, 586.
 „Kyrkobyggaren“, se byggmästare.
 Kyrkobyggnad, -reparation och ren-
 hållning, 5—6, 8—9, 10—11, 12, 14,
 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24,
 31, 33, 34—35, 39, 40, 42, 46, 47,
 48, 51, 56, 59—60, 61, 63, 69, 70,
 72, 78, 80, 81, 82, 84—85, 87—88,

- 93, 95, 96, 98, 99, 103, 105, 111,
115, 116—117, 120, 121, 123, 124,
125—126, 127, 128, 129, 135, 136,
138, 139, 141, 146, 147, 149, 150,
152, 154, 155, 156, 166, 169, 173,
174, 179, 182, 185, 186, 187, 189,
190, 191, 192, 193, 195, 198, 199,
201, 203, 207, 209, 210—211, 216
—217, 225, 226, 231, 234, 236, 245,
249, 251, 254, 256, 257, 261, 265,
275, 278, 280, 281, 285, 286, 290,
291, 292, 294, 295, 298, 310, 312,
313, 317, 318, 321, 323, 328, 329,
335, 346, 347, 352, 353, 355, 357,
362, 365, 368, 374—75, 377, 378,
382, 385, 387, 389, 394, 397, 403,
408, 409, 417, 418, 419, 425, 426,
431, 436, 440—41, 447, 449, 451,
457—58, 460, 468, 473, 478, 484,
489, 490, 495, 496, 498, 500—501,
510, 513, 514, 515, 521, 523, 529
—530, 532—533, 534—535, 538,
540, 544, 550—551, 552—553, 553,
562, 567, 568, 572, 573, 574, 577,
579, 580, 582, 585, 586, 587—588,
590, 593, 595, 597, 599, 600, 601,
602.
- Kyrkofridsbrott, 277, 406, 602.
- Kyrkoförargelse, se oseder i kyrkan.
- Kyrkogång 12, 27, 50, 53, 67, 68, 71,
74, 142, 144—145, 189, 227, 241,
247, 263, 287, 322, 346, 359, 366,
370, 375, 382, 402, 406, 414, 425,
461, 476, 480, 517, 554, 558, 581,
587, 591—592, 597, 598, 599.
- Kyrkogård, 10, 18, 21, 22, 25, 34,
35, 44, 48, 49, 68, 74, 75, 96, 99,
107, 117, 118, 133, 141, 149, 156,
182, 193, 196, 225, 248, 251, 252,
259, 260, 265, 267, 275, 276, 278,
286, 288, 295, 297, 313, 318, 319,
325, 328, 347, 352, 356, 357, 380,
388, 389, 397, 412, 418, 421, 426,
431, 440, 449, 458, 460, 472, 473,
497, 498, 546, 558, 573, 575, 595.
- Kyrkoherberge, se herberge.
- Kyrkoherde, se pastor.
- Kyrkoinredning, s. 6, 8—9, 11, 12,
14, 16, 18, 21, 22, 24, 31, 34, 40,
51, 60, 61, 63, 69, 72, 78—79, 87,
93, 95, 99, 111, 117, 123, 126, 127,
129, 135, 138, 141, 147, 149, 151,
155, 182, 186, 187, 190, 193, 207,
211, 224, 225, 226, 231, 236, 252,
254, 255, 288, 298, 310, 321, 323,
328, 329, 346, 387, 389, 394, 397,
404, 408, 410, 412, 418, 426, 431,
431—432, 436, 441—42, 449, 451,
457, 478, 496, 497, 498, 514, 515,
523, 524, 529—530, 538, 573, 579,
580, 582, 585, 586, 588, 593.
- Kyrkokassa (kyrkans penningar, fis-
cus templi, ecclesiae, communis).
15, 20, 26, 32, 34, 35, 40, 41, 45,
55, 58, 59, 61, 68, 70, 72, 73, 79,
80, 82, 86, 88, 94, 95, 97, 99, 103,
106, 107, 111, 114, 117, 121, 123,
126, 127, 129, 134, 138—139, 140,
146, 147, 151, 153, 155, 164, 165,
166, 169, 173, 175, 179, 181, 184,
187, 190, 192, 195, 198, 200,
204, 207, 209, 214, 217, 223, 224,
226, 229, 231, 233, 234, 235, 236,
241, 243, 245, 246, 248, 249, 251,
253, 255, 256, 259, 261, 264, 265,
273, 274, 277 (n), 278, 279, 280,
281, 286, 288, 289, 291, 292, 293,
295, 303, 307, 309, 312, 314, 316,
322, 323, 325, 327, 328, 330, 331,
332, 336, 338, 342, 345, 346, 347,
348, 350, 353, 355, 360, 361, 367,
373, 378, 379, 380, 381, 382, 385,
388, 389, 394, 400, 403, 409, 410,
412, 415, 416, 417, 419, 425, 426,
427, 430, 434, 435, 440, 446, 451,
456, 457, 459, 474, 475, 477, 479,
481, 484, 488, 492, 493, 495 (n),
496, 501, 509, 510, 514, 516, 519,
520, 521, 523, 524, 531, 533, 535,
536, 537, 538, 540, 545, 552, 554,
556, 558, 559, 560, 561, 562, 563,
564, 565, 567, 573, 577, 579, 580,
581, 583, 584, 585, 586, 588, 589,
593, 595, 596, 599, 602.
- Kyrkokista (skrin), 6, 8, 10, 15,
20, 24, 34, 39, 42, 46, 70, 82, 104 (n),
105, 109, 115, 117, 122, 123, 125,
129, 134, 135, 140, 146, 148, 149,
155, 168, 172, 186, 187, 188, 193,
195, 201, 235, 240, 256, 282, 308,
311, 313, 316, 318, 321, 325, 338,
345, 351, 353, 354, 360, 369, 382,
390, 408, 409, 410, 412, 415, 417,
419, 422, 425, 426, 427, 430, 432,

- 434, 436, 440, 441, 446, 449, 451, 456, 457, 474, 475, 477, 481, 484, 485, 488, 492, 493, 496, 501, 509, 514, 523, 524, 529, 531, 533, 535, 536, 540, 545, 550, 555, 556, 558, 560, 561, 563, 573, 574, 577, 580, 586, 589, 593, 595.
- Kyrkoordning (ordin. ecclesiastica, kyrkostadgar, ordning), 12, 25, 28, 30, 31, 32, 36, 38, 39, 45, 48, 49, 50, 53, 55, 57, 60, 71, 78, 81, 82, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 106, 114, 125, 126, 127, 130, 132, 133, 135, 143, 151, 152, 154, 155, 160, 161, 170, 172, 179, 187, 195, 204, 209, 213, 215, 217, 223, 225, 226, 231, 233, 242, 244, 262, 268, 275, 278, 287, 298, 370, 371, 382, 383, 392, 396, 398—399, 407, 416, 421, 515, 529, 531, 591.
- Kyrkoråd, 241, 251, 253, 258, 261, 277, 278, 321, 331, 338, 340, 343, 351, 352, 359, 361, 367, 373, 374, 375, 376, 377, 381, 383, 390, 393, 398, 400, 402, 403, 407, 410, 424, 430, 435, 446, 447, 449, 452, 453, 463, 465, 472, 474, 477, 480, 482, 509, 515, 517, 537, 543, 556, 573, 579, 582, 594.
- Kyrkoräkenskap, 6, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 22, 24, 42, 48, 70, 80, 122, 124, 140, 188, 189, 190, 214, 326, 342, 345, 362, 367, 389, 390, 396, 402, 403, 420, 442, 451, 456, 459, 473, 479, 492, 493, 509, 519, 531, 533, 534, 535, 536, 540, 545, 547, 550, 551, 560, 563, 568, 597; se äfven kyrkokassa.
- Kyrkoskrud, 44, 501.
- Kyrkosnickare, 111, 149, 153, 174, 179, 227, 229, 231, 248, 249, 273, 276, 288, 295, 551.
- Kyrkospånare, 357.
- Kyrkostock, 303, 388, 410, 415; se äfven offerstock.
- Kyrkstraff (-plikt, -böte), 12, 13, 14, 15, 16, 21, 23, 25, 26, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 40, 43, 48, 50, 53, 57, 61, 64, 65, 66, 67, 70, 73(n), 74, 76(n), 77, 83, 91—92, 93, 94, 96, 97, 100, 102, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 118, —119, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 132, 133, 138, 142, 145, 147, 149, 165, 174, 175, 179, 183, 190, 217, 244, 247, 258, 263, 265, 275, 277, 306, 308—309, 320, 326, 327, 331, 332, 335, 338, 342, 343, 343—344, 345, 346, 350, 353, 357, 361, 364—365, 370, 372, 374, 375, 376, 377, 382, 396, 398, 400, 402, 406, 407, 413, 419, 420, 422—423, 424, 425, 427, 440, 442—443, 446, 459, 460, 468, 471, 477, 484, 488, 495, 496, 502, 503, 509, 515, 517, 519, 522, 526, 531, 536, 537, 541, 542, 549, 554, 555, 565, 577, 581, 587, 592, 596, 603; se äfven bann, interdiikt, nattvardsförbud.
- Kyrkostöld, 195, 427.
- Kyrkotafla, 45.
- Kyrkotagning, 15, 53, 112, 158, 162, 193, 194, 294, 425, 471, 517, 580, 581.
- Kyrkovaktare, 5, 8, 10, 11, 13, 15, 17, 21, 22, 24, 31, 33, 40, 41, 45, 50, 52, 56, 63, 69, 72, 77, 80, 84, 86, 93, 94, 95, 99, 102, 105, 121, 123, 125, 202, 205, 231, 233, 247, 248, 252, 260, 263, 278, 311, 347, 365, 367, 368, 369, 395, 399, 424, 427, 476, 526, 546, 552, 600, 602.
- Kyrkovin, 6, 7, 20, 31—32, 45, 57, 81, 85, 114, 123, 124, 188, 225, 230, 237, 238, 239, 284, 287, 296 (n), 298, 303, 306, 307, 309, 312, 314, 317, 319, 323, 326, 327, 328, 338, 342, 345, 347, 348, 350, 356, 360, 368, 371, 382, 385, 400, 410, 419, 474, 478, 479, 480, 483, 484, 491, 492—493, 495, 500, 501, 514, 516, 517, 556, 558, 559, 560, 563, 564, 577, 581.
- Kyrkovinkärl (flaska, skål), 6—7, 31—32, 42, 78, 96, 124, 149, 155, 201, 225, 237, 400, 589, 595, 598 se äfven tennflaska.
- Kyrkovärd, 6, 7, 8, 10, 12, 32, 44, 45, 46, 47, 48, 56, 71, 87, 103, 104 (n), 114, 120, 124, 134, 153, 171, 172, 179, 181, 188, 196, 197, 200, 203, 208, 224, 229, 233, 235, 236, 238, 240, 217, 252, 253, 264,

- 273, 275, 276, 277, 278, 279, 280,
283, 286, 290, 296, 303, 304, 306,
307, 308, 309, 310, 311, 312, 314,
315, 316, 317, 318, 319, 323, 327,
329, 330, 331, 332, 333, 334, 335,
337, 340, 341, 344, 347, 349, 352,
353, 356, 358, 360, 362, 363, 367,
368, 373, 375, 376, 377, 379, 380,
381, 382, 383, 387, 388, 390,
393, 395, 396, 397, 400, 403, 406,
407, 408, 409, 412, 414, 416, 418,
420, 422, 426, 428, 430, 434, 440,
441, 442, 446, 449, 450, 455, 459,
461, 468, 472, 473, 474, 475, 476,
477, 478, 479, 481, 483, 488, 491,
492, 493, 495, 500, 502, 509, 510,
512, 513, 514, 515, 516, 517, 519,
520, 521, 522, 523, 529, 531, 532,
534, 535, 537, 538, 540, 541, 544,
547, 550, 552, 555, 556, 557, 557—
558, 558, 560, 561, 562, 563, 564,
565, 566, 567, 572, 574, 576, 577,
578, 580, 581, 582, 584, 586, 588,
589, 593, 594, 595, 597, 598, 602.
- Kyrkovårdens lön, 233, 277, 279, 314,
362, 461, 468, 478, 481, 531, 547,
551, 580.
- Kyrktorn (klocktorn, stapel), 5, 12,
15, 18, 24, 31, 35, 47, 51, 69, 72,
81, 85, 88, 96, 99, 105, 106, 115, 126,
135, 137, 139, 146, 147, 149, 150,
152, 154, 173, 179, 190, 198, 199,
216, 231, 234, 325, 362, 374, 389,
409, 431, 432, 447, 460, 473, 484,
496, 521, 525, 529, 551, 552, 567,
579, 599.
- Kyrktid, kyrkodag, se gudstjenst.
- Källare (kyrkogrop, vingrop), 7, 32,
38, 78, 82, 106, 125, 297, 362, 368,
432, 500.
- Kämmerskammare, 122.
- Lagläsare, 23, 27, 37, 83, 102, 116,
142, 143, 155, 168, 190, 229, 262,
489, 544, 581.
- Lagman, 167, 449, 464, 466.
- Landshöfding (guvernör), 73(n), 83, 108,
119, 124, 129, 145, 157, 162, 163,
164, 168, 172, 175, 191, 195, 203,
210, 215, 216, 217, 222, 268, 269,
272, 276, 278, 280, 282, 286, 305,
314, 317, 322, 325, 326, 333, 339,
365, 367, 371, 382, 384, 390, 391,
395, 396, 399, 404, 406, 409, 415,
417, 430, 441, 443, 450, 478, 481,
487, 489, 508 (n), 527, 548, 549,
550, 559, 585, 592, 600, 601.
- Landskrifvare, 114.
- Landstämman, 363.
- Lekstuga, 457, 565.
- Lik, 15, 22, 32, 33, 48, 78, 96, 218,
226, 244, 260, 263, 269, 271, 328,
338, 379, 443, 450.
- Likbår, 40, 47, 78, 86, 95, 106, 121,
141, 149, 186, 193, 196, 244, 245,
257, 261, 263, 267, 273, 286, 293,
297, 307, 313, 329, 384, 407, 436,
501.
- Likpredikan (likcermon, tröstcermon),
28, 49, 246, 262, 272, 471, 528.
- Likstol, 6, 30, 32, 66, 104, 145,
157, 158, 164, 243, 246, 255, 260,
262, 268, 269, 271, 272, 290, 292,
306, 352, 388, 471, 483, 509, 546,
555, 567, 583, 593, 594.
- Liturgiska antydningar, 107, 141, 288,
299—302, 338, 369, 413, 415;
se äfven predikan.
- Ljusstaka, ljuskrona, 34, 87, 94, 96, 117,
138, 155, 165, 186, 193, 248, 252,
254, 255, 257, 263, 267, 288, 293,
295, 298, 313, 329, 358, 389, 404,
408, 412, 451, 457, 461, 468, 524,
536, 545, 567.
- Lysning till äktenskap, 21, 258, 285,
372, 477, 490.
- Långt hår, 78, 312.
- Lägerställe, 6, 12, 15, 22, 28, 55, 59,
60, 70, 71, 75, 78, 79, 80, 83, 86,
100, 106, 114, 117, 125, 127, 132,
135, 141, 149, 150, 173, 175, 184,
192, 210, 223, 229, 233, 241, 243,
249, 263, 278, 279, 290, 296, 297,
311, 329, 353, 360, 361, 379, 385,
401, 419, 421, 446, 455, 459, 488,
489, 494, 495, 496, 499, 545, 555,
565.
- Läkare, se medici.
- Läktare, 14, 51, 53, 63, 66, 69, 88,
92, 93, 99, 107, 126, 147, 151, 190,
346, 389, 397, 408, 410, 432, 451,
453, 468, 478, 482, 523, 526, 538,
539, 544, 552, 559, 582.
- Länsman, 37, 90, 91, 92, 101, 113,

- 120, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 147, 156, 176, 188, 191, 195, 200, 203, 205, 207, 212, 219, 221, 223, 228, 253, 260, 264, 267, 271, 289, 290, 301, 312, 313, 318, 324, 330, 331, 332, 364, 366, 371, 379, 382, 396, 406, 415, 435, 439, 442, 443, 448, 466, 467, 474, 477, 486, 487, 491, 499, 501, 502, 552, 569, 576, 577, 582, 584, 597, 598.
- Löftesmän, 21, 41, 65, 71, 148, 152, 223, 361, 367, 376, 401, 421, 467, 491.
- Lönskaläge, se sedlighetsbrott.
- Lösdrifveri (Vaganter), s. 29, 76, 116, 117, 127, 130, 133, 145, 168, 211—212, 218, 219, 252; se äfven tiggare.
- Magistrat, 55, 175; se äfven öfverhet.
- Markgång, 237, 303, 468, 478, 524, 551, 563, 564, 595, 601.
- Marknad, 336, 592, 596.
- Medici (doctor medicinae), 129, 172, 429, 539, 540, 567.
- Moderkyrka (sätekyrka), 6, 8, 11, 18, 23—24, 33, 39, 40, 51, 59, 61, 74, 77, 80, 81, 85, 86, 88, 91, 94, 97, 100, 103, 105, 110, 112, 115, 117, 118, 119, 127, 129, 130, 134, 135, 136, 137, 138, 149, 150, 151, 152, 156, 162, 166, 167, 169, 181, 182, 187, 188, 191, 205, 206, 214, 216, 218, 220, 225, 231, 236, 237, 241, 242, 248, 249, 251, 259, 261, 263, 264, 265, 267, 269, 270, 273, 274, 276, 277, 279, 281, 282, 286, 289, 292, 293, 295, 303, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 314, 318, 319, 320, 322, 323, 327, 331, 334, 335, 336, 338, 340, 342, 347, 349, 350, 351, 356, 357, 358, 359, 377, 378, 379, 388, 408, 413, 417, 418, 419, 420, 423, 427, 435, 442, 443, 449, 451, 457, 473, 475, 477, 478, 479, 487, 493, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 514, 517, 519, 521, 522, 532, 535, 540, 552, 553, 556, 559, 560, 565, 573, 582, 583, 584, 585, 592, 598.
- Murmästare, 25, 368, 384, 470, 517, 535, 568.
- Mutor, 365.
- Målare, 365, 369, 370, 371, 397, 436, 449, 460.
- Mässfall, 73 (n).
- Mässhake, 122, 165, 166, 169, 175, 182, 204, 274, 297, 299—302, 312, 334, 408, 418, 565, 589, 595, 598.
- Mässkläder, 79, 117, 155, 170, 171, 187, 195, 198, 412.
- Mässkjorta (messesärk, messesäck), 78, 94, 111, 134, 139, 165, 169, 186, 196, 231, 233, 246, 252, 254, 260, 275, 293, 310, 334, 358, 412, 451, 510.
- Mökvällar, 20, 60, 396.
- Nattvard (messa, Guds bord, communion, sakrament, sacra synaxis), 5, 7, 14, 20, 27, 31, 57, 58, 75, 77, 112, 134, 136, 142, 171, 172, 174, 187, 213, 219, 230, 238, 242, 243, 246, 247, 263, 271, 284, 287, 293, 299, 301, 302, 303, 364, 369, 373—374, 402, 482, 484, 509, 515, 530, 531, 547, 556, 581, 588, 600; se äfven nattvardsförbud och nattvardsförsummelse.
- Nattvardsförbud, 27, 28, 30(?), 41, 43(n), 54, 66, 76(n), 77, 80, 91, 92, 98, 100, 111, 121, 134, 143, 144, 152, 165, 178, 216, 219, 223, 228, 233, 256, 263, 439, 509, 515, 517, 519, 531(?), 581, 589.
- Nattvardsförsummelse, 12, 30(?), 90, 480, 531, 574.
- Nyckel,
till kyrkan, 6, 20, 35, 96, 114, 188.
" sakristin, 35, 335.
" kyrkokistan, 6, 8, 10, 134, 501, 555, 561.
" offerstocken, 46, 117, 122, 195, 407.
" vinflaskan, 7, 400.
" vinkällaren, 368.
- Nädär, 285, 485, 487.
- Nämnd, se toltf.
- Oblat, 109, 124, 230, 237, 284, 298, 303, 307, 309, 312, 314, 317, 319, 323, 326, 327, 328, 338, 342, 345, 347, 348, 350, 356, 360, 371, 385, 400, 495, 560, 563, 564, 577, 581.

- Oblatask. 79, 230, 457.
 Oblat, enrn, 254.
- Oenighet (Osemia) i familjelifvet,
 12, 29—30, 41, 54, 58, 64, 66, 67,
 75, 85, 95, 98, 102, 104, 108—109,
 112, 113, 138, 141, 142—143, 144,
 152, 176, 232, 242, 247, 256, 257,
 284, 395, 397—398, 415, 461, 470,
 517—519, 578, 580, 582—583.
- Offentligtskriftermål (öppenbar schrift
 publica poenitentia, absolutio pub-
 lica), 27, 36, 92, 108, 113, 124, 140,
 145, 193, 202, 205 (n), 365, 369,
 370, 411, 468, 477, 532, 533, 547;
 se äfven: stå för kyrkodörren.
- Offer, 107, 128, 164, 187, 198, 217, 223,
 226, 229, 233, 240, 249, 253, 269,
 270, 296—97, 313, 336, 337, 354,
 378, 431, 443, 456, 485—87,
 500, 501, 516, 531, 534, 546, 551,
 552, 561.
- Offerkista. 24, 39, 82, 187, 252,
 253, 313, 321, 326, 403, 412, 531,
 561.
- Offerstock, 20, 23, 38, 39, 46, 95,
 97, 117, 122, 127, 128, 129, 155, 156,
 164, 181, 184, 188, 195, 203, 204,
 230, 231, 233, 245, 246, 252, 256,
 259 (n), 262, 268, 280, 281, 287,
 288, 290, 291, 295, 296, 298, 303,
 310, 320, 326, 330, 342, 347, 350,
 352, 353, 354, 374, 378, 385, 400,
 407, 441, 443, 489, 500, 516, 520;
 se äfven spetelskofferstock.
- Offerstockspenningar (offerpenningar),
 35, 45, 82, 116, 233, 259, 282, 288,
 327, 330, 379, 400, 403, 411, 490.
- Oseder i kyrkan (kyrkoförargelse,
 kyrkospektakel), 5, 9, 11, 14, 16,
 17, 25, 27, 34, 48, 50, 52, 55, 63,
 70, 81, 87, 88, 94, 99, 107, 109,
 116, 121, 123, 126, 135, 136—137,
 138, 142, 175, 189, 190, 196, 205,
 207, 225, 234, 242, 263, 295, 311,
 339, 346, 366, 370, 389, 395, 399
 —400, 402, 411, 413, 415, 424,
 425, 427, 476, 533, 539, 587, 596,
 602.
- Otidigt sängelag (häfående af brud,
 brudekränkare, samlag under äkten-
 skapslöfte), 21, 30, 38, 61, 65, 71,
 122, 125, 132, 154, 165, 183, 191,
 192, 198, 201, 203, 228, 229, 237, 250,
 258, 265, 273, 285, 290, 296, 313,
 345, 350, 370, 373, 376—377, 381,
 419, 442, 443, 446, 455, 494, 581,
 601.
- Pant, 6, 15, 46, 56, 70, 100, 114,
 123, 135, 171, 236, 237, 361, 367,
 371 (n), 401, 459, 521.
- Papistiska lemningar („phanor“, taflor,
 papistiskt prärl), 56, 58, 85, 186,
 295, 523.
- Pass (zedel, bevis), 29, 76, 219, 221,
 263, 309, 408, 522.
- Pastor (kyrkoherde), 7, 8, 10, 11, 12,
 13, 15, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 25,
 26, 27, 29, 30, 31, 37, 39, 45, 46,
 47, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 74, 77,
 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89,
 90, 91, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 101,
 102, 103, 104, 105, 109, 112, 113 (n),
 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122,
 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129,
 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138,
 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147,
 150, 153, 157, 158, 159, 160—161,
 161, 162, 163, 164, 166, 168, 169,
 170, 171, 173, 174, 175, 176, 179,
 183, 184, 186, 187, 189, 193, 195,
 199, 200, 201, 203, 204, 205,
 206, 207, 208, 211, 213, 214, 215,
 217, 218, 219, 220, 221, 223, 224,
 225, 227, 228, 229, 230, 232, 235,
 237, 238, 239, 242, 243, 244, 245,
 246, 249, 250, 251, 252, 255, 257,
 259, 260, 261, 263, 264, 266, 267,
 268, 269, 270, 271, 274, 277, 278,
 279, 281, 282, 283, 284, 285, 289,
 292, 294, 296, 299, 300, 301, 302,
 306, 309, 312, 319, 321, 324, 325,
 326, 332, 333, 334, 336, 337, 338,
 339, 340, 341, 342, 343, 346, 347,
 348, 351, 352, 353, 354, 356, 357,
 369, 372, 376, 378, 386, 387, 388,
 389, 390, 391, 393, 395, 396, 397,
 398, 399, 401, 403, 404, 408, 409,
 411, 413, 414, 415, 416, 417, 418,
 420, 427, 428, 429, 431, 433, 436,
 437, 438, 439, 444, 445, 446, 448,
 449, 450, 452, 453, 454, 459, 461,
 462, 463, 465, 466, 472, 473, 474,

- 475, 476, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 487, 491, 494, 495, 496, 498, 499, 500, 501, 502, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 518, 520, 522, 523, 526, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 538, 540, 541, 546, 547, 550, 552, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 561, 563, 566, 568, 573, 576, 577, 580, 581, 582, 586, 590, 592, 593, 594, 598.
- Paten, 40, 79, 182, 253, 260, 501, 589, 595.
- Penningar, s. 6, 7, 12, 15, 23, 29, 30, 33, 34, 36, 40, 42, 45—46, 47, 48, 51, 53, 56, 68, 84, 91, 92, 94, 104, 105, 106, 107, 114, 122, 129, 139, 151, 166, 169, 170, 171, 174, 184, 194, 198, 203, 205, 207, 213, 216, 220, 224, 226, 237, 238, 239, 240, 246, 254, 264, 266, 268, 271, 274, 282, 297, 303, 320, 325, 327, 333, 338, 342, 353, 356, 360, 367—368, 378, 382, 383, 384, 385, 391, 403, 405, 423, 429, 449, 450, 463, 467, 481, 483, 485, 486, 490, 494, 513, 514, 549, 564, 566, 578, 591, 593, 601; se äfven kyrkokassa, offerstocks-penningar, hospitalsmedel, pungpenningar, påskpenningar, skolpenningar.
- Persedlar („partzeler“, prestlön), 60, 62, 114, 131, 156—157, 158, 159, 160, 162, 164, 195, 206, 218, 224, 227, 229, 234, 235, 267, 280, 281, 284, 312, 343, 357, 387, 427, 431, 449, 495, 520, 534, 537, 559, 564, 568, 591.
- Pest, 28, 29, 33, 64.
- Post, 187, 208, 221, 289, 334, 516, 543, 546, 571, 598.
- Praepositus, 8, 14, 16, 20, 22, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 37, 38, 41, 43, 44, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 61, 62, 64, 66, 67, 74, 76, 76 (n), 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 100, 101 (n), 104, 106, 109, 110, 111, 112, 113, 115 (n), 120, 121, 124, 126 (n), 127, 128, 130, 131, 133, 134, 135, 137, 138, 142, 143, 146, 150, 151, 153 (n), 157, 158, 159, 160, 161, 164, 166, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 189, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 208, 212, 213, 214, 215, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 227, 229, 230, 232, 233, 235, 237, 238, 239, 241, 244, 245, 247, 248, 250, 255, 256, 257, 258, 265, 270, 271, 274, 276, 277, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 290, 299, 300, 301, 302, 304, 305, 306, 308, 309, 314, 315, 317, 319, 323, 326, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 356, 358, 359, 361, 364, 365, 370, 374, 376, 377, 379, 382, 390, 392, 393, 396, 397, 401, 403, 408, 410, 411, 416, 418, 428, 429, 432, 433, 443, 445, 446, 448, 450, 457, 459, 467, 469, 470, 478, 480, 481, 482, 485, 488, 492, 498, 499, 500, 502, 504, 506, 507, 509, 510, 517, 521, 526, 527, 529, 548, 549, 551, 555, 559, 561, 566, 568, 569, 572, 578, 581, 582, 584, 587, 588, 591, 592, 594, 597, 599, 602.
- Predikan (Concio, Sermon), 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 25, 27, 48, 52, 127 (n), 142, 180, 181, 205, 248, 276, 277, 283, 289, 315, 318, 322, 325, 328, 329, 334, 369, 375, 378, 399, 483, 505, 508, 515, 578, 585; se äfven likpredikan.
- Predikoembete, olydnad emot, se kyrklig myndighet, olydnad emot.
- Predikstol, 6, 8, 16, 18, 22, 24, 34, 50, 60, 63, 72, 78, 87, 91, 92, 98—99, 103, 108, 111, 114, 117, 121, 132 (n), 134, 138, 155, 186, 187, 190, 199, 200, 207, 215, 223, 224, 226, 236, 240, 252, 253, 254, 255, 257, 259, 261, 267, 273, 276—277, 283, 299, 300, 301, 302, 308, 310, 312, 314, 318, 330, 338, 365, 369, 370, 378, 404, 411, 417, 418, 424, 427, 432, 449, 497, 498, 520, 524, 530, 533, 536, 545, 546, 555, 561, 567, 581, 588.
- Prest, presterskap, 7, 17, 19, 21, 32, 34, 40, 41, 45, 49, 73 (n), 74, 83, 93, 95, 97, 103, 107, 108, 118, 122, 123, 125, 131, 157, 162, 163, 169, 174, 175, 187, 196, 202, 204, 206, 211, 212, 213, 215, 219, 224,

- 232, 237, 238, 239, 240, 242,
250, 252, 256, 257, 265, 266, 272,
277, 278, 283, 288, 289, 290, 294,
300, 301, 302, 317, 318, 319, 321,
335, 338, 341, 343, 347, 348, 351,
352, 362, 369, 374, 379, 383, 387,
391, 398, 406, 420, 422, 424, 427,
429, 430, 437, 443, 452, 468, 471,
476, 480, 482, 483, 484, 491, 492,
494, 498—499, 502, 503, 507, 516,
520, 527, 531, 534, 537, 540, 549,
550, 551, 556, 558, 561, 563, 566,
575, 576, 581, 585, 587, 596, 600;
se äfven pastor och kapellan samt
namnregistret.
- Presters förseelser och tjänstefel, 20,
57, 80—81, 86, 87, 108, 109, 116,
126 (n), 130, 270—271, 283, 299, 333,
395—396, 526—527, 555, 565, 566,
576.
- Presternas resor i socknen (socknebud),
5, 18, 97, 117, 124, 130, 182, 187,
204, 206, 253, 254, 256, 268, 272,
293, 298, 311, 318, 322, 334, 429,
476, 482, 483, 487, 513—514, 517,
528, 531, 555, 576, 584—585, 595.
- Prestgård (prestbol), 6, 8, 11, 16, 20,
21, 22, 30, 32, 33, 34, 35, 47, 51,
52, 57, 58, 68, 77, 82, 100, 101,
102, 103, 124, 125, 126 (n), 127,
130, 136, 138, 156, 161, 166, 170,
179, 180, 185, 189, 192, 196, 197,
204, 210, 214, 227, 241, 245, 246,
248, 252, 255, 261, 268, 269, 271,
276, 289, 292, 296, 298, 307, 309,
310, 317, 320, 323—325, 327,
329, 330, 339, 346, 348, 356, 358,
362—363, 368, 372, 375, 380, 384,
386, 387, 390, 391, 392, 396, 406,
407, 410—411, 430, 432—433, 435,
436, 455, 463, 464, 465, 466, 472,
492, 515, 520, 521, 525, 526, 528,
546—547, 554, 563, 578, 580, 583,
589; se äfven prestgårds bygg-
nad etc.
- Prestgårds byggnad och reparation,
6, 8, 12, 16, 17, 22, 24, 25, 26, 33,
34, 42, 47, 51, 55, 60, 63, 70, 77,
82, 84, 88, 93, 95, 97, 98, 100, 101,
103, 105, 111, 112, 119, 120, 121,
124, 127, 128, 129, 134, 139, 140,
145, 147, 154, 165, 166, 168, 173,
175, 179, 181, 182, 185, 189, 191,
192, 194, 196, 198, 201—202, 203,
205, 207, 210, 222—223, 225, 227,
228, 230, 231, 233, 234, 235, 240,
242, 247, 248, 249, 251, 253, 254,
255, 257, 259, 260, 262, 266, 273,
276, 278, 279, 281, 290, 291, 292,
294, 298, 304, 305, 307, 308, 310,
311, 312, 320, 330, 331, 332, 340,
343, 346, 351, 353, 355, 357, 359,
362, 367, 368, 375, 380, 382, 383,
384, 390—391, 405, 407, 408, 411,
413, 418, 420—421, 423, 428, 436—
437, 444, 447, 448, 451—452, 456,
458—459, 460—461, 470, 472—473,
474, 475, 478, 480, 483, 492, 497,
500, 501—502, 513, 515, 516, 520,
522, 523, 525, 528, 540, 544, 551,
553, 557, 558, 559, 562, 564,
568, 577, 579, 583, 584, 585, 586,
588, 590, 593, 596, 597, 601.
- Prestlön, 31, 60, 127 (n), 128,
130—131, 156—164, 187, 198, 206,
218, 221, 240, 269, 296, 356, 357,
443, 498, 499, 516, 528, 531, 533,
534, 558, 578, 588; se äfven tion-
den, fisktionden, kvicktionden, säl-
tionden, persdall.
- Prestverd (skrifthållsverd), 266, 406,
416, 498—499, 555.
- Privilegier (presterskapets), 12, 248,
250, 383, 399, 403, 404, 468, 470,
527, 547, 561.
- Privilegier, „Guds församlings“, 249.
- Proba, se carcer.
- Prokurator, 221.
- Prost, se præpositus.
- Prosttunnor, 1, 333, 601.
- Psalmbok, se böcker.
- Pung, 245, 329, 398, 402, 411, 429,
589.
- Pungpenningar, 245, 402, 436, 509,
519, 523, 524, 566.
- Påskpenningar, 81, 100, 101, 116, 154,
164, 189, 219, 249, 254, 279, 306,
312, 387, 398, 408, 410, 559, 566.
- Rector** scholæ, 341, 346; se äfven
skolmästare.
- Resor, presternas i församlingen, se
presternas resor i församlingen.
- Reparation af kyrka, se kyrkobyggnad.

- Reparation af prestgård, se prestgårdsbyggnad.
- Renhållning af kyrka, se kyrkobyggnad.
- Ringning, 5, 6, 28 (not), 308, 338, 339, 404, 530, 539, 545.
- Riksdag (herredag), 68, 80, 133, 215, 307, 372, 516, 533, 597.
- Riksdagsbeslut, 399, 525.
- Riksdrots, 307, 390, 410, 430, 443, 516, 542.
- Räknekammare, 364, 549.
- Sabbatsbrott**, se söndagshelgande.
- Sakristia, 6, 11, 24, 34, 35, 38, 42, 47, 56, 60, 67, 69, 81, 85, 96, 100, 105, 106, 115, 116, 121, 137, 140, 147, 152, 165, 167, 169, 170, 171, 179, 185, 190, 192, 193, 197, 198, 199, 201, 207, 210, 216, 224, 226, 228, 230, 234, 236, 239, 243, 245, 248, 251, 253, 257, 275, 279, 283, 286, 292, 293, 296, 335, 357, 378, 380, 385, 388, 389, 393, 394, 397, 408, 422, 426, 431, 432, 436, 440, 441, 449, 451, 457, 458, 460, 473, 482, 484, 495, 496, 501, 513, 514, 515, 523, 524, 530, 551, 556, 572, 577, 579, 581, 595, 599, 601.
- Samlag, se sedlighetsbrott.
- ” under äktenskapslöfte, se otidigt sängelag.
- Sedlighetsbrott (lönskaläge, boleti, hor), 11, 13, 14, 16, 27, 28, 29, 30, 55, 57, 65, 66, 93, 97, 102, 108, 124, 130, 139, 150, 183, 186, 190, 191, 193, 203, 215, 216, 219, 223, 227, 228, 229, 249, 263, 269, 274, 296, 316, 319, 322, 326, 332, 343, 345, 359, 364—365, 369—370, 371, 377, 401, 402, 477, 496, 522, 532, 534, 596, 601; se äfven otidigt sängelag, skökor, horkarlar.
- Sekreterare, 221, 305, 543.
- Sexmän, 12, 17, 21, 48, 80, 119, 120, 125, 130, 136, 139, 140, 165, 171, 179, 181, 184, 202, 203, 209, 212, 223, 229, 233, 236, 237, 241, 242, 247, 257, 262, 264, 265, 270, 271, 276, 277 (n), 278, 279, 280, 281, 296, 300, 303, 304, 307, 309, 311, 312, 314, 317, 318, 319, 323, 327, 329, 332, 334, 337, 340, 341, 344, 347, 349, 350, 352, 355, 358, 360, 362, 365, 366, 373, 377, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 393, 396, 398, 400, 402, 406, 407, 409, 412, 414, 416, 418, 420, 422, 423, 426, 428, 429, 433, 434, 440, 446, 450, 455, 459, 461, 466, 467, 472, 473, 475, 476, 479, 481, 483, 484, 485, 488, 489, 493, 495, 496, 502, 509, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 519, 521, 523, 526, 529, 532, 533, 534, 537, 540, 544, 545, 550, 552, 554, 556, 558, 560, 564, 565, 566, 572, 576, 578, 581, 582, 584, 586, 588, 589, 593, 595, 597, 598.
- Sjukdomar, 38, 49, 208, 240, 319, 342—343, 366, 463, 546, 581, 582, 600; se äfven spetelska och pest.
- Sjukkassa, 187, 363, 367, 394.
- Skamplun, 25, 40, 72, 182, 191, 205, 217, 273, 276, 320, 389, 394, 412, 426, 580.
- Skeppare, 249.
- Skillnad från trolofning 62, 122, 148, 207—208, 227—228, 250, 258, 305, 386, 437—40, 454, 490—91; se äfven trolofning.
- Skjuts, 106, 142, 188, 208, 215, 241, 289, 493.
- Skjutsfärdspenningar, 304, 307, 584.
- Skogseld, 10.
- Skogsordning, 192, 204, 248, 261, 282, 289, 304, 564, 565, 566, 579, 583.
- Skogsvaktare, 479.
- Skola, 86, 132, 340, 341, 363, 366—367, 377, 406, 414, 472, 495, 537, 540, 564.
- Skolans tjänare, 527.
- Skolmästare, 132; se äfven rector scholæ.
- Skolpenningar, 450, 496; se äfven skolstugupenningar samt fiscus scholæ.
- Skolstuga, 527.
- Skolstugupenningar, 415.
- Skriftermål, 422, 482, 561; se äfven Absolution.
- Skrifthåll (skrifthold), 294, 314, 317, 322, 325, 329, 334, 335, 365, 379, 404, 406, 418, 429, 437, 459, 491, 555, 564; se äfven prestvärd.

- Skriftpenningar, 495.
 Skrifvare (gårdsskrifvare, fogdeskrifvare), 451, 452, 484, 520—521.
 Skrud, 38, 364, 376, 377, 536.
 Skräddare, 114, 198, 312, 315, 480.
 Skräpkammare, 12, 34, 51, 69, 81, 99, 123, 135, 173, 307, 323, 367, 407, 408, 460, 530, 533.
 Skåp, 95, 135, 155, 165, 172, 173, 186, 187, 236, 378, 397, 449, 451, 458, 460, 530, 545.
 Skökor, 130, 194, 219, 326, 364; se sedlighetsbrott.
 Slagsmål, se tvister.
 Slot, 16, 26, 29, 168, 179, 188, 196, 200, 238, 287, 359, 367, 514, 527, 542, 543, 546.
 Smed, 56, 73, 81, 194, 219, 452, 455, 545.
 Snickare, 12, 25, 51, 56, 58, 59, 73, 80, 81, 87, 14, 135, 138, 166, 208, 245, 274, 447, 498, 567; se äfven kyrkosnickare.
 Socknebud, se presternas resor i församlingen.
 Socknestuga, 73, 103, 121, 146, 147, 151, 179, 182, 189, 190, 203, 207, 228, 234, 255, 311, 314, 3 6, 317, 318, 321, 328, 329, 340, 341—342, 348, 353, 384, 387, 394, 404, 414, 436, 456, 551, 553, 562, 583.
 Socknestämman, 53, 60, 87, 212, 229, 289, 302, 363—366, 366—67, 367—372, 378, 379, 383, 403, 404, 423, 430, 447, 461, 467—473, 473, 475, 516, 520, 528, 545, 546, 551, 552, 559, 566.
 Socknestock, 400.
 Spannmål, 7, 57, 91, 92, 130—131, 150, 156, 159, 160, 174, 179, 206, 237—239, 356, 407, 462, 467, 483, 566, 601; se äfven vinsäd, sädestienden.
 Spetelska, 22, 30, 37, 43, 48, 63, 71, 93, 96, 100, 105, 112, 122, 125, 129, 138, 154, 155, 170, 172—173, 179, 180, 181, 184, 187, 191, 195, 197, 199, 200, 202—203, 204, 207, 211, 212—213, 219, 2 6, 229, 230, 232, 233, 240, 243, 246, 249, 254, 257, 261, 269, 274, 280, 281, 282, 287, 289, 304, 310, 313, 315, 321, 325, 336, 342, 344, 348, 363, 366, 374, 378, 393, 394, 406, 415, 417, 429, 441—446, 456, 457, 474, 475—76, 480, 488, 503—508, 519, 522, 523, 532, 535, 539, 540, 547—550, 574—575, 582, 589.
 Spetelskpenningar, 303, 348
 Spetelskofferstock, 278, 280, 281, 287, 296, 308, 310, 313, 314, 316, 419.
 Spilkappar, 130, 131, 145, 147, 441, 461, 468, 478, 481, 551.
 Spånslagare, 86.
 Stallmästare, 36, 404, 452, 453, 461, 543.
 Stolpherberge, se herberge.
 Student, 236, 403.
 Studentpenningar, 123, 127, 151, 242, 402, 501.
 Ståthållare, 82.
 Stå för kyrkodörren (stå in loco peccatorum), 16, 26, 49, 64, 203, 215, 275, 365, 422, 424, 425, 510, 542.
 Stämning (citera), 12, 14, 20, 21, 36, 54, 61, 62, 64, 66, 67, 71, 74, 84, 90, 91, 93, 98, 101 (n), 121, 130, 138, 139, 144, 148, 163, 174, 177, 179, 183, 188, 195, 221, 232, 246, 247, 249, 250, 267, 309, 313, 338, 340, 354, 358, 364, 365, 368, 370, 371, 374, 376, 398, 401, 425, 427, 442, 470, 474, 477, 480, 492, 500, 509, 519, 526, 527, 538, 581, 592, 598.
 Stöld (Tjufveri), 23, 35, 46, 66, 106, 205, 223, 369, 406, 484, 556; se äfven tjufvar, kyrkostöld.
 Svedja, 89, 305, 528.
 Synod, prestmöte, 160, 189, 214, 284.
 Sångbok, se böcker.
 Sångchor, 46, 99, 125, 249, 440; se äfven chor.
 Sånghus, 63, 146, 151.
 Sädestienden, 131, 181, 224, 235, 269, 335, 359, 461, 526; se äfven tienden.
 Sändebud, 267—268, 493.
 Sälffänge, 14, 132, 184, 219, 267, 275, 306, 395, 585.
 Sältienden, 124, 140, 262, 267, 292, 306, 335, 354, 359, 532.
 Söndagshelgande (sabbatsbrott), 14, 17, 18, 21, 26, 34, 35, 43, 52, 54—55, 55, 64, 70, 83, 88, 91, 96, 104, 128, 138(?), 152, 184, 190, 199, 208, 216,

- 225, 231, 234, 241, 244, 248, 254,
260, 267, 273, 275, 277, 282, 287,
304, 308, 315, 317, 322, 327, 331,
346, 359, 382, 395, 402, 413, 422,
468, 470—471, 476, 477, 510, 523,
554, 577, 579, 582, 585, 598, 599,
600.
- Talkodagar**, 100, 104, 108, 128, 132,
278.
- Talman**, 471.
- Tegelslagare**, 316.
- Tennflaska** (teenflaska), 7, 34, 78, 186,
252, 257, 288, 426.
- Terminarii**, 170, 173, 191; se äfven
djekue.
- Testamenten** (till kyrkan), 332, 361,
367, 401, 459, 491, 492, 524, 545,
546; se äfven föräringar.
- Testamente**, se likstol.
- Tidegård**, se gudstjänst.
- Tiggare**, 21, 27, 38, 54, 76 (n), 80, 82,
83, 88, 94, 97, 99, 104, 107, 116,
122, 123, 125, 127, 130, 131, 133,
134, 139, 145, 147, 153, 175, 184,
192, 199, 203, 204, 233, 268, 317,
322, 327, 335, 337, 351, 354,
374, 471, 480, 525, 576, 589, 593,
594, 596, 599; se äfven brudgång.
- Tiggareordning**, 394, 480.
- Timmermän**, 47, 139, 164, 196, 324.
- Timmerglas**, 5, 12, 31, 50, 77, 87, 111,
124, 186, 193, 225, 295, 426, 441.
- Timmsten**, 416, 420, 422, 426, 449,
460, 474, 494.
- Timmstock**, 308, 407, 425, 579, 598.
- Ting** (häradsting, brachium seculare,
verldslig rätt, arbitral straff), 6, 13,
14, 20, 22, 27, 28, 30, 36, 37, 38, 50,
53, 54, 55, 58, 60, 63, 64, 65, 66, 71,
74, 76 (n), 78, 79, 82, 84, 86, 87, 89,
90, 91, 93, 95, 100, 104, 106, 110,
113, 118, 119, 122, 124, 127, 128,
130, 132 (n), 133, 134, 135, 136, 138,
139, 142, 143, 144, 145, 146, 147,
148, 149, 150, 152, 154, 155, 156,
166, 168, 173, 176, 177, 178, 182,
183, 184, 188, 192, 193, 194, 195,
197, 201, 202, 204, 205, 208, 211,
215, 216, 218, 219, 223, 227, 228,
232, 234, 235, 241, 242, 245, 247,
248, 249, 250, 251, 253, 254, 255,
257, 263, 264, 265, 266, 267, 268,
269, 271, 272, 274, 276, 277, 278,
279, 280, 284, 285, 286, 287, 288,
289, 292, 292—293, 293, 294, 297,
304, 305, 306, 308, 309, 310, 311,
312, 314—315, 315, 319, 320, 321,
322, 325, 327, 331, 332, 333, 336,
339, 343, 346, 347, 348, 350, 353,
354, 356, 357, 358, 359, 361, 362,
364, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373,
376, 377, 379, 380, 381, 384, 385, 386,
387, 388, 391, 392, 399, 401, 402,
407, 409, 411, 413, 414, 418, 420,
421, 423, 424, 427, 435, 436, 438,
447, 450, 453, 454, 455, 459, 462,
463, 464, 466, 470, 477, 479, 481,
484, 485, 492, 494, 497, 502, 508,
509, 511, 512, 514, 520, 522, 523,
526, 527, 531, 532, 534, 535, 536,
538, 539, 554, 557, 561, 563, 578,
579, 581, 582, 583, 585, 586, 587,
589, 593, 594, 595, 596, 597, 598,
599, 600, 601, 602.
- Tionden** (decimæ) 26, 97, 99, 104,
107, 116, 119, 120, 122, 123, 128,
130, 131, 140, 157, 158, 159, 160,
161, 162, 174, 224, 247, 263, 290,
292, 317, 354, 356, 398, 423, 454,
455, 462, 472, 483, 486, 492, 512,
513, 526, 529, 546, 558, 566, 577,
579, 594, 601; se äfven sädestion-
den, fisktionden, sältionden, kirk-
tionden.
- Tjenstefolk** (legofolk, piga, dräng),
8, 11, 30, 31, 34, 36, 38, 51, 52, 53,
61, 62, 63, 65, 66, 71, 74, 75, 83,
93, 97, 100, 107, 139, 144, 180,
183, 190, 193, 194, 197, 199, 200,
203, 207, 208, 211, 215, 219, 223,
226, 227, 230, 240, 243, 249, 254,
257, 258, 259, 269, 274, 280, 281,
283, 285, 287, 305, 308, 309, 313,
315, 325, 326, 328, 332, 333, 335,
337, 354, 365, 371, 374, 380,
386, 392, 394, 395, 401, 414, 421,
452, 453, 454, 457, 462, 463, 477,
480, 490, 491, 506, 507, 508, 509,
513, 514, 519, 526, 535, 538, 539,
541, 542, 545, 547, 569, 593.
- Tjufvar**, 133, 243, 247, 282, 339; se
äfven stöld och kyrkostöld.
- Tobaksrökning** (dricka tobak), 247, 424.

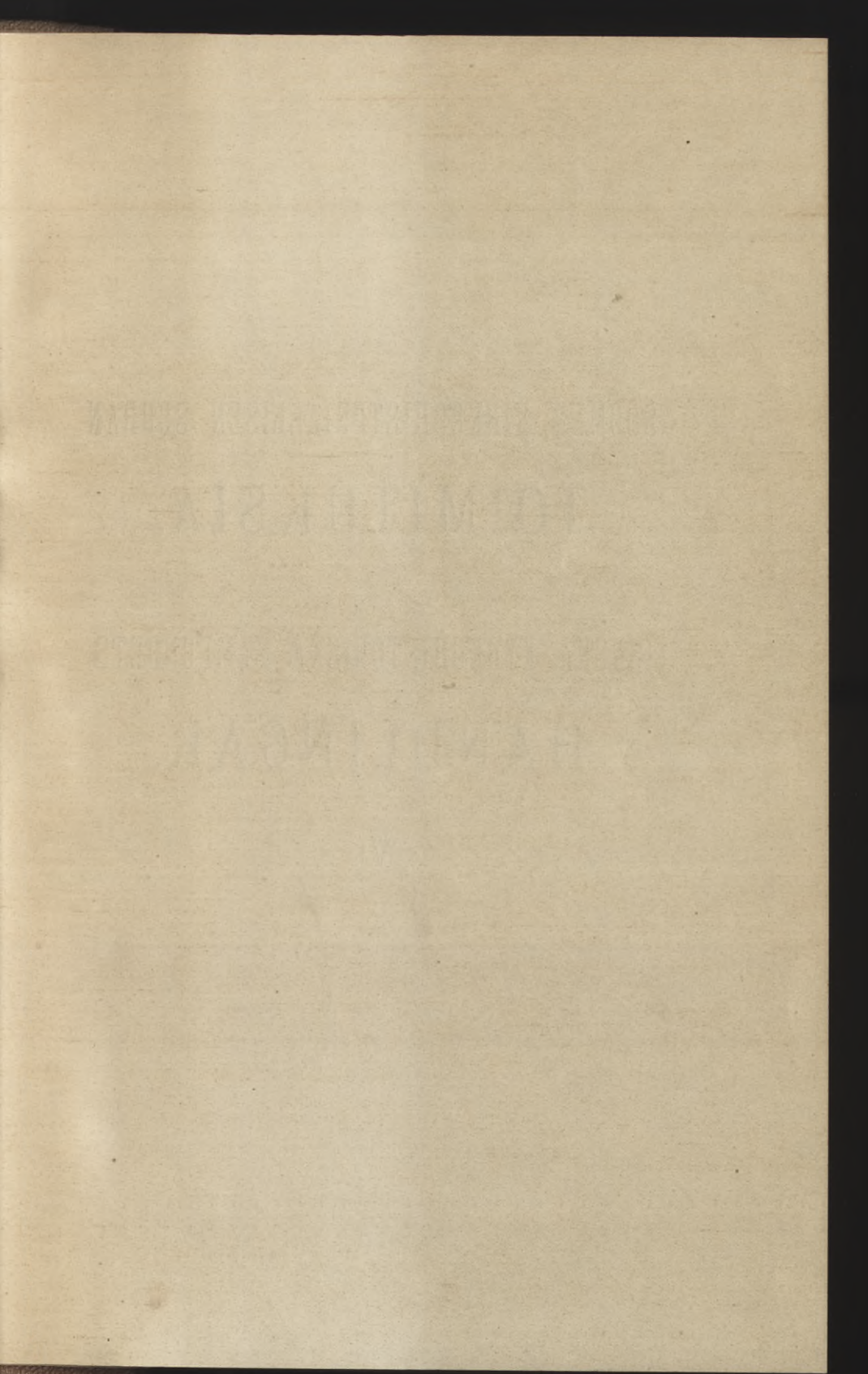
- Tolft, 133, 142, 223, 241, 324, 391, 402.
 Trolldom (logderi), 64, 223, 586; se äfven vidskepelse.
- Trolofning, 8, 9, 21, 25, 29, 32, 36, 37, 38, 49, 52, 61, 62, 64, 66, 68, 81, 88—89, 94, 95, 97, 107, 112, 116, 117, 120, 147, 148, 153, 173, 182, 193, 205 (n), 207—208, 213, 215, 217, 235, 248, 250, 252, 257, 258, 262, 268, 269, 270, 285, 290, 305, 306, 308, 327, 350, 359, 372, 373, 386, 392, 399, 437—440, 454, 490, 579.
- Trolofningsgåfvor, 193, 208, 227 (n), 290, 305, 306, 336, 372, 399, 454, 471.
- Trolofningsöl, 392.
- Trädgårdsmästare, 447.
- Tvister, trätor och slagsmål, 40, 54, 64, 90, 91, 92, 106, 136—137, 142—143, 176—178, 235, 254, 284, 371, 376, 395, 406, 446, 469, 479, 485, 489, 497 (n), 517—519, 526, 557, 578, 590; se äfven oenighet i familjelifvet.
- Vapen**, 404.
- Vexeldagar (wexledagar), 12, 43, 53, 55, 104, 116, 117, 223, 234, 235.
- Vidskepelse, 25, 37, 229, 232, 234, 244, 299—302, 406, 456, 461, 485, 509, 511—512, 517; se äfven trolldom.
- Vigsel, 13, 21, 23, 31, 37, 38, 49, 62, 65, 66, 71, 89, 93, 112, 113, 142, 148, 158, 160, 161, 162, 176, 190, 193, 215, 216, 218, 223, 250, 258, 270, 285, 306, 308, 332, 350, 365, 369, 370, 373, 374, 376, 377, 378, 401, 402, 437, 438, 439, 470, 471, 472, 522, 524, 536, 579, 584, 585, 596.
- Vinsäd (vinkornet), 6—7, 32, 38, 64, 81, 93, 95, 97, 114, 123, 173, 225, 227, 229, 233, 235, 237—239, 246, 248, 249, 252, 253, 257, 259, 263, 267, 274, 277, 279, 292, 294, 296, 303, 306, 307, 309, 312, 314, 317, 318, 319, 323, 326, 327, 328, 330, 331, 333, 338, 342, 345, 347, 348, 350, 351, 353, 359, 360, 382, 400, 402, 407, 409, 410, 415, 416, 422, 425, 426, 427, 442, 443, 460, 468, 474, 478, 479, 481, 492, 494, 495, 501, 509, 514, 524, 529, 545, 551, 556, 557, 560, 563, 564, 565, 566, 573, 577, 579, 580, 581, 589, 595, 601.
- Väkenhus, 11, 14, 15, 20, 31, 33, 34, 42, 47, 60, 69, 74, 78, 85, 94, 96, 105, 111, 115, 116, 121, 126, 129, 137, 138, 146, 151, 152, 154, 156, 167, 169, 179, 185, 186, 190, 199, 207, 216, 228, 234, 236, 248, 249, 251, 255, 257, 263, 275, 282, 286, 291, 292, 307, 311, 318, 343, 347, 362, 368, 379, 384, 393, 405, 418, 425, 426, 431, 436, 440, 447, 449, 451, 456, 457, 458, 460, 484, 521, 524, 530, 533, 535, 550, 553, 579, 585, 590, 600.
- Vädjepenningar, 541.
- Åkor**, 198, 229, 230, 317, 318, 377, 436, 453, 472, 478, 561, 565, 578, 597; se dagsverke.
- Åktenskap**, 23, 89, 98, 144, 153, 165, 176—178, 183, 190, 223, 227, 229, 250, 258, 285, 319, 347, 364, 399, 454, 457, 462—463, 471, 566, 585; se äfven vigsel.
- Åktenskapshinder, 5, 124, 139, 173, 193, 215, 269, 392, 402, 578, 596.
- Ärekränkning, 13, 20, 33, 35, 53, 65, 66, 79, 91, 92, 98, 100, 106, 109—110, 115, 132, 133, 145, 150, 178, 208, 211, 232, 241, 247, 274, 276, 277, 283, 285, 287, 306, 311, 319, 341—342, 354, 359, 373, 375, 397—98, 399, 429, 437, 453, 470, 510, 517—518, 522, 536—537, 557, 566, 585.
- Ärmkläde, 186, 236.
- Ödeshemman**, 259, 366, 488, 489, 507, 540, 546.
- Öfverhet (kronan), 43, 44, 83, 98, 101 (n), 124, 131, 132, 139, 161, 173, 200, 206, 209, 218, 220, 221 (regenter), 258, 260, 261, 265, 286, 292, 331, 333, 336, 339, 363, 366, 410, 433, 441, 449, 450, 458, 481, 490, 499, 505, 506, 526, 529, 543, 553, 554, 555, 560.
- Öl, 76, 319, 324, 333, 392, 406, 429.

Tryckfel.

Sid.	34	rad	17	ofvanifr.	står	räma	läs	ränna.
"	63	"	10	nedifr.	"	Ödhmingby	"	Ödhningby.
"	96	"	3	"	"	Lemböle	"	Lemböte.
"	171	"	10	"	"	kyraioh.	"	kyrkoh.
"	207	"	2	"	"	wll	"	wil.
"	250	"	3	ofvanifr.	"	Fredrich Person	"	Hendrich Person.
"	262	"	6	nedifr.	"	Murfhaga	"	Musshaga.
"	266	"	14	"	"	cepellet	"	capellet.
"	287	"	10	ofvanifr.	"	son	"	som.
"	302	"	4	nedifr.	"	presten	"	prosten.
"	303	"	10	"	"	mackgången	"	markgången.
"	343	"	6	ofvanifr	"	kyrkiobenkaren	"	kyrkiobenkarne.
"	360	"	6	nedifr.	"	Gerttby	"	Berttby.
"	371	"	17	"	"	Mils	"	Nils.
"	402	"	4	"	"	fisco	"	fuscus.
"	471	"	2 o. 4	"	"	brudsatan	"	brudsätan.
"	522	"	13	"	"	Skarpröte	"	Skarpnöte.
"	545	"	13	"	"	halfpan	"	halfspan.
"	553	"	13	"	"	Jacoson.	"	Jacobson.
"	567	"	3	ofvanifr.	"	Lasso	"	Laffo.
"	589	"	6	"	"	Himhala	"	Simsala.

På några ställen står *prepositus*, bör vara *præpositus*.

SUOMEN KIRKKOHISTORIALLISEN SEURAN
TOIMITUKSIA.

FINSKA KYRKO HISTORISKA SAMFUNDETS
HANDLINGAR.

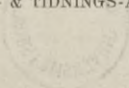
VI.

BOËTIUS MURENIUS'
ACTA VISITATORIA.

1637—1666

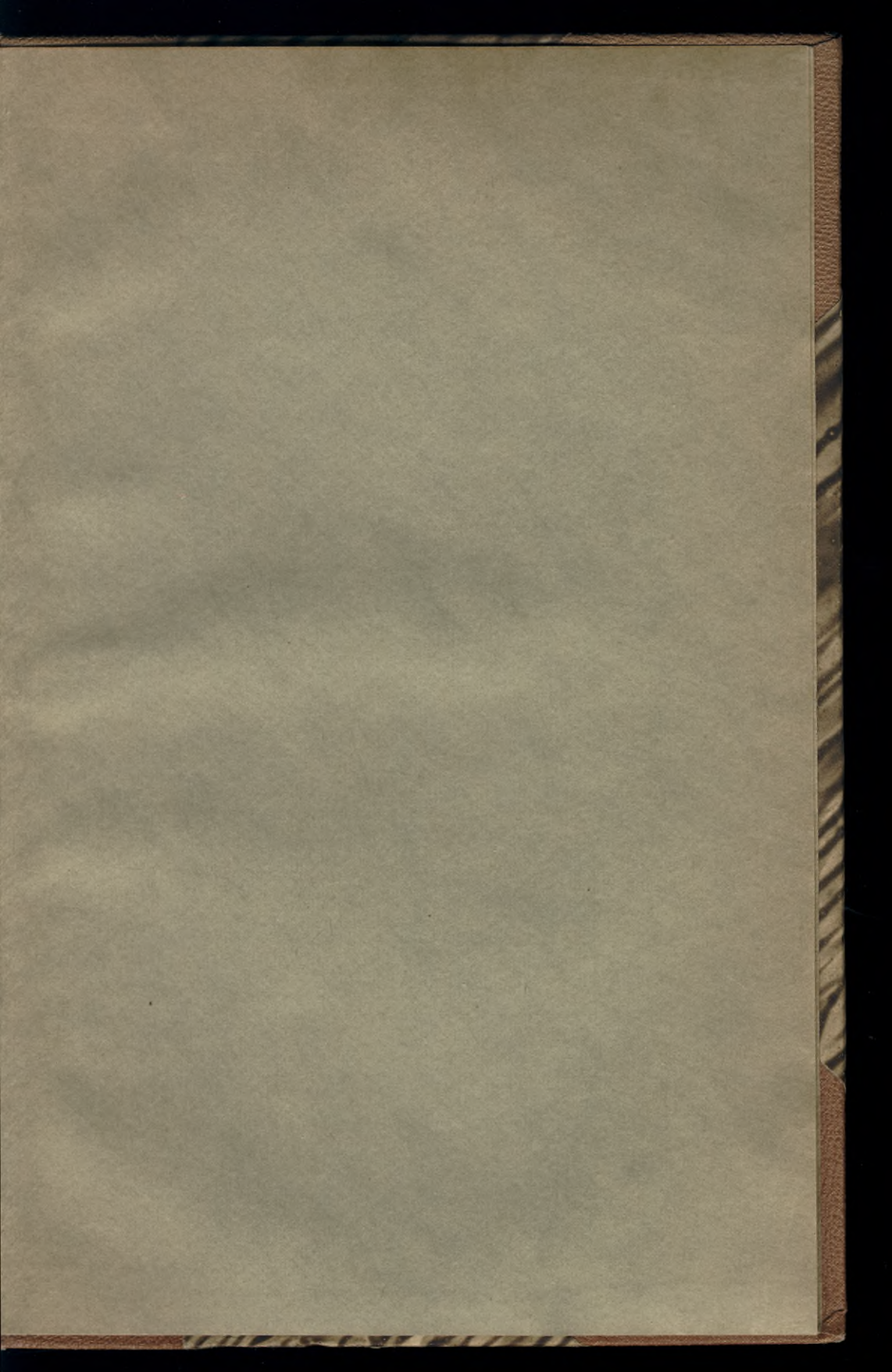
I.

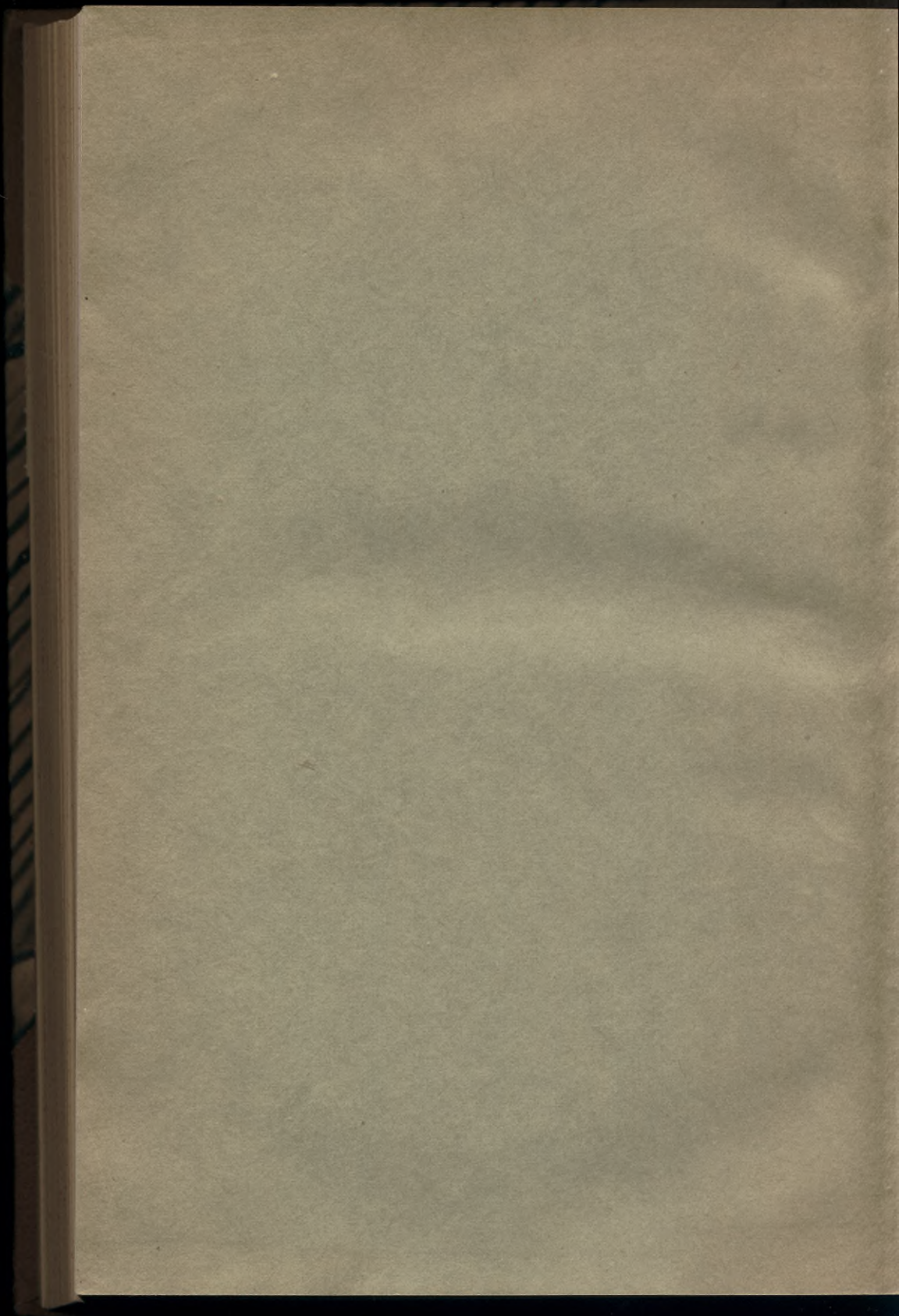
BORGÅ, 1905.
TRYCKERI- & TIDNINGS-AKTIEBÖLAGETS TRYCKERI.

UNIVERSITÄT BOTTEN
ACTA VISITATORIA
1880

6000255993

Göteborgs universitetsbibliotek

